

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİM DALI**

**12 MART'TAN 12 EYLÜL'E SOL DÜŞÜN AKIMLARININ TÜRK DEVRİMİ
ALGILAMALARI (1971-1980)**

**DOKTORA TEZİ
Ali ŞAHİN**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Işıl ÇAKAN HACİİBRAHİMOĞLU

İstanbul 2012

TEZ ONAYI

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalında 2902050003 numaralı Ali ŞAHİN'in hazırladığı "12 Mart'tan 12 Eylül'e Sol Düşün Akımlarının Türk Devrimi Algılamaları 1971-1980" konulu YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, LİSANSÜSTÜ Öğretim Yönetmeliği'nin 15. Maddesi uyarınca 07.05.2012 Pazartesi günü saat : 10.00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin *Kabulü*.....'ne OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANATI (2)	İMZA
Doç.Dr.İşıl ÇAKAN HACİİBRAHİMOĞLU (Danışman)	<i>Kabul</i>	
Prof.Dr. Süleyman BEYOĞLU (Marm.Üniv.)	<i>Kabulü</i>	<i>S. Beyoğlu</i>
Doç.Dr.Aynur SOYDAN ERDEMİR	<i>Kabul</i>	<i>Aynur Soydan</i>
Yrd.Doç.Dr.H. Cevahir KAYAM	<i>Kabul</i>	<i>Cevahir Kayam</i>
Yrd.Doç.Dr.Savaş AÇIKKAYA	<i>Kabula</i>	

İÜ Beyazıt Kampüsü Rektörlük Binası Kat : 3

Tel : 0 212 440 03 66 – 0 212 440 00 00 /10056 Fax :0 212 440 03 45–0 212 440 0000/10441

ÖZET

Bu çalışma bir yakın tarih çalışmasıdır. Tez, Türkiye'nin yakın tarihinde en önemli, kritik dönemeçlerinden birine projeksiyon tutmaktadır. Dönem, Türk toplumunu düşünsel-siyasal, kültürel ve ekonomik olarak pek çok yönden etkileyen, iki askeri darbe dönemi arasındadır. Özel olarak ise 12 Mart-12 Eylül dönem aralığında sol-sosyalist akımların Türk Devrimi algısı incelenmiştir. Seçilen sosyalist akımlar, dönemin belli başlı ana akımlarıdır. Bu akımların algısı esas olarak iki ana kaynaktan beslenecektir. Bunlar Bolşevik Devrimi ve Türk Devrimi'dir. Bunun yanında Milli Kurtuluş Savaşı sonrası TKP'nin şahsında oluşan sosyalizm-Kemalizm ilişkileri sonraki kuşakların algısını büyük ölçüde biçimlendirecektir. Bu biçimlenme ise tam olarak 1970'lerden sonra bir kırılmaya uğrayacaktır. 1970'lere kadar sosyalizm-Kemalizm ilişkisi birbirine geçen, teorik düzlemde karmaşıklaşan, adeta "bulanık sularda seyreden" bir seyir izleyecektir. 1970'ler her açıdan özgün nicelikler ve nitelikleri sergileyen bir özelliğe sahip olacak, çalışmanın özgünlüğünü de bu karakteri belirleyecektir.

Sosyalistlerin Türk Devrimi algısına ilişkin dönemin kaynaklarından elde edilen verileri ışığında, bakış açıları, tahlilleri, polemikleri vs. çalışmanın ana gövdesini oluşturacaktır. Çalışma elde edilen sonuçlara göre şimdiye kadar ulaşılamamış, işlenmemiş sol yapıların verilerini gündeme getirmiştir. Aynı zamanda yine dönemin tanıklarıyla yapılan sözlü tarih çalışmasıyla, tezin ulaştığı fikri doneler ve sonuçlar pekiştirilmiştir.

ABSTRACT

This is a study of recent history. The thesis sheds light on one of the most critical crossroads of the late Turkish history. The period is the one between the two military coups, which affected the Turkish society ideationally-politically, culturally and economically in many aspects. Particularly, the Turkish Revolution perception of the left wing-socialist currents in the time period of 12 March-12 September was analyzed. The selected socialist movements were the main ones of the period. The perception of these movements fundamentally lived on two basic sources. These were the Bolshevik Revolution and the Turkish Revolution. In addition, socialism-Kemalism relations rising within the body of TKP (Turkish Communist Party) after the Turkish National War of Independence shaped the perception of the later generations to a great extent. This shaping underwent a rupture exactly after the 1970s. Until the 1970s, the socialism-Kemalism relationship followed nearly a course “in troubled waters”, which was getting entangled and more complicated in the theoretical context. 1970s have a characteristic of displaying unique quantities and qualities in every respect, which will also determine the originality of this study.

The viewpoints, analyses, polemics etc. of the socialists with respect to the perception of the Turkish Revolution in the light of data obtained from the sources of the period constitute the main body of the study. According to the obtained results, this study puts on the agenda the datum of the leftist organizations, which have not been examined and addressed until now. At the same time, the work of oral history done with the witnesses of the period consolidated the findings and results of the thesis.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÖNSÖZ	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ, AMAÇ VE YÖNTEM	1
1. BÖLÜM	8
TÜRKİYE'DE SOSYALİST HAREKETİN TARİHİNDE TEMEL ÖGELER, BİLİMSEL SOSYALİST	8
DÜŞÜNCENİN 1970'LERE BIRAKTIĞI İDEOLOJİK - DÜŞÜNSEL MİRAS VE TÜRK DEVRİMİ	8
1.1. OSMANLI DEVLETİ'NİN SON DÖNEMLERİNDE SOSYALİST HAREKET	9
1.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE SOSYALİST ÖRGÜTLENMELER VE 1970'LERE KADAR OLAN DÖNEMİN GENEL PROFİLİ	17
1.3. 1960'LARIN SİYASAL ORTAMI, GENÇLİK HAREKETLERİ VE SOL DÜŞÜNCELERİN GELİŞİMİ	29
1.4. 1968'DEN 12 MART ASKERİ DARBESİ'NE SOLDA TEMEL BÖLÜNMELE- TARTIŞMALAR	38
2. BÖLÜM 12 MART'TAN 12 EYLÜL'E SOL-SOSYALİST AKIMLARIN TÜRK DEVRİMİ ALGILAMALARI	46
2.1. TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ (1971-1980)	46
2.1.1. 1971 Sonrası Türk Devrimi ve TKP	52
2.1.2. Kurtuluş Savaşı'nın Sınıfsal Tabanı ve Niteliği	56
2.1.3. Kurtuluş Savaşı ve Sovyetler Birliği İlişkisi	61
2.1.4. Bağımsızlık ve Antiemperyalizm	63
2.1.5. İzmir İktisat Kongresi ve Türk Devrimi'nin Üst-Yapısal Ekonomik Birikimini Belirleyen Sosyo-Ekonomik Koşullar	64
2.1.6. TKP ve Kemalist İlkeler	67

2.2. TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ, SOSYALİST DEVRİM PARTİSİ, TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ	76
2.2.1. İkinci TİP Dönemi ve Behice Boran	77
2.2.2. Kurtuluş Savaşı'nın Niteliği, Milli Burjuvazi ve Sınıflar, Bağımsızlık Sorunu ve Antiemperyalizm	83
2.2.3. Boran'da Ulusal Simgeler	90
2.2.4. Türk-Sovyet Dostluğu ve Türk Devrimi	93
2.2.5 TİP Programında Kemalizm	95
2.2.6 TİP'e Göre Türkiye'de Kapitalizmin ve Ekonominin Gelişim Süreçleri	97
2.2.7 Mehmet Ali Aybar	99
2.2.8 Aybar ve Türk Devrimi	101
2.2.9. Aybar'da Türk Sosyalizmi, Ekonomik ve Sosyal Yapı ve Türk Devrimi	102
2.2.10. Aybar'ın Türk Dış Politikası ve Bağımsızlık Vurgusu	104
2.2.11 Aybar'da Ekonomik Kalkınma Sorunu Kemalizm'in ve Kemalist Önderliğin İkili Yönü	108
2.2.12. Aybar ve Kurtuluş Savaşı'nın Niteliği	114
2.13. Aybar'a göre Milliyetçilik ve Ermeni Meselesi Karşısında Aldığı Tutum	117
2.2.14. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin Kurtuluş Savaşı Türk Devrimi Algısı	119
2.3. TÜRKİYE HALK KURTULUŞ ORDUSU (THKO) ve TÜRKİYE DEVRİMCİ KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (TDKP) TÜRK DEVRİMİ DEĞERLENDİRMELERİ	127
2.3.1. THKO ve Kuruluş Süreci	127
2.3.2. THKO Belgelerinde Türk Devrimi	131
2.3.3. Osmanlı'dan Cumhuriyete Emperyalist Sistemin Ülkeye Girişi	135
2.3.4. İttihat Terakki ve Vatansever Örgütler	136
2.3.5. Kurtuluş Savaşı ve Niteliği	137
2.3.6. Türkiye Devrimci Komünist Partisi Kuruluş Süreci, Liderleri Temel Fikirleri	141
2.3.7. "Halkın Kurtuluşu"nda THKO Eleştirisi	143
2.3.8. TDKP ve Türk Devrimi	145
2.3.9. Kurtuluş Savaşı'nın Niteliği Meselesi	147
2.3.10 TDKP'de Sınıfların Tahlili ve Türk Devrimi	149
2.3.11. Mili Devrimci Savaş, Sınırları, Kemalistlerin Ekonomik Tavizleri ve İşbirliği	152
2.3.12. Şefik Hüsnü ve Kemalizm'in Sınıflar Üstü Konumu	154

2.3.13. TDKP’de İbrahim Kaypakkaya Eleştirisi-Kurtuluş Savaşı’nın Sınıfsal Karakteri Meselesi	157
2.4. TÜRKİYE İHTİLALCI İŞÇİ KÖYLÜ PARTİSİ (TİİKP), DOĞU PERİNÇEK, AYDINLIK HAREKETİ İLE TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ/MARKSİST LENİNİST-TÜRKİYE İŞÇİ KÖYLÜ KURTULUŞ ORDUSU (TKP/ML-TİKKO) VE İBRAHİM KAYPAKKAYA	162
2.4.1. Kuruluş, İlk İdeolojik Saflaşmalar, İlegal Dönem ve Darbe Süreci:	165
2.4.2 Türk Devrimi Öncesinde Türkiye’nin Siyasal, Düşünsel Mirası	183
2.4.3 Aydınlanmalar’da Kurtuluş Savaşı, Kemalist Rejimin Niteliği ve Antiemperyalizm	187
2.4.4. Kurtuluş Savaşı ve Türk Sovyet Dostluğu	199
2.4.5. Aydınlanmalar, Türk Devrimi ve Kürt Sorunu	205
2.4.6. Aydınlanmalar’da Türk Devrimi’nin Sınırlılıkları ve Kemalizm’e Dönük Eleştiriler	214
2.4.7. TİİKP’nin Kemalizm-Marksizm İdeolojik Ayrımı	226
2.4.8. Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist Grubu’nun Kuruluşu İdeolojik-Siyasal Çatılanma Dönemi, ve İbrahim Kaypakkaya	228
2.4.9. Kaypakkaya’da Kurtuluş Savaşı’nın ve Önderliğinin Sınıfsal Karakteri, Devrimde Dinamiklerin Niteliği.	236
2.4.10. Kaypakkaya’nın TİİKP ve Doğu Perinçek İle Temel Türk Devrimi Tartışmaları	243
2.4.11. Kaypakkaya’ya göre Kemalist İktidar ve Faşist Diktatörlük:	251
2.4.12. Kaypakkaya, Türk Devrimi ve Kürt Sorunu	253
2.4.13. Devletçilik ve Türk Devrimi’nin Ekonomi Politikası	258
2.4.14. Kaypakkaya’da Kemalist Devrim’in Genel Karakteri	261
2.5. TÜRKİYE HALK KURTULUŞ PARTİ-CEPHESİ (THKP-C) VE ARDILLARI	266
2.5.1. Türkiye’nin Emperyalizme Bağımlılık Süreci ve Kurtuluş Savaşı’nın Antiemperyalist, Anti-feodal Niteliği	272
2.5.2. THKP-C’de Kemalizm’in Sınıfsal Tahlili ve İttifaklar Sorunu	274
2.5.3. Çayan’da Kemalizm, Antiemperyalizm ve Ekonomi	280
2.5.4. Devrimci Yol Hareketi ve Türk Devrimi	282
2.5.5. Devrimci Yol’un , Kemalizm ve Türkiye Tahlili	285
2.5.6. Bağımsızlık Sorunu ve Kurtuluş Savaşı	291
2.5.7. Devrimci Yol’a Göre Kurtuluş Savaşı, Kürt Ulusu Üzerindeki Milli Baskının Tarihsel Konumu ve Kemalistler	293
2.5.8. Devrimci Yol’da Kurtuluş Savaşı’nın Niteliği ve Kürt Meselesi.	296

2.5.9. Kurtuluş Hareketi , Ortaya Çıkışı ve THKP-C'ye eleştirileri	302
2.5.10. Kurtuluş Hareketi'ne Göre Kurtuluş Savaşı ve Türk Devrimi	308
2.5.11. Sol'un 1920'lerde Kemalizm'e Karşı Tutumu	313
2.5.12. Kurtuluş'ta Cumhuriyet ve Kürt Sorunu Algısı	316
3. BÖLÜM	322
1971-1980 DÖNEMİ SOSYALİST AKIMLARIN LİDER VE TEORİSYENLERİYLE YAPILAN SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI	322
3.1. KAMİL DEDE: THKP-C	325
3.2. MAHİR SAYIN: KURTULUŞ HAREKETİ	360
3.3. AYDIN ÇUBUKÇU: THKO- TDKP	381
3.4. ERTAN GÜNÇİNER: THKO- TDKP	393
3.5. GÖKALP EREN: THKO- TDKP	399
3.6. DOĞU PERİNÇEK: TİİKP VE AYDINLIKÇILAR	415
3.7. FERİT İLSEVER : TİİKP VE AYDINLIKÇILAR	418
3.8. GÜN ZİLELİ: TİİKP VE AYDINLIKÇILAR	440
3.9. ARSLAN KILIÇ: TKP/ ML-TİKKO	445
3.10. ALİ MERCAN: TKP/ ML-TİKKO VE İBRAHİM KAYPAKKAYA	491
3.11. BOZKURT NUHOĞLU: FKF, DEV-GENÇ, 1968 GENÇLİK HAREKETİ	496
3-12. MEHMET ATAY: TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ, İŞÇİ HAREKETİ VE GENÇLİK VE TÜRK DEVRİMİ	503
3.13. METİN ÇULHAOĞLU: TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ	523
3.14. TURGUT KOÇAK: TSİP GENEL BAŞKANI	533
3.15. SON SÖZ; "AİLENİN BÜYÜĞÜ OLARAK" RASİH NURİ İLERİ: TKP TARİHİNE ÜSTTEN BİR BAKIŞ	543
SONUÇ	565
KAYNAKÇA	576
ÖZGEÇMİŞ	600

ÖNSÖZ

Sol siyasal ve düşün akımlarının Türk Devrimi algısı gibi bir konunun seçilmesinde kuşkusuz birinci etken, yakın tarih alanındaki çalışmaların sınırlılığıdır. Toplumumuzu düşünsel ve siyasal olarak derinden etkileyen dönemler konusunda, ne yazık ki yapılan çalışmalar sınırlı düzeydedir. Solun Türk Tarihi algısı ise daha çok anılar düzleminde ele alınan bir yöne sahip olmuş, yazılan eserler tek yanlı ve kendini ideolojik olarak aklama düzleminde cereyan etmiştir. Oysaki dönemin kaynaklarına inilen, nesnel verilerle yapılmış olan böyle bir tez çalışması, bu alandaki boşluğu önemli ölçüde dolduracaktır. Bu çalışmanın yürütücüsü dahi bu alana yabancı olmamasına rağmen belgelerin nesnelliği içinde çoğu yönden farklı ve şaşırtıcı, bilinmeyen sonuçlara ulaşmıştır. Türkiye’de TKP ile başlayan sosyalistlerin Türk Devrimi’yle olan ilişkileri, dönemlere göre farklı düzlemlerde seyretmiştir. Çeşitlilik bize bu konunun üzerine gitmek noktasında zengin bir kaynak ve yön çeşitliliği sağlamıştır. Elbette bu çalışma dönemin siyasal algılarını gündeme getiren çalışmalar bakımından bir örnek olmayı önüne hedef olarak koymaktadır. Elde edilen konunun hassasiyeti ve taraflarının çokluğu nedeniyle, çalışmanın boyutları birincil verilerle ele alınmış ve dönemin tanıklarına başvurma özeni gösterilmiştir.

Bu çalışmanın her aşamasında yardımlarını ve sabrını benden esirgemeyen çok sevgili danışman hocam, sayın Doç. Dr. Işıl Çakan Hacıbrahimoğlu’na, sayın Yrd. Doç. Dr. Cevahir Kayam’a, çalışmanın her aşamasında yanımda olan sevgili aileme, aile arşivlerini kullanmama izin veren, sayın Yılmaz Ersezer’e, sayın Mehmet Perinçek’e, sayın Gürbüz Çuhadar’a, derin Marksizm ve sol tarih bilgisiyle, çok yerinde önerilerle destek olan sayın Arslan Kılıç’a, düzeltmelerde yardımlarını esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Gülcem Oflaz Mırık’a, Eminalp Malkoç’a, İsmail Kandil’e ve çalışmaya proje desteği sunan İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri’ne, sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

KISALTMALAR

DDKO: Devrimci Doğu Kültür Ocakları

Dev-Genç: Devrimci Gençlik Federasyonu

Dev-Yol: Devrimci Yol

Dev-Sol: Devrimci Sol

DİSK: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

DTCF: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi

FKF: Fikir Kulüpleri Federasyonu

MDD: Milli Demokratik Devrim

ODTÜ: Ortadoğu Teknik Üniversitesi

SB: Sovyetler Birliği

SBF: Siyasal Bilgiler Fakültesi

SBKP: Sovyetler Birliği Komünist Partisi

SD: Sosyalist Devrim

SDP: Sosyalist Devrim Partisi

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

SSİF: Selanik Sosyalist İşçi Federasyonu

STMA: Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi

TDGF: Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu

THKP-C: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi- Cephesi

TİÇSF: Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası

TİİKP: Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi

TİKİP: Türkiye İşçi Köylü Partisi

TİP: Türkiye İşçi Partisi

TKP: Türkiye Komünist Partisi

TKP/ML-TİKKO: Türkiye Komünist Partisi/ Marksist Leninist- Türkiye İşçi

Köylü Kurtuluş Ordusu

TSİP: Türkiye Sosyalist İşçi Partisi

GİRİŞ, AMAÇ VE YÖNTEM

1-Amaç

Bu tezin amacı sol-sosyalist düşünce akımlarının, Jön Türk Devrimi'nden Kemalist Devrim'e ve Cumhuriyet'e kadar bir bütün olarak Türk ulusal demokratik devrimleri ile Türk Devrimi, Atatürk ve Cumhuriyet'le birlikte oluşan değerlere bakışını irdelemektir. Çalışmanın özgünlüğü, bilime katkı ve yoğunlaşma prensipleri gözetilerek yakın tarihimizde belirli bir dönemin esas alınması uygun görülmüştür. Tez, bir "sol tarih" çalışması olarak değil, sosyalist solun ana siyasi akımlarının Türk Devrimi'yle ilişkilerinin incelendiği bir çalışma olarak planlanmıştır.

12 Mart-12 Eylül askeri darbe dönemini seçmemizin nedeni, sosyalist solun Türk ulusal demokratik devrimlerine bakışındaki daha 1920'lerde oluşan ve 1970'e kadar süren geleneksel çizginin, bu iki askeri müdahale ile birlikte, geleneksel çizgiden sapma ve kopma oluşturan kırılmalara uğramasıdır. Bu gerçeklik tezin ilgili bölümlerinde daha somut olarak görülecektir. 12 Mart ve 12 Eylül askeri darbelerinin sol düşünce ve akımlar üzerindeki etkinliği ideolojik algılar üzerinde de belirgin bir baskı kurulmasına yol açmıştır.

Bu doktora tez çalışmasında yöntemsel bakımdan bir ön kabul olarak, bilinen kavramsal açıklamaların tariflerine girilmeyecektir. Çalışmada esas alınan yöntem epistemolojik kabuller üzerinden, tezin çalışma alanına "sağlıklı" biçimde ulaşmak olacaktır. Her bilimsel çalışmada aranan temel "amaç" bu çalışmada öncelikli olarak nesnelliği en olduğu biçimiyle yansıtmaktır. Yöntemsel olarak bunun nedeni, çalışılan alanın çok tartışmalı ve "saf"ları oldukça farklı bir yelpazeye uzanan bir çeşitliliğe sahip olmasıdır. Türk Devrimi'yle düşünsel bağlar konusunda özellikle 1980

sonrasında ortaya çıkan sosyalist düşünsel akımlardaki devamlılık ve kopuşlar farklı çalışma alanlarının konusu olarak gündeme gelecektir. Bu çalışma ise 1980'lerden sonra giderek kristalize olan Türk Devrimi-Sosyalist Sol ilişkisine giriş niteliğinde bir çalışma olarak düşünülebilir. 1980 sonrasında ideolojik olarak sosyalist sola egemen olan “sivil toplumculuk”, “neo-solculuk” ve “neo-liberalizm” etkileri gibi olguların çıkış nüveleri tezin çalışılan dönemi olan 12 Mart ve 12 Eylül arasında olgunlaşmıştır.

Kuşkusuz sosyalist soldaki Türk Devrimi algısı başlı başına “taftarlığı”, “dışlamayı”, ideolojik düzlemde “mahkûmiyet”leri beraberinde getirecek “tehlike”leri bünyesinde taşımaktadır. Ele alınan konunun karmaşıklığı, güncelliği ve sözün tam anlamıyla “bıçak sırtı olması” bu konudaki yorumsal özgürlüğe belli noktalarda bir sınırlamayı beraberinde getirmiştir. Çalışmanın dönem aralığının yakın dönem olması da bu hassasiyetin oluşmasında elzemdir.

Tezin hedefi ülkemizin yaşadığı siyasal-toplumsal gelişme ve değişiklikler içinde belirli bir dönemin düşünsel profilini ortaya çıkarmaktır. Bu yapılırken dönem olarak 12 Mart 1971-12 Eylül 1980 döneminin seçilmesinde temel olarak şu olgular etkin olmuştur:

1- Tezin temel öznesi sol siyasal hareketler ve düşünce akımlarıdır. 12 Mart'a giden günler, Türkiye'de solun, 1968 Gençlik Hareketi'ndeki kitlesellik başta olmak üzere, genel olarak kitle desteğini yitirmeye başladığı bir dönemdir. 1970'teki 15-16 Haziran işçi eylemi, 12 Mart öncesi kitle hareketinin doruğudur, ama aynı zamanda bir düşüşün de başlangıcıdır. 12 Mart müdahalesi, kitle hareketindeki bu düşüşü değerlendirerek yapılabilmektedir. 12 Mart dönemi ise, kitle hareketini daha da diplere itmek isterken, aynı zamanda 1973 sonrasındaki büyük yükselişin tepkisel tohumlarını da atmıştır.

2- Bu dönemde Sol'daki kitlesellikten kopuş ve dünyanın başka ülkelerindeki devrim modellerini dogmatik bir tarzda örnek alma çizgisi onların ideolojik-politik hattını da etkilemiştir. Buna 12 Mart (ya da NATO)

Atatürkçülüğü'ne duyulan tepki ve "deneyimsizlik"le birleşen başka ideolojik etkilenmeler de eklenmiş, sonuç olarak bir "savrulma"nın önü açılmıştır.

3- 1971 öncesi dönemde sosyalist sol esas olarak Türkiye İşçi Partisi içinde yaşanan "Milli Demokratik Devrim" ve "Sosyalist Devrim" tartışması bölünmesi ekseninde şekillenmişti. Gerek MDD gerekse SD kanatlarıyla o dönemdeki sosyalist solun ideolojik-siyasi yönelimini belirleyen, tamamen, TKP'nin, Şefik Hüsnü-Reşat Fuat-Nâzım Hikmet-Hikmet Kıvılcımlı-Mihri Belli halkası tarafından oluşturulmuş geleneksel çizgisi ile, Sovyet, Çin ve Latin Amerika devrimlerinin ideolojik çizgisiydi. Sosyal demokrat hareket ise 1960 askeri müdahalesinin getirdiği özgürlük ortamının etkisiyle güçlü bir etkiye sahip olmuş, sol fikirlerin güçlenmesi "ortanın solu" kavramının dillendirilmesine neden olmuştu. Doğan Avcıoğlu'nun önderliğindeki ulusal sol akım; Yön Hareketi de bu dönemde sosyalist sola siyasal bir etkide bulunacaktır. Avcıoğlu etkisi solun darbeci siyasi eylemler içinde roller üstlenmesine yol açacaktır. Elbette bu etki karşılıklı olacak, o dönemde dünya çapında yükselen sol hareket Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk gibi Kemalist aydınları etkileyerek, onların Kemalizm'in en sol yorumlarını yapan bir çizgi geliştirmelerini sağlayacaktır. Bunun yanında 70'ler Latin Amerika'nın "öncü savaşı" devrim tiplerinden Maoculuğu, Sovyetler Birliği taraftarlığını, Kürtçülüğü ve diğer pek çok akımı içinde barındıran bir dönemdir. Bu çeşitlilik bile başlı başına yakın tarihimizde Türk Devrimi'yle Sol'un ilişkisini incelemeye değerdir. Sol'un 1974 sonrası adeta bir amip gibi bölünmeye başlaması Kemalizm'e bakışını da çeşitlendirmiş bazı durumlarda bölünmelerin eksenini haline getirmiştir.

4- Yakın tarihimizde sol düşün ve siyaset akımlarına ilişkin çalışmalar genel olarak parti-örgüt belgelerinin veya çeşitli anıların yayınlanması düzleminde yoğunlaşmıştır. Özellikle Cumhuriyet Tarihi'yle ilişkili akademik çalışmalar sınırlı düzeydedir. Solun Türk Devrimi'yle olan bağları ve fikri çelişkilerinin kendi buldukları siyasal toplumsal koşullarda incelenmesi bu alandaki boşluğu dolduracak ve siyasal hayatımızda önemli bir dönemin aydınlanmasına katkıda bulunacaktır.

5- 1970'lerin Kürt sorununu merkez alan örgütlenmeleri ve onların başlattığı ideolojik karşı duruş solun algılarına önemli etkilerde bulunmuştur. Ancak tezin kapsamı bakımından 1970 sonrası Kürt sorunu ve ortaya çıkan akımlar ayrı bir çalışmanın konusu olarak düşünülmüştür. 1960'lar sonrasında solun ideolojik serüveni ele alınırken Kürt sorununun buna olan doğrudan etkileri gözden kaçırılmamalıdır. Bu çalışmanın ilgili bölümlerinde sol akımların tarih algısında Kemalizm'in Kürt politikalarıyla ilgili analizlerine geniş bir biçimde yer verilmiştir. Nasıl ki TKP/ML lideri İbrahim Kaypakkaya sosyalistlerin kendi içinden çıkarak “radikal” bir söylemle adeta bir şok etkisi yapmışsa Kürt sorununu temel alarak kurumlaşan akımlar da başka bir etkiye yol açacaklardır. Sözlü tarih bölümünde Aydın Çubukçu bu etkiyi önemli görmektedir.¹

Dev-Genç içinde önceleri kendisini pek de göstermeyen Kürt sorunu merkezli ideolojik kamplaşma örgütlü bir hal aldıkça dönemin sosyalistleri ile de aralarına ciddi sınırlar çekmeye başlamışlardı. Bu dönemin esas örgütlenmesi olan Devrimci Doğu Kültür Ocakları, Türkiye İşçi Partisi'nin de kurucuları arasında yer alan Kürt sosyalistleriydi. Aslında bir anlamda bu örgütlenme sonradan farklı akımlara ayrılacak olan Kürt örgütlerinin ilk çatı örgütlenmesiydi. Kürtlerin kendilerini ilk önce bir siyasal akımın nüvesi olarak göstermeye başlaması TİP in “doğu mitingleri” aracılığıyla olmuştu. Bu mitingler hem TİP'in bir anlamda Kürt kitlelerine ulaşmasını sağlarken öte yandan daha önemli bir süreci başlatmıştı. Bu da Kürt aydınlarının artık bağımsız örgütlenme çabalarına hız vermesini getirecekti. Bu eylemler içinde güçlenen DDKO'nun esas önderliğini Kürt aydınları ve üniversite gençliği yapıyordu. DDKO aslında bir bakıma Kürtlerin, Cumhuriyet tarihi boyunca gerçekleştirdikleri ilk yasal, siyasal örgütlenmeydi.² 12 Mart Darbesi sonrası TİP'in kapatılması ve sosyalistler üzerindeki ağır baskı koşulları Kürt örgütlenmesini de etkiledi. Tıpkı Dev- Genç sonrası sol akımların uğradığı dağınkılığın benzeri Kürt hareketi de belli bir pratik kesintiye uğradı. 74-75 sonrası DDKO'nun yerini çok parçalı Kürt örgütleri aldı. Bu dönemde bu

---

¹ Bkz. 3. Bölüm Aydın Çubukçu'yla görüşme: s. 381-392.

² Hatice Yaşar, “Kürt Milli Meselesi Karşısında Türk Sosyalistlerinin Tutumu”, *STMA*, C:7, s. 2114-2115.

örgütlerin en önemlileri olarak öne çıkanlar Özgürlük Yolu, PKK, Rizgari, Kawa, Tekoşin ve Ala Rizgari'ydi. Bu örgütlerin hemen hemen tüm kadroları 60'ların sosyalist hareketi içindeki ayrışmalardan geliyorlardı. Türk solunu etkileyen uluslararası ve yerel sorunlardan kaynaklanan ideolojik kamplaşmaların benzerleri bu örgütler arasında da yaşanıyordu. Kürt sosyalistleri önce TİP'in kurucuları arasında yer aldılar. Buna paralel olarak da üniversite gençliği içinde antiemperyalist mücadeleye katılan Kürt gençleri 68 gençlik mücadelesine bir bütün olarak destek verdiler. Ancak özellikle 60'ların sonundan itibaren Kürtler içinde özellikle Kemalizm'in Kürt politikaları eleştirilmeye başlandı. Bu da elbette Dev-Genç'in antiemperyalist ve Kemalizm'e yakın duran ideolojik çizgisine aykırı bir tutumun ifadesiydi. Gerek ulusal sorunun sosyalistler içinde daha yoğun olarak tartışılmaya başlanması gerekse ulusal sorun merkezli örgütlenmelerin kendini göstermeye başlaması sosyalistlerdeki tarih algısında Kürt meselesini önemli bir öge haline getirmeye başladı. Bu bakımdan özellikle 1975 sonrasında oluşan, Kemalist iktidarların Kürt sorunu konusundaki politikaları hedef tahtasına oturtuldu. PKK'nın diğer Kürt örgütleri üzerindeki hakimiyeti sürecinde Kemalizm'in Kürt politikasına karşı sistemli ideolojik çizgisi pekiştirildi.

2- Yöntem:

- 1- Çalışmanın ilk aşamasında öncelikle böyle bir çalışmayı verimli kılacak yeterlilikte arşiv malzemesi, kaynak, veri vs. olup olmadığı netliğe kavuşturulmuştur. Daha önce yapılmış benzer çalışmalar incelenmiş bilime katkı prensibi ölçülerinde bunların üzerine "ne konulabileceği" ölçülmüştür. Sosyalist tarihin gerek sosyalist literatür okumaları gerekse konu özelindeki dönemsel kaynakların

incelenmesi belirli bir doygunluğa ulaştığında çalışma taslak aşamasından proje aşamasına ilerlemiştir. Elbette dönemin yaşayan sol akım liderleriyle yapılabilecek görüşmelerin böyle bir çalışmaya yapacağı katkı da çalışmanın karar motivasyonunda önemli bir etken olmuştur. Aynı zamanda sözlü tarih çalışmasında elde edilen doneler tezin yazım rotasının belirlenmesinde de araştırmacıya önemli ölçüde rehberlik yapmıştır.

- 2- Tezin araştırma safhasında kaynaklara ulaşmak konusunda belli sorunlar yaşanmıştır. Çalışılan alan sosyalist akımlar olduğundan kütüphane ve resmi arşivlerde ikincil kaynaklar dışında bütün kaynaklara ulaşamamıştır. Bunun nedeni pek çok legal-illegal kaynağın buralarda bulunmaması, sol akımların belgelerinin toplatılmaları vs. gibi nedenlerle ya hiç olmaması veya büyük ölçüde eksik olmasıydı. Bu eksiklik özel-kişisel arşivlere ulaşılarak giderilmiştir. Bu arşivler büyük ölçüde kişisel arşivler ile Türkiye Sosyal Tarih Araştırmalar Vakfı ya da Tarih Vakfı gibi kişi veya kurumların katkılarıyla oluşan arşivlerdir. Çalışılan akımların belgelerine büyük ölçüde bu arşivlerden ulaşılmıştır. Özellikle kişisel arşivlerin öyküsü de ilginçtir. Bunlar büyük bir emek, fedakârlık ve çabayla hazırlanmışlar ve iki büyük askeri darbe döneminden “sağ salim” kurtarılmayı başarmışlardır. Kaynakları oluşturan kişiler büyük ölçüde darbe dönemlerinde bu kaynakları “yeraltı”na saklayarak günümüze ulaştırmışlardır.
- 3- Çalışmada kullanılacak kaynaklar belirli bir ölçüde incelendikten, ikinci el okumalar yapıldıktan sonra yazım aşamasına geçilmiştir. Sol akımların Türk Devrimi algısı için yayın organları konuyla ilgisi ölçüsünde taranmıştır. Bu aşamada yine belli problemler yaşanmıştır. Bunlar büyük ölçüde tezin bölümlerinin nasıl ele alınacağı ile ilgilidir. Sosyalist akımların Türk Devrimi algıları oldukça çeşitlilik göstermektedir. Bu nedenle Türk Devrimi algısı

tek bir bölümde fakat her akımı ayrı ayrı ele alan başlıklarda incelenerek ele alınmıştır. Bu, aynı zamanda bu akımların okuyucu nezdinde düşünsel düzeylerinin ölçülmesi ve örgütsel kıyaslamaların nesnel olarak yapılmasını sağlayacaktır. Algıların çeşitliliğinin yanında bu algıların oluşumunu sağlayan konu başlıkları benzerlikler göstermiş, bu da yine belirli bir konuda fikri ölçümün elde edilmesini sağlamıştır.

4- Tezin araştırma safhasında kullanılan temel belgelerin sınıflandırması ise şu şekilde yapılmıştır:

- a) Dönemin siyasi akımlarının program, tüzük, bildiri vs. gibi belgeleri.
- b) Siyasi akımların bu dönemde yayımlanmış oldukları legal-illegal yayın organları, dergi, kitap ve bültenleri.
- c) Polis ve mahkemelerdeki savunma tutanakları.
- d) Dönemin günlük gazeteleri ve siyasal dergileri.
- e) Döneme ilişkin yayımlanmış anı ve röportajlar.
- f) Dönemsel ikincil kaynaklar.

5- Teze konu olan dönemde sol düşün akımlarının ileri gelen başkan, lider vs. şahsiyetlerinin önemli bir bölümü ya da yazı ve fikirleriyle dönemi etkilemiş olan sol aydınlar günümüzde toplumun farklı alanlarında yaşamlarını sürdürmektedirler. Birinci elden tanık olan bu simaların değerlendirmeleri ve geçmişe dönük eleştirileri genel olarak anılar ve çeşitli röportajlarla sınırlı kalmıştır. Bugüne kadar konuyla ilgili olarak belirli bir akademik sözlü tarih çalışması yapılmamıştır. Bu tez çalışmasında sosyalist aydın ve akımların liderlerinin bir kısmıyla yapılmış olan sözlü tarih çalışması tezin sağlaması niteliğinde olacak, hem tezde vurgulanan görüşlerin canlı tanıklıklarını gün ışığına çıkaracak, hem de döneme ilişkin toplu bir muhasebenin yapılmasını sağlayacaktır.

1. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SOSYALİST HAREKETİN TARİHİNDE TEMEL ÖGELER, BİLİMSEL SOSYALİST

DÜŞÜNCENİN 1970’LERE BIRAKTIĞI İDEOLOJİK - DÜŞÜNSEL MİRAS VE TÜRK DEVRİMİ

Türkiye’de sosyalist hareketin geçmişi, çalışmanın temel öznesi olan konunun nesnel olarak anlaşılması bakımından önem taşımaktadır. Her toplumsal siyasal hareket gibi sol hareket de geçmişiyle var olmuştur. Bütün ideolojik, pratik-siyasal tutumlarda, geçmişin mutlak bir gölgesi sonraki dönemlere yansımış, etkilerini hissettirmiştir.

Bu bölümde ülkemizin 19. yüzyıl sonlarında başlayan ve Meşrutiyet hareketleri içinde serpilerek sosyalist akımlarının cumhuriyet tarihine uzanan bir panoraması verilecek, bunların özellikle Türk Devrimi’nin oluşma süreçlerinde devrim algılamaları tartışılacak ve tezin ana dönemi olan 1970’lere bıraktığı siyasal ve düşünsel geleneğin genel aşamaları kaydedilecektir. Ele alınan parti ve sosyalist simalar dönemin daha çok simgeleşmiş isimlerinin örnekleri olacaktır. Tez konusunun derinliğinden ayrılmamak için, konu dışında sol tarih bilgisine girilmeyecektir.

1.1. OSMANLI DEVLETİ'NİN SON DÖNEMLERİNDE SOSYALİST HAREKET

Bu çalışmada “sosyalist” olarak addedilen siyasi kişilikler ve hareketler, işçi sınıfının siyasal iktidarını hedefleyen; teorisi 19. yüzyılda Marks ve Engels tarafından inşa edilen; 20. yüzyılda dünyanın Asya’dan Avrupa’ya, Avrupa’dan Afrika ve Latin Amerika’ya uzanan ve 1/3’ünü oluşturan geniş bir coğrafyasında çok sayıda ülkede pratikleri yaşanan ve bu pratiklerin deneyimlerinin katkıları ile Marksizm-Leninizm olarak gelişen, sosyalist akımı ve devrimleri benimseyen kişi ve hareketler olarak ele alınacaktır.

Marksist teori Marks ve Engels tarafından bilimsel sosyalizm olarak adlandırılmıştı. Bilimsel sosyalizmin teorisi üç ana kaynaktan besleniyordu. Bunlar, klasik Alman felsefesi, klasik İngiliz ekonomi-politiği ve genel olarak Fransız devrimci öğretileriyle birleşmiş olan Fransız sosyalizmiydi.³ Teori 20. yüzyılda Ekim Devrimi pratiği ve emperyalizm olgusunun tahliliyle birlikte, Lenin tarafından “emperyalizm ve proleter devrimleri çağı olarak” tarif edilmişti.⁴ Bu çalışma bakımından bunun önemi, Marksizm’in ve bunun siyasal ve düşünsel plandaki uygulama pratiği olan sosyalizmin, bu kavramın düşünsel kurucuları açısından” bilimsel” addedilmesi, tüm dogmalardan uzak tutulması gayreti ve isteğiydi. Bu bakımdan akıma yön veren felsefi görüş “diyalektik ve tarihsel materyalizm” olarak kavramsallaştırıldı.⁵

Hareketin pratik başlangıcı olarak ele alınabilecek tarih olarak 1830’larda, (burjuva devrimci bir geleneğin olduğu⁶) Fransa’da başlayan işçi eylemleri, Avrupa çapında bu sürece ilerleyecek olan hareketlerin ateşleyicisi olarak kabul edilmektedir.⁷ Özellikle Fransa, İngiltere, Almanya gibi ülkeler sanayinin gelişmekte olduğu ve işçi sınıfının bir özne olarak kendisini gösterdiği özellikler taşımaktaydı.

³ Lenin, **Marks Engels, Marksizm**, Çev. Vahap Erdoğan, Ank., 2006., s.18, Ayferi Göze, **Siyasal Düşünceler Ve Yönetimler**, Beta Yay. İst., 2005, s.271-277.

⁴ Bkz. emperyalizm tahlili için Lenin, **Emperyalizm**, Sol Yay., Ank., 1998.

⁵ Lenin, **Marks Engels, Marksizm**, s.18-23.

⁶ Bkz. Server Tanilli, **Fransız Devrimi’nden Portreler**, Cem Yay., İst., 1995.

⁷ “1848 Devrimleri- Fransa”, **STMA, C:1** s.14, Max Beer, **Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi**, Birinci Baskı, İst.,1941, s.8-11.

Marks ve Engels gelişmeye başlayan hareketlere koşturucu olarak Avrupa merkezli işçi devrimleri bekliyorlardı.⁸ İlk kuramcılar yalnızca sosyalizmin kuramıyla değil pratik alandaki örgütlenmesiyle de ilgilendiler ve ilk sosyalist partilerin nüvesini oluşturacak Almanya'daki işçi örgütlerinin siyasal örgütlenmesi "Haklılar Birliği"nin toplantılarına katıldılar. Bu birliğin gerçek bir sosyalist partinin kurulması yolunda "Komünistler Birliği" olarak adının değişmesini sağladılar.⁹

Onlara göre devrim, kapitalizmin gelişmesinin doruğundaki bir Avrupa ülkesinde olacaktı. Nitekim bunun ilk sinyali Paris'te yaşandı.¹⁰ 1871'de Paris'te yaşanan 71 günlük kısa Komün deneyimi Avrupa'da işçi sınıfının diğer ülkelerde de etkinliğini artıran bir motivasyon gücü sağladı. Marks ve Engels başarısız bir girişim olmasına rağmen bu deneyimi sosyalist teoriyi geliştirmek bakımından değerlendirdiler. Komün özellikle sosyalist teorinin devlet aygıtına, strateji ve taktik sorunlara bakışını ilerleten bir katkı sağlamıştı.¹¹ Komün'le birlikte Marks'ın deyimiyle komünizm Avrupa'da bir "hayalet" olarak değil cismiyle de "dolaşmaya" başlamıştı.¹²

20. yüzyılda dünya sahnesine "Emperyalizm" olgusunun ortaya çıkmasıyla birlikte, 20. yüzyılın başında dünya sosyalist hareketinin ve akımının Marks ve Engels'ten sonraki en önemli önderi olarak sahneye çıkan Lenin, dünyayı siyasi ve ekonomik bakımdan ikiye ayırdı: Kapitalizmin gelişmesinin son aşamasına vardığı sömürgeci emperyalist ülkeler ("Ezen Dünya") ile onların sömürge ve yarı-sömürgeleri durumunda ve kapitalist gelişmenin daha alt basamaklarında olan "az gelişmiş" ülkeler ("Ezilen Dünya", "Mazlumlar Dünyası"). Lenin'e göre artık sosyalist devrimler, kapitalizmin merkez ülkelerinden (Avrupa ve ABD'den) "Ezilen Dünya"ya; kapitalizmin az geliştiği ve kapitalizm öncesi toplumsal yapının çelişmeleri ile kapitalizmin çelişmelerinin iç içe geçtiği ülkelere kaymıştı. Avrupa merkezli emperyalist kapitalizmin, kökeni 1500'lü yıllara dayanan sömürgeciliği, tekelleri kapitalizm aşamasıyla birlikte dıştan kaynak aktarmayı devasa boyutlara ulaştırdı. Bu muazzam kaynak aktarımının bir kısmı bu ülkelerde işçi sınıfına özellikle sendikal ve siyasi öncüleri üzerinden "sus payı" olarak aktarıldı. Bu durum

---

⁸ Ben Fine, Gerd Hardach, Dieter Karras, **Sosyalist İktisadi Düşüncenin Tarihi**, Çev. Sabri Adaklı, İmge Yay., İst., 1993, s.18.

⁹ John Molyneux, **Marksizm ve Parti**, Çev. Yavuz Alogan, Belge Yay., İst., 1991, s.18.

¹⁰ Marks, Engels, **Fransa'da Sınıf Savaşları, 1848-1850**, Sol Yay., Ank., 1998, s.33-60.

¹¹ **Leninizm Serisi, 7. Defter**, İnter Yay. Haz. İsmail Yarkın, İst., 1992, s.8-11.

¹² Marks, Engels, **Komünist Partisi Manifestosu**, Aydınlik Yay., İst. 1979. s.43.

ise, sınıfın devrimci duygularının körelmesini, sistemle uzlaşmasını beraberinde getirecekti.¹³

Ezilen dünyaya sermaye ihracı ve böylelikle gelişmiş kapitalist ülkelerin kendi işçi sınıfına verdiği “sus payı” sosyalist devrimler yönünde bir ilerlemenin en önemli engelleyici unsuru olacaktı. Bu nedenle devrim, kapitalizmin en gelişmiş olduğu ülkelerde değil de, kapitalizmin görece gelişmiş olduğu, feodal bağların yoğun olarak varlığını devam ettirdiği Rusya’da gerçekleşti.¹⁴ 20. yüzyılda sosyalist devrimlerin diyalektiği, emperyalizm olgusunun belirleyen bir unsur olarak öne çıkmasıyla Rusya gibi ülkelere kaydı.¹⁵ Zaten sonrasında Çin, Kore ve Küba devrimleri de Lenin’in öngörüsünü doğruladı. Thomson’ın Lenin’e atıfla, eşitsiz gelişmenin sonucu olarak nitelendirdiği “emperyalizm”, geri ülkelerdeki devrimin hızlanmasına, ileri ülkelerdeki devrimin de yavaşlamasına yol açmıştı. Eşitsiz gelişmenin diyalektiği buydu.¹⁶ Özellikle kapitalizmin gelişmesi aşamalarının nihai bir sonuca ulaşmadan bir sosyalist devrimin mümkün olamayacağı tezi sosyalist akımlar içinde günümüzde yalnızca Troçkistlerin ısrarlı bir savunusu olarak varlığını devam ettirmektedir. Sosyalizmin, işçi sınıfının iktidarı olan “proletarya diktatörlüğü” ise Paris Komünü’nden çok sonra, tüm dünyayı derinden etkileyecek olan 1917 Ekim’indeki Rus Bolşevik Devrimi’nde kendisini göstermişti.¹⁷ Bu devrimin öznesi olan proletarya ise Gramsci’nin deyimiyle hem kendisini özgürleştirmiş hem de diğer ezilen sınıflara ilham kaynağı olmuştur.¹⁸

Buradan Osmanlı’da sosyalist hareketin gelişimine dönülecek olursa; Avrupa’da sanayi devrimi sonrasında özellikle işçi sınıfının yoğunlukta olduğu merkezlerde burjuvaziye karşı ilk kalkışmalar yaşanmaya başladı. Fransa ve İngiltere’de başlayan küçük örgütlenmeler dalga dalga Avrupa’nın başka ülkelerine yayılmıştı. Bu örgütlenmelere Osmanlı Devleti’nin cephesinden bakılacak olursa, sol düşüncelerin ilk önce Osmanlı Devleti’nin azınlık tebaası arasında ve onlar içinde de esas olarak aydınlar arasında etkili olduğu söylenebilir.

---

¹³ Avrupa merkezli yaratılan sömürgeci birikim için bkz: Eduardo Galeano, **Latin Amerika’nın Kesik Damarları**, Çitlambik Yay., İst. 2006.

¹⁴ Stalin, **Bolşevik Partisi Tarihi**, Bilim ve Sosyalizm Yay., Ankara, 1993, s.283-284.

¹⁵ Bkz. Lenin, **Emperyalizm**.

¹⁶ George Thomson, **Marks’tan Mao Zedung’a Devrimci Diyalektik**, Kaynak Yay., İst., 2008, s.79.

¹⁷ V.İ. Lenin, **Komün Dersleri**, Sol Yay., Ankara, 1992, s.14-24.

¹⁸ Antonio Gramsci, **Komünist Partiye Doğru**, Belge Yay., İst., 1998, s.88.

Kuşkusuz Avrupa’da gelişen işçi sınıfı hareketinin de Osmanlı Devleti içinde filizlenen işçi sınıfı hareketine etkileri olmuştur. Ancak bu etkiler daha çok genel siyasal atmosfer içindeki etkilenimler düzeyindedir. Her siyasal akım belli dinamiklerin etkisi altında doğar, gelişir ve olgunlaşır. Türkiye’de sol ya da sosyalist hareketlerin gelişme dinamiği ise devrim olgusuna dayanmaktadır. Sosyalist akımların kendini ortaya çıkarmasında bu olgunun dışındaki tüm olgular çevresel etmenlerdir.

19. yüzyılda Osmanlı aydınlarının başlattığı Jön Türk hareketinin devrimci çizgisi devrimin üst yapısal öğelerinin oluşmasında belirleyen bir faktör olmuştur.¹⁹ Özellikle yeni Osmanlılar ve Jön Türk hareketinin eski düzene karşı verdikleri özgürlük mücadeleleri sosyalist fikirlerin de aydınlar ve toplumun ileri kesimleri arasında cılız da olsa boy vermesine olanak sağlamıştır. Kuşkusuz anayasa ve özgürlük mücadelesi sol akımların gelişeceği imkânları olgunlaştırmaya başlamıştır.²⁰ Bunun bir benzeri Bolşevik Devrimi’nde de görülmektedir.²¹ 1905 Rus burjuva devriminin bizim “Hürriyet Devrimi”mize olan etkileri Lenin tarafından da vurgulanmaktadır.²²

Anayasa ve parlamento mücadelesi hem sol düşüncelerin hem de burjuva liberal fikirlerin kendilerini ifade edebildikleri bir ortam yaratmıştı. Bu ortamda sol fikirler de kendilerine bir yer edinmeye başladılar. Türkiye’de siyasal hareketler genellikle sol akımları “kökü dışarda”lıkla suçlamışlardır. Bu bakımdan kimi zaman Türkiye’deki sol ve sosyalist hareketlerin gelişme dinamikleri ele alınırken abartılı bir biçimde dışsal etkenlere vurgu yapılmıştır. Bunda, hemen yanı başımızda gerçekleşen Bolşevik Devrimi’nin önemli bir payı vardır. Koloğlu’na göre, Bolşevik devrimi Türk Devrimi’ne hükümet düzeyinde büyük etkiye bulunmuştu. Bu dönemde dünyanın diğer ileri hareketlerinin olduğu yerlerde komünist hareketler çok zayıfken Türkiye’de yeni cumhuriyetle birlikte komünist örgütlenmelerin yaygınlaştığı bir zemin oluşmuştu.²³ Aynı zamanda Bolşeviklerin de Türk Devrimi’ni desteklemek için nedenleri vardı. Bolşevikler, Türkiye’deki

---

¹⁹ Bülent Tanör, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri**, Yapı Kredi Yay., 9. Basım, İst., 1998, s.167-175, Feroz Ahmad, **İttihatçılıktan Kemalizme**, Kaynak Yay. İst., 1996, s.7-24.

²⁰ Ahmet Bedevi Kuran, **İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler**, Kaynak Yay., İst., 2000, s.307-329.

²¹ Lenin, **Seçme Eserler C:3**, Çev: Saliha N. Kaya, İnter Yay., İst., 1994, s.30-40.

²² Bkz. Doğu Perinçek, **Lenin, Stalin, Mao’nun Türkiye Yazıları**, Kaynak Yay., İst., 1992.

²³ Orhan Koloğlu, **Mazlum Milletler ve Türk Devrimi**, Kaynak Yay., İst., 2004, s.37.

gibi ülkelerde gerçekleşen burjuva ulusal devrimleri, uluslararası devrimler zincirinin halkası sayıyordu. İkincisi yeni sosyalist iktidar kendini mazlum halkların da temsilcisi olarak görüyor ve ulusların antiemperyalist mücadelesinin ilerde gelişecek sosyalist dönüşümlere kapı araladığını düşünüyordu.²⁴

Elbette tüm dünya dengelerini kökünden etkileyen bir devrimin bizim siyasal yaşamımız üzerinde etki etmemesi mümkün değildi. Ancak bunun yanında toplumsal devrimlerin göstergesi olarak, tarihin belirli bir anında meydana gelen ve belirli bir güce ulaşan siyasal hareketler öncelikle, büyük ölçüde bir iç dinamiğin sonucu kendisini göstermektedir. Bu bağlamda her ülkede olduğu gibi ülkemizde sosyalist hareketlerin ilk ortaya çıkışı hem işçi sınıfı hareketleriyle hem de halkın demokratik taleplerini içeren eylemleriyle başlamıştır. Bu hareketler ve eylemler 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülmeye başlar.²⁵ İlk işçi hareketleri, 1870'li yıllarda başlayacak,²⁶ tarihimizdeki ilk işçi örgütlenmesi olan Amele Perver Cemiyeti, dönemin işçi hareketlerinin bir sonucu olarak 1866 yılında önce yardımlaşma ve dayanışma derneği olarak faaliyetine başlayacak, daha sonra ise sendikal bir işlev kazanacak, 1871 yılında gerçek işlevini yerine getiren bir niteliğe kavuşacaktır.²⁷ Örgütün 1872 yılında Müslüman ve Hıristiyan işçilerle İstanbul'da birlikte düzenledikleri ilk tersane grevi başarıya ulaşmış Bahriye Nazırı'nın işçilerin taleplerini kabul etmesiyle sonuçlanmıştır. Ameleperver Cemiyeti kurulana dek 1860'lardan itibaren işçiler kendilerine birkaç kanaldan örgütlenme yolları bulmuşlardır. Bunlar; hayır dernekleri, bizzat işçilerin kurdukları dernekler ve yardımlaşma ve tekaüt sandıklarıdır.²⁸

Ameleperver Cemiyeti 1872 Ocak ayında meydana gelen Kasımpaşa Tersanesi işçilerinin grevlerine önderlik etmiştir. Grevde, 3 ay boyunca ücret alamayan Müslüman ve Hıristiyan işçiler, Padişah'a, Sadrazam'a başvurmuşlar ve sonrasında da greve gitmişlerdir. Bu grev, Türk işçi hareketi tarihinin belgelere sahip ilk grevidir. Aynı tarihlerde Beykoz deri ve ayakkabı fabrikası işçileri de greve

---

²⁴ Bülent Tanör, **Kurtuluş**, Cumhuriyet Yay., İst., 1997, s.66.

²⁵ M. Şehmus Güzel, **Türkiye'de İşçi Hareketi**, Sosyalist Yay., İst., 1993, s.9-15.

²⁶ Daha geniş bilgi için bkz. Aclan Sayılğan, **Solun 94 Yılı 1871-1965**, Mars Matbaası-Ankara, 1968, s.15-49; Dimitir O. Şişmanov, **Türkiye'de İşçi ve Sosyalist Hareketi Kısa Tarihi (1908-1965)**, Hazırlayan Ayşe ve Ragıp Zarakolu, Belge Yay., 2. Baskı, İst., 1990, s.17-36.

²⁷ Güzel, **a.g.e.**, s.56.

²⁸ **A.e.**, s.59.

gitmiş ve istediklerini elde etmişlerdir. Ameleperver Cemiyeti bir süre sonra 1845 tarihli Polis Nizamnamesi'nin 12. maddesine dayanılarak kapatılmıştır.”²⁹

Bu Nizamname'den, daha 19. yy'ın ilk yarısında işçi örgütlenmesinin ve grevlerin başladığı da anlaşılmaktadır. 1863 tarihli “Maden Nizamnamesi” ve 1866 tarihli “Ereğli Maden Hümayun İdaresi Nizamnamesi” de bunu desteklemektedir.³⁰

2. Meşrutiyet'e doğru İttihat ve Terakki örgütünün yarattığı mücadele ortamı işçilerin istibdat rejimi koşullarına göre daha özgür örgütlenmelerini getirmişti. Bunda İttihat ve Terakki'nin işçilere yaklaşımı da önemlidir. Onlar da yaklaşan devrime işçilerin desteğini sağlamak istemektedir. Bu bakımdan işçilerin talepleri olumlu karşılanmakta ve istibdata karşı İttihat ve Terakki'yi desteklemeleri istenmekteydi. Elbette bunda, işçi hareketi ve İttihat ve Terakki örgütlenmelerinin daha çok başkentten uzakta Balkan ve Makedonya kentlerinde örgütlenmiş olması önemli bir faktördü.³¹

Haupt ve Dumont'a göre 19. yüzyılın sonundan itibaren Türkiye'ye girmeye başlayan sosyalist fikirlerin 1910'a kadar Türk Müslüman nüfus arasında hiçbir etkisi yoktu. Oysa Türkiye'de de kolları olan İki Ermeni Partisi Taşnaksütyun ve Hıncak Cemiyetleri 1896'dan beri Enternasyonal'in kongrelerine kabul ediliyorlardı.³² Yine Dumont'a göre “1909'un Mayıs-Haziran'ında Selanik'te küçük bir basın işçileri sendikası, tütün dikim işçileri ile birleşerek ‘Selanik Amele (işçi) Cemiyeti’ni kurdu. Bu cemiyet adını ‘Selanik Sosyalist Amele Cemiyeti’ne, sonra da ‘Selanik Sosyalist İşçi Federasyonu (SSİF)’na çevirdi. SSİF, daha çok Selanik'te önemli bir topluluk oluşturan Yahudiler arasında kitle tabanı buluyordu.”³³

Bundan sonrasında 1908 Devrimi'ne kadar yoğun bir faaliyet görülmemektedir. Bunun nedeni Sultan Abdülhamit döneminin istibdat rejimidir. Abdülhamit döneminin getirdiği baskıcı ortama rağmen özellikle belirli aydınlar aracılığıyla

---

²⁹ Lütfü Erişçi, **Türkiye'de İşçi Sınıfının Tarihi**, Kurtuluş Yay., İst., 1951, s.3.

³⁰ A.e., s.3.

³¹ Güzel, a.g.e., 1993, s.56.

³² George Haupt/ Paul Dumont, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyalist Hareketler**, Türkçesi: Tuğrul Artunkal, Gözlem Yay., İst., 1977, s.19. Ayrıca bkz. 3. Bölüm: Rasih Nuri İleri ile görüşme: s.543-564.

³³ Güzel, a.g.e.,1993, s.33.

sosyalist fikirler kendisine belirli mecralar yaratmıştır. Bu dönemin en önemli sosyalist örgütlenmesi, 1910 yılında kurulan Osmanlı Sosyalist Fırkası'dır. Partinin başkanı Hüseyin Hilmi esas olarak Baha Tevfik'in fikirlerinden etkilenmişti.³⁴ Bunun yanında bu dönemde Ali Namık, Nüzhet Sabit Parvus Efendi gibi aydınlar dönemin sosyalist aydınları olarak öne çıkmışlardır. Baha Tevfik esas sosyalist kimliğini 1908 Devrimi'nden sonra gösterse de daha 1890 yılında yayınladığı Felsefe-i Ferd kitabında sosyalist düşüncelerden söz etmiş, çeşitli yayın organlarındaki yazıları ile materyalizm ve sosyalizmin yayılmasına çalışmıştır.³⁵

Elbette Türkiye'de diğer fikir akımlarında olduğu gibi sosyalist fikirler de esas olarak ciddi bir şekilde 1908 Hürriyet Devrimi'yle kendisini ifade etmeye başlamıştır. Zafer Kars'a göre meşrutiyetlerle olgunlaşan burjuva demokratik hareketler tarihi, hareketin itici gücü olan halkın feodalizme ve emperyalizme karşı mücadelesinin tarihidir. 1906-1908 yılları arasında Anadolu'nun birçok kentinde baş gösteren ayaklanmalar protesto gösterileri ve direnişler bu tarihin en canlı, en ilgi çeken olaylarındanır.³⁶

Devrimin getirdiği görece özgürlük ortamı gerek işçi hareketinde bir canlanma gerekse buna koşut sol fikirlerin serpilmesine olanak sağlamıştır. Ancak İttihat ve Terakki'nin 2. Meşrutiyet sonrası işçilere karşı tutumunda değişiklikler olmuş, daha önceki ılımlı hava yerini yasaklamalara bırakmıştır. Meşrutiyet sonrası gerçekleşen grevlerin önlenmesi amacıyla 8 Ekim 1908'de çıkarılan Tatil-i Eşgal Cemiyetleri Hakkında Kanunu Muvakkat bu konuda tipik bir göstergedir.³⁷

1908 Hürriyet Devrimi'ne kadar olan süreçte sosyalist fikirler kendine halk kitleleri nezdinde bir karşılık bulamamıştır. Daha çok azınlıklar üzerinde bir etki görülmektedir.³⁸ Jön Türk Devrimi'nin sınırlı özgürlük ortamında, ilk sosyalist fikirler, kendisine belirli mecralar yaratmayı başarmıştı. Önceki dönemin cılız işçi hareketleri de buna dinamik bir potansiyel yaratmıştı. Ancak bu dönem sosyalistlerinin sınırlı bir sosyalizm bilgisi olduğu konusunda genel bir görüş birliği vardır. Hüseyin Hilmi ve dönemin ilk sosyalistleri sosyalizm anlayışı konusunda

---

³⁴ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler, C: 1**, İletişim Yay., İst., 1998, s.95.

³⁵ Aclan Sayılğan, **Türkiye'de Sol Hareketler**, Doğu Kütüphanesi Yay., İst., 2009, s.13.

³⁶ Zafer Kars, **1908 Devrimi'nin Halk Dinamiği**, Kaynak Yay., İst., 1997, s.19-20.

³⁷ Kemal Sülker, **İşçi Sınıfının Doğuşu**, Cumhuriyet Yay., İst. 1998, s.63., M. Şehmus Güzel, **Türkiye'de İşçi Hareketi**, Sosyalist Yay., İst., 1993, s.59.

³⁸ Paul Dumont, "20 Yüzyıl Başlarında Osmanlı İmparatorluğu İşçi Hareketleri ve Sosyalist Akımlar Tarihi Üzerine Yayımlanmış Kaynaklar" **Toplum ve Bilim**, S:3, 1977, s.31.

kavramsal olarak oldukça çelişkili şeyler savunuyorlardı. *İştirak* adlı bir gazete çıkarmaya başlayan Hilmi, sosyalist fikirlerle İslamiyet'i bağdaştırmaya çalışan bir ideolojik düzlem yaratmaya çalışıyordu. Bu da onların sosyalizm bilgisinin sınırları konusunda önemli ipuçları veriyordu.³⁹ Hilmi, yazılarında daha çok dönemin yeni oluşan işçi sınıfının sorunlarından bahsediyor ve İttihat Terakki yönetimine eleştiriler yöneltiyordu. 1913 yılında bu gelişmeler üzerine partisi kapatılan Hilmi sürgüne gönderilmiş sonrasında 1918'de yeniden ülkeye dönüşüne izin verilmişti.⁴⁰ Bundan sonra Cumhuriyet dönemine kadar ciddi anlamda bir sosyalist örgüt görülmemektedir. Cumhuriyetle birlikte özellikle Bolşevik devriminin de etkisiyle sosyalist parti ve örgütlenmeler kendisine hayat bulacaktır.

2. Meşrutiyet sonrasına genel olarak bakılacak olursa bu noktada Türkiye'de sosyalizmin kendine bir mecra bulmasında esas olarak küçük sosyalist örgütlenmelerden çok merkezi düzeyde İttihat Terakki'nin halkçı ve sosyalist görüşlere yaklaşması belirleyici olacaktır. İttihat Terakki'nin resmi ideolojisi olan Türk milliyetçisinin halkçı bir kökene dayanması bunda en önemli arka planı oluşturmuştur. Yusuf Akçura, Hüseyinzade Ali, Mustafa Suphi vb. gibi Rusya'da eğitim gören aydınların etkileri, dönemin siyasi sürecini de derinden etkileyecek, Cumhuriyet sonrasına kalan sosyalist mirasın oluşmasında ve İttihatçı kadroların halkçı doğrultularının oluşmasında tayin edici olacaktır. 1908 Hürriyet Devrimi'yle birlikte daha sosyalist fikirler iktidara gelmemiş olsa da İttihatçı kadrolar tarafından tartışılmış, düşünsel bir atmosferin dinamikleri ortaya çıkmıştır. Kuşkusuz 2. Meşrutiyet'le birlikte, bir siyasal parti hayatının başlaması bunda belirleyen etkenlerden biridir.⁴¹ Özellikle devlet sosyalizminin benimsenmesi bu sürece denk gelmiştir.⁴² Son yıllardaki araştırmalarda, Jön Türkler'in bu dönemde sosyalist fikirlere yönelmesinin Atatürk'ü de etkilediği görülmektedir. Atatürk'ün daha ilk devrimci örgütlenmelere giriştiği 1904 yılında yazdığı bir notta "evvela sosyalist olmalı maddeyi anlamalı" yazdığı görülmüştür.⁴³ Türk Devrimi'ne Ekim Devrimi'nin etkileri özellikle milli mücadelenin liderlik düzeyinde de kendisini

---

³⁹ Orhan Yeniaraş, **Atatürk'ün Kourdurduğu Türkiye Komünist Fırkası ve Kurtuluş Savaşı'nda Sol Hareketler**, İyi Bir İnsan Yay., Ankara, 2009, s.51-56.

⁴⁰ İlhan Akdere, Zeynep Karadeniz, **Türkiye Solu'nun Eleştirel Tarihi, (1908-1980)**, Evrensel Yay., İstanbul, 1994, s.24.

⁴¹ Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2002, s.405.

⁴² Bu konuda yeni ortaya çıkan kaynakların incelemesi için bkz. Arda Odabaşı, **Osmanlı'da Sosyalizm, Türkçülük ve İttihatçılık**, Kaynak Yay., İstanbul, 2011.

⁴³ **Atatürk'ün Bütün Eserleri**, Kaynak Yay., İstanbul, 1998-2001'den aktaran, Doğu Perinçek, **Bilimsel Sosyalizm ve Bilim**, Kaynak Yay., İstanbul, 2011, s.167.

göstermektedir. Halkçılık Beyannamesi ve Mustafa Kemal'in bu dönem yaptığı halkçılık ve sosyalizm vurguları bunun en önemli göstergeleri olacaktır. Örneğin Ekim 1920 yılında Atatürk'ün emriyle çıkan *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde şu sözlere yer verilmektedir:

“Biz hayatını istiklalini kurtarmak için çalışan erbab-sayız, zavallı bir halkız! mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız! Binaenaleyh her birimizin hakkı vardır, salahiyeti vardır, fakat çalışmak sayesinde bir hakka iktisap ederiz yoksa arka üstü yatmak ve hayatını saydan muarra geçirmek isteyen insanların bizim heyeti içtimaiyemiz içerisinde yeri yoktur, hakkı yoktur. O halde ifade ediniz efendiler! Halkçılık nizamı içtimaisini emek hukukuna istinad ettirmek isteyen bir mesleki içtimaidir.”⁴⁴

1.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE SOSYALİST ÖRGÜTLENMELER VE 1970'LERE KADAR OLAN DÖNEMİN GENEL PROFİLİ

Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet döneminin en önemli iki sosyalist siması Şefik Hüsnü ve Mustafa Suphi'dir. Bu liderler gerek yaşadıkları dönem liderlik ettikleri parti ve gruplara yaptıkları liderlikle, gerekse yazdıklarıyla Türk Devrimi'yle ilişkileri en çok tartışılan simalar olmuşlardır. Bu nedenle bu başlık altında iki liderin Türk Devrimi'yle olan ilişkilerine örnekler vermek yerinde olacaktır. Düşünceleri ve eylemleriyle Türkiye sosyalist hareketini uzun yıllar etkilemek bakımından Şefik Hüsnü ve Mustafa Suphi'ye, Hikmet Kıvılcımlı, Reşat Fuat Baraner ve Mihri Belli'yi de eklemek gerekir. Fakat birincilerin etkisi esas olarak 1960'lara kadar sürmüşken, ikinciler, 1950 sonrasındaki ve özellikle 1960'lardaki Türkiye'nin toplumsal ve siyasi gerçekliklerini kavrayan sosyalist siyaset ve programların üretilmesinde ve genç kuşakların eğitilmesinde etkili olmuşlardır. Fakat bu çalışmada 1960'lar ve 70'ler ayrı başlıklar altında özel olarak

---

⁴⁴ **Kurtuluş Savaşı'nın İdeolojisi, Hakimiyeti Milliye Yazıları**, Haz. Hadiye Bolluk, Kaynak Yay. İst., 2003, s.20.

incelendiğinden, burada, esas olarak Şefik Hüsnü ve Mustafa Suphi'nin düşünceleri ve pratikleri üzerinde durulacaktır. Bunun yanında 1960 sonrasının sosyalist örgütlenmelerine kısaca değinilecek ve tezin ana bölümü olan 12 Mart 1971 askeri darbesi sonrası sol akımlar ile Türk Devrimi ilişkisi ele alınacaktır.

Türkiye'de Kurtuluş Savaşı arifesinde ve sonrasında sosyalist hareketlerin gelişmesi belli dinamiklerin etkisiyle gerçekleşti. Bunların en önemlisi kuşkusuz 1917 Ekim Devrimi'dir. Bu dönemde 2. Enternasyonal'in kuruluşundan sonra yurtdışında oluşan belirli merkezler Türk sosyalistlerinin gelişmesine katkıda bulundu. Bunlar Rusya, Almanya ve Fransa'ydı.⁴⁵ Türkiye sosyalizmi ortaya çıkışında üç koldan gelen akım ve örgütlenmelerin bileşimiyle şekillenmiştir. Birinci kol, Avrupa'dan eğitimden gelen aydınların (Ş. Hüsnü, E. Nejat, vb) oluşturduğu TİÇSF hareketidir. İkinci kol, eğitim, savaş esiri olma, çalışma gibi nedenlerle Rusya'da bulunan, Ekim Devrimi'ni içinden gözleyerek etkilenen ve orada ilk TKP'yi örgütleyen kadrodur. (Mustafa Suphi, arkadaşları vs. hareketin birleşerek ve TKP olarak örgütlenmesi sırasında Nazım Hikmet, Şevket Süreyya, Ahmet Cevat Emre vd. de bu kadroya dahil olmuştur). Üçüncü kol ise, Anadolu'da bulunan ve doğrudan Kurtuluş Savaşı içinde yer alanların kurduğu, Yeşil Ordu ya da Türk Halk İştirakiyun Fırkası hareketidir. Yeşil Ordu/THİF kadroları, çoğu Selanik ve İttihatçı kökenli olan, Anadolu'nun işgaline karşı savaşta Ekim Devrimi'nin "emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı savaş" ve "Doğu'nun Müslüman ülkelerin milli kurtuluşuna destek" siyasetinden etkilenerek sosyalizme yönelmiş kimselerdi.

Rus Devrimi'nin yanında Alman komünist hareketi olan Spartakist Hareketi de Türk sosyalizminin gelişmesinde önemli bir etkendi. Almanya'da eğitim ve çalışma amacıyla bulunanlar arasında sosyalist fikirler Spartakistler eliyle kuvvet bulmuştu.⁴⁶ Rasih Nuri İleri'ye göre buradaki aydınlar, Ethem Nejat önderliğinde *Kurtuluş* dergisini çıkarmışlardı. Dergi önce Berlin'de, daha sonra 4 sayı olarak 1919-1920 yılları arasında İstanbul'da çıkartılmıştır. İleri'ye göre bilimsel sosyalizmin Türkiye'ye girişi bu dergiyle olmuştur.⁴⁷

Bu dönemde Berlin'den gelen grup da İstanbul'da Dr. Şefik Hüsnü önderliğindeki Marksist bir aydın çevreyle birleşmiştir. Bu aydınlar Türkiye Marksist

---

⁴⁵ Sayılğan, **a.g.e.**, s.57.

⁴⁶ Şişmanov, **a.g.e.**, s.7.

⁴⁷ Bkz. 3. Bölüm Rasih Nuri İleri ile görüşme: s.543-564, Rasih Nuri İleri, **Kurtuluş**, Anadolu Yay., İst.,1975, s.18.

akımının mütareke sonrasındaki çekirdeğini oluşturmuşlardır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kendini gösteren en önemli sosyalist olan Şefik Hüsnü, Fransa'da tıp öğrenimi görmüş Selanikli bir doktordur. Hüsnü burada kaldığı dönemde dönemin Fransız sosyalistlerinden etkilenmiştir.⁴⁸ Sonraki yıllarda Komüntern'in üst düzey organlarında aktif görevler üstlenen Hüsnü, kendinden önceki sosyalistlere göre teorik olarak Türk sosyalizminde önemli bir aşamayı ifade etmektedir. Hüsnü'nün siyaset sahnesine çıkması, sosyalistlerin ciddi bir sosyalist partiye kavuştuğu sürece önderlik etmesi bakımında da önemliydi. 20 Eylül 1919 yılında Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası'nı kurmuş, parti kuruluşundan sonra milli mücadeleyi ve Kemalistleri destekleyen bir siyaset izlemiştir. TİÇSF programında Büyük Millet Meclisi'nin millet egemenliği ve saltanatın kaldırılması kararlarını benimsedikleri ifade edilmiştir. Ayrıca aşarın kaldırılması, eşit oy hakkı, dernek kurma, grev yapma hakkı, 8 saatlik iş günü, eşit ve ücretsiz eğitim hakkı gibi konular yer almıştır.⁴⁹

Hüsnü'nün partinin kuruluşu için yazdıkları milli mücadele önderliği ile ilişkileri konusunda fikir vermektedir. TİÇSF adına TBMM'ne gönderdiği bir telgrafta, partisinin Kurtuluş Savaşı hareketini desteklediğini belirtmiştir:

“İstanbul'un şuurlu işçileri, köylü ordularının bütün dünya proletaryasının yardımıyla dünya emperyalizmine karşı kazandıkları zaferi kalpten alkışlamışlardır. İlerleme yolunda yapılacak mücadelede tüm emekçi sınıfın inkılapçılarla sonuna kadar beraber olacağını temin ederiz. Yakın gelecekte işçi ve çiftçilerimizi hakiki kurtuluşa götürecek yegane çare olan... mülkiyete ilişkin sosyal inkılabın gerçekleşmesini katiyen ümit ettiğimizi arz ederiz.”⁵⁰

Şefik Hüsnü Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra da Türk Devrimi'ne desteğini ifade etmektedir:

“Anadolu devrimi, kökten bir toplumsal devrimden başka bu ulusu kurtaracak çare olmadığına inananları tatmin etmekten çok uzaktır. Çözülmesi geren birçok meselenin bundan sonra halledilmesi olanağı bulunmayacağına inanmakla beraber, samimi

⁴⁸ Şefik Hüsnü Yaşamı, Yazıları, Sosyalist Yay., İst., 1994, s.208.

⁴⁹ Tunaya, a.g.e., s.496.

⁵⁰ Şişmanov, a.g.e., s.71.

olmasını pek dilediğimiz bu devrim girişimlerinin, şimdiki yönetime bakarak büyük bir ileri adım olduğunu söylemek zorundayız. Ve onu tutucu ve gelenekçi saldırılara karşı savunmayı görev sayıyoruz.⁵¹

Şefik Hüsnü'ye göre devrimin önderlerinin iyi niyetinden kimsenin şüphe etmeye hakkı yoktur. Şimdiye değin yaptıkları her türlü ümidi haklı kılacak niteliktedir. Siyasetlerinde uluslararası proletaryaya ve proletarya hükümetlerine ve örgütlerinde ülkenin işçi sınıflarına dayanmaları, yoksullar ve orta halliler yararına bir düzen yaratmak eğiliminde olmaları doğru yönde olduklarını göstermektedir.⁵²

Hüsnü'ye göre Ekim Devrimi ile milli kurtuluş hareketinin antiemperyalizmi arasında önemli bağlar vardır. Emperyalizme karşı mücadelede Ekim Devrimi önemli bir ilham kaynağıdır.⁵³ Hüsnü'nün Cumhuriyet kurulduktan sonraki Kemalist rejime karşı tutumu ise belli noktalarda değişiklikler göstermektedir. Hüsnü'ye göre düşünceler kadar ahlaki, hukuki, dini anlayışlarımız da toplumda geçerlikte olan üretim tarzı ve üretim ilişkileri ile sıkı sıkıya bağlıdır. Ekonomik uğraşlar düşünceler ve duygular üzerinde, farkına varılsın veya varılmasın, daima derin izler bırakır. Aile kurumu, eğitim, toplum hayatı bunların etkisiyle evrimleşir. Yoksa herhangi bir istek, bir heves, bir hayal uygulanırsa bile kök salamaz, olayların tarihsel akışını değiştiremez. Hayatın akışı yönünde olmayan toplumsal girişimler daima bozguna uğramak zorundadır.⁵⁴

Hüsnü, 1924'te ise şöyle demektedir:

“Bize mektup gönderenlerin çoğu, bizim Cumhuriyet hükümeti hakkındaki yayımlarımızı bile eleştiriyorlar. Bu eleştirilerde, iktidar makamını ele almış olan sınıfın devrimimizi işçi ve yoksul sınıflar

---

⁵¹ “Anadolu’da Gelen Düşünceler Etrafında Tartışma”, Aydınlık S:10’dan aktaran, 1922, **Şefik Hüsnü, Türkiye’de Sosyal Sınıflar**, Sosyalist Yay., 1997, s.86.

⁵² “Gerçek Devrime Doğru”, Aydınlık, S:11 (Aralık 1922)’den aktaran, **Şefik Hüsnü Türkiye’de Sosyal Sınıflar**, s.89-96.

⁵³ Hüsnü, **Türkiye’de Sosyal Sınıflar**, s.227- 228.

⁵⁴ **A.e.**, s.175.

lehinde, köklü dönüşümlerle derinleştirebileceğini sanmanın fazla iyimserlik olduğu belirtiliyor.”⁵⁵

TİÇSF bu dönemde dünya komünist hareketini temsil eden Komünist Enternasyonal toplantılarına da katılmıştır. Komünist Enternasyonal’ın 4. kongresinde TİÇSF üyesi Sadrettin Celal yaptığı konuşmada şunları belirtmektedir:

“Türkiye’nin milliyetçi burjuvazisi, Londra konferansında emperyalizme karşı nefret dolu olduğu halde, Türkiye emekçi kitlelerinin sömürülmesine katılma olanağı belirir belirmez, eski aşırı savaş siyasetini terk etmeye başlamıştır.”⁵⁶

Şefik Hüsnü’nün çeşitli görüşleri sol akımların 1970’lerdeki Türk devrimi değerlendirmelerinde de kendisi gösterecektir. Bu nedenle bu çalışmanın ilgili bölümlerinde yapılan polemiklerin örneklerine ayrıca yer verilmiştir.⁵⁷

Bu dönemin ikinci en önemli siması ise Mustafa Suphi’dir. Suphi İstanbul’da ve Paris’te hukuk eğitimi görmüştür. 1908 yılında Paris’ten ülkeye dönen Suphi sürgüne gönderileceği 1913 yılına kadar çeşitli yayın organlarında yazılar yazdı. Bu dönemde “Milli Meşrutiyet Perver Fırkası”nı kurmak için *İfham (Uyarı)* gazetesini çıkarıyordu. Sürgünden bir yıl sonra Rusya’ya kaçmış, burada Bolşevikler ve Türkiyeli sosyalistlerle ilişkiye geçmişti.⁵⁸ Buradaki Türk savaş esirleri arasında sosyalist faaliyetlerde bulundu.⁵⁹ Ekim Devrimi’nden sonra Rusya’da yayınlanan ilk Türk komünist gazetesi olan “Yeni Dünya”yı çıkardı. Rusya’da kaldığı dönemde buradaki sosyalistleri birleştirmeyi hedefleyen çalışmalar yürüttü. Türkiye Komünist Partisi’nin kurulması amacıyla atılan en önemli adım 25 Temmuz 1918’de Moskova’da toplanan Türk Sosyalistleri Konferansı oldu. Türk sosyalistlerini

---

⁵⁵ A.e., s.183.

⁵⁶ A. e., s.183.

⁵⁷ Bkz. THKO-TDKP bölümleri ve TİİKP-Aydınlık Hareketi, İbrahim Kaykakkaya -TKP/ML bölümlerindeki ilgili tartışmalar.

⁵⁸ Yalçın Küçük, **Türkiye Üzerine Tezler 2**, Tekin Yay., İst.,1979, s.682-685.

⁵⁹ İlginçtir; Rasih Nuri İleri, onun bu ilk faaliyetlerinde Turancılık etkisi de olduğunu söylemektedir. Bkz. 3. Bölüm Rasih Nuri İleri ile görüşme: s.543-564.

birleştirme çalışmalarının en önemli sonucu 1 Eylül 1920’de toplanan Bakü Kongresi olmuştur. Bu kongrede bizzat Suphi ve arkadaşlarının hazırladığı tüzük ve program teklif edildi. Böylece ülke çapında faaliyet gösterecek olan Türkiye Komünist Partisi kuruldu. Savaş yıllarında, TKP’nin kuruluş döneminde TBMM ile de ilişkiye geçen Suphi, Bolşevik Devrimi’nin desteğini sağlamak için çalışmalarda bulundu. TKP’nin kuruluşu sonrası bizzat Mustafa Kemal tarafından Anadolu’ya davet edildi. Suphi ve arkadaşları Anadolu’ya geçtikten sonra 28 Ocak 1921’de Trabzon da öldürüldü.⁶⁰ Ölümü konusunda tartışmalar günümüzde halen devam etmektedir.⁶¹

Suphi ve arkadaşlarının Milli Mücadele’ye desteği Bakü Kongresi kararlarında ifadesini bulacaktır:

“Anadolu’da devam eden Milli İnkılap hareketinin umum dünya emperyalizmine karşı mücadelesiyle bütün dünya proletarya hareketine yardım ettiğine kaniyiz. Bu milli hareketin, memleket dahilinde inkişaf bulması ve derinleşmesiyle, sınıf şuurunun meydana gelmesine hizmet ettiği ve böylece yarın ki içtimai inkılabı müsait bir muhit hazırladığı muhakkaktır. Türkiye Komünist Fırkası bir taraftan Türkiye ‘de emperyalizme karşı olan bu hareketin derinleşmesine yardım etmekle beraber, diğer taraftan, rençber işçi halkın asıl maksadı ve asıl amacı olan çalışanlar hâkimiyetini elde etmek esaslarını hazırlamak için bezl-i mesai edecektir.”⁶²

Gerek Bakü Kongresi’ne katılan sosyalistlerin konuşmaları gerekse kararlara bakıldığında ideolojik anlamda somut durumun nesnel tahlilinde önemli bir düzey göze çarpmaktadır. Dönemin Enternasyonalı’ni ve Lenin ve Komüntern’in milli mücadeleyi destekleyici görüşlerinin Suphi ve arkadaşları tarafından da paylaşıldığı ve desteğin fiiliyata döküldüğü görülmektedir:

---

⁶⁰ Mustafa Suphi, **Türkiye’nin Mazlum Amele ve Rençberlerine**, Aydınlık Yay., İst., 1976, s.11, Mustafa Suphi’nin hayatı ve faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yavuz Aslan, **Türkiye Komünist Fırkası’nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi**, TTK Yay., Ankara, 1997.

⁶¹ Rasih Nuri İleri, **Atatürk ve Komünizm**, Sarmal Yay., İst., 1995, s.201.

⁶² Aslan, **a.g.e.**, s.226-227.

“Sosyal devrim karşısında Türkiye Komünist Partisi’ne düşen görev, yağmacı emperyalizmin bütün baskısına rağmen ayaklanıp varlıklarını ispat eden Anadolu ihtilalcilerine ve ihtilalcileri temsil eden Büyük Millet Meclisi hükümetine bir örnek olarak göstermekle özetleyebiliriz.⁶³

Yine Mustafa Suphi’nin emperyalizme bakışı dönemin genel sosyalist hareketine koşut olarak gelişmiştir. TKP’nin birinci kongre konuşmasında Avrupa emperyalizmine haddinin bildirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kongrenin ikinci oturumunda ise “Osmanlı’nın bölüşülmesi politikasına karşı Anadolu’da kıyam hareketleri çıktığını ve Mustafa Kemal’in bu kıyama idare ettiğini” belirtmiştir.⁶⁴

Mustafa Suphi ve arkadaşlarının tutumu milli mücadeleyi desteklemek noktasında önemli bir siyasal, düşünsel olgunluğu ifade etmektedir. Suphi TKP’nin kuruluşu sonrası Mustafa Kemal’e gönderdiği mektupta desteğini şöyle dile getirmektedir:

“Teşkilatımız Bakü Kongresi’nde bir program ve teşkilat tüzüğü kabulü ile parti haline geçtikten sonra memlekette hemen izleyeceği siyaseti saptamıştır. Türkiye Komünist Partisi’nin Büyük Millet Meclisi Hükümetini emperyalist devletlerle savaştığı müddet süresince bütün gücüyle desteklemeye, savaş cephelerinde zaaf ve dağılmaya sebep olacak her türlü aşırıktan kaçınmaya karar verdiği gibi, zulüm ve iğtisaba karşı mücadele hislerinin halk sinesinde derinleşmesini sağlamak üzere faaliyete geçmeye lüzum görmüştür ki bunu kanuni şekilde cereyan etmesi için Büyük Millet meclisi Hükümetince gereken müsaadenin esirgenemeyeceği ümit edilmektedir.⁶⁵

Milli mücadeleye Doğu cephesinde verilen fiili destek ise bizzat ise şöyle dile getirilir:

---

⁶³ Suphi, a.g.e. s.11.

⁶⁴ Mete Tunçay, **Eski Sol Üzerine Yeni Bilgiler**, Belge Yay., İst., 1982, s.71.

⁶⁵ Mustafa Suphi, **Türkiye’nin Mazlum Amele ve Rençberlerine**, Aydınlik Yay., İst., 1976, s.47.

“Partimiz tarafından Anadolu harekâtına yardım olmak üzere, kuruluşunu önceden haber verdiğimiz ‘Türk Kızıl Alayı’ merkez komite üyesi Mehmet Emin yoldaşın kumandası altında takriben üç hafta önce Nahçıvan yoluyla Kazım Karabekir paşa emrine girmek üzere gönderilmiş ise de bu sırada Doğu Cephesi’ni saldırıya geçmesi; Taşnakların Nahçıvan yolunu kapamalarına sebep olmuş, askerın Anadolu’ya erişmesi mümkün olamamıştır.⁶⁶

Kongreye katılan Cevad adlı delege, Anadolu kıyam harekâtının İstanbul ve İngiliz hükümetine karşı fakir Anadolu halkının kıyamı olduğunu söylemiş, “Anadolu’da başlayan inkılabın dalaverecileri yeni milyonerleri dışlayan, temiz adamları içeren kişilerce idare edildiğini belirtmiştir.⁶⁷

Kongre delegelerinden Hilmioğlu Hakkı, Türkiye’nin durumu üzerine bir analiz yapmış, Kurtuluş Savaşı’nın başladığı güne kadar yarı-sömürge olan Türkiye’nin, padişah hükümetinin Türk işçi ve köylüsünün düşmanlarıyla ittifak yapması sonucu bugün tam sömürge haline gelmekte olduğunu söylemiştir.⁶⁸

Komünistler bu dönemde Türkiye Komünist Partisi adıyla hareket edecek ve Şefik Hüsnü önderliğinde mücadelelerine devam edeceklerdir. Türk sosyalistlerinin Cumhuriyet sonrası Kemalizm’e bakışı gerek koşulların değişikliğe uğraması gerekse Kemalist iktidarın kendi konumunu pekiştirmesi gibi nedenlerle değişikliğe uğrayacaktır. Bu eleştiriler Hüsnü’nün şu yazısında ifadesini bulmaktadır:

“Zaten bu ülkede bundan sonra üç türlü siyasal akım düşünülebilir: 1) Bugünkü devrimi yapan ve yaşatmaya uğraşanların temsil ettiği siyasal akım. 2) Derebeylik kalıntısı olan geleneklere ve Osmanlı Hanedanı’na bağlı olanlar çevresinde toplanan karşı devrimci akım 3) Fakir işçi ve köylü kitleleri ve orta halk sınıfları lehine devrimimizi derinleştirmek, geliştirmek

---

⁶⁶ A.e., s.45.

⁶⁷ Tunçay, **Eski Sol Üzerine Yeni Bilgiler**, s.64.

⁶⁸ A.e., s.87.

ve onu kolektif mülkiyete dayalı bir toplumsal devrimle sonuçlandırmak amacını güden sosyalist akım.”⁶⁹

Hüsnü ve partisinin Kemalizm’e karşı doğrudan tavır almasında belirleyici dönem İzmir İktisat Kongresi sonrasıdır. Dönemin sosyalistleri İktisat Kongresi’yle birlikte Kemalist hükümetin ekonomik yönünü burjuva ekonomisi yaratma yönünde görmüşlerdi. Yaratılan ekonomik sosyal düzen onların tasavvur ettikleri devrim ve sosyalist bir düzen anlayışıyla taban tabana çelişmekteydi.⁷⁰

Milli mücadele döneminde Anadolu da faaliyet gösteren üçüncü hareket ise Yeşil Ordu Cemiyeti Türk Halk İştirakiyun Fırkası ve Mustafa Kemal’in emriyle kurulan Türkiye Komünist Partisi’dir.⁷¹ Yeşil Ordu Cemiyeti’nin amaçları ve faaliyeti tartışmalı bir konudur. Örgüt gerek Bakü merkezli TKP, gerekse Şefik Hüsnü’nün çalışmaları dışında Anadolu merkezli olarak, Anadolu’daki çeşitli sosyalistlerin oluşturduğu bir gruptu. Bu grup askeri bir örgüt kurmak, Bolşevik Devrimi sonrasında devrimin etkilerini Anadolu’ya taşımak gibi amaçlar taşıyordu. Sol fikirleri Anadolu halkının desteğini kazanmak için İslami söylemlerle desteklemeleri bu grubun karakteristik bir özelliği idi. Grubun içinde hem Ekim Devrimi’nden etkilenenler hem Mustafa Kemal’in çevresinden kişiler hem de o sırada Rusya’da bulunan Enver Paşa ile irtibat halindeki eski İttihatçılar bulunuyordu. Atatürk’ün, cemiyetin kurulmasından haberi olmuş hatta cemiyetin genel sekreteri Kırşehir mebusu Hakkı Behiç’le görüşmeleri olmuştur.⁷² Yeşil Ordu Cemiyeti belirli bir dönem milli mücadeleyi destekleyen bir çizgi izlemiş fakat içindeki unsurların homojen hale geldiği noktada ikiye bölünen bir tutum sergilemiştir. Eskişehir merkezli yürütülen faaliyetlerde Çerkez Ethem ve arkadaşlarının örgüte katılmasından sonra, Ethem’in milli mücadele ve Atatürk’e karşı tavrının değişmesine paralel olarak Ankara’ya muhalif bir çizgi geliştirilmiştir. Teşkilatın kurucuları arasına, milletvekili olan Çerkez Reşit Bey, Çerkez Ethem ve kardeşi Tefik Bey’ler girmişler, Ethem ve Tefik Bey müfrezelerinin bütün

---

⁶⁹ Şefik Hüsnü, **Türkiye’de Sosyal Sınıflar**, Kaynak Yay., İst., 1997, s.125.

⁷⁰ **A.e.**, s.189.

⁷¹ Naciye Babalık, **Türkiye Komünist Partisinin Sönümlenmesi**, Ankara, İmge Yay. 2005, s.43.

⁷² Sayılğan, **a.g.e.**, 120.

adamları Yeşil Ordu'nun âdeta temelini oluşturmuşlardır.⁷³ Ankara Hükümeti'nin komünist faaliyetlere karşı kurdurttuğu Türkiye Komünist Fırkası örgütün belli bir kesimini çatısı altına toplamış fırkaya katılmayanlar ise daha sonra kurulan Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası'na katılmışlardır.⁷⁴

Tek parti döneminden 1960'lara kadar sosyalist hareket büyük ölçüde dibe vurmuştur. 1930'lar tek parti döneminin iktidarını güçlendirdiği ve toplumu ideolojik olarak yönlendirdiği bir dönem olacak, bunun sancıları da sosyalist harekete yansiyacaktır. Şevket Süreya gibi bazı eski TKP'liler iktidar saflarına geçecek, Kadro hareketiyle Cumhuriyet iktidarını kalkınmacı bir çizgiye çekmeye çalışacaklardır. TKP ise 1925 sonrası baskılar sonucu yeraltına çekilecek ve 1935'lere kadar önemli bir faaliyeti görülmeyecektir. Dünya savaşı yaklaşırken özellikle Nâzım Hikmet, Hikmet Kıvılcımlı ve Kerim Sadi'nin sürdürdüğü yayın faaliyeti belli ölçülerde Cumhuriyetin genç kadrolarını etkileyecektir. Bunun yanı sıra 1930'lar dünyada güç dengelerinin değişmeye başladığı özellikle Almanya'da Nazizm'in yükselişe geçtiği yıllar oldu. Naziler Sovyetler'i çevreleyen ülkeleri etki alanına almışlardı ve bu halkayı tamamlamayan tek ülke olarak da Türkiye kalmıştı. Bu ülkeler Sovyetler'e karşı birer sıçrama tahtası olarak kullanılacaktı. Bu nedenle Komüntern gelen tehlikeye karşı Kemalistlerin desteklenmesi kararını almış, "desantralizasyon" kararıyla TKP de işlevsiz hale getirilmişti.⁷⁵ Komüntern yalnızca yaklaşan savaş tehlikesi bakımından değil siyasal olarak da Kemalistler'in desteklenmesi gerektiği yönünde direktiflerde bulunmuştur.⁷⁶

1940'tan sonra Esat Adil tarafından kurulan Türkiye Sosyalist Partisi ve Şefik Hüsnü tarafından kurulan Türkiye Emekçi Köylü Partisi fazla bir varlık göstermeden kapatılmışlardır. Bu süreç dönemin sosyalist liderlerinin önemli bir bölümünün tutuklanmasıyla sonuçlanan "1951 Tevkifatı"yla sonuçlanacaktır. Bu dönemde 1951 Tevkifatı'nda tutuklanmayan sosyalistlerden Doktor Hikmet Kıvılcımlı, Vatan Partisi'ni kurmuştur. Bu parti de 1957 yılında Demokrat Parti iktidarı tarafından kapatılacaktır.⁷⁷ Vatan Partisi, Türkiye İşçi Partisi'ne kadar

⁷³ Atatürk, **Nutuk (1919-1927)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2000, s.319-320.

⁷⁴ Mustafa Yılmaz, **Milli Mücadele'de Yeşil Ordu**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1987, s.128.

⁷⁵ Murat Belge, "Türkiye'de Sosyalizmin Tarihinin Ana Çizgileri" **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce, Sol**, C:8., İst., İletişim Yay., s.31.

⁷⁶ Ömer Laçiner, "Tek Parti Diktatörlüğü" **STMA**, C:6, s.1930-1934.

⁷⁷ Bu dönemin siyasal atmosferi için bkz. Sinan Yıldırım, Demokrat Parti ve Dönemi: Sol Tarih Yazımında "Kayıp" Zamanın İzinde" **Praksis**, S:18 (Güz 2008), s.23-42.

dönemin en önemli sosyalist partisidir. Partinin kurucusu Hikmet Kıvılcımlı TKP geleneğini taşıyan ve sosyalist teorik birikim olarak 1960'ların en önemli liderlerinden biri olacaktır. Vatan Partisi'nin programı demokrasi ve özgürlük anlayışı ve Kemalist ilkelere bakışla kendisini göstermektedir. Kuvayı Milliye vurgusu esastır. Partinin, Altı Ok'u parti programına alan ilk sosyalist parti olduğu görülmektedir:

“Demokrasi: Fikre saygı, halka refahla gelişir. Millet hâkimdir, diyoruz. Bir hâkimin haklı karar verebilmesi için yalnız savcuyu dinlemesi yetmez, dâvacıyı da, suçluyu da, savunma ve kamu şahitlerini de, bilirkişileri de, jüriyi de ayrı ayrı dinlemesi, bütün delilleri ve belirtileri göz önüne koyması gerektir. Demek, hâkimiyet sahiden milletin olabilmek için en iptidâî şart: Fikirlerin hür olması, yani fikre saygı, fikri fikirle karşılaşmaktır. ...Fakat, her şeye rağmen, Vatan Partisi, Bilim ve Prensipleri Partisi kalacak, derebeyi artıklarının peçelerini açacak, parlamento şekillerimize, halk hâkimiyeti özünü geçirecektir. İster askercil, ister sivil her türlü kırtasiyeciler geriliği ve polisçi tahakkümü Halkımıza lâıyk bulmayacaktır. Çünkü, peçeli veya peçesiz her istibdat: Yalnız aydınlık ve ruh düşmanı olmakla kalmaz, toplumcul sağlığımıza, iktisadi ve medeni varlığımıza da sinsi bir suikasttır. Tarihte Osmanlı geriliği başladığı zaman Osmanlı istibdadı ile katmerlenip zırhlanmıştı. Gerilik, bir avuç imtiyazlıyı ancak doyurur ve ancak imtiyazlıları cennette yaşatabilmek uğruna, yaşatabildiği ölçüde, tek milleti yoksulluğa boğar. Onun için; geriliği, farzumuhal, demokrasi bile haklı çıkaramaz. Bilâkis, Roosevelt'in dediği gibi: ‘Demokratik bir âlemde kuvvet, umumi refah bakımından kendini haklı çıkarmalıdır.’ (12.11.1944) Bizde hürriyet, Abdülhamit mantığı ile uygulanır, yani lâfta, kalırsa, ne iktisatça, ne medeniyetçe, ne toplumca, ne kültürce.. Hiçbir ileri adım ömürlü olamaz ve hele halkı rahat ettiremez. En basit millet menfaatleri, kimseye ağız açtırmadan, en bataklık ağalık hırsına ve zümre mütegalibeliğine kolayca kurban edilebilir. İleri memleketler için nedir, bilmiyoruz, bizim için hürriyet: Ölüm, dirim meselesidir. Vatanımız: Birinci Kuvayı milliyeciliğimizin yâdigârıdır. Demokrasimiz: İkinci Kuvayı Milliye seferberliğimiz olacaktır :

Kuvayı Milliye Milletçisiyiz: Mukadderatımıza tek yabancı karıştırmayacağız. Kuvayı Milliye Devletçisiyiz: Pahalı ve hazır yiyici devletin yerine, vatandaşa iş bulmayı birinci görev bilen ucuz ve üretmen devleti geçireceğiz. Kuvayı Milliye Devrimcisiyiz: Her türlü maddi sömürüyü kaldıracacağız. Kuvayı Milliye Lâyikiyiz: Her türlü manevi sömürüyü kaldıracacağız. Kuvayı Milliye Halkçısıyız: Osmanlı artığı bezirgân ve hacığa oligarşisinin önderliği yerine, çalışan çoğunluğumuzun önderliğini tutacağız. Kuvayı Milliye Cumhuriyetçisiyiz: Halk tarafından, halk için idare, Adalet, ve Kültür sistemleri kuracağız. Parolamız: Hür, kuvvetli, bahtiyar Türkiye'dir.”⁷⁸

1960'lara kadar olan gelişmeler genel olarak değerlendirilecek olursa Türk sosyalistleri 1924'lere kadar Türk Devrimi ve Kemalizm konusunda öznel değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Devrimin rotasının net olarak ortaya çıkmasıyla birlikte bakışlarında da belirli bir sosyalist berraklaşma göze çarpmaktadır. Bunda dönemin dünyadaki sosyalist liderlerinin, Lenin ve Stalin'in değerlendirmeleri Dönemin Komünist Enternasyonali'nin tutumu ve sosyalist bakış açıları etkili olmuştur. Dönemin sosyalistleri yeni kurulan Kemalist Cumhuriyet karşısında önemli bir varlık gösterememişlerdir. Bunda elbette nesnel olarak işçi sınıfı iktidarına dayanan bir sosyalizmin vücut bulabileceği bir ekonomik toplumsal temelin olmaması belirleyicidir. Sanayinin ve işçi sınıfının durumu, ülkenin henüz bir kır toplumu olması gibi faktörler etkindir. Bunun yanında komünist hareket bir aydın hareketi olduğundan Türk Devrimi'nin seyri içinde eleştirel olarak belirli bir uygunluk göze çarpmaktadır. Türk Devrimi'nin İzmir İktisat Kongresi'yle birlikte ilerlediği rotaya koşut olarak sınıfsal eleştiriler getirilmiş, Kemalist ideoloji ve programla çizilen sınırlar netleştirilmiştir. Kemalist ilkeler ülkenin sosyalizme ilerleyeceği tasavvuruyla olumlu karşılanmış, siyasal toplumsal gelişme için elzem kabul edilmiştir. Ancak devrin sosyalistlerine göre Kemalizm yarım kalmış bir burjuva devrimidir. Onu geliştirmek, işçi sınıfı hareketini iktidara getirmekle mümkün olacaktır.

---

⁷⁸ **Vatan Partisi Programı**, Nurdoğan Matbaası, İst., 1977, s. 20-21.
http://www.onergurcan.org/hikmet%20kivilcimli/vp_tp.html, 3 Haziran 2011.

1.3. 1960'LARIN SİYASAL ORTAMI, GENÇLİK HAREKETLERİ VE SOL DÜŞÜNCELERİN GELİŞİMİ

Bu çalışmada bir "Mehmet Ali Aybar" bölümü olduğundan birinci TİP döneminin görüşleri burada tekrarlanmayacaktır.

1960 askeri müdahalesi sonrasında Türkiye İşçi Partisi kurulmuştu. 27 Mayıs askeri müdahalesi ise esas olarak Demokrat Parti iktidarının siyasal uygulamalarına karşı yapılmıştı.⁷⁹ Şu nesnel olarak tespit edilebilir ki; bu hareket Türkiye'de sol düşünce akımlarının gelişmesinin önünü açmıştır. Bu olgu hem siyasal boyutlarda hem de kültürel-düşünsel alanda geçerlidir. Bunda 27 Mayıs Anayasası'nın⁸⁰ Kemalist ilkeler ışığında hazırlanması örgütlenme ve söz söyleme özgürlükleri konusunda önemli açılımların yapılması belirleyici olmuştur.⁸¹ Öyleki bu gelişmeler birkaç yıl içinde ürünlerini verecektir.

Türkiye İşçi Partisi'nin kurulmasıyla birlikte parti ülke genelinde yüzde 3 gibi bir oy almış ve meclise 15⁸² milletvekili sokmuştur. Bu milletvekilleri sayesinde ilk kez sosyalist fikirler meclis kürsüsünden savunulabilmiş sosyalizm belli ölçülerde bir kitle tabanı kazanmıştır. Özellikle sendikalar ve diğer emekçi örgütleri üzerinde önemli bir ağırlık kazanılmıştır.⁸³ TİP'in sosyalizm anlayışı Mehmet Ali Aybar'da ifadesini bulan antiemperyalist bir çizginin benimsenmesiyle olacaktır.⁸⁴ Parti kitle tabanı ve içinde bulunduğu siyasal ortamın etkisiyle kaçınılmaz olarak kendi tarihindeki antiemperyalist mücadele olan Kurtuluş Savaşı'na sahip çıkmış onu parti programına almıştır. Komünist hareketin Şefik Hüsnü'lerden de beri gelen tarzı, Kemalizm'e bakışta TİP'e de yön vermiştir. Kuvayı Milliye anlayışı esas alınmış ve genel olarak Kemalizm'i olumlayan bir tarz hâkim olmuştur.⁸⁵ Mehmet Ali Aybar bu dönemde önderlik edeceği partinin bakışının ipuçlarını daha 1950 yılında Paşa Kapısı Cezaevi'nde tutukluymken Ankara Birinci Ağır Ceza Yargıçlığı Başkanlığı'na verdiği savunmasında göstermekteydi. Türkiye'nin Amerikan çıkarları için savaştırmak istenmesine Atatürk'ü referans göstererek karşı çıkmış ve Türk Sovyet dostluğunu gündeme getirmiştir:

⁷⁹ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi**, 4, Bilgi Yay., Ankara, 1999, s.217-225.

⁸⁰ Emre Kongar, **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, 26. Basım, İst., 2000, s.161-162.

⁸¹ Bkz. Sinan Onuş, **Parola: İnkılap / 27 Mayıs'ı Yapanlar Anlatıyor**, Kaynak Yay., İst., 2003.

⁸² Mehmet Ali Aybar, **TİP Tarihi 2**, BDS Yay. İst., 1988, s.9.

⁸³ Bkz. 3. Bölüm: Mehmet Atay ile görüşme: s.504-523.

⁸⁴ Uğur Mumcu, **Aybar İle Söyleşi**, Tekin Yay., İst., 1994.

⁸⁵ Sadun Aren, **TİP Olayı 1961-1971**, Cem Yayınları, İst., 1993, s.113.

“Atatürk Birinci Dünya harbine giriş tarzımız hakkında şöyle der: ‘Harbi umumi duhul hiçbir zaman şayanı tenkit olmaktan kurtulamaz. her millet harbi umumiyeye hayat ve memat mücadelesi olduğuna saimmen ve cidden bilerek kara vermiştir. Hayat ve memat mücadelesine karar vermek bir kimsenin, bir heyetin hakkı değildir. bu, milletin bizzat vereceği karardır. Bu kadar büyük hadisat milletin karşısında emri vaki olarak bulundurulamaz.’ Ama Atatürk’ün devrimci mirasından bugün bugün ne kaldı ki bu sözlere kulak asan olsun işte yeni emri vaki ile karşı karşıya bulunuyoruz. ....Biliyoruz ki Sovyetlerle istiklal savaşında kurulan dostluğumuzun müşterek bir temeli vardı. bu temel her iki hükümetinde, yani hem Büyük Millet Meclisi Hükümetinin, hem de Sovyetler Birliği Hükümetinin yurtlarına saldıran emperyalist kuvvetlere silahla karşı konması, emperyalist kuvvetlerin her ikisinin de milletlerini bağımsızlığı ve dünya barışı için düşmanını bilmesi ve her iki hükümetin milletlerinin emperyalist tasallutların bir çeşidine karşı bütün kuvvetleriyle korumak azminde olmasından ibaretti.⁸⁶

1960’ların ikinci yarısından itibaren ise Türkiye’de başka bir toplumsal dinamik ortaya çıkacaktır. Dünyada 68 gençlik hareketlerine paralel olarak Türkiye’de de belli kıpırdanmalar 1966’lardan itibaren başlamış 1969’ların sonuna kadar yoğun ve kitlesel eylemlilikler yaşanmıştır.⁸⁷ Türkiye’nin 68’i ile Batı’nın 68’inin, zamandaşlık ve kapitalizmin egemenliğindeki ülkeler gençliğinin daha özgür ve mutlu bir dünya arayışı dinamiğini taşımak dışında ortak bir yanından söz etmek mümkün değildir. Kapitalizmin merkez ülkelerindeki gençliğin 68’i, daha özgür, mutlu ve güvenli bir dünya özelemlerindeki bütün haklılığa ve olumluluğa rağmen, talep ettiği özgürlükler ve hedefleri bakımından sistemin dışına çıkamamıştır. Batı gençliğinin 68’i her şeyden önce, emekçi sınıflardan ve emekçi sınıf hareketinden hem ideolojik ve siyasal hem de örgütsel olarak kopuktu. Özgürlük ve mutluluk arayışı, cinsel özgürlük, “tembellik hakkı”, her türlü otoriteye karşı olma gibi, sistemin yarattığı bunalımı, sistem dışına çıkmayan kaçış, avunma, başıboşluk, her türlü düzene karşı olma (uyuşturucu, hippilik, nihilizm, anarşizm) ideolojileri ile

---

⁸⁶ Mehmet Ali Aybar’ın Müdafaaları, Mektupları, 1946-1961, Yay. Haz. Barış Ünlü, İletişim Yay., İst., 2003, s.99-100.

⁸⁷ Tanzer Sülker Yılmaz, Türkiye’de Gençlik Hareketleri, Toplumsal Dönüşüm Yay., İst.,1997, s.116-117.

“aşmaya” yönelmişti. Ve sonuç olarak sistemin denetimi dışına çıkmıyordu. Türkiye’nin 68’i ise, en başta, 27 Mayıs’ı da yaratan antiemperyalist ve ilerici gençlik hareketinden besleniyordu. Özgürlükçülüğü, emekçi sınıflara dönük bir demokratik karakter taşıyor, Jön Türk Devrimi ve Kemalist Devrim’in halkçılık mirasından besleniyordu. 27 Mayıs’ın açtığı özgürlükler kanalından yükselen emekçi hareketi ve sosyalist hareketle birleşme çizgisi izliyordu. Nitekim kısa süre içinde onlarla birleşti, emekçi hareketi ve sosyalist hareketin öncü kadrolarının oluşmasında önemli roller üstlendi. Türkiye 68 gençlik hareketinin etkilendiği ve beslendiği üçüncü kaynak, ezilen hakların, Güney Doğu Asya (Vietnam), Latin Amerika ve Afrika’dan yükselen emperyalizme karşı mücadeleleri idi. Geçmişinde, dünyanın “emperyalizme karşı ilk milli kurtuluş savaşı verme” geleneği olan bir ülkenin gençliği olma gibi bir mirası olan Türk gençliğinin, elverişli ortamını bulunca, dünyadaki bu antiemperyalist hareketlerle arasında bir gönüldeşlik ve siyasi bağ kurmaması mümkün değildi. Batı gençliğinde de, özellikle Vietnam savaşına karşı çıkma şeklinde, belli ölçüde antiemperyalist eğilimler vardı. Ama bu eğilimler güçlü ve hareketin egemen eğilimi değildi. Batı’da ezilen ülkelerdeki antiemperyalist mücadeleye destekler, esas olarak örgütlü emekçi sınıf siyasi hareketlerinin öncülüğünde yürütülüyordu. Batı 68 gençlik hareketi ise, en öncelikle ülkelerindeki sosyalist hareketin dışındaydı. Ondan kopuktu ve hatta biraz onu da hedef alan bir çizgiye sahipti. Dev-Genç Genel Başkanı Atilla Sarp’a göre de, Türkiye’de 68 hareketini yaratan kuşak ülke tarihinde kadro mirası olarak Jön Türk hareketinin ve milli mücadelenin birikimini örnek almıştır. Örneğin nasıl Resneli Niyaziler baskıya karşı başkaldırmışsa 68 gençliği de emperyalizme karşı mücadeleye girişmişti.⁸⁸ Elbette bu hareketin belirli bir düşünsel karakteri vardır. Harekete yön veren birinci etken 1960 askeri müdahalesinin getirdiği görece özgürlük ortamı ve onun yarattığı Kemalist uygulamalar, ikincisi ise özellikle dünya çapında ABD’ye karşı yükselen antiemperyalist ve sosyalist tepki ve hareketlerdi.⁸⁹ 68 liderlerinin Jön Türk vurgusunu özellikle yaptığı görülmektedir. Onlara göre Jön Türk hareketi uluslaşmayı ifade etmektedir. 68 Hareketi’nin de kökü Jön Türk hareketine dayandırılmakta, uluslaşma süreci ilke defa onunla anılmaktadır. 68 hareketi de

---

⁸⁸ Dönemin Dev-Genç Genel Başkanı Atilla Sarp’ın 17 Haziran 2008 tarihinde Ulusal Kanal’da yayınlanan “40. yılında 68” konulu programdaki konuşması.

⁸⁹ Alpay Kabacalı, **Türkiye’de Gençlik Hareketleri**, Altın Kitaplar Yay., İst.,1992, s.193.

antiemperyalist olduğu için uluslaşma sürecini tamamlamaya dönük bir hareketti. Bu bakımdan paralellikler vardı.⁹⁰

Hareketin ideolojik-siyasal, kültürel ve sosyo-ekonomik pek çok boyutu vardır. Bu çalışmada çizilen sınır ise gençlik hareketleri içindeki Türk Devrimi'ne bakıştan örnekler vermek ve 1970'lere kalan sosyalist birikimin mirasının imgelerini göstermektir.

1960'lı yılların ilk yarısında, Kemalizm veya bir deyişle Atatürkçülük, gençlik örgütlerinde egemendir. Bu noktada içiçe bir yapı söz konudur. Keskin ayrımlar yoktur, ancak 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren gençlik örgütlerinde sosyalist düşünce de egemen olmaya başlar. Kemalizm'in ideolojik mirası hareketin kadrolarında temel doku olmakla birlikte sosyalist fikirler temel sürükleyicisi olacaktır.⁹¹ Hareketin kurucu önderi örgütsel olarak Fikir Kulüpleri Federasyonu ve sonrasında Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu'dur.⁹² FKF 16 Aralık 1965'te kurulmuştur ve örgütün bileşiminin, kendisini Kemalist ve sosyalist olarak niteleyen gençlerden oluştuğu görülmektedir.⁹³

1961-71 döneminde kendilerini “Kemalist”, “Kemalist sosyalistler”, “Sol Kemalistler” olarak niteleyen Milli Türk Talebe Birliği (MTTB), Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF), Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (TMGT), Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB), Türkiye Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu (TDGF), Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu (SDDF), “Kemalist Devrimciler Birliği” gibi örgütlerdi. Dönemin özellikle gençlik hareketlerinin tarihini inceleyen araştırmacılarından Feyizoğlu'na göre bu örgütlerin temel tezleri şöyledir:

“İkinci Milli Kurtuluş Savaşı” vererek “Demokratik Halk Devrimi”ni gerçekleştirmektir. Bu örgütlerden bazıları, bu düşünceye Marks'çı bir içerik kazandırmak istemişlerdir. Bu, ilk önce, “Milli Demokratik Devrim”, “Ulusal Demokratik Devrim” ya da “Burjuva Demokratik Devrim” olarak ortaya konmuştur. Daha sonra, “Halk Savaşı”, “Öncü savaş” tezleri gündeme gelir.

⁹⁰ Dev-Genç liderlerinden 68'liler Birliği Vakfı Başkanı Sönmez Targan'ın 17 Haziran 2008 tarihinde Ulusal Kanal'da yayınlanan “40. yılında 68” konulu programdaki konuşması.

⁹¹ A. Bağış Erten, “Türkiye’de 68”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce, Sol**, C:8, İletişim Yay., İst., 2005, s.839.

⁹² Ali Yıldırım, **FKF, Dev-Genç Tarihi, Belgelerle Bir Dönemin Serüveni**, Doruk Yay., Ankara, 1997,s.28.

⁹³ Kerem Ünüvar, “Fikir Kulüpleri Federasyonu, (1965- 1969)”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce, Sol** C:8, İletişim Yay., İst., 2005, s.821.

Örgütlerin yönetim kadrosu değiştiği zaman, savunulan tezler de değişmiştir.”⁹⁴

1968 gençlik hareketinin iki temel ideolojik referansı olacaktır. Bunlar Kemalizm ve sosyalizmdir. ABD'nin güç kaybetmesiyle birlikte sosyalist devrimlerin, Çin, Küba ve Vietnam'daki başarıları, bu hareketlerin belli ölçülerde dünyanın diğer bölgelerindeki siyasal etkileri, ülkemiz siyasal hayatında da özellikle üniversite gençliği arasında kitlesel ideolojik dönüşümlerin yaşanmasını beraberinde getirmiştir.⁹⁵ 1960 askeri müdahalesi sonrasında siyasal hayatta oluşan “Atatürkçü” atmosferin de bu nesnellığe katkıda bulunduğu görülmüştür. Kitleler içinde Kemalizm ve sosyalizm ittifakı ile birlikte belli noktalarda Kemalizm'den sosyalizme geçişler yaşanmıştır. Doğan Avcıoğlu'nun önderliğinde 1962 yılında *Yön* dergisi etrafında başlatılan hareket bunun en somut örneklerinden biridir. Avcıoğlu'na göre sosyalizm Atatürkçülüğün bir sonucu olacaktır:

“Sosyalizmin temel hedeflerinden biri, en kısa zamanda ekonomik bağımsızlığın gerçekleştirilmesi ve dış kredilerin eşit şartlarda alınmasının sağlanması olacaktır. Sosyalizm, bu anlamda milliyetçidir. Milliyetçilik babında, Sosyalistlere toz kondurabilecek fazla sayıda babayiğit mevcut olmasa gerekir. Esasen sosyalizmi, Halkçılık, Devletçilik, Devrimcilik, Laiklik, Cumhuriyetçilik ve Milliyetçilik ilkelerine dayanan Atatürkçülüğün en tabii sonucu ve devamı sayıyoruz. Sosyalizmin, Atatürk Devrimlerini geliştirme ve ileri götürme yolu olduğuna inanıyoruz. Sosyalizm, Atatürkçülük kadar, demokrasinin de tabii sonucudur. Demokrasi, Sosyalizmin ikiz kardeşidir. Bu hedefe, ya ihtilalci ya da klasik demokrasinin sağladığı imkanlardan faydalanılarak varılabilir. Biz, Sosyalizme ikinci yoldan ulaşılmasını tercih ediyoruz. Gerçek bir söz ve teşkilatlanma hürriyeti tanındığı takdirde, Sosyalizmin normal yollardan başarıya ulaşacağına güveniyoruz.”⁹⁶

---

⁹⁴ **Turan Feyizoğlu;** “1961-71 Döneminde Kemalizm ve Gençlik” <http://www.turksolu.org/51/feyizoglu51.htm>, 5 Şubat, 2012.

⁹⁵ Mao Zedung, **Seçme Eserler 5**, Kaynak Yay., İst., 1993, s.21-23.

⁹⁶ Doğan Avcıoğlu “ Sosyalizm Anlayışımız”, **Yön**, S: 36, 22 Ağustos 1962, s.2, Ayrıca bu konuda ayrıntılı bir inceleme için Bkz., Işıl Çakan, Hacıbrahimioğlu'nun makalesi “Bir Aydın Profili: Doğan Avcıoğlu <http://www.ileri2000.org/07/cakan7.htm> 26 Şubat 2012.

Dönemin gençlik hareketi içinde Türk Devrimi'ne bakışta *Ant* dergisinin İstanbul Üniversitesi Merkez Binası'nda 150 öğrenciyle 1967 yılında yaptığı ve 31 Ekim 1967 günü yayınladığı bir anketin verileri çarpıcıdır. Gençlerin beğendikleri liderler sırayla şöyledir: “Atatürk, De Gaulle, Che Guevera, Mao Çe Tung, Kennedy, Nasır, Castro, İnönü, Lenin, Lumumba, Ho Şi Minh, Aybar, Alpaslan Türkeş ve Gandi.”⁹⁷

Bu dönemde 68 hareketinin içindeki Kemalist sosyalist bileşimini yansıtan en önemli eylemlerden biri olarak öne çıkan Samsun'dan Ankara'ya, “Tam Bağımsız Türkiye İçin Mustafa Kemal Yürüyüşü”dür.⁹⁸ TMGT, DÖB, ODTÜ Öğrenci Birliği, Ankara Üniversitesi Talebe Birliği tarafından 30 Ekim-10 Kasım 1968 günleri, Samsun'dan Ankara'ya düzenlenen yürüyüşün temel şiarı ABD emperyalizmine karşı tam bağımsızlığın gerçekleştirilmesidir. Yürüyüşle ilgili açıklamalar dönemin siyasal yönelimini ortaya koymaktadır:

“Mustafa Kemal'in karşısına Kızıl Sultan Abdülhamit'in dikilmeye çalışıldığı, Atatürk devrimlerine hayasızca açıktan saldırıldığı bir sırada, böylesine anlamlı bir yürüyüşün sabote edilmesi güzel ülkemizin nerelere sürüklenmek istendiğinin delilidir. bu durum karşısında, bütün devrimcilerin, cumhuriyeti ve devrimleri korumakla görevli bütün kurumları ve devrimleri kurup uzun yıllar titizlikle koruyanlar başta olmak üzere bütün partilerin devrim düşmanlarına karşı ortak mücadeleye girmeleri kaçınılmaz bir tarihsel sorumluluktur.”⁹⁹

Devrimci Öğrenci Birliği ise yürüyüşle ilgili şu açıklamayı yapar:

“Biz, Devrimci Öğrenci Birliği olarak hareketin niteliğinin, özünün Amerikan emperyalizmine-Feodalizme-İşbirlikçi sermaye çevrelerine karşı bir mücadele, gerçek demokrasi için bir mücadele olacağını belirttik. Zira Tam Bağımsız Türkiye, ancak bu güçlere karşı savaşın başarıya ulaşması ile

---

⁹⁷ Turan Feyizoğlu, **Türkiye'de Devrimci Gençlik Hareketleri, 1960-68**, Belge Yay., İst., 1993, s.577.

⁹⁸ Aydın Çubukçu, **Bizim 68**, Evrensel Yay., İst., 1993, s.83-84, ayrıca bkz. 3. Bölüm: Bozkurt Nuhoğlu ile yapılan görüşme: s. 496-503.

⁹⁹ Turan Feyizoğlu, **Türkiye'de Devrimci Gençlik Hareketleri, 1960-68**, Belge Yay., İst., 1993, s.538.

gerçekleşebilirdi. Biz, Mustafa Kemal Gençliği olarak, Türkiye'nin istiklalinin zedelendiğini, elden gittiğini görüyorduk. Onun için atılması gereken devrimci adımın 'İstiklali Tam Türkiye' için olacağını, gerçekleştirilmesi gereken ilk amacın 'Tam Bağımsız Türkiye' olduğuna inanıyorduk. Ve bu fikrimizde de direndik. Sosyalist şiarlar atmadığımız için diğer örgütler tedirgin olmadılar.”¹⁰⁰

Dönemin çeşitli gençlik örgütlerinin bildirimlerinde ve eylem çizgisinde Atatürkçülüğün ve devrimlerin savunusunun öne çıktığı görülmektedir:

68 gençliğinin antiemperyalist tavır ve tutumunda dünyadaki “Mayıs 68” hareketinin etkisi yanında en önemli motivasyon kaynağı ülkemizin antiemperyalist geçmişinden kaynaklanan siyasal geleneğidir. Bu gelenek kendisini milli mücadelenin ve devrimlerin mirasında bulacaktır. Gençlik, eylemlerinde referans olarak milli mücadeleyi referans almış, bunun ismini de “İkinci Kuvayı Milliye” veya “İkinci Kurtuluş Savaşı” gibi isimlerle somutlaştırmıştır. Örneğin İstanbul TDGF Bölge Yürütme Kurulu, Ulusal Egemenlik Bayramı dolayısıyla, 23 Nisan 1970’de şu bildiri yayınlamıştır:

“Yeraltı ve yerüstü servetlerini Amerika’ya peşkeş çekmiş; Mustafa Kemal’in tam bağımsızlık ilkesini emperyalist çizmeleriyle ezmiş ve ihanetlerini belgelemiş iktidarlara karşı, işçisiyle, köylüsüyle, Kemalist ordusuyla ve devrimci gençliğiyle artık ‘Dur’ demenin zamanı gelmiştir.” Bu dönem ayrıca, Harp Okulu’nda eğitim gören bir kısım öğrenci de, yaşanan politik gelişmelerden etkilenmiştir. İlk önce 69 deniz subayı (Daha sonra katılanlarla imza sayısı 110’a çıkmıştır) imzaladığı için “69 Deniz Subayının Bildirisi” olarak anılan ve Aralık 1969’da yayınlanan bildiri de şöyle denilmektedir “Bu savaş bir avuç insanın değildi ki, dursun. Bu savaş senin; bu savaş ezilenlerin. bu savaş Mustafa Kemal’in savaşı... Milli Kurtuluş Savaşı’mızın en büyük dayanağı yiğit halkımızsa, onun yumruğu devrimci gençliktir. Onun yumruğu

---

¹⁰⁰ A.e., s.538.

bizleriz. Gece yarlarından alacakaranlıklarda, gençliğe sıkılan kurşun gerçekte Mustafa Kemal'e sıkılıyor.”¹⁰¹

Dönemin en önemli gençlik örgütlerinden TDGF 14 Mart 1970 Cumartesi günü, Ankara'da, “Bağımsızlık Haftası” düzenlemiştir. Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisi Öğrenci Derneği ve birçok kuruluş, DTCF bahçesinde yapılan forum sonrası 14 Mart 1970 Cumartesi günü, TDGF, ODTÜ Öğrenci Birliği, Ankara Üniversitesi Öğrenci Birliği, SBF Öğrenci Derneği, Üniversite Asistanları Derneği, Ankara Üniversite Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği, Ankara Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Öğrenci Derneği, alınan karar gereğince, “Mustafa Kemal'in kurduğu Birinci Millet Meclisine gidilecek ve orada da forum” düzenlenecektir.

Alınan karar gereğince İlk TBMM balkonundan, Ulus Meydanı'nda bulunan binlerce gence şu duyuru yapılır:

“Mustafa Kemal'in yürüttüğü milli kurtuluş savaşımızın başarıya ulaşması için 23 Nisan 1920'de ilk toplantısını yapan Türkiye Büyük Millet Meclisi, onurlu bir ulusun parlamentosuydu. Mustafa Kemal'in başkanlığında toplanan parlamento emperyalizmin kovulması, halkımızın kurtulması için kararlar alıyor, işgal kuvvetlerini atmak için planlar yapıyordu. Biz, Türkiye'nin milli kurtuluşçu, devrimci gençliği olarak böylesine onurlu bir parlamentoyu özlüyoruz. Biz, Amerikan emperyalizminin ve işbirlikçilerinin egemenliğindeki bir gerici politik düzeni değil, işçi-köylü-asker ve gençliğiyle tüm ulusumuzu temsil eden devrimci ve demokratik bir politik düzeni özlüyoruz. Biz, devrimci gençlik olarak, Amerikan uşaklarının, oy pazarında para ile satın alınan kişilerin, halkımızın sırtından milyonlar vuranların at oynattığı bir politik düzeni tanımıyoruz. Yaşasın Mustafa Kemal'in milli, onurlu, parlamentosu!. Yaşasın işçi-köylü-asker ve gençliğin devrimci dayanışması!”¹⁰²

---

¹⁰¹ <http://www.turksolu.org/51/feyizoglu51.htm>

¹⁰² A.e.

10 Kasım 1970 Salı günü ise Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (TDGF), Üniversite Asistanları Sendikası (ÜNAS), Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (TMGT), Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), Ankara Üniversitesi Öğrenci Birliği, Hacettepe Üniversitesi Öğrenci Birliği ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Öğrenci Birliği, Yapı İşçileri Sendikası (YİS), Sağlık İşçileri Sendikası (Sağ-Kur), 10 Kasım 1970 Salı günü, “Mustafa Kemal Yürüyüşü” düzenlemişlerdir. Bu gösterinin simgeleri gençlik kitlelerinin Türk Devrimi’ne bakışını yansıtmaları bakımından önem kazanmaktadır. Öğrenciler bu yürüyüşe Atatürk’ün kalpaklı fotoğraflarını taşıyarak gelmişlerdir. İstiklal Marşı’nın okunması ve saygı duruşundan sonra şöyle bir konuşma yapılır:

“Atatürk, istiklal-i tam Türkiye görüşünün ışığı altında anılmalıdır. Yeni bir kurtuluş savaşının eşiğindedir. Emperyalizmin bütün dünyada hızla çöktüğü bir dönemde Ata’yı anıyoruz. Ata’yı anmak için Birinci Kurtuluş hareketinin manasını iyi bilmek lazımdır.”¹⁰³

1968 Hareketi’nin gelişim süreci gençler içinde bir dönüşüm sürecini beraberinde getirmişti. Buna hareketin dinamizmi neden olmuştu. Örneğin Fahri Aral’ın verdiği örnek çarpıcıdır. Hareket artık Gençliğe Hitabe’deki emanete sahip çıkma sürecinden sosyalistlerin de sahip çıkacağı vatanın tehlikeye düşmesi durumuna, daha radikal sürece bir çağrı yapan “Bursa Nutku” kıvamına ulaşacaktır. Bu, nitekim hareketin simgesel özelliklerinde de kendini bulacaktır. İdeolojik olarak yeni yeni sosyalist bir biçimlenmeye giden gençliğin bir kesimi Kemalizm’den miras kalan antiemperyalist simgeleri değerlendirdi. Mustafa Kemal’in kalpaklı fotoğrafı eylemlerde ve yayınlarda en çok kullanılan fotoğraf oldu. Yine özellikle Mustafa Kemal’in köylülerle birlikte olan fotoğrafları bol bol kullanılmış, FKF toplantıları “Dağ Başını Duman Almış” marşıyla açılmıştı.¹⁰⁴

1970’te yükselen toplumsal hareketlere işçi sınıfı hareketi de 15-16 Haziran eylemleriyle eklenerek yeni bir boyuta ulaşacaktır. Bu durum devletin hâkim sınıfları içinde de belli bir bölünmeye yol açacaktır. Bir kesim, fikri öncülüğünü YÖN

---

¹⁰³ A.e.

¹⁰⁴ Fahri Aral, “68’in İdeolojik Mirası”, *STMA*, C:7, s.2108-2109. Gençlik hareketlerinin fikrîsel dönüşümünü izleyebilmek için bkz. dönemin dergileri, Türk Solu, Ant, dergileri ile Feyizoglu, a.g.e., Yıldırım a.g.e. ve Kabacalı, a.g.e.

hareketinin yaptığı devrimci-Atatürkçü bir darbe beklentisi içindeyken başka bir kesim de halk hareketine karşı örgütlenecektir. Özellikle gençlik hareketinin bir kesimine de yansıyan 9 Mart'ta ilerici bir darbe beklentisi karşı tarafın çabalarıyla engellenecek ve 12 Mart'ta fikren tam tersi yönde ilerleyen bir karşı müdahale ile sonuçlanacaktır. 12 Mart darbesi halk hareketini ezecek dönemin gençlik hareketi de kitlesel desteğini yitirecektir. Bu harekettten kalan kadrolar yollarını farklı siyasal oluşumlarla sürdürecektir.

1.4. 1968'DEN 12 MART ASKERİ DARBESİ'NE SOLDA TEMEL BÖLÜNMELELER-TARTIŞMALAR

Türkiye'nin yakın sol tarihi ele alındığında 1968-1971 arası dönem önemli bir kırılmayı ifade etmektedir. Bu dönem hem gençlik hareketinde siyasal-pratik bir dönüşümü beraberinde getirmiş hem de son 40 yılın sol siyasetinde kendinden söz ettirecek olan akımlarının oluşma yatağını sağlamıştır. Gençlik hareketinde Kemalizm henüz etkilerini sürdürmekle birlikte sosyalist bir bakış açısının ağırlık kazanması süreci değiştiren temel özellikti. Özellikle Fikir Kulüpleri Federasyonu bu değişimin önemli bir sürükleyicisi oldu. FKF-Dev-Genç bu özellikleriyle dönemin gençlik örgütleri içinde hareketin siyasal karakterinin değişiminde önemli bir rol oynadı ve ideolojik dönüşümünü sağladı.¹⁰⁵

68'den 12 Mart 1971 Darbesi'ne uzanan süreçte gerek uluslararası sosyalist hareketin niteliksel dönüşümü, gerekse Türkiye'deki sosyalist iç dinamiklerin dönüşüme uğraması belli ayrımları kaçınılmaz hale getirmiştir. Sosyalist harekette bu dönemki bölünmeler küçük ve etkisiz grupların dışında esas olarak üçe bölünen bir yapı görünümündeydi. Bunlardan birincisi ve en önemlisi Mihri ve Belli ve Hikmet Kıvılcımlı gibi ilk TKP döneminden kalan komünistlerin çevresinde toplanan ve TİP yönetiminin parlamentarist, sağcı olarak nitelenen çizgisine karşı mücadele eden gençlik kuvvetleri; ikincisi, Mehmet Ali Aybar etrafındaki önemli ölçüde sendikacılardan oluşan grup ve daha sonra TİP-TKP örgütlenmesi olarak farklı kulvarlara ayrılacak olan Behice Boran, Sadun Aren ve Nihat Sargın çevresiydi.

¹⁰⁵ Veyssi Sarısözen, "Türkiye'de 68", *STMA*, C:7., s.2069.

Yön-Devrim hareketi ise farklı bir sosyalizm anlayışı ile bu gruplar dışında bir dergi çevresi olarak 1970'lerde varlığını devam ettirecekti.¹⁰⁶

Sosyalist saflardaki bölünmeler büyük ölçüde MDD-SD tartışmaları üzerinden yürüdü. Ancak bunun içine elbette Sovyetler'e bakış (özellikle Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'yı işgali), yapısal sorunlar, Türkiye'de Devrimin yolu, Leninizm ve parti meselesi ve ittifaklar (askeri sivil aydın zümre) gibi konular da eklenebilirdi. 1960 sonrası sosyalist hareket illegal ve esas olarak yurtdışında (Berlin ve Moskova'da) üslenmiş dar bir çevre durumunda olan Yakup Demir İsmail Bilen liderliğindeki TKP hariç, başlangıçta hemen bütün unsurlarıyla TİP çatısı altında toplanmıştı. TİP ekseninde gelişen hareket, esas olarak TKP inisiyatifi dışında olan Türkiye sosyalizminin iç güçlerine dayanan bir hareketti. TİP çatısı altında TKP ile bağları süren az sayıda insan vardı. Ancak onlar da genel olarak TKP'nin değil TİP iradesine tabi idiler. TKP-TİP ilişkisi başından sonuna kadar, TKP'nin TİP'i kendi rakibi olarak görmesine, kendisinin yerini alacak ve onu dışlayacak güç diye değerlendirmesine bağlı olarak, TİP yönünden kendini kanıtlama ve bağımsızlığını sürdürme; TKP yönünden ise; TİP'i kendine bağlama, bağlayamıyorsa da tasfiye etme ekseninde yürüdü. 1987 yılındaki TBKP olarak birleşmeye kadar bu süreç sürmüş ve birleşmede de TKP, TİP'i yutmuştur. Sonrasında ise kendisiyle birlikte onu da tasfiye etmişti. TİP içindeki ayrılık, 1965 seçimleri sonrasında başgöstermişti. Aslında ilk ayrılık MDD-SD ekseninde başlamamıştı. Çünkü TİP'in bizzat daha sonra MDD'ye karşı "SD" tezini geliştiren liderlerince (Aybar, Aren, Boran) yazılan programının kendisi bir MDD programıydı. 1966'ya kadar hatta belli ölçülerde ondan sonra bile siyasetleri MDD siyasetleriydi. Örneğin; Türkiye'nin tam bağımsızlığı ve Nato'dan çıkmak, AET'ye (bugünkü AB) girmemek, Türkiye'nin yabancı askeri üs ve tesislerden arındırılması, herkese iş ve toprak reformu (1964'ten itibaren 1970'lere kadar en önemli TİP sloganlarından biri, "Herkes iş, köylüye toprak" idi), stratejik sektörlerde kamulaştırmalar milli ekonominin desteklenmesi, siyasi alanda emekçi sınıfların demokratik haklarını genişletme vb. Ayrıca TİP'in *Çark Başak* amblemi bile işçi- köylü ittifakını, yani MDD'yi simgeleştiriyordu. TİP içindeki daha sonra MDD-SD olarak şekillenecek siyasi ayrılık, 1965 seçimleri sonrasında TİP yönetiminin partinin yasallığını korumayı, yasalçılığa siyasi mücadeleyi de parlamento içi mücadele ile sınırlandırmaya vardırmasından kaynaklı

---

¹⁰⁶ Kongar, a.g.e., s.168.

eleştirilerle başlamıştı. Yönetimin “yasallığı” koruma kaygısının yasalıcılığa varması, kendini önce, sistemin yasal siyaset alanını kendilerine kapadığı eski ve deneyimli sosyalistleri partiden uzak tutma, partinin kapılarını onlara kapatma şeklinde gösterdi. TİP yönetimi böylece, bu konuda sistemin “yasal” yasallığının bile gerisine düşmüştü, ve sistemin göstermelik yasallığına teslim oluyordu. TİP yönetiminin “sosyalist değil” diyerek küçümsediği ve giderek gereksiz bir rekabete girdiği Doğan Avcıoğlu ve YÖN ekibi bile bu konuda TİP yönetiminden nesnel olarak daha “ileri” bir konumdaydı. Avcıoğlu, yönettiği dergi ve gazetelerin sayfalarını bu eski “fiilen” yasaklı sosyalistlere açarak onlar adına sistemin yasallığını zorluyor ve onu yarıyorken, sosyalist sıfatını kendinden başka kimseye layık görmeyen TİP yönetimi “yasalıcılık” a varan bir anlayışla yasal siyaset alanının bu deneyimli sosyalistlere kapalı tutulmasını sineye çekiyor ve hatta benimsiyordu. Oysa siyasi yaşamlarının en verimli dönemlerinde olan Hikmek Kıvılcımlı, Mihri Belli, Reşat Fuat Baraner, Sevinç ve Vecdi Özgüner, Şaban Ormanlar gibi sosyalistlerin, partinin (Danışma Kurulu, Bilim Kurulu, Yayın Kurulu gibi) çok çeşitli organlarında görevlendirerek onların ciddi katkıları sağlanabilirdi. Bu hatalı tutumlar kendisini ikinci olarak kendisini siyasi mücadeleyi parlamento içine hapsedip, parlamento dışındaki, örneğin üniversitelerdeki, fabrikalardaki, köylerdeki, sokaklardaki gençlik, işçi köylü ve öğretmen eylemlerinden “Aman faşizm gelir” diyerek uzak durma olarak gösteriyordu. Hatta bu tutum giderek parlamanto dışı demokratik ve devrimci kitle eylemlerine karşı çıkmaya kadar varıyordu. 1965 seçimlerindeki beklenmeyen başarı, TİP yönetiminin parlamentarizm ve legalizm hatasını daha da büyüttü. Yönetim “gelecek seçimlerde başa güreşeceğiz” demeçleri vermeye başlamıştı. Oysa TİP yönetiminin herşey olarak gördüğü, bir “demokrasi mabedi” hayalleri yaydığı parlamentoyu herkesten önce sistemin asli sahipleri ciddiye almıyor ve onu ilk fırsatta fırlatıp atma ya da iğdiş etme hesapları yapıyordu. Yönetim 1965 seçim başarısından sonra TİP dışında olan ve kendini sosyalist olarak adlandırmayan devrimcilerle birleşmeyi de dışalayan bir çizgiye kaymıştı. Başta YÖN-DEVİRİM’ciler olmak üzere CHP içinde ya da çevresinde CHP ile TİP yada YÖN arasında bulunan Kemalist devrimci ve antiemperyalist güçlere karşı olumsuz bir rekabet çizgisi izleniyordu. Onlarla dönemin siyasal sürecine birlikte müdahale etme ve ittifaklar konusunda kendi önderliğini bir ön şart olarak koşuyordu. Yönetimin bu hatalarının eleştirilmesiyle başlayan parti içi tartışma, zamanla taktik (siyaset) boyutundan strateji ve program boyutuna taşmıştı. Tartışmanın ve görüş ayrılığının

bu boyuta taşınmasında da yine TİP yönetiminin tavrı belirleyici olmuştu. Sonuçta tartışmaların keskinleşmesi bilinen MDD-SD ayrışmasını kaçınılmaz hale getirdi. Bu bölünmedeki tartışmaların boyutları bu çalışmada ilgili akımların tahlillerinde verilmiştir.¹⁰⁷

Bu tartışmalar ilk önceleri fraksiyonlaşmayı meşrulaştırmanın bir adımı gibi görünse de sonraki ideolojik çatallanmaların başlangıcı olarak kabul edilmelidir. Aynı zamanda tartışma, aslında Türk Devrimi'ne bakışla da önemli paralellikler içermektedir. MDD tezi öz olarak Türkiye'de Cumhuriyet Devrimi'nin tamamlanmadığı, feodal kalıntıların hala kendi sistemini sürdürdüğü ve sosyalist bir devrimin yapılabilmesinin öncelikle feodalizmin tasfiyesi, toprak devrimi gibi sorunlar halledildikten sonra gerçekleşebileceğini iddia etmekteydi. Tez ilk kez Mihri Belli ve Hikmet Kıvılcımlı tarafından dile getirilmiş, teorisi yapılmıştı. Aslında bu tezin Yön Hareketi'nin kalkınmacı tezlerinden öz olarak farkı yoktu. Tek fark önderlik edecek sınıfların mahiyeti noktasında düğümleniyordu. Yön'çülere bu sınıf daha çok “zinde kuvvetler olarak” niteledikleri asker, sivil aydın zümreydi. Yön, Kemalizm'e eklenmiş bir sosyalizmi savunuyordu. Yön'çüler Kemalizm'in bütün ilkelerini yeniden düzenleyerek sosyalizme açık bir biçimde yorumlamışlardı. İnkılapçılık, radikal bir hale getirilerek devrimciliğe, halkçılık toprak ağalığı ve burjuvaziye karşı sosyalizan bir biçimde Kemalizm'i biraz daha aşan bir yoruma, milliyetçilik ise tam bağımsızlık olarak içeriklendirildi. Bunlar Yön Hareketi'nin başlıca tezleriydi.¹⁰⁸

Dönemin Kemalizm'e ve Türk Devrimi'ne daha yakın duran tezlerine belli noktalarda yakınlık belli noktalarda ayrılıklar vardı.¹⁰⁹ MDD tezinde Lenin'in “Aşamalı ve Kesintisiz Devrimi Teorisi”ne¹¹⁰ atıf yapılarak bu devrimin Türkiye şartlarına uyarlanması amaçlanıyordu.¹¹¹ Bu teorik bakış açısı özellikle TİP içindeki örgütlü olan gençlik kitlelerini etkiledi. Bu gençler TİP'in parlamentarist ve “sağ” bir çizgi izlediği, düzen dışı bir sosyalist çizgiden uzak olduğunu düşünüyorlardı. Gençler kendi muhalefet hareketini yaratarak “Devrimci TİP Muhalefeti” adıyla

¹⁰⁷ Bkz. THKP-C ve Ardılları ile TİİKP-Aydınlık Hareketi bölümleri.

¹⁰⁸ Gökhan Atılğan, **Yön, Devrim Hareketi**, Tüstav Yay., İst., 2002, s.49.

¹⁰⁹ Suavi Aydın, “Galiyefizmden Kemalizme Türkiye 'de 'Üçüncü Yol' Arayışları”, **Modern Türkiye' de Siyasal Düşünce, Kemalizm**, C:2, İletişim Yay. İst., 2001, s.436-482.

¹¹⁰ Lenin, **Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği**, İnter Yay., İst., 1994, s.108-118.

¹¹¹ Mihri Belli, **Devrimci Hareketimizin Eleştirisi**, Emekçi Yay., İst., 1977, s.41- 50.

örgütlenmişler, öz örgütleri olan FKF ve sonrasında Devrimci Gençlik Federasyonu'yla birlikte TİP'ten kopuşlarını hızlandırmışlardır. Belli, bu dönem tutumlarını şöyle ifade etmektedir:

“MDD çizgisini savunanların bütün güçleri bağımsızlık ve demokrasi hedefine yönelme çabasında oldukları, sosyalizm mücadelesini küçümsediklerini hatta TİP yanlılarının ‘Sosyalist Türkiye’ sloganına bile karşı çıktıklarını ileri sürenler oldu. O dönemde TİP yöneticilerini ileri sürdüğü ‘Sosyalist Türkiye’ sloganı bu partinin parlamentarist, pasifist tutumunu maskeleyen için ileri sürülen görünüşte sol bir slogandı. biz buna karşı çıktık; elbetteki sosyalizme karşı olamazdık.”¹¹²

27 Mayıs askeri müdahalesinin önderlerinden Suphi Karaman'a göre MDD'nin hedefi “bozuk düzeni değiştirip ulusal kalkınmanın yollarını açmak ve halkı mutluluğa ulaştırmaktır.”¹¹³ MDD hareketi bazı yazarların belirttiği gibi Kemalizm'le olan ilişkisini yalnızca bir meşruiyet sorunu olarak değil ideolojik olarak da yakınlık bağlamında kuruyordu. Devrimler yapılmış ama eksik kalmıştı. Sosyalizme giden süreç bu yarım kalan devrimin tamamlanması süreci olacaktı:

“...MDD hareketinin ve en nihayet 1960'ların sonlarında başlayarak sendikal işçi hareketi içinde güç kazanan ve bu gücü kullanarak kendine legal bir kanala açmayı hedefleyen TKP'nin, aralarındaki tüm temel gibi (gibi görünen) görüş ayrılıklarına rağmen, Kemalist ya da en azından Mustafa Kemal'e (yani devlet başkanı Atatürk'ten farklı olarak ulusal kurtuluş savaşının önderine) bağlı bir söylem benimsemeleri, yalnızca bir meşruiyet sorunu olarak değil, gerçek bir ideolojik aidiyet olarak da algılanmalıdır.”¹¹⁴

Nitekim MDD'nin yayın organı niteliğindeki dönemin *Türk Solu* dergisi hangi bayrağın taşınması üzerine yapılan tartışmalarda net bir tavır alarak Türk Bayrağı'na neden sahip çıkılması gerektiğini belirtiyordu:

¹¹² Mihri Belli “Milli Demokratik Devrim” *STMA*, C:7, s.2144.

¹¹³ Suphi Karaman, “Türk Solu ve Milli Demokratik Devrim”, *Türk Solu*, S: 53 (19 Kasım 1968), s.3.

¹¹⁴ Bülent Somay, “Türkiye Solunun Kemalizm'le İmtihanı”, *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce, Sol*, C.8, İletişim Yay., İst. 2005, s.657.

“Türk ulusunun bayrağı ay yıldızlı bayraktır, yalnız bugünün Türkiye’sinin değil, yarının sosyalist Türkiye’sinin de göklerinde dalgalanacak olan milli bayrak, Mehmetçiğin Anafartalarda, Dumlupınar’da yükselttiği bayraktan gayrisi olmayacaktır. Ve sosyalistler başta Milli Kurtuluş Savaşımı’nın geleneğine ulusal değerlerimize en derin şekilde bağlı bütün devrimciler bunu böyle bilirler. Türkiye göklerinde bayrağımızdan gayri bir bayrağın dalgalanmasını, Amerikan bayrağının dalgalanmasını hazmedememeleri bundan ötürüdür. Amerikalıların bayrağımıza saygısızlık etmeleri karşısında duydukları derin kin bundandır.”¹¹⁵

Belli de 1990’larda yaptığı tespitte bu katkıya katılmaktadır. Aslında MDD teorisi ilk kez 60’larda dile getirilmiş olmakla birlikte Türkiye’de 1920’lerden beri TKP’nin savunduğu asgari programın günün koşulları göz önünde tutularak bir ölçüde geliştirilmiş şekilden başka bir şey değildir. Bu tezlerde asker-sivil-aydın-zümre ulusal demokratik güçlerden sayılmıştı. Belli bu güçleri Kurtuluş Savaşı’nın istiklalci geleneğine sahip çıkmaya ve Türkiye toplumunun ilerici güçleri safında yerlerini almaya çağrılarının doğru bir tespit olduğunu dile getirmiştir.¹¹⁶

Belli’ye göre milli bağımsızlığın gerçekleştirilmesi feodalizmin ortadan kaldırılması, demokratik devrimin iki ana görevidir. Demokratik devrim gelişme halinde Türkiye toplumunun önünde zorunlu bir aşamadır, ama yalnızca bir aşamadır. Sosyalist Türkiye’ye götüren zorunlu bir aşamadır.¹¹⁷

Bu dönemde TİP içinde “sosyalist devrim” tezini savunan Behice Boran-Sadun Aren-Nihat Sargın grubunun görüşlerine göre ise; Türkiye’de yapısal olarak “yarı feodalizm”den söz edilemez. Türkiye bağrında feodal kalıntılar olsa da gelişmiş kapitalist bir ülkedir. Türkiye’de emperyalizmle uzlaşmak istemeyen bir milli burjuva sınıfının varlığından söz edilemez. Türkiye’de emperyalizme bağımlı bir kapitalist sınıf ve düzen olduğuna göre öncelikle kapitalizme karşı mücadele edilmelidir. Emek-sermaye temel çelişkisi çözülmeden bağımsızlığın kazanılması da mümkün olmayacaktır. Bu dönemde özellikle Behice Boran, gerek Mihri Belli ile gerekse Yön Hareketi’yle MDD ve Kurtuluş Savaşı’na bakış konusunda polemikler

¹¹⁵ Sevim Belli, “ Türkün Bayrağı Ayyıldızlı Bayraktır”, **Türk Solu**, 22 Nisan 1969, S: 75. s.3.

¹¹⁶ Mihri Belli, “Milli Demokratik Devrim” **STMA**, C:7, s.2145.

¹¹⁷ Mihri Belli, **Yazılar, 1965-1970**, Sol Yay., Ankara, 1970, s.11.

yapmıştır. Atılğan'a göre onlarla Boran arasındaki temel tartışma tarih kavrayışı konusunda düğümleniyordu. Atılğan'ın "doğrusal tarih kavrayışı" ¹¹⁸ olarak nitelendirdiği görüşlere göre MDD'ciler siyasal ekonomik düzenin sosyalist bir yapıya kavuşmasının ancak kapitalist bir gelişme sonrası olabileceğini savunuyorlardı. Boran ise, bizim gibi ülkelerde tarihsel yasaların bir şemaya bağlı olmaksızın gelişebileceğini vurgulamaktadır. Ona göre toplumlar sosyalist liderlerin de paylaştığı gibi "atlamalar yaparak" gelişme şansı bulabilirdi. Sosyalist bir ilerleme için kapitalizmin geliştirilmesine ve o sürecin beklenmesine gerek yoktu. ¹¹⁹

Bu tartışmalar teorik düzlemde bir yandan çeşitli yayın organlarında sürerken sosyalist hareketin gerçek ve esas öznesi olan gençlik hareketi de bölünmeye doğru gitti. Bu bölünmede dönemin daha önce gençlik hareketlerine önderlik eden Deniz Gezmiş, Doğu Perinçek, Mahir Çayan, İbrahim Kaypakkaya gibi önderleri artık yalnızca fiili mücadelelere önderliğin ötesinde, farklı ideolojik formasyon ve konumlanmalara doğru giden liderlik özellikleri kazanacaklardır. Yeni tipte profesyonel devrimci kadrolardan oluşan bir yapılanma olgusu öne çıkmıştır. Bunda 68 hareketinin kitleliliğini kaybetmesi etkili olacaktır. Birkaç yıl içinde büyük kitlelere öncülük eden liderler, koşulların değişmesiyle birlikte daha çekirdek yapıda örgütsel oluşumlara gideceklerdir. Dönemin öne çıkan örgütleri olan THKO, THKP-C, TİİKP, TKP/ML'yi oluşturan unsurların tamamı 68 Hareketi'nde yetişen kadrolardır. ¹²⁰ 12 Mart Darbesi büyük ölçüde bu örgütlenmelerin üzerine gidecek, kadroların bir kısmı öldürülürken bir kısmı da 1974 genel affına kadar hapisanelerde kalacaklardır.

1960'lardan 12 Mart Darbesi'ne, 1970'lere uzanan süreçte dönemin en belirgin siyasal karakteristiği 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlük ortamı içinde sosyalist fikirlerin aydınlardan halka ulaşması ve yükselen emekçi ve gençlik hareketleriydi. Dönem geçmişten farklı olarak nitel ve nicelik bakımlardan farklı bir

---

¹¹⁸ Aslında bu niteleme son derece subjektif bir tanımlamaydı. Atılğan'ın "doğrusal" olarak eleştirdiği tarih anlayışı son 150 yıllık bilimsel sosyalizm pratiğinin teorileştirilmesine dönük bir eleştiri idi. Marksizmin teorisyenleri bu pratikten süzdükleri teoriyi kavramsallaştırmışlar ve yeniden ülkelerin toplumsal eylemlerinde sınımlardı. Dolayısıyla bu, temelsiz bir eleştiri idi.

¹¹⁹ Gökhan Atılğan, **Behice Boran**, Yordam Kitap, İst., 2007, s.408-410.

¹²⁰ Ertuğrul Kürkçü, "Türkiye 'de 68", **STMA**, C:7, s.2107.

gelişmeyi beraberinde getirecektir. Gençler, işçiler halkın çok çeşitli kesimleri hakları için siyasal arenada kendilerine yer bulacaklardır.¹²¹

---

¹²¹ Server Tanilli, **Uygarlık Tarihi**, Say Yay., İst. 1981, s.320.

2. BÖLÜM 12 MART'TAN 12 EYLÜL'E SOL-SOSYALİST AKIMLARIN TÜRK DEVRİMİ ALGILAMALARI

2.1. TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ (1971-1980)

Türkiye Komünist Partisi, Türkiye sosyalist hareketinin en köklü partisidir. Kuruluşu 1920'ye dayanan parti, farklı dönemlerde farklı oluşumlarla faaliyet göstermiştir. Bu bakımdan TKP ismi günümüze kadar gerek belli dönemlerde birbirinin devamı gruplar gerekse farklı gruplar tarafından kullanılmıştır. Burada ele alınacak olan TKP ise 12 Mart 1971 askeri darbesi sonrasında oluşan Türkiye Komünist Partisi adıyla hareket eden oluşumdur. İki TKP arasındaki belirli bakımlardan süreklilikler ve kopuşlar vardır. Bu, daha çok belli kadroların işlevi ve bu tarihsel adın kullanımı bakımından gerçekleşmiştir.

1951 Tevkifatı'ndan sonra TKP'nin faaliyetleri fiilen durmuştu. Bu dönemden bazı kadroların da girişimiyle parti 1970'lerde yeniden canlandırıldı. İkinci TKP, program, örgütsel doku, siyasetler ve ideolojik duruş bakımından ilk TKP'den önemli farklılıklar göstermekteydi.

1971 sonrası faaliyetine başlayan TKP tarihsel miras olarak ilk TKP'yi referans almaktadır. Bu bakımdan birinci bölümde bu partinin gelişimi açıklanmakla birlikte, burada da partinin kuruluş aşamalarını kaydeden Suphi ve Şefik Hüsnü'ye değinerek başlamak süreci izleyebilmek bakımından yerinde olacaktır. Çünkü Sonraki TKP bütün referanslarında Şefik Hüsnü'yü büyük ölçüde eleştirse dahi, kendisini geçmiş TKP'nin devamı sayacaktır.

TKP'nin kuruluş kongresi 1920 Eylül'ünde Bakü'de yapılmış olup, bu kongre Türkiye'deki farklı komünist grupları bir araya getirmiştir. Bu kongrede partinin program tüzüğü kabul edilmiş ve bir merkez komitesi seçilmiştir.¹²² Mustafa Suphi kongrenin kapanışında şunları belirtmiştir: 'Teşkilat devirlerini geçiren ve şimdiye kadar birer grup halinde yaşayan Türkiye komünistleri bu kongreden örgütlü ve birleşik bir parti olarak çıkmakla yeni bir hayat devresine ayak basıyorlar. Partinin önünde duran birinci görev: Bundan sonra memleketimiz amele ve fukara rençberleri arasında fikirlerimizi kuvvet ve süratle yayarak, halkın mukadderatını kendi eline verecek sebep ve kabiliyetleri hazırlamaktır.'¹²³

Rusya'da sosyalizmin etkisinde yetişen Osmanlı aydınlarına öncülük eden Mustafa Suphi'nin öncelikli amacı ülkedeki komünist örgütlenmeleri toparlamak ve sonrasında halihazırda süren milli mücadeleye destek vermektir. Fakat Suphi, solun, bunu yaparken kendi silahlı ve bağımsız gücünü korumasını ve örgütlenmenin kendisini bu şartlarda devam ettirmesini istiyordu. Kongrede alınan "Anadolu'nun Şimdiki Durumu" başlıklı kararda dile getirildiği gibi, komünistler, Anadolu'da devam eden milli devrim hareketinin emperyalizme karşı mücadelesiyle bütün dünya proletarya hareketine desteği, bu milli hareketin ülke içinde gelişmesi ve derinleşmesiyle, sınıf bilincinin meydana gelmesine hizmet ettiğine ve böylece yarınki sosyal devrime elverişli bir ortam hazırladığına inanıyorlardı. Türkiye Komünist Partisi bir taraftan Türkiye'de emperyalizme karşı olan bu hareketin derinleşmesine yardım etmekle beraber diğer taraftan rençber, işçi halkın asıl maksadı ve son emeli olan çalışanlar hâkimiyetini elde etmek için çalışacaktı. Bunun için parti merkezini Türkiye'ye taşıma kararı almış bu yolculuk sırasında 28-29 Ocak 1921 günü Mustafa Suphi, Ethem Nejat ve arkadaşları Karadeniz'de öldürülmüştür.¹²⁴ Nitekim bu dönemde bizzat Kemalist önderlik tarafından yürütülen hükümet kontrolünde kurulan Türkiye Komünist Partisi'yle birlikte Suphi önderliğindeki TKP'nin fiili tasfiye süreci hızlandırılmıştır.¹²⁵ Bununla birlikte TKP'nin bundan sonraki sürecine İstanbul'da faaliyete başlayan Şefik Hüsnü önderliğindeki *Kurtuluş* gazetesinin yayınlanmaya başlaması önemli bir etkide bulunacaktır. Suphi'lerin ölümüyle birlikte komünist örgütlenmelerde Şefik

¹²² "Türkiye Komünist Partisi 58 Yaşında", *Ürün Sosyalist Dergi*, S: 51(Eylül 1978), s.29.

¹²³ Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-1 (1908-1925) Belgeler 2*, BDS Yay., İst., 1991, s.313.

¹²⁴ *A.e.*, s.280.

¹²⁵ Uygur Kocabaşoğlu, Emin Berge, *Bolşevik İhtilali ve Osmanlılar*, Kebikeç Yay., Ankara, 1994, s.282.

Hüsnü'nün liderliği öne çıkacaktır. Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası adıyla faaliyet gösteren bu grup dönemin yeni gelişmeye başlayan işçi hareketini de etkilemeye çalışmış özellikle İstanbul'da faaliyetini yoğunlaştırmıştı.¹²⁶ TKP'nin tarihsel serüvenine esas olarak "Türkiye Sosyalist Hareketi'nin Kısa Tarihçesi" bölümünde değinileceğinden burada yalnızca bu önemli tarihsel simaları anmak yeterli olacaktır.¹²⁷

Türkiye Komünist Partisi'nin bu çalışmanın dönem aralığı olan 1971-1980 dönemindeki esas faaliyeti ise 1973 yılında başlar. TKP bu dönemi "Atılım" dönemi olarak adlandıracak ve aslında bir bakıma örgütün etkinliği bu adlandırmaya koşut olacaktır. Bu dönem TKP'nin kendini kitleler nezdinde gösterdiği ve etkinliğini büyük ölçüde arttırdığı yıllar olarak göze çarpmaktadır. 1973 yılında partinin lideri Zeki Baştımar'ın ölümünden sonra TKP Genel Sekreteri İsmail Bilen¹²⁸ olmuş ve parti yeni ve kitleselleşmeye doğru adımlar atmıştır. 1977'de yapılan parti konferansında ise yeni program ve tüzük onaylanmıştır.¹²⁹

1971 yılında yaşanan 15-16 Haziran işçi direnişi belirli sol akımların kaderini önemli ölçüde etkilemiştir.¹³⁰ Bunların en başında Türkiye Komünist Partisi gelir.

---

¹²⁶ Tunçay, a.g.e., s.282.

¹²⁷ Bkz. bu tez çalışmasının I. Bölümü.

¹²⁸ İsmail Bilen, 1970 sonrası Türkiye Komünist Partisi'nin en önemli lideridir. Bilen, genel sekreterliğini yaptığı partinin 1973-1983 yılları arasında esas yönelimini belirlemiş, ideolojik hattın oluşmasında belirleyici rol oynamıştır. 1902 yılında Rize'de doğan Bilen sosyalist düşüncelerle lise öğrenimine devam ederken bir yandan çalıştığı motor makinist kurslarında tanıştı. Bilen, 18 Kasım 1983'te Doğu Berlin'de ölene dek TKP'nin farklı kademelerinde görevler aldı. Bilen'le ilgili biyografik ayrıntılı bilgi için bkz. Burak Gürel-Fulya Özkan, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Sol**, "İsmail Bilen (Laz İsmail)", İletişim Yay., İst., 2007, s.294-307.

¹²⁹ **Ürün Sosyalist Dergi**, S: 51(Eylül 1978), s.33.

¹³⁰ 1970 yılında DİSK'e geçmek isteyen Sungurlar fabrikası işçilerinin seçme özgürlüğünün kısıtlanmak istenmesi ve işverenin sendika aidatını Çelik-İş'e vermesi üzerine 9 Nisan'da fabrika işgal edildi. Mayıs ayı süresince kısa süreli işgal olayları sürdü. 13 Mayıs'ta işçiler işvereni fabrikaya sokmadılar. Askeri birliklerin gelmesi üzerine yapılan tartışmalardan sonra fabrika boşaltıldı ancak fabrika önünde bekleyiş sürdürüldü. 23 Mayıs'ta işveren işçilerin talebini kabul etti ve zafer işçinin oldu. DİSK 3. Genel Kurulu, 13-15 Haziran tarihlerinde Yeşilköy'de, Çınar Otel salonunda toplandı. İktidar, Türk-İş'in de desteğiyle 274 ve 275 sayılı yasaları değiştirerek DİSK'i fiilen etkisiz kılmayı, sendika seçme özgürlüğünü ortadan kaldırarak sendikal tekel yaratmayı hedefledi. Bu girişim karşısında DİSK Anayasa'nın tanıdığı direnme hakkını kullanacağını açıkladı. İşçiler sendikalarına ve özgürlüklerine getirilen bu kısıtlama nedeniyle 15-16 Haziran'da İstanbul sokaklarını işgal ettiler. İstanbul ve çevre illerdeki tüm fabrikalarda üretim durdu, işçiler kent meydanlarına aktı. Haliç köprüleri açıldı. Boğaz'da vapur ve motor ulaşımı kesildi. 16 Haziran'da, Kadıköy Meydanı'nda polislerin, sayıları onbinleri aşan işçi kitlesinin üzerine açtığı ateş sonucu Mutlu Akü Fabrikası'ndan Yaşar Yıldırım, Vinleks'ten Mustafa Bayram ve Cevizli Tekel Fabrikası'ndan Mehmet Gıdak adlı işçilerle birlikte bir esnaf ve bir de polis yaşamını yitirdi, yüzlerce işçi yaralandı. Sıkıyönetim ilanına ve işverenlerin işbaşı yapılması konusunda askerleri yardıma çağırmasına rağmen Türk Demir Döküm, Sungurlar, Derby, Elektrometal, Rabak, Auer, Çelik Endüstrisi, Otosan, Arçelik, Vita başta olmak üzere birçok işyerinde direnişler sürdü. Sendikalar ve toplu sözleşme yasalarında yapılmak istenen değişiklikleri protesto etmek için İzmir'de Lastik İş, T. Maden-İş ve Gıda-İş'e bağlı işyerlerinde 18 Haziran'da bir gün süreli grev yapıldı. 15-16 Haziran direnişine katıldıkları

TKP kadroları 1970 öncesinde TİP'in gelişimini izlemişler, bundan sonra 1951 Tevkifatı'ndan 12 Mart darbesine giden süreçte ¹³¹ durağanlaştırdıkları örgütlenmelerini TİP içindeki gelişmelere bağlamışlardı. Bunun nedeni TİP'in 1960 sonrası yarattığı ideolojik politik ve örgütsel etkinin güçlü olmasıydı. Aynı zamanda her ne kadar çok çeşitli bakımlardan TİP yönetimi eleştirilse dahi sol çevrelerde yarattığı etkiden faydalanmak, TKP açısından taktiksel bir toparlanma sürecini de olanaklı kılmıştı. TİP'in kapatılması sonrası mili demokratik devrimi savunan gruplar ortaya çıkmış ve bunlar sol harekette oldukça dağınık bir görüntü vermeye başlamıştı. TKP'nin ise daha önceden kalan kadroları ve TİP içindeki uzantıları ise yeni bir örgütlenmenin zorunluluğu üzerinde durmuşlar ve bunun pratiğine girişmişlerdir. Aslında bir bakıma TKP, soldaki 12 Mart 'balyozu'ndan en az hasarla çıkan bir gelenek olarak kadrolarını ve doğrultusunu korumayı başarmış gelecek yıllara önemli bir kadrosal ve siyasal hazırlık yapma olanağı bulmuştur.

Örgüt bu dönemde yeni bir yönelim benimsedi ve büyük bir atılıma başladı. Daha önce değişik örgütlerde çalışmış ve "proletarya partisi"ni arayan belli kadrolar TKP'ye yöneldiler. TKP Merkez Komitesi'nin düzenli yayın organı *Atılım* dergisi yayımlanmaya başladı. Yeni bir program ve tüzük hazırlandı. 1977'de yapılan Parti Konferansı'nda Program ve Tüzük onaylandı. TKP bu dönemde sol akımlar içinde önemli bir siyasal güce kavuşmuştu. Özellikle sendikal hareket içinde kitleselleşmiş, ülke çapında örgütlenmesine hız vermişti. Faaliyetlerinin sekteye uğradığı 12 Eylül'e kadar biz dizi alanda kendi ölçüsünde önemli başarılarla imza attı. Özellikle 1977 yılından sonra önemli, azımsanmayacak bir kitleselliğe ulaştı. 1 Mayıs'ların kitlesel olarak kutlanması, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'ne karşı direniş ve dönemin karşı sağ güçlerinin uyguladığı şiddet eylemlerine karşı örgütlenme, kitlesel grevlerin

---

gerekçesiyle ücretleri kesilen Gıslaved işçileri 13 Ekim'de başlattıkları oturma grevini, direniş döndürdü. Güvenlik güçleri fabrikaya girmek için iş makinaları kullanıp duvarı yıktı, içeri girdiklerinde işçilerin üzerine ateş açıldı ve Lastik-İş üyesi Hüseyin Çapkan öldü. Yarım saati aşan bir çatışmanın sonucunda çok sayıda işçi de yaralandı. Çapkan binlerce işçinin katılımıyla gerçekleşen bir cenaze töreniyle son yolculuğuna uğurlandı. Aliaga rafinerisi inşaatında çalışan Yapı-İş Sendikası (YİS) üyesi iki yüz seksen işçi 6 Ağustos'ta greve başladı. İşveren, grevi kırmak için çeşitli baskı yöntemlerine başvurdu. 22 Ağustos'ta şantiyeye mühendisleri taşıyan aracın şoförü Yapı-İş Genel Başkanı Necmettin Giritlioğlu'nu öldürttü. İşçiler tarafından yakalanan şoförün AP'li olduğu ve işveren tarafından yönlendirildiği açıklandı.

(<http://www.disk.org.tr/default.asp?Page=Content&ContentId=28>), 10 Mart 2011.

¹³¹ 1951 yılında aralarında TKP yöneticileri ve TKP'li aydınlardan Zeki Baştımaz, Şefik Hüsnü Değmer, Mihri Belli, Sevim Belli, Enver Gökçe, Mübeccel Kıray, Arif Damar, Ruhi Su, Halim Spatar, Orhan Suda, İlhan Başgöz, Ulvi Uraz, Yılmaz Çolpan, Nejat Özon, Şükran Kurdakul, Behice Boran ve Aclan Sayılğan tutuklandı ve komünizm propagandasından yargılandılar. Ayrıntılı bilgi için: Bkz: **1951 Türkiye Komünist Partisi Tevkifatı**, BDS Yayınları İst., 2000, **Esbabı Mucibeli Hüküm (TKP 1951 Tevkifatı)**; T.C. Ankara Garnizon Komutanlığı, İst., Askeri Basımevi, İst., 1954.

örgütlenmesi, 141 ve 142. maddelerin kaldırılmasına karşı yürütülen kampanyalar gibi faaliyetleriyle öne çıktı. Bunun yanında TKP'nin 70'li yıllar boyunca izlediği uluslararası politika dünya sosyalist hareketindeki Sovyet-Çin eksenli tartışmalarla doğrudan ilgili olmuştur. TKP doğrudan Sovyet tarafını seçmiş, adeta Sovyetler Birliği'yle politik-organik bir ilişki içinde olmuştur. Enternasyonalizm adına özellikle Sovyetler Birliği Komünist Partisi'yle olan ilişkileri nedeniyle özellikle "Maocu" olarak anılan sol gruplar tarafında "uyducu"lukla suçlanmıştır.¹³²

TKP bu dönemde işçi-köylü kitlelerinin mücadelesi temelinde bir ulusal demokratik cephenin oluşturulması, bu cephe aracılığıyla ileri demokratik bir düzenin kurulması ve kesintisiz olarak sosyalizme geçilmesini öngören bir siyasal strateji izliyordu. Bu stratejiye koşut olarak seçimlerde ulusal görev olarak demokratik, antiemperyalist güçler birleşmeliydi. TKP'ye göre bu, komünistler için demokratik devrimci dönüşümler programını gerçekleştirmek davasında yaşamsal bir önemi olan, ilkesel politik bir sorundu. TKP'nin önerdiği ulusal demokratik tek cephe yalnız seçim döneminde söz konusu değildir. Bu dönemde görevler şu şekilde sıralanmıştı:

"Ulusal demokratik güçlerin savaş birliği, 141 ve 142 gibi faşist maddelerin kaldırılması, faşist tırmanmanın önlenmesi, faşist komando yuvalarının kaldırılması, Demirel'lerin cumhuriyetin temellerini dinamitleme, şeriatçılığı hortlatma girişimlerinin engellenmesi, topluözleşme dönemi olan 1977'de işçi ve sendikal hakların eksiksiz sağlanması, topraklarımızdaki saldırı üslerini kaldırılması, Nato'dan çıkılması gibi ulusal sorunların çözümünde de kaçınılmazdır. 141 ve 142 gibi maddelerin kaldırılması konusunda oluşan demokratik kitle hareketi, aralarında demokratik kitle örgütlerinin ortak çalışma ve eylem programı oluşturması, ulusal demokratik cephenin omurgası olabilir ve olmalıdır."¹³³

Sosyalist hareketin önemli bölünmeler yaşadığı yıllarda TKP de sol içindeki rekabetçi ve öznelci çizgiden nasibini almıştı. 1970'lerin sonlarına doğru, TKP içinde izlenecek taktik çizgi konusunda bir ayrışma yaşandı. Bu ayrışma sonucunda

---

¹³² Doğu Perinçek, **Sahte TKP'nin Revizyonist Programının Eleştirisi**, Aydınlık Yay., İst. 1979, s.2-4.

¹³³ "Günümüzün Buyruğu, Ulusal Cephe" **Atılım**, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı, Şubat 1977, s.7.

çeşitli konularda farklılığını ortaya koyan İşçinin Sesi grubu partiden ayrıldı. Bu ayrışma döneminde bu grubun görüş ve tezleri kapsamlı bir tartışma yaşanmadan grubun etkisindeki üyeler idari kararlarla partiden uzaklaştırılmışlardı.¹³⁴

Parti 1978’de yayınlanan programında kendisini, geçmiş TKP deneyiminin mirasçısı olarak ilan etmiş, bu programın TKP’nin üçüncü programı olduğu ifade edilmiştir. TKP’ye göre birinci program 10 Eylül 1920’de 1. Kongre’de onaylanmıştı. Bu dönemde Türkiye emekçi halkı, emperyalistleri kovmak, onlara destek olan gerici güçleri ezmek, padişahlığı devirmek, bağımsız bir devlet kurmak için silaha sarılmıştı. TKP ve komünistler Kurtuluş Savaşı’na başında beri katılmışlardı. Birinci program hem bu savaşı içeriyordu, hem de köklü devrimlerle toplum düzenini kökünden değiştirmeyi, hak yararına ileri demokratik bir düzen kurmayı ve sosyalizme yolu açmayı amaçlıyordu.¹³⁵ Bu programın temelinde ise şu ilkeler bulunuyordu:

“Ulusal kurtuluş savaşına komünistlerin geniş ölçüde katılması. Memleketin emperyalistlerin pençesinden emekçi yığınlarının, yurt içinde sömürgecilere destek olan asalakların, sömürücü sınıfların, kapitalistlerin ağaların ezgisinden kurtarılması. Emekçilerin istekleri, halkın demokratik hakları uğrunda canla başla savaş yürütülmesi. Bütün ilerici güçlerin ulusal bir savaş cephesinde birleşmesi, yeryüzünün devrimci hareketleriyle, dünya proletaryasıyla, özellikle dünyamızın ilk işçi-köylü devleti olan Sovyetler’le en sıkı bağların kurulması.”¹³⁶

TKP’nin 5. Kongre belgelerinde ise yine partinin ilkeleri üzerinde durulurken devralınan tarihsel mirasa vurgu yapılıyordu. TKP cumhuriyet tarihi boyunca sömürgeci boyunduruğa, saldırgan yabancı devletlere ve Osmanlı zorbalığına karşı verilen ulusal kurtuluş savaşının ve Türkiye işçi sınıfının tarihi boyunca yürüttüğü sınıf savaşlarının mirasının taşıyıcısı olduğu belirtilmektedir. Bu belgelerde “Ulusal Kurtuluş Savaşı” başlığı altında şu ifadelere yer verilmektedir:

“TKP’nin birinci programı, ulusal kurtuluş savaşını başarıya ulaştırma, ve demokratik bir cumhuriyet kurma görevlerini

¹³⁴ Muhsin Salihoğlu, **Yoldaşların Ateşle İmtihanı**, 1920’den Günümüze TKP, Ürün Yay., İst., 2004, s.34.

¹³⁵ **Türkiye Komünist Partisi, Program**, Ürün Yay., İst., 1978, s.1.

¹³⁶ **Age.**, s.2.

içeriyordu. 1919-1923 yıllarında ulusal kurtuluş savaşı başarıya ulaştı. Ulusal kurtuluş güçleri, Osmanlı padişahlığını ve Halifeliği silip süpürdü, bağımsız genç Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Böylece partinin birinci programı ile öne konan amaçlardan bir bölümü gerçekleşmiş oldu.¹³⁷

Bu belgelerde TKP'nin 1926 Programı'nın hazırlanmasının gerekçesi açıklanırken Kemalist Devrim'in eksik yönlerinin tamamlanması görevinden yola çıkılmaktadır. Buna göre ulusal kurtuluş devriminin yarıda kalan görevleri antiemperyalist, anti-feodal demokratik devrimle çözümlenmeli ve emperyalizme bağımlılığa, kapitülasyon koşullarına geri dönüş yönündeki her tür girişim engellenmeliydi.¹³⁸ TKP Kemalist Devrim'in tamamlanması vurgusunu bu dönemdeki başka belgelerinde de ifade etmektedir. "Mustafa Suphi 100. Yıl Tezleri"nden 44. maddede bu vurgu şöyle ifade edilmiştir.

"Sovyet Rusya'nın desteklediği ulusal kurtuluş savaşıyla ulusal burjuvazinin öncülüğündeki Kemalist ulusal kurtuluş devrimi, emperyalist işgale ve Osmanlı devlet düzenine son verdi. Cumhuriyet kuruldu. Ne ki, ulusla burjuvazinin görece zayıflığı, kapitalizm öncesinin ilişkilerine karşı kararlı önlemler almaması, emperyalizmle uzlaşma kapısını açık bırakması, işçi hareketine ve onun öncüsü TKP'ne karşı sınıfsal, düşmanca tutumu, devrimin yarıda kalması sonucunu getirdi. İşçi sınıfının 1930'lardaki gücü, bu devrimi tamamlamaya onu ulusal demokratik devrime dönüştürmeye yeterli değildi."¹³⁹

2.1.1. 1971 Sonrası Türk Devrimi ve TKP

Gerek Milli Mücadele döneminin TKP'si gerekse 1970'lerin TKP'si Kemalizm'i çok çeşitli bakımlardan eleştirmiş, onu kendi dünya görüşü ekseninde

---

¹³⁷ A.g.e., s.3.

¹³⁸ Türkiye Komünist Partisi Programı, "5. Kongre Belgeleri", TKP Yay., İst., 1983, s.3.

¹³⁹ TKP 5. Kongre Belgeleri, "Mustafa Suphi 100. Yıl Tezleri", TKP Yay., İst., 1984, s.18.

bir yerde konumlandırmaya çalışmıştır. Türkiye Komünist Partisi de dönemin diğer örgütleri gibi çeşitli konulardaki ideolojik düşünsel tavrını yayın organları “*Ürün*” ve “*Atılım*” dergileriyle duyurmuştur. Özellikle *Ürün* dergisinin ilk sayısında kapsamlı olarak Türkiye tarihine, Türk Devrimine, Kurtuluş Savaşı’nın niteliğine dair değerlendirmeler yapılmıştır. Bu dergilerde yapılan Kemalizm tahlilleri TKP’nin bu konudaki yönelimine dair önemli tespitleri içermektedir. TKP yayın organı *Ürün* dergisinde yaptığı tahlillerde diğer akımların bu konudaki tavrını eleştirirken kendi konumunu da belirlemiştir. Kemalizm konusundaki görüşler özellikle 60’ların sonunda yapılan “demokratik devrime bakış”ta kendisini göstermiştir.

TKP’nin “atılım dönemi” diye tarif ettiği yıllarda izlediği “ulusal demokratik cephe” programını açıklarken bunun tarihsel gerekçelerine de değinmişti. Ulusal Kurtuluş Savaşı içinde kurulan TKP’nin programında düşmanı yurt topraklarından atmak ve devrimci dönüşümlerle, antiemperyalist savaşa paralel olarak, emekçi halkın sosyal kurtuluşunu başarmak vardır. Bu maksatla burjuvazinin antiemperyalist kolu dahil bütün demokratik güçleri bir cephede toplamayı öngörüyordu. TKP’ye göre Kemalistlerin de bir cephe politikası vardı. Bu politikanın amacı, TKP’yi cephe dışı bırakmak, yalnız burjuvazinin çıkarlarını öngörmek emekçi yığınlara, köy ve şehir emekçilerine hiçbir şey vadetmemektir. Komünist Partisi ise emekçilere emperyalizm kovulduktan sonra demokratik bir toprak reformu, demokratik hakların genişletilmesini, sendikal ve politik özgürlükleri vadediyordu. TKP’ye göre dönemin komünist çetelerinin kurtardığı bölgelerde toprak reformu ile birlikte daha birçok reformu uyguluyordu. Emekçi halk bundan ötürü Kemalistlerin saflarında gönül rızası ile savaşmıyor ama TKP’nin kurduğu silahlı birliklerde canla başla savaşıyordu. Böylelikle antiemperyalist savaşı sosyal bir kurtuluşa dönüştürmek emekçi yığınlardan gelen bir istek, demokratik bir atılımdır.¹⁴⁰

Türkiye’de cumhuriyetin kuruluşuna burjuvazinin önderlik etmesi somut tarihi koşullarda ülkenin kapitalist yolu seçmesiyle sonuçlandı. TKP’ye göre bu yol altmış yılda ülkemizi derin ekonomik ve politik bunalımlarla sarsılan işçi ve emekçiler için açlık ve yoksulluktan baskı ve zulümden başka bir şey getirmeyen, Kürt halkını büyük acılar içine sokan bir yapı doğurdu. Emperyalizm ülkemizi sosyalist sisteme ve ulusal kurtuluş hareketine karşı tertip ve olası saldırıları için bir üs olarak elinde tutmak istemektedir. TKP başlıca bu tarihsel tespiti yaptıktan sonra

---

¹⁴⁰ “Cephe Sorunu” *Atılım*, (Temmuz 1974), s.4. (4-6)

başlıca güncel görevlerini, dünya komünist hareketinin birliğini pekiştirmek, ulusal kurtuluş hareketini güçlendirmek, bu savaşı gerçekleştiren güçlerle işbirliği ve dayanışma içinde olmak ve proleter enternasyonalizmini canlı tutmak olarak belirlemiştir.¹⁴¹

Bununla birlikte TKP'nin Türk Devrimi'yle ilgili tahlillerinin ilk örnekleri özellikle Kurtuluş Savaşı yıllarındaki Kemalistler ve dönemin komünistleri arasındaki ilişkilerde ipuçlarını vermeye başlamıştır. TKP'ye göre, Kemalistler, Mustafa Suphi ve arkadaşlarının savaşını yok etmeye çalıştı. Bunun nedeni ise dönemin burjuvazisinin ulusal kurtuluş devrimini sonuna kadar götürmek istemeyişi, onu geliştirmek niyetinin olmamasıydı. Kemalistler, Osmanlı'dan kalma düzene bir cumhuriyet kurmakla ve bazı yüzeysel reformların cilasını çekmekle yetindiler. Onlar demokratik bir toprak reformu gibi bazı köklü değişimlere dahi yanaşmıyorlardı. TKP'ye göre Mustafa Suphi ve arkadaşları yürütülen antiemperyalist savaş, kurtuluş için mücadele eden emekçilere özgürlük, demokrasi, sosyalizme açılan bir düzen için savaşa dönüştürmek istiyordu. Suphi'lerin amacı, Mehmetçik düşmanı kovduktan sonra toprağa, özgürlüğe, kalkınmaya insan gibi bir yaşama kavuşmalıydı. Ağalık toprak beyliği, derebeylik kalıntılarının kökü kazınmalıydı. Bunun için köklü bir demokratik toprak reformu şarttı. Emperyalizme karşı savaş, ulusal kurtuluş savaşı Anadolu'dan düşmanın kovulmasıyla bitmiyordu. Emperyalizmin yeniden ve arka kapıdan girmesini engellemek gerekiyordu. Bunu için de zaman kaybetmeden halkın egemenliğini kurmak, köklü sosyal dönüşümler yapmak, üretim aracı üreten ulusla ağır bir endüstri yaratmak gerekiyordu.¹⁴²

TKP'ye göre Mustafa Suphi aynı zamanda Türk-Sovyet dostluğunun kurucularındandı. Suphi, Anadolu'da başlayan ulusal mücadeleye önderlik ettiği partizan çeteleriyle destek vermişti. Emperyalizme, ortak düşmana karşı, ulusal burjuvaziyle, Kemalistlerle, belirli bağlaşımlar kurdu. Suphi, Lenin'in öngörüsüne dayanarak, ulusal kurtuluş savaşının, özü bakımından sosyal kurtuluş savaşıyla birleşmesini savunuyordu. Politik olarak ise, devrimin kesin zaferini, iktidarın, tüm egemenliğin, burjuvaziye, beylere, paşalara değil, işçi ve köylülere geçmesini

---

¹⁴¹ "60. Yıl ve Görevlerimiz" **Atılım, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı**, Eylül 1980, s.8.

¹⁴² "Mustafa Suphi'lerin Savaş Yolu" **Atılım, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı**, Ocak 1975, (S:y). s.2

öngörüyordu. Ona göre bu politik doğrultu, burjuva reformizmine karşı kitleleri devrimci eyleme çekiyordu.¹⁴³

1970 öncesinde yaşanan MDD-SD tartışması, yapılması tahayyül edilen devrimin strateji ve taktik yapısının belirlenmesinin ötesinde anlamlar taşımaktadır. Bu tartışma gerek ülkenin sosyo-ekonomik yapısının tahlili gerekse tarihsel durum ve yönelimlerin belirlenmesi bakımından önem taşır. Yalnızca sosyalist hareketin 12 Mart 1971 askeri darbesi öncesi değil, sonrasında da gündemini yoğun olarak işgal etmiştir. Demokratik devrimin niteliği, MDD-SD ayrımı tartışmaları sosyalist grupların Osmanlı ve Cumhuriyet tarihine ilişkin tezlerine dair de ipuçları ortaya koymaktadır.

Her ülkenin sosyalistleri burjuva devrimlerini tarihsel materyalist bir bakışla değerlendirip ülke tarihine özgü yanlarını ele alarak kendi dünya görüşleri ekseninde bir yere oturtmaya çalışmışlardır. TKP'nin 1970 sonrası Türk Devrimi'ne bakışını belirleyen sosyalist hareketlerin genel olarak burjuva devrimlerle sosyalist devrimler arasındaki ilişkisini belirleyen tutumu ve Türk Devrimi analizlerini belirleyen, klasik Marksist tutumudur. “Burjuvazi demokratik devrimi hiçbir zaman sonuna kadar götüremez. Demokratik devrim ancak işçi sınıfı önderliğinde nihai olarak başarıya ulaşabilir.” Bu görüş Rus Devrimi'nin önderi Lenin'in eserlerinden yapılan alıntılarla güçlendirilmeye çalışılmıştır.¹⁴⁴

Parti yayın organının manifesto niteliğindeki ilk sayısında Necati Öztürk adıyla yayımlanan “*Türkiye Kurtuluş Savaşı Üzerine*” adlı makale Türkiye’de Cumhuriyet tarihine ilişkin oluşan paradigmayı esas eleştirisinin odağına oturtmakta, İdris Küçükömer’in 1960’larda savunduğu “Türkiye tarihi bir gün yeniden yazılacaktır” sözüne atıfta bulunmaktadır. Bunun yanında cumhuriyet tarihi boyunca verilen eğitimin ışığında Kurtuluş Savaşı'nın antiemperyalist niteliği sorgulanırken bunun bir varsayımdan ibaret olduğu iddiası öne sürülmektedir.¹⁴⁵

TKP'ye göre sorun yalnızca bir tarih tartışması değildir. Türk Devrimi'ne yaklaşım konusundaki “hatalar” Türkiye toplumunu analiz etmeye dönük bir dizi

---

¹⁴³ “Mustafa Suphi ve Günümüz”, **Atılım, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı**, (Ocak 1976) (S:y) s.1.

¹⁴⁴ “Demokratik Devrim ve Türkiye Sosyalist Hareketinde İki Sapma”, **Ürün**, S:13 (Temmuz 1975), s.5-6.

¹⁴⁵ **Ürün**, S:1 (Temmuz 1974), s.64.

meseleyi daha etkilemektedir. Konunun bilimsel olarak açıklığa kavuşması bu bakımdan elzemdir.¹⁴⁶

2.1.2. Kurtuluş Savaşı'nın Sınıfsal Tabanı ve Niteliği

TKP'ye göre Kurtuluş Savaşı'na Osmanlı hâkim sınıfları, Osmanlı aydınlarıyla, Batıcı asker bürokratlar önderlik etmiştir. Amaçları Batı ile bütünleşmek olan bu güçler, silahlı işgale karşı direndikten sonra Batının ekonomik sistemi olan kapitalizmle bir çelişkileri olmadığından onunla uzlaşmaya gitmiş ve sonunda uzlaşmışlardır. TKP daha başından itibaren Kemalist yönetimin kendi sınıf çıkarları üzerinden hareket ettiğini belirtmektedir. Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcında, Türkiye sosyalistlerinden ve işçi örgütlerinden, potansiyel unsuru olarak yararlanılmış; ancak Londra Konferansı'ndan hemen önce, tüm sol unsurlar temizlenmiştir. TKP'ye göre, savaşın niteliğinin ve Türkiye hâkim sınıf ve tabakalarının yönelişinin açığa çıkması açısından, sosyalistlerin 'temizlenmesi' olayına yeniden parmak basmakta yarar vardır. Savaşı yöneten Türkiye hâkim sınıf ve tabakaları, bu temizleme işlemini üçlü bir planla gerçekleştirmiştir. 1920'de Mustafa Suphi'nin önderliğinde kurulan Türkiye Komünist Partisi'nin kontrolünde olan Çerkez Ethem Kuvvetleri arkadan vurdurulmuş, böylece gerçek bir halk ordusunun kurulması engellenmişti. Arkasından, Ankara'da legal çalışma yapan Halk İştirakiyun Fırkası kapatılıp yöneticileri tutuklandı. Fırka, Türkiye Komünist Partisi ile sıkı ilişki içindeydi. Planın son kısmında ise, Türkiye Komünist Partisi'nin üyeleri, Mustafa Suphi ve arkadaşları, Karadeniz'de boğduruldu.¹⁴⁷

TKP Genel Sekreteri İsmail Bilen'e göre; Kurtuluş Savaşı dönemi ve sınıfsal içeriği değerlendirilirken o dönemki işçi sınıfının ve komünist hareketin durumu dikkate alınmalıdır. Öyle ki padişahlık bir yandan emperyalistlere ülkeyi ardına kadar açmışken ilerici güçlere kendini ifade yönünde bütün kapıları kapatmıştı. İşçi sınıfı savaşın geçtiği bölgelerde zayıftı. Bu etkenlerden dolayı Kemalistler Kurtuluş Savaşı'nda padişahlık ve karşı güçlere karşı önemli bir hegemonya ele geçirdiler. Ona göre sınıf savaşlarından geçmiş, teorice hazırlıklı bir kadro yoktu. Türkiye'de komünist hareketin gelişmesine bu olaylar belli ölçüde engel oldu. Milli Kurtuluş

---

¹⁴⁶ A.e., s.64.

¹⁴⁷ Ural Ataşer, "Tarih İçinde Türkiye İşçi Sınıfı Hareketi ve Disk'in Sekiz Yılı", *Ürün*, S:10 (Nisan 1975), s.11.

Savaşı'nda (1918-1922) bu zayıflık etkisini gösterdi. Bilen'e göre işçi sınıfının nitel ve nicel durumu da buradaki güç dengelerinde önemli bir etkendi. Kurtuluş Savaşı yıllarında, bu savaşların geçtiği yerlerde işçiler sayıca azdı, nitelik bakımından teşkilatsızdı, dağınıktı. Üstelik o zamanlar toplu işçi yatakları olan İstanbul, İzmir, Adana gibi yerler düşman eline geçmiş, birbirinden ayrılmıştı. İşçi sınıfının öncüsü Türkiye Komünist Partisi yeni kuruluyordu. Bu yüzden, Milli Kurtuluş Savaşı'nda burjuvazi, denebilir ki, kolayca hegemonyasını kurdu, savaşın başında kaldı, egemenliğini yürüttü. Hegemonyayı kolayca ele geçirerek emperyalizme karşı yürütülen silahlı savaşı dar bir sınır içinde tuttu. Derebeyliğe karşı olan yönünü köreltti, bu savaşın geniş ve derin bir halk devrimine, gerçek demokratik bir devrime geçmesine eldeki bütün araçlarla engel olundu. Halk yüzbinlerce kurban verdi, ama savaştan eli boş çıktı.¹⁴⁸

Bilen'e göre Birinci Dünya Savaşı'nda emperyalistler Osmanlı İmparatorluğu'nu paylaşmak için birbirleriyle savaşmışlardı. İttihatçı Hükümetler, bu emperyalist gruplardan Almanların safını tercih etti ve onun yanında harbe girdi. Askere alınan iki milyon kişiden çoğu Bağdat çöllerinde, kanal boylarında, Sarıkamışlar'da Galiçya'larda öldü ve kayboldu. Türkiye'nin savaşta yenilmesi sonrasında memleketi savaş ateşine atanlar ise ülkeyi ve milleti bu yıkımda bırakıp kaçmışlardır. İstanbul Hükümeti teslim olmuş, orduları dağıtılmıştır. Mondros Limanı'nda, Agamemnon Zırhlısı'nda, Batılı emperyalistlerin dayattıkları mütareke "anlaşmasını" Osmanlı paşaları imzaladı. 1918 Ekim ayının 30'unda düşman donanmaları İstanbul'a girdi, Boğazlardan geçti, Karadeniz kıyılarına asker çıkardı. Bundan sonra ise emperyalistlerin halka dayattığı korkunç kölelik günleri geldi.¹⁴⁹

Kurtuluş Savaşı'nın bu zor koşullarında savaşın hegemonik gücü Kemalistler olsa dahi TKP bu dönemde halka bir çağrı yapmıştır. Bilen, özellikle TKP'nin Kurtuluş Savaşı'na verdiği desteği özellikle belirtmeyi önemli görmektedir ve bu dönemde TKP'nin halka yaptığı çağrı üzerinde durmaktadır.

"Anayurdumuzun bağımsızlığını halkımızın hürriyetlerini ancak savaşla elde edebiliriz! Çeteler! Topraklarımızdan son yabancı eri, son düşmanı kovuncaya kadar savaşınız! Topraklarımızın bir karışını bile İngilizlere,

¹⁴⁸ S. Üstünel (İsmail Bilen), **TKP Doğuşu ve Gelişme Yolları**, Alev Yay., İst., 2004, s.7.

¹⁴⁹ **A.e.**, s.9.

Amerikalılara onların yordakçısı Yunan Kralı'nın ordularına bırakmayın! Düşmana tek fabrika, tek demiryolu, tek liman bırakmayın! Türk halkının kanıyla boyanan topraklarımızda düşmanın ilerlemesine yol vermeyin! Çeteler! İyi bilin, bütün halk arkanızdadır. İşçi, köylü arkanızdadır! Komünist Partisi arkanızdadır! Siz, kendiniz, çeteler, işçi köylü çocuklarıdır!..»¹⁵⁰

Bilen'e göre komünistler özellikle Kurtuluş Savaşı'nın Kuvayı Milliye dönemi olan çete örgütlenmesinde etkin bir rol oynadılar. İşgal İstanbul'unda gerek halkı direnişe çağıran mitingler örgütlenmiş, gerekse halk yığınlarının bu gösterilere katılması, bu eylemlerin başarıya ulaşması sağlanmıştı. Bunun yanında yine 1921 yılında özellikle tersane işçilerinin etkinliğiyle gerçekleşen 1 Mayıs Bayramı kutlaması da halkın İngilizlere karşı direnişinde kurtuluş ülküsünün ve gücünün artmasında belirgin bir etki yarattı. Bunun yanında Kurtuluş Savaşı esnasında komünist örgütlenmeler halkın direnişinde var güçleriyle çarpışmaktaydı. Bilen, bu savını dönemin komutanlarından Ali Fuat Cebesoy'un da anılarında vurguladığını ifade etmektedir.¹⁵¹

Bilen, bu dönemde Türkiye Komünist Partisi'nin Kurtuluş Savaşı'nı düzenli bir halk ordusunun yürütmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu istek çok yerindeydi ve hem emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı savaşta, hem bu savaşların memleket içinde derin ve köklü demokratik bir devrime yükselmesi bakımından önem taşımaktaydı. Halk Ordusu, eski düzen orduyu kaldıracaktı. Eski düzen devlet makinesi bu kuvvetle kırılacaktı. Sömürücü sınıfların sömürülen çoğunluk üzerinde, halk üzerinde bir ezme makinesi olan eski devlet düzeni parçalanacaktı. Milli bağımsızlığı garanti altına alan, sömürgecilerin, emperyalistlerin yeniden geri gelmelerine yol vermeyecek olan Halk Ordusu burjuvazinin hıyanetlerini önleyecekti. Bu Halk Ordusu derebeyliği kökünden kazıyacak, toprak davasını, demokratik toprak devrimini kökünden çözmek işine yardım edecekti.¹⁵² Kurtuluş Savaşı'nın başlamasında en önemli etken yabancı işgalinin Yunanlılar eliyle batıda, Ermeniler eliyle de doğuda başlatılmasıdır. Bu hareket karşısında eşrafın konumu tehlikeye düşmüş ve kurtuluş hareketinin içinde yer almışlardır. Onun kendi çıkarlarının

---

¹⁵⁰ A.e., s.14.

¹⁵¹ A.e., s.17.

¹⁵² A.e., s.19.

tehlikeye düşmesi bağımsızlık yönünde karar almasında belirleyici olmuştur. Bunun yanında savaş yalnızca belirli mülklerin el değiştirmesini getirmiştir. Doğuda Ermeni bey ve ağaların topraklarına Türk ve Kürt ağalar ve beyler el koymuşlardır. Bu kesimler işgalle birlikte bu topraklara yeniden Ermenilerin gelmesini engellemek için Kurtuluş Savaşı'na katılmışlardır. Yani sınıfsal taban yalnızca belli çıkar ilişkileriyle açıklanmaktadır.¹⁵³

Kurtuluş Savaşı'nın yöneticileri ise sivil-asker bürokrat tabakadan oluşmaktadır. TKP'ye göre bürokrasinin tutumu da savaş döneminde parçalı bir seyir izlemektedir. İşgalin yoğun etkisinin görüldüğü yerler olan İstanbul, İzmir gibi merkezlerde sivil yöneticiler işbirlikçiliğe yönelmiş bunu dışındaki yerel güçlerle işbirliğine yönelen askeri kesim savaşta liderlik rolüne soyunmuştur. Bu durumda hem fonksiyonun büyük bir kısmını yitirmekte ve hem de varlığının kaynağını kaybetmektedir. Bunda İttihat ve Terakki'den beri gelen devlet yönetme geleneği ve askerlerin devletle özdeşleşmesi önemli rol oynamıştır. Sınıfsal çıkarlar öne çıkmakta devletin kuruluşu kapitalist birikimin oluşmasına hizmet etmektedir.¹⁵⁴

TKP bu değerlendirmelerini kongrelerdeki delege profilini tahlil ederek desteklemeye çalışmıştır:

“Örneğin Erzurum ve Alaşehir Kongreleri'ni ve ilk Büyük Millet Meclisi'nin sınıfsal bileşimine bakılmalıdır. Erzurum Kongresi'ne 54 delege katılmıştır. Bunların içinde 17 büyük toprak sahibi tüccar, altı din adamı vardır. Ege'deki direnmenin örgütlenmesi için toplanan, Alaşehir Kongresi'ne 12 eşraf 4 esnaf, 11 hoca, iki memur 83 topraklı ve tüccar, 8 şeyh, 5 ağa 5 aşiret reisi katılmıştır. Bu değerlendirmelerden sonra Kurtuluş Savaşı'nı tanımlamak gerekirse “işgalden zarar gören Osmanlı hâkim sınıflarının ve devletle özdeşleşmiş asker bürokrat tabakaların bir kesim sivil bürokrat tabakanın da desteğini alarak teşkilatlanmasıdır”.¹⁵⁵

---

¹⁵³ Ürün, S:1 (Temmuz 1974), s.67.

¹⁵⁴ A.e., s.67

¹⁵⁵ A.e., s.68.

Hareketin ideolojisi olan milliyetçilik ise TKP tarafından oldukça tartışmaya açık biri biçimde şöyle ifade edilmektedir:

“Hareketin öncüsü olan askeri bürokrat tabakaların özellikle genç subayları ve İttihat ve Terakki üyeleri temelde ekonomik çıkarları devlet otoritesini sürmesine bağlı olduğu halde, batı burjuvazisinden aktardıkları milliyetçi düşünceleri kendilerine göre yorumlayarak, burjuva ideolojisinin de işine yarayan ‘pantürkizm’ gibi cumhuriyette olduğu gibi aktarılacak ve Güneş Dil teorisi gibi bilim dışı icatlara kadar varacaktır.”¹⁵⁶

TKP’ye göre sınıfsal olarak bu karakterde olan bir hareketin uygulayıcıları da bu içeriğe uygun adımlar atacaktır. Esas doğrultu hâkim sınıf ve tabakaların çıkarları ve özelemleri yönünde gelişecektir. Örgüte göre Kurtuluş Savaşı yeni bir devlet kurma adına silahlı işgale karşı verilmiş “dar anlamda” bir kurtuluş savaşıdır. TKP yer yer antiemperyalist savaş değerlendirmeleri yapmış yer yer “ Türk- Yunan savaşı” tezlerine yakın şeyler savunmuştur. Kurtuluş Savaşı antiemperyalist bir nitelik taşımamaktadır. Bunun nedeni savaş sonrası seçilen ekonomik siyasi saflardır. Savaş sonunda kapitalist dünyanın safını seçen ve yabancı sermaye tekelleriyle işbirliğine yönelen bir ülkenin antiemperyalist tavrından ve öz bilincinden söz edilemez.¹⁵⁷

TKP Lozan’ın Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu antlaşması olduğunu kabul etmekte birlikte bunun yanında anlaşma sonrası Osmanlı topraklarının emperyalist ülkeler tarafından paylaşıldığını belirtmiştir. TKP’ye göre Avrupa ülkelerine karşı kazanılan başarılar sınırlıdır.¹⁵⁸ Örneğin imtiyazların ortadan kaldırılması önemlidir ancak daha önemlisi özellikle İngilizlerin savaşmak pahasına petrol gelirleri için Musul ve Kerkük’ten vazgeçmemeleridir. Emperyalist ülkeler sırf kendi aralarındaki çelişkilerden dolayı Türk-Yunan ve Ermeni halklarını birbirine düşürmüşlerdir. İngilizler savaşta zaten Anadolu topraklarında bir şey beklemekte bu nedenle çeşitli

---

¹⁵⁶ A.e., s.68.

¹⁵⁷ A.e., s.77.

¹⁵⁸ A.e., s.77.

halkları birbirine kırdırtmaktadırlar. Böylelikle kendilerine bağlı devletçikler oluşturmak istemektedirler. Bu noktada TKP, Aslında özellikle Fikret Başkaya tarafından tekrarlanan “Kurtuluş Savaşı Türk-Yunan savaşıdır” tezine yakın bir tezi savunmaktadır.¹⁵⁹

TKP’ye göre emperyalistler için önemli olan ne Türk ne de Yunan zaferidir. Onlar için esas olanı Anadolu’da kurulacak olan yeni devletin niteliği, ekonomik politikası ve dünyada tutacağı saftır.¹⁶⁰

Özellikle dünya politikasında tutacağı saf konusundaki belirsizlik en belirgin olarak Lozan görüşmelerinin kesilmesi sürecinde kendisini göstermiştir. Türkiye bu dönemde safını tam olarak belirlememiştir. Görüşmelerin ikinci safhası başlayıncaya kadar Türkiye yöneticileri seçtikleri iktisadi sistemin, bölünmekte olan dünyada tutacakları safı belirleyen İzmir İktisat Kongresi’ni toplamışlardır. Kongreyle birlikte izlenecek iktisadi yön ve hedefler açıklık kazanmış batının bu konudaki kuşkuları da giderilmiştir.¹⁶¹

Bu dönemde bir yandan İktisat Kongresi’nin hazırlıklarına girilirken bir yandan da hükümet ülkedeki yabancı sermayenin hâkim olduğu bütün işletmelerin anlaşmalarını yenilemiştir. Bu dönemde Lozan görüşmelerinin hassas seyreden süreci içinde İsmet İnönü görüşmelerin kesilmemesi için yabancı şirketlere Osmanlı döneminde verilen imtiyazların sürelerinin sonuna kadar korunacağını ve yeni ekonomik şartlara göre gözden geçirileceğini ifade etmişti. Bunu yanında antlaşmaya ek olarak imtiyaz konularını içeren bir beyanname verilmişti. Bu bakımdan Lozan’da ekonomik konuları içeren üç madde üzerinde duruluyordu: İmtiyazlı şirketlerin tazminat ve süre ekleme talepleri, Duyun- u Ümmumiye’ye ait Reji idaresi ve Osmanlı Bankası.¹⁶²

2.1.3. Kurtuluş Savaşı ve Sovyetler Birliği İlişkisi

TKP, Sovyet Devrimi’nin Türk Devrimi üzerindeki etkisini önemli görmektedir. Çünkü devrim öncesi Türkiye’nin paylaşılması konusunda üzerine

---

¹⁵⁹ Fikret Başkaya, **Paradigmanın İflası**, Özgür Üniversite Yay., İst., 2006, s.27-35.

¹⁶⁰ **Ürün**, S:1, (Temmuz 1974), s.72.

¹⁶¹ **A.e.**, s.73.

¹⁶² Atatürk Dönemi Maliye Politikaları, Yayına hazırlayan: Prof Dr. Güneri Akalın, T.C Maliye Bakanlığı yay., Ankara, 2008, s. 101, Ayrıca Lozan’da ekonomik konular ve İzmir İktisat Kongresi sonrası gelişmeler için bkz. Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi, 3. Kitap**, Bilgi Yay. Ankara, 2005, s.249-275.

Çarlık Rusya'sının gizli anlaşmalarda imzası bulunmaktadır. Bu bakımdan iki ülkenin kaderleri birlikte çizilmektedir. Yapılan değerlendirmede Sovyet Devrimi'nin gerçekleşmesiyle birlikte Türkiye'nin doğu sınırında savaşmaktan kurtulduğu, tehlike olarak yalnızca Ermenilerin kaldığı ifade edilmiş, ayrıca Bolşevik Ermenilerin de Türkiye ile savaşma yanlısı olmadığı vurgulanmıştır. Çarlık Rusya'sının yıkılması ile önceki anlaşmalar bozulmuş emperyalist saflar arasında paylaşma kavgaları çıkmıştır. Bunu yanında Sovyetler Türkiye'ye hem para ve silah yardımı yapmışlar hem de yeni oluşan Ankara iktidarının dünya politikası içinde tanıtılmasına katkıda bulunmuşlardır. TKP'nin Sovyetler'le olan ilişkilerde dikkat çektiği bir diğer önemli nokta ise, Sovyet Devrimi'nin gerçekleşmesiyle birlikte ortaya çıkan gelişmelerdir. Devrim sonrası İngilizler Türklerle Ruslar arasındaki ilişkilerin gelişmesinde son derece rahatsız olmuşlar Türklerin Bolşevik hareketine yöneleceğinden korkmuşlardır.¹⁶³

TKP'nin bu dönemki Türk-Sovyet ilişkilerine bakışında oldukça soğukkanlı olduğu göze çarpmaktadır. Özellikle 1990'lardan sonra Kemalizm'le ilgili tartışmaların sığılığı düşünülürse Kemalist önderliğin neden Bolşevik olamayacağı konusunda oldukça nesnel veriler ortaya konmuştur.

Türk-Sovyet ilişkileri konusunda İzzet Paşa ile bir İngiliz subayı arasında geçen konuşmada, İzzet Paşa İngilizlerin soruları karşısında “Anadolu ricalinin komünizm nazariyelerine eğilim göstermeyecekleri” konusunda teminat vermiştir. İzzet Paşa'nın İngilizlere verdiği yanıtı öne çıkaran TKP bunu Sovyetler'in tutumuyla ilgili örneklerle desteklemektedir. Özellikle Sovyet Devrimi önderlerinden Zinovyev'in “Mustafa Kemal hükümetinin Türkiye'de izlediği politika Komünist Enternasyonal'in yani bizim politikamız değildir. Buna rağmen biz, İngiliz hükümetine karşı yürütülen mücadeleyi destekliyoruz” sözlerine atıfta bulunarak bu konudaki tutumunu özetlemektedir.¹⁶⁴

Sovyetler'in Türkiye'yi destekleme amacında esas nitelik “Türkiye'nin bağımsızlığa doğru yönelen bir hareket olmasındadır.” Bunun yanında bu uzlaşma kendi içinde bir çelişki taşımaktadır. Yani karşılıklı çıkarların olması temeldir.

---

¹⁶³ A.e., s.70.

¹⁶⁴ A.e., s.70.

Aynı zamanda bu işbirliği sonucu başarılan kurtuluş TKP'nin deyimiyle savaşı "Türkiye hâkim sınıfları yararına, işbirlikçiliği amaçlayan bir düzenin kurulması ile sonuçlanacaktır".¹⁶⁵

2.1.4. Bağımsızlık ve Antiemperyalizm

TKP Kurtuluş Savaşı'nın antiemperyalist bir savaş olup olmadığı konusundaki tartışmalarda öncelikli olarak Osmanlı Dönemi'nin ekonomik ve siyasal yapısının incelenmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu yapılmadan savaştaki duruş konusunda doğru analiz yapılamayacaktır. Ona göre günümüze kadar yapılan çalışmalar, gelişimin niteliğini açamadığı için pek çok soru cevapsız kalmıştır. Örneğin, Osmanlı toplumunda ilerici hareketlerden çok söz edilmiştir. Fakat, her ilerici hareketten sonra niçin Batı'ya daha fazla bağımlı hale geldiği sorusu cevapsız kalmıştır. Türkiye Kurtuluş Savaşı'nın antiemperyalist savaş olduğu söylenmiş, yazılmış ve söylenmektedir. Fakat niçin tekrar emperyalizmin pençesine düşüldüğü sorusu tekrar cevapsız kalmıştır. Türkiye Kurtuluş Savaşı'nın değerlendirilmesinin abartılarak yapıldığı, daha doğrusu Marksist açıdan değerlendirme yapılmadığı açıktır. TKP konuya kişisel olarak yaklaşılmaması gerektiğini düşünmekte, konuya liderlerden hareketle açıklama yapmaya çalışmanın yanlış olduğunu iddia etmektedir. Oysa Kurtuluş Savaşı da belirli sınıfsal yapıya ve özelliklere dayanmaktadır. Gökten zembille düşme, antiemperyalist gelenekler ilericilikler atfetme, hem kitleleri hem de söyleyenlerin kendilerini yanıltmakta, tayin edici unsurların gözden kaçırılmasında önemli etken olmaktadır. Objektif olgu olduğu için, Türkiye'de emperyalizm konusu üzerinde durulmuş, varlığı gene yazılmış, söylenmiş ve söylenmektedir. Oysa emperyalizme bağımlı duruma nasıl ve hangi etkenler altında gelinmiştir? Hangi ekonomik ve sosyal koşulların ne gibi sınıfsal ilişkilerin ve sürecin sonucudur? Sosyal sınıflar üzerindeki etkilemesi nedir? Sadece günümüzdeki durumu sergilemek yeterlidir. İleriye yönelik ne gibi açılımlar söz konusudur?¹⁶⁶

TKP'nin bağımsızlık konusunda görüşlerinde çelişkili öğelere rastlanmaktadır. Bazen antiemperyalizmin abartıldığı ifade edilmiş kimi zamanlarda

---

¹⁶⁵ A.e., s.71.

¹⁶⁶ A.e., s.74-75.

da antiemperyalist simgelerin önemi vurgulanmıştır. Örneğin bu 30 Ağustos Zafer Bayramı'yla ilgili tutumda sergilenmiştir. TKP'ye göre 30 Ağustos'a bir "ordu bayramı" rolü verilmesi yanlıştır. Subayların terfi ettiği, resmi geçitlerin yapıldığı bir günden öte 30 Ağustos emperyalizme karşı zaferin kazanıldığı bir gündür ve tüm halkın bayramı olması gerekir. Çünkü ulusal kurtuluş savaşını, işçisiyle köylüsüyle, yurtsever aydınıyla, asker ve siviliyle bütün halk birlikte yürütmüş ve başarıya ulaştırmıştır. TKP bu dönemki antiemperyalizm politikasında 30 Ağustos imgesinden yararlanmıştır. Ona göre 30 Ağustos'ta orduda terfi listelerinin başında egemen sınıflarla ve emperyalizmle işbirliği yapan subaylar yer alırken bu bayramın gerçek antiemperyalist niteliğine sadık kalan subaylar ordudan uzaklaştırılmaktadır. TKP'ye göre 30 Ağustos'un gerçek anlamıyla kutlanabilmesi için ordunun başına çöreklenen Amerikancı subayların temizlenmesi, Amerikan ve NATO üslerinin kaldırılması, ikili anlaşmaların yırtılması, NATO'daki birliklerimizin geri alınması gerekmektedir.¹⁶⁷

TKP başka bir 30 Ağustos'un 54. yıldönümünde bayramı, emperyalistlere karşı kazanılan büyük bir zafer olarak ilan etmiştir. Bu büyük zaferin yıldönümünde dönemin Demirel hükümeti ve işbirlikçi burjuvazi ordudaki yurtseverlere karşı baskı uygulamaktadır.¹⁶⁸

2.1.5. İzmir İktisat Kongresi ve Türk Devrimi'nin Üst-Yapısal Ekonomik Birikimini Belirleyen Sosyo-Ekonomik Koşullar

TKP'ye göre İzmir İktisat Kongresi iki açıdan değerlendirilmelidir. Birincisi bunun hangi tarihsel sürecin sonucu olduğu, ikincisi ise kongrenin içeriği ve sonuçlarıdır.

Osmanlı hâkim sınıf ve tabakalarını dönüştürmelerini hızlandırmak adına özellikle İttihat ve Terakki yönetimi döneminde vücut bulan "Bonapartist politika" (yarı feodal büyük toprak mülkiyetinin bir askeri yönetim organı devlet eliyle tepeden yönetilen bir biçimde kapitalist ekonomik biçimlere dönüştürülmesi) İzmir

¹⁶⁷ Atılım, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı, S:8 (Ağustos 1974), s.3

¹⁶⁸ Atılım, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı, S:7, (1 Temmuz 1976), s.5.

İktisat Kongresi'nde de etkisini göstermiş, Cumhuriyet'ten sonra devlet eliyle burjuva yetiştirme dönemi boyunca zirvesine varmıştır. TKP'ye göre iki Lozan Konferansı arasındaki dönem Türkiye'nin iktisadi seçeneklerini belirlemesi bakımından önem kazanmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin yöneticileri seçtikleri iktisadi sistemi ve bölünmekte olan dünya sistemindeki taraflarını belirlemişlerdir. Kongre'nin toplanmasıyla Batı'nın kuşkuları giderilmiş seçilen ekonomik politikanın yönü belirlenmiştir.¹⁶⁹ Kongre bir "hâkim sınıflar kongresidir". Bunun gerekçesi ise kongreye katılan delegelerin ait oldukları çıkar gruplarının temsil ettikleri kuruluşların sınıfsal niteliklerine, yine delegelerin il ve ilçe eşrafının tayini ile belirlenmesidir. Kongre'nin sonucu olarak alınan kararlar Türkiye'nin kapitalist ekonomik sistemini seçtiğini göstermiştir. Türkiye kapitalist ekonomik sistemi seçmekle aynı zamanda siyasi olarak da kapitalist dünya safında yer almıştır. Buna koşut olarak Lozan görüşmelerinde de yabancı sermaye konusu gündeme gelmiş Türkiye bu konuda gerekli kararları ve kapitalist ülkelere gerekli garantiler verilmişti. TKP bu yargılarını o dönemde kongre esnasında yaşanan belli olgulara dayandırmaktadır. Örneğin Milli Türk Ticaret Birliği'nin kongreye getirdiği yabancı sermaye raporunun aynen kabul edilmesi bu konudaki referans olmuştur. Özellikle bu konuda raporun beşinci ve altıncı maddeleri üzerinde durularak milli kimlik adına yabancı sermayenin ülkeye girişinin öngörüldüğü, yabancı sermayedarın küçük yerli sermayeyi istemediği yabancı tekellerle işbirliğini geçme eğiliminin baskın olduğu ifade edilmiştir. Kongre sonuçları bakımından da bir "hâkim sınıflar kongresi"dir. Kongreyle birlikte Osmanlı hâkim sınıflarının dönüşümünü engelleyen kurumlar ortadan kaldırılmış gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Kapitalist üretim biçiminin iktisadi kurumlarının oluşturulması sağlanmış, özel mülkiyet garanti altına alınmıştır. Ayrıca sanayi sermayesi ile banka sermayesinin birliği sağlanarak gerekli sermaye birikimi sağlanmış, yabancı sermaye ile yeni oluşan yerli zenginlerin işbirliği sağlanmıştır.¹⁷⁰

TKP'ye göre bu dönemde Ankara Hükümeti'nin Batı ile yaşadığı ikircikli durum giderek ekonomik sistemi belirlemek yönünde Batı lehine ağırlık kazanmaktadır. Hükümet Batı yönünde safını giderek netleştirmeye başlamıştır. Bu savı güçlendirecek olgulara örnek gösterilebilir. Yine iktisadi olarak Batı safının

¹⁶⁹ Ural Ataşer "Tarih İçinde Türkiye İşçi Sınıfı Hareketi ve Disk'in Sekiz Yılı", **Ürün Sosyalist Dergi**, S:10 (Nisan 1975), s.12.

¹⁷⁰ **A.e.**, s.13-14.

seçildiği belirtilmekte, ülkeye gelmek isteyen yabancı sermayedarlara davetkâr davranılması ve Chester Projesi'nin kabul edilmesi, ticari anlaşmalar yapılması Türkiye hükümetinin yabancı sermayeye karşı izlediği politikayı göstermiştir.¹⁷¹

TKP'nin bütün bunlardan çıkardığı sonuca göre Türk hâkim sınıfları hem milli mücadele döneminde hem de sonrasında yabancı işbirlikçisiydi. Savaştan sonra işbirlikçi olması gibi bir durum ona göre söz konusu değildir.

TKP bu ekonomik tahliller yanında Kemalist düşünce ve eylemin kökenlerini incelerken öncelikli olarak iki soruyu ortaya atmaktadır. Birincisi Kemalist düşüncenin mirasçısı olduğu üst-yapısal ideolojik birikim nedir? İkincisi ise bu birikim hangi sosyo-ekonomik koşullar tarafından belirlenmiştir?

TKP teorisyenleri Kemalist ideolojinin oluşma sürecini kronolojik olarak iki döneme ayırmaktadırlar: 1945'e kadar olan dönem ve sonrası.

Kemalist düşüncenin oluşmasında kuşkusuz Osmanlı toplumunun ekonomik sisteminin önemli etkileri olmuştur. Osmanlı'da hâkim sınıfların farklılaşması süreci sermaye birikiminin temelini oluşturmuştur. Belirli bir sermaye birikiminin oluşması aynı zamanda sınıfların da oluşum sürecini hızlandırmış, temel olarak iki sınıf ortaya çıkmıştır. Bunda kuşkusuz devletin ve toplumun örgütlenmesi tayin edici olmuştur. Üretim güçlerini merkezi kontrol altında bulunduğu, toprağın devlet mülkiyetinde olduğu ve ürünün belirli bir kısmının vergi olarak alınıp, yaratılan artı değer devlette toplandığı bir yapı kendini göstermektedir. Bu yapının oluşumunda geçmişten gelen toplumun askeri niteliğinin kuşkusuz önemli bir payı bulunmaktadır. Asker devlet yapısı devletin ele geçirdiği toprak rantından yararlanan, bütünüyle vergiden bağışık olan, savaşan ve yöneten bir asker sınıfın ve devlete ait topraklar üzerinde kiracı olarak yaşayan ve özel vergilerle yükümlü olan köylü ve şehirliler sınıfını oluşturur.¹⁷²

Üretici güçlerin merkezi kontrol ve toprağın devlet mülkiyetinde olması sonucu, bir yandan devletin bir yandan halkın yaşaması için gerekli sosyo-ekonomik denge sağlanırken, diğer yandan da üretim güçlerinin özgürce gelişimi de engellenmiş olmaktadır. Bu duruma paralel olarak özellikle tüccar, devlet adamı ve yüksek memurların elinde biriken ticari kaynaklı servet birikiminin, sermayeye dönüşmesi çağın koşulları için de şu yollarla mümkün olmuştur:

---

¹⁷¹ A.e., s.74.

¹⁷² Teoman Bilgi, "Osmanlı Türkiye Hakim ve Tabakalarının İdeolojik Sentezi" *Ürün*, S:11 (Mayıs1975) s.5.

“1- Tefecilik, 2-Devletin kar getiren görevlerini kendi üzerlerine almak, 3-Temel üretim aracı olan toprağı hukukten olmasa bile fiilen ele geçirmek.”¹⁷³

2.1.6. TKP ve Kemalist İlkeler

TKP'ye göre Cumhuriyet, Osmanlı geleneğinden tam bir kopuş olarak değerlendirilemez. Süreç birbirinin devamı niteliğindedir. Kemalist ideoloji Osmanlı-Türkiye hâkim sınıflarının bir sentezidir. Partiye göre Kemalist ideoloji 1935 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'nin temel ilkeleri olarak kabul edilen Altı Ok ilkeleridir. Kemalist ideolojinin sentezi cumhuriyetçilik, laiklik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik ve inkılapçılık ilkelerinden hareketle sergilenmelidir.¹⁷⁴

Kemalist ideoloji TKP'ye göre Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti hâkim sınıf ve tabakalarının, bir toplumsal oluşumdan başka bir toplumsal oluşuma geçişlerinin belli bir anında, başta Mustafa Kemal ve yakın çevresi olmak üzere, belli bir kadroda odaklaşan ideolojik sentezidir. TKP'ye göre her ulus belirli bir burjuva bütünlüğüne ulaşma süreci yaşar. Bu durum sadece Türkiye'ye özgü bir durum değildir. Türkiye'ye özgü olan tarafları yalnızca ulusun kendi tarihsel gelişimine bağlı olan bir olgudur. Burjuva devrimlerinin her ülke için geçerli olan olgusal değeri Türkiye için de öyledir. Her ülkenin Marksist-Leninisti bu olguyu böyle kavramakta, bu olguyu dikkatle incelemekte ve bu olgudan kendi sınıf kavgası için dersler çıkarmaktadır. TKP'ye göre bunun yanında bu devrimleri hiçbir zaman kendi mücadelesinin bayrağı yapmamaktadır. TKP bu konuda Türkiye'deki sol akımlara da eleştiriler yöneltmiş, bazı akımların bu konuda Kemalizm'i bayraklaştırdıklarını belirtmiş, bu olgunun dikkatle incelenmesini ve işçi sınıfı mücadeleleri için dersler çıkarılması gerektiği üzerinde durmuştur. “Kemalizm'i veya burjuva devrimleri bayrak yapması gerekenler sosyalistler değil hâkim sınıf ve tabakalarıdır. Çünkü bu onların ideolojisidir, işçi sınıfının değildir” görüşü ileri sürülmektedir.¹⁷⁵

TKP'nin cumhuriyetçilik ilkesine bakışı sosyalistlerin klasik kapitalistleşme süreci tahliliyle paralellik göstermektedir. Osmanlı hâkim sınıfları ve tabakaları

---

¹⁷³ A.e.,s.7.

¹⁷⁴ A.e., s.37.

¹⁷⁵ A.e., s.47.

Batı kapitalizmi ile aradıkları işbirliği sonucu, girdikleri burjuvalaşma sürecinde, kapitalist üretim biçiminin yerleşmesine tek engel olarak yarı feodal ve dini Osmanlı devlet yapısını bulmuşlardır. Bu durumda da onlar için söz konusu olan gelişimleri engelleyen dini ve yarı feodal devletin, burjuva devleti niteliğine dönüştürülmesi olmaktadır. Ancak Osmanlı hâkim sınıf ve tabakalarının “devlet” yapısı konusundaki düşünceleri Birinci Jön Türk Kongresi’nde görüldüğü gibi ikiye ayrılmıştır. Sivil-asker bürokratlar sınıfsal yapıları gereği sıkı sıkıya merkezîyetçi bir devlet yapısını istemişlerdi. Bunların dışındaki Osmanlı hâkim sınıfları, Prens Sabahattin’in ki, bu sıkı merkezîyetçi devlet yapısının tam antitezini savunmaktaydı.

TKP’ye göre birinci grup Ahmet Rıza’nın sözleriyle “insan ihtiyaçlarını en kolay yoldan gidermeye çalışan, egoist ve tembel bir hayvandır. Allah ve jandarma korkusu olmasa hırsızlık doğal eğilimlerine en uygun bir davranış olacaktır. Derken ikinci grup Prens Sabahattin’in sözleriyle “Anglosakson eğitimi ile özel teşebbüsçülüğün gelişmesini, devletin fonksiyonlarının ve yetkilerinin en aza indirgenmesi gerektiğini” ileri sürdü. Bu tez ve antitez Kemalist ideolojide ise bizzat Mustafa Kemal’in sözleriyle şöyle bir senteze ulaşmıştır:

“Türk ulusunun yaratılış ve şiarına en uygun olan idare cumhuriyet idaresidir.”

“Türk Ulusu, egemenliğini, en şümullu bir surette gösteren yeni idareye kavuşuncaya kadar, daima mevcut kurumların siyasetine yabancı kalmıştır.” (1924 söylev demeçler, c. 3, s.75)¹⁷⁶

Sonra da cumhuriyet idaresinin neden en uygun idare olduğunu şöyle açıklamıştır:

“Demokrasi prensibinin en modern ve en akılcı uygulanmasını sağlayan hükümet biçimi cumhuriyettir.” (Prof. Afet İnan, Mustafa Kemal Atatürk’ten Yazdıklarım, s.73)¹⁷⁷

Bunun yanında demokrasi anlayışını nasıl bir senteze dayandığını belirtmiştir:

¹⁷⁶ Söylev Demeçler’den aktaran, A.e., s.38.

¹⁷⁷ A.e., s.38.

“Modern demokrasilerde ferdi özgürlükler özel bir dönem ve değer kazanmıştır. Artık, ferdi özgürlüklere, devletin ve hiçbir kimsenin karışması söz konusu olamaz. Ancak, bu kadar yüksek değer olan ferdi özgürlüğün, uygar ve demokrat bir ulusa neyi ifade ettiği özgürlük kelimesinin genel olarak düşünülen anlamı ile anlatılamaz. Bahse konu olan özgürlük sosyal ve uygar insan özgürlüğüdür. Bu nedenle ferdi özgürlüğü düşünürken her ferdin ve sonunda bütün ulusun müşterek menfaati ve devletin varoluşunu göz önünde bulundurmak gerekir. Anlaşıyor ki ferdi özgürlük kayıtsız şartsız olamaz ötekin hak ve özgürlüğü ve ulusun müşterek menfaati ferdi özgürlüğü kısıtlar ferdi özgürlüğü kısıtlama devletin de normal görevidir. Çünkü devlet ferdi özgürlüğü sağlayan bir teşkilat olmakla beraber, aynı zamanda bütün özel faaliyetleri genel ve ulusal maksatlar için birleştirmekle yükümlüdür. (Prof. Afet İnan, Mustafa Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, s.81) En son olarak da cumhuriyetçilik ilkesini şöyle noktalamıştır: Şurası unutulmamalıdır ki, bu idare biçimi bir Bolşevik sistemi değildir. Çünkü biz ne Bolşevik'iz ne de komünistiz. Ne biri ne diğeri olamayız. Çünkü biz, milliyetçi ve dinimize hürmetkarız.”¹⁷⁸

TKP'ye göre Kemalizm'in milliyetçiliğinin kökenlerinin 1909 yılındaki Birinci Jön Türk Kongresi'ne götürmek gerekir. İttihat ve Terakki Partisi'nin içinde Ahmet Rıza ve Prens Sabahattin grupları arasında gelişen iktidar mücadelesi milliyetçi ideolojinin oluşumuna katkı sağlamıştır. İktidarın ele geçirilmesinden sonra özellikle Ziya Gökalp'in etkisiyle Turancılıkta ifadesini Türk Milliyetçiliği en aşırı milliyetçilik olarak savunulmaya başlandı. TKP'ye göre bu anlayış temelde Osmanlı hâkim sınıflarını o günkü çıkarları üzerine bina edilmişti.¹⁷⁹ Mustafa Kemal'in milliyetçilik anlayışı ise önceki milliyetçilik anlayışlarının bir sentezi biçimindeydi. Bizzat onun sözleriyle bu sentez şöyle açıklanmıştı:

“Büyük ve hayali şeyler yapmadan, yapmış gibi görünmek yüzünden, bütün dünyanın düşmanlığını, garezini, kinin bu memleketin ve milletin üzerine çektik. Biz

---

¹⁷⁸ A.e., s.37.

¹⁷⁹ A.e., s.39.

panislamizm yapmadık. Belki yapıyoruz dedik. Düşmanlar da yaptırmamak için bir an evvel öldürelim dediler panturanizm yapmadık yaparız yapıyoruz yapacağız dedik ve yine öldürelim dediler. Bütün dava bundan ibarettir. Bütün cihane korku ve telaş veren kuruntu, bundan ibarettir. Biz böyle yapmadığımız kuruntular üzerinde koşarak düşmanlarımızın sayısını üzerimize olan baskısını arttırmaktansa tabi hale, meşru hale dönelim, haddimiz bilelim.”

TKP’ ye göre Atatürk’ ün şu sözleri özellikle Prens Sabahattin’in tezlerine yönelik bir eleştiri barındırmaktadır:

“Millet ve memleketin menfaatleri gerektirdiği takdirde, insanlığı teşkil eden milletlerden her biri ile uygarlık gereği olan dostluk ve siyasal ilişkilerini büyük bir duyarlılıkla takdir ederim. Ancak benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin de, bu arzusundan vazgeçinceye kadar, amansız düşmanıyım.”¹⁸⁰ (1921 *Hakimiyeti Milliye* Gazetesi, 1921)

Yine Mustafa Kemal’in vardığı sonuç olarak;

“Vakıa bize milliyetçi derler fakat biz öyle milliyetçileriz ki, bizimle işbirliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların bütün milletlerinin gereğini tanırız. Bizim milliyetçiliğimiz, herhalde bencil ve mağrurane bir milliyetçilik değildir” denmektedir.¹⁸¹

TKP’ye göre bunun yanında Kemalist milliyetçilik bir yönüyle de cephesini komünizme karşı dönmüştür.

---

¹⁸⁰ A.e., s.40.

¹⁸¹ A.e., s.40.

“Türk milliyetçisi bütün çağdaş uluslarla bir ahenkte yürümekle birlikte türk toplumunu öze karakterini ve başlı başına bağımsız kimliğini korumayı esasa sayar. Bu nedenle, milli olmayan akımların memlekete girmesin ve yayılmasın istemez. ... Komünizm tabi olarak hudut tanımaz, halbuki biz, milli sınırları kabul ediyoruz. Sonra tam bağımsızlıktan bahsediyoruz. İhtimal komünizm kayıtsız şartsız serbestliği, kendisi için gerekli sayar. Biz bunu kabul etmiyoruz. O halde hükümetimizin siyaseti gayet belli ve açık bir siyasettir. (E.Z. Karal, Atatürk'ten Düşünceler, s.125.)¹⁸²

TKP'ye göre özellikle laikleşme konusundaki adımlar Osmanlı hâkim sınıflarının temsilcisi olan İttihat ve Terakki Partisi'nin çabalarıyla olgunlaşmıştır. Bu parti sonuna kadar kapitalizmi savunan bir partidir. Dini unsurların iktidar mevkilerinden uzaklaşması adım adım İttihat Terakki iktidarı döneminde olmuştur. 1916 yılında parti kongresine sunulan şeriat ve modern kanunlar ikiliğini kaldırmak amacıyla sunulan tasarı ezici bir çoğunlukla kabul edilmiştir. İttihat ve Terakki'nin din karşısındaki kararlı tutumuna rağmen muhalefet partileri olan Ahrar ve Hürriyet ve İtilaf partileri görünüşte karşı çıkmalarına rağmen dinsel unsurlarla uzlaşan bir çizgi izlemişlerdir. Muhalefetin bu tavrına karşı genel olarak Osmanlı hâkim sınıfları laiklik konusunda büyük ölçüde ittifak halinde bulunuyorlardı. İttihat ve Terakki döneminde sembolik bir özelliği olan halifelik Kemalizm döneminde 3 mart 1924 yılında kaldırılmıştı. Kemalizm'in bundan sonra yaptığı düzenlemelerle bir yandan dinsel unsurlar temizlenmiş öte yandan burjuva hukuku ve eğitimi ile ilgili kanunlar yürürlüğe girmiştir.¹⁸³

TKP özellikle 1970'lerin güncel siyasal ortamı içinde yaptığı tartışmalarla laiklik üzerine görüşlerini açıklamıştır. TKP'ye göre bu konuda dönemin cunta hareketi halkın önemli bir kesimini Kemalistler ve dinci fanatikler gibi bir ayrıma tabi tutmaktadır. Onlara göre cunta, Kemalizm sıfatının arkasına gizlenip askersel

---

¹⁸² A.e., s.40.

¹⁸³ A.e., s.42-43.

diktatörlüğe uygun bir militarist-milletçi ideoloji yaymak, özellikle bu yoldan laik görüşler taşıyan bağımsızlıkçı, ilerici subayları aldatmak, orduyu ABD hizmetinde halkın üzerine sürme suçuna gerekçe uydurmak istiyordu. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda karşıımızdaki düşmanın, emperyalist istilacıların bugünkü mirasçıları da ABD, Almanya, İngiliz emperyalistleri de Atatürk'ün savunucuları kesilmişler, cuntanın bu sahtekarlığını övmektedirler. Gerçi cunta kendisi, düşman olduğu müslüman emekçilerle de açıkça göğüs göğüse gelmekten korkmaktadır.

TKP, ABD ve İngiltere haber organları olan Newsweek ve BBC kanallarının yayınlarnını referans göstererek onların yayınlarnından böyle bir kaygılarını olmadığını vurgulamakta, Atatürk'ün sözüml ona her şeyden önce “Müslümanlık gericiliğine karşı” savaşmış olduğunu ileri sürmektedirler. Cuntayı da bu sözde “geleneği” sürdürdüğü için kutlamaktadırlar. TKP'ye göre Kemalistler dinsel gericiliğe karşıdırlar, çünkü emperyalizmin uşakları, feodal ve komprador sınıflar, ulusal kurtuluş savaşına bu dinsel gericilik bayrağı altında saldırdılar. Ama Kemalizm'in belirleyici yanının dindar çevrelere karşı savaşması olduğu savı kuşkusuz yalandır. Kemalizm, yabancı istilacıya karşı Ulusal Kurtuluş Savaşı içinde doğmuş işçi sınıfının henüz zayıf olduğu, savaşa en büyük özveriyle katılan komünist hareketin henüz yeterince güçlü bir seçenek oluşturamadığı koşullarda savaşa damgasını vuran burjuvazinin egemen politikası ve ideolojisi olmuştur. Kemalizm yurdu yabancılara teslim etmek isteyen çevrelere karşı savaş içinde gelişmiştir. Öte yandan Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda komünistlerin ve Kemalistlerin yanı sıra yurdunu seven, dürüst din adamları da birlikte savaş vermişlerdir. TKP'ye göre gerek komünistlerin gerekse Kemalizm gibi burjuva ve laik nitelikte akımların dünya görüşleri, kuşkusuz dinsel bir devlet anlayışıyla bağdaşmaz. Ama bu, emperyalizme bağımlılığa karşı dindar çevrelerle bağlaşıklık olanaksızdır demek değildir. Hele özellikle günümüzde Amerikancı cuntaya karşı ortak cephele komünistler, Kemalistler ve dindar çevreler birlikte yer alabilirler ve almalıdırlar. Böylesi bir eylem birliğinin nesnel temeli vardır. Çünkü dindar çevreler içinde de yer yer bağımsızlıktan yana yönelimler ortaya çıkmaktadır.¹⁸⁴

---

¹⁸⁴ “Kemalist ve Dindar Çevreler” **Atılım, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı**, (S:y) (Ekim 1980), s.4.

TKP'nin laiklik görüşü daha çok sınıfsal ve ekonomi merkezlidir. Onun ideolojik ve kuramsal yanından çok mülkiyet ilişkileri üzerindeki belirleyiciliği esas olarak öne çıkmaktadır. Laiklik tanımı şöyledir:

“Laikleşme eşittir özel mülkiyete doğru evrimleşme; ve laiklik ilkesinin kabul edilmesi, eşittir özel mülkiyetin gerçek anlamıyla yasallaştırılması formülüdür.”¹⁸⁵

TKP laiklik anlayışında önce bazı sol çevreleri de eleştirmektedir. Ona göre kimi sol çevreler laikliğe karşı olan tutumlarında gözü kapalı bir ilerencilik niteliğini yapmak gibi bir hata yapmaktadırlar. “Soyut olarak din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması adeta bir tekerleme” haline getirilmiştir. Oysa laikliğin özü ve asıl temsil ettiği şey özel mülkiyetin yasallaştırılması ve şer’i devletin burjuva devletine dönüştürülmesidir. Bu olgu bilerek ya da bilmeyerek gizlenmiştir.

Bunun yanında iktidarın el değiştirme sürecinin kısmi bir ilerleme olarak görülmüş, ancak burjuvalaşan hâkim sınıfların dönüştürücü ve ilerlemeci nitelikleri hem üretim güçlerinin gelişmesini kısıtlayıcı ve halktan kopuk hem de tepeden inmece olarak tanımlanmaktadır. Yani TKP devrimlerin tepeden inme özelliğini olumsuzlamakta ve kendiliğindenci bir tutumu savunmaktadır. TKP’ye göre devletin burjuvalaşma dönüşüm sürecine girmesi sınıf çatışmalarını beraberinde getirmiştir. Yarı feodal ve dini devlet yapısının tasfiye edilmesi bu sürecin tamamlanması bakımından zorunlu görülmüştür. Devletin şer’i niteliğini devamında çıkarları olan dini unsurlarla çatışma kaçınılmaz olmuş laikleşme bunu bir sonucu olarak gündeme gelmiştir.

TKP Kemalizm’in halkçılık ilkesini de yine sınıfsal bir analize oturtmak çabasıdır. TKP’ye göre Kemalizm öncesi Osmanlı hâkim sınıfları halkçılığa bakış konusunda tam anlamıyla fikirsel bir netliğe kavuşmamıştır. Onlara göre bu yapı için de bir yanda Prens Sabahattin’in aşırı özneci, ailelerden kurulu toplum yapısı; diğer yanda ise A. Comte ve E. Durkheim’in çizgisinden etkilenen Ziya Gökalp’in aşırı cemaatçi toplumu bulunmaktadır. Bu yapılar önerdikleri toplumsal yapıda sınıfsal çıkarları reddetseler dahi özünde belli sınıfların çıkarlarını temsil ediyorlardı. Le Play ve Prens Sabahattin tarafı sanayi devrimi sonrası oluşan sanayi

---

¹⁸⁵ A.e., s.41.

burjuvazisinin gelişme dönemindeki dizginsiz liberalizmden esinlenerek aşırı bireyci gelişmiş batılı toplumları örnek almışlardır. Ziya Gökalp ise yapısal koşullarını tam olarak anlamadan bir Doğu Batı sentezi üzerine oturan ilerleme anlayışını savunan bir yapı önermiştir. Bu yapı hem geleneksel cemaatçi değerlerini koruyacak hem de uygarlığın nimetlerini alacaktı. Böylelikle bir dünya cenneti oluşacak ve bunu yaratacak olan da Durkheim'in mesleki grupların sosyal dayanışmacılığı olacaktı.¹⁸⁶

TKP'ye göre Kemalist Halkçılık aslında Osmanlı'daki bu görüşlerin bir sentezi biçimindeydi. Bunu Atatürk'ten bir alıntıyla şöyle kanıtlanmaya çalışılmaktadır:

“Bence bizim ulusumuz birbirinden çok farklı çıkarları olan ve bu itibarla, birbirleriyle mücadele halinde bulunan gelen çeşitli sınıflara malik değildir. Mevcut sınıflar birbirinin tamamlayıcısı niteliğindedir. ...O halde çeşitli meslek sahiplerinin çıkarları birbirleriyle kaynaşmış olduğundan, onları sınıflara ayırmak olanağı yoktur ve heyeti umumiyesi halktan ibarettir.”¹⁸⁷

TKP özetle Kemalist halkçılığın temelindeki ideolojik yönelimin “beş parmağın beşi bir olur mu?” anlayışına dayandığını belirtmektedir. Yine Atatürk'ün CHP ile ilgili aktardıklarından yola çıkarak:

“Fırkamızın bu prensiple hedef kabul ettiği amaç sınıf mücadelecisi yerine, sosyal düzeni ve dayanışmayı sağlamak ve birbirini kırmayacak surette menfaatlerde ahenk tesisi eylemektir. Menfaatler kabiliyet, bilgi ve çalışma dereceleriyle mütenasip olur.”¹⁸⁸

TKP'ye göre Türkiye'deki kapitalizm emperyalizme bağımlı bir kapitalizmdir. Türkiye dünya kapitalist sistemi içinde orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerin alt sıralarında yer alan bir tarım-sanayi ülkesidir. Kapitalizm Türkiye'de Osmanlı döneminde, görece geç ve karmaşık koşullarda gelişmeye

---

¹⁸⁶ A.e., s.42.

¹⁸⁷ A.e., s.44.

¹⁸⁸ A.e., s.44.

başlamış 1930’larda uygulanmaya başlanan ekonomik devletçilikle devlet kapitalizmi yerleşmiştir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra emperyalizmin yeni sömürgeci yöntemlerle desteklediği kapitalist ilişkilerin hızlı bir gelişme içine girmesiyle feodal kalıntılar yok olmaya başlamış, iç pazar genişlemiş üretici güçler belirli ölçülerde bazı sektörlerde gelişme göstermiştir.¹⁸⁹

TKP Kemalist dönemin devletçiliğini tahlil ederken Osmanlı toplumunun son dönemiyle ilgili önemli bir ideolojik tutumu sergilemektedir. Bu, günümüzde de tartışmaları siyasal düşünce hayatında dönem dönem kendisini gösteren jakobenizm karşıtı sivil toplumcu fikirlerdir.¹⁹⁰ TKP’ye göre İttihat ve Terakki tepeden inmecidir. Osmanlı hâkim sınıfları içinde devlete bakışta özde bir farklılık olmamakla birlikte belli ayrımlar vardı. Bunlar Prens Sabahattin’in temsil ettiği liberal devlet anlayışıdır ki burada devlet iş âlemini destekler ve daha gevşek bir yapıya sahiptir. Cumhuriyet öncesi iktidarı elinde tutan İttihat ve Terakki yönetimi ise özellikle Milli İktisat uygulaması döneminde tepeden inmecî bir tutumla adeta yoktan bir burjuvazi imal etmeye çalışmıştır. Bu tutum Bonapartist bir tavidir ve ülke gerçekliyle bağdaşmamaktadır. Böyle olmasına rağmen özde bu iki tez arasında çok fazla fark yoktur. Fark yalnızca devlet müdahalesinin dozajı noktasındadır.¹⁹¹

TKP’ye göre 1930’larda uygulanmaya başlanan ekonomide devletçilik, kapitalizmin yerleşmesi ve gelişmesinde belirleyici rol oynadı. Bu dönemde izlenen sanayileşme politikası ve Sovyetler Birliği’nin yardımlarıyla kurulan devlet sanayi işletmeleri, ulusal ekonominin temeli oldu. Kemalistlerin devletçiliği, devletin devlet sektörünü büyütme yatırımları, ulusal burjuvazinin gelişmesi, konumlarını güçlendirmesi için olanaklar yarattı.¹⁹² Ancak Kemalistlerin bu uygulamaları eninde sonunda emperyalizmle uzlaşmaya doğru giden bir seyir izledi. 1930’ların ikinci yarısında devlet ihaleleriyle güçlenen ulusal ticaret sermayesinin bir bölümü, sanayi burjuvazine dönüştü. Özel sanayi gelişmeye başladı. Aynı yıllarda, devlet bürokrasisinin üst kesimi içinde bürokratik burjuvazi oluştu. Türk burjuvazisinin üst kesimi kapitalizmi geliştirmek ve korumak için önce İngiliz, Fransız, sonra Alman emperyalizmiyle işbirliğine girdi. Kapitalistlerin İkinci Dünya Savaşı sırasındaki vurgunları da özel sermaye birikimini hızlandıran bir etmen olmuştur.¹⁹³

---

¹⁸⁹ **Türkiye Komünist Partisi Programı**, 5. Kongre Belgeleri, TKP Yay., İst., 1983, s.11.

¹⁹⁰ Doğu Perinçek, **Osmanlı’dan Bugüne Toplum ve Devlet**, Kaynak Yay., İst., 2010.

¹⁹¹ Bilgi, **a.g.e.**, s.45.

¹⁹² **TKP 5. Kongre Belgeleri**, “Mustafa Suphi 100. Yıl Tezleri”, TKP Yayınları, İst., 1984, s.18.

¹⁹³ **A.e.**, s.19.

TKP'ye göre Kemalist ideolojinin inkılapçılığı kelimenin gerçek anlamı olan devrimciliği değil diğer beş ilkenin korunmasını ve bu ilkelerin sürekliliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Mustafa Kemal inkılaplarının amacını modern ve bütün anlam ve biçimleriyle uygar bir toplum yaratmak olarak belirlemiştir. TKP bu uygarlığın nasıl bir uygarlık olduğu konusunda çelişkiler olduğunu düşünmektedir.¹⁹⁴

2.2. TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ, SOSYALİST DEVRİM PARTİSİ, TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ

TİP'in¹⁹⁵ birinci dönemi bu çalışmanın dışında olduğundan bu başlık altında partinin ikinci dönemi olan 1971 sonrasına ilişkin görüşleri işlenecektir. Bununla birlikte yine birinci dönem TİP lideri Mehmet Ali Aybar'ın öncülük ettiği Sosyalist Devrim Partisi ve aynı kökene sahip olan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin fikirleri de bu başlık altında yer alacaktır.

---

¹⁹⁴ Bilgi, a.g.e., s.45.

¹⁹⁵ 13 Şubat 1961'de, 1961 Anayasasının getirdiği demokratik ortamda, 12 sendikacının İstanbul Valiliğine verdikleri bildirimle kurulmuştur. Kurucular, Şaban Yıldız, Kemal Sülker, Kemal Türkler, İbrahim Güzelce, Ali Demir, İbrahim Denizcier, Adnan Ardan, Avni Erakalın, Kemal Nebioğlu, Hüseyin Uslubaş, Ahmet Muslu ve Salih Özkarabaydır. Parti 1961 seçimlerine katılmadı. Artun ÜNSAL'ın kitabında (2002) Kurucular şöyle geçmektedir: Şaban Yıldız (İstanbul İşçi Sendikaları Genel Sekreteri) Kemal Türkler, (Maden İş Genel Başkanı) İbrahim Güzelce, (İstanbul Basın Teknisyenleri Sendikası Genel Sekreteri) İbrahim Denizcier, (Müskirat İşçileri Sendikaları federasyon başkanı) Adnan Arkin (İstanbul işçi sendikaları birliği icra heyeti üyesi), Avni Erakalın (İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Başkanı kurucu genel başkan), Kemal Nebioğlu, (Oleyis Sendikası üyesi) Hüseyin Uslubaş, (İstanbul Yaprak Tütün İşçileri Sendikası Başkanı) Ahmet Muşlu (Türkiye İşçi Çikolata Sanayi İşçileri Sendikası) Saffet Göksüzoğlu (İlaç ve Kimya İşçileri Sendikası Başkanı Rıza Kuas) (Lastik İş Genel Başkanı) 1962 yılında kurucular, işçi sınıfı ile aydınları buluşturmak hedefiyle ve yaşadıkları tikanıklığı aşmak için, aydınları partiye çağırdılar. Mehmet Ali Aybar, Behice Boran, Adnan Cemgil, Nazife Cemgil, Cemal Hakkı Selek, Yunus Koçak, Fethi Naci ve daha birçok aydın partiye üye oldular. Kurucu genel başkanı sendikacı olan Avni Erakalın'dı. Kurucular Doç. Dr. Mehmet Ali Aybar'a genel başkanlık önerdiler. Böylece Mehmet Ali Aybar genel başkan oldu. Türkiye Sosyalist Partisi mayıs 1962'de TİP'e katıldı. Kasım 1962'de Ahmet Muşlu ile Saffet Göksüzoğlu partiden ayrıldılar. Şubat 1963'de bağımsız senatör Niyazi Ağırnaslı ve kontenjan senatörü Esat Çağa TİP'e girdi.TİP'in görüşleri basında Vatan ve Öncü gazetelerinde destek buldu. Yayın organı Sosyal Adalet sıkıyönetimde kapatıldı. Yön dergisi TİP'i desteklemedi.1963 yerel seçiminde parti 9 ilde 36.000 oy aldı. 1964 senato yenileme seçimlerine YSK kararıyla katılmadı. Diğer partilere yapılan Hazine yardımı TİP'e yapılmadı. Kaynak: http://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Salih_Özkarabay&action=edit&redlink=1, 8 Mart, 2012.

Türkiye İşçi Partisi Türkiye Komünist Partisi ile birlikte Türkiye sosyalist hareketine en fazla damgasını vuran akımdır. Denilebilir ki 1970’lerde faaliyet gösteren akımların tamamı bu partinin içinden çıkmış kadrolarca oluşturulmuştur.

2.2.1. İkinci TİP Dönemi ve Behice Boran

Türkiye İşçi Partisi 12 Mart sonrası kapatılmasının ardından yeniden 1975 yılında Behice Boran¹⁹⁶ önderliğinde faaliyetine başladı. Ancak gerek örgütsel nicelik olarak gerekse siyasal etkinlik olarak birinci TİP’in gücünden uzak bir profil sergiledi. Bunun nedenleri ise genel olarak dünya ve Türkiye politikasının acil ihtiyaçlarına cevap verememek olarak ifade edilmiştir.¹⁹⁷ Partinin kurucuları arasında Nermin Aksın, Yalçın Cerit, Dinçer Doğu, Tarık Ziya Ekinci, Nihat Sargın, Alp Selek, Selahattin Uyar ve Mehdi Zana gibi aydınlar vardı. İkinci TİP dönemi adeta Boran’ın önderliğinde kendi karakterini bulmuştur. TİP temel çıkış metinlerinde özellikle soldaki bölünmenin işçi sınıfı dışında sosyalistlerin öznel bir sorunu olduğunu ve kendisinin bu nedenle “sınıfa” yöneleceğini savunuyordu. Tıpkı birinci TİP dönemindeki gibi bağımsızlık mücadelesinin demokrasi ve sosyalizm mücadelesine bağımlı olarak yürüteceğini ilan ediyordu. Emperyalizm, askeri ve siyasal alanlarda geriliyordu ve kapitalist sistemin bunalımı derinleşerek sürüyordu. Öte yandan dünya sosyalist kampında Sovyet-Çin eksenli bölünme kapitalizm-sosyalizm saflaşmasına ve mücadelesine giderek yansiyordu. Boran’a göre dünyadaki temel siyasal olgu kapitalizm ile sosyalizm arasındaki mücadeleydi.

---

¹⁹⁶ 1910 yılında Bursa’da doğdu. Behice Boran, ortaöğrenimini Arnavutköy Amerikan Kız Koleji’nde, yükseköğrenimini Amerika’da tamamladı. Ülkeye döndüğünde sosyoloji öğretmenliği yaptı. 1939 yılında Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi (DTCF) Sosyoloji Bölümü’ne doçent olarak atandı. 1948 yılında kürsülerin kaldırılması nedeniyle öğretim üyeliğinden ayrılmak zorunda kaldı. 1950 yılında kurucusu ve başkanı olduğu Barışseverler Cemiyeti’nin yayımladığı Kore Savaşı’na karşı bir bildiriye dolayı 15 ay hapis cezası aldı. Türkiye Komünist Partisi ile ilgili davadan da 1953 yılında 3 ay tutuklu kaldı. 1962’de Türkiye İşçi Partisi’ne üye olan Boran, 1965 seçimlerinde Urfa’dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi. Birkaç dönem Avrupa Parlamentosu’nda Türkiye’yi temsil etti. Behice Boran, parti içerisinde Genel Başkan Mehmet Ali Aybar’a karşı tavır aldı. Parti içi hizipleşmelerde aktif rol alan Behice Boran TİP’in 1970 yılındaki 4. Kurultayı’nda Genel Başkan seçildi. 12 Mart’dan sonra tutuklanarak 15 yıl hüküm giydi. 1974’de af yasasında yapılan düzenleme ile serbest bırakıldı. Daha sonra yeniden kurulan TİP’in başına geçti. Parti içindeki görüş ayrılıkları ve hizipleşmeler yeni dönemde de varlığını sürdürdü. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra partinin kapatılması üzerine Behice Boran yurtdışına çıktı. Yurtdışında çeşitli çabalar içerisinde olduysa da, TİP’i parçalanma ve dağılmaktan kurtaramadı. Yurtdışında TKP ile TİP’in birleşmesi çalışmalarında da yer alan Boran, iki partinin yetkili kurullarının birleşme kararını açıklamalarından iki gün sonra öldü. (1987) Boran’ın cenazesi Türkiye’ye getirildi ve TBMM’de düzenlenen bir törenle toprağa verildi. <http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=1898>, 12 Nisan 2012.

¹⁹⁷ Orhan Silier, 2. “TİP’in İkinci Dönemi”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce, Sol**, İletişim Yay. 2005, s.434.

Ulusal kurtuluş mücadeleleri sistemler arası mücadelenin bir parçası, bir üçüncü cephesiydi. Bu mücadeleler dışı doğru emperyalist kapitalizme karşı, içe doğru da kapitalizm öncesi ilişki ve sömürü ile kapitalizme karşı veriliyordu ve gittikçe sosyalizmi hedef alan hareketler niteliğini kazanıyordu. Sosyalist ve kapitalist ülkeler arasında geçici bir savaşmama durumu olsa da (Detant politikası) bu, emperyalizmin boyunduruğu altındaki ülkelerin antiemperyalist ulusal kurtuluş savaşları vermesinin önünü kapamıyordu.¹⁹⁸

Boran'ın Türkiye tahliline göre Türkiye, Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan sonra politik düzeyde bağımsızlığını, Osmanlı'nın son dönemdeki durumuna kıyasla pekiştirmiş, daha bağımsız düzeye gelmiş olmakla beraber, emperyalist kapitalist dünya ilişkileri dışına çıkamamış ve hatta çıkma yoluna yönelmemiştir. Ülkemizi bu yola yöneltecek toplumsal güçler gelişmiş, politik etkinlik kazanmış değildir. Türkiye burjuvazisi güvencesini emperyalist kapitalist ülkeler safında yer almakta, o ülkeler topluluğunun üyesi olmakta bulmuştur.¹⁹⁹

Behice Boran sosyalist hareketteki konumu gereği lider bir sosyalist olarak döneme siyasetçi, öğretim üyesi ve kuramcı kişiliğiyle damgasını vurmuştur.²⁰⁰ İkinci TİP döneminin Türk Devrimi değerlendirmeleri esas olarak Behice Boran'ın geçmişten bu yıllara taşınan eserlerine ve parti program ve savunmalarına yansımıştır. Boran ve partisinin bu konudaki tutumu esas olarak Atatürkçülük ve Atatürk ilkeleri, Türkiye'de sınıfların tahlili ve devrim sorunu, Milli Kurtuluş Savaşı'nın niteliği ve antiemperyalizm, Kemalizm ve kalkınma sorunu ve Kürt sorunu gibi konularda somutlaşmaktadır.

Behice Boran Türkiye İşçi Partisi'nin birinci döneminden itibaren Atatürkçülük ve Atatürk ilkeleri konusunda kendi açısından tarihsel materyalist bir çizgi izlemeye çalışmıştır. Bunun yanında dönemin sonraki tartışmaları içinde milli demokratik devrim stratejisini savunan kesimlerle yaptığı tartışmalardaki tutumu bu konudaki tavrını giderek berraklaştırmıştır. Boran 60'lı yıllardan itibaren

---

¹⁹⁸ “Türkiye İşçi Partisi'nin Yeniden Kuruluşu”, *STMA.*, C:7, s.2234, **Selam Türkiye'nin Aydınlik Geleceğine**, Türkiye İşçi Partisi Broşürü, TİP Yay., No: 8, İst., , 1976, s.7.

¹⁹⁹ **Selam Türkiye'nin Aydınlik Geleceğine**, s.24.

²⁰⁰ Bu konuda oldukça ayrıntılı ve yetkin bir biyografi için bkz. Gökhan Atılğan, **Behice Boran**, Yordam Kitap, İst., 2007.

Kemalizm'e doğrudan tavır almamış, onun tarihteki ilerletici ve olumlu rollerinin kendi gelecek projesi için önemini kaydetmiştir:

“Meşrutiyetimizin üçlü ülkesine kıyasla Atatürk ilkeleri elbette çok daha realist, toplum şartlarımıza ve gelişme yönümüze daha uygun ilkelerdir. Büyük Atatürk Milli kurtuluş hareketimizin antiemperyalist ve antikapitalist olduğunu, iktisadi bağımsızlık olmadan siyasi bağımsızlığın sağlam temellere oturmayacağını, iktisadi kalkınma olmaksızın kültürel kalkınmanın gerçekleşmeyeceğini, ancak bir halk egemenliği idaresinin bu işleri başarabileceğini anlamış ve hakikatten zaman zaman söylevlerinde açıkça belirtmişti. Ama altı ilkenin pratikte sistemli ve tutarlı bir şekilde uygulanması usullerinin açıklanması bugüne kadar başarılı değil. Bugün toplumumuzun gidişinde nihayet öyle bir noktaya geldik dayandık ki artık bu iş, yani Atatürk ilkelerinin muhtevasının açık ve seçik kesinlikle tespiti ve somut uygulama yollarının tafsilatıyla belirtilmesi işi daha fazla savsaklanamaz. Samimi, namuslu gerçek Atatürkçüler bazı soruları bütün açıklığı ile cevaplandırmak zorundadırlar.”²⁰¹

Boran'a göre, eğer kırk yıldır uygulanan sistem Atatürk ilkelerine uygunsaydı ve bunu Atatürkçüler kabul ediyorlarsa Atatürk'ün büyük tarihi şahsiyetine ve milletimizi esaretten kurtarmış olmasına karşı duyulan saygı ve sevgiye rağmen bu ilkelerin toplumun ihtiyaçlarına yanıt vermediği gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Oysa ki Atatürk ilkeleri içerik olarak hiçbir zaman gereken açıklığa ulaştırılmamış ve uygulanamamış, özellikle Atatürk'ün ölümünden sonra bu ilkelere tamamiyle sapılmıştır.²⁰²

Boran Atatürk İlkeleri'nin eklektik bir şekilde tek tek ele alınmaması gerektiğinden hareket eder. İlkelerin hepsi bir arada birbirine bağlı olarak düşünülmeli ve uygulanmalıdır. Ayrıca ilkeler toplum düzeninin ve hayatının her bölümünü kapsar şekilde düşünülüp uygulanmalıdır. Geçmişten bugüne ilkeler birbirinden kopmuş ve her biri toplum hayatının sadece şu ya da bu bölümünü

²⁰¹ “Atatürkçülere Çağrı”, **Vatan**, 29 Ekim, 1962, s.1.

²⁰² **A.e.**, s.1

kapsar şekilde yorumlanmıştır. Örneğin Boran'a göre halkçılık denince sadece siyasi egemenliğin genel seçimler yoluyla halka dayandırılması veya Halkevleri gibi kültür kurumlarıyla halkın aydınlatılması anlaşılmalıdır. Devletçilik ilkesini düşünür ve uygularken de Halkçılık ilkesini göz önünde tutmalıdır. Devletçiliğin küçük bir azınlığın iktisadi gücünü ve “teşebbüs” kabiliyetini arttırmak için uygulanması Halkçılık ilkesiyle bağdaşamaz:

“Halkın yararına ve halkın demokratik denetimi altında bir Devletçilik ancak hem Halkçılık hem de Devletçilik ilkesine uygun olur. Aynı şekilde Atatürk Devrimciliği denince sadece harf, şapka, dil devrimlerini ileri sürmek, toplumsal yapıda devrimi düşünmemek, mesela tarımda ilkel, verimsiz üretim düzenini değiştirmemek olmaz. Üstelik devrimciliği tarıma teşmil ederken aynı zamanda Halkçılık ilkesi de gözden kaçırılmayacak. Bu demektir ki, tarımda devrimi büyük köylü çoğunluğu yararına yapacağız. Tarımda makine ve ileri teknik kullanarak büyük kapitalist işletmelere gidersek, feodal düzen kalıntılarını temizlemiş, tikel usulleri bırakmış, bir çeşit devrim yapmış oluruz.”²⁰³

Boran'a göre Atatürk İlkeleri'nin nihai sonucu sosyalizmdir. Boran 1970 sonrası sol akımlarda görülen Kemalizm sosyalizm ayrımını ideolojik olarak kabul etmemektedir. Önemli olan bu ülkelerin birbirinden koparılmadan ve tam anlamıyla toplum yaşamına tatbik edilmesidir. Ona göre “Atatürk ilkelerini ve Sosyalizmi birbirine bağlı, bir bütün halinde ele alınca, ve bu ilkeleri toplum hayatının, yapının bütün bölümlerine, çelişmelere düşmeksizin teşmil edince, ister istemez sosyalist bir sisteme gidilmiş olur. Atatürk ilkelerinin mantıki ve zaruri neticesi sosyalizmdir. Bunun içindir ki Atatürk İlkeleri sosyalizmin habercileri, tam sistemleştirilmemiş ‘çekingen bir sosyalizm’ anlayışıdır.”²⁰⁴

Boran bu tavrıyla sosyalizmle Kemalizm arasında aşılmaz bir duvar olmadığını belirtmiştir. Onun bu tutumu elbette 60'ların Aybar gibi sosyalist liderleriyle örtüşmektedir. Boran hem sosyalist bir düzen için Atatürk ilkelerinin

---

²⁰³ A.e., s.1.

²⁰⁴ A.e., s.1.

doğru uygulanmasının zorunlu olduğunu belirtmiş hem de bu ilkelerin içinde bulunduğu “ıkmaz”dan kurtulabilmesi için de çözüm önerileri üretmeye çalışmıştır. Bunun çaresi ise Kemalizm’in kalkınma sorununa ilişkin getireceği özümlede yatmaktadır. Boran dönemin ekonomik verilerini değerlendirmiş ve belli rakamlar üzerinden kalkınma sorununa dikkat çekmiştir. Ekonomik verilerin sonucu olarak kalkınma görüşünün ve programının dış yardımlara ve yabancı sermayeye dayandığını belirterek dış borç faizlerinin ve yabancı sermaye kârlarının büyük miktarlara ulaştığını ve zayıf olan döviz kaynaklarımızın üçte ikisini yediliğini, açığı daha da büyüttüğünü ifade etmektedir. Ona göre samimi Atatürkçülerin ülkenin içinde bulunduğu durumda kalkınmayla ilgili bu sorunu görmeleri ve Atatürkçülüğün ileri adımı olarak sosyalist çözüm yollarını düşünmeleri gerekmektedir. Gerçek Atatürk sevgisi ve saygısı o liderin açtığı yoldan ilerleyerek onun eserini geliştirmek ve tamamlamakla ortaya konur. Atatürk sevgisini “izindeyiz, yolundayız, ayrılmayız, kalbimde yaşıyorsun” gibi duygusal ifadelerin ötesinde, memleketin halkın yararına, halkın hizmetinde ve halkın demokratik denetimi altında bir sistemle kalkındırmak içinde gösterilmelidir. Ancak o zaman Atatürk’ün ideali gerekleşiş olur.²⁰⁵

Behice Boran 70’li yıllar boyunca da bu fikirlerinde ısrar etmiştir. Sol akımlarda özellikle 74 sonrasında Kemalizm konusunda görülen belli kırılmalar Boran’ın analizlerine yansımamaktadır. Fikirlerinde geçmişten geleceğe uzanan bir tutarlılık izgisi Boran’ın en belirgin özelliğidir. Özellikle dönemin siyasi iktidarlarına yönelttiği eleştirilerde Atatürk ilkeleri ve Atatürkçülük üzerinde durmuş Atatürkçülük adına gerici politikalar uygulandığını savunmuştur. 1978 yılında Atatürk’ün ölümünün 40. yıl dönümünde kaleme aldıklarıyla bir bütün olarak gerek Türk devriminin niteliğini analiz ederken gerekse dönemin “sözde” Atatürkülerine yönelik de sert eleştirilerini dile getirmiştir:

“Günümüz sorunları sıkıştırdıka, dar boğazlar daha da daraldıkça bocalamaları ve şaşkınlıkları daha da artan egemen güçler biryandan akıp güreleme, öte yandan Atatürk’e sığınma yollarına başvurmaktadırlar. Hükümetin hazırladığı bildirilen, demokratik hak ve özgürlükleri yok edercesine kısıtlamayı

---

²⁰⁵ A.e., s.1.

amaçlayan kanun tasarıları ve genel kurmay başkanın son demeçleri, bir sertleşme politikasını dile getirilişidir. Atatürk'ün ölümünün 40. Yıldönümünde yazılan ve söylenenler ise Atatürk etrafında bir heyecan ve duygusallık havası yaratarak çıkış yolunun onda bulunduğu ve bulunabileceği inancı ve umudunu yaratmak çabasıdır. Çok dikkat çekicidir ki Atatürk'e bağlılıklarını, sorunların çıkış yolunun onun ilkelerinde olduğunu durmadan tekrarlayanlar, bu tekrarlamaların ötesinde, ne onun tarihsel gelişimine bakış açısını irdeleyip bugüne uyarlamakta, ne de sorunların çözümünde, onun ilkelerine bağlı kalmaktadırlar. Bugün Atatürkçülük denilen atatrüke bu sözle bağlılık ve 'ne sağcıyız ne solcuyuz, Atatürkçüyüz' tekerlemesi ardında toplumun sol doğrultuda olan ilerlemesine karşı duruş, solu bastırarak toplumsal ilerlemeyi durdurmak çabasından başka bir şey değildir. Atatürk, zamanında, ilerici bir insandı. İçinde yaşadığı, yarım yüzyıl öncesinin toplumunu feodal düzenden kapitalist aşamaya ilerletici, bir ortaçağ imparatorluğundan bir ulusla devlet yaratıcı görüşlere sahipti ve böyle bir politikanın uygulayıcısıydı. Bugün Atatürkçülük adına yapılmak istenenler ise toplumsal ilerleyişi tutucu, bunun için de gerici niteliktedir.”²⁰⁶

Boran Atatürk'ün liderlik vasfını ve öngörü yeteneğini övmekte ve onun büyüklüğünün toplumun gidişini doğru tespit etmesinden kaynaklandığını belirtmektedir. Kendi döneminin Atatürkçüleri ise Atatürk'ü doğru anlayamamışlardır:

“Atatürk toplumların değişme halinde olduğunun farkındaydı. En yakın çalışma arkadaşları 'İstanbul'da esir düşmüş' Sultanlığı ve Halifeliği kurtarma ve sürdürme hesapları yaparken, O, imparatorluğun, sultanlık ve halifelikle beraber tarih sahnesinden silinmeye mahkûm olduğunu çoktan biliyor, çabalarını, bu silinmeden doğacak olan ulusal devletin, Cumhuriyetin yaratılmasına yöneltiyordu. Atatürk hiçbir şeyi kendi 'dehası' olarak yoktan var etmedi. Büyük adamların büyüklüğü toplumun gidişin doğru saptayıp değerlendirebilmeleri ile orantılıdır.

---

²⁰⁶ Behice Boran, “Atatürkçülük Adına Bugün Tutucu Gerici Politikalar Savunuluyor”, **Yürüyüş Haftalık Siyasi Haber ve Yorum Dergisi**, S:189, (21 Kasım 1978), s.16.

Atatürkçülerin tarihe böyle bir dinamik açıdan bakmak akıllarını ucundan bile geçmemektedir. Onlar için değişme değil, değişmezlik esastır.”²⁰⁷

2.2.2. Kurtuluş Savaşı'nın Niteliği, Milli Burjuvazi ve Sınıflar, Bağımsızlık Sorunu ve Antiemperyalizm

Behice Boran'a göre Batı'nın Osmanlı Devleti üzerindeki baskısı Birinci Dünya Savaşı sonrasında memleketi adeta parçalayıp çeşitli Batılı devletlere peşkeş çekme şeklini alınca çeşitli sınıfları kapsayan memleket çapında bir direnme hareketi başladı. Milli kurtuluş hareketi yer yer kendiliğinden meydana gelme bir halk hareketi görüntüsünde, Müdafa-i Hukuk ve Reddi İlhak dernekleri, “Milli Müfrezeler” kurularak belirdi. Bu dernekleri kuranlar şehir ve kasabaların orta sınıf halkı, müfrezelere kumanda edenler çoğu zaman eski ordu subaylarıydı. Daha sonra TBMM ve nizami ordu memleket idaresini ve savaşı yürütmeyi ele alınca da bu halk hareketi niteliği daha az belirgin bir derece de olsa devam etti. Askeri sivil yönetici kadro ve genellikle aydın tabaka liderlik rolündeydiler. Arkalarında orta sınıflar vardı ve savaşta köylü kentli halk dövüşüyordu.²⁰⁸

Boran'ın Milli Kurtuluş Savaşı'nın niteliği konusundaki tahlili iki yönlüydü. Birincisi savaşın antiemperyalist yönüne yapılan vurguydu. Savaş, Batı emperyalizmin Yunanistan'ı da kullanarak Türkiye'yi haritadan silmek istemesine karşı geliştirilen antiemperyalist bir savaştı. Bu noktada Boran'ın temel ayrımı fetih savaşları ile emperyalizme karşı direnme savaşı ayrımıydı:

“Milli Kurtuluş Savaşı, altı yüzyıllık Osmanlı tarihinde verilmiş olan öbür savaşların hepsinden ayrı nitelikte idi. Daha öncekiler ya muazzam bir imparatorluğun meydana gelmesiyle sonuçlanan istila ve fetih savaşları, ya da saha sonraları imparatorluğun savunma, çöküşü önlemem savaşlarıydı. Milli Kurtuluş Savaşı ise Misakı Milli sınırları içinde anayurdun

²⁰⁷ Behice Boran, “Atatürkçülük Adına Bugün Tutucu Gerici Politikalar Savunuluyor”, **Yürüyüş Haftalık Siyasi Haber ve Yorum Dergisi**, S:189 (21 Kasım 1978), s.16.

²⁰⁸ Behice Boran, **Türkiye ve Sosyalizmin Sorunları**, Tekin Yay., İst., 1970, s.35.

Türklerin bir millet olarak varlığının ve bağımsızlığın savaşı idi.”²⁰⁹

Boran’ın ikinci olarak belirttiği savaşın içe dönük yüzü ise bir ihtilal hareketi olmasıydı. Bu, içerde feodal güçlere indirilen darbeydi. Savaşta halkın katılımının önemli bir rolü vardı. Her burjuva demokratik devrimde olduğu gibi ülkemizde de devrime halkın yoğun bir katılımı olmuştu. Ancak buna rağmen savaşa katılan sınıfların niteliği önemliydi. Her ihtilal ve savaşın niteliği buna göre tayin edilmekteydi. Boran’a göre burjuva devrimlere önderlik eden devrimci burjuvazi emekçi halk kitlelerini peşinde sürükleyebilmek, onları mücadeleye sevk edebilmek için kendi sınıf çıkarlarını aşan, daha evrensel, daha insani, emekçi sınıflarının da çıkar ve yararını kapsayan görüşler, amaçlar ileri sürmek zorundadır. Sınıf çatışmasının yoğunlaşmadığı dönemde bizim burjuvazimizin çıkarlarıyla geniş halk kesimlerinin çıkarları büyük ölçüde örtüşmekteydi. Savaşın başarıya ulaşmasında bununla birlikte komşu bir devlette sosyalist bir devrimin gerçekleşmesi ve onunla sıkı ilişkiler kurulması bir diğer önemli etkendi.²¹⁰

İkinci TİP programında da görüldüğü gibi Behice Boran Türkiye’nin kapitalistleşme sürecine büyük ölçüde girdiğini ifade ediyordu. Özellikle milli demokratik devrim-sosyalist devrim tartışmalarındaki tutumunda Türkiye’de tarihsel süreçlerin gelişimiyle ilgili fikirleri net olarak görülmektedir. Boran’a göre milli demokratik devrimciler Türkiye’nin cumhuriyet devrimleriyle birlikte içine girdiği ileri süreci abartıyorlar ona olduğundan fazla anlamlar yüklüyorlardı.²¹¹

MDD tezi özet olarak Cumhuriyet devrimleriyle birlikte devrimci dönüşümün başladığı ancak yarım kaldığı üzerinedir. Emperyalizme bağımlı yanına feodal güçleri de alan burjuva demokratik bir düzende, kapitalist gelişme sonucu yarım kalan devrimin tamamlanması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Ülkenin sosyalizme ilerleyen devrimci atılımlar yapması ancak emperyalizme karşı tam bağımsızlığın kazanılmasıyla gerçekleşecekti. Türkiye, ancak bağımsız bir ülke olduktan sonra sosyalizmin temellerinin atılabileceği bir ülke olacaktı. Emperyalizmin ülkedeki hâkimiyeti sonra erdikten ve ülkeden kovulduktan sonra feodal güçlerin etkisi yok

---

²⁰⁹ A.e, s.35-36.

²¹⁰ Boran, **Türkiye ve Sosyalizmin Sorunları**, s.35-36.

²¹¹ MDD-SD tartışması genel olarak 1. Bölümde açıklanmıştır.

edildikten sonra aşamalı olarak sosyalist devrim gerçekleşebilecekti. Behice Boran Türkiye'nin, MDD tezini savunanların aksine burjuva demokratik ve milli demokratik devrim sürecini tamamladığını düşünüyordu. Onun devrim teorisine bakışında esas etkenler ise Kurtuluş Savaşı'nın niteliği ve Cumhuriyet iktidarının sınıfsal niteliğiydi.²¹²

Atılğan'a göre, Behice Boran'ın Kurtuluş Savaşı'nın niteliği konusundaki temel görüşleri MDD tezini savunan kesimlerle yaptığı tarih tartışmasında izlenmelidir. Bu tartışma önemlidir. Atılğan'ın tezine göre MDD'cilerin özellikle antiemperyalizme verdikleri öncelik onun görüşlerine uymuyordu. Boran Türkiye'nin demokratik devrim sürecini geride bıraktığını, esas görevin sosyalist bir devrim yapmak olduğunu belirtiyordu. Boran'a göre Kurtuluş Savaşı, Misakı Milli sınırları içinde anayurdun Türklerin bir millet olarak varlığının ve bağımsızlığının savaşı idi. Ülkenin Birinci Dünya Savaşı sonrası parçalanmasına karşı farklı sınıfların birlikteliğinin meydana getirdiği bir direnme hareketi meydana gelmiş ve antiemperyalist bir nitelik kazanmıştı. Atılğan'ın, Boran'ın MDD'cilerden Kemalizm konusundaki görüş ayrılıklarına dair bulguları fazla zorlama olarak göze çarpmaktadır. Boran ile MDD'ciler arasında nüanslar olsa da²¹³ o dönemin tanıkları da bu ayrımın daha çok örgütsel korumacılıktan kaynaklandığı üzerinde durmaktadır.²¹⁴ Dönemin siyasal ihtiyaçları ve MDD ve Yön Hareketi'nin yarattığı güçlü siyasal etki bu akımla MDD'yi savunan kesimler arasında sanki çok ciddi bir ideolojik ayrım yaratma ihtiyacını dayatmıştır. Boran Sol Kemalizm'in yükselen etkisi karşısında YÖN hareketi ve MDD'cilerle özellikle Türkiye tarihi konusunda önemli farklılıkları olduğu izlenimini yaratmaya hassasiyet göstermiştir.

Türkiye İşçi Partisi'nin 12 Mart Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde verdiği Savunma'da ise Türkiye'nin tarihsel süreçlerine ilişkin olarak Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde kapitalistleşme sürecinin sürdüğü, geliştiği ve bir anlam ve ölçüde tamamlandığı dönemler olarak ifade edilmiştir. Cumhuriyet döneminde feodalizm-kapitalizm çelişkisi kapitalizm lehine kesin çözümlenmiştir. Feodal kalıntıların günümüze kadar sürüp gelmesi çözümün kesinliğine halel getirmez;

---

²¹² Atılğan, **Behice Boran**, s.397.

²¹³ Atılğan, **a.g.e.**, 396-401.

²¹⁴ Bkz. 3. Bölüm, Arslan Kılıç'la görüşme: s. 445-490 ve Rasih Nuri İleri ile görüşme: s.543-564.

kalıntılar zamanla zayıflayıp eriyerek süregeldi ve toplum düzenine damgasını basan artık feodal değil, kapitalist ilişkilerdir. Saltanat ve hilafetin kaldırılması, Cumhuriyetin ilanı, hukuk, yargı sistemi, eğitim, laik devlet alanlarındaki dönüşümler, tek dereceli genel seçimler, sendikal örgütlenmeler, çok partili parlamenter rejim vb. bu kesin çözümün sosyal kurumlar, üst yapı düzeyinde göze çarpan belirtileri ve perçinlenmesi olmuştur, izlenen ekonomik politika da - devletçilik dahil- genellikle kapitalist gelişmeyi, özellikle sanayileşmeyi teşvik politikası olmuştur. 1948'den itibaren tarımda kapitalist gelişme özellikle genişlemiş ve hızlanmıştır. Bu tahlillere dayanarak ki TİP, Türkiye'de burjuva demokratik devrimin esas itibarıyla yapılmış olduğunu kabul etmiş ve bundan sonraki devrim aşamasının sosyalist devrim olacağını ileri sürmüştür.²¹⁵

Behice Boran'a göre bağımsızlık davası öncelikle sosyalizm davasıdır. Boran'ın Türk devrimi değerlendirmelerinin merkezinde dönemin sosyalistleri arasındaki tartışmalara paralel olarak MDD-SD tartışmalarındaki tutum yatmaktadır. Boran, partisinin görüşünün, bağımsızlık davasının sosyalizm davası olduğunu, 2. Milli Kurtuluş Savaşı'nın ancak emekçi sınıflarının ve onun sosyalist partisinin öncülüğünde başarıya ulaşabileceği ve bunu için de Türk işçi sınıfının ve bütün emekçi kütlelerin örgütlenip politik bir güç haline getirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Türk sosyalistleri arasında ikinci görüş ise milli kurtuluş hareketinin ancak antiemperyalist ve anti-feodal bir mücadele olabileceği milli burjuvazi ve ara sınıfların önemli bir rol oynadığı, bunlarla işbirliği yapmak gerektiği, hatta bu sınıfların önderlik edebileceği sosyalizm safhasının ancak daha sonraki aşamada söz konusu olabileceğidir. Boran'a göre Türkiye'de bütün antiemperyalist güçler işbirliği ve dayanışma içinde olmalıdır. Ancak mesele antiemperyalist mücadelenin hangi sınıfların öncülüğünde, hangi sınıf ideolojisine göre yürütüleceği ve hangi sınıflarla ve ne şekilde işbirliği ve dayanışma içinde olunacağıdır.²¹⁶

Boran, Türkiye'nin az gelişmiş bir ülke olduğu iddiasını kabul etmemektedir. Türkiye'de bugünkü safhada milli kurtuluş hareketinin antiemperyalist anti-feodal

²¹⁵ <http://www.behiceboran.org/images/savunma1.pdf>, 22 Şubat, 2012.

²¹⁶ Behice Boran, "Az Gelişmiş Ülkelerde Anti-Emperyalist Mücadelenin Niteliği", **Dönüşüm**, S:10, 1967, s.2.

bir nitelik taşıdığı veya taşıması gerektiği görüşü, dünya sosyalist literatüründe genellikle az gelişmiş ülkeler hakkında ileri sürülen görüştür. Boran'ın görüşü; bu ülkelerin ya bağımsızlıklarını yeni kazanmış olan Afrika devletleri ya da henüz bağımsızlığını kazanamamış olan ülkeler olduğu, bunlara ilişkin şablonların Türkiye'ye uymayacağı yönündedir. Boran'ın eleştirdiği sosyalistlerin görüşlerine göre milli burjuvazi önderliğinde bir antiemperyalist ve anti-feodal mücadele formülü özellikle bu tarz ülkeler ve Latin Amerika ülkeleri için doğru olabilir. Ancak Türkiye dünyada ilk milli kurtuluş savaşını vermiş, bu savaş zafere ulaşmış politik ve askeri bakımdan bağımsızlığa kavuştuktan sonra kalkınmasını ve ekonomik bağımsızlığını kazanamadığı için yeniden emperyalizmin nüfuzu altına girmiştir. Bu bakımdan Türkiye'nin "mili burjuvazinin öncülüğünde bağımsızlık mücadelesi" ve "milli burjuva devleti" safhalarından geçmiş olduğu ve burjuvazinin memleketi kalkındıramadığı, ekonomik bağımsızlığı gerçekleştiremediği, bunun için de politik bağımsızlıktan tavizler verdiği tecrübelerle sabit olmuştur. Devrime hangi sınıfın öncülük edeceği, hangi sınıf ideolojisine göre hareketin yürütüleceği meselesi, önceden teorik olarak çözümlenecek bir mesele değildir, her az gelişmiş toplumun içinde bulunduğu tarihsel gelişme şartlarına göre, sınıfsal ilişkilere, kuvvetlere ve sosyalist hareketin etkinliğine bağlıdır. Boran'a göre milli burjuvazinin emperyalizme ve feodalizme karşı mücadeleye katılma yeteneği vardır, ancak bu sınıf istikrarlı değildir. Bir yandan ilerici bir nitelik gösterirken aynı zamanda emperyalizmle uzlaşma eğilimi gösterir. Boran'a göre Türkiye'de milli pazarı yabancı tekellere karşı korumak için direnmek isteyen, bu sebeple de antiemperyalist, milli bağımsızlıktan yana olan, ikinci milli kurtuluş hareketine katılmaya yetenekli bir milli burjuvazi var olmamaktadır.²¹⁷

Ülkenin özellikle 1940'lı yıllardan sonra yaşadığı ekonomik ve siyasal sorunların temel nedeni Atatürk'ün tam bağımsızlık ilkesinden geri dönüşte aranmalıdır. Boran dönemin Atatürkçülerini, Atatürk'ün en önemli ilkelerine sahip çıkmamakla eleştirerek Türkiye'nin NATO'ya giriş sürecine dikkat çekmektedir:

---

²¹⁷ A. e., s.2.

“Atatürk’ün somut ilkelerine gelindiği zaman da “Atatürkçülerin bunlara uygulamada sahip çıkmadıkları görülmektedir. Kurtuluş Savaşı ‘istiklal- i tam’ için yapılmıştı. Bir kısım yabancı şirketler bu amaçla satın alınmıştı. Atatürk istikbal konusunda çok duyarlı idi. Türkiye emperyalist kapitalist dünya ilişkileri ağı içinde kalmaya devam ettiği için ‘tam bağımsızlık’ koşulları ve durumu oluşamadı. Ama yine de Türkiye son tarihsel dönemin görelisi olarak en bağımsız evresini yaşadı. Bu görelisi bağımsızlık çizgisinden adım adım geri gidilirken, ‘Atatürkçülük’ şampiyonlarından hiç ses çıkmadı. NATO’ya girildi. Tüm silahlı kuvvetler NATO emrine verildi . ulusal savunma stratejisi NATO stratejisi ile özleştirildi. Yurt topraklarından parçalar askeri üs ve dinleme tesisi olarak Amerikan askeri yönetimine devredildi. Silahlı kuvvetlerinin donanımı ve eğitimi ABD’ye bağlandı. Savaş sanayinin geliştirilmesi durduruldu. Atatürkçülerden bir ses ne bir nefes! Şimdi de öyle. Amerikan ambargosuna Atatürkçülük adına tutarlı isabetli, güçlü bir direniş ve karşı koyuş olmadı. ‘aman batıdan, Amerika’dan kopmayalım’ diye durum idare edildi. Ambargo şartlı kalkınca da, hukuki dayanağı kalmamış olan üsler, konu Millet Meclisi’ne dahi getirilmeden bir hükümet kararı ile açılıverdi. ‘Atatürkçülerin’ kılı kıpırdamadı. ‘Ulusal savunma kavramı’, ‘ulusal strateji’ konuları suskunluğa itildi.”²¹⁸

Boran ülkenin temel bağımlılığının emperyalizme bağımlılıktı. Ona göre Atatürk siyasal bağımsızlığın, ekonomik bağımsızlığa bağlı olduğunun bilincindeydi:

“Türkiye’nin içinde bulunduğu durum ise bu ilişkiyi en görmek istemeyenlerin bile görmemezlikten gelemeyeceği bir açıklıkla ortaya çıkarmıştır. Avrupa ekonomik topluluğu ile düğün bayram edilerek girişilen ilişkilerin Türkiye ekonomisinin boynuna geçirilmiş boyunduruk olduğu iyice açığa çıkmış bulunuyor. Özel sektör mensupları ve sözcüleri dahi ulusal sanayini kösteklendiğinden söz etmekte, anlaşma hükümlerinin hiç değilse belli bir süre için tekrar taraflı olarak dondurulmasını talep etmektedirler. Ama yine de ‘batıdan kopmamak’ hesabı ağır bastığından ulusal çıkarları ekonomik bağımsızlığı koruma yönünde karalı adımlar

---

²¹⁸ Behice Boran, “Atatürkçülük Adına Bugün Tutucu Gerici Politikalar Savunuluyor”, **Yürüyüş Haftalık Siyasi Haber ve Yorum Dergisi**, S:189 (21 Kasım 1978), s.16.

atılmamaktadır... Dışa bağımlı sanayi yapısı bize dıştan dayatılmış. Bağımlılık emperyalizme bağımlılık, dayatma da emperyalist odakların dayatması. Gerçek bağımlılık da bu. Şimdi uluslararası para fonu (İMF), Dünya Bankası ve diğer para kuruluşları yardım için ileri sürdükleri koşullarda bu geri, dengesiz, emperyalizme bağımlı sanayi yapısını sürdürmek, bu niteliklerini güçlendirerek sürdürmek istiyorlar. Borçları ertelemek, ‘taze para’ vermek için karşılığında almak istedikleri bedel bu! Bu konuda da Atatürkçülerin sesi sedası çıkmıyor. ‘Milliyetçilik’leri şahlanmıyor. Ne oldu ‘istiklali tam’ hedefi! Ekonomik zaferle ‘taçlandırılmadıkça’ askeri ve siyasi zaferin ‘payidar’ olamayacağı gerçeği.”²¹⁹

Behice Boran’a göre Kurtuluş Savaşı sonrasında oluşan yönetici kadro Atatürk’ün ölümüne kadar Osmanlı derebeyliğine, emperyalizme ve dolayısıyla kapitalizme karşı başarılı bir mücadele vermiş ve ideolojik olarak varabileceği en yüksek noktaya ulaşmıştı. Devrimcilik, halkçılık, laiklik ve devletçilik ilkeleri bu mücadelenin sonucu ortaya atılmıştı. Boran’a göre bu ilkeler, kavramların gerçek anlamları incelenip tespit edilerek, birbiriyle ilişkili olarak sistemleştirilseydi, sosyalizme varacak bir ideolojik çerçeve meydana gelebilirdi:

“Halkçılık büyük çoğunluğu teşkil eden emekçi halk kitlelerinden yana, onlarla birlik olma, onların yararına ve onların katıldığı bir yönetim gerçekleştirme demek olabilir ancak. Devletçilik, devrimcilik ve halkçılık ilkeleriyle bir arada alınınca, toplumda devrimi gerçekleştiren emekçi halkın hizmetinde ve denetiminde bir iktisadi devlet politikasını ifade eden bir kavram olarak belirir. Toplumun objektif gelişme doğrultusu Milli Kurtuluş Savaşı şartları, yönetici kadroyu bu yönde itelemiş, bu ilkeleri ortaya attırmıştı. Ama bir yandan da zamanın dünya şartları (kapitalizmin biricik hâkim ekonomi sistemi olma durumunu muhafaza edişi, sosyalizmin dünya çapında güçlü bir hareket olarak henüz belirmemiş oluşu), öbür yandan Türk toplumundan emekçi halk kitlelerinin politik bilinçsizliği, hareketsizliği ve özellikle, yönetici kadronun sınıfsal karakteri ve ilişkileri, bu ilkelerini sosyalizm doğrultusunda yorumlanıp uygulanmasını önledi.”²²⁰

---

²¹⁹ A.e., s.16.

²²⁰ Behice Boran, **Türkiye ve Sosyalizmin Sorunları**, s .39-40.

Boran Kemalizm'in devletçilik teorisini değerlendirirken iki nokta üzerinde durmaktaydı. Birincisi, genel çıkarlar bakımından devletlerin sorumluluk veya yarar görüşü, işleri fertlere bırakmayıp devletin kendisinin yapması. İkincisi, fertlerin yapamadığı veya yapmak istemediğini devletin üzerine almamasıdır. CHP'nin devletçiliği bu iki görüş arasında bocalamıştır, fakat önemli olan, her iki halde de, "ferdi mesai ve faaliyetin" esas alınması, devletin özel teşebbüs yerine kaim olmaması idi. Ve uygulamada devletçilik, yine toplumun sınıf yapısı ve bunu etkileri dikkate alınmadığı için, tarımda, ticaretle ve sanayide varlıklı sınıfların çıkarlarına hizmet ediyordu.²²¹

2.2.3. Boran'da Ulusal Simgeler

Behice Boran'ın Türk Devrimi algısında dikkat çeken noktalardan biri de Türk Devrimi'ni temsil eden önemli günlerde yaptığı açıklamalardır. Boran bu tutumuyla Türk Devrimi'ne sahip çıkan tavrını kamuoyu önünde açıkça ifade etmiştir. Ulusal gün ve simgelere sosyalistlerin bakışı güncel olarak sosyalistler arasındaki hâlâ önemli bir tartışma konusudur. Örneğin kendini sosyalist olarak niteleyen bazı grupların günümüzde çeşitli mitinglerde İstiklal Marşı okunurken sırtını dönmeye veya sendikaların taşıdığı Türk bayrağını indirmeye çalışmaları vs., özellikle Kürt milliyetçisi akımların 1980 sonrası güç kazanmasıyla sıkça görülen olgulardır. Boran'ın bu konuda sergilediği örnekler Türk sosyalistlerinin bu konudaki dönüşümünü izlemek bakımından da yerinde olacaktır. Boran örneğin Atatürk'ün 40. ölüm yıldönümü olan 10 Kasım 1978 yılında yaptığı açıklamada Atatürkçülük adına toplumsal ilerleyişi engelleyici girişimlerin savunulduğunu, demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanmak istendiğini belirtmektedir. Ona göre Atatürk toplumların değişme halinde olduğunun farkındaydı. Boran Atatürk'ün tarihi çok iyi "okuduğu"nu, en yakın arkadaşları sultanlığı ve halifeliği kurtarma hesapları yaparken onun Osmanlı'nın tarih sahnesinden silinmeye mahkûm olduğunun bilincinde olduğunu vurgulamaktadır. Kurtuluş Savaşı tam bağımsızlık için yapılmış cumhuriyetten sonra bazı yabancı şirketler satın alınmıştı. Atatürk tam bağımsızlık konusunda çok duyarlı olmasına rağmen, Türkiye emperyalist- kapitalist dünya

---

²²¹ A.e., s.39-40.

ilişkileri ağı içinde kalmaya devam ettiği için bağımsızlığın koşulları ve durumu oluşmamıştı.²²²

Bu simgelerden birisi günümüzde sol akımların çok da hatırlamadığı 30 Ağustos'tur. Ancak Boran 30 Ağustos'u yalnızca zaferlerin hatırlandığı bir gün olarak değil bir mücadele günü olarak görülmesine vurgu yapmaktadır:

“30 Ağustos 1922 her hangi bir düşmana karşı değil, emperyalizmin ta kendisine kazanılmış bir zaferdir. Askeri öneminin ötesinde politik ve toplumsal sonuçları olmuştur. Emperyalistlerin Türkiye'yi parçalamak ve paylaşmak emellerine son vermiş, karma bir imparatorluktan ulusal bir devletin doğuşunun öz koşullarını gerçekleştirmiştir. Ne var ki Kurtuluş Savaşı'ndan sonra büyük toprak sahipleri, tüccarlar ve sanayiciler yabancı sermaye ile hiçbir zaman koparmadıkları bağlarını emperyalizmle işbirliğine gittiler. Ülkemiz daha sonraki yıllarda NATO'ya sokuldu Topraklarımız üzerine Amerikan üslerini diktiler. Ulusal bağımsızlığa aykırı ve emperyalizme teslimiyet belgeleri olan ikili anlaşmalar yaptılar. Cumhuriyet döneminin en büyük bunalımı denilen bugünkü bunalım dış ilişkilerde emperyalizme bağımlılığın iç düzende emperyalizmin iş ortağı büyük sermayenin ekonomik ve politik egemenliğinin bir sonucudur. Dayattığı koşullarla Türkiye ekonomisini sımsıkı bağlayan ve bunalımın faturasını işçi, köylü ve emekçilere yükleyen Uluslararası Para Fonu yurdumuz üzerindeki emperyalizmin kara pençesinden başka bir şey değildir. Bugün de emperyalizme karşı mücadele içindeyiz. Bilinçlenmiş işçi sınıfı köylü, kentli emekçi kitleler, aydınlar ve gençler emperyalizme karşı son kavgayı vermektedirler. Emperyalizme faşizme ve kapitalizme karşı bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesi iç içe geçmiş üçlü bir mücadele halinde günden güne kesin zafere doğru gelişmektedir saflarımızı sıkılaştıralım, gücümüzü katlayalım.

Ulusal bağımsızlık için Nato'ya da İMF'ye de hayır!”²²³

²²² Behice Boran, “Atatürkçülük Adına Bugün Tutucu Gerici Politikalar Savunuluyor.” **Yürüyüş Haftalık Siyasi Haber ve Yorum Dergisi**, S:189, (21 Kasım 1978), s.16.

²²³ Behice Boran, “30 Ağustos Emperyalizme Karşı Zafer Günüdür”, **Yürüyüş**, S: 230, 3 Eylül, 1979.

Boran bir başka yer de yine dönem hükümetlerinin NATO yanlısı politikalarının ulusal bağımsızlık geleneğini savunarak eleştirmektedir:

“Yurdumuzun üzerinde emperyalist işgalcilere karşı ulusal bağımsızlık ve egemenlik bayrağının dalgalanmaya başlamasından 58 yıl sonra bugün, vatan topraklarımız emperyalizmin işgal ve saldırı üsleriyle parsellenmiştir. Halkımızı, emirlerindeki düşman askerlerini Anadolu’ya çıkararak köleleştirme heveslileri 60 yıl önce kursaklarında tıkanan emperyalistler, aynı antiemperyalist emellerini bugün başka biçimde ve dost maskesine bürünerek gerçekleştirmişlerdir.²²⁴

TBMM’nin açılışı ve ulusal egemenliğin sembolü 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı dolayısıyla yayınlanan bildiride yine emperyalizme karşı mücadele bilinci vurgulanarak bu günlerin ulusumuz için birer mücadele günü olması gerektiği belirtilmektedir:

“Yurdumuzun içinde bulunduğu şartlarda 23 Nisan ulusal egemenliğin bir bayramı olarak kutlanacağı gün değildir, ulusal egemenlik için mücadele edilecek gündür. Ulusal egemenlik, ulusal bağımsızlıkla sıkı sıkıya bağlantılıdır. Ulusal bağımsızlığın olmadığı veya sınırlanmış ve zedelenmiş olduğu hallerde gerçek bir ulusal egemenlikten söz edilemez. Nato ve Cento’suyla Ortak Pazar ve Enerji Ajansı’yla, askeri üsleri ve istihbarat tesisleriyle, çok uluslu şirketleri ve sermaye yatırımlarıyla emperyalizm, Türkiye’yi askeri, politik ve ekonomik bir kısıkaç içine sıkıştırılmıştır. Başta işçi sınıfımız olmak üzere Türkiye’nin tüm demokratik, yurtsever güçleri bu kısıkaçı kırmanın, yurdu ferahlığa, özgürlüğe kavuşturmanın mücadelesini veriyorlar. Ulusal egemenlik hâkimiyeti milliyet kavramı ve ilkesi. Ulusal Kurtuluş yılları sırasında İmtiyazlı ve müstebit padişahlık yönetiminin şeriate ve hanedana dayandırılan hâkimiyetine karşı konuldu. Doğal olarak büyük halk çoğunluğunun iradesini ve politik yönetimini içeriyordu. Ama gerçekte, ekonomik ve politik güce sahip büyük sermaye

---

²²⁴ “Ulusal Bağımsızlık İçin Nato’ya Hayır” Broşürü, Türkiye İşçi Partisi Yayınları, No: 18, İst., s.15.

sınıfları egemen sınıflar oldular. Şimdi işçi sınıfımız, emekçi kitleler, ilerici, yurtsever güçler, emperyalizmin işbirlikçisi büyük sermaye sınıflarının tekellerin egemenliğine karşı demokratik hak ve özgürlükler mücadelesi veriyorlar. Ulusal bağımsızlık ve demokrasi mücadelemiz bütünleşmiştir. Bu çifte mücadelemiz, onu tüm güçlülere rağmen yılmadan, yığıtçe, sonuna kadar verenlere kutlu olsun.”²²⁵

2.2.4. Türk-Sovyet Dostluğu ve Türk Devrimi

1970’li yıllarda yapılan Türk Devrimi değerlendirmelerinde Türk-Sovyet dostluğu üzerinden yapılan tespitler önemli bir yer tutmaktadır. Kurtuluş Savaşı dönemi yapılan ittifak değerlendirilirken tarihsel analiz ve sonuçlar çıkarılmaktadır. Behice Boran da dönemin Türk-Sovyet dostluğu üzerine önemli değerlendirmeler yapmıştır. Boran, Ekim Devrimi’nin 60. yıldönümü kutlaması nedeniyle yayınladığı mesajda Lenin’in, 20. yüzyılda işçi sınıfı hareketleriyle ulusal kurtuluş mücadelelerinin doğal ittifakını öne çıkardığını, bu hareketlerde antiemperyalist ve anti-kapitalist hedeflerinin üst üste çakışmasının kaçınılmazlığını belirttiğini vurgulamaktadır. Bu gerçekler saptanıp, açıklanmakla kalmamıştır. Ulusal kurtuluş hareketleriyle fiilen ittifaklar kurmak ve bu hareketlere yardımda bulunmak benimsenmiş, uygulanmış ve bu yardımlardan ilk yararlanan ülke Türkiye olmuştu. Boran’a göre Türkiye’nin parçalanmasına, savaşta yenilmesine rağmen bu ağır şartlar karşısında boyun eğmemiştir:

“Sonra, bu ters şartlara boyun eğmeyenlerin Anadolu’nun kıraç topraklarında yeni bir ulusal devlet oluşturmalarının ilk yılında, Büyük Ekim Devrimi’nin genç Sovyet Devletiyle ilişkiler kuruldu. İlişkiler gelişti ve bir yıl sonra, Mart 1921’de dostluk ve saldırmazlık antlaşması imzalandı. Büyük miktarlarda altın, silah ve cephane yardımı başladı. Genç Sovyet Devleti bu nesnelere kendisinin en fazla ihtiyacı olduğu bir zamanda onları ulusal kurtuluş savaşımıza sunuyordu. Batılı emperyalist devletler Sovyet topraklarına ordular göndermiş, dört bir yandan cephe açarak savaşı başlatmıştı. Sovyet halkları hem bu dış düşmanlara karşı, hem iç

²²⁵ Behice Boran, “Gün Ulusal Egemenlik için Mücadele Günüdür”, **Çark Başak**, S: 30, (1 Mayıs 1977), s.1.

düşmanlara karşı amansız savaşıyordu. Bu şartlarda bize cömertçe yapılan yardımlar sosyalist devrimle ulusal kurtuluş hareketi arasındaki ittifakın, emperyalizme karşı dayanışma ve birliğin somutlanmasıydı. Bu ittifakla Anadolu'daki genç Türk devletinin doğu sınırları da güvence altına alınmış oluyordu. Sovyet yardımının ve ittifakının yararları bundan da ibaret değildi. Büyük bir politik önemi vardı. Anadolu'da oluşturulan politik örgütlenmenin ve iktidarın devlet olarak resmen ilk tanınması, politik ve moral yalnızlıktan kurtulmasıydı. Bu yardımların, ittifakın, devlet olarak tanınmanın olumlu moral etkileri ise tartışmaya gerek göstermeyecek kadar açıktır.²²⁶

Türk Sovyet dostluğuna verilen önem partinin yayın organlarına da yansımıştır. Bu dostluk TİP teorisyenlerine göre gerçekte iki genç cumhuriyetin akıl almaz ölçüde güç koşullar altında “doğum sancıları çektikleri” ateş yıllarında oluşmuş gerçek bir kara gün kardeşliğidir. Emperyalist ülkelerle yerel işbirlikçilerini tüm çabaları iki kardeş cumhuriyet arasında oluşan bu kara gün dostluğunu örtbas etmeye ya da saptırmaya yetmemiştir. Bununla birlikte Kurtuluş Savaşı'nda sonra kapitalist tercihlerin güç kazanmasına konut olarak yerel hâkim çevreler bağlı buldukları uluslararası kapitalizmin gizli açık direktifleri doğrultusunda ateş yıllarında oluşan dostluk ve kardeşliği yeni kuşaklardan bütünüyle olması da bir ölçüde saklamayı başarabilmişlerdir.²²⁷

Boran da Türk Sovyet dostluğunun bazı tarihçilerin belirttiği gibi yalnızca savaş konjonktüründen değil savaştan sonra Cumhuriyetin ilanından sonra da sürdüğünü belirtmektedir. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın sona ermesinden ve Cumhuriyetin ilanından sonra da 1938'lere kadar olan dönemde Sovyetler Birliği ile dostluk Türk dış politikasının temel taşı olmuştu. Ona göre bu dönemde dahi Türkiye egemen sınıf ve çevreleri bu dostluğu iki devlet arasında resmi düzeyde tutmaya, halka yansıtmamaya özellikle dikkat etmişti. Türk burjuvazisi sosyalizmden, işçi emekçi kitlelerde filizlenen ilerici, demokrat, sol fikirlerden ve akımlardan

²²⁶ Behice Boran, “Ekim Devrimi ve Türkiye”, **Çark Başak**, (16 Kasım 1977), s.2.

²²⁷ Hüseyin Baş, “Savaşın Ateş Yıllarında Oluşan Bir Kara Gün Dostluğu” **Yurt ve Dünya**. S:2 (1976), s.296. (296-302)

korkmuştu ve 1940'ların ikinci yarısında ve sonrasında açık ve kesin emperyalist devletlerin safında yer almıştı.²²⁸

Behice Boran yine başka bir yerde dönemin siyasal sorunlarına değinirken Atatürk'ün Türk-Sovyet dostluğuna verdiği önem üzerinde durmaktaydı. Ona göre Batılıların ezilen ülkelere karşı ilan edilmemiş bir ambargosu vardı. Bu ambargonun hedefi de Türkiye'nin Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerle yakın ilişkilerin gelişmesini önlemektir. Bu ilişkilerin geliştirilmesini "Atatürkçülük şampiyonları" da suskunlukla karşıyorlar. 1920 ve 40'lardaki Türk-Sovyet dostluğu hatırlanmamaktadır. Oysa Atatürk Sovyetler Birliği ile dostluğu Türkiye'nin dış politikasının temel taş yapmıştı. Bu, o yıllarla sınırlı geçici bir tutum da değildi. Türkiye'nin bağımsızlığının uluslararası bir güvencesiydi. Boran'70' bu dış politikadan vazgeçtiğini, emperyalizme bağımlılığın ekonomik geriliğin ve dar boğazların faturasının işçi-emekçi geniş halk kitlelerine Atatürkçülük maskesi altında ödetildiğini vurgulamaktaydı. Yoksullaşmanın kökenlerine inmek yerine "Atatürkçülük" adına sınıf bölücülüğünün "sınıf kavgasını" yok edilmesinin istendiğini ifade etmekteydi.²²⁹

2.2.5 TİP Programında Kemalizm

2. TİP programında çağımız, emperyalizm aşamasındaki kapitalizm çağıdır. Bu çağ sömüren ve sömürülen toplumlar arasındaki çelişki ve çatışmaların keskinleştiği, ulusal kurtuluş hareket ve devrimlerinin olduğu bir çağ olmuştur. Emperyalizmin sömürü ve etki alanı, ulusal kurtuluş hareketleri ve bu ülkelerin giderek bağımsızlığa kavuşmalarıyla sarsıntı geçirmekte, dünya emperyalist sistemi için daha güvensiz duruma gelmektedir.²³⁰

TİP'e göre Türkiye'de bir milli demokratik devrim söz konusu değildir. Türkiye'de burjuva demokratik devrim esas olarak tamamlanmıştır. "Geri ve güdük kapitalizm" in burjuvazisi kendi çapında bir burjuva demokratik devrimini yapmıştır. Sultanlığın ve halifeliğin kaldırılması, şeriyeye mahkemelerini kaldırılarak tek, laik yargı organları sisteminin getirilmesi, genel oy hakkı ve tek dereceli seçimler, çok

²²⁸ Behice Boran, "Ekim Devrimi ve Türkiye", **Çark Başak**, (16 Kasım 1977), s.2.

²²⁹ Behice Boran, "Atatürkçülük Adına Bugün Tutucu Gerici Politikalar Savunuluyor", **Yürüyüş Haftalık Siyasi Haber ve Yorum Dergisi**, S:189, (21 Kasım 1978), s.16.

²³⁰ **2. TİP Programı**, Türkiye İşçi Partisi Yayınları, İst., 1975, s.2.

partili rejim, sansürsüz basın, sınıf esası üzerinden örgütlenme, sendikalaşma, toplu sözleşme ve grev hakkı kapsamı genişlemekte olan sosyal sigortalar vb., uygulamada kısıtlanmış olsa da Türkiye’de burjuva demokratik devrimin başlıca öğeleridir. Milli demokratik devrim, egemen üretim ilişkileri açısından özellikle kapitalizm öncesi aşamada bulunan, yeni bağımsızlığına kavuşmuş ülkeler için öngörülmüştür. Bu teze göre söz konusu ülkelerde milli demokratik devrim ile kapitalizm öncesi üretim ilişkileri tasfiye olunacak, onunla birlikte eski politik yapı da ortadan kaldırılacaktır. Bu nedenle TİP milli demokratik devrimin özünde bir burjuva demokratik devrim olduğunu savunmaktadır. Ancak burjuva devrimi olmasına rağmen toplumun eski altyapısı ve üstyapı kurumları kaldırıldıktan sonra batı modelinde bir kapitalist düzen kurulmasına geçilmeyecek, kapitalist olmayan yol denilen bir yöntemle işçi sınıfı hareketinin ve sosyalist dünyanın destek ve yardımlarıyla kalkınarak sosyalizme varmak hedef alınacaktır. TİP’e göre ise böyle bir aşamaya gerek yoktur. Türkiye kapitalist aşamaya kesinlikle geçmiş, burjuva demokratik devrimini tamamlamıştır. Bu nedenle bir milli demokratik devrim söz konusu değildir.

TİP’in Türkiye tarihine ve devrim sorununa bakışı onun ekonomik gelişim sürecine bakışıyla netleşmektedir. TİP Programı’na göre Türkiye’de kapitalistleşme süreci geçen yüzyılda Batı’da yer aldığı biçimden farklı olmuştur. Batı’da kapitalizm toplumların kendi iç dinamiği sonucu feodal düzen içinde kapitalist ilişkilerin gelişmesi sonucu olarak ve daha ileri düzeyde egemen ekonomilerin var olmadığı bir ortamda gelişmesine rağmen, Osmanlı’da daha ileri aşamadaki ekonomilerin baskısı altında ve zorlaması sonucu olmuştur. Burada en önemli nokta Türkiye’deki kapitalizmin emperyalizmle bütünleşmesidir. Türkiye hiçbir zaman tam sömürge statüsünde olmamış, imparatorluk kurmak gibi bir toplumsal örgütlenme deneyi geçirmiş ve yüzyılı aşkın bir süredir kapitalistleşmekte olan bir ülkede toplumun yapısal güçleri daha da ağır basmaktadır. Bunu yanından Türkiye bir ulusal kurtuluş savaşı vermiş bir süre politik bağımsızlığına titizlikle sahip çıkmış ve mali alanda da dışa bağımlılığını en az düzeye indirmiş bir ülkedir.²³¹

Partinin kapatılması sonrası sıkıyönetim mahkemesine verilen savunmada da yine özellikle Atatürkçülük konusu önemli bir yer tutmaktadır. Boran ve arkadaşları bu savunmada özellikle dönemin iktidarlarının iki yüzlü Atatürkçülüğü”nü teşhir siyaseti izlemeyi yöntem olarak benimsemişlerdir. Boran dönemin kimi sol

---

²³¹ A.e., s.9.

akımlarını yaptığı gibi Atatürkçülüğü toptan mahkûm etme siyaseti yerine Atatürkçülerin siyasetini sorgulayan onlara yön vermeyi amaçlayan bir çizgi izlemiştir. Ona göre Atatürkçülük durağan bir ilkeler bütünü olamaz. Yalnızca çağdaşlaşma ve devrimlerin korunması olarak da anlaşılabilir. Tevhidi Tedrisat Kanunu, Şapka İktisası Kanunu, Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin kapatılması ve bunlara ilişkin bu takım unvanların yasaklanması ve kaldırılması kanunu, evlendirme akdinin evlendirme memuru tarafından yapılacağına dair medeni nikah esasları kanunu milletlerarası rakamların kabulü kanunu, Türk harflerinin kabul ve tatbiki kanunu, efendi, bey, paşa gibi lakap ve unvanların kaldırıldığına dair kanun, bazı kisvelerin giyilemeyeceğine dair kanun gibi toplumsal devrimlere yönelik adımlar eksik kalmış yönlerdir. Atatürkçülük esas olarak kalkınmada ülkeyi refaha götürecektir devrimci atılımları yapmanın siyaseti olmalıdır. Atatürkçülük yalnızca çeşitli reformların korunması kolları olarak anlaşılmalıdır.²³²

2.2.6 TİP'e Göre Türkiye'de Kapitalizmin ve Ekonominin Gelişim Süreçleri

TİP kurtuluş savaşına önderlik eden ticaret burjuvazisi ve küçük burjuva kadroların tabiatları gereği kapitalizmin çerçevesi dışına çıkmak niyet ve gücünde olmadıklarını ve kapitalist yoldan kalkınmayı düşündüklerini belirtmiştir. Cumhuriyet iktidarı diğer burjuva devrimlerinde görüldüğü gibi devrim sonrası bütün hak ve özgürlükleri kendine sakladı. Türkiye burjuvazisi kapitalist üretimde artıkdeğere daha fazla ve daha güvenle sahip çıkabilmek ve kendi elinde sermaye birikimini gerçekleştirmek için, işçi sınıfına ve halk kitlelerine demokratik özgürlükleri tanımayan baskıcı bir yönetim uyguladı. Demokratik hak ve özgürlükler göreceli de olsa daha sonraki yıllarda olmuştur. Bu dönemde Türkiye burjuvazisi ve küçük burjuva yönetici kadroları Batı'ya karşı bağımsızlıklarını ve güvenliklerini sağlama bağlamak için Sovyetler Birliği ile yakın ilişki içinde olmalarına rağmen Türkiye'nin kapitalizm çerçevesi dışına çıkmaması için de içeride antidemokratik, baskıcı uygulamaları sürdürdüler. Ancak bütün bunlara rağmen TİP, cumhuriyetin ilanını izleyen dönemin belli çelişkili ve olumsuz yanlarına rağmen ulusal bağımsızlık açısından Kurtuluş Savaşı'nı anlam ve öneminin küçümsenmemesi gerektiğini de vurgulamaktadır. TİP'e göre Osmanlı İmparatorluğu'ndan itibaren

---

²³² Behice Boran, **Yazılar, Konuşmalar**, Tüstav Yay., İst., 2011, s.104-106.

süregelmekte olan kapitalistleşme sürecinde, ihraç edilen tarım ürünlerini yetiştiren toprak ağaları sınıfı ile bu ihracatı yapan büyük ticaret burjuvazisi arasından bir ittifak oluşmuş, bunlar egemen sınıflar durumuna gelmişlerdir. Bu kesimlere kıyasla sanayi burjuvazisi daha geride kalmış olmakla birlikte, yine de var olduğu ölçüde bu egemenlik ittifakına küçük ortak olarak katılmıştır. TİP, üretici güçlerini ve sanayisini geliştirememiş Türk burjuvazisinin esas olarak 1930'ların sonundan itibaren Batı dünyasına yöneldiğini kendi güzüyle geliştirip sömüremediği ulusal pazarı yabancı sermaye işbirliği ile ele geçirdiğini düşünmektedir. Türkiye'ye emperyalizmin girişi zorla dayatarak değil, egemen sınıfların ve iktidarların istekleriyle olmuştur. Türkiye egemen sınıfları bir bağımsızlık savaşına rağmen isteyerek bağımlılık ilişkisine girmişler, yabancı sermaye ve şirketlere kapıları açmışlardır. Türkiye burjuvazisi özellikle 1940'lardan itibaren yabancı sermayeye karşı çıkmamış, ulusal bağımsızlıktan yana antiemperyalist bir tutum içinde olmamıştır.

TİP'e göre Türkiye'de antiemperyalist mücadele esasında küçük bir azınlık dışında ulusun tümünün katıldığı ulusal düzeyde bir mücadeleyi değil, emperyalizmle bütünleşmiş iç kapitalizmi de hedef alan sınıfsal bir mücadeleyi içerir. Bu durum, antiemperyalist mücadelenin sosyalizm için mücadeleden ayrılmayacağını ve bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesini bir bütün olarak ele alınması gerektiğini kanıtlar. Türkiye'de kapitalistleşme, başlangıcından beri devlet kapitalizmi olarak oluşmuş ve gelişmiştir. Bu devlet kapitalizmi, Batı'da merkantilist dönemde devletin ekonomiye müdahalelerinden yapısal farklılıklar gösterdiği gibi, bugünkü tekelci kapitalizmden farklıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Türkiye'de, ne devlet kapitalizmi, ne de emperyalizmin müdahaleleri ve yabancı sermaye yatırımları "serbest rekabet" piyasa mekanizması içinde bir kapitalistleşmeyi ve sermaye birikimini önlememiştir. Hatta devletçilik politikası buna yardımcı olmuştur. Devlet sektörünün, özel sektörün koruyucu politikasının oluşturduğu elverişli koşullarda bir sermaye birikimi ortaya çıkmış, bu birikim 1950'lerden sonra daha da artarak sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi olayına dönüşmüş ve tekelleşmenin yolu açılmıştır.²³³

---

²³³ 2. TİP Programı, Türkiye İşçi Partisi Yay., İst. 1975, s.8-12.

2.2.7 Mehmet Ali Aybar²³⁴

Türkiye sosyalist hareketinde Mehmet Ali Aybar, başlı başına ele alınması gereken müstesna bir kişiliktir. Bu çalışmanın dönem aralığı olan iki askeri darbe dönemi arasında Aybar, 1975-1980 aralığında Sosyalist Devrim Partisi'ne önderlik etmiştir. Sosyalist Devrim Partisi 30 Mayıs 1975 yılında Mehmet Ali Aybar ve arkadaşları tarafından kuruldu ve Aybar'ın tarif ettiği Türkiye'ye özgü bağımsız emekçi sosyalizmini savundu. Aybar sonrasında ikinci genel başkanı Cenan Bıçakçı oldu. SDP, 1979 senato üçte bir yenileme seçimlerine katılarak 62.105 oy aldı. Partinin faaliyeti 12 Eylül Askeri Darbesi'yle birlikte durduruldu ve bütün siyasi partiler gibi 16 Ekim 1981 yılında feshedildi.²³⁵ SDP eski TİP'in gerçek mirasçısı olduğunu savunmuş sosyalist hareketin önündeki temel düşmanın burjuvazi, toprak ağaları ve bürokrasiden oluşan egemen sınıf olduğunu ileri sürmüştür.²³⁶

Mehmet Ali Aybar'ın 1960'ların TİP deneyimine varan uzun bir sosyalist geçmişi vardır. Bu başlık altında başka bir çalışmanın konusu olan TİP deneyimi ve faaliyeti sınırlı düzeyde olan SDP bir yana bırakılarak özel olarak Aybar'ın sosyalizm anlayışı ve eserleri üzerinden Kemalizm ve Türk Devrimi'ne bakışı incelenecektir.

---

²³⁴ Türk sosyalist hareketinin önde gelen isimlerinden, kapatılan Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) eski lideri ve Sosyalist Devrim Partisi'nin (SDP) kurucu genel başkanı. 5 Ekim 1908'de İstanbul'da doğan M. Ali Aybar, Galatasaray Lisesi'nden sonra İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Aynı fakültede Anayasa hukuku asistanı, hukuk doktoru ve devletler hukuku doçenti oldu. 1946'da yazıları nedeniyle doçentlik görevine son verildi. Aynı yıl Demokrat Parti'den (DP) milletvekili adayı oldu; ancak seçilemedi. Önce Hür, sonra Zincirli Hürriyet gazetelerini çıkardı ve buralardaki yazıları nedeniyle 1949'da 3 yıl 8 ay hapis cezasına çarptırıldı. 1950'deki genel afı serbest bırakılan Aybar iki yıl sonra avukatlığa başladı. 1962'de TİP'in genel başkanlığına getirildi. 1965 ve 1969 genel seçimlerinde bu partiden İstanbul'nin Çekoslovakya'yı işgaline karşı çıktı ve "Türkiye'ye özgü sosyalizm" şeklinde ifade ettiği sosyalizm anlayışını savundu. Bu görüşlerine karşı çıkanlar arasındaki anlaşmazlığın büyümesi üzerine 1969'da genel başkanlıktan, 1971'de de parti üyeliğinden istifa etti. 1975'te, kısa bir süre sonra Sosyalist Devrim Partisi adını alacak olan ve 12 Eylül 1980'de diğer partilerle birlikte kapatılan Sosyalist Parti'yi kurdu. milletvekili seçildi. Aybar ABD'nin Vietnam'daki savaş suçlarını yargılamak üzere oluşturulan Uluslararası Russell Mahkemesi'ne yargıç olarak da seçilmişti. Gençlik yıllarında sporda gösterdiği başarılarıyla da tanınan Aybar 1928-1935 arası Türk Milli Atletizm Takımı'nda yer almış, bu dönemde 100 ve 200 metre bayrak yarışlarında Türkiye rekorları kırmıştı. Aybar, 1931'de Balkan şampiyonu olan 4 X 100 bayrak takımının da başarılı koşucuları arasındaydı. Galatasaray Atletizm Takımında uzun süre spor yaptı. Mehmet Ali Aybar 10 Temmuz 1995'de İstanbul'da, tedavi edildiği Florence Nightingale Hastanesi'nde kalp yetmezliği sonucu öldü.

Kaynak: <http://www.msxslabs.org/forum/siyaset-tr/278864-mehmet-ali-aybar-mehmet-ali-aybar-kimdir-mehmet-ali-aybar-hakkında.html#ixzz1n7UoBk Jr>, 22 Şubat, 2012.

²³⁵ Rafet Ballı, **Sosyalist Sol Konuşuyor**, Cem Yay., İst., 1989, s.134.

²³⁶ "Sosyalist Devrim Partisi", **STMA**, C:7, s.2236.

Aybar gerek Türk siyasal yaşamı gerekse de Türkiye sosyalist hareketinde adından en çok söz ettiren liderlerden biri olmuştur. Aybar'ın önemi sosyalizm düşüncesine ilişkin getirdiği yeni açılımlarda cisimleşmiştir. Aybar dünya sosyalist hareketine Sovyetler Birliği'nin fiili olarak öncülük ettiği 60'lı yıllarda pek de Sovyetik bir anlayışla birleşmeyen "sosyalizmde bağımsızlık, ferdiyetçi sosyalizm" gibi kavramları sosyalist literatürümüze kazandırmıştır. Sovyetler'in fiili hâkimiyeti, sosyalizmin genel teorik bakış açılarının da sorgulanmasını, ona yeni ve özgün teorik katkılar yapılmasını da engellemiştir. Aybar'ın çabası hem pratik olarak hem de teorik plandaki Sovyet dogmatizmine karşı özgün bir teori yaratma çabası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın sınırları içinde Aybar güler yüzlü sosyalizm düşüncesiyle 60'lı yıllarda aslında genel olarak dünya ölçeğinde sosyalist düşünceye önemli bir yenilik katmıştır. Onun bu düşünceleri günümüzde hala tartışılan özellikleriyle sosyalist partilerin yaşadığı kitleselleşme, halka yakınlaşma, kitlelere nasıl öncülük yapılabileceği gibi sorunlara ciddi ve kendi içinde tutarlı yanıtlar aramanın bir çabası olarak tarihteki yerini almıştır. Özmen'in ifadesiyle Aybar, 1960-1980 dönemi boyunca yaptığı saptama ve değerlendirmeler kapsamında günümüzde Türk solunun karşı karşıya kaldığı tematik yeniliklere ilişkin bazı ipuçlarının yakalanabildiği isimlerden biri olmuştur. Aybar'ın 1940'lı ve 1950'li yıllarda yazdığı yazılar söz konusu dönemde Türk siyasal hayatındaki gelişmelerin eleştirisi niteliğindedir. Aybar bu dönemdeki yazılarında hürriyetçi sosyalizm ve ferdiyetçi sosyalizm yazılarına ağırlık vermiş, yine Türk dış politikasına yaptığı "bağımsızlık" vurgusuyla önemli katkıları olmuştur. Yine dönemin ihtiyacı olarak 1970' li yıllar boyunca örgüt sorunu ve parti içi bürokratikleşme üzerinde durmuştur. SDP Genel Başkanı olarak siyasal hayatına devam eden Aybar, bu dönemde Leninist parti modeline getirdiği eleştiriler ve yeni örgütlenme modeli arayışlarıyla anti-Sovyetik tavrına iyiden iyiye belirginlik kazandırmıştır.²³⁷

Aybar Türkiye sosyalizmini "sosyalizmin Türkiye'ye özgü tarihi koşulları içindeki uygulanışı ve bu koşullar içindeki uygulananın teoride değerlendirilmesinden meydana gelen Türkiye'ye özgü teori-eylem sistemi" olarak tanımlar.²³⁸ Aslında Aybar'ın bu çalışmanın konusu olan Türk Devrimi'ne bakışı da sosyalizm düşüncesine bakışıyla paralellik göstermektedir. Aybar'ın dogmadan uzak, ayağını

²³⁷ Ayşe Özman,, " Mehmet Ali Aybar: Sosyalist Solda 40'lardan 90'lara bir Köprü", **Toplum ve Bilim**, S:78 (Güz 1998), s.136-137. (134-159)

²³⁸ Aylin Özman, "Mehmet Ali Aybar", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Sol**, İletişim Yayınları, İst., 2007, s.378 (376-403).

kendi ülkesinin topraklarına basmayı hedefleyen pratiği onun düşünsel dünyasına da yansımış, genel olarak Kurtuluş Savaşı'nın ve Türk Devrimi'nin oynadığı rolü olumlanmasını beraberinde getirmiştir.

2.2.8 Aybar ve Türk Devrimi

Aybar tasavvur ettiği sosyalist sistemin Türkiye koşullarında “ikinci bir milli kurtuluş savaşı” ile kurulacağına inanmaktadır. Aslında Türk solunda 1960 askeri müdahalesi sonrasındaki özgürlükçü ortamın sonucu olarak görülen sol rüzgarın karakterinin belirlenmesinde ilk fikirler ona aittir. Aybar'ın görüşleri Türkiye’de Kadro Hareketi’nde cisimleşen Kemalizm-sosyalizm birliğinin teorik düzlemde farklı bir yöndeki izdüşümü olmuştur. Aybar'ın döneminin Kemalist sol akımı Yön Hareketi’ne mesafeli pratiğine rağmen ideolojik planda yakınlık oldukça belirgindir. 1970 sonrasının bazı sol akımlarında görülen Kemalizm’e ve Türk Devrimi'nin sosyalist mücadeledeki rolüne ilişkin olumsuz tavrı Aybar’da görmek mümkün değildir. Onun ulusal bir sosyalizm anlayışını öne çıkarması, Türk Devrimi'nin rolü, bağımsızlık ve Kurtuluş Savaşı'nın rolünü tahlil etmede farkı, kendine özgünlüğü, sonraki kuşaklara yüksek bir birikim mirası armağan etmiştir. Aybar'ın bu dönem Türk Devrimi’ne bakışında derin bir tarihsel materyalist bakış açısı öne çıkmaktadır. Kemalist ilkeler olan milliyetçilik, halkçılık ve bağımsızlık onun ideolojik bakışında sosyalist bir toplum için önemli köşe taşlarıdır. Zaten TİP içinde ortaya çıkan tartışmalar sonrası Türk Devrimi'nin sosyalist mücadeledeki önemini savunan sosyalistler TİP içinde yetişen kadrolardır. Bu kadrolar her ne kadar TİP'in parlamentarist ve oportünist olarak tarif ettikleri çizgisini eleştiriye tabi tutsalar da öz itibarıyla Aybar'ın milli kurtuluşçu ve devrimlere sahip çıkan çizgisinden büyük ölçüde etkilenmişlerdir. Onların eleştirileri daha çok Leninist parti modeli ve sosyalizmde taktik ve strateji sorunları üzerinedir.

Aybar'ın Atatürk ve devrimlere sahip çıkan çizgisi Somer’e göre esas olarak ABD başkanı Truman’ın 12 Mart 1947 yılında kendi adıyla anılan doktrinini açıklamasından sonra başlamaktadır. Aybar bizim gibi ülkelerin soğuk savaşın felaket getirecek olan etkilerini görebilmek öngörüsüne sahip bir liderdi. Bu nedenle daha o zamandan itibaren “her şeyden evvel ve her şeyden üstün istiklal” diyor, Amerikan yardımlarının gerçeklikte bedelini er geç kanımızla ödeyeceğimizi ifade

ediyordu.²³⁹ Şener ise TİP programında yer alan Kemalizm yanlısı ifadelerin eklektik bir biçimde sosyalizmle birleştirme çabası olduğunu ifade ediyordu. TİP programı Marksizm’i Kemalizm’e kaynaştırma çabası içindeydi. Aslında program olarak YÖN’cülerin ya da MDD’cilerin programından farkı yoktu. Atatürk ilkelerine sahip çıkılıyor, ancak bu ilkeler daha sosyalizan bir içerikle yorumlanıyordu.²⁴⁰

Ancak belli bir dönemden itibaren Aybar’ın ideolojik çizgisinin YÖN’cülerle olan çatallanmasını vurgulayan yazarlar da vardır. Aksakal’a göre Aybar, Kurtuluş Savaşı Atatürkçülüğü ile 30’lardan sonra şekillenen Kemalizm’in farklı olduğunu düşünüyordu ve kendilerinin antiemperyalist, antikapitalist, tam bağımsızlık yanlısı bir devrimcilikten yana olduklarını ifade ediyordu. Bu bakımdan TİP’in meclisteki milletvekilleri bu noktada ve özellikle işçilerin siyasetteki rolüne ilişkin noktalarda YÖN’cü aydınlardan farklılıklarını dile getirmeye başlamışlardır. Aksakal’a göre YÖN aydınları ve MDD’ciler, asker-elit hareketini savunurken Aybar ve arkadaşları sosyalist devrimin Milli Mücadele dönemindeki gibi halkın katılımıyla gerçekleşmesi için kitlelerin hareketlendirilmesini amaçlamaktaydı.²⁴¹ Bu görüş Atılğan tarafından da sıkça dile getirilmektedir.²⁴² Oysaki YÖN Hareketi’nin ideolojik doğrultusuyla MDD’ciler arasında çok temel konularda ciddi düşünce ayrılıkları vardı. Bunlar özellikle devrimin hangi dinamiklerin etkisiyle ve öncülüğüyle yapılacağı ve sonuçlandırılacağı ile ilgiliydi.

Aybar’ın Türk Devrimi değerlendirmeleri, Kuvayı Milliye ve Kurtuluş Savaşı’nın niteliği, Türk Devrimi’nin devrimci atılımları, kalkınma ve Kemalizm’in ekonomik atılımları ve Türk dış politikası gibi konularda yoğunlaşmaktadır.

2.2.9. Aybar’da Türk Sosyalizmi, Ekonomik ve Sosyal Yapı ve Türk Devrimi

Aybar’ın genel olarak düşüncelerine bakıldığında onun her teorik açılımında yerel özellikleri analiz etmek yönünde bir çaba göze çarpmaktadır. Aybar Türkiye’de uygulanacak bir sosyalizmin Türkiye’ye özgü nitelikler taşıyacağını düşünmektedir.

---

²³⁹ Kenan Somer, “Aybar’ın düşüncesinde Atatürkçülük, Milliyetçilik, ve Halkçılık İzleklerinin Yeri”, *Özgürleşmenin Sorunları, Mehmet Ali Aybar Sempozyumları, 1997-2002*, Tarih Vakfı Yay., İst, 2003, s.43-50.

²⁴⁰ Mustafa Şener, “Türkiye İşçi Partisi”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Sol*, İletişim Yay., İst., 2007, s.366-367.

²⁴¹ Hakan Aksakal, “Güler Yüzlü” Bir Sosyalist, İlkeli Bir Siyasetçi: Mehmet Ali Aybar’ın Türk Siyasal Yaşamındaki Yeri ve Önemi”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2009, S: 20, s. 92-93. ss.(79-102).

²⁴² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Gökhan Atılğan, *Yön Devrim Hareketi*, Yordam Kitap, İst., 2008.

Ona göre Türkiye ne geçmişi ile ne de bugünü ile Batı toplumlarına benzemekte, bunun yanında ekonomik olarak geri kalmış diğer toplumlardan da farklılıklar göstermektedir. Osmanlı'nın siyasal karakteri toprağın devletin mülkiyetinde olduğu, halka hükmeden, merkezci, tekelci, ceberut ve "Osmanlı tipi devlet" adı verilen bir üretim ve yönetim biçiminden meydana gelmiştir. Bu tarzın bir uzantısı olarak Cumhuriyetle birlikte komprador sınıflara dayanan bir kapitalizm yaratılmış kapitalizmin bu karakteri de işçi sınıfının gereği gibi gelişmesini engellemiştir. Aybar'a göre Türkiye, tarihin yazdığı ilk Kurtuluş Savaşı'nı vermesine rağmen, savaşı kazandıktan sonra yeniden emperyalizmin boyunduruğuna düşmüştür. Buna rağmen Türkiye toplumunun dinamik bir yapısı vardır. İlk grev 1872'de yapılmış, ilk sosyalist parti 1910'da kurulmuştur. Aybar'ın tanımıyla "ağa komprador-Amerikancı-bürokrat üçlüsüne rağmen 1961 sonrasında halktan yana sosyalizme açık, demokratik bir anayasa" yürürlüktedir. 1965 seçimlerinde TİP'in hiç de azımsanmayacak bir oy alması Türkiye toplumunun kendine özgü karakterini yansıtmaktadır. Aybar'a göre Türkiye toplumunun temel çelişkisi Batı toplumlarından farklı özellikler gösteriyor olmasıdır. Batı'da temel çelişki burjuvazi ile proletarya arasındadır. Oysa Türkiye'de temel çelişki Amerikan emperyalizmi ve ortakları ağalar-kompradorlar ve Amerikancı bürokratlar ile bütün emekçi sınıf ve tabakalar arasındadır.²⁴³

Aybar Türkiye'nin siyasal hayatına Osmanlı'dan itibaren egemen olan bir bürokrat sınıfın varlığından söz etmektedir. Bu bürokrat sınıf Türkiye'nin egemenleri arasında en eski olanıdır. Bu egemen sınıf, Jön Türkler'in 1902 yılındaki I. Kongresi'nde görüldüğü gibi Prens Sabahattin'in önderlik ettiği âdemi merkeziyetçi özel teşebbüsçüler ile Ahmet Rıza'nın öncülüğünde merkeziyetçiler olarak ikiye ayrılmıştı. Ahmet Rıza ve arkadaşları da kapitalizmi savunmalarına rağmen devlet vesayetinde bir Müslüman-Türk burjuvazisi geliştirmeyi amaçlıyorlardı. Bu noktada görüş ayrılığı komprador burjuvazinin devlet yönetimine katılımı konusunda çıkmaktaydı. Prens Sabahattin ve arkadaşları klasik bir liberal devlet kurulmasını istiyorlardı. Böylece kozmopolit bir burjuvazi devlete hâkim olacaktı. Aybar hâkim sınıflar arasındaki bu bölünmenin temsil ettikleri çıkarlara uygun olarak günümüze kadar paralellik gösteren iki politik akıma yol açtığını belirtir. Bunlar Osmanlı tipi

---

²⁴³ Mehmet Ali Aybar, "Türkiye Sosyalizmi", **Bağımsızlık, Sosyalizm, Demokrasi, Seçmeler**, Gerçek Yay., İst.1968, s.640.

devleti temsil eden akımlar ve liberal akımlardır. Ona göre birinci akımı meşrutiyette İttihat ve Terakki, Cumhuriyet'te Cumhuriyet Halk Partisi temsil etmiştir. İkinci akım ise liberal akımı savunan Ahrar ve Hürriyet ve İtilaf partileridir. Cumhuriyet döneminde ise liberal akımın temsilcileri, Terakkiperver Cumhuriyet, Serbest Cumhuriyet ve Demokrat Parti ile Adalet Partisi olmuştur. Mehmet Ali Aybar'ın sosyalizm fikrinde milli kurtuluşçuluk önemli bir yer tutar. Ona göre milli kurtuluş için mücadele ile sosyalizm için mücadele madalyonun iki yüzüdür. Türkiye'de sosyalizm için mücadele aynı zamanda Amerikan emperyalizmine karşı bir milli kurtuluş mücadelesidir. Amerikan emperyalizmi, ağa komprador-Amerikancı bürokrat üçlüsü aracılığıyla iş gördüğü, Amerika'nın Türkiye'deki varlığı onlar eliyle gerçekleştiği için, Amerika'ya karşı kurtuluş mücadelesi aynı zamanda ağa-komprador-Amerikancı bürokrat üçlüsünün egemenliğine karşı bir mücadele biçimini alacak, yani sosyalizm için de bir mücadele olacaktır. Aybar tam bu noktada milli demokratik devrim sosyalist devrim tartışmalarında ortaya çıkan bir tartışma konusuna değinmekte ve milli kurtuluş mücadelesinin sadece antiemperyalist antifeodal olması gerektiği hakkındaki iddiaların yanlışlığı üzerinde durmaktadır. Türk Milli Kurtuluş Savaşı antiemperyalist bir savaş olarak ve üstelik antikapitalist şiarlar ortaya konarak yürütülmüştür. Aybar milli mücadele aynı zamanda sosyalizm için bir mücadele olarak yürütülmediğini, ağaların ve kompradorların ekonomik dayanaklarını ortadan kaldıracak köklü dönüşümler yapılmadığı için sonunda yeniden emperyalizmin boyunduruğu altına girildiğini ve tarihin bu dersinin unutulmaması gerektiğini vurgulamıştır.²⁴⁴

2.2.10. Aybar'ın Türk Dış Politikası ve Bağımsızlık Vurgusu

Aybar sosyalizm hedefi için, "İkinci Milli Kurtuluş Savaşı" olarak yürütülen mücadelede milli bağımsızlığa "kıskançlıkla" bağlı olduklarını belirtmektedir. Ona göre hedefledikleri sosyalist sistem Türkiye'nin milletiyle bölünmez bütünlüğünü ve bağımsız varlığını korur, egemenlik haklarına dokundurtmaz ve iç işlerine kimseyi karıştırtmaz. Milli bağımsızlığı sadece Türkiye için değil, dünya barışı ve sosyalizmin hızla yayılıp güçlenmesi için de vazgeçilmez bir prensip sayan Aybar'a

---

²⁴⁴ A.e., s.660.

göre bunu gerekçesi ise; yarının güçlü sosyalist dünyasının kurulmasıyla ve ancak bağımsız sosyalist devletlerin kurulmasıyla mümkün olacağı düşüncesidir.²⁴⁵

Aybar CHP'nin İkinci Dünya Savaşı yıllarında izlediği dış politikanın İstiklal Savaşı döneminde uygulanan dış politikaya yakışmadığını belirtmektedir. Bağımsız bir dış politika yerine İngiliz işbirlikçisi bir yönelimin sinyalleri öne çıkmaktadır. Aybar'a göre nasıl 40'larda Sovyet isteklerine karşı tepki gösterildiyse, ona karşı duyulan infialin her türlü yabancı istek ve menfaatler karşısında da gösterilmesi gerekmektedir. Şarktan da gelse garptan da gelse her türlü devletin baskısı karşısında dik durulmalı, Türkiye'nin dış politika rotası Türkiye'ye göre ayarlanmalıdır. Aybar bu savını Atatürk'ün Birinci Dünya Savaşı'na girişimizle ilgili verdiği örnekle kuvvetlendirmektedir:

“Atatürk'ün Birinci Dünya Savaşı'na giriş tarzımız hakkındaki şu sözlerini hatırlayalım: “Harbi umumiye tarzı duhul hiçbir zaman şayan'ı tenkit olmaktan kurtulamaz. He millet harbi umumiye hayat ve memat mücadelesi olduğunu samimen ve cidden bilerek karar vermiştir. Hayat ve memat mücadelesine karar vermek bir kimsenin bir heyetin hakkı değildir. Bu, milletin bizzat verebileceği bir karardır. Bu kadar büyük hadisat, milletin karşısında emri vaki olarak bulundurulamaz.”²⁴⁶

Aybar dış politikada temel referansın Atatürk döneminin bağımsızlıkçı politikasında dönülmesinde olduğunu belirtmiştir. Ona göre ne Batılı ne Doğulu hiçbir emperyalist ülkenin egemenlik haklarımızı zedeleyecek girişimlerine izin verilmemelidir. Atatürk'ün önderliğindeki ilk kurtuluş savaşı nasıl başarıya ulaştıysa halkın azmiyle ikinci kurtuluş savaşı da başarıya ulaşacaktır.²⁴⁷

Aybar Türk Devrimi'nin liderlerine yaptığı referansları Atatürk'ün ölümünün 11. yıldönümü vesilesiyle yayınladığı mesajla göstermiş, günün iktidarlarının özellikle iktisat politikasındaki tutumunu eleştirmiştir. Aybar'a göre dönem

---

²⁴⁵ A.e., s.661.

²⁴⁶ Mehmet Ali Aybar, “İstiklal Savaşları Türkiye'sine Yaraşır Bir Dış Politika İstiyoruz”, **Hür Gazetesi**, 15 Şubat 1947, s.2.

²⁴⁷ Mehmet Ali Aybar, **Türkiye'yi Adalet Partisi Kalkındıramaz**, TİP Yay., İst., 1965, s.56.

iktidarları Atatürk'ün “yurtta sulh cihanda sulh” parolasını göstermelik olarak kullanmaktadırlar. Yurtta sulh için yerli istihali ve milli parayı koruyan bağımsız bir iktisat politikası gerekmektedir. Gümrükler açılıp, paranın değeri düşürüldüğünde, ülke yabancı sermaye ve mallarına açıldığında “yurtta sulh” olmaz. Yine cihanda sulh ise halkın kendi kaderine sahip olamaması ve nüfuzlu çevrelerin yurtdışındaki kendi eşdeğerleriyle işbirliği yapması sonucu gerçekleşmeyecektir.²⁴⁸

Aybar'a göre 1960'ların özgürlükçü politik ortamında düşünülen reformların yapılabilmesi gerekiyordu. Bunun için de öncelikle milletlerarası sermayenin nüfuz ve hâkimiyetinden kurtularak yüzde yüz milli, tam bağımsız bir politikaya dönülmesi başta gelen bir şarttı. Oysa o dönemde Türkiye'yi bağımlı hale getiren ekonomik ve politik anlaşmalar yürürlükteydi.

Aybar 1965 yılında yaptığı genel kurul konuşmasında milli kurtuluş savaşı Türkiye'sinin dış politikasını savunmuş, bu politikanın kendi dönemlerinde 45 yıl öncesine göre çok daha rahatça yürütmenin mümkün olduğunu belirtmiş ve Kıbrıs davasının da ancak antiemperyalist bir politika izlenerek çözülebileceğini ifade etmiştir:

“Kıbrıs davası Amerikan ve İngiliz emperyalistlerin ve onların himayesindeki Yunan emperyalistlerinin maskesi düşürülmek şartı ile kazanılır. Bu davanın çözümü Amerika'dan ve İngiltere'den beklenirse çözümün lehimize olmayacağından şüphe edilmesin, biz üslerden temizlenmiş, silahsızlandırılmış ve bağımsızlığı milletler arası bir antlaşma ile garanti edilmiş bir federatif Kıbrıs statüsü savunursak, dünya devletlerinin ve sosyalist devletlerin desteğini kazanabiliriz.”²⁴⁹

Aybar sosyalist mücadelede Amerikan emperyalizminin dünya çapında atağa geçtiği, sosyalizmin geriye çekildiği 80'li yıllarda da kimi sosyalistlerin yaptığı gibi bağımsızlık vurgusundan vazgeçmemiştir:

²⁴⁸ Mehmet Ali Aybar, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” **Nuhun Gemisi** (9 Kasım 1949), s.2.

²⁴⁹ Mehmet Ali Aybar, “Kuvayı Milliye Ruhunun Yeniden Canlandığı Günlerde Yaşıyoruz”, **Bağımsızlık, Sosyalizm, Demokrasi, Seçmeler**, s.388.

“Hele kimilerinin ileri sürdüğü gibi, artık modası geçmiş bir kavram hiç değil. Ulusal yaşamın vazgeçilmez bir ögesi. Bizim gibi bağımsızlığa kavuşup da sonradan bağımlı hale gelen ülkeler için, daha da vazgeçilmez bir öge.”²⁵⁰

Aybar ülkenin 1950 yılı başında giderek Amerikan sömürgesi haline dönüştürüldüğünü düşünmektedir. Bu nedenle antiemperyalizm vurgusu yaptığı “1919-1950” adlı başlıklı yazısında dönem kıyaslamaları yaparak hükümete yüklenmektedir. Aybar’a göre bu dönemde ülkemiz adeta mütareke yıllarını yeniden yaşamaktadır. Mütareke yıllarının koşulları olan bozguncu ruh, teslimiyetçilik aydınlardaki halka inançsızlık gibi sorunlar yine gündemdedir. Yaşananların 1930’lar öncesinden farkı ise yalnızca mütareke koşullarında karşıdakilerin düşman olmasına rağmen bugünkülerin dost olarak görünmesidir. Öyleki mütareke yıllarının bozguncu mandacıları Rauf Bey, Doktor Adnan Bey, Ahmed Emin Yalman, Halide Edip’ler Aybar’a göre yine sahnededir. Tek fark ise onların kendilerine yeni ortaklar bulmasıdır. Aybar bu eleştirileri yaptıktan sonra yine Atatürk’e atıfta bulunarak antiemperyalist çizgisini sürdürmektedir.²⁵¹

Aybar yine TİP liderliği yaptığı günlerde 30 Ağustos’un yıldönümüyle ilgili şu mesajı yayınlamış ve bağımsızlıkçı çizgisi paralelinde ulusal değeri olan günlere gereken hassasiyeti göstermiştir:

“İşte Birinci Dünya Harbinin muzaffer kumandanı, emperyalist istilacıların sürdükları Yunan orduları karşısında şahlandı, büyük Türk Milletinin önüne düştü ve onunla beraber kahramanca çarpıştı. 26 Ağustos’ta bir güneş halinde Türk semalarını aydınlattı. Böylece Yunan Krallık ordularını Akdeniz’in köpüklü mavi sularına gömdü. Demek oluyor ki Türk cumhuriyeti böyle kahramanca bir mücadelenin en güzel verimidir. Atatürk düşmanın yalnız dışardan değil, günün birinde içerden de taarruz

²⁵⁰ Uğur Mumcu, **Aybar ile Söyleşi**, Tekin Yay., İst., 1995, s.38.

²⁵¹ Mehmet Ali Aybar, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” **Nuhun Gemisi**, 11 Ocak 1950.

edebileceğini biliyordu. Bunu içindir ki Büyük Nutuk’unda inkılabı ihamet edenleri birer birer gösterdi.”²⁵²

2.2.11 Aybar’da Ekonomik Kalkınma Sorunu Kemalizm’in ve Kemalist Önderliğin İkili Yönü

Aybar Atatürk’ün hayatı boyunca büyük bir devletin ekonomik olarak çöküşüne tanıklık ettiğini ve onun özellikle mali bağımsızlığa önem vermesinin son derece önemli olduğunu belirtmektedir. Atatürk’ün ekonomik bağımsızlık konusunda 1 Mart 1922 tarihli konuşmasında söyledikleri Aybar’ın bu konudaki temel referanslarındandı:

“Efendiler! Her şeyden evvel hayat ve istiklalimizi teminden ibaret olan gayeyi milliyemize vusulden (ulaşmaktan) başka bir şey düşünemeyiz. Binaenaleyh, bizce haizi ehe’mmiyet olan nokta, kudreti maliyemizin buna kafi olup olmayacağıdır. 1920 ve 1921 senelerinin fiili tecaribine (deneyimlerine) ve müspet hesabatına ve bugünkü ahvali dahiliye ve iktisadiyemizin bu geçen iki seneye nispeten, kıyas kabul etmez derecede iyi bir halde bulunmasından hasıl olan kati ümitlere istinaden arz edebilirim ki, memleketimizin, menabii varidatı davayı millimizin emniyetle istihsalini kafildir. Kuvvei maliyemiz bu güne kadar olduğu gibi, hariçten borç yapmaksızın dahi, fakirane olmakla beraber, memleketi idari ve gayesine isal edecektir (...) Efendiler! Bu günkü! mücahedatımızım gayesi istiklali tamdır. İstiklaliyetin tamamıyeti ise ancak istiklali mai ile mümkündür. Bir devletin maliyesi istiklalden mahrum olursa, o devletin bütün şubat-ı hayatiyesi (yaşamı, şubeleri) mefluç olur (felç olur). Çünkü her devlet ancak mali güçle yaşar. Mali istiklalin korunması için birinci şart, bütçenin iktisadi bünye ile mütenasip ve mütevazi (dengeli) olmasıdır. Binaenaleyh, bünye-i devleti yaşatmak için, dışarıya başvurmaksızın, memleketin gelir kaynakları ile idare, çare ve tedbirlerini bulmak lazım ve mümkündür.”²⁵³

²⁵² Mehmet Ali Aybar, “30 Ağustos”, **Geveze**, 1 Eylül, 1948, s.1.

²⁵³ Mehmet Ali Aybar, **Neden Sosyalizm**, BDS Yay., İst., s.41-44.

Mehmet Ali Aybar'ın Kemalizm'in ekonomik dönüşümlerine ilişkin analizleri solun belli akımlarına nazaran daha serinkanlıdır. İyi niyetle başlayan devrimlerin zorunlu olarak emperyalizmden yana dönüşümler yaşadığı kanaati güçlüdür. Aybar'a göre Kurtuluş Savaşı yıllarında Kemalist önderliğin özellikle mali bağımsızlık konusundaki kararlı tutumu sonradan belli bir dönüşüme uğramıştır. Ona göre sonraki yıllarda “köylü efendimiz” denmiş, fakat toprak reformu uygulanmamıştır. Sanayileşme çabalarına rağmen sanayiye değil tüketime dönük fabrikalar kuruluyor, sanayinin üretime dönük yönü gözden kaçırılıyordu ya da bilinçli olarak unutulmuş görünüyordu. Kemalist önderliğin çizgisi kaygan bir zeminde ilerliyordu. Bunun en açık göstergesi ise İzmir İktisat Kongresi'nde ülkeye yabancı sermayenin davet edilmesi idi. Kongre'de Atatürk, ekonominin önemini vurgulamasına rağmen emperyalizme ve kapitalizme karşı ulusça savaşmanın önemini vurgulayan eski konuşmaların çizgisinden farklı bir çizginin gündeme geldiği gözden kaçmıyordu. Önceki konuşmalarda sırtüstü yatıp çalışmadan yaşamak isteyenlerin bizim toplumumuzda yeri yoktu, hakları yoktu. Oysa Kongre konuşmasında Atatürk gerçekleri farklı bir biçimde değerlendirmişti. Sınıfların varlığını kabul etmiş ancak bu sınıflar arasında çatışma bulunmadığını ifade etmişti. Aybar'ın dikkat çektiği bu tutum CHP'nin 1931 yılı kongresinde sürdürülmüş “kaynaşmış kitle” politikası pekişmişti. Aybar bu konuşmanın Kemalist önderliğin sınıfsal bakış açısında önemli bir mihenk taşı olduğunu konuşmadan yaptığı uzun alıntıyla ifade etmektedir:

“Bizim halkımız menfaatleri yekdiğerinden ayrılır sınıflar halinde değil, bilakis mevcudiyetleri ve çalışmasının sonucu yekdiğerine (biri Ötekine) lazım olan sınıflardan ibarettir. Bu dakikada samilerim (dinleyenlerim) çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır ve amelelerdir (işçilerdir). Bunların hangisi yekdiğerinin muarız (karşı koyanı) olabilir. Çiftçinin sanatkara, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsine, yekdiğerine ve ameleye (işçiye) muhtaç olduğunu kim inkar edebilir. Bugün mevcut fabrikalarımızda ve daha çok olmasını temenni ettiğimiz fabrikalarımızda kendi amelemiz (işçimiz) çalışmaktadır. Müreffeh ve memnun olarak çalışmalıdır ve bütün bu saydığımız

sınıflar aynı zamanda zengin olmalıdır ve hayatın lezzeti hakikisini tadabilmelidir ki, çalışmak için kudret ve kuvvet bulabilsin. Binaenaleyh programda bahsolunduğu zaman, adeta denebilir ki, bütün halk için bir ‘Say Misakı Millisi’dir. Ve böyle bir say misakı millisi mahiyetinde olan program etrafında toplanmaktan hasıl alacak olan şekli siyasi ise, alelade bir fırka (parti) mahiyetinde tasavvur edilmemek lazım gelir. Badessulh (barıştan sonra) vukua gelebilecek (oluşabilecek) olan böyle bir şekli siyasinin şimdiye kadar olduğu gibi milletin azmi ve imanı ile ve vahdet (birlik) ve tesanüdün (dayanışmanın) birbirine müzahir olmasıyla muvaffak olacağı hakkındaki kanaatim kavidir ve tamdır.”²⁵⁴

Aybar Kemalist ekonomi politikalarının oluşturulduğu Kongre’de Atatürk’ün yabancı sermaye ile ilgili söylediklerinin de dönemin farklı yöneliminin önemli işaretlerinden biri olduğu üzerinde durmaktadır. Aybar Atatürk’ün keskin zekasına rağmen toplumumuzda çıkarları çatışan sosyal sınıflar bulunduğunu, bunların çıkarlarının çatıştığını, aralarındaki mücadelenin sürüp gittiğini göremediğini belirtmektedir. Aybar’a göre Atatürk çıkarı çatışan sınıfların dayanışma içinde bulunduğunu düşünmektedir ve bu bir yanılgıdan ibarettir:

“Sizler, memleketin ihtiyacını ve milletin kabiliyetini ve bunun karşısında bütün dünyada mevcut olan çok kuvvetli iktisat teşkilatını nazarı itibara alarak, yapılması lazım gelen tedbirleri ve tatbiki elzem olan bütün yenilikleri kemali vuzuhla ifade etmelisiniz. (...) Efendiler, iktisadiyat sahasında düşünürken ve konuşurken zannolunmasın ki, ecnebi (yabancı) sermayesine hasım (düşman) bulunuyoruz. Hayır, bizim memleketimiz vasidir (geniştir). Çok say (emek) ve sermayeye ihtiyacımız vardır. Binaenaleyh kanunlarımıza riyaetkar olmak şartıyla ecnebi sermayelerine lazım gelen teminatı vermeye her zaman hazırız ve şayanı arzudur ki, ecnebi sermayesi bizim sayimize (emeğimize) ve serveti sabitimize (doğal

²⁵⁴ Mehmet Ali Aybar, **Neden Sosyalizm**, BDS Yayınları, İst, s.41-44.

zenginliklerimize) rağbet etsin bizim için ve onlar için faydalı neticeler vesin; fakat eskisi gibi değil. Filhakika maziye ve bilhassa Tanzimat devrinden sonra, ecnebi sermayesi memlekette müstesna bir mevkiye malik oldu. Ve ilmin manasıyla denebilir ki, devlet ve hükümet ecnebi sermayesinin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Artık her medeni devlet gibi, yeni Türkiye dahi buna ve fakat edemez. Burasını esir ülke yaptırmaz.²⁵⁵

Aybar, partisinin 10 Şubat 1963 günü yaptığı genel kurul konuşmasında temel olarak Türkiye'nin kalkınma sorununu ele almıştır. Burada Türkiye'nin kalkınma şartının öncelikli olarak Kurtuluş Savaşı felsefesine yönelerek olabileceğini vurgulamıştır. Ülkemizde gerçek anlamda bir kalkınmanın ekonomik ve sosyal yapıda yapılacak köklü değişikliklerle gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir. Örneğin Türkiye'de toprak ağalığı sistemini değiştirecek bir toprak reformu yapılmadıkça ekonomik temel tarımdan endüstriye kaydırılmadıkça ve ağırlık noktası özel sektörden devlet sektörüne geçmedikçe gerçek bir kalkınma ve ilerleme olmayacaktır. Aybar bu konuşmasında bir noktada öz eleştirel de davranarak Kurtuluş Savaşı felsefesinin önemi üzerinde durmaktadır. Kurtuluş Savaşı'nın karakteri, hayat felsefesi, ekonomik ve politik doktrini bugüne kadar bilimsel ölçülerle ortaya konmamıştır. Toplumcu aydınlarımızın, düşünürlerimizin tarihçi, iktisatçı ve sosyologlarımızın bu işe bir an önce koyulmaları, doğru yolu bulmak için büyük bir önem taşımaktadır. Ona göre hareketin bundan yoksun kalması eksikliklerdir. Kurtuluş Savaşı'nın Türkiye'sinin toplum felsefesini, politik ve ekonomik görüşü işlenmemiş, değerlendirilmemiş, ham şekliyle ancak Birinci Büyük Millet Meclisi'nin bazı tartışmalarında, bazı kararlarında ve Atatürk'ün özellikle savaş günlerindeki demeç ve söylevlerinde bulunmaktadır. Bu ise o an göre emekçi halkı toplumda yönetici itici kuvvet kabul eden ve sosyal kardeşlik ve yardımlaşma esasları üzerine kurulmuş, kapitalizme ve emperyalizme karşı, çağdaş uygarlığa yönelmiş, laik demokratik, barışçı bir toplum düzeni ve yaşayış anlayışıdır.²⁵⁶

---

²⁵⁵ A.e., s.41-44.

²⁵⁶ Mehmet Ali Aybar, "Kalkınma Şartı: Kurtuluş Savaşı Felsefesine Dönüş", **Bağımsızlık, Sosyalizm, Demokrasi, Seçmeler**, s.249.

Aybar, partisinin doktrinin bu anlayış ve felsefe üzerine kurulduğunu, Kurtuluş Savaşı'nın felsefesini günün şartlarında yeniden değerlendirmeye çalıştıklarını ifade etmiştir. Aybar partisinin Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinin gerçekçi felsefesinden hareketle, ulusun büyük çoğunluğunu meydana getiren emekçi halk zümrelerini, toplumun gelişmesinin biricik yaratıcı kuvveti, ulusun yöneticisi ve öncüsü olarak gördüğünü belirtmektedir.²⁵⁷

Şener'e göre Aybar, ilk dönem Türkiye İşçi Partisi'nin parti programlarında devletçilik anlayışlarını açıklarken Atatürk dönemi devletçiliğinden ve YÖN Hareketi'nin devletçilik anlayışından ayırt edilebilmesi için, devletçilik terimini her kullanışlarında başına "emekten yana" ifadesini özellikle koymuştur:

"TİP kalkınma sorununu salt iktisadi bir sorun olarak görmüyordu. Ülkeyi 'kapitalist olmayan kalkınma yolu'na ancak emekçi sınıflar götürebilirdi, çünkü egemen sınıfların çıkarları bu sisteme ters düşmekteydi. O halde çözüm yolu her şeyden önce politikti, ve emekçilerin iktidarın gerektiriyordu. Temel ilkeler başlığı altında Kemalizm'in altı ilkesine de yer verilen TİP programında nasıl devletçilik ilkesi 'emekten yana planlı devletçilik' şeklinde yeniden tanımlanmış ve Kemalist devletçiliğin çok ötesinde sosyalist bir ilkeye dönüştürülmüşse, halkçılık ilkesi yorumlanırken de 'halk' kavramının başına 'emekçi' sıfatı getirilerek soyut bir halkçılık idealinin ötesine geçilmişti."²⁵⁸

Aybar'ın siyasal hareket tarzına bakıldığında güncel siyasal sorunlara getirdiği çözüm önerilerinde sürekli olarak tarihsel dayanaklar aradığı ve bunu yaparken Milli Kurtuluş Savaşı'nın karakteristik özelliklerine önemle vurgu yaptığı görülmektedir. 13 Ağustos 1965 yılında *Tercüman* gazetesine verdiği röportajda Aybar, serbest piyasa sisteminin Osmanlı'nın çöküşünde önemli bir rol oynadığını belirterek bu sistemin bugün de uygulanan işlemlerle Türkiye'nin kalkınamayacağını belirtmektedir. Aybar'a göre Türkiye bir milli kurtuluş hareketi içinde bulunmaktadır. Aybar'ın öncülüğündeki ilk dönem Türkiye İşçi Partisi de bu hareketin örgütlenmiş gücünü teşkil etmektedir. Ülkenin sorunlarının yegane çözümü

---

²⁵⁷ A.e., s.251.

²⁵⁸ Şener, a.g.e., s.366-367.

Atatürk'ün yüzde yüz milli politikalara dönülmesiyle gerçekleşecektir. Ülkemizin 19. yüzyılda Avrupa kapitalizmin etkisi altına girmesiyle sömürgeleşme süreci başlamıştır. Avrupa sermayesinin ve sınai mallarını Türkiye'yi bir pazar haline getirmesi Türk el sanatlarının ve sanayinin çökmesine ve devletin iflas edip bir yarı sömürge durumuna düşmesine yol açmıştır. Yabancı devletlere bu dönemde başlayan borçlanmalar Osmanlı Devleti'nde yeni borçlanmaları getirecek fasit bir dairenin başlangıcı olmuş ve ülkemiz kurtuluş savaşı verdikten sonra bu borçlar 1954 yılına kadar ödenmek zorunda kalmıştır. Özet olarak Osmanlı Devleti gelişmiş bir ekonomiye sahipken, yabancı sermayenin nüfuzu altına girince hızla çökmüş, hem ekonomik hem de siyasi bağımsızlığını kaybetmiştir. Osmanlı Devleti de özel teşebbüs eliyle, dış yardım ve borçlarla kalkınma yolunu denemiş, fakat bu yol devleti iflasa ve geri kalmışlığa götürmüştür.²⁵⁹

Aybar günün ekonomik sorunlarının çözümünde esas olarak Kemalizm'in devletçilik ilkesini savunmaktadır. Ancak burada bir adım ileri gidilerek toprak reformuna da ilişkin maddeler vardır. Türkiye İşçi Partisi, ülkenin kapitalist olmayan yoldan kalkınabileceğine inanmaktadır. Kapitalist olmayan yol 1960 Anayasası'nın öngördüğü reformların acil olarak yapılmasını öngörmektedir:

“Topraksız ya da toprağı yetmeyen köylü ailelerine toprak dağıtılmalı, dış ticaret, bankacılık, ve sigortacılık millet yararına işler hale getirilmeli, devlet eliyle büyük sanayi işletmelerinin kurularak hem modern ihtiyaçlar karşılanmalı, hem de sosyal afet haline gelen işsizliğe çare bulunmalı, vergiler herkesin gücüne göre alınmalı, milli gelir emeğe göre hakça bölünmelidir.”²⁶⁰

Uygulanacak olan ekonomi-politikanın temelinde bağımsızlık olmalıdır. Kalkınma her şeyden önce politik bir çözüm isteyen bir sorundur. Türkiye'nin kalkınıp ilerlemesini sağlayacak yolun izlenebilmesi, emekçi halkın iktidara gelmesiyle ve Türkiye'nin bağımlı bir ülke olmaktan kurtulmasıyla gerçekleşecektir.

²⁵⁹ Mehmet Ali Aybar, “Hedef Sosyalizmdir”, **Bağımsızlık, Sosyalizm, Demokrasi, Seçmeler**, s.390-393.

²⁶⁰ **A.e.**, s.390-393.

Türkiye, Atatürk'ün izlediği yüzde yüz milli ve yüzde yüz bağımsız bir politikaya dönerek kendi sorunlarını çözebilecek güce kavuşacaktır.²⁶¹

2.2.12. Aybar ve Kurtuluş Savaşı'nın Niteliği

Aybar özellikle 1950'den sonra Kurtuluş Savaşı için yazılanlara bakıldığında bu savaşın gerçek niteliğinin kavranmadığı üzerinde durmaktadır. Ona göre Kurtuluş Savaşı'nı herhangi bir savaştan ayıran temel özeliğın tam bağımsızlık olmasıdır. Asıl düşman Yunan kuvvetleri gerisindeki sömürü düzenidir. Savaş yıllarında savaşın bu karakteri açıklanmış emperyalizme karşı savaş verdiğimiz sık sık vurgulanmıştır. Buna rağmen İstanbul Hükümeti ve ona bağlı olanlar, bunu görmezlikten gelmiş ve işgal kuvvetleri ile hoş geçinmenin yolunu aramışlardı. Aybar bu görüşlerini güçlendirmek için Birinci BMM'nin 21 Ekim 1921 bildirgesini örnek vermektedir:

“(…) Türkiye Büyük millet meclisi , Milli hudutlar dahilinde hayat ve istiklalini temin ahdiyle teşekkül etmiştir. Binaenaleyh haya ve istiklalini, yegane ve mukaddes emel bildiği Türkiye halkını, emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak irade ve hâkimiyetinin sahibi kılmakla gayesine vasıl olacağı kanaatindedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin hayat ve istiklaline suikast eden emperyalist ve kapitalist düşmanların tecavüzlerine karşı müdafaa ve bu maksada aykırı hareket edenleri tedip azmiyle kurulmuş bir orduya sahiptir. Emir ve kumanda salahiyeti büyük millet meclisinin manevi şahsiyetidir. Türkiye büyük millet meclisi halkın öteden beri maruz bulunduğu sefalet sebeplerini yerini vasıtalar ve teşkilat ile kaldırmak, yerine refah ve saadet getirmeyi başlıca hedef addeder. Binaenaleyh toprak, maarif, adliye, mali- ye, iktisat ve evkaf işlerinde ve diğer meselelerde sosyal yardımlaşma ve kardeşliği hâkim kılarak, halkın ihtiyaçlarına göre yenilikler ve tesisler vücuda getirmeye çalışacaktır. 13unun için de siyasi ve içtimai (sosyal)

---

²⁶¹ A.e., s.390-393.

umdelerini (ilkelerini) milletin ruhundan almak ve tatbikatla milletin temayüllerini ve ananelerini gözetmek fikrindedir. Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisi memleketin idari, iktisadi, içtima; ihtiyaçlarına müteallik hükümleri peyder pey) tetkik ve kanun şeklinde tatbik mevkiine koymağa başlamıştır... Bir milletvekilinin, ‘bildirgede sözü edil en kapitalizm, kuşkusuz dış kapitalizm’ demesi üzerine, komisyon sözcüsü şu yanıtı vermişti: “Hayır; ayırım yapılmamıştır, Biz kapitalizmin, emperyalizmin her şekline karşıyız.”²⁶²

O günlerde kapitalizm ve emperyalizm konusunda Mustafa Kemal Paşa da şöyle konuşuyordu:

“Fakat mesleki içtimai (sosyal öğretisi, sosyoloji) itibariyle düşündüğümüz zaman, biz hayatını, istiklalini kurtarmak için çalışan erbabı sayız (emekçileriz), zavallı bir halk! Mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halk! Binaenaleyh her birimizin hakkı vardır, Salahiyeti vardır, Fakat çalışmak sayesinde bir hakkı iktisab ederiz (elde ederiz). Yoksa arka üstü yatmak ve hayatını saydan muarra (çalışmadan) geçirmek isteyen insanların bizim hayat-ı içtimaiyemiz içerisinde (toplumumuz arasında) yeri yoktur, hakkı yoktur! O halde ifade ediniz efendiler! Halkçılık, nizam-ı içtimaisini (sosyal düzenini) sayın (emeğine), hukukuna istinad ettirmek isteyen bir mesleki içtimaidir (bir sosyal öğretidir), Efendiler! Biz bu hakkımızı mahfuz bulundurmak, istiklalimizi emin bulundurabilmek için, heyeti umumiyemize, heyeti milliyemize bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı, heyeti milliyeye mücadeleyi caiz gören bir mesleği takip eden insanlarız. Binaenaleyh bu ve bu gibi teşvikatla ve izahatla hükümetimizin istinad ettiği esasasın, ilmi içtimaiye müstenit (sosyali bilime dayalı) bir esas olduğunu

---

²⁶² A.e., s.41-44.

bariz bir surette görürüz! Fakat ne yapalım ki demokrasiye benzemiyormuş, hiçbir şeye benzemiyormuş! Efendiler biz benzememekle iftihar etmeliyiz. Çünkü biz bize benziyoruz efendiler!”²⁶³

Aybar’a göre Kurtuluş Savaşı hem antiemperyalist hem anti-kapitalist özellikler taşıyordu. Bunu bizzat savaşı yürütenler öne çıkarıyordu. Özellikle savaşın antikapitalist yönü Aybar’a göre Atatürk’ün halkçılık yöneliminde görülmekteydi. Atatürk, yaşamak, kurtulmak, ve çalışan ve çalışmak zorunda olan emekçi bir halk olduğumuzu vurguladıktan sonra, çalışmadan yaşamak isteyenlerin toplumumuzda yeri olmadığını söylüyor ve “halkçılık, toplum düzeni emeğe dayandıran bir doktrindir” diyordu.²⁶⁴ Aybar aynı zamanda günümüzde sıkça tartışılan Kemalist rejimin demokratikliği üzerinde durmakta devrimin demokratik bir devrim olduğunu da belirtmektedir. Ona göre emperyalizme ve kapitalizme karşı savaşan ve toplum düzenini emeğe dayandıran bir rejim sosyalist bir rejimdir ve bu rejim halkçı olduğu içinde demokratik bir rejimdir.²⁶⁵

Aybar Atatürk’ün “ne demokrasiye ne sosyalizme benziyoruz” sözlerini Avrupa’daki rejimler ve Sovyetleri birliğine benzemediğimizi belirtmek için söylediği gibi bir yorum yapmaktadır. Atatürk’ün demokrasinin ve sosyalizmin ülkenin tarihsel koşulları içinde şekilleneceğini ima ettiğini belirtmektedir. Ona göre Atatürk’ün sözlerinden anlaşılan; onun düşündüğü rejimin emeğe dayalı; hakkın, hukukun çalışarak elde edileceği ve de çalışmadan sırt üstü yatan insanların içinde yer alamayacağı bir rejim olduğudur. Ancak siyasi bağımsızlık belli ölçülerde sağlanmasına rağmen Türkiye adım adım kapitalizme kaydı. Böylelikle ittihatçıların hayal ettiği burjuva sınıfı yasalarla desteklenerek kurulmaya başlandı.

Aybar Kurtuluş Savaşı’nın tam bağımsızlık felsefesini dönemin farklı örnekleriyle açıklamayı sürdürmüştür. Bunlardan biri de Atatürk’ün 13 Haziran 1921’de Franklin Bouillon’la yaptığı görüşmeden aktardıklarıdır. Atatürk bu görüşmede şunları söylemişti

“Alim, cahil, milletin bütün fertleri, hepsi, belki işin içindeki güçlükleri iyice kavramadıkça, bugün yalnız bir

---

²⁶³ A.e., s.41-44.

²⁶⁴ A.e., s.41-44.

²⁶⁵ A.e., s.41-44.

nokta etrafında toplanma ve sonuna kadar kanını akıtmaya karar vermiştir. O nokta, tam bağımsızlığımızın sağlanması ve sindirilmesidir. Tam bağımsızlık demek, elbette, politika, maliye, ekonomi,, adalet askerlik, kültür gibi her alanda tam bağımsızlık, tam serbestlik demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk, ulusun ve ülkenin gerçek anlamıyla bütün bağımsızlıktan yoksunluğu demektir. Biz bunu sağlamadan ve elde etmeden barışa ve esenliğe erişemeyeceğimiz kanısındayız.”²⁶⁶

2.13. Aybar’a göre Milliyetçilik ve Ermeni Meselesi Karşısında Aldığı Tutum

Aybar sosyalizm-milliyetçilik ayrımını yapay ayrımlar olarak görüyordu. Aslında onun bu bakış açısı Marksizm’in 20. yüzyıl pratiğiyle de örtüşmekteydi. Gerek 1917 Bolşevik Devrimi, gerek 1949’da gerçekleşen Çin Devrimi Marksist öleriyle birlikte ulusal nitelikler de taşıyan devrimlerdi. 20. yüzyıl Marksizm pratiği aslında ezilen dünyada proletarya öncülüğünde sosyalizm hedefiyle yapılan ulusal devrimlere tanıklık ediliyordu. Sosyalist devrimler, Marks Engels döneminin 19. yüzyıl Avrupa’sından değil daha geri olarak nitelenebilecek ve emperyalizme karşı ulusal mücadeleyle birleşen bir tarzda gerçekleşebilecek ülkelerden çıkıyordu. Bu bakımdan aslında Aybar’ın ulusal kurtuluşçuluk ve milliyetçilikle sosyalizm arasına bir sınır çekmemesi bilimsel sosyalizmin 20. yüzyıldaki pratiğinden çıkan teoriye de son derece uygundu.²⁶⁷

Aybar “biz İşçi Partililer milliyetçiyiz” diyordu. Ona göre geri kalmış bir ülke olarak Türkiye’de milliyetçilik, sömürü düzenine karşı olmak, sömürüyle savaşmak demektir. Milletini sevmenin, onu yükseltmenin başka yolu yoktu. Sömürü düzenine karşı çıkmadıkça, yani sosyalist olunmadıkça milliyetçi olunamazdı.²⁶⁸

Aybar’a göre milliyetçilik özellikle Nazi Almanyası’nın hegemonyasından sonra başka ulusları ötekileştiren, ırkçı bir biçim kazandı. Oysaki gerçek

²⁶⁶ Mehmet Ali Aybar, **Neden Sosyalizm**, BDS Yay. , İst., 1988, s.41-44.

²⁶⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Thomson, **a.g.e.**

²⁶⁸ “Aybar: “NATO’dan çıkmak şarttır, dedi” Aybar’ın Beşiktaş İlçe Kongresi Konuşması’nın haberi, **Milliyet**, 9 Ekim 1967, s.8.

milliyetçiliğin şovenlikle ilgisi olamazdı. Emperyalizmle savaşıyor ve sosyalizme yürüyen bütün uluslar, savaşım güçlerini insancıl bir milliyetçilik anlayışından alıyorlardı. Sosyalizm öncelikle milli ve insancıl anlamda milliyetçi bir hareketti. Bu noktada Aybar'ın milliyetçiliği yalnızca ülkede sosyalizmin kurulmasında değil, sosyalizm anlayışında da önemliydi. Onun ideolojik bakışında milliyetçilik ve bağımsızlık yalnızca emperyalizme karşı bir direnme noktası değildi. Aynı zamanda özellikle 1960 sonrası Sovyetler'in Çekoslovakya'yı işgali sonrası sosyalistler arasında baş gösteren tartışmalarda da Aybar'ın sosyalizmde bağımsızlık çizgisi bu tartışmalara damgasını vurmuştur. Aybar kendisini sosyalist olarak gösteren ve Çekoslovakya'yı işgal eden, fakat asıl amacı bu kılıf altında emperyalizmden farkı olmayan Sovyet yönetimine de tavrı almıştır. Onun Kemalist milliyetçiliğe sahip çıkan tutumu aynı zamanda bağımsız bir sosyalizm düşüncesinin de gelişmesi yönünde teorisinin gelişmesine olanak sağlamıştır.

Ermeni meselesi günümüzde batılı güçlerin dayatması ve Ermeni Diasporası'nın çabalarıyla siyasetin tüm kesimleri bakımından güncel bir tartışma konusu haline getirilmiştir. Aybar'ın daha 60'lı yıllarda bu konudaki tutumu dikkat çekicidir. Bu dönemde ABD'nin Vietnam'da işlediği savaş suçlarını ortaya çıkarmak için kurulan "Russell Mahkemesi"nde dünya sosyalistleri arasındaki bir tartışmada Türkiye'ye yöneltilen soykırım suçlamalarına karşı gelmiş, hatta dönemin en önemli entelektüeli olan Jean Paul Sartre'a karşı fikirlerini savunmuştur. Aslında bu tavrı Aybar'ın "bağımsızlık" fikrini yalnızca siyasal söylem düzeyinde değil, entelektüel gelişmişlik düzeyinde de içselleştirdiğini göstermektedir. Bir üçüncü dünya aydınının fikri düzeyinin üstünlüğü Russell Mahkemesi'nde soykırım tartışmasına damgasını vurmakta, sonraki kuşaklar içinse örnek aydın dersleri içermektedir. Aybar bu tartışma hakkında şu bilgileri vermektedir:

"Sartre hazırladığı metni bizlere okudu. İnsanlık tarihinde soykırımın eski bir suç olduğu belirtiliyor ve bu arada Ermeni soykırımından da söz ediliyordu. Olayların soykırım suçu olarak nitelenemeyeceğini söyledim. Dedim ki Soykırım, kasıtlı bir suçtur, üstelik tasarlanmış bir suçtur. ...Oysa Türklerle Ermeniler yüzyıllar boyunca yan yana iç içe yaşamış bu yüzden pek çok ortak yanları bulunan iki etnik gruptur. Sürtüşmeler 19. yüzyılın sonlarına doğru, büyük devletlerini Osmanlı

İmparatorluğu'nun parçalanmasını amaçlayan kışkırtmalarla başlamıştır. Olaylar Birinci Dünya Savaşı sırasında meydana gelmiştir. Birinci Dünya savaşı sırasında doğu ve güneydoğu illerimizde toptan öldürme olayları olmuştur. Rus ordularının ilerlemesinden yararlanan kimi Ermeni çeteleri Türk köylerini basmış, kadın çocuk, genç ihtiyar ayırt etmeden öldürmüşlerdir. Türkler de Ermenileri kadın, çocuk, genç ihtiyar ayırt etmeden öldürmüşlerdir. ...Bu kanlı olaylar soykırım olarak nitelendirilemez devletçe bir soykırım politikası izlendiği ileri sürülemez.”²⁶⁹

Aybar'ı bu son örnekle anmak sosyalistlerin tarihsel bakış açısının fikri dönüşümlerini izlemek bakımından son derece önemlidir. O adeta bir sosyalistin, hiçbir etki altında kalmadan hangi ortamda olursa olsun, hatta “entelektüel şiddet” ortamında dahi, nesnel olarak fikirlerini özgürce savunmasının önemini bir kez daha hatırlatmıştır.

2.2.14. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin Kurtuluş Savaşı Türk Devrimi Algısı

TSİP 12 Mart Askeri Darbesi sonrasında Türkiye İşçi Partisi'nin kapatılması üzerine bu partinin içinde gelen kadrolar tarafından 15-16 Haziran 1974 yılında kuruldu. Kuruluş öncesi bir dizi çalışma yapıldı. Özellikle *Sosyalist Parti İçin Teori-Pratik Birliği* ve *Kitle* dergileri çıkarılarak sosyalist solun ne yapması gerektiği konusunda yayınlar yapıldı. Partinin kurulmasıyla birlikte aylık teorik yayın organı olan *İlke* dergisi yayımlanmaya başlandı. TSİP kuruluşuyla birlikte içine belli farklı öğelerin katılımı da olsa düşünsel olarak birinci TİP döneminin ideolojik yönelimi büyük ölçüde sahiplenildi. Sol tarih üzerine eleştirel bir bakış açısı geliştirdi ve kendi yapılanmasının düşünsel meşruiyetini olgunlaştırdı. Hareketin kurucularının fikirlerine göre partinin genel teorik düzeyi yetersizdi. Bunun nedeni ise solun 60'lı yıllara kadar yayılmamış olması ve bilimsel sosyalist teorini öğrenilememiş olmasıdır.²⁷⁰

Parti genel başkanı Ahmet Kaçmaz, Parti'nin amacını şöyle belirtmektedir:

²⁶⁹ Mehmet Ali Aybar, **TİP Tarihi 2**, BDS Yay., İst., 1998, s.145-146.

²⁷⁰ Yalçın Yusufoglu- Çağatay Anadol, “TSİP: Doktriner Bir Parti Üzerine Doktriner Bir Değerlendirme”, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Sol**, C:8, İletişim Yay. İst. s.477. (477-492).

“Ülkemizde gerek sömürüye karşı yürütmekte olduğumuz ekonomik mücadelenin yönlendirebilmesi, gerekse emperyalizme ve yerli ortaklarına karşı sürdürdüğü bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin başarıya ulaşabilmesi için, işçi sınıfımızın örgütlü siyasi mücadele yürütmesi şarttır. Ancak böyle yapmakla iktidar mücadelesi verebilmesi, iktidara gelmesi ve iktidarında uygulayacağı bir seri köklü girişimlerle kendini ve geniş yığınların geleceğine kasteden halk düşmanı komplo ve sabotajcıları önleyerek, halkın çıkarlarını koruması gerçekleşebilir.”²⁷¹

Parti aynı zamanda sosyalizm mücadelesinin yanında halkın demokratik hakları için de mücadele etmeyi temel görevlerden biri olarak kabul ediyordu. TSİP’e göre bu görevler iktidar mücadelesinden bağımsız değildi. TSİP, bir yandan siyasal iktidar mücadelesi verilirken, öte yandan sosyalist mücadeleyi genel demokratik mücadeleyle bütünleştirmek istiyordu. Böylece topyekûn emekçi halk hareketinin uzun ve kısa erimli hedeflerinin birlikteliğinin güçlü zeminlerde ve hayatın içinde gerçekleştirilmesi hedefi ortaya konuyordu.²⁷²

Partinin kuruluşu öncesi Türk Devrimi’ne ilişkin ilk görüşleri *Sosyalist Parti İçin Teori-Pratik Birliği* dergisinden izlemek mümkündür. Burada özellikle Türkiye’de işçi sınıfının gelişimi incelenirken Türk Devrimi’yle ilgili tespitler yer alacaktır. Sovyetik bir parti olarak tanınacak olan partinin ilk Türk Devrimi değerlendirmeleri de Sovyet yazarlarının Türk Devrimi’yle ilgili yazdıklarını örneklemek olmuştur. Bu yazılarda özellikle Kemalizm’in kuruluş dönemindeki niteliği ve ekonomik gelişim ve işçi sınıfının durumu konusunda tutumlar sergilenmiştir. Örneğin “Türkiye’de İşçi Hareketleri” başlıklı yazıya göre Türk Devrimi’nin antiemperyalist bir karakteri vardı. Devrim önce saltanatın kaldırılması, daha sonra Cumhuriyet’in kuruluşuyla birlikte ve sonrasında halkın yaşayış ve kültüründe ortaçağdan kalma örf, âdet ve inançların yıkılmasına yönelmiş ve bazı burjuva reformlarıyla esasen tamamlanmıştı. Bu reformlara rağmen yeni kurulan cumhuriyet özel mülkiyete dokunan bir tasarrufta bulunmamıştı. 1924 Anayasası

²⁷¹ Ahmet Kaçmaz, “TSİP” *STMA*, C:7, s.2258.

²⁷² *Beşinci Yılında TSİP Broşürü*, TSİP Yay., İst, 1979, s.3.

esas olarak özel mülkiyeti güvence altına aldı.²⁷³

Bu politikalara paralel olarak diğer sosyalist akımların benzer görüşleri TSİP yayın organlarında da işlenmiştir. Lozan ve İzmir İktisat Kongresi sonrasında emperyalizme belli tavizlerin verildiği konusu sıkça işlenmektedir. Örneğin bunlar ilk beş yıllık dönemde uygulanan düşük gümrük tarifeleri ve Osmanlı'nın borçlarının ödenmesiydi. Bu koşullarda kalkınmaya dönük milli bir ekonominin yaratılmasında sıkıntılar yaşanmıştı. Buna rağmen özellikle Sovyetler'le girişilen işbirliği belli adımların atılmasını sağlamıştır. Buna rağmen özellikle Türkiye'de, feodal kalıntıların güçlü etkileri yüzünden milli ekonomi henüz geri durumdaydı. Tarıma elverişli toprakların önemli kısmı ağaların büyük çiftlik sahiplerinin ve devletin elinde bulunmaktaydı. Toprak meselesinin çözülmemiş olması feodal kalıntıların varlığını sürdürmesi, iç pazarın darlığı gibi nedenlerle komprador burjuvazinin yabancı sermaye ile birleşme eğilimi orta çıkmıştı.²⁷⁴

TSİP, 12 Eylül'den sonra kapanmasına rağmen partilerinin yeniden 3 Ocak 1993 yılında kuruluşu ile birlikte aynı adla faaliyetini sürdüren tek sosyalist partidir. Partinin genel başkanı ise Turgut Koçak'tır.²⁷⁵

Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet, TSİP'e göre Osmanlı'nın Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki paylaşılma süreci ve sonrasındaki paylaşım kavgasına karşı Osmanlı içindeki halkların emperyalizme bir başkaldırısı olarak değerlendirilmektedir. TSİP'e göre emperyalist devletler arasında dünyanın yeniden paylaşılması amacıyla yapılan Birinci Dünya Savaşı'yla Avrupa'daki büyük çokuluslu imparatorluklar dağılmış ve yıkılmıştı. Sonrasında Rusya'da işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesiyle ve Anadolu'da Osmanlı'dan arta kalan halkların emperyalizme karşı başkaldırmasıyla, yeni tarihsel güçler sahneye çıkmıştı. Başarının kazanılmasında Rus Devrimi ile yapılan ittifak belirleyici olmuş bunu sonucu olarak bağımsız bir cumhuriyet kurulmuştu. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın önderliğini oluşturan bileşenler ise askeri bürokrasi, Anadolu eşrafı ve tüccar zümreleri ile küçüklü büyüklü toprak sahipleriydi. Ezilen Müslüman Doğu halklarının, Kürt yerel feodalitesinin ve dünyanın ilk işçi sınıfı devletinin desteği ve sempatisi gibi tarihte zor görülecek istisnai koşulları yan yana getiren bir müttefik

²⁷³ R.P. Korniyenko "Türkiye'de İşçi Hareketleri" **Sosyalist Parti İçin Teori Pratik Birliği**, S:4 (Nisan 1971), s.48.

²⁷⁴ **A.e.**, s.49.

²⁷⁵ Bkz. 3. Bölüm. **Turgut Koçak**'ın Türk Devrimi değerlendirmeleri: s. 532-542.

çember bu zaferi kolaylaştırmıştır.²⁷⁶

TSİP'e göre zafer kazanıldıktan bir süre sonra Kemalist önderlik iki olayla birlikte sonraki doğrultunun ne yöne gideceği konusunda ipuçları vermişti:

“Savaşın siyasal önderliğinden komünistlerin ve yoksul köylü-işçi güçlerinin tasfiye edilmesini simgeleyen Mustafa Suphi ve yoldaşlarının (15'lerin) katledilmesi ve İzmir İktisat Kongresi kararlarının çizdiği çerçevede dahilinde yeni rejimin iktisadi-siyasal tercihinin kapitalizm olarak belirlenmesi.”²⁷⁷

Siyasal zaferin kazanılmasında Lozan Antlaşması pekiştirici olmuş, bundan sonraki toplumsal alandaki devrimlerin hayata geçirilmesi Mustafa Kemal önderliğinin siyasal programını daha kolay uygulayacağı bir dönemi başlatmıştır. Emperyalist güçler tarafından mevcut uluslararası güçler dengesi içinde Lozan Antlaşması'yla resmen tanınan askeri zaferin ilerletici rüzgârıyla, Mustafa Kemal'in yeni Cumhuriyet rejiminin kurucu önderi olması kaçınılmazdı. TSİP'e göre Cumhuriyet'in ilanı, saltanatın ilgası, Osmanlı hükümdar ailesinin sürgüne zorlanması, hilafetin ilgası ve devlet ve toplumun yeniden inşasında laiklik ilkesinin benimsenmesi, dinsel eğitimi kaldıran ve çoklu eğitim yerine eğitim-öğretim birliğinin getirilmesi, alfabe devrimi ve okuma yazma seferberliğini başlatılması gibi bir dizi toplumsal-siyasal-kültürel dönüşüm, Türk Devrimi önderliğinin kendi konumunu pekiştirmesinde önemli aşamalardı. Ancak devrimi özellikle feodal güçlerle birleşerek oluşturan yeni burjuva sınıfı, yeni bir rejimden çok Osmanlı'nın restorasyonu eğilimine yönelmişti. Yeni bir şey kurmaktan öte eskiyi farklı biçimlerde sürdüren bir anlayış hâkim olmuştu.²⁷⁸

TSİP'e göre gerek ilk dönem liberal ekonomi gerekse ikinci dönem olarak adlandırılan devletçilik dönemi Kemalist iktidarın uluslararası sermaye ile işbirliğini pekiştirmeye çalıştığı bir sürece denk gelmektedir. Liberal dönemin sorunlu ilerlemesinde dünya ekonomik bunalımının etkileri olacaktır. Dünya kapitalizminin

---

²⁷⁶“Komünist Hareketin Reorganizasyonu İçin Tezler:5, Emperyalizm ve Bağımsız Cumhuriyet,” TSİP Resmi Sitesi: http://www.tsip1974.com/yeni_sayfa_265.htm, 10 Şubat 2012.

²⁷⁷ A.y.

²⁷⁸ A.y.

bunalıma girdiği bir dönemde görece de olsa kalkınmaya dönük bir ilerleme olacaktır:

“1923-1928 döneminde liberal politikayı benimseyen bu dinamik, kapitalist sistemin 1929 Büyük Bunalımı ile yüz yüze gelince tıkanı. Ülkeler ve pazarlar arasında sermaye akımlarının kısıtlandığı 1930-1939 yılları bütün dünyada buhranın etkisiyle devletçiliğin yayıldığı, sermaye güçlerinin kendi ulus devletlerinin himayesi altına girdiği, dünya ticaretinin daraldığı bir içe dönme dönemiydi. 1929’a kadar Avrupa kapitalizmini canlandırmaya koşan ve bu arada büyük kazançlar elde eden Amerikan sermayesi, geçici bir süre için memleketine dönmekteydi. Bütün kapitalist ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de devletçilik politikasıyla yerli burjuvazi himaye altına alınmaya çalışıldı. Ülke kaynaklarıyla kalkınma ve kendi kendine yeterli olma ilkesinin uygulandığı bu dönemde, dış ticaret açığı kapandı, yabancı sermaye ithali çok azaldı. Dünya ticareti, 1930’lu yıllarda ikili ticaret anlaşmaları, kota kısıtlamaları ve yüksek gümrük duvarları arasında boğuldu. Önde gelen emperyalist devletler, geri kalmış ülkelerin pazarlarını ele geçirmeye ve askeri zor kullanarak dünya pazarlarını yeniden paylaşmaya yöneldi.”²⁷⁹

TSİP kurulduğu dönemde yayın organlarında kendi görüşlerini açıklarken özellikle devletçilik uygulamaları üzerinde durmakta, bunun en önemli savunucusu olarak gördüğü Yön Hareketi’ni eleştirmektedir:

“Günümüzün gerçeklerine uygun yeni bir devletçilik anlayışını Türkiye için zaruri sayıyoruz. Ayrıca özel teşebbüsün mutlaka verimli, devlet teşebbüsünün de mutlaka verimsiz olduğu şeklindeki yaygın düşüncenin sağlam delillere dayanmayan ve geniş propaganda ile beslen bir inanç olduğunu belirtmekte fayda görüyoruz.”²⁸⁰

TSİP Türkiye’nin 1960’larda gittikçe gelişen emperyalizme bağımlı kapitalizmin ilk uygulamalarını 1920’lere götürüyordu. 1923’lerden sonra devlet kapitalizmi eliyle güçlenen özel sektör İkinci Dünya Savaşı sırasında yaptığı vurgunlarla ilkel sermaye birikimini güçlendirdikten sonra artık liberal ekonomi

---

²⁷⁹ A.y.

²⁸⁰ “Radikal Reformculuk: Yön- Devrim Çizgisinin Eleştirisi, **İlke**, S:9 (Eylül 1974), s.75.

özlemleri içine girmiş devletçiğin dar kalıplarından sıyrılmıştı.²⁸¹ Partiye göre; Osmanlı'dan devralınan ekonomik yapı esas olarak tarımsal bir düzene dayanıyordu. Toprakların çok az bir bölümü verimli bir şekilde işleniyordu. Tarımdaki yarı-feodal yapı bunda etkindi ve Cumhuriyetin kazanılmasından sonra özellikle güneydoğuda feodal yapı sürmüş feodal aşiretler eliyle tarımdaki sömürü devam ettirilmişti. Tarımda pazara yönelik üretimin yaygınlaştığı ve güç kazandığı 1927-1950 döneminde, tarım teknolojisinin küçük bir azınlığın tekelinde geliştiği gözlemlendi. 1920'lerde Amerikan sermayesiyle diriltile ve en modern teknolojilerle donatılan finans-kapitaliyle Almanya hızla Avrupa'nın en güçlü ülkesi durumuna geldi. Bütün güney-doğu Avrupa ve Türkiye, Alman militarist yayılma siyasetinin hedefi ve hammadde kaynağı olmuştu. İsmet İnönü, Kemalist dinamiği savaş yılları boyunca emperyalist güçlere daha fazla yanaşan, Sovyetler Birliği ile mesafesini açan ve ikili oynamakla birlikte daha çok Alman Nazi yanlısı doğrultuya yönelen bir akıma dönüştürdü. Kendisini bu yıllar içerisinde Milli Şef ilan etti.²⁸²

TSİP liderlerinin sonradan yaptıkları değerlendirmelerde özellikle 1960'ların ideolojik atmosferinin etkilerine yönelikti. Bu dönemdeki en önemli hatalardan biri sosyalizmin yalnızca bir kalkınma yöntemi olarak görülmesiydi. TSİP, içinden geldiği TİP'i de bu popülist sosyalizm anlayışına kapılmakla eleştirmiştir. 1960'larda yeni oluşan bu anlayışa göre bulanık adaletle, sosyal demokrasiyle burjuva demokrasisiyle, Atatürkçülükle sosyalizmi bir sayma TİP içinde de yaygınlaşan bir eğilim haline gelmiştir.²⁸³

Partiye göre Türkiye sosyalist hareketinin en önemli sorunlarından biri Kemalizm kuyrukçuluğuydu. Kemalizm şakşakçılığı olarak tarif edilen bu alışkanlık cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sol harekete sirayet etmiş, Türkiye'de işçi sınıfının bağımsız hareketinin üzerinde Demokles'in kılıcı gibi sallanmıştır. TSİP bu kuyrukçuluk politikasının komünistleri aynı zamanda teslimiyetçiliğe ve politika üretmemeye götürdüğüne işaret etmiştir. Cumhuriyet tarihi boyunca sosyalistler Kemalist burjuvaziden ve onu destekleyen bürokrat küçük burjuvaziden medet umarak teslimiyetçiliğin çeşitli örneklerini vermişlerdi.²⁸⁴

TSİP, MDD hareketinin eleştirdiği süreçte bu hareketin Kurtuluş Savaşı ve

---

²⁸¹ A.e. s.77.

²⁸² A.e. s.77, Genel Başkan Ahmet Kaçmaz'ın bu konudaki konferans metni için bakınız: "TSİP Genel Başkanı Ahmet Kaçmaz'ın Konferansı", **Kitle**, S: 89 (29 Aralık 1975), s.9.

²⁸³ "Türkiye İşçi Partisi 2", **İlke**, S:11(Kasım 1974), s.48.

²⁸⁴ "Milli Demokratik Devrim Hareketi'nin Eleştirisi", **İlke**, S: 12 (Aralık 1974), s.67.

sonraki dönemi değerlendirirken Kemalizm'e hakkından fazla nitelikler atfettiğini, aslında bu dönemin devrimciliğinin çok da abartılmaması gerektiğini belirtmektedir. TSİP'e göre 1923-1938 dönemi, burjuva diktatörlüğün kurulduğu işçi ve emekçiler üzerinde baskının yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. MDD'cilerin devrimci diktatörlük olarak tanımladığı bu dönemde aslında yalnızca “üç beş devletleştirme ve millileştirme, bazı ekonomik tedbirler dışında bir şey yapılmamıştır. Bunlara bakıp dönemi devrimci ilan etmek işçi sınıfının bağımsız hareketine kitlelerin kurtuluş mücadelesine, toplumun demokratlaşmasına asla önem vermeyen, kitlelere inanmayan bir anlayışın ifadesiydi. TSİP'e göre Kemalist dönemi devrimci olarak ilan etmek ne bilimsellikle ne de içtenlikle bağdaşmaktadır. Oysaki bu dönem tek parti olan CHP ve onun burjuva devletinin diktatoryasıdır.”²⁸⁵

TSİP'in bu dönemde MDD hareketinin öncülerinden Mihri Belli'ye yaptığı bir eleştiri dikkat çekicidir. Belli'nin Çanakkale zaferinin Bolşevik Devrimi'nin başarılı olmasında etkili olduğu görüşü adeta alaya alınmaktadır:

“Büyük Ekim Devrimi'ni hazırlayan bir faktörün de Türk ordusu olduğunu Belli'den öğreniyoruz. 1915'te biten Çanakkale'nin 1917'deki Ekim Devrimi'ne ne denli bir katkısı olduğunu tabi ki anlayamıyoruz. İşte 'millici' bir ajitasyon daha.”²⁸⁶

Elbette TSİP bu noktada yanılmaktadır. Mesele 1915-1917 arasındaki süreden öte emperyalistlerin Çarlık Rusyası'na olan silah ve asker yardımlarının Çanakkale bağlantısının kesilmesi sonucunda Bolşeviklerin bu sayede Ekim Devrimi sürecini hızlandırmalarıydı.

TSİP 60'larda özellikle MDD ve YÖN Hareketi gibi asker-sivil-aydın zümre dinamiğine vurgu yapılmasının kökeninde Kemalist politikaların 1920'lerden beri uyguladığı milliyetçi yönelimin etkisi olduğunu düşünmektedir. Atatürkçülük propagandası ile birlikte yapılan “vatan millet Sakarya” edebiyatı sol akımları da etkilemiş, militarizmin hegemonyasını yaygınlaştırmıştır. Bunun 60'lardaki somut etkisi ise MDD akımının gençlik kitlelerini Kemalist şartlanmalarla sosyalizm kılıfı adına mobilize ettiği bir süreci yaratmıştır. Gençlik dinamizmi ise bu fikirlerle

---

²⁸⁵ A.e., s.69.

²⁸⁶ A.e., s.72

birlikte işçi sınıfına değil küçük burjuva radikal hareketlere yönlendirilmiştir.²⁸⁷

TSİP liderleri Yusufoglu ve Anadol'a göre Kemalizm'le sosyalizm birbirine karıştırılıyordu. Bunun yanında Türk sosyalistlerinin genel olarak Kemalizm'e bakışlarında ciddi hatalar vardı. TSİP liderleri Mustafa Kemal'in Müdafai Hukuk cemiyetlerini iki kongrede yan yana getirip geçici devrim hükümet niteliğindeki TBMM'yi kurmasını, yine kendinden önce başlamış silahlı mücadeleleri düzenli ordu savaşına dönüştürmesinden sonra kazandığı üstün ve politik başarıları ve cumhuriyetin ilanını izleyen dönüşümleri küçümsemenin yanlış olduğu üzerinde durmaktadırlar. Bu önemli bir başarıdır ve 1908 Devrimi'nden sonra burjuva demokratik devrimin ilerletilmesi anlamına gelir. Ancak bu devrimi destekleyen komünistlerin düşünsel bağımsızlıklarını korumaları gerekirdi ve kimliklerini burjuva düşüncesiyle karıştırmamalıydılar.²⁸⁸

Aynı liderlere göre Kemalist Cumhuriyet'in özellikle laiklik ilkesi ve politikaları sosyalistlerin Kemalizm'e bakışını bulanıklaştırmıştır. Devletin birincil görevinin tarih boyunca dinsel gericiliğe karşı olmak olarak gösterilmesi resmi ideoloji lehine bir durum yaratmış sosyalistler adeta tuzağa düşmüştür. Dinsel gericiliğe karşı laiklik savunulurken gericiliğin altyapısını tasfiye etmek feodalizmin üzerine gitmek Anadolu'da mütegalibe, eşraf egemenliğini kırmak için bir şey yapılmamıştır. Bazı üst yapı reformlarına rağmen gericiliği besleyen sınıfsal nedenlere dokunulmamıştır. Yani devletin esas düşmanının irtica olduğu tezi yanlıştı. Esas düşman irtica değil soldu, komünizmdi, işçi sınıfı ve Kürtler'di. Nitekim Şeyh Sait İsyanı sonrası çıkarılan kanunlar da bunun göstergesiydi.²⁸⁹

Yusufoglu ve Anadol TSİP'in bu dönemde Kürt sorunu konusunda da ciddi bir teorik açılım getirdiklerini öne sürmektedirler. Soldaki ulusal ve milliyetçi önyargılara karşı doğru politikaları savunduklarını iddia etmektedirler. Sosyalistler Cumhuriyetin kuruluş döneminde 19 Kürt isyanı olmasına rağmen bu konuda ciddi bir yönelim ortaya koymamışlardır. Oysaki TSİP, kendi bilimsel teorisinde ulusal şuurunu şekillendirmiş, ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesinin fiilen ve açık seçik ne anlama geldiğini geniş teorik açıklamalara, öz kaynaklara dayanarak anlatmıştı. İlginçtir ki TSİP liderleri bu dönemde ABD gibi emperyalist bir ülkenin

---

²⁸⁷ A.e., s.71.

²⁸⁸ Yalçın Yusufoglu- Çağatay Anadol, a.g.e, s.484.

²⁸⁹ A.e., s.486.

“kendi kaderini tayin hakkı”nı uluslararası belgelerde kabul ettirmesini ve bunun 1976’da Helsinki Nihai Senedi’ne girmesini olumlu karşılamaktadır. Bu belgeye dayanarak TSİP’in Türkiye’de kendi kaderini tayinin uygulanması için çaba gösterdiği ifade edilmektedir.²⁹⁰

2.3. TÜRKİYE HALK KURTULUŞ ORDUSU (THKO) ve TÜRKİYE DEVRİMCİ KOMÜNİST PARTİSİ’NİN (TDKP) TÜRK DEVRİMİ DEĞERLENDİRMELERİ

Bu bölümde 12 Mart döneminin en önemli sol akımlarından THKO ve TDKP akımının genel ideolojik siyasal karakteri ve özel olarak Türk Devrimi bağlamındaki tahlilleri ve analizleri olacaktır. THKO sonrası TDKP dışında kayda değer tek grup olarak Teslim Töre önderliğinde bir grup ayrılacak, 1980’lere kadar en önemli örgütsel faaliyeti gösterecek olan başka bir yapılanmaya gidecektir. Fakat bir etkinlik göstermeden 1980 askeri darbesiyle birlikte sönmünecektir.

2.3.1. THKO ve Kuruluş Süreci

THKO Deniz Gezmiş ve arkadaşları tarafından kuruldu. Deniz Gezmiş’in öne çıkmasının nedeni 68 Gençlik hareketinden gelen fiili önderlik konumuydu. THKO’nun fikirlerini ifade eden ilk bilgiler Hüseyin İnan’ın yazdıklarında görülmektedir. Örgüt 1968 Gençlik Hareketi içinde sosyalist fikirlerle tanışmış kadrolardan Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Sinan Cemgil, Yusuf Aslan, Alpaslan Özdoğan ve Cihan Alptekin örgütün kurucu kadrosunu oluşturuyordu. Bu simalar dönemin gençlik hareketi içinde aktif olarak yer almış ve çekirdekten yetişen

---

²⁹⁰ A.e., s.486-487.

deneyimli gençlik liderleriydi. THKO öncelikle kurumsal bir örgütten çok adını etkili eylemlerle duyurmayı amaçlayan ve “hareket”i esas alan bir özelliğe sahipti. Örgüt esas olarak gelişmiş ve sistemli bir programatik yapıya sahip değildi. Kuruluşu öncesinde herhangi bir teorik hazırlık yapılmamış, gelişen hareket içinde ideolojik rotası belirlenmişti. Marksizm Leninizm’den derinden etkilenmesine rağmen, bunu özümsemiş yapısında şekillendirmiş ve bunu stratejik bir bütünlüğe dönüştürmüş bir karakterden uzaktı.²⁹¹

Öncelikli çıkış noktası emperyalizmin ülkedeki tahakkümüne son vermek ve emperyalist işbirlikçisi unsurların ülkeden kovulmasıyla birlikte sosyalist bir devrimi başarıya ulaştırmaktı. Bu özellikleriyle aslında 68 Gençlik Hareketi’nin “kuvayı milliyeci” özelliklerini bağrında taşıyıp bunu sosyalist ideoloji ve pratikle birleştirmeyi hedefleyen bir karaktere sahipti. 68’in Cumhuriyetçi karakterinin özünde bazı yazarların iddia ettiği gibi bir meşruiyet kılıfı ihtiyacı değil onun geçmişten devraldığı ideolojik kültürel doku ve karakterin etkili olduğu net olarak görülmektedir.²⁹²

Örgütün önde gelenlerinden Mustafa Yalçınar örgütün ideolojik hattına ilişkin şunları söyler:

“Pratik formülasyonunda kendine özgü bir çizgi izlemekle birlikte, Milli Demokratik Devrim teorisi görüşlerine uygun olarak antiemperyalist mücadeleyi birinci hedef olarak saptayan grup, pratik uygulamasında da hedeflerini bu doğrultuda seçiyordu. Silahlı mücadele anlayışı, pratikten anlaşıldığı üzere; büyük kentlerde ‘taktik’ amaçlı propaganda ve maddi güç kazanma hedeflenirken, ‘stratejik’ yığınak kırsal alanda olacaktı. Yani devrimin kırlardan oluşacağı inancı vardı. ÇKP-SBKP bölünmesinde Küba ve Vietnam Komünist Partisi’nin tutumuna benzer şekilde, eşit uzaklıkta durma politikası izleniyordu.”²⁹³

---

²⁹¹ Teslim Töre, “Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) Doğuşu-Gelişimi ve Sonu” , **STMA**, C:7, s.2170.

²⁹² Bülent Somay, “Türkiye Solunun Kemalizm’le İmtihanı”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, Sol, C:8, İletişim Yay. İst., 2005, s.657.

²⁹³ Mustafa Yalçınar, “THKO” , **STMA**, C:7s.2178-2179., Sayılın, **a.g.e.**, s.356-360.

THKO kuramsal tartışmaların ötesinde kendisini eylemleriyle duyurmaya çalışmıştır. Örgüt 12 Mart darbesinin hemen arifesinde 4 Mart 1971 tarihinde 4 Amerikalı astsubayı kaçırmış ve eylem sonrasında yayınladığı bir bildiri ile kuruluşunu kamuoyuna duyurmuştur.²⁹⁴ 12 Mart'a kadar, Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKPC) ile birlikte döneme damgasını vurmuş, aslında politik ve pratik olarak bu örgütle ortak hareket etmiştir. Bu dönemde ODTÜ yurtlarının çatışmalar sonucu kapatılmasının ardından, örgütün şehir kadroları kırsal üs noktalarına gitmek üzere ayrılmışlardı. Ancak Deniz Gezmiş ve Yusuf Arslan 16 Mart'ta Sivas'ta; Hüseyin İnan ve Mehmet Nakiboğlu ise 21 Mart'ta Kayseri'de yakalandılar. THKP-C ile beraber alınan ortak eylem kararı doğrultusunda Ünye'deki ABD radar üssünü basan THKP-C lideri Mahir Çayan ve Cihan Alptekin 30 Mart 1972'de Kızıldere'de, Sinan Cemgil Nurhak'ta öldürülürken; Deniz Gezmiş,

---

²⁹⁴ **THKO'nun Kuruluş Bildirisi (1971):** "Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun Sesidir: 1. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu halkımızın bağımsızlığının silahlı mücadele ile kazanılacağına ve bu yolun tek yol olduğuna inanır. 2. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu bütün yurtseverleri bu kutsal mücadele saflarına çağırır ve hainlere karşı giriştiği kavgada son savaçısına kadar devam edeceğini bildirir. 3. Amacımız Amerika'yı ve tüm yabancı düşmanları temizleyerek, hainleri yok etmek ve düşmandan temizlenmiş tam bağımsız Türkiye'yi kurmaktır. 4. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu ezilen halkımızın öncü gücüdür, halkımızın kurtuluşu dışında hiçbir harekete girişmez. 5. Halkımıza sunu duyuruyoruz. Düşmanın zenginliğine, sayısına, imkanlarına ve dehşetine aldanmayınız. Düşmana boyun eğmeyiniz, haklarımızı zorla alacağız, çünkü onlar her şeyi bizden zorla alıyorlar. Bütün Yurtseverler: şerefsiz yaşamaktansa şerefle ölmek, yalvarmak yerine zora başvurmak, başkasına değil kendine ve kendin gibi olanlara güvenmek, nerede ve nasıl olursa olsun hainlere boyun eğmemek parolamızdır. Devrimciler: Barışçıl şartlar içinde mücadele metotlarını bırakınız. Halk kitlelerini kurtuluşa götürecek olacak olan şiddet politikasını temel alan silahlı mücadeleye THK Ordusu'nun saflarında katılınız. Ulusal kurtuluş savaşının haklı bayrağını emperyalizmin saldırgan politikasına karşı hep beraber dalgalandıralım. İşçiler, Köylüler: Hainler sürüsünün jandarması ve polisi her gün yeni katliamlar hazırlamaya devam ediyor. Doğu'da Komando saldırılarında, 16 Haziran'da, Bossa'da ve daha birçok yerlerde, kurşunlanan ve işkence edilen kardeşlerimizin intikamını henüz alamadık. Alın terimize el koyan hainler sürüsüne karşı isyan bayrağını hep birlikte açalım. Öğretmenler, Küçük Memurlar: Bir kuru ekmek parasını zorla veren, hesabına gelmeyince diyar diyar sürgün çocuğu yapan ve sizleri elinin altında bir uşak gibi kullanmak isteyen bu satılmışlardan aman dilemeyiniz. Ezilenlerin tek kurtuluş yolu ezenlere karşı giriştikleri kutsal isyandır. Daha şimdiden polisinden, Devlet Başkanına kadar hiç birisi evinde rahat uyuyamaz, çoğu ise evine rahat gidemez olmuştur. Onlar yarın ne olacağını çok iyi biliyorlar ve bugün bir avuç savaçısı olan Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun, yarın binler ve milyonlar olduğu zaman ne yapacaklarını düşünüyorlar. Tekrar ediyoruz: Düşmanın sayısına, zenginliğine, dehşetine ve imkanlarına aldırmayınız. Onun elindeki silah ve imkânlarına aldırmayınız. Onun elindeki silah ve imkanları aldığımız zaman, bizi durduracak hiç bir güç kalmayacaktır. Kendimize ve kendimiz gibilere olan güvensizliği yok edelim. sunu iyi bilelim ki, halkın, yani bizlerin gücü karşısında hiç bir kuvvet dayanmaya muktedir değildir. Bu şerefli kavgada, kutsal görevimizi alalım. Yarının Türkiye'si bize cennet, düşmana zindan olacaktır. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu, bu mücadeleye en son neferine kadar ve kanının son damlasına kadar devam edeceğini bildirir." <http://kutuphane.halkcephesi.net/Tarih/THKO.htm>, 25 Kasım,2011.

Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan 6 Mayıs 1972’de idam edildiler. Böylece örgüt, kurucu ve lider kadrosunu oluşturan kişilerin çoğunu kaybetti.²⁹⁵

THKO Davası’ndan yargılanıp mahkûm olan kadroların 1974 affıyla hapisten çıktıktan sonra dışarıdakilerle birleşerek oluşturduğu geçici merkez komite, hızla örgüt çizgisinden uzaklaşırken, komite üyeleri kendi aralarında da bir farklılaşma sürecine girdiler. Af sonrası cezaevinden çıkan ve çalışmalara devam etmek isteyen kadrolar ideolojik- teorik üretim ve örgütsel faaliyetlerini sürdürmek istediler. Yapılan görüşmeler sonucu toparlanmak, birleşmek ve örgütlenmek kararı alındı. Varılan bu karar sonucu 1975 yılı başlarında 9 kişiden oluşan THKO geçici merkez Komitesi’ni kurdular. Komite, görev olarak önüne örgütlenmek program tüzük oluşturmak ve teorik görüş üretmeyi koydu. Bunun bir aracı olarak “Yoldaş” adlı yayın organı yayımlanmaya başladı. Kadroların bir araya gelme arzusuna rağmen gerek darbe, gerek hapishane koşulları belirli bir niteliksel dönüşümü beraberinde getirdi. Derginin ikinci sayısının hazırlanması sürecinde ortaya derin ideolojik görüş ayrılıkları çıktı. *Yoldaş* dergisinin çıkarıldığı ve daha THKO adının terk edilmediği dönemde THKO Geçici Merkez Komitesi çoğunluk olarak Mao Zedung’un antirevizyonist çizgisini benimsedi. Bu dönemdeki ayrılık, Teslim Töre’lerle THKO Geçici Merkez Komitesi arasında yaşandı ve taraflar 1975’te ayrıldı. Çoğunluk Halkın Kurtuluşu dergisi etrafında ve Mao Zedung çizgisinde toplandı. Bu grup THKO’nun esasa olarak yurt içindeki kadrolarına ve gücüne dayanan gruptu. Bu yüzden ideolojik-siyasi çizgisinin şekillenmesinde, şu veya bu “sosyalist ülke”nin etkisinden çok, kendi gücü ve kavrayışı belirleyici olmuştu. Ancak belli ölçülerde de Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti, Mao Zedung ve Sovyetler Birliği’nin sosyalist karakteri konularında ortaya çıkan tartışmalar bölünmeyi etkilemişti.²⁹⁶ Bir grup, Arnavutluk Emek Partisi ve lideri Enver Hoca yanlısı politikalar geliştirerek Türkiye Devrimci Komünist Partisi’ne; diğer bir grup ise Sovyetler Birliği Komünist Partisi eğilimli politikalarla Türkiye Komünist Emek Partisi’ne gidecek örgütlenmeler kurarken; örgüt çizgisine bağlı kalanlar, Türkiye Devriminin Yolu adı altında birbirinden bağımsız gruplar oluşturdular.²⁹⁷

²⁹⁵ Yalçın, a.g.e. s.2178-2179.

²⁹⁶ Töre,a.g.e., s.2171.

²⁹⁷ Orhan Yalçın Gültekin, <http://simurg555.wordpress.com/2007/11/22/turkiye-halk-kurtulus-ordusu-thko-4/>, 11 Aralık 2011.

2.3.2. THKO Belgelerinde Türk Devrimi

THKO kurumsallaşmış bir örgütten çok bir “hareket”ti. Bu bakımdan örgütten geriye kalan düşünsel belgeler Hüseyin İnan tarafında yazılan “Türkiye Devriminin Yolu” broşürü ile 12 Mart mahkemelerindeki savunmalardan oluşmaktadır. Mahkemelerde THKO sanıkları Osmanlı’dan Cumhuriyet’e uzanan dönemle ilgili çarpıcı savunmalar yapmışlardır. Bu ifadeler aslında büyük ölçüde 68 gençlik eylemleri sonrasında Türkiye İşçi Partisi içinde belirginleşen Sosyalist Devrim-Milli Demokratik Devrim saflaşmasının izlerini taşır. Deniz Gezmiş ve arkadaşları bu saflaşmada MDD tezini savunmuşlar, bunu da mahkeme savunmalarına ve bundan sonraki ideolojik bakış açılarına yansıtmışlardır. Bunun yanında yine dönemin önemli fikir adamlarından Doğan Avcıoğlu’ndan kuvvetle etkilendikleri görülmektedir.²⁹⁸ Bu bakımdan THKO’nun 12 Mart savunmaları genel karakteri ile Kemalist savunmalardır. Örgüte ruhunu veren antiemperyalist mücadele çizgisi köklerini büyük ölçüde Türk Devrimi’nden almaktadır. Genel ruhu “ikinci kurtuluş savaşı” ve “emperyalizmden kurtuluş” söylemidir. Örgütün simge isimlerinden Deniz Gezmiş’in hapisanede iken babasına yazdığı mektup bu çizginin günümüze kalan en önemli belgelerinden biridir:

“Baba, sana her zaman müteşekkirim. Çünkü Kemalist düşünceyle yetiştirdin beni. Küçüklüğümde beri evde devamlı Kurtuluş Savaşı anılarıyla büyüdüm. Ve o zamandan beri yabancılardan nefret ettim. Baba, biz Türkiye’nin ikinci kurtuluş savaşçılarıyız. Elbette ki hapse atılacağız, kurşunlanacağız da. Tıpkı birinci Kurtuluş Savaşı’nda olduğu gibi. Ama bu toprakları yabancılara bırakmayacağız. Ve bir gün mutlaka yeneceğiz onları. Düşün baba, bu gün hükümet isini gücünü bırakmış bizimle uğraşiyor. Çünkü bizden başka gerçek muhalefet kalmamış durumda. Ve hepsi Kemalist çizgiden sapmış durumdadırlar. Biz çoktan onları tarihin çöplüğüne atmış durumdayız. Baba, mektubuma son verirken seni, annemi,

²⁹⁸ Bkz. Doğan Avcıoğlu, **Türkiye’nin Düzeni**, Bilgi Yay. İst. 1998, Doğan Avcıoğlu, **Milli Kurtuluş Tarihi**, C:3, Yayıncılık Matbaası, İst. 1978.

Bora'yı, Hamdi'yi devrimciliğimin olanca ateşiyle kucaklarım. Ya Vatan Ya Ölüm. DENİZ GEZMİŞ²⁹⁹

Deniz Gezmiş daha gençlik hareketine önderlik ettiği dönem olan 1969 yılında *Devrim* gazetesine verdiği röportajda kendi hareketlerinin ulusal kurtuluşçu ve Kemalist özü üzerinde durmaktadır. Gezmiş, bu dönemde Türk gençliğinin görevlerini şöyle ifade etmektedir:

“Türkiye ilk Kurtuluş Savaşı’ndan 50 yıl sonra tekrar yarı-sömürge durumdadır. Ve Kemalist bir Cumhuriyetin başına anti-Kemalist politikacılar geçmiştir. Politikacı, anti-Kemalist karşı devrim hareketine yeşil ışık yakmaktadır. Bu koşullarda gençlik, emperyalizme ve anti-Kemalist gidişe karşı verilen savaşta somut olarak ön safta bulunmaktadır. Elbette tarihi önderlik sorunu ayrı bir konudur. Bugün için gençlik, mümkün olduğu kadar geniş halk kitlelerini emperyalizme karşı mücadeleye katmak için devrimci eylemde bulunacaktır. Kemalist Devrim tamamlanacak ve onun emperyalizmle çelişen bütün milli sınıf ve tabakalara maledilmesi sağlanacaktır. Gençlik bütün Kemalist güçlerle yek vücut olmak zorundadır.³⁰⁰

---

²⁹⁹ **Cumhuriyet**, 29 Ocak 1971, s.1: Mektubun Devamı: Baba, mektup elinize geçmiş olduğu zaman aranızdan ayrılmış bulunuyorum. Ben ne kadar üzülmemeyin dersen yine de üzüleceğinizi biliyorum. Fakat bu durumumu metanetle karşılamamı istiyorum, insanlar doğar, büyür, yaşar ölürler, önemli olan çok yaşamak değil, yaşadığı süre içinde fazla şeyler yapabilmektir. Bu nedenle ben erken gitmeyi normal karşılıyorum. Ve kaldı ki benden evvel giden arkadaşlarım hiçbir zaman ölüm karşısında tereddüt etmemişlerdir. Benim de düşünmeyeceğimden şüphelen olmasın, oğlun, ölüm karşısında aciz ve çaresiz kalmış değildir, o bu yola bilerek girdi ve sonunda da bu olduğunu biliyordu. Seninle düşüncelerimiz ayrı ama beni anlayacağımı tahmin ediyorum. Sadece senin değil, Türkiye’de yaşayan Kürt ve Türk halklarını da anlayacağına inanıyorum. Cenazem için avukatlarıma gerekli talimatı verdim. Ayrıca savcıya da bildireceğim. Ankara’da 1969’da ölen arkadaşım Taylan Özgür’ün yanına gömülmek istiyorum onun için cenazemi İstanbul’a götürmeye kalkışma, annemi teselli etmek sana düşüyor, kitaplarımı küçük kardeşime bırakıyorum. Kendisine özellikle tembih et. Onun bilim adamı olmasını istiyorum, bilimle uğraşsın ve unutmasın ki bilimle uğraşmak da bir yerde insanlığa hizmettir, son anda yaptıklarından en ufak bir pişmanlık duymadığımı belirtir seni, annemi, ağabeyimi, kardeşimi devrimciliğimin olanca ateşi ile kucaklarım. Oğlun Deniz Gezmiş.

³⁰⁰ **Devrim**, S:10 (23 Aralık 1969), s.2-7.

Yine aynı yerde gençliğin rolüne değinirken Kemalist Devrimi koruma kararlığında olan güçlerle yani ordu ve zinde güçler olarak tarif edilen kesimlerle gençliğin devrimleri koruma konusunda birlikte hareket edeceğini belirtmektedir. Ona göre gençlikle Kemalist bir rejim istenen güçlerin arasını açmaya anti Kemalist ve karşıdevrimcilerin güçleri yetmeyecektir. Gençler bugün de 50 yıl tıpkı Mustafa Kemal'in yaptığı gibi gerekirse yeniden emperyalizme karşı silahlı bir mücadele yolunu seçecektir.³⁰¹

Gezmiş ve arkadaşları yargılandıkları dönemde Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'ne verdikleri savunmaya "Türkiye, tam bağımsız bir ülke değildir" sözleriyle başlamışlardır. Onlara göre Atatürk Türkiye'sinden sonra yabancı sermayenin ülkeye girmesiyle birlikte ülkemiz emperyalizmin etki alanına girmiştir. Atatürk döneminde ve yabancı sermaye Türkiye'ye girmeden önce, bağımsızlık anlayışımız kesinlikle doğrudur. Bu anlayış, Atatürk'ün ölümünden sonra yabancı sermayenin girişiyle değişmiş ve yozlaşmıştır:

"Bir toplumun iktisaden bağımlı olduğu halde, siyasi bakımdan bağımsız kaldığı, siyasi bakımdan bağımlı olduğu halde, kültür, eğitim, vb. bakımlardan bağımsız olduğu görülmemiştir. Bu durum, devletin bir 'bütün' olma niteliğinden gelir ve onun tabii sonucudur. Atatürk'ün 'istiklali tam' demesi de yine buradan gelir. Atatürk bağımsızlığı şöyle tanımlamaktadır: 'İstiklal'i tam denildiği zaman, bittabi, siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri, harsi ve ilahi. Bu saydıklarımın herhangi birinde istiklalden mahrumiyet, millet ve memleketin, manayı hakikisiyle, bütün istiklalinden mahrumiyeti demektir."³⁰²

THKO, 1968'de doruk noktasına ulaşan gençlik eylemlerinin meşruiyetini Atatürk'ün halkçılık ilkesine dayandırmaktadır. Halkçılık emperyalizme ve kapitalizme karşı geçmişten geleceğe kalan en önemli düşünsel miraslardan biriydi.³⁰³

---

³⁰¹ A.e., s.2-7.

³⁰² THKO Davası, Derleyen ve Yayına Hazırlayan Halit Çelenk, 68'liler Birliği Vakfı Yay., İst. 2008, s.123.

³⁰³ A.e., s.192.

Örgüt liderlerinden Hüseyin İnan verdiği savunmada THKO'nun gizli bir örgüt olarak ortaya çıkışı ve hukuki temelini tarihsel bir arka planı olduğundan hareket etmektedir. THKO'nun varlık nedeni ülkemizin tarihsel gelişimi içinde karşıdevrimin sürekli olarak varlığını koruması ve buna karşı mücadele unsurlarının gerekliliğidir. İnan'a göre milli mücadele subay, aydın, işçi köylü ve ittifakının omuz omuza vererek başladıkları bir mücadeledir. Bu dönemde yurdu istila eden düşman saflarındakiler, padişah ve onun dayanağı toprak ağaları tüccar ve eşraflardır. Önceleri milli mücadeleye karşı olan ve düşmana yeşil ışık yakan bu güçler daha sonraları, halkın başarılarına ve ülkenin düşmandan temizleneceğine emin olduktan sonra, derhal saf değiştirmişler ve yurtsever kesilmişlerdir. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ağa, tüccar ve eşraf takımı padişah desteğinden yoksun kaldı. Düşmanlar yurttan yeni atıldığı için emperyalist devletlerden yardım alamadı, varlığını korumak için yurtsever oldu ve meclise sızdı. Bir taraftan gizli çalışarak eski otokratik düzeni tekrar getirmeye çalışıyor, bir taraftan da meclise ağırlığını koyarak reformları engellemeye çalışıyordu. Padişahlık kalktı ancak bunların toplum içindeki kökeni yok edilemedi. Eski güçleri zayıftı. Tek başlarına iktidara gelecek güçleri olmadığı için yine tek kurtuluş yolunu dış destekte buldular ve İngilizlerle anlaştılar. Birinci ve ikinci mecliste bu takımın faaliyetleri görülmektedir. Hilafetin, tekke ve zaviyelerin kapatılmasına açıkça karşı koymuşlar, 1925 Şeyh Sait İsyanı ile şanslarını denemişler, 1926'da Atatürk'e suikast düzenlemişler fakat başaramamışlar, 1930'larda Serbest Fırka etrafında birleşmişlerdir. Bu güçler cumhuriyet tarihinde giderek etkinliklerini ve güçlerini arttırmışlardır.³⁰⁴

İnan'a göre ülke emperyalizmin sömürsü altında ona yarı bağımlı bir ülkedir. Ülkede kapitalist, feodal ve yarı-feodal yapılar birlikte varlığını sürdürmektedir.³⁰⁵

THKO'ya göre; Türkiye, emperyalizme karşı ilk Kurtuluş Savaşı'nı veren ve onu dize getiren ülkedir. Bütün ezilen uluslara ışık tutan ve kurtuluş bayrağını dalgalandıran Türkiye halkı görevini yapmıştır. Fakat o zaman yenilgiyi kabul eden ve ülkeyi terk etmek zorunda kalan emperyalist ülkeler sonradan bir avuç satılmışın çıkarları uğruna ülkeye girdiler ve Kurtuluş Savaşı'nda gerçekleştiremedikleri amaçlarını günümüzde gerçekleştiriyorlar. Ülke Amerikan emperyalizminin

³⁰⁴ A.e., s.330.

³⁰⁵ Hüseyin İnan, **Türkiye Devrimi'nin Yolu**, Ulusal Kültür Yay. İst., (y.y)., s.5

sömürüsü altında ezilmektedir. Kurtuluş Savaşı'nda şehit düşen yüz binlerin onurları ve cesetleri üzerinde yabancı pençesi cirit atmaktadır.³⁰⁶

2.3.3. Osmanlı'dan Cumhuriyete Emperyalist Sistemin Ülkeye Girişi

THKO diğer sol akımlarda olduğu gibi emperyalizmin ülkeye girişini Tanzimat süreciyle açıklamaktadır. Örgütün varlık nedeni Osmanlı'daki sömürgeleşme süreciyle paraleldir. THKO kendi verdiği mücadelenin gelişim sürecini Osmanlı'daki tarihsel dönemlerin tahliliyle başlatmıştır. Osmanlı'da devlet düzeninin giderek bozulması sonucu emperyalizmin ülkeye girişi 1838 Baltalimanı Ticaret Anlaşması'yla gerçekleşmiş, bu anlaşma Osmanlı'nın çöküşünde önemli bir rol oynamıştır. Anlaşmayla birlikte Osmanlı Devleti emperyalistlerin oyuncağı haline gelmiştir. Anlaşma sonrası sanayi için gerekli olan sermaye birikimi yerli tüccarlardan yabancı kapitalistlere aktarılmış belli bir gelişme süreci içindeki el sanatları, tezgâhlara ve fabrikalara dönüşememişti. Sonuçta İmparatorluk açık pazar haline getirilerek bütün zenginler yabancılara peşkeş çekilmiştir. Vatanın satışı niteliğindeki bu anlaşmaların benzerleri günümüzde de görülmektedir.³⁰⁷ Ticaret anlaşması emperyalizme serbest ticaret şartlarını hazırlarken Tanzimat ise Batı Kapitalizmi yararına kurulan açık pazar düzeninin gerekli kıldığı idari, mali vb. reformları getirdi. Tanzimat'ın arkasında olan İngiliz devleti tarafından Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü garanti edilmiş, Avrupa amme hukukundan Osmanlı Devleti'nin de yararlanması sağlanmıştı. THKO'ya göre anlaşmanın imzalanmasında rolü ve pek çok yerde büyük devlet adamı olarak adlandırılan Reşit Paşa İngiliz işbirlikçisidir. Bu gelişmelerle Osmanlı'daki ekonomik ve idari çöküntünün dozu artmaya başlamış devletin borçlanma ve para sıkıntısı artmaya başlamıştır. Borçlanmaların birisi ödenmeden diğerinin alınması devleti iflasa doğru sürüklemiştir. Bunu bir avantaj olarak değerlendiren ve çoğu yabancı olan Galata bankerleri duruma hemen ayak uydurmuş ve yabancılarla ortaklıklar kurmaya başlamışlardır. Bunların en önemlilerinden Abdülhamit'in dostlarından Zarifiler Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlılar'ın zaferi için destekte bulunmuşlardır. Borçlanma, nihayet denetimi tamamen yabancılara ait olan Duyunu Umumiye'nin kuruluşuyla

³⁰⁶ THKO Savunma, Akyüz Yay.,s.394.

³⁰⁷ Gündüz Aktan, "İkiz Sözleşmeler", <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=78494>., 16 Haziran 2003.

sonuçlanmıştır. Bu komisyon aslında tamamen Osmanlı maliyesini kontrolünü ele geçirdi. Giderek devlet kaynaklarını önemli bir kısmın kendi adına işletmeye başlayan bu kuruluşla ilgili borçların ödenmesi Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Duyunu Umumiye ile birlikte emperyalist devletler sonradan kendilerine kâr ve nüfuz bölgeleri sağlayan demiryolu inşaatlarına da başlamışlardır. Bunların kurulmasının hedefi Türkiye’de kurulacak olan nüfuz bölgelerine ulaşmak ve Türkiye paylaşılınca, bu bölgeleri sömürge imparatorluklarına katmaktır. Bu amaçla Avusturya Balkanlar’da, Rusya doğuda, ve Fransa Suriye bölgesinde demiryolu tekeli kurmaya çalıştı. Bunun yanında Almanya’nın Bağdat Hattı ise Anadolu ve Mezopotamya’yı bir Alman kolonisi haline getirmeyi amaçlıyordu.³⁰⁸

2.3.4. İttihat Terakki ve Vatansever Örgütler

Türkiye’nin Cumhuriyet dönemine kadarki özgürlük mücadelelerinin THKO tarafından sahiplenildiği ve örnek alındığı görülmektedir. Savunmada tarihsel olguların, yapılan referanslarla güncel siyasal olaylara atıflarla açıklanması gibi bir yöntem izlenmiştir. THKO’da, Osmanlı’nın Tanzimat’la birlikte derinleşen emperyalizme bağımlılık sürecine karşı harekete geçen gizli örgütler önemli bir yer tutar. THKO’nun bu değerlendirmelerinde yine temel vurgu istibdat rejimine karşı özellikle Namık Kemal’de cisimleşen ve “Vatan ve Hürriyet ideolojisi” olarak ifadesini bulan değerlendirmelerdir. Özellikle Namık Kemal tarafından yayınlanan bildiriler vergi eşitsizliğini, memurların zulmünü, yabancı sermayenin yurda girişiyle çöken yerli sanayi ve ticaretin yabancılara bırakılmasını vurguluyorlardı. Yeni Osmanlılar’ın amacı milli bir iktisadın uygulanması ve hürriyetin ilan edilmesiydi.³⁰⁹ Yine çoğunluğunu yüksek eğitilmiş aydınların oluşturduğu Jön Türkler de Yeni Osmanlılar’ın tezlerine benzer öneriler getiriyorlardı. İstedikleri reformların gerçekleştirilmesine engel olan Abdülhamit İstibdadı’nı devirmek en büyük amaçları idi. THKO Osmanlı’da istibdat rejimine karşı kurulan gizli örgütleri önemli bir referans noktası olarak görmekteydi. Bu örgütler adeta örgüt açısından hem bir rol

³⁰⁸ THKO Davası, Akyüz Yayınevi, s.394-406.

³⁰⁹ A.e., s.408.

model hem de birer moral motivasyon unsuruydu. Kuleli Askeri İdadisi'nde İhtilâlcî Askerler Cemiyeti, Askeri Tıbbiyelilerin gizli cemiyeti, sivil aydınların kurduğu Cemiyet-i İnkılâbiye bunlardandı. Bu örgütlerin İstibdat rejimine karşı verdiği mücadele dönemin pek çok sol akımında görüldüğü gibi THKO'nun da ismini andığı ve örgütler olarak kayıt altına alınmıştır. Bu örgütlerin o dönemki gizli faaliyetleri Anadolu halkını uyarmak için çıkardığı dergiler, istibdat rejimine karşı halkı uyarma faaliyetleri 1970'lerin sosyalist örgütsel faaliyetine yöntemsel olarak benzetilerek tarihsel dayanaklar elde edilmeye çalışılıyordu.

II. Abdülhamit dönemi yabancı sermaye tekellerinin sömürü ağını yaygınlaştırdığı bir dönemdir. Öyle ki, bu devletler kendi çıkarlarına aykırı davranan sadrazamları dahi istedikleri zaman görevden alabiliyorlardı. THKO'ya göre bu süreç komprador denilen (yabancı sermayenin acentalığını yapan) bir sınıfın giderek gelişmesine, filizlenmesine yol açan bir süreçti. Abdülhamit tam da onların aradığı özellikleri taşıyan bir padişahı. Bizzat yabancı şirketlerle ortaklık yapıyor, kendi ahbabları olan Galata bankerlerinin tavsiyeleriyle borsa oyunlarıyla servetini artırıyordu. İstibdada karşı vatansever subayların ve aydınların çalışmaları 2. Meşrutiyet'in ilanı ile sonuçlanmıştı. THKO bundan sonra ortaya çıkan 31 Mart Ayaklanması'nın İngiliz işbirlikçisi *Volkan* gazetesi ve Derviş Vahdeti'nin önderliğinde gerçekleştiğini, ayaklanmanın halkın özgürlük isteği ve mücadelesine karşı şeriat ve eski düzene dönmek isteyen tutucular tarafından yapıldığını belirtmektedir. Yine meşrutiyetin ilanından sonra ortaya çıkan siyasi ve ideolojik saflaşmalar THKO'ya göre güncel siyasal çatışmalara benzemektedir. Bir yanda içinde eski İttihatçıların da olduğu kuvvetler Kurtuluş Savaşı'nda Karakol Cemiyeti, Anadolu'da Müdafai Hukuk Cemiyetlerini kurarak emperyalistlere karşı silahlı mücadele ederken İngiliz destekçisi Hürriyet ve İtilafçılar yabancılarla işbirliği yapıyor, vatani peşkeş çekiyordu. Bunlar daha sonraki süreçte Serbest Fırka ve Demokrat Parti saflarında örgütlenmişlerdi.³¹⁰

2.3.5. Kurtuluş Savaşı ve Niteliği

---

³¹⁰ A.e., s.409-411.

THKO kurucusu Hüseyin İnan milli mücadelenin kuruluş sürecini ve Cumhuriyet'in sınıfsal önderliği ve sonrasında uygulanan ekonomik politikaları şu sözlerle analiz etmiştir:

“Osmanlı'ya kapitalizmin girişi ile ekonomik yapı bozulmuş ve dejenere olmuştur. Kurtuluş savaşını yapan kadro, bu bozulmuş yapıyı devralmıştır. Yeni kurulan Cumhuriyet hükümetinde ise sermaye sahipleri ve toprak ağalarını kesin hâkimiyeti yoktur. Kurtuluş Savaşı'nın ortaya çıkarttığı sınıflar ittifakı içinde parçalanmış Osmanlı ordusunun ilerici ve reformist kanadı ile şehir küçük burjuvazisi ağırlık kazanıyordu. İşbirlikçi burjuvazi politik ağırlığını yitirdiği için ticaret burjuvazinin bir kısmı öne plana çıktı. cumhuriyet hükümeti başlangıçta kısmen milli nitelikler taşıyan özel sektöre çeşitli imtiyazlar vererek kapitalist yoldan kalkınma çabasına girdi. Fakat sermaye birikimin olmaması yabancı tekellerini milli olduğunu iddia eden ticaret burjuvazisine el atması 1929 yılına kadar gümrük duvarlarını çok açık olması nedenleri ile, sermaye sahipleri milli işletmeler kuramadılar.”³¹¹

THKO'ya göre Kurtuluş Savaşı, halkın emperyalizme ve onun emrindeki dahili güçlere karşı verdiği bir direnme savaşıdır. Türkiye'yi ve Orta Doğu'yu paylaşmayı hedefleyen emperyalist ülkelere karşı, insanlık tarihinin direnme mücadelelerinin ilkidir. Bu yüzden Kurtuluş Savaşı'nı dünyada ve o dönemin şartlarından ayrı düşünmek mümkün değildir. THKO dönemin devlet yöneticileri olan Padişah Vahdettin ve çevresini sömürgeci Avrupa'nın emrindeki bir avuç menfaat çevresi olarak görmektedir. Osmanlı hanedanının saray yaşam tarzı hedef alınmış, sarayda zevk sefa sürülürken halkın aç ve sefil bir yaşam sürdüğü ifade edilmiştir. İstanbul Hükümeti'nin ulusun egemenliğinden anladığı, kendisinin hükümet olarak yaşamasıdır. Bağımsızlık unutulmuş ve emperyalist ülkelerin yurdu işgali normal

---

³¹¹ İnan, a.g.e., s.6.

karşılanır olmuştur. Yapılan anlaşmalar idarecilerin günlük çıkarları uğruna yapılmış padişah ve çevresi rahat yaşamları sürdürmüştür.³¹²

THKO Kurtuluş Savaşı'nı tahlil ederken onun sınıfsal çözümlemesine vurgu yapmış iç ve dış düşmanların taktiklerinin bilinmesi, halkın nasıl örgütlendiği, emperyalizme karşı mücadeleye girişen halkın hangi sınıf ve tabakalardan oluştuğunun bilinmesinin önemle üzerinde durmuştur. Onlara göre emperyalizme ve emrindeki güçlere kimler karşı çıkmıştır? Hangi sınıf ve tabakaları ne oranda katılmışlardır. Aksi halde, Kurtuluş Savaşı gerçek değerini kazanamaz ve mücadelenin bayraktarlığını yapan kişi ve örgütlerin önemi belirtilemez. Onun için Kurtuluş Savaşı'nı olaylar zinciri içinde dost ve düşmanın tutumlarını hesaba katarak, mücadele önderlerinin belgeleriyle açıklamak şarttır.³¹³

THKO'ya göre Kurtuluş Savaşı'nın politik anlamda başlangıcı, emperyalistlere ve onların emrindeki güçlere karşı Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk halkını örgütlemek için 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmasıdır. Emperyalist Dünya Savaşı sonunda saldırgan emperyalistler, askeri başarıları oranında yeni sömürgeler elde etmeyi başardılar. Uzun yıllar boyu İngiltere, Almanya, Fransa ve Amerika ile her alanda antlaşmalar imzalayan Osmanlı Devleti, ekonomik, askeri ve politik alanda yarı bağımlı durumdaydı. Bu yapısı ile Dünya Savaşı'ndan sonra İstilacı güçlerin karargâhı durumuna geldi. Padişah ve İstanbul Hükümeti yabancı sermayenin çıkarlarını koruyan birer jandarma durumundaydı. Hükümet, ülkeyi kurtarmak bir yana, düşmanla bir olarak ulusal mukavemeti kırmaya başladı. Bütün bunlara rağmen, emperyalist ülkelerde istila ve barbarlığa meydan veren milliyetçilik akımı, sömürge ve yarı bağımlı ülkelerde kurtuluş mücadelelerine yöneliyor, hem dış hem de iç düşmanlara karşı ulusal direnmelere yer yer rastlanıyordu. Osmanlı Devleti de bu devletlerden farklı değildi. Kapitalizmin Avrupa'da gelişmesiyle doğan devrimci mücadele onu da etkiliyordu. Emperyalist güçlerle tam bir ittifak halinde olan Padişah ve hükümetinden ülkenin bağımsızlığını ve bütünlüğünü gözetmesi beklenemezdi.³¹⁴

---

³¹² **THKO Davası**, Akyüz Yayınevi, 1991, s.413.

³¹³ **A.e.**, s.414.

³¹⁴ **A.e.**, s.414.

İstanbul hükümetinin bu tutumunun yanında ülkenin kurtuluşu için mandacılık gibi farklı yollar önerenler de vardı. Devlet o kadar parçalanmıştı ki, devrin en akılcıl yolu olarak “sınırları bütün, bir sömürge ülke” olma tezi ehven-i şer kabilinden savunuluyor ve destek buluyordu. Bütün bu çırpınışların dışında bağımsızlığı bayrak edinmiş kişi ve küçük gruplar çaresizlik içinde bocalıyor ve ferdi çıkışlarla düşüncelerini uygulamaya çalışıyorlardı.³¹⁵

THKO için 19 Mayıs 1919’un simgesel olarak anlamı oldukça derindir. THKO önderlerinden aynı zamanda 68 eylemlerinin simge ismi Deniz Gezmiş önderliğinde yapılan “Samsun’dan Ankara’ya Mustafa Kemal Yürüyüşü” bunun en tipik örneklerinden biridir.³¹⁶ 1968 gençlik hareketinden itibaren geliştirilen “İkinci Kurtuluş Savaşı” söyleminin temelinde yatan bir anlam vardır. Mustafa Kemal’in Samsun’a çıkışıyla birlikte onun önderliğinde emperyalizme, padişahlığa, hükümete ve köhnemiş devlet yapısına karşı bir devrimi başlamıştır. 19 Mayıs 1919; Ulusal Kurtuluş Mücadelesi için Mustafa Kemal ve arkadaşlarının, halkın silahlı gücü ve öncüsü olarak harekete geçişidir. THKO bu noktada Atatürk’ün Samsun’a çıkışı sonrası üzerinde durduğu bağımsız bir milli devlet kurmanın önemi üzerine söylediği sözlere atıfta bulunmuş, onun “ya bağımsızlık ya ölüm sözlerini” “işte gerçek bağımsızlık isteyenlerin parolası bu olacaktır” diyerek benimsediğini ifade etmişti. Bu söz Mustafa Kemal’in inancını ve politik duruşunu yansıtmaktadır. Mustafa Kemal’in Anadolu’ya geçişi sonrası örgütsel ve politik çalışmasının esasını Erzurum ve Sivas Kongreleri oluşturmaktadır. THKO özellikle 12 Mart döneminin de siyasi atmosferinin etkisiyle kongreler sürecindeki Amerikan Mandası isteklerini ayrıntılı olarak savunmasında işlemiştir. “Fakat Amerika’nın çalışmaları fayda getirmedi. Kongrelerde her türlü manda ve sömürgeciliğe karşı çıkılarak ulusal egemenliğe dönük kararlar alındı.” THKO’ya göre manda fikrini delegeler arasında yaygın olmasında sınıfsal faktörler rol oynamıştır. Delegeler şeyhler, toprak ağaları, aşiret reisleri ve milletvekilleridir. Mustafa Kemal, bu ortamda dahi inancını şiddetle savunmuş ve Erzurum Kongresi’nde ulusların kendi kaderlerini tayin ilkesini dile getirerek bütün ezilen ulusların mücadelelerine ışık tutacak şekilde ifade etti.³¹⁷

---

³¹⁵ A.e., s.414-421.

³¹⁶ Turan Feyizoğlu, **Türkiye’de Devrimci Gençlik Hareketleri Tarihi, (1960-1968), C:1, s.542.**

³¹⁷ **THKO Davası**, Akyüz Yayınevi, 1991, s.414- 421.

2.3.6. Türkiye Devrimci Komünist Partisi Kuruluş Süreci, Liderleri Temel Fikirleri

Türkiye Devrimci Komünist Partisi, THKO'nun 12 Mart askeri müdahalesi sonrası aldığı ağır darbe sonrası, 1974'te örgütü yeniden canlandırma faaliyetlerine girişti. Kalan kadrolar THKO'nun merkezi yapısını yeniden kurdular ve THKO'nun özeleştirisi sürecini başlattılar. Örgüt liderlerinden Mustafa Yalçınmer TDKP sürecini şöyle anlatır:

“1974 genel affını takiben serbest kalan kadrolar, THKO-Geçici Merkez Komitesi'ni kurarak, örgütlenme, ideolojik-teorik görüş üretme faaliyetlerini çıkarılan Yoldaş dergisi çevresinde sürdürdü. Bu süreçte ortaya çıkan ideolojik farklılaşma sonucu, farklı iki dünya görüşünü savunan taraflar, 1976 yılı başlarında yapılan toplantıda karşılıklı şiddet kullanmama temelinde bir protokol ile resmi bölünmeyi gerçekleştirdiler. Böylece, Mustafa Yalçınmer, Metin Güngörmüş ve Yavuz Yıldırım Türk, THKO'nun yapısını eleştirerek Maoçu görüşler doğrultusunda, Halkın Kurtuluşu-Türkiye Devrimci Komünist Partisi (TDKP)'ne giden süreci başlattılar. Teslim Töre ve çevresi ise THKO eleştirisi sonucu, Mao'nun düşüncesine karşı SBKP'nin görüşleri doğrultusunda Mücadelede Birlik-Türkiye Komünist Emek Partisi (TKEP) sürecini başlattılar.”³¹⁸

TDKP'nin kuruluş süreci kendi geçmişinin bir dizi eleştirisi sonrası Ekim 1978'de ilkönce TDKP- İÖ (Türkiye Devrimci Komünist Partisi- İnşa Örgütü) adıyla kuruldu.³¹⁹ Burada esas olarak Deniz Gezmiş çizgisi “küçük burjuva ihtilalciliği” olarak değerlendirildi ve mahkûm edildi. Örgüt ilk bölünmesini 1975'te yaşadı. Bu dönemde Sovyetler Birliği'nin “sosyal emperyalist”³²⁰ niteliği üzerinden önemli bir

³¹⁸ Yalçınmer, a.g.e., 2178-2179.

³¹⁹ **Parti Bayrağı**, S:8, (Kasım 1978), s.54.

³²⁰ SBKP'nin 20. Kongresi'nde gündeme gelen, “Üç Barış” ilkesi ve Stalin değerlendirmesi, Uluslararası Sosyalist Hareketi ikiye bölen sürecin de başlangıcıdır. Bu süreç, Kruşçev Revizyonizminin ilan ettiği, “İki Bütün” (Bütün halkın devleti; bütün halkın partisi) teorisiyle birlikte daha bir gelişmiş ve ilk kez, ÇKP'nin getirdiği eleştirilerle birlikte kamuoyuna yansımıştı. ÇKP'nin tutumu, Marksizmin-Leninizmin evrensel tezlerinin savunulması olmuştu. Örneğin Mao Zedung,

tartışma sürmekteydi. Bu tartışmanın yaşanması ardından Teslim Töre liderliğindeki Emeğin Birliği grubu ayrılarak önce Türkiye Komünist Emek Partisi'ni kuracak, daha sonra ise bu grup Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği adlı örgüt olarak yoluna devam edecektir. Yine bu yıllarda Mao'nun "Üç Dünya Teorisi"ni³²¹ benimseyen Işık Grubu da örgütle yollarını ayıracaktır. 2 Şubat 1980'de ise TDKP Birinci Kongresi yapıldı. Örgütün yasal yayın organlarından "Parti Bayrağı" 1979'da sıkıyönetim mahkemesi tarafından yasaklandı. Halkın Kurtuluşu ise sıkıyönetim sonrası önce İzmir'de basılarak ülke ölçeğinde gizli ve yarı gizli dağıtılmaya başlandı. Örgüt 1980 askeri darbesinden sonra ağır bir darbe almasına rağmen varlığını darbe sonrasına taşıyabildi. 4 yıllık bir suskunluk döneminden sonra 1985 yılında illegal olarak *Yoldaş* dergisi ve TDKP merkez yayın organı olarak *Devrimin Sesi* yayımlanmaya başlandı.³²² Bu tarihten sonra örgüt varlığını günümüze kadar çeşitli biçimlerde sürdürdü ve son olarak yasal parti olan Emeğin Partisi olarak çalışmalarına devam etti. Burada bu siyasal gelenele ilgili Türk Devrimi ve Kemalizm değerlendirmeleri esas olarak örgütün program ve tüzüğü ile temel yayın organları illegal *Yoldaş*, legal *Parti Bayrağı* dergilerinden oluşturulmuştur. Bunun yanında örgütün önderlerinin 3. bölümdeki canlı tanıklıkları ile bu değerlendirmeler pekiştirilmiştir.

Türkiye Devrimci Komünist Partisi THKO'nun ideolojik politik mirasına sahip çıkan ve bu geleneği sürdüren bir parti olagelmıştır. Sosyalist hareketin tarihinde bu akımlar belirli bir özeleştirisel kırılmanın yaşanmasına rağmen birbirini ideolojik-politik ve kadrosal olarak takip eden yapılardır.

"soğuk savaş" havasını yumuşatma gerekçesiyle gündeme getirilen, "Barış içinde bir arada yaşama" revizyonist ilkesine karşı, ünlü "emperyalistler kâğıttan kaplandı" teorisini bu dönemde dillendirmişti.

³²¹ "Üç Dünya Teorisi" özellikle 1970 sonrasında uluslararası mücadele ve çıkar savaşları içinde kendine yer bulan bir tartışmadır. Çin Komünist Partisi tarafından dillendirilen görüşe göre Birinci dünyayı, ABD ve Sovyetler Birliği, İkinci dünyayı Avrupa gibi birinci dünyaya göre görece daha az güçlü kapitalist ülkeler, Üçüncü dünyayı da, dünyanın geri kalan ülkeleri oluşturur. Bkz: Renmin Ribao Yazı Kurulu, **Mao Zedung'un Üç Dünya Teorisi**, Eylem Yay. İst. 1978, Mehmet Tekin, "Sömürge Teorisi mi, Üç Dünya Teorisi mi?", **Bora**, S:3 (Ocak 1979) s.136-142.

³²² Aydın Çubukçu, "TDKP", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, Sol, İletişim Yay., İst., 2007, s.734-735., Ballı, a.g.e., s.235.

2.3.7. “Halkın Kurtuluşu”nda THKO Eleştirisi

THKO'nun yediği darbeler sonucu dağılması sonrasında çalışmalarına başlayan TDKP 1974'te özeleştiri yaptı. THKO'nun çizgisi küçük burjuva maceracılığı olarak değerlendirildi ve mahkûm edildi.³²³

TDKP'nin geçmişe yüzünü dönmesinde belirleyici mesele Kemalizm'dir. Temel eleştiriler THKO'nun 1972 Mart'ında yayımladığı “Türkiye Devriminin Yolu” broşürü üzerinden yapılmaktaydı. Bu broşür THKO'nun Türkiye'de yapılacak bir devrim üzerine temel görüşlerini içermekteydi. TDKP'ye göre THKO esas olarak revizyonizmin ve Troçkizm'in etkisindeydi. Silahlı mücadelede kırıların temel alınması gereğinden hareket edilmiş, şehirlerde işçi sınıfı içinde yürütülecek mücadelenin tayin edici önemi ciddiye alınmamıştı. Broşürde ifade edilen Kemalizm, devlet ve ordu meselesindeki görüşler de Şefik Hüsnü'den beri ileri sürülen görüşlerin tekrarı niteliğindedi. Kitle mücadelelerinin yükseldiği 1970'lerde, 50 yıldır ‘sol’ hareketi etkisi altına alan ve reformizme “sol” bir tepki olarak küçük-burjuva ihtilalciliği güçlendi:

“Gerçek bir Marksist-Leninist partinin olmadığı bu dönemde kurulan hareketimizin önceli THKO küçük-burjuva bir ihtilalci çizgiye sahipti. THKO uzlaşmaz bir mücadeleden sonra yenildi. Üyelerinin birçoğu çatışmalarda öldürüldü, idam edildi, hapse atıldı. Devrim davasına kararlılıkla bağlı olan THKO militanları yenilginin nedeninin izledikleri çizgide olduğu sonucuna ulaştılar ve zafere götürecek tek yol olan Marksizm-Leninizm'e yöneldiler. 1975'de küçük-burjuva ihtilalciliğini Marksizm-Leninizm temelinde reddeden THKO proletaryanın gerçek Marksist-Leninist partisinin üzerinde yükseleceği ideolojik-siyasi-örgütsel çizgiyi inşayı ve devrimci potansiyel taşıyan gruplarla Marksizm-Leninizm temelinde birleşmeyi temel görev olarak belirledi.”³²⁴

---

³²³ Ballı, a.g.e., s.235.

³²⁴ http://www.tdkp.net/readarticle.php?article_id=21, 10 Ocak, 2011.

Dönemin liderlerinden Mustafa Yalçiner de yıllar sonra hazırlanacak olan THKO savunması kitabına yazdığı önsözde temel eleştirinin Kemalizm konusunda olduğunu net olarak ifade edecektir. Yalçiner'e göre THKO pratikte burjuvaziden kopmasına rağmen ideolojik politik olarak kopmamıştır. Ona göre THKO belgelerinde Kurtuluş Savaşı burjuvazi önderliğinde bir milli savaş olarak ele alınmaz. Bu savaşın işçi köylü aydın ittifakına dayandığı, burjuvazi ve eşrafın dışta ve büyük ölçüde karşıda durduğu değerlendirilmiştir. Kesintiye uğrayan 1. Milli Kurtuluş Savaşı'nın 2. bir milli kurtuluş savaşıyla tamamlanması öngörülmüştür. Yalçiner'e göre savunulan devrim milli bir devrimdir. Devrime sosyalizm perspektifiyle yaklaşılmamış, proletarya iktidarının sözü de edilmemiştir. Ona göre bunun esas olarak nedeni geçmişten kopmama ve dönemin geri ideolojik ve siyasi düzeyidir.³²⁵

İllegal olarak örgütsel yaşamını sürdüren parti, genel fikirlerini bu dönemde yayınladığı program tüzüğünde de ayrıntılı olarak ortaya koymuştur. Program bölümünde yer alan Türkiye tarihi üzerine yapılan tahliller örgütün Türk Devrimi'ne bakış açısını pek çok yanıyla yansıtmaktadır. Programın 10. maddesi ülkemizde demokratik devrim sürecinin aşamaları olarak belirtilmiş ve bugün de bir tartışma konusu olan Osmanlı'nın sınıfsal yapısıyla ilgili bir tespitle başlanmıştır. TDKP çok net bir şekilde Osmanlıyı “merkezi feodal despotluk” olarak görmekte burjuva demokratik atılımların da ilk kez 19 yy'da görülmeye başlandığını ifade etmektedir. TDKP doğrusal tarih bakış açısının bir yönelimi olarak, sanayileşmesini tamamlamış ve emperyalizm aşamasına ulaşmış ülkeleri “bütün zorbalık, sömürü ve zulmüne karşın, objektif olarak ilerici bir rol oynamaya devam” etmesine rağmen görece ileri olarak tespit etmektedir.³²⁶

TDKP'ye göre 71 döneminin bir başka tartışması olan faşizm tartışmasında da Kemalizm ayırt edici noktalardan biriydi. TDKP'ye göre THKP-C lideri Mahir Çayan “Kesintisiz Devrim” adlı broşürde Kemalizm'i küçük burjuva diktatörlüğü olarak tanımlayan bir yanılğı içindeydi.³²⁷ Ayrıca TDKP önderlerinden Aydın Çubukçu'ya göre de 1974-1975 yıllarında THKO'nun hayatta kalan ileri kadroları

³²⁵ **THKO Davası**, Akyüz Yayınevi, s.4,5., **Türkiye Devrimci Komünist Partisi, Şubat (1. Genel) Konferansı Belgeleri**, Parti Matbaası, İst., Nisan 1990, s.46-47.

³²⁶ http://www.halkcephesi.net/kutuphane/Devrimin_sesi/1980/yoldas_17a.htm s.6, 1 Temmuz 2011.

³²⁷ **Parti Bayrağı**, “Küçük Burjuva İhtilalciliği ve Konumu” S: 8 (Ekim 1978), s.6.

örgütün merkezi yapısını yeniden kurmuşlar ve özeleştirici sürecini başlatmışlardı. Bu özeleştirici süreci adeta örgütün her bakımdan yenilenmesini sağladı. Siyasi, ideolojik ve toplumsal kapsamda geliştirilen özeleştiriciyle ulaşılan sonuç; “kitle çizgisi”, “parti”, “işçi sınıfı öncülüğü” gibi kavramların önem taşıdığı yeni bir arayış oldu. TDKP’ye göre özellikle sosyal ve ekonomik yapıların değerlendirilmesi, Kemalizm ve proletarya önderliği konularında revizyonizmin etkisinde kalınmıştı.³²⁸ Çubukçu, THKO’nun Türk Devrimi konusunda belli hatalar içinde olduğunu vurguluyordu. Bu da temel olarak Kemalizm’in Türkiye sol hareketinin tümünde olduğu gibi işçi-köylü-subay-aydın ittifakına dayanan ve burjuvazinin ve eşrafın büyük ölçüde karşı durduğu antiemperyalist bir devrimin ideolojisi olarak tanımlanmasıydı. Ona göre Kurtuluş Savaşı ve Kemalizm hakkındaki bu görüşlerin kaynağında Doğan Avcıoğlu’nun Türkiye’nin Düzeni adlı eserinde ileri sürülen görüşleri de kapsayan, Mihri Belli eliyle kurulan “Milli Demokratik Devrim Stratejisi” bulunmaktadır. Bu yalnızca Mihri Belli ile ilgili bir sorun değildir, bütün eski TKP kadroları bu teorinin oluşumuna katkıda bulunmuşlar, program ve taktik planlarda buna bağlı kalmışlardır.³²⁹

2.3.8. TDKP ve Türk Devrimi

İllegal olarak faaliyetine başlayan kadrolar 1974 affı sonrası yeniden toparlanma süreci girmiş ve bu süreci Türkiye Devrimci Komünist Partisi’nin kuruluşuyla sonuçlanmıştır. TDKP diğer örgütler gibi Türk Devrimi değerlendirmelerini diğer parti ve guruplarla önemli bir ayrım noktası olarak belirlemiştir. Örgüt çıkardığı yayın organı *Parti Bayrağı*’nın ilk sayılarında diğer guruplarla bu konuda polemiklere başlamıştır. Solda Kemalizm’den genel olarak kopuş büyük ölçüde bu dönemde netleşmiştir. TDKP Kemalizm tahlillerini hem geçmişle hesaplaşmak hem de diğer örgütlerle arasına bir sınır çekmek bakımından elzem görmüştür. Bu anlamda geçmişteki ezberini bozmayı geleceği açısından hayati olarak hissetmiştir. TDKP’nin Kemalizm’e bakışı en net Nisan 1980’de yayımlanan

---

³²⁸ Çubukçu, a.g.e., s.728.

³²⁹ A.e., s.736.

parti programından izlenmektedir. Dönemin pek çok örgütünde olduğu gibi ilk olarak Türkiye Cumhuriyet'ine bakışta bir kırılmayı ifade eder. TDKP de bunun önemli örneklerini vermektedir. Örgüte göre mili mücadelenin karakteri şöyledi:

“Ulusal Kurtuluş Savaşı, ulusal ticaret burjuvazisi önderliğinde yürütülen, ulusal devrimci bir savaş, aynı zamanda da tamamlanmamış bir burjuva devrimiydi. Bu savaş sonunda, emperyalist işgale son verilmekle birlikte, burjuva-feodal önderlik nedeniyle devrim ileri götürülemedi ve ülkenin toplumsal ve ekonomik yapısı esasta değişmeden kaldı. Meşrutî monarşi yıkıldı ve yerine feodal-burjuva bir cumhuriyet kuruldu ama bu, feodalizme karşı bir mücadeleyi ifade etmiyordu. Çünkü Kemalist Devrim daha sonraki gelişmesiyle işçilere ve köylülere karşı bir tutum geliştirdi ve toprak devrimi seçeneğine karşı konumlandı. Ülkenin üzerinde emperyalizmin ulusal baskısı devam ederken bu baskı ezilen millet ve milliyetler üzerinde, Türk egemen sınıflarının da katılımıyla katmerli ve çok daha vahşice uygulandı. Ulusal Kurtuluş Savaşı içinde elde edilen antiemperyalist kazançlar sayesinde ülkenin siyasi bağımsızlığı sağlandı ve bir ölçüde güçlendirildi. Ancak Kemalist burjuvazinin giderek kompradorlaşması ve finans kapital gericiliğinin aleti haline gelmesine bağlı olarak, bu siyasi bağımsızlık zamanla iyice yozlaştı. Mevcut yarı sömürge durum süreç içinde daha da pekişti ve devlet, yukarıdan aşağıya adım adım faşistleştirildi.”³³⁰

TDKP'nin kuruluşundan itibaren oluşturduğu “faşist diktatörlük” söylemi Cumhuriyet tarihinin analizine temel teşkil etmektedir. Cumhuriyet Devrimi'yle birlikte ülkede meta ekonomisinin ve kapitalizmin belli ölçülerde geliştiği, işçi hareketinin gelişmeye, feodal bağların çözülmeye başladığı belirtilmektedir. Ancak bu gelişmelerin Kemalistleri zorunlu olarak bu güçleri denetim altına almaya başlamasına neden olduğu üzerinde durmaktadır. TDKP'ye göre Kemalistlerin “burjuva-feodal diktatörlüklerini” sağlamlaştırmak ve özellikle 1929'da patlak veren büyük buhranın yükünü halk kitlelerinin sırtına daha kolay yıkabilmek için kapitalizm koşullarında kitleleri zor yoluyla zapt etmek amacıyla geliştirilmiş

³³⁰ “Türkiye Devrimci Komünist Partisi Birinci (Kuruluş) Kongresi, Belgeler Program ve Tüzük”, Yoldaş, TDKP İlegal Merkez Yayın Organı, S:17., s.2.

yöntemlere ve bunların bir sistemleştirilmesi olan faşizme duydukları ihtiyaç artmaktaydı:

“Böylece büyük burjuvazi ve toprak ağalarının faşizm eğilimi güç kazandı ve burjuva-feodal diktatörlük, faşist kurumlarla pekiştirilerek faşist-feodal bir diktatörlük haline getirildi. Kemalizm’in faşist-feodal diktatörlüğü altında, işçiler, köylüler, diğer emekçi kitleler ve ezilen Kürt ulusu her türlü demokratik ve siyasi haktan yoksun olarak insafsız bir sömürü, baskı ve zulme tabi tutuldu. Buna karşılık başta proletarya olmak üzere, geniş emekçi kitleleri, Türk burjuva feodal diktatörlüğüne karşı sürekli mücadele etti. Bu mücadele özellikle devletin faşist bir karakter kazandığı 1930’lardan itibaren daha da şiddetlendi. Faşist-feodal diktatörlük, o zamandan bu yana görünüşte birçok değişiklik geçirmesine ve zaman zaman farklı emperyalist devletlerin güdümüne girmesine karşın varlığını sürdürmeye ve emekçi kitleleri ezmeye devam etti. Başlangıçta İngiliz-Fransız emperyalizminin etkisi belirleyici iken; daha sonra, 1930’larda Alman emperyalizminin gelişmesi ve yayılmasına bağlı olarak egemen sınıflar giderek artan ölçülerde Alman Emperyalizmi’ne bağlandılar. Bu durum, özellikle İkinci Dünya Savaşı’nın ilk yıllarında iyice belirginleşti. Ancak Alman Emperyalizmi’nin yenilgi ve çöküşünün başlamasıyla birlikte, İngiliz-Amerikan Emperyalizmi, egemen sınıflar ve onların faşist-feodal diktatörlüğü üzerindeki nüfuzunu tekrar sağlamlaştırdı.”³³¹

2.3.9. Kurtuluş Savaşı’nın Niteliği Meselesi

TDKP legal yayın organı *Parti Bayrağı*’nın ilk sayısından itibaren diğer parti ve gruplarla yaptığı polemiklerle Türk Devrimi ve Kemalizm konusundaki görüşlerini ortaya koymuştur. Bu tezlerini önce dönemin THKP-C kökenli Halkın Yolu grubuyla polemige girerek oluşturmuştur.

TDKP Halkın Yolu platformunu eleştirirken öncelikle onları eklektik davranmakla suçlamaktadır. Halkın Yolu, Milli Kurtuluş Savaşı’nın feodal yapıyı

---

³³¹ A.e., s.,17.

hem parçaladığını hem de parçalamadığını iddia etmektedir. Eklektik ve tutarsız görüşler ileri sürmektedir. TDKP'ye göre Türkiye'de Milli Kurtuluş Savaşı'nın niteliği konusunda belli başlı iki görüş bulunmaktadır: Bunlardan birincisi Şefik Hüsnü ve onun takipçiliğini yapan hareketlerdir. Bunlar revizyonist ve oportünisttirler (İsmail Bilen, Behice Boran, Mihri Belli, Hikmet Kıvılcımlı, Doğu Perinçek). Bunlara göre Kemalist Devrim'le Türkiye'de emperyalizm ve komprador kapitalizmin tasfiye edilerek Türkiye'nin tam bağımsızlığa kavuştuğu, Türkiye'nin bir süre esas olarak milli bir kapitalistleşme süreci yaşadığı ve daha sonra bu kapitalizmin emperyalizme bağlandığı; ancak bununla birlikte Türkiye'de kapitalizmin bugün de milli temelini muhafaza etmiştir.³³²

TDKP'ye göre bu şahsiyetler arasında belli nüanslar olsa da hepsi Türkiye'de kapitalistleşmenin izlediği yol ve Milli Kurtuluş Savaşı'nın emperyalizmi tasfiye etmesi konusunda ana hatları Şefik Hüsnü tarafından çizilen gelişme hattının doğruluğu konusunda hemfikirdirler. Bu fikirlere karşı Stalin'e atf yapan TDKP geçmişte Stalin'in savunduğu görüşün doğru ve kendileri tarafından da benimsenen görüş olduğunu ifade etmektedir. Buna göre; "Milli Kurtuluş Savaşı kapitalizmin henüz çok az geliştiği, proletaryanın bağımsız sınıf hareketinin çok güçsüz olduğu ve burjuvazinin farklılaşmasının gelişmediği geri bir tarım ülkesi olan yarı sömürge Türkiye'nin, emperyalistler tarafından sömürgeleştirilmesi çabalarına karşı; esas olarak milli bir nitelik taşıyan feodal-burjuva sınıfların önderliğinde bir avuç milli hain dışında kalan bütün bir ulusun emperyalizme karşı milli direnme savaşıdır."³³³

Kurtuluş Savaşı'na önderlik eden güçler esas olarak emperyalizmle uzlaşmaz çelişkileri olmayan ve onunla işbirliği yapan sınıflardır. Bunun için başlangıçtan itibaren emperyalizmle uzlaşmaya çalışmışlar, ancak somut şartlarda bu mümkün olamayınca, emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı halka dayanarak Türkiye'nin parçalanmaması ve kendilerine bırakılan küçük bir bölgenin de sömürgeleştirilmesine karşı direnmişlerdir. Bu güçlerin emperyalizme karşı direnişi belli sınırlar içinde kalmaya mahkûmdur. Bu sınır ise bütünlüğün korunması ve bu topraklarda emperyalizmin sömürge yönetiminin kurulmasının engellenmesidir.³³⁴ Nitekim emperyalist işgal kuvvetleri ve kukla kuvvetler söz konusu sınırların dışına

³³² **Parti Bayrağı** "Halkın Yolu Platformunun Eleştirisi", S:1, (Mart 1978), s.(34-40).

³³³ **A.e.**, s.34-40.

³³⁴ Emperyalizmin dünyanın önemli bir bölümünü işgal ettiği bu yıllarda bu hedefin hafife alınması ilginçtir.

çıkartılınca ve Türkiye'nin devlet olarak siyasi bağımsızlığı emperyalist kuvvetlere zor yoluyla tanıtılınca, milli kurtuluş devrimi de esas olarak sona ermişti. Bu devrimci savaş sonucu emperyalizme ve zaten zayıf olan komprador kapitalizme bazı darbeler vurulmuş ve Türkiye'nin siyasi bağımsızlığı bir ölçüde güçlendirilmiş olmakla beraber bu güçler geçici de olsa tasfiye edilememiş, Türkiye emperyalizm karşısında siyasi eşitliğe (burjuva hak eşitliğine) tam olarak kavuşamamış ve yarı-sömürge yapı parçalanmamıştır. TDKP Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar bir antiemperyalist çizgi izleyemeyeceği, yarı-sömürge yapıyı parçalayamayacağı ve liderliğinin böyle bir kaygısının olamayacağını ileri sürmektedir. Sürecin sonunda ülkenin emperyalizmle bağları güçlenmiş ve burjuvazinin üst kesimleri kompradorlarmış, yarı-sömürge yapı güçlenmiştir.³³⁵

2.3.10 TDKP'de Sınıfların Tahlili ve Türk Devrimi

TDKP'ye göre Kurtuluş Savaşı'na önderlik eden sınıf tefeci ticaret burjuvazisidir. Bu sınıf karakteri ve gelişim süreci bakımından emperyalizmle uzlaşmak zorundadır. Bunun yanında belli ölçülerde bir direnme de gösterilmiştir. Bu sınıf feodal toplumların güçlü olduğu dönemlerde görece cılız bir varlık gösterir. Fakat kapitalizmin gelişme süreci içinde ülke içinde milli pazarın birleşmesi ve büyümesi döneminde tefeci ticaret sermayesi bir yandan sanayi sermayesine dönüşür, diğer yandan bu dönüşüme uğramadığı takdirde, adım adım sanayi sermayesine bağlanır. Böylece tefeci-ticaret burjuvazisi, ilk önce feodal toplumun bir kategorisi iken, gelişme süreci içinde gelişen kapitalizmin unsuru haline gelir ve feodalizmi ortadan kaldırmaya yönelik sanayi sermayesine bağlandıkça feodalizmin tasfiye edilmesine yardımcı olur. Fakat Türkiye gibi kapitalist gelişmesini henüz tamamlayamamış ve emperyalist ilişkiler ağına giren ülkelerde ise gelişme daha farklı bir yönde olur. Lenin'in tarif ettiğine göre, kapitalizmin henüz emperyalizm aşamasına ulaşmadığı dönemde kapitalist ülkeler bir dünya ticareti yaratmışlardır. Bizim gibi ülkeler ise hammadde ve mamul madde pazarı olarak bu sistemde yerlerini almışlardır.³³⁶

TDKP'ye göre bunun ancak şöyle bir açıklaması olabilir:

³³⁵ **Parti Bayrağı** "Halkın Yolu Platformunun Eleştirisi, S:1, (Mart 1978), s.34-40.

³³⁶ Bkz. Lenin, **Emperyalizm**.

“Batının ucuz sanayi malları ülkeye girince feodal sistemi parçalamaya, çözmeye başlar ve ülkede meta ekonomisinin gelişmesine, küçük yerel pazarların canlanmasına, eski feodal iç gümrük sisteminin, angarya sistemini ve lonca sisteminin parçalanmasına yol açar. Batılı kapitalist ülkelerden gelen tüccarlar, sanayiciler liman şehirlerine yerleşir ve yerli tefeci-ticaret burjuvazisi ile işbirliği yaparlar. Bu tefeci tüccarların en irileri, liman şehirlerinde ve bu şehirlerin çevre bölgelerinde onların işlerini gören acenteleri durumuna gelirler. Bunlara ‘kompradorlar’ adı verilmiştir. Ama serbest rekabetçi dönemde ülkeye gelen bu kapitalistler, hâlâ esas olarak sanayi sermayesinin temsilcisi oldukları için (ülkenin bunlarla rekabet edebilecek kendi sanayi sermayesi olmadığından bu sürecin aynı zamanda sömürgeleşme sürecine yol açtığını bir an için göz önüne almazsak) bunlar feodalizm karşısında ilerici bir görev yerine getirirler.”³³⁷

TDKP yine bu noktada Lenin’in Emperyalizm Teorisi’nden hareketle komprador burjuvazinin ortaya çıkış süreci içinde ülke içindeki feodal unsurların varlığını ne ölçüde koruduğu ve devam ettirdiği üzerinde durmaktadır. Ekonomik düzlemde Batı’nın ucuz sanayi mallarının ülkeye girişiyle feodal sistem parçalanmaya, ülkede meta ekonomisi gelişmeye, küçük yerel pazarlar canlanmaya, eski feodal iç gümrük sistemi parçalanmaya başlar.

Batı’da serbest rekabetçi kapitalizmin emperyalizme dönüşmesiyle birlikte, sanayi sermayesinin banka sermayesiyle kaynaşması temelinde finans-kapital oluşur, genel olarak burjuvazinin hâkimiyeti, yerini mali bir oligarşinin hâkimiyetine bırakır ve kapitalizmin gelişmesini esas olarak tamamlamasından dolayı biriken sermaye fazlasını ihraç zorunluluğu doğar. Bu da bir avuç emperyalist ülke tarafından dünyanın paylaşılmasına ve milli ekonomilerin tek bir dünya ekonomisi zincirinin parçaları haline gelmesine yol açar. İlerici rekabetçi sanayi kapitalizmi, gerici, tekelci kapitalizme dönüşür. Bu gerici kapitalizmin artık feodal güçlerin gelişmesinin bir engel haline geldiğinden kendi sömürsünü gerçekleştirmek için onu bir ölçüde

³³⁷ “Halkın Yolu Platformunun Eleştirisi”, **Parti Bayrağı**, S:1, (Mart 1978), s.36.

çözse bile kalıntılarını muhafaza eder ve onlardan yararlanır. Bu değişime bağlı olarak geri ülkelerden ihraç edilen finans-kapitalin yeniden üretilmesi temeli üzerinde üretici güçlerin gelişmesinin önünde engel olan gerici bir (feodalizmle uzlaşan ve tekelci bir komprador) kapitalizm gelişmeye başlar. Kompradorlar bu oluşumun içinde yer alarak kapitalistleşirler. Ve artık sanayi sermayesine değil, finans kapitale bağlanan tefeci tüccarlar da feodalizmin tasfiyesini değil, onun yaşatılmasının bir unsuru ve emperyalist sömürünün gerçekleşmesinin dolaylı bir araç, haline gelirler. Kuşkusuz bütün bunlar ülkede meta ekonomisinin daha da gelişmesine ve milli bir kapitalizmin doğmasına da yol açar. Ama bu kapitalizm emperyalizmin baskısı altında güdük kalır, gelişemez ve tayin edici bir rol oynayamaz. TDKP'nin sınıflar tahliline göre; tefeci-ticaret burjuvazisi ne emperyalizm tarafından satın alınmış ya da yaratılmış komprador tekelci burjuvazi gibi emperyalizmin uzantısı bir sınıftır, ne de salt feodal bir sınıftır. Bu yüzden milli bir temele sahiptir, ama bu onun emperyalizme ve feodalizme bağımlı olmasına, “komprador burjuvazi kadar komprador ve feodal toprak ağaları kadar feodal” olmayan bir sınıf olmasına engel değildir. İşte Milli Kurtuluş Savaşı'na feodal, yarı-feodal toprak ağalarıyla ittifak halinde önderlik eden esas olarak bu sınıftır.

TDKP'nin Kemalizm'e yönelttiği bu “sol” eleştirilere rağmen Kemalist önderliğin zorunlu olarak emperyalizme karşı savaşa giriştiğini belirtir. Feodal-burjuva sınıflarca milli kurtuluş savaşının örgütlenmesi, emperyalizmle aranan bütün uzlaşma imkanlarının tıkanması ve şartların onu zorunlu olarak bu yola itmesi sonunda gerçekleşir. TDKP'ye göre dönemin emperyalist ülkeleri ile Kurtuluş Savaşı'na önderlik eden güçler arasında ülkenin geleceğine dair projelerde çok net çelişkiler vardı. İki taraf da kendi çıkarları ekseninde ülkenin kaderiyle ilgili hesaplar yapıyordu. Türk komprador-feodal sınıfları ve onlara bağımlı tefeci-ticaret burjuvazisi, Osmanlı İmparatorluğu'nda nispeten homojen bir Türk nüfusunun bulunduğu yegane yer olan Anadolu'da emperyalizmin güdümünde sahte bir bağımsızlığa sahip, kendilerini hâkim ulus durumunda bulunacağı bir devletin kurulmasından yana idiler. Emperyalistlerin hesabı Türkiye'nin batısında İngilizlerin denetiminde geniş bir Yunan-Rum bölgesi, kuzeyinde Pontus Rum devleti, Türkiye'nin doğusunu kaplayan ve Karadeniz kıyılarından güneyde Akdeniz'e kadar uzanan bir Ermenistan, yine güneyde İngiliz emperyalizminin denetiminde kukla bir Kürt devleti kurmayı planlıyorlardı. Türk devleti silahtan arındırılacak ve

işgalci emperyalistler tarafından denetlenen bir sömürge statüsünde olacaktı. Bu noktada TDKP'nin açıkça telaffuz etmese de Sevr sürecini nesnel olarak doğru analiz ettiği görülmektedir.³³⁸

2.3.11. Mili Devrimci Savaş, Sınırları, Kemalistlerin Ekonomik Tavizleri ve İşbirliği

TDKP'ye göre Sevr sürecinin tüm şiddetiyle yaşanmaya başlanması Osmanlı içinde parçalı olan hâkim sınıfların bir bölümünün direnişe geçmesine neden oldu. Mustafa Kemal'in başını çektiği bağımsızlık meselesine milli burjuvazinin üst kesiminin bakış açısından bakan kanadı güçlendirdi. Bu kanat emperyalist işgale karşı kendiliğinden başlamış bulunan halk hareketine dayanarak bir milli kurtuluş savaşının örgütlenmesini hedefliyordu. Kurtuluş savaşı liderliği, ülke içindeki diğer ulus ve azınlık milliyetlerin milli hareketlerinin, şu ya da bu biçimde etkisiz kılınarak Anadolu ve Trakya'nın doğusunda siyasi bağımsızlığına sahip bir Türk devletinin kurulmasını amaçlıyordu. Bu nedenle onların verdiği savaşın içeriği devrimciydi. Fakat örgüte göre somut şartlarda bağımsızlık meselesinin proleter tarzda hallinin, yani proletarya önderliğinde çeşitli milliyetlere mensup halkların emperyalizme karşı birlikte karşı koyması, halkların kendi kaderlerini tayin etmesi ve emperyalizmden tam bağımsız devlet ya da devletler kurulmasının somut şartları yoktu.³³⁹

TDKP Mili mücadelecinin önderliğini burjuva ve feodallerin elinde olmasına rağmen devrimci bir savaş olarak görüyordu. Milli Kurtuluş Savaşı, burjuva-feodal sınıfların önderliğinde, Türk ve Kürt ulusunun emperyalizme, emperyalizmin kuklası Yunan gericiliğine ve milli hareketlerin kaderlerini emperyalizme bağlayarak, halklarının geleceği üzerinde büyük bir kumar oynayan Rum, Ermeni vb. azınlık milliyetler burjuvazisine karşı verdikleri milli devrimci bir savaştı. Ancak bu savaşın amacı, ona önderlik eden sınıfların karakterlerine bağlı olarak sınırlı bir siyasi bağımsızlığın sağlanması, sömürge statüsünü kaldırılması ve milli toprakların bütünlüğünün korunmasıydı. Fakat TDKP önderliğine göre bundan

---

³³⁸ A.e.s.36-40.

³³⁹ A.e.s.36-40.

sonra süreç tersine dönmeye başlamıştır. Türk burjuva-feodal sınıfları önce Kürtleri aldattılar, sonra da onların milli hareketlerini zulüm ve zorbalıkla bastırdılar. Dolayısıyla Milli Kurtuluş Savaşı emperyalizme darbe vurmakla birlikte onu tasfiye edemedi ve zaten edemezdi. Türkiye’yi sömürgeleştirmek isteyen güçleri kovdu, ama yarı feodal, yarı sömürge yapıyı parçalayamadı. Çünkü önderliğinin sınıf yapısı buna müsait değildi.³⁴⁰ Nitekim önderliğin bundan sonraki çizgisi bunu kanıtlar nitelikte adımlardı.

TDKP’ye göre Kemalist iktidar savaş döneminden itibaren emperyalistlerle ekonomik işbirliğine girişmiş, kapitülasyonların benzeri anlaşmalara imza atmıştır. Mili kurtuluş savaşından sonra Türkiye de emperyalizmin ekonomik, mali, siyasi egemenliği tasfiye edilmedi. Kuşkusuz verilen antiemperyalist savaş sonucu Türkiye’nin sömürgeleştirilmesi önlendiği gibi yarı sömürge, yarı feodal yapı çerçevesi içinde siyasi bağımsızlık kısmi olarak güçlendirildi. Ama Milli Kurtuluş Savaşı’nı izleyen dönemde bu bağımsızlık da giderek yitirildi. Ülke gittikçe daha çok yarı sömürge haline geldi. Mevcut siyasi bağımsızlık tamamen görüntüde kalan bir şey haline aldı. Milli Kurtuluş Savaşı sürerken Fransızlarla kredi anlaşmaları yapılmış, İtalya ile savaş halindeyken meclis bir İtalyan şirketine imtiyaz tanımıştır. 1922 yılında bir Amerikan mali sermaye grubuna bir demiryolu yapım imtiyazı verildi. 99 yıl geçerli olacak bu imtiyaza göre şirket Diyarbakır-Ergani demiryolunu inşa edecek, demiryolunun iki yanında kalan yirmişer kilometrelik alanda petrol dahil, bütün madenleri işletecekti. Şirkete geniş vergi muafiyetleri tanınmış, çok ucuza toprak alma, kereste ihtiyacını istediği gibi temin etme yolunda imtiyazlar verilmişti. Bu imtiyazlarla ilgili İzmir İktisat Kongresi’nde İktisat Vekili Mahmut Esat (Bozkurt)’un sözlerinden örnekler verilmekteydi:

“Chester Projesi’yle memlekete 400 milyon liralık bir yabancı sermaye girecektir. Milletimizin hukukuna ve memleketimizin kanunlarına saygılı herhangi bir yabancı sermayeye katıyen düşman olmadığımızı bundan daha güçlü kanıt olabilir mi? Düşman kaynaklarından çıkan bu

---

³⁴⁰ A.e.s.36-40.

iftiraların içe ve dışa karşı kesinlikle yalanlanmasını rica ediyorum.»³⁴¹

Bunun yanında Lozan Barışı da istenilen ölçüde bağımsızlığı sağlayamadı. Aksine ekonomik bağımlılığı arttıran gelişmeler yaşandı. Lozan'da emperyalistlerin sahip olduğu imtiyazların hiçbirine dokunulmadı. TDKP'ye göre kapitülasyonların kaldırılması görece de olsa Türkiye'nin bağımsızlığını kazanmasının bir belirtisi değildi. Nitekim bunları ilk önce kaldıran Enver Paşa ve İttihat Terakki de Alman uşağı idi. Lozan'da Türkiye, Osmanlı Devleti'nin bütün borçlarını ödemeyi kabullenmiş, şirketler imtiyazlarını korumuş, Düyunu Umumiye olduğu gibi kalmış, Türkiye'nin gümrükleri üzerindeki egemenliğinin bile beş yıl sonra gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştı. Türkiye Boğazlar üzerinde de tam egemenlik sağlayamamıştı. Lozan'da Türk heyetinin kabul ettiremediği bütün meseleler TDKP'ye göre emperyalizme verilen ödünlerdi.³⁴²

2.3.12. Şefik Hüsnü ve Kemalizm'in Sınıflar Üstü Konumu

TDKP Türkiye sosyalist hareketinin tarihsel süreci içinde Kemalizm'i eleştirirken temel referans noktası olarak Şefik Hüsnü'yü almaktadır. Parti'ye göre Şefik Hüsnü çizgisi daha başından itibaren revizyonistti. Hüsnü, işçi sınıfının uzun vadeli çıkarlarını, proletaryanın toplumsal devrimini, sınıfsız toplumu nihai olarak hedeflememişti. Bu hedeflere uygun stratejik taktiksel bütünlükten yoksundur. Proletaryanın devlet iktidarını ele geçirerek egemen sınıf olarak örgütlenmesi çizgisinden de uzaktı. Bu nedenle Şefik Hüsnü komünist sıfatını taşıyamazdı. TDKP'ye göre Şefik Hüsnü önderliğindeki TKP, hiçbir dönemde ekonomik-sosyal yapının Marksist-Leninist tahlili sonucu saptanmış devrim aşamasına uygun olarak proletaryanın, iktidarı ele geçirmesini ve egemen sınıf olarak örgütlenmesini, faaliyetlerinin ve çizgisinin temeline oturtmamıştı. Bu nedenle bu dönemden

---

³⁴¹ A.e.s.41.

³⁴² A.e.s.41.

sosyalist bir geçmiş olarak dahi bahsedilemezdi.³⁴³ TDKP'nin iddiasına göre TKP, sınıf işbirliği siyasetiyle sosyalist devrime geçişi sağlayacağını savunmuştur.³⁴⁴ Bu noktada Şefik Hüsnü'nün sosyalist bir devrimin gerekliliği için toplumların ilerlemesinde sanayinin ve işçi sınıfının gelişimini zorunluluğunu ortaya koyması TDKP'nin bu tespitlerinin ana kaynağıdır. Nitekim Şefik Hüsnü'nün dönemden kalan eseri bunu kanıtlamaktadır.³⁴⁵

TDKP teorisyenlerine göre Şefik Hüsnü önderliğindeki TKP önce Kemalist hareketten sosyalist bir devrim beklemektedir. Bu sav ise onun “toplumsal devrim” nitelenmesine dayandırılmaktadır. Oysaki Şefik Hüsnü Kemalist atılımlardan bir sosyalist devrim beklememekte, Osmanlı'dan kalan yapının her alandaki değişimine vurgu yapmaktadır. Şefik Hüsnü'nün yapılan devrimin “derinleştirilmesinin” beklentisi TDKP tarafından sosyalist devrim beklentisi olarak ifade edilmektedir. TDKP Hüsnü'nün tutumunu 1924'e kadar ve sonrası olarak iki döneme ayırmaktadır. Haziran 1924'e kadar olan dönemde, TKP'nin yayın organı olan *Aydınlık*'ta, Kemalist hükümetin ve Kemalist hareketin sınıflarüstü bir nitelik taşıdığı ileri sürülerek Kemalistlerin ulusal kurtuluşu gerçekleştirmek için toplumsal devrim de yapabilecekleri yazılmıştır. 1924'den sonra ise *Aydınlık*, Kemalistlerin sınıflar üstü niteliğini yitirerek, küçük burjuvalaştığını, bu nedenle de Kemalistlerin toplumsal devrimi yapamayacaklarının açığa çıktığını belirtmektedir.³⁴⁶

TDKP'nin diğer bir savı ise günümüzde “üçüncü yol” olarak tarif edilen kapitalist olmayan yoldan gelişme tezinin Hüsnü'nün temel yönelimi olduğudur. Bu yolun temel tezi proletarya önderliği olmaksızın sömürge ve yarı sömürgelerde ulusal demokratik devrimin tamamlanarak kesintisiz bir biçimde sosyalist devrime geçilebileceği, sosyalizmin inşa edilebileceği iddiasıdır. TDKP'ye göre modern revizyonistler sömürge ve yarı sömürge devrimlerinin birinci aşaması olan ulusal demokratik devrimin tamamlanarak ikinci aşaması olan sosyalist bir devrime

---

³⁴³ **Proleter Devrimcilerin Birliği Yolunda Engelleri Aşalım**, (y.y.), Halkın Kurtuluşu Yay. İst., 1976, s.13.

³⁴⁴ **Türkiye Devrimci Komünist Partisi Şubat 1. Genel Konferansı Belgeleri**, s.46, “58 Yıllık Sol Hareketin Değerlendirilmesi”, **Parti Bayrağı**, S:1 (Mart 1978), s.69.

³⁴⁵ Şefik Hüsnü, “Türkiye’de Devrimin Şekli,” *Aydınlık*, S: 5, (Kasım,1921)’den aktaran **Şefik Hüsnü Yaşamı, Yazıları Yoldaşları**, s.208.

³⁴⁶ “58 Yıllık Sol Hareketin Değerlendirilmesi”, **Parti Bayrağı**, S:1 (Mart 1978), s.71.

kesintisiz bir biçimde geçiş için proletarya önderliğinin zorunlu olduğunu bir yana itiyorlardı. Ulusal hareketleri yöneten liderler tam bağımsızlığı gerçekleştirmek için sosyalist devrime geçmek, sosyalizmi inşa etmek ve dünya sosyalist devrimi içinde yer almak zorunda kalacaklardı. Çünkü tam bir kurtuluş ancak sosyalist bir devrime geçmek suretiyle gerçekleşebilirdi. Ancak TDKP'ye göre bunun gerçekleşebilmesi ise ulusal demokratik devrimin proletarya önderliğinde olması zorunluluğuydu. İşte tam bu noktada Şefik Hüsnü'nün Kemalist hareketi değerlendirmesi yeni başlayan bu modern revizyonizm tezleriyle birebir örtüşmektedir.

Hüsnü'ye göre milli kurtuluş hareketinin sınıf niteliği şekillenmemiş, başka bir deyişle sınıflarüstü bir önderliğin denetiminde gelişmiş ve zafere ulaşmıştır. Bu sınıflar üstü önderlik milli hareketin zaferinden sonra da 1924'e kadar devlet iktidarını elinde tutmuştur. Hüsnü'ye göre ilk TBMM de Kurtuluş Savaşı önderliği gibi sınıflar üstüdür. Bu sınıflar üstü meclis işçilere, köylülere dayanacak ve onlar adında faaliyette bulunacaktır. Örgütün eleştirisinin temelinde Hüsnü'nün sınıf mücadelesini inkar etmesi, bunu emperyalizm ile ezilen uluslar arası mücadeleye indirgemesi vardı. TDKP bu tezini Hüsnü'nün o dönem yaptığı sınıflar tahliline dayandırmaktadır. Hüsnü sınıflar mücadelelerini kabul etmekle birlikte ülkede henüz sanayinin ve bu ve işçi sınıfının henüz yeterince gelişmediği üzerinde durmaktadır.³⁴⁷ TDKP ise bunun bilinçli olarak yapıldığını, sınıf mücadelesinin boyutunun yozlaştırıldığını ileri sürmektedir. Hüsnü, sanayinin ve yeterli bir burjuvazinin olmayışı üzerinden proletarya iktidarı olmadan da işçi ve köylülerin çoğunlukta olması nedeniyle kesintisiz olarak sosyalizme geçilebileceğini tezini işlemektedir. Böylelikle tıpkı modern revizyonistler gibi ulusal kurtuluş savaşı sonrası kurulan ulusal hükümet ve devletin sınıflar üstü olduğunu, şiddetli sınıf çatışmaları olmadan devlet cihazı parçalanmadan ulusal kurtuluş amaç alınarak sosyalist devrime kesintisiz bir biçimde geçilebileceği tezinin temellerini hazırlamaktadır.³⁴⁸

TDKP'ye göre Şefik Hüsnü'nün Kemalizm değerlendirmesi burjuva demokratik devrimlerin Menşevik ve oportünist tarzda ele alınmasının tezahürüdür. 1924 sonrasında, Kemalistlerin bir toplumsal devrim yapacakları beklentisinin bir yana itilmesine rağmen bundan sonra da Kemalist hareketi destekleme çizgisi

³⁴⁷ Şefik Hüsnü Yaşamı, Yazıları Yoldaşları, s.208.

³⁴⁸ “58 Yıllık Sol Hareketin Değerlendirilmesi”, s.69-75.

sürdürülmüştür. TKP'nin, Kemalistlerin burjuva devrimini tamamlayarak feodalizmi tasfiye ettikleri emperyalizmi can evinden vurdukları, dolayısıyla sosyalist devrimin maddi şartlarını olgunlaştırdıkları savları oportünist tezlerdi. TDKP'ye göre Hüsnü ve arkadaşları, burjuva demokratik devrim sürecinde proletaryanın görevini Kemalistlerin tereddütlerini gidermek ve onları burjuva devrimini tamamlamaları için zorlamaya indirgemıştır. İşçi sınıfı, Anadolu'nun genel burjuvazisi ile devrimin sonuçlarını savunmalı, fakat bu yardımına karşılık, asgari isteklerini gerçekleştirmeye ve devrimcilikte her gün biraz daha ileri gitmeye Cumhuriyet yönetimini zorlamalıdır.³⁴⁹ Böylelikle demokratik devrimde proletaryanın rolü tespit edilirken burjuvazi devrimin yönetici sınıfı olarak kabul edilmiş, proletarya ise ancak bir hak talepçisi zorlayıcı ve pasif bir destek unsuru olarak belirlenmiştir. Hüsnü'nün programı doğrudan ve yalnızca burjuvaziyi destekleme, demokratik devrimde işçi sınıfı önderliği, köylülüğün burjuvazinin değil işçi sınıfının yedek gücü olması ve kesintisiz sosyalizme ilerlemek üzere bir işçi-köylü diktatörlüğü kurulması temel fikirlerinden yoksun bir programdır.

2.3.13. TDKP'de İbrahim Kaypakkaya Eleştirisi-Kurtuluş Savaşı'nın Sınıfsal Karakteri Meselesi

TDKP, Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi (TİİKP) örgütünden ayrılarak Türkiye Komünist Partisi Marksist Leninist (TKP/ML)'in kuruluşuna önderlik eden İbrahim Kaypakkaya'yı, özellikle Kemalizm ve Kurtuluş Savaşı'nın sınıfsal karakteri ve Kemalizm'in ekonomi politikaları gibi konularda eleştirerek kendisinin bu konudaki farklılığını ortaya koymaktadır. Bu eleştirilerden dönemin liderlerinden Mihri Belli, Doğu Perinçek ve diğer gruplar da payını almıştır. Bilindiği gibi İbrahim Kaypakkaya bu dönemin Kemalizm konusunda en uç ideolojik eleştirileri içeren düşünce yapısına sahip liderlerindendir. Onun bu çıkışının ne ölçüde gerçek bir içeriğe sahip olduğu 1970'ler boyunca önemli bir tartışma konusu olacak, Türk Devrimi ile ilgili görüşleri adeta bir mihenk taşı özelliği taşıyacaktır. Kaypakkaya kendisinden sonra gelen sosyalist akım ve kuşaklar bakımından önemli bir ideolojik

---

³⁴⁹ "58 Yıllık Sol Hareketin Değerlendirilmesi 2", **Parti Bayrağı**, S:2 (Nisan 1978), s.69-85.

etkiye neden olmuştur. TDKP ise kendi açısından belli noktalarda onu eleştirmiş ve ideolojik olarak kendi duruşunu belirginleştirmeye çalışmıştır. Bu fikirler daha çok Kurtuluş Savaşı ve ona önderlik eden sınıfın niteliği konularına odaklanmıştır.

TDKP Kaypakkaya'nın ulusal kurtuluş savaşının komprador burjuvazinin önderliğinde verildiğine dair görüşlerinin ilk sahiplerinin İdris Küçükömer ve Kemal Tahir olduğunu iddia etmektedir. Bunun da ötesinde bu görüşleri daha önce Padişahçı-Abdülhamidçi gericilerin savunduğunu ifade etmektedir. Kaypakkaya'nın bunu yapmasının nedeni ise ayrıldığı grup olan PDA'nın ve Şefik Hüsnü'nün Kemalist hareket konusundaki görüşlerine karşı çıkayım derken, en gericilerin görüşlerine sahip çıkması olarak vurgulanmıştır. PDA'nın milli kurtuluş savaşı ve Kemalist hareketin tutarlı antiemperyalist muhtevaya sahip olduğunu ileri süren, onun emperyalizmle uzlaşan yanını göz ardı eden görüşlerine karşı komprador burjuvazinin milli kurtuluş savaşına önderlik edebileceğini ileri sürmektedir. Bu eleştirilerden Mihri Belli ve PDA hareketi de nasibini alacaktır. TDKP teorisyenlerine göre Belli ve PDA'nın Mustafa Kemal hareketini yanlış değerlendirmesinin esas nedeni cuntacı siyasetlerine malzeme sağlayabilme çabalarından ileri geliyordu. 1960'larda cuntacılık peşinde koşanlar, 'Kemalist cuntacılar'a hoş görünmek için Mustafa Kemal'in emperyalizmle uzlaşan yanlarını ve onun feodal-burjuva niteliğini göz ardı ediyorlardı. TDKP'nin görüşü Kaypakkaya'nın haklı olarak bu görüşlere tepki duyması ve karşı çıkmasıydı. Onlara göre bu görüşlere barışçıl ve parlamenter yol peşinde olan revizyonistler de karşı çıkmış, İbrahim Kaypakkaya Marksizm-Leninizm'in karşı çıkışıyla revizyonistlerin karşı çıkışı arasındaki farklılığı görememiştir.³⁵⁰

TDKP'ye göre İbrahim Kaypakkaya'nın eleştirilerinin esas olarak ilham kaynağı olan İdris Küçükömer ve Kemal Tahir, Mustafa Kemal hareketinin milli burjuvazinin bir hareketi ve cılız kalan antiemperyalist milli bir devrim olmadığını ileri sürüyor ve hareketin emperyalistler arası savaşa tekabül ettiğini ve gericiler arasındaki bir mücadele olduğunu iddia ediyorlardı.³⁵¹ Özellikle o dönemde Kemal Tahir "Türkiye Defteri" adlı dergide bu görüşleri yaygınlaştırmaya çalışıyordu.

---

³⁵⁰ "İbrahim Kaypakkaya'nın Küçük Burjuva Maceracı Görüşlerinin Eleştirisi", **Parti Bayrağı**, S:7 (Eylül 1978), s.83.

³⁵¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. İdris Küçükömer, **Düzenin Yabancılaşması**, Bağlam Yay, İst. 1994.

Kaypakkaya ise cuntacı, darbe peşinde koşan sağ oportünistlere bu burjuva sağ görüşlere dayanarak karşı çıkmaya ve bunların kanıtlarıyla onları çürütmeye çalışıyordu. TDKP bunları söyleyerek bir taraftan da uluslararası komünist hareket Komüntern'in Cumhuriyet devriminin milli burjuvazinin önderliğinde cılız kalan antiemperyalist, aynı zamanda emperyalizme darbe indiren ulusal bir hareket olduğunu görüşünü dile getirmekteydi. Bu dönemde TİİKP lideri Doğu Perinçek'in Komüntern belgeleri üzerine ortaya koyduğu İbrahim Kaypakkaya'yı eleştiren fikirleri TDKP tarafından sağ oportünist görüşler olarak değerlendirilmekle beraber Komüntern'in bu konudaki görüşlerine atıf yapılıyordu.³⁵²

TDKP'ye göre bu dönemde sosyalistler içinde başlayan polemik konusunda ayrılığın temelini Kurtuluş Savaşı'nın önderliğinin ulusal burjuvazinin elinde olup olmadığı teşkil etmektedir. Marksizm-Leninizm ile oportünizm arasındaki temel ayrılık önderliği ele geçiren ulusal burjuvazinin sınıfsal niteliklerinin çarpıtılmasında ve onun burjuva-feodal, emperyalizmle uzlaşan karakterinin gizlemesinde ortaya çıkmaktadır.³⁵³

TDKP'nin Perinçek eleştirisine göre, bu dönemde Kemalizm değerlendirmeleriyle öne çıkan Doğu Perinçek, ulusal nitelikteki feodal-burjuvazinin emperyalizmle işbirliği yapmadığını, uzlaşıcı bir sınıfsal niteliğe sahip olmadığını ileri sürmekteydi.³⁵⁴ Kaypakkaya da milli burjuvazinin sınıfsal karakteri konusunda Perinçek gibi düşünmekteydi. Onun anlayışına göre de emperyalizmle uzlaşan, onunla ekonomik, siyasi bağlantı kuran burjuvazinin ulusal nitelikte olmaması gerekmektedir. Her şey bir yana, meta ekonomisinin ve işbölümünün uluslararası bir karakter taşıdığı kapitalizm dünyasında içine kapanık burjuva ülkelerin olamayacağı açıktır. Bu, özellikle sermayenin dünyanın her tarafına yayıldığı ve egemenliğini götürdüğü, tek bir dünya ekonomisinin yaratıldığı emperyalizm çağında hiç söz konusu değildir. Uluslararası kapitalizm şartlarında, birbirleriyle sıkı bir bağlantı içinde bulunan tüm kapitalist ülkelerde kapitalizmin evrensel kanunlarının

---

³⁵² Bu konuya TİİKP, TKPML bölümünde ayrıntılı olarak değinilecektir.

³⁵³ “İbrahim Kaypakkaya'nın Küçük Burjuva Maceracı Görüşlerinin Eleştirisi”, s.84.

³⁵⁴ Bu konuya TİİKP, TKP/ML bölümünde ayrıntılı olarak değinilecektir.

yürürlükte olduğu açıktır; dolayısıyla büyük sermaye küçük sermaye üzerinde egemenlik kurar ve onu kendine bağımlı kılar.³⁵⁵

TDKP'ye göre İbrahim Kaypakkaya kurtuluş sonrası Türk ekonomisini değerlendirirken de “PDA ve diğer revizyonistler gibi” yanılıya düşmektedir. Komprador burjuvazinin oluşmasını emperyalist sermayenin yatırımlarını ve mali sermayenin dışında emperyalist ülkelerin meta dolaşımını sağlayan tefeci tüccar burjuvazisi olarak ele almaktadır. Hatası emperyalizmin sermaye ihracı ile komprador burjuvazi arasında doğrudan bir bağ kuramamasıdır. Böylelikle Kaypakkaya komprador burjuvaziyi sermaye ihracının ve yatırımının dışında aramaktadır. O gelişen kapitalizmin ve büyüyen burjuvazinin ülkenin iç dinamizmi ile geliştiği görüşündedir.³⁵⁶

TDKP'ye göre ne Osmanlı döneminde ne de Kurtuluş Savaşı sonrası, komprador burjuvazinin ortaya çıkması ve kapitalizmin gelişmesi ‘devletin gücünü zenginleşmek için kaldıraç gibi kullanan’, rüşvet, vurgun, ‘devlet bankalarından’ aldığı kredi vs. ile büyüyen burjuvazinin emperyalizmle işbirliğine girmesi temelinde oluşmuştur:

“Her şey bir yana bu düşünce devleti sınıflar üstü görmektir. Emperyalizm öncesi, henüz kapitalist ilişkiler içine girmeyen Türkiye gibi ülkelerde kapitalizmin ve komprador burjuvazinin gelişmesinin odak noktasını emperyalist sermaye ihracı teşkil etmektedir. Emperyalist sömürüyü ve emperyalist sermayenin girdiği ülkede kendini yeniden üretmesini inkâr ederek burjuvazinin ve kapitalizmin gelişmesini ülkenin iç dinamizmine göre açıklamaya kalkışmak, sömürge olgusunu inkâr etmekten başka bir anlama gelmemektedir. Bunun için bu düşünceyi, ve bu düşünceye göre yapılan sosyo-ekonomik ve politik sözde tahlillerin tümünü reddediyoruz. Çünkü bunlar gerçek dışıdır.”³⁵⁷

---

³⁵⁵ A.e., s.85.

³⁵⁶ A.e., s.67-68.

³⁵⁷ A.e., s.69.

İbrahim Kaypakkaya tarafından “tekelci devlet, sadece, ticari alanda tekel kurmuş olarak ele alındığından, üretimin çeşitli alanlarında mali sermayenin tekelciliği görülüyor; böylece modern sermayenin tekelci egemenliğinin yerine, kapitalizm öncesi feodal-ticari tekelin egemenliği söz konusu edilmektedir.

TDKP İbrahim Kaypakkaya'nın Türkiye'de devletçiliğin kökenlerinin yanlış algıladığını düşünmektedir. Emperyalizm çağında egemen olan güç banka sermayesi ile mali sermayedir. Devlet bankalarının kredilerinden beslenen bir kesim olsa dahi esas egemen sermaye gücü göz ardı edilmemelidir. Devletçilik mali sermayenin egemenliği dışında aranmamalıdır. İbrahim Kaypakkaya Kemalistlerin devlet tekellerini nasıl ve hangi güce dayanarak kurduğu konusunda muğlaklık yaşamaktadır. Burjuvazinin, vurgun, rüşvet ve yağmacılıkla tekel kurduğunu ileri sürmektedir.³⁵⁸

TDKP'ye göre Kemalistlerin ekonomik programlarının geriliği onların nesnel durumlarından ve sınıfsal karakterlerinden kaynaklanıyordu. Ayrıca Kemalistlerin ekonomik rekabeti siyaseten ortadan kaldırdığını düşünen İbrahim Kaypakkaya bu konuda da yanılmaktadır. Rekabetin ortadan kaldırılması siyasi bir olgu meselesi değildir. Bu bir ideolojik program meselesidir. Bu öyle birtakım siyasetçilerin iradesiyle gerçekleşemez. Ekonomi kanunları belirleyicidir. Nitekim, Kemalistler de böyle bir şey yapmamışlardır, yapamazlardı. Dünya kapitalizmi, tek bir tekelci kapitalizm haline gelmedikçe yani, dünya finans-kapitali doğmadıkça, rekabetin ortadan kalkması düşünülemez. Çağımız, böyle bir döneme girmediği için de rekabetin ortadan kalktığından veya “kaldırıldığından” bahsedilemez. Tekelci grupların bulunduğu ve tekelci kapitalizmin ortaya çıktığı emperyalizm döneminde rekabet ortadan kalkmamıştır, serbest rekabetin yanı başında tekelci rekabet doğmuştur. Mustafa Kemal döneminde görülen tekelcilik de uluslararası sermayenin ekonomik ilhakından başka bir şey değildir. Bu tekelcilik, serbest rekabetin yanında oluşmuştur. Ve de burjuvalar arasında rekabet sürmüştür. TDKP Kemalizm'in rekabeti ortadan kaldırdığını veya kaldırabileceğini ileri sürmenin de imkansız olduğunu vurgulamaktadır. Küçük üretimin, meta ekonomisinin kapitalist pazarın mevcudiyeti sürdükçe, serbest rekabet devam eder. Nitekim, Mustafa Kemal döneminde de mali sermayenin tekelci egemenliğinin dışında serbest rekabet küçük

---

³⁵⁸ A.e., s.69.

üreticiler arasında devam etmiştir. Günümüzde de devam etmektedir. Türkiye, emperyalizmin sömürgesi haline gelmesinden itibaren, uluslararası tekelci gruplar arasındaki rekabete ve tekeli dışı burjuvazinin serbest rekabetine sahne olmuştur ve olmaktadır. Çağımızda ve emperyalist kapitalist sistem içinde yer alan ülkemizde esas rekabet, uluslararası tekelci gruplar arasındaki rekabettir ve yarı-sömürge ve sömürge ülkeye yansıyan rekabet de budur. Başka bir deyişle yarı-sömürge ülkelerdeki komprador burjuvazi ve toprak ağası gruplar arasındaki rekabet ve çelişki, uluslararası tekelci gruplar arasındaki rekabetin bir yansımasından başka bir şey değildir.³⁵⁹

2.4. TÜRKİYE İHTİLALCI İŞÇİ KÖYLÜ PARTİSİ (TİİKP), DOĞU PERİNÇEK, AYDINLIK HAREKETİ İLE TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ/MARKSİST LENİNİST- TÜRKİYE İŞÇİ KÖYLÜ KURTULUŞ ORDUSU (TKP/ML-TİKKO) VE İBRAHİM KAYPAKKAYA

Doğu Perinçek³⁶⁰ ve Aydınlık Hareketi, Türkiye’de, 45 yılı aşkın bir tarih diliminde solun, Kemalizm’le ilişkileri en çok tartışılan kutbu olmuştur.

---

³⁵⁹ A.e. s.71-72.

³⁶⁰ **Doğu Perinçek**, 17 Haziran 1942 tarihinde Gaziantep’te doğdu. İlk çocukluk yıllarını babasının yedek subaylık ve yargıçlık görevleri nedeniyle Gaziantep, Antakya ve Diyarbakır’da geçirdi. Beş yaşından sonra Ankara’da büyüdü. Üniversite yıllarında, 1962 ve 1963’te toplam 10 ay Almanya’da işçilik yaptı ve Almanca öğrendi. Haziran 1964’te Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ni bitirdi ve Kamu Hukuku (Devlet Teorisi ve Kamu Hürriyetleri) kürsüsüne asistan olarak girdi. Mart 1968’de Hukuk doktoru oldu. Doktora tezinin konusu ve ilk kitabı, “Türkiye’de Siyasi Partilerin İç Düzeni ve Yasaklanması Rejimi”dir. 1964 yılında dünya görüşü olarak sosyalizmi benimsedi. 1967 yılında *Dönüşüm* dergisi Yazı Kurulu Üyesi ve Başyazarı. Almanya’da Türk Toplumcular Ocağı kurucusu ve ilk Genel Başkanı. Türkiye İşçi Partisi üyesi ve Bilim Kurulu Üyesi, Güvenlik Komitesi Başkanı, TİP içindeki Devrimci Muhalefet hareketinin önderlerinden biri oldu. Mart 1968’de Fikir Kulüpleri Federasyonu (Dev-Genç Genel Başkanı) olan Perinçek, 1968 yılında Türkiye tarihinin en kitlesel ve güçlü gençlik hareketleri sırasında, 29 Nisan 1968 hareketinde, Haziran üniversite işgallerinde gençlik hareketinin “resmi” ve “fiili” önderliğini yapanlardan biriydi. Kasım 1968’de arkadaşlarıyla birlikte *Aydınlık* dergisini kurdu ve yayınlamaya başladı. Temmuz 1969’da 50 bin baskı ve satışı İşçi-Köylü gazetesinin kurucusu ve başyazarı oldu. 21 Mayıs 1969’da arkadaşlarıyla birlikte yasadışı Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi’ni (TİİKP) kurdu. 12 Mart 1971 Askeri Darbesi’nden sonra arandı. Şehirlerde ve Söke yakınlarında Beşparmak dağlarında mücadeleye devam etti. Mayıs 1972’de Ankara’da yakalandı. TCK 141. maddeden iki ayrı davada, hapisanede isyana önderlik iddiasıyla ve mahkemeye hakareten dört ayrı davada yargılandı. 20 yıl hapis cezasına hükmedildi. 1974 Temmuz’unda genel afı serbest bırakıldı. 1975 başında sıkıyönetime karşı çıktığı için yeniden arandı. Üç yıl mücadelesini yeraldında sürdürdü. Haftalık *Aydınlık* ve *Halkın Sesi*’nde, aylık *Aydınlık*’ta başyazarları yayımlandı. 28 Ocak 1978’de Aydınlık davasının aklanmayla sonuçlanması üzerine Türkiye İşçi Köylü Partisi’nin yasal kuruluşuna önderlik etti ve ilk Genel Başkanı seçildi. 20 Mart 1978’de günlük *Aydınlık Gazetesi*’nin kuruluşuna ve yayımına önderlik etti, baş yazarlığını yaptı. 12 Eylül 1980 Darbesi’nden sonra tutuklandı, önce 12 yıla, sonra 8 yıla mahkum edildi. 1985 Martı’nda serbest kaldı. Ocak 1987’de haftalık *2000’e Doğru* dergisinin yayınlanmasına önderlik etti. Genel Yayın

Aydınlıkçılar'ın tarihinde Türk Devrimi, yalnızca sol akımlar içinde değil, geniş bir siyasi yelpazede 1970 sonrasının siyasi yaşamında kendisine yer bulmuştur. Buradaki temel çıkış noktası ise Kemalizm'le sosyalizmin bir araya gelme dinamiklerinin bu kesimler tarafından tartışılır görülmesi, farklı ideolojik düzlemlerdeki siyasi-düşünsel yapıların bir araya gelmesinin olanaksızlığı paradigmasıydı. Temel itiraz; “Kemalist Kemalist'ti sosyalist de sosyalist”. Bunlar arasında kesin ayrımlar vardı. Öyleki 70'li yıllarda solun bazı kesimleri açısından Kemalizm'e yakınlık, sosyalizme düşman olmakla eş anlamlı görülüp suçlama neden dahi yapıldı. Türk siyasi, düşünsel hayatının geçmişten bugüne içinde bulunduğu girift yapıya rağmen Batı'nın düşünce formlarıyla üretilen bu bakış açıları kristalize bir yaklaşımı beraberinde getirmişti. Aydınlikçılar'ın Türk Devrimi konusundaki kendilerine özgü ideolojik-siyasi çizgileri, onların bu alandaki düşünsel gelişimlerini incelemede daha hassas bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır.

Türk Devrimi ve Cumhuriyet tarihine bakışta diğer sol akımlardan farklı olarak, PDA-TİİKP'den İşçi Partisi'ne uzanan 45 yılı aşkın uzun tarihsel sürecinde Aydınlikçılar'ın, Kemalizm değerlendirmeleri ve ortaya çıkan eser ve tahliller düşünüldüğünde kuşkusuz ayrı bir özel çalışmanın boyutlarını içermektedir. Burada çizilen sınır özel olarak 12 Mart-12 Eylül, iki askeri darbe dönemi arasındaki görüşler ve analizler olacaktır. Zaten günümüze yapılacak bir perspektif esas olarak bu dönemin belge ve eserlerinin objektif bir biçimde algılanmasıyla mümkün olacaktır.

Türkiye'de sol akımların Türk Devrimi'yle olan ilişkileri bir tez çalışmasının konusu olarak düşünülürken masaya yatırılması gereken sol düşün ve siyasi akımlarının başında “Aydınlık Hareketi” gelmektedir. Bunun belli başlı birkaç

Yönetmeni ve Başyazarı oldu. 10 Nisan 1990'da “Sansür Sürgün Kararnamesi”nin çıkarılmasıyla hakkında tutuklama kararı verildi. Temmuz'da teslim oldu, Diyarbakır Cezaevi'nde üç ay tutuklu kaldı. 1991 yılında TCK 141. maddesinin kaldırılmasıyla siyasi haklarına kavuştu ve Temmuz ayında Sosyalist Parti 2. Büyük Kongresi'nde partinin Genel Başkanlığına seçildi. Temmuz 1992'de Sosyalist Parti'nin Anayasa Mahkemesi'nce kapatılması üzerine kurulan İşçi Partisi'ne Genel Başkan seçildi. 1998 yılı Eylül ayının 24. günü, gözaltına alındı. “PKK'ye silah ve para yardımı yapmakla” suçlandı. Ancak Perinçek hakkında 1991 seçimlerinde TRT'de yapılan Liderler Açık Oturumu'nda yaptığı konuşma nedeniyle Terörle Mücadele Yasası 8. maddeye dayanılarak verilen 14 ay hapis cezası infaz edildi. Perinçek, 8 Ağustos 1999'a kadar 10 ay 10 gün Haymana Cezaevi'nde kaldı. Daha sonra çıkan basın suçlarını erteleyen yasayla yeniden siyasi haklarına kavuştu ve 19 Ekim 1999 günü toplanan İşçi Partisi Olağanüstü Kongresi'nde genel başkan seçildi. Aynı görevi sürdüren Perinçek'in yayımlanmış onlarca kitabı, makaleleri ve gazete yazıları bulunmaktadır. Perinçek halen, 24 Mart 2008 yılından beri “Ergenekon Davası” nedeniyle Silivri Cezaevi'nde tutuklu bulunmaktadır. Kaynak: <http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=1653>, 15 Şubat 2012.

nedeni vardır. Birincisi Proleter Devrimci *Aydınlık* dergisiyle başlayan örgütlü mücadelesinde sosyalist bir akım olarak Aydınlıkçılar, Kemalizm’le olan ilişkiler bakımından en tutarlı grup olarak öne çıkmaktadır. Örgüt 12 Mart Askeri Darbesi’nin en ağır koşullarında, belli ölçülerde Kemalizm’e “sol” eleştiriler yapmış, onun dışında kalan dönemlerde genel olarak Kemalist Devrimin kazanımlarını sahiplenen bir çizgi izlemiştir. İkincisi, 1960 sonrası sosyalist sol harekete Mihri Belli ve Hikmet Kıvılcımlı’nın taşıdığı MDD diye formüle edilen aşamalı devrim teorisi, Aydınlıkçılar’ın bugüne kadarki çizgilerinin temelini oluşturacaktır. Elbette bu stratejinin içinde bilimsel sosyalizmin teorik mirası ve Kemalist Devrim’in kazanımları ve onun tamamlanmasına dönük mücadele stratejisi hareketin ideolojik- siyasal omurgasını oluşturacaktır.

Bu bölümde Doğu Perinçek’in önderliğinde *Proleter Devrimci Aydınlık* dergisiyle başlayan daha sonra İlegal Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi ve yasal parti olan Türkiye İşçi Köylü Partisi’yle devam eden siyasal oluşumların çizgisi değerlendirilerek Aydınlıkçılar’ın Türk Devrimi’yle olan ilişkilerine projektör tutulacaktır. Bu akım genel olarak hem kendisi hem de diğer grup ve siyasal oluşumlar tarafından “Aydınlıkçılar” olarak adlandırıldığından bölüm içinde onları “Aydınlıkçılar” olarak nitelenmek yerinde olacaktır. Hareketin parti ismi, kapatmalarla vs. değişse de Aydınlıkçılar adı tarihsel bir kimlik olarak öne çıkmıştır.

Hareketin önderi Doğu Perinçek ve Aydınlıkçılar’ın Türk Devrimi değerlendirmelerinde 12 Mart dönemi, sonraki dönemlere göre belli radikal farklılıklar içerir. Bu farklılığı vurgulayarak başlamak yerinde olacaktır. Bunda kuşkusuz dönemin siyasal konjonktürü etkili olmuştur. 12 Mart askeri darbesinin sol üzerinde yarattığı ağır baskının yarattığı tepkisellik ve teorik tezlerin Türk toplumunun tarihsel pratiği içinde sınanmasındaki yetersizlik, ideolojik-siyasal tahlillerin daha tepkisel ve öznel olmasına yol açmıştır.

12 Mart döneminde Türk Devrimi tahlillerinde Aydınlıkçılar’ın parti iddianame ve savunmalarında Kemalizm ve Türk Devrimi konusunda fazla “sol” dan yaklaşıldığı kanaati oluşmuştur. Önce Aydınlık hareketinde yer alan daha sonra TKP/ML-TİKKO’nun kurucuları arasında yer alacak olan Arslan Kılıç da, yapılan görüşmelerden birinde 12 Mart hapisanelerinde geliştirilen Kemalizm tahlillerinde

Aydınlıkçılar'ın da belli ölçüde “sol aşırılık” içinde olduğunu belirtmişti. Arslan Kılıç'a göre bu durumun nedenleri, az önce belirttiğimiz nedenlere ek olarak, genç sosyalist gruplar bakımından o dönemde kendilerini tanımlamada önceliğin, başka siyasi akım ve hareketlerle farklılıkları öne çıkarmada, farklılıklara vurgu yapmada olmasıydı. Türkiye sosyalizmi söz konusu olduğunda ise, farklılıkların netleştirileceği hareketlerin başında Kemalist hareketin gelmesi kadar doğal bir şey olamazdı. Kılıç'a göre, bilgi birikiminin arttığı, hareketin geliştiği ve bunların sonucu olarak özgüvenin arttığı daha sonraki aşamalarda, daha doğru, daha olgun ve daha nesnel değerlendirmeler yapmanın da koşulları oluştu.³⁶¹

Aydınlıkçılar bu dönemde TİİKP davasının iddianamesinde 12 Mart mahkemelerinin savcılar tarafından Kurtuluş Savaşı'nı ve milli mücadeleyi tahrif etmekle suçlanmışlardı. İddianamenin “partinin maksat ve gayeleri” bölümünde örgütün programına atıfta bulunularak Kurtuluş Savaşı sonrasında iktidarı ele geçiren yeni Türk burjuvazisinin büyüme ve zenginleşmek için devlet eliyle milli burjuva yaratmaya giriştiği, yeni Türk burjuvazisinin bu yafta altında işçi ve köylüleri insafsızca sömürdüğü, feodal ağalarla ve emperyalizmle uzlaştığı ve halkın nice fedakarlıklarla başardığı kurtuluş savaşının kazançlarını hovardaca harcadığı, halkın üzerindeki burjuva diktatörlüğün yurdu giderek emperyalist boyunduruğa teslim ettiği, feodal ağalarla ittifak kuran büyük burjuvazinin Kürt halkına karşıda Milli baskı ve eritme politikası uyguladığı ve tahrif ettiği suçlamaları yöneltmişti. Savcılara göre Aydınlıkçılar İstiklal Harbi'ni tahrif etmekte, kendi fikirlerine uygun ve yanlış göstermekteydiler.³⁶²

2.4.1. Kuruluş, İlk İdeolojik Saflaşmalar, İlegal Dönem ve Darbe Süreci:

12 Mart askeri darbesinden sadece 2 yıl kadar önce kurulan TİİKP bu dönem çıkarmaya başladığı yayınlarda darbecileri ilk olarak emperyalist işbirlikçisi olarak suçlayacaktır. TİİKP'nin illegal yayın organı olan “Şafak” daha ilk sayılarında

³⁶¹ Bkz. 3. Bölüm: Arslan Kılıç'la görüşme: s. 445-490.

³⁶² Türkiye İhtilalcı İşçi- Köylü Partisi Dosyası- 1, Töre Yay., İst., 1973, s.42-43.

dönemin darbeci iktidarına karşı radikal bir söylem geliştirmiş Sunay Tağmaç-Erim iktidarını faşist olarak nitelemiştir:

“Sunay-Tağmaç-Erim iktidarı Amerikan sömürücülerini büyük para babalarını ve toprak ağalarının talan ve soygunu top ve tüfekte koruyan faşist bir menfaat çetesidir. Şimdi halkımız her şeyi daha açık görüyor. Faşist askeri diktatörlük bütün emekçilerin ve orta halli yurttaşların en zalim düşmanıdır.”³⁶³

TİİKP bu dönemde NATO’ya karşı başlattığı kampanyada özellikle ordunun antiemperyalist bir geleneğe sahip olduğunu ve adım adım ABD emperyalizmi tarafından bu geleneğin emperyalist çıkarlar uğruna tasfiye edildiğini belirtmektedir:

“Tarihinde emperyalizme karşı kurtuluş savaşı vermiş Türkiye ordusunda yurtseverliğe, halkçılığa ve ilericiliğe karşı, Faşist Sunay-Tağmaç çetesi azgın bir saldırı kampanyası açmışlardır. 12 marttan sonra bir kısım ilerici subayların tasfiyesi ile başlayan bu kampanya, Sıkı Yönetim’den sonra daha da şiddetlendirilmiştir.”³⁶⁴

Erim hükümetine dönük suçlamalar TİİKP’nin yayınlarında şiddetini artırarak devam etmekte, bu eleştirilerde tarihsel referanslar da alınmaktadır. Diğer bazı akımların değerlendirmelerinde de görülen Erim Hükümeti’nin kendisini Kemalist gösterme çabaları teşhir edilmeye çalışılmıştır:

“Ülkemiz ABD emperyalizmine peşkeş çeken bu uşaklar, ‘haysiyetli dış politikadan’ dem vuruyorlar. Bu faşist işbirlikçi çete Kemalizm’in ve Milli Kurtuluş Savaşı’mızın özü olan İstiklal-i Tam her türlü ihlal ettiği halde, işte bunun için ‘Atatürkçülük’ iddialarını

³⁶³ “İşte Faşist Sunay, Tağmaç, Erim İktidarını Hedefi Budur”, **Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi İlegal Yayın Organı: Şafak**, S: 4-5 (17 Haziran 1971), s.1.

³⁶⁴ “Türk Ordusuna Nato’nun verdiği görev”, **Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi İlegal Yayın Organı: Şafak**, S: 4-5 (17 Haziran 1971), s.4.

ağzından düşürmemiştir. Halkımız üzerindeki sömürüyü artırmak için başvurdukları her çareyi, işte bunu için ‘reform tedbirleri’ diye yutturmak istiyorlar. Bunların son zamanlarda ağızlarına doladıkları ‘toprak reformu’ da böyle bir sahtekârlıktır.”³⁶⁵

Bu söylem aslında Aydınlıkçıların çizgisinin radikal yönüne işaret etmektedir. Dönemin istihbarat kaynaklarında da Aydınlıkçılar tehlikeli bir sol siyasi örgüt” olarak gösterilmektedir.³⁶⁶

Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi tüzük taslağında TİİKP’nin temel ilkeleri ve amacı şöyle ifade edilmektedir:

“TİİKP, Türkiye proletaryasının Marksizm- Leninizm- Mao Zedung Düşüncesiyle silahlanmış siyasi partisidir. TİİKP’nin hedefi, burjuvazi ve toprak ağalarının diktatörlüğünü çökertip, proletarya diktatörlüğünü kurmak, kapitalizmi yıkarak sosyalizmi gerçekleştirmektir. TİİKP, bu amaçla demokratik halk ihtilalinin zafere ulaşması için mücadele eder. TİİKP’nin nihai hedefi her türlü sömürü ve zulmü ortadan kaldırarak sınıflar toplumu yani komünizmi gerçekleştirmektir. Demokratik halk ihtilalin programı, toprak ağalığının, tefeciliğin ve işbirlikçi kapitalizmin kökünü kazımak ve emperyalist boyunduruğu parçalamaktır.”³⁶⁷

Program ve tüzük taslağının ilk maddeleri gerek yeni Türk Devleti’nin doğuşu gerekse dönemin siyasi konjonktürüne dair tahlilleri içeriyordu. Aydınlıkçılar çarlığı deviren Bolşevik devrimiyle Kurtuluş Savaşı ittifakına vurgu yaparak Türk Devrimi’nin hangi aşamalarda inişler çıkışlar yaşadığı üzerinde duruyorlardı:

“1917 yılında Rusya proletaryası, başında büyük Lenin’in bulunduğu Bolşevik Partisi önderliğinde Çarlığı

---

³⁶⁵ “Halka Karşı İşlenen Cinayetlerin Hesabı Sorulacaktır” **Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi İlegal Yayın Organı: Şafak**, S: 3(2 Haziran 1971), s.3.

³⁶⁶ **Marmara Birifingi, Devletin Gözüyle Sağ ve Sol Örgütler**, Kaynak Yayınları, İst., 1995, s.73-80, T.C. Ankara- Çankırı- katamonu İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi Esas No: 1981/ 272, Karar No: 1983/ 93. **Gerekçeli Hüküm, Türkiye İşçi Köylü Partisi Davası**, Ankara, 1983.

³⁶⁷ **TİİKP Davası, Belgeler, 1**, Aydınlik Yay., İst., 1975, s.9.

devirdi ve ilk proletarya devletini kurdu, Büyük Ekim Devrimi bütün dünyada proletarya devrimleri çağını açtı ve milli kurtuluş savaşlarının en büyük desteği oldu. Halkımız, 1919-1922 yıllarında emperyalizme karşı kahramanca savaşarak Milli Kurtuluş zaferini kanıyla ve canıyla kazandı. Halkımız Kurtuluş Savaşında ilk proletarya devleti olan Sovyetler Birliği'nden büyük destek gördü. Emperyalizm ve proleter devrimleri çağının ilk kurtuluş mücadelesini veren Türkiye halkları, Asya'nın bütün ezilen halklarının yardımı ve sevgisini kazandı. Onlara cesaret ve umut verdi. Yurdumuzun kurtuluşu ve hürriyet uğruna uzun ve kanlı bir savaşta hiçbir fedakarlıktan çekinmeyen Türkiye'nin yiğit işçi ve köylüleri teşkilatsız oldukları için milli ihtilalin önderliğini ele geçiremediler ve devrimi sonuna kadar ilerletemediler. Kurtuluş Savaşı'nın burjuva önderliği, «işçi ve köylülerin omuzları üzerine kurduğu tak-ı zaferleri geçerek tahtına sağlamca yerleşmek imkanı bulur bulmaz. işçi ve köylüleri baskı altına alan bir diktatörlük kurdu. Osmanlı sultanlığının ve komprador burjuvazisinin Milli Kurtuluş Savaşı ile yıkılmasından sonra, iktidarı ele geçiren yeni Türk burjuvazisi, büyümek ve zenginleşmek için 'devlet eliyle milli burjuva yaratmaya' girişti. Yeni Türk burjuvazisi, bu yafa altında işçi ve köylüleri insafsızca sömürdü, feodal ağalarla ve emperyalizmle uzlaştı ve halkın nice fedakarlıklarla başardığı Kurtuluş Savaşımızın kazançlarını hovardaca harcadı. Halkımız üzerindeki burjuva diktatörlüğü yurdumuzu giderek emperyalist boyunduruğuna teslim etti. Feodal ağalarla ittifak kuran burjuvazi, Kürt halkına karşı da milli baskı ve eritme politikası uyguladı. Halkımız bütün bu acı tecrübelerden değerli bir ders çıkardı. Büyük Ekim Devrimi'nden sora açılan emperyalizm ve proleter devrimleri çağında, proletaryanın önder olmadığı milli kurtuluş hareketleri kalıcı zaferler kazanamaz, halkı emperyalizmin ve toprak ağacığının zulmünden kurtaramaz.»³⁶⁸

---

³⁶⁸ **TİİKP Davası, Belgeler, 1**, Aydınlık Yay., İst., 1975, s.19- 20.

Aydınlık Hareketi'ni yaratan koşullar, en başta 1968 gençlik hareketi olmak üzere, 27 Mayıs sonrası sosyalist aydınlanma ile yükselen kitle mücadelesidir. Hareketin önderi Doğu Perinçek, gençlik hareketinin içinden gelmiş ve dönem dönem onun önderliğini de yapmıştır.³⁶⁹ Dönemin sosyalist gençlerinin örgütlediği, daha sonra Dev-Genç(Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu) olarak kiteselleşecek ve Türkiye sol hareketi tarihine damgasını vuracak olan gençlik örgütlenmesinde olsun, dönemin devrimci güçlerini birleştirme hareketinde (Dev-Güç) olsun, sonradan Aydınlık hareketini oluşturacak kadrolar belirleyici bir rol oynadı.

Aydınlıkçılar'ın ilk çekirdeği de tıpkı diğer örgütler gibi 68 hareketinin içinde yetişen kadrolardan oluşmuştu. TİİKP'nin ilk yapısı Doğu Perinçek ve arkadaşları tarafından 21 Mayıs 1969 yılında oluşturuldu. Örgütün kurucusu Doğu Perinçek'e göre TİİKP belli başlı üç mücadele alanı üzerinde kendisine zemin buldu. Bunlar, dönemin gençliğinin antiemperyalist kitle hareketi, TİP içerisindeki gençlik muhalefetinin mücadelesi ve *Aydınlık* dergisi çevresinde örgütlenen teorik çalışmalarıdır. Faaliyetine illegal olarak başlayan parti, Milli Demokratik Devrim'i savunuyordu. TİİKP'nin teorik birikimi Kasım 1968'de yayımlanmaya başlayan *Aydınlık* dergisi çevresinde yaratılmıştı. *Aydınlık*'ın ilk sayısındaki platform TİİKP'nin teorisine ve programına temel olmuştu.³⁷⁰

İdeolojik bölünmelerin şiddetlendiği yıllarda sol akımlar içinde, kendi hareketinin çizgilerini belirlemek bir varoluş meselesi olarak görülmüş, ayrılıklar ilk önceleri nüans gibi görünse de temelde önemli ideolojik siyasal belirlenimlere denk düşmüştü. Aydınlık Hareketi açısından ilk değerlendirmelerde kendileri ile Yön Devrim çizgisi ve Mihri Belli ve diğer gruplarla olan fikri ayrımlar şu ifadelerle örneklerini vermektedir:

“Türkiye’de mili burjuvazinin bir kesimi, 27 Mayıs 1960 sonrasında Yön dergisi çevresinde toplandı. Başlangıçta Doğan Avcıoğlu'nun ve Mümtaz Soysal'ın yönettiği bu dergi Kemalist bir antiemperyalizmi yayarken, aynı zamanda milli demokratik devrimde önderliği proletaryanın

³⁶⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Yıldırım, **FKF, Devgenç Tarihi, Belgelerle Bir Dönemin Serüveni**.

³⁷⁰ Doğu Perinçek, “TİİKP” **STMA**, C:7, s.2186.

ele geçirmesine karşı da mücadele ediyordu. Yön dergisi bu mücadeleyi gerek seçkin burjuva aydınlarının halktan kopuk reformculuğunu, İsveç ve İsraili sosyalizm gibi göstererek gerekse proletaryanın örgütlenmesi yolundaki her girişimine karşı çıkarak sürdürüyordu.... 1960'lar boyunca sınıf mücadelesinin giderek şiddetlenmesiyle, bu reformcu burjuva akımının yürüttüğü mücadele gittikçe daha belirgin darbeci bir nitelik kazandı ve bu özellik gene Doğan Avcıoğlu'nun Yön dergisinden sonra çıkardığı Devrim dergisine kuvvetle yansdı. Yön devrim grubu bu burjuva milliyetçi ve darbeci çizgisinden ötürü, devrim için Rusya'dan şu veya bu şekilde yararlanmayı düşünüyor, ve sosyal emperyalizme karşı çıkmıyordu. Bütün bu nitelikleriyle Yön devrim grubu daima Mihri belli ile olsun, maceracı akımlarla olsun geniş bir ortak ideolojik-siyasi zemine sahipti. Bu yüzden Mihri Belli ve maceracılar bir yandan Marksist ve proleter devrimci olduklarını iddia ederlerken, aslında Yön- Devrim çizgisiyle aralarına hiçbir sınır çizmediler. Mihri Belli darbeciliği ve burjuva kuyrukçuluğunu, milli demokratik devrimde "Kemalist Sosyalist ittifakını" temel alacak kadar ileri götürdü. Maceracılar ise burjuva darbecileriyle tamamen içi içe geçtiler ve reformcu bir darbenin zeminin hazırlayacağı düşüncesiyle bilinen eylemlere giriştiler. Onalar bir yandan proleter devrimcileri darbecilikle Kemalist kuyrukçuluğu ile vb. suçlarken öte yandan burjuva darbecileriyle, darbeden sonra herkese özgürlük tanınırken sadece proleter devrimci Aydınlık'ın ezilmesi konusunda anlaşıldılar.³⁷¹

Perinçek 1971 yılı ile başlayan dönemde özellikle Mihri Belli'nin sosyalist bir partiye önderlik etme konusundaki çekingen tutumu sonrasında TİİKP'nin partileşme çalışmasının hız kazandığını belirterek program temelinde birleşmek, partili devrimcilik ve kitle inisiyatifi temelinde bir yönelim belirlediklerini ifade etmektedir. Partinin ideolojik yönelimi ise Mao Zedung'un katkılarıyla zenginleşen bilimsel sosyalizmdi. Perinçek TİİKP'nin programının 1960'ların MDD tartışması içinde şekillendiğini ve Mihri Belli'nin önderlik ettiği çizginin belirlediğine vurgu yapmıştır:

"Sovyet modern revizyonizminden bağımsız bir ideolojik çizgi, aşamalı devrimi stratejisi, cephecilik,

---

³⁷¹ **Proleter Devrimci Aydınlık, Seçmeler 1**, Aydınlık Yay., İst., 1970, s.113-114.

köylülüğün önemi, Türkiye Komünist Partisi'nin Şefik Hüsnü ve Reşat Fuat Baraner'lerden gelen geleneğini sürdürmek, Kemalist Devrimi'nin kazanımlarını proletarya hareketi olarak sahip çıkmak, kendisini parlamenter mücadeleyle sınırlamayan devrimcilik.”³⁷²

Bunun yanında Mihri Belli'nin savunduğu MDD çizgisi esas olarak “zinde güçler”e dayandırılmakta, emekçi kitlelerin önemsiz ya da ikincil rolde olacağı bir devrim modeli düşünülmekteydi. Bu fikirler MDD saflarında ayrılık yarattı ve hareketin ilk çekirdeği olan *Aydınlık* dergisi yazı kurulunda Doğu Perinçek ve arkadaşları bu fikirlere karşı proletaryanın milli demokratik devrimdeki öncü rolünü savundular.³⁷³ Atılğan, MDD çizgisini değerlendirdiği çalışmasında Belli'nin çizgisini vurgulamış ancak PDA'cılarının ideolojik mücadelesini görmezlikten gelmiştir.³⁷⁴

MDD saflarındaki ayrılık sonrasında *Ant* dergisi her iki tarafın görüşlerini yayınlamıştı. Buna göre daha sonra *Proleter Devrimci Aydınlık* dergisini çıkaracak olan Perinçek ve arkadaşları şu görüşleri savunuyordu:

“MDD, işçi sınıfının ideolojik politik örgütsel gücüne dayanır. MDD sosyalist devrime hazıklıktır: Sosyalist devrim milli demokratik devrimin kaçınılmaz sonucudur. MDD'den SD'ye geçiş bir karar meselesi değildir. Lenin olsun Mao Zedung olsun demokratik devrimle sosyalist devrim arasında bir Çin seddi olmadığını belirtirler.”³⁷⁵

Bu dönemden itibaren TİİKP kendi görüşlerini daha da olgunlaştırmıştır. Özellikle “sosyalizmde sınıf mücadelesi ve geri dönüş teorisi”, “Mao Zedung'un sosyalizme katkıları”, “ordunun devrimdeki rolü”, “Kürt sorunu”, “Kemalizm” gibi konularda kendisine özgü bir teorik çizgi

³⁷² Doğu Perinçek, “TİİKP” *STMA*, C:7, s.2186.

³⁷³ Yalçın Büyükdaglı, “Türkiye Sosyalist Hareketinin Tarihi 2”, *Teori*, S:46 (Ekim 1993), s.17.

³⁷⁴ Gökhan Atılğan, “Sosyalist Soldan Kemalizme Olumlu Bakışlar, 1920- 1971): Nedenler, İmkanlar, Dönemler, ve Bazı Sonuçları” *Praksis*, S: 21 (Mart 2009), s.65-67.

³⁷⁵ Büyükdaglı, *a.g.e.*, s.18.

inşa etmiştir. Hareketin lideri Doğu Perinçek bu ayrışmadaki tutumlarını şöyle ifade etmektedir:

“Milli demokratik devrim sosyalist devrim saflaşmasını iki tarafı yeni ayrışmalardan geçerek bir tutarlılaşma süreci yaşadılar. Aren-Boran grubu, daha sonra Aybar’ın ‘bağımsızlıkçılığı’nı sırtından atarak her noktada Sovyet revizyonizminin çizgisine oturdu. Ve TBKP reformculuğu olarak bugünlere geldi. Aydınlıkçılar ise, 1969 sonunda Proleter Devrimci Grubun bölünmesinden sonra, Aybar-Aren-Boran yönetimine karşı ideolojik mücadelede elde edilen kazanımlarını tutarlılaştırma ve derinleştirmeye çalıştı ve uluslararası boyutlara oturttu. Hruşçov-Brejnev revizyonizmine karşı açık ve kararlı bir tavrı benimsedi. Aydınlıkçılar, proleter devrimci grubun 1969 sonunda bölünmesinden sonra ‘ilkesiz birlik cephesi’ adını verdikleri Mihri Belli- Yusuf Kúpeli- Mahir Çayan grubuna karşı ideolojik mücadeleyi başlıca üç noktada yürüttüler: Darbecilik ve maceracılığa karşı işçi köylü İnisiyatifi, milliyetçi eğilimlere karşı enternasyonalizm, ve sosyalizmin kuruluşunda geri dönüş teorisini reddedilmesine karşı sınıf mücadelesi.”³⁷⁶

Perinçek sonraki yıllarda özellikle devrimin yolu konusunda TDKP yayın organı *Yoldaş* dergisiyle yaptığı polemiklerde temel çelişme, baş çelişme ve devrimde temel sınıflar konularındaki yönünü tayin etmiş bu tahlillerde Kurtuluş Savaşı döneminin çelişmelerini de ortaya koymuştu. Buradaki tahliller Marks’ın “Ekonomi Politüğün Eleştirisine Katkı” eserinde ifade ettiği³⁷⁷ altyapı-üstyapı ilişkileri dönüşümüne denk düşüyordu. Perinçek’e göre Türkiye toplumunun gelişimi bu tahlilden bağımsız düşünülemezdi. Altyapı üstyapı-ilişkisi Türkiye toplumunun geçirdiği siyasal ve toplumsal ekonomik dönüşümler ile Türk Devrimi’ni doğru algılayabilmek bakımından da elzemdi. Son yüzyıllık süreçte yaşanan savaşlar sonucu oluşan çelişmeler ve bunların çözülmesinde alınacak ideolojik tutum, gelecekte karşılaşılabilecek çelişmelerin çözümlenmesi ve gelişme dinamiklerini tayin edebilmek bakımından önemliydi. Burada özellikle “baş çelişme” kavramı öne çıkarılarak Birinci Dünya Savaşı’ndan sonraki döneme dikkat çekilmekte

³⁷⁶ Doğu Perinçek, “TİİKP” STMA, C:7, s.2186.

³⁷⁷ Karl Marks, **Ekonomi Politüğün Eleştirisine Katkı**, Çev: Sevim Belli, Sol Yay., Ankara, 1993, s.21-26.

emperyalist kapitalist sistem içinde Türk Devrimi ve Kurtuluş Savaşı'nın konumu belirlenmeye çalışılmaktadır. Ona göre Temel çelişme, bir toplumun üretici güçleriyle üretim ilişkileri arasındaki çelişmedir. Bu çelişme, altyapı ile üstyapı arasındaki çelişmede de ifadesini bulur. Bütün üretim tarzları için geçerli olan bu tarif, her toplumsal sistemde somut olarak belirlenir. Bir toplumun temel çelişmesini bulmak için, o toplumdaki üretici güçleri, üretim ilişkilerini ve aynı zamanda üstyapıyı incelemek gerekir. Başka bir deyişle bir toplumun temel çelişmesini belirlemek, o toplumun üretim tarzını, o toplumun sistemini tespit etmek demektir. Toplumsal sistemi belirleyen esas olarak üretim tarzıdır. Fakat üretim tarzı ile birlikte toplumun üstyapısı toplumsal sistemi oluşturur. Temel çelişme, toplumsal sistem değişmediği sürece değişmez. Bütün sosyal sistemin temelinde yatan ve süreci baştan sona belirleyen çelişme odur. Diğer bütün çelişmeler temel çelişme üzerinde yükselirler Türkiye'miz yüzyıldan beri yarı-sömürge yarı-feodal süreç içindedir. Başka bir deyişle toplumumuzun temel çelişmesi, emperyalizm ve feodalizm ile Türkiye halkı arasındaki çelişmedir. Toplumun üretim biçimi değişmediği sürece, bu temel çelişme de değişmeyecektir. Ancak Türkiye halkı milli demokratik devrimi zafere ulaştırıp emperyalizmi ve feodalizmi yıktıktan sonradır ki, bugünkü temel çelişmenin yerini yenisi alacaktır.³⁷⁸

Perinçek Türkiye'nin tarihsel sürecinde Türkiye'nin baş çelişmesinin temel çelişkiye göre dönemselsel olarak değişebildiğini bunu siyasal koşulların belirlediğini ifade etmiştir. Burada dikkat çekici olan aslında Aydınlıkçılar'ın 1980 sonrasındaki ulus devleti tehdit eden gelişmeler karşısındaki geliştirdiği çizginin ilk örneklerini vermesidir. Çünkü batılı ülkelerin siyasetleri karşısında oluşan dış tehdit "milli çelişme"yi esas çelişme haline getirmiştir. Öncelikle emperyalizmden bağımsızlaşma sorunu öne çıkmaktadır. Diğer çelişkilerin çözümü adım adım bu çelişkinin çözülmesiyle gerçekleşecektir:

"Örneğin Türkiye'yi ele alalım. Yüz yıldan beri temel çelişme, emperyalizm ve feodalizmle halk arasındaki çelişmedir ve toplumsal süreç yarı-sömürge yarı feodal niteliktedir. Yüzyıldan beri bu süreç değişmemiştir, yani temel çelişme aynı kalmıştır. Fakat çeşitli aşamalarda, sürecin ilerlemesi ön plana çıkan çelişmenin çözümüne bağlı kalmıştır. Yakın

---

³⁷⁸ Doğu Perinçek, **Türkiye Devrimi'nin Yolu**, Aydınlık Yay., İst., 1979, s.170.

tarihimizde, Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı ikinci dünya savaşı dönemlerinde ve en son Kıbrıs barış hareketından sonra milli çelişme baş çelişme haline gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye'nin baş çelişmesi emperyalist işgalcilerle bütün millet arasına çelişmedir. Kurtuluş Savaşının zafere ulaşmasıyla birlikte, toprak ağalığı ile halk arasındaki çelişme baş çelişme oldu. Nazi tehdidinin yükseldiği İkinci Dünya Savaşına doğru ve savaş yıllarında, baş çelişme Alman emperyalistleri ile millet arasındaki çelişmedir. Savaştan sonra baş çelişme ABD emperyalizmi ve işbirlikçileri ile halk arasındaki çelişmedir. Bu çelişme, 1950'den sonra ABD işbirlikçisi Bayar-Menderes diktatörlüğü ile halk arasındaki çelişmede somut ifadesini buldu.³⁷⁹

PDA'nın bu tahlillerinden 12 Mart Darbesi de nasibini alacaktır. Darbe olgusu baş çelişme olgusunu daha da öne çıkarmıştır. Perinçek'e göre 12 Mart 1971 "faşist darbesi" baş çelişmeyi daha da keskinleştirdi. ABD emperyalizmi ve işbirlikçileri ile olan baş çelişme 12 Mart döneminde halkın faşist diktatörlüğe karşı mücadelesinde kendini göstermiş 1974 yılına kadar ABD emperyalizmi ve işbirlikçileriyle halk arasındaki çelişme baş çelişme olmaya devam etmişti. 1974 yılında yeni bir aşama başladı. Bu noktada Aydınlıkçılar'ın daha sonra özeleştirisini verecekleri "Sovyet sosyal emperyalizmi"nin rolünü abartan tespitleri baş çelişme tahlillerine de yansıtacaktır. Aşağıdaki ifade de geçen "özellikle Sovyetler Birliği" ifadesinin hatalı bir değerlendirme olduğu,³⁸⁰ hayatın bunu doğrulamadığı ifade edilecektir:

"Bu yeni aşamada baş çelişme, artık Türkiye ile iki süper devlet (özellikle Sovyetler Birliği) arasındaki milli çelişmedir. Görüldüğü gibi, çeşitli aşamalarda baş çelişme değişmekle beraber süreci belirleyen temel çelişme aynı kalmaktadır, yani toplumumuzun yarı-sömürge yarı-feodal niteliği devam etmektedir ve tarihi çözüme doğru ilerlemektedir. Örneğin Kurtuluş Savaşı'nın zafere ulaşarak o aşamadaki baş çelişmenin çözülmesi, temel çelişmenin çözülmesi için de bir adım olmuş, fakat daha sonra toprak ağalarıyla olan baş çelişme-çözülemediği için devrim Kurtuluş Savaşı aşamasında kalmış ve emperyalizmin dayanakları

³⁷⁹ A.e., s.170-171.

³⁸⁰ "TİKP Bilançosu" Teori, İşçi Partisi Yayın Organı, S: 38, (Şubat 1993) s.21.

da yıkılamamıştır. Sonuç olarak emperyalizm buna dayanarak mevzilerini adım adım yeniden güçlendirmiş ve Türkiye yarı-feodal yarı-sömürge bir ülke olmaktan kurtulamamıştır.”³⁸¹

Perinçek o dönemki yayın organı olan *Proleter Devrimci Aydınlık*'ta, bu görüşleri Kemalizm eleştirisi üzerinden sürdürüyordu. Aydınlıkçılar, Türk Devrimi konusunda kendileri açısından tarihsel materyalist bir bakış açısı geliştirmişler, Devrim'i bir burjuva devrimi olarak görmüşlerdi. Onlara göre bu devrimin ileri ve geri yönleri ortaya konmalı ve sosyalistlerin ona göre bir tutum belirlemesi gerekmektedir:

“Son olarak, Kemalizm konusunda ileri sürülen Kemalizm'i tutarlı bir antiemperyalist küçük burjuva ideolojisi olarak savunan görüşlere kısaca değinelim. Emperyalizm çağında tek tutarlı ve sonuna kadar Milli Kurtuluşçu akım proleter devrimci akımdır. Biz ülkemizde genel olarak küçük burjuvazinin ve milli burjuvazinin siyasi akımı olan Kemalizm'e tutarlı milli kurtuluşçuluk olarak bakamayız. Onun milli kurtuluşçu yanını onu düşman ilan eden oportünizmle mücadele ettiğimiz gibi onun teslimiyetçi, emperyalizmle uzlaşıcı yanını görmeyen oportünizme karşı da mücadele ederiz. Küçük burjuvazinin ve milli burjuvazinin bütün siyasi akımları gibi Kemalizm de bir yanı ile devrimci, milli kurtuluşçu bir yanıyla da teslimiyetçi, emperyalizmle uzlaşıcı bir akımdır. Milli demokratik devrimin küçük burjuva öncülüğünde de yapılabileceğini savunan görüşün, aynı zamanda Kemalizm'in sadece milli kurtuluşçu yanı üzerinde durulması bize rastlantı değildir. Aynı görüş, sola meylettği zaman küçük burjuvaziye göklere çıkarmış, Ecevit'i köylü hareketlerinin liderliğine aday göstermiştir. İlkesiz birlik cephesindeki başka unsurlar, reform programını gerici parlamenter düzen içinde gerçekleştireceğini savunduğu için onu düşman ilan etmiştir. Biz küçük burjuvazinin bocalayan niteliğini dikkate alırız. Onu her iki yanıyla tahlil ederiz.; onunla birlikte bocalamayız.”³⁸²

1975 sonrasında Aydınlıkçılar, kendileri ile diğer gruplar arasındaki ayrımı daha net olarak ortaya koyuyorlardı. Bu, Türk Devrimi analizlerindeki ayrımı da belirlemek bakımından önemliydi. Mihri Belli'nin çizgisi esas olarak darbeci ve

³⁸¹ *Proleter Devrimci Aydınlık, Seçmeler 1*, Aydınlık Yay., İst., 1970, s.127.

³⁸² *A.e.*, s.127.

milliyetçi olmakla eleştiriliyordu. *Aydınlık*'a göre kendilerinin Belli'den farkı, MDD'yi darbeci ve milliyetçi olarak algılamamaktı. Belli'nin kısa bir dönem ittifak yaptığı Mahir Çayan ve arkadaşları Perinçek tarafından "İlkesiz Birlik Cephesi" olarak adlandırılacaktı. Aydınlikçılar 1970 sonrasında oluşan gruplaşmalarda Mahir Çayan ve Yusuf Küpeli grubuna karşı mücadelelerini ise 3 temel noktada sürdürdüklerini ifade ediyorlardı: "Darbecilik ve maceracılığa karşı işçi-köylü inisiyatifi, milliyetçi eğilimlere karşı enternasyonalizm ve sosyalizmin kuruluşunda geri dönüş teorisini reddedilmesine karşı sınıf mücadelesi".³⁸³ Ayrıca Çayan ve arkadaşlarının fikri yapısının temelinde de Belli'nin darbeci milliyetçi görüşlerinin etkisinin olduğu iddia ediliyordu:

"TİP oportünizminin yenilgisinden sonra iki çizgi arasındaki mücadele proleter devrimcilerle Mihri Belli ve maceracıların birlikte oluşturdukları İlkesiz Birlik Cephesi arasında oldu. TİP oportünizmine karşı mücadele içinde "sosyalist devrim" tezi yenilgiye uğratılmış ve devrimci saflarda milli demokratik devrimin önümüzdeki devrim dönemi olduğu genellikle kabul edilmişti. ....Devrimci saflarda gerek TİP kalıntısı "sosyalist devrim"ci görüşler, gerekse milli demokratik devrimi darbecilik ve milliyetçilik şeklinde algılayan Mihri Belli'nin görüşleri kuvvetli bir şekilde yaşıyordu. Ancak ilkesiz birlik cephesinin esas yönünü Mihri Belli'nin milliyetçi ve darbeci görüşleri meydana getiriyordu."³⁸⁴

Belli'ye göre MDD'de proletaryanın önderliği şart değildi. Aydınlikçılar kendi görüşlerini açıklarken ise Belli'nin çizgisi ve dönemin sosyalist akımları hedef tahtasına konuyordu. Onlara göre işbirlikçi kapitalizm ve feodal kalıntıların tasfiyesi, sosyalizme geçişin bütün engellerini temizlenmesi demek olan MDD programı, küçük burjuvazi öncülüğünde gerçekleştirilemezdi. Bu program zorunlu olarak, işçi sınıfının ideolojik, politik ve örgütsel öncülüğünde bir MDD ile gerçekleştirilebilirdi.

---

³⁸³ "TİKP Bilançosu", *Teori*, s.8.

³⁸⁴ Ali Gün, " İki Çizgi Arasındaki Mücadelede Emperyalizm Meselesi" *Aydınlık*, (Ağustos 1976) S: 66, s.39.

MDD işçi sınıfı öncülüğüne dayandığı içindir ki MDD'den sosyalist devrime geçiş bir zorunluluktur.³⁸⁵

Bu dönemde MDD saflarında yaşanan polemik sonraki süreci de etkileyen bir öneme sahiptir. Özellikle PDA'nın Mihri Belli ve onun üzerinden Yön-Devrim çizgisine yönelttiği eleştiriler günün saflaşmasını net bir biçimde ortaya koymaktadır. Mihri Belli MDD'yi savunurken özellikle devrime önderlik edecek sınıfların niteliğiyle ilgili tartışmalarda belirleyici olmuş, MDD'nin diğer savunucularıyla bu konuda çelişkiye düşmüştür. Belli, devrime önderlik hususunda egemenliğin milli burjuvazinin solundaki toplumsal güçlerde olmasının gerektiğinin altını çizmiştir. Bu bakımdan küçük burjuvazi de bu güçlere dahil edilmiştir. Buna PDA'nın eleştirisi ise; “işbirlikçi burjuvazinin ve feodal kalıntıların tasfiyesi sosyalizme geçişin bütün engellerinin temizlenmesi demek olan milli demokratik devrim programı küçük burjuva öncülüğünde gerçekleştirilemez. Bu program zorunlu olarak işçi sınıfının ideolojik, politik örgütsel öncülüğünde milli demokratik devrimle gerçekleştirilebilir” şeklinde olacaktır.³⁸⁶

Mihri Belli ile yapılan polemik yalnızca MDD stratejisine bakıştaki farklılıktan kaynaklanmamaktadır. MDD konusundaki görüş ayrılıkları özellikle Kemalizm'e bakışta ve milliyetçiliğe bakışta kendisini göstermektedir. Bu bakımdan “devrimin yolu” konusunda çizilen strateji Kemalizm'e bakışı da olgunlaştıran bir yönelimin oluşmasını sağlayacaktır. PDA kendi ideolojik siyasal doğrultusunun “burjuva milliyetçi bakış açısını mahkûm etmek” ve “proleter enternasyonalizmini savunmak” olarak belirlemektedir. PDA'ya göre küçük burjuva milliyetçiliğini savunmakla Kemalizm'i savunmak eşdeğerdir. Derginin 16. sayısında yayınlanan Proleter enternasyonalizmi ve burjuva milliyetçiliği yazısı adeta Aydınlikçılarının bu dönemdeki ideolojik formasyonunu yansıtan bir manifesto gibidir:

“Ülkemizde milli burjuvazinin ve küçük burjuvazinin ideolojisi, burjuva ve küçük burjuva milliyetçiliğidir, burjuva ve küçük burjuva sosyalizmidir. Kemalizm'dir. Milli burjuvazinin ve küçük burjuvazinin sınıf çıkarları emperyalizm ve işbirlikçileriyle

---

³⁸⁵ A.e., s.39.

³⁸⁶ Proleter Devrimci Aydınlik, Seçmeler 1, Aydınlik Yay., İst., 1970, s.112.

çelişme halindedir, ama bu sınıflar bir yandan da işçi sınıfının sosyalizm için mücadelesine işçi sınıfı iktidarına karşıdır. Emperyalizme karşı mücadeleyi milliyetçilik bayrağı altında yürütmek istemektedir. Oysa milliyetçilik, işçi sınıfının ve çalışan yığınların dikkatini sınıf düşmanlarından uzaklaştırır, proletaryanın sınıf bilincini köreltir ve eninde sonunda onları köleliğe mahkûm eder. Lenin bu konuda şunu söylüyor: “Mülkiyet ilkesi burjuva toplumunda tarihi olarak kaçınılmazdır ve bu toplumu dikkate alan Marksist, milli hareketlerin tarihi meşruiyetini tam olarak tanır. Ama bu tanımın milliyetçiliğe bir özür haline gelmesinin önlenmesi için, bunun burjuva ideolojisinin proleter bilincini köreltmesine yol açmaması için, bu tanıma tamamen milli hareketlerdeki ilerici olan unsurlarla sınırlı olmasıdır.” (Collected Works, Cilt 20, s.34) Halkımızın kurtuluşu sosyalizmedir. Halkımız sosyalizme ancak ve ancak işçi sınıfının ideolojik, politik ve örgütsel önderliğinde milli demokratik devrim yoluyla ve bir halk savaşı vererek ulaşabilir. işçi sınıfının ideolojik, politik ve örgütsel önderliğine karşı olmak, proleter enternasyonalizminin karşısına burjuva milliyetçiliğini çıkarmak, eninde sonunda emperyalizm ve işbirlikçilerinin hâkimiyetine boyun eğmek demektir. Halkımızın kurtuluş mücadelesi milliyetçilik bayrağı altında değil, ancak ve ancak proleter sosyalizmi bayrağı altında zafere ulaşabilir Proleter enternasyonalizmi kurtuluşa götürür, burjuva milliyetçiliği eninde sonunda teslimiyete.”³⁸⁷

PDA’ya göre bu dönemin doğru ideolojik tutumu burjuva ve küçük burjuva milliyetçiliğine karşı uyanık olmak ve onun kendi saflarında hâkim olmasına karşı mücadele etmektir. Doğu Perinçek 1 Ekim 1970 yılında PDA’da yazdığı “Marksizm Leninizm Mao Zedung düşüncesi bütün insanlığın malıdır” başlıklı yazısında aslında MDD safları içindeki bölünmenin esas ideolojik yönlerini ortaya koymaktadır. Burada özellikle Mihri Belli’yle olan milliyetçilik konusundaki polemiki konunun esas hattını oluşturmaktadır. Mihri Belli’nin milliyetçi görüşleri eleştirilmektedir.

---

³⁸⁷ “Proleter Enternasyonalizmi ve Burjuva Milliyetçiliği”, **Proleter Devrimci Aydınlik, Seçmeler 1**, s.280.

Belli'nin yazısı ona göre izaha yer bırakmayacak kadar şoven ve milliyetçi karakterdedir. Belli bu yazısında şunları ifade etmektedir:

“Tıpkı Atatürk zamanında olduğu gibi Türkiye bir kez daha bütün ileri insanlığın saygısını kazanacak emperyalizme karşı savaşıyor. Doğu ve Güney uluslarının öncüsü durumuna yükselecektir. Mustafa Kemal Türkiye'si bir kez daha gerçek olacaktır. Bundan sonra her gerçek Türk yurtseverinin özlediği tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye'nin gerçekleşmesi tarihi olayların akışını doğal bir sonucu olacaktır. Ve böylece emperyalizm, dünyanın bu bölgesinden tasını tarağını toplayıp çekilmek zorunda kalacaktır. Mehmetçiğin süngüsü milli kurtuluş savaşımızda olduğu gibi Yunan halkı içinde büyük kazançlar ifade eden gelişmelere yol açacaktır. Türk ulusu görevinin bilincindedir başlığı altında şu şekilde tamamlanmaktadır: Doğu Akdeniz'de en karanlık kuvvetle emperyalizmin kuklası Yunan tahtını ve Atina'nın faşist cuntasının temsil ettikleri karanlık kuvvetle bir kez daha karşı karşıya gelmiş bulunuyoruz. Bu karanlık kuvveti yenecek ve ortadan kaldıracak güçteyiz. Bütün gücümüzü seferber etmek ve yenmek tarihi görevimizdir. Şehitlerine ağlayan, hakaretlerin an ağına uğramış 32 milyonluk Türk ulusu bu tarihi görevin bilincindedir. Tüm ileri insanlık bu görevimizi başarmamızı bizden beklemektedir. Tarihin bize yüklediği bu kutsal göreve layık olalım.”³⁸⁸

Atılğan'a göre Belli'nin bu çizgisi “doğucu, millici cuntacı ve Kemal'ci” olarak adlandırılıyordu. Belli'nin Kemalizm'e tavrı yalnızca taktik nedenlerden kaynaklanmıyordu. Kemalizm onun ideolojik formasyonunda önemli bir yer tutmaktaydı. Kemalizm, Belli'nin Marksist olmasında rol oynamış, nitekim İlerici Gençler Birliği davasında “ben Kemalist'im, fikrimce Kemalizm Türkiye için biçilmiş kaftandır” diyerek Kemalizm'in ideolojik mirasını benimsediğini ifade etmiştir.³⁸⁹ Oysaki Belli'nin çizgisi milli karakter taşımasına, asker sivil aydın zümre vurgusu olmasına rağmen bütünüyle cuntacı ilan edilemezdi. Belli esasen Marksist önderlerin kendi tarihlerindeki burjuva demokratik hareketlerin ve ordunun katkıları

³⁸⁸ A.e., s.294-295, bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Mihri Belli, **Yazılar, 1965-1970**, Sol Yay., Ankara, 1970.

³⁸⁹ Gökhan Atılğan, “Mihri Belli” **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Sol**, s.569.

konusundaki görüşlerine ve geçmiş birikimlerine dayanan bir teori oluşturmaya çalışıyordu.³⁹⁰

PDA bu dönemde Kürt isyanları üzerinden *Kurtuluş* gazetesinde çıkan bir yazı üzerinden polemik yaparak Şeyh Sait İsyanı'nın emperyalist işbirlikçisi ve gerici karakterini tespit etmeye çalışmaktadır. *Kurtuluş* gazetesi 1. sayısında “*İktidarın Doğuda İsyân Tahrikçiliği*” yazısında 1925-1970 karşılaştırması yapılmaktaydı. Bu karşılaştırmada 1925 yılındaki gerici hareketle 1970 yılındaki zulme karşı haklı mücadele arasındaki zıtlık örtbas edilmekteydi. PDA'ya göre 1925'te doğuda emperyalizmin milliyetçi Mustafa Kemal iktidarına karşı kışkırttığı gerici hareket söz konusudur. 1970'lerde ise halkın, emperyalizmin ve işbirlikçilerinin iktidarının zulmüne karşı mücadeleleri söz konusudur.³⁹¹

PDA'nın 1970'lerdeki ordu ve devlete bakış açısının, savunduğu bilimsel sosyalist çizgiye oturduğu görülmektedir. Ordu ve devlete dönük çeşitli kesimlerdeki subjektivist bakış açıları eleştirilirken devrimcilerin orduya nasıl bakması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Aydınlıkçılara göre milli kurtuluşçuluk küçük burjuvaziden gelen Kemalist subaylar arasında hızla yayılmaktadır. Bu durum ordunun evrensel karakterini değiştirmez. Ancak Türkiye'de ordu içinde devrimci güçlerin de bulunduğunu gösterir. Onlara göre Marksizm'in evrensel ilkeleri orduya bakışta da geçerlidir. Sınıfsal karakter ve içerik esas belirleyen unsurdur. “Ordumuz ulusun ordusudur”, “milli kurtuluşçu geleneğine sahiptir”, Kemalist'tir denilerek subjektif görüşler onun esas niteliğinin yerine konmamalıdır.³⁹²

Yine bu dönemde Perinçek'in yazdığı “*Kıvılcımlı'nın Burjuva Ordu Devlet Teorisi'nin Eleştirisi*” kitabı Hikmet Kıvılcımlı'nın ordunun rolüne ilişkin abartılı bulunan fikirlerini eleştirmektedir. Perinçek' göre Kıvılcımlı'nın tarih tezi sınıflar

---

³⁹⁰ Nitekim devlet ve ordu konusu da Marksistlerin dışladığı bir alan değildir. Atılgan, Belli'yi soyut bir “cuntacı”lıkla suçlayarak marksizmi “pürüpak” bir teori olarak gündeme getirmektedir. Oysaki sosyalist teorisyenlerin; Marks'ın Alman tarihine, Lenin'nin Rus tarihine, her ikisinin kendilerinden önceki burjuva, hatta aristokrat hareketler içindeki devrimci atılımlara bakışı, onları olumlayan çizgileri net olarak görülmektedir.

³⁹¹ “Proleter Enternasyonalizmi ve Burjuva Milliyetçiliği”, **Proleter Devrimci Aydınlık, Seçmeler 1**, s.316.

³⁹² A.e., s.350. Doğu Perinçek “Yön Bildirisi”nin yayınlanmasının 50. Yılı nedeniyle yazdığı köşe yazısında bu konuya değinmektedir. Bkz. Doğu Perinçek, “Doğan Avcıoğlu” **Aydınlık**, 20 Aralık 2011, s.8.

üstü devlet, ve sınıflar üstü ordu teorisine dayanmaktadır. Kıvılcımlı, devleti, orduyu ve padişahı sınıflar üstü göstermektedir ve bu tez burjuva tarih anlayışını temsil etmektedir. Böylelikle Kıvılcımlı sınıflar arası savaşmayı değil, sınıflar arası uzlaşmayı, sosyal barışı savunmaktadır.³⁹³

Aydınlıkçılara göre THKO'nun öncelikle Osmanlı toplum düzeni ve ekonomik sistemine ilişkin tespitleri hatalıdır. Materyalist değildir. Bununla birlikte Osmanlı sonrası gelişen ilerici akımlara bakış açısı da hatalıdır. Jön Türklere bakış açısı ise abartılı ve öznelidir.³⁹⁴

“Osmanlıların Batı feodalizmine göre “daha ileri bir toplum düzenine dayandığı” görüşü, gerici Türk tarihçilerinden gözü kapalı bir şekilde alınmıştır. Kıvılcımlı da buna benzer tezler savunmuştur. “çağına göre daha ileri” olduğu söylenen Osmanlı devleti, emekçi köylü yığınları üzerinde o kadar ağır bir sömürü uygulamıştır ki, toplumda yeniden üretimin şartlarını tahrip etmiş ve gelişmeyi de önlemiştir. THKO savaşçılarının Osmanlı toplumu ile ilgili tahlilleri Marksizm'in en ufak bir izini bile taşıyor. Osmanlı devleti hakkında sayfalarla yazı yazılmakta, fakat bu toplumun nasıl bir toplum olduğu sorusuna cevap bile verilmemektedir. “Çağına göre ileri bir toplum düzeni” nedir? Feodalizm midir, kapitalizm midir; belli değildir. Devleti yöneten “saray adamları, ulema ve asker” de hangi sınıfı oluşturduğu belli değildir. THKO savaşçıları, bunların “çalışan sınıfların üstünde süper bir sınıf durumunda” olduklarından söz ediyor.”³⁹⁵

TİİKP'ye göre THKO, savunmalarında Jön Türkler'den bugüne gelen burjuva devrimcilerinin mirasını savunmaktadır. Aydınlıkçılara göre Marksistler, hiç şüphesiz ülkelerinin tarihindeki her ileri mücadelenin mirasçısıdır, fakat takipçisi değildirler. Onlara göre THKO'nun temel hatası

---

³⁹³ Doğu Perinçek, **Osmanlı'dan Bugüne Toplum ve Devlet**, Kaynak Yay., İst., 1983, s.78., Doğu Perinçek Kıvılcımlı'nın Burjuva Ordu ve Devlet Teorisinin Eleştirisi, ve ayrıca bu kitabın eleştirisi için bkz. Halkın Sesi, 24 (Ağustos, 1976), S:71, s.7, Oral Çalışlar, **68, Başkaldırının Yedi Rengi**, Milliyet Yay., İst., 1988, s.18.

³⁹⁴ Dönemin THKP-C liderlerinden Kamil Dede'de yapılan görüşmede bu konuya değinmektedir. Bkz. 3.Bölüm: Kamil Dede ile görüşme: s. 325-359.

³⁹⁵ “1972 Programı THKO'nun Diğer Belgelerinin Kopyasıdır, Belge 4, THKO Savaşçılarının Ortak Savunmalarından Parçalar”, **Aydınlık**, (Ekim,1976), S: 68, s.30-31

Türkiye tarihinde yalnızca Kemalist Devrimi'in mirasına vurgu yapmalarıydı. THKO devleti sınıflar üstü bir varlık olarak görmekte, devlet kapitalizmini savunmakta ve devletçiliği her durumda emperyalizme karşı bir tedbir olarak görmekteydiler. THKO Kemalizm'in hararetli takipçisiydi. PDA'ya göre; THKO Savunması, Kemalizm'e en ufak bir eleştiri yöneltmemiş ve Kemalizm'i olduğu gibi benimsemişti. Esasen ilan ettikleri hedef de Türkiye'yi tekrar Kurtuluş Savaşı sonrasının "onurlu, haysiyetli Türkiye'si" durumuna getirmektir. THKO'ya göre, "Atatürk ve çevresi" iş çevrelerinin önündeki en büyük engeldir. Oysa Türkiye'de 1930'lardaki iş çevresi, Atatürk ve çevresi idi. İş Bankası da Atatürk tarafından başından itibaren iş çevrelerine hizmet etsin diye kuruldu. yoksa burjuvazinin eline sonradan geçmedi. Celal Bayar İş Bankası'nın başta gelen yöneticisiydi.³⁹⁶ Aslında Aydınlikçılar'ın gerek 12 Mart dönemi gerekse 1974 sonrasında 1980'ler kadar olan ordu ve Kemalizm tahlillerinde de sol dogmatik diyebileceğimiz hatalar vardır. Örneğin, 1974-75 THKO eleştirileri, Jön Türkler, İttihat ve Terakki, Kemalizm, Kemalist devletçilik konularında yüzeysel değerlendirmeler olarak öne çıkmaktadır. Bu tezler onların günümüzdeki tezleriyle büyük ölçüde çelişmektedir. Bu durum, Türkiye ve dünyada o dönemde esmekte olan "sol' komünist" rüzgardan etkilenme ile, bu etkilenmenin ürün olan "çocukluk hastalığı" ile açıklanabilir. 1974-75'te İbrahim Kaypakkaya'nın tezlerine karşı Kemalist Devrimi savunmada nesnel olan Aydınlikçılar, aynı dönemdeki THKO eleştirilerinde kendi çizgilerinden daha "sol"a sapan bir yönelim içindedirler.

Bazı yazarlara göre ise Aydınlikçılar'ın bu tutumunda uluslararası konjonktürde yaşanan Sovyet- Çin eksenli mücadelenin ve pragmatik olguların da etkileri vardı. Bu yazarlara göre Aydınlikçılar'ın yakınlaştığı Çin Komünist Partisi çizgisi aslında "dünyayı kentler (dolayısıyla tüketim, doyunluk, refah, rehabet, sosyalizme sırtını dönme) ile köyler (dolayısıyla yoksulluk, bilenme, sosyalizme bağlılık) arasında bölen bir çizgiyi temsil ediyordu. Onlara göre Aydınlikçılar yerel mirastan aldıklarıyla bu çizgiyle bütünleşiyordu:

---

³⁹⁶ "1972 Programı THKO'nun Diğer Belgelerinin Kopyasıdır, Belge 4, THKO Savaşçılarının Ortak Savunmalarından Parçalar" **Aydınlık**, S: 68 (Ekim,1976), s.30-31.

“Aydınlık çizgisinin bu duruma uyarlanması çok zor olmadı. Antikapitalist özünden soyutlanmış, kendisi siyaseten bir araca dönüştürülmüş, ve milliyetçiliğin çeşitli versiyonlarını bünyesinde muhafaza edebilen bir antiemperyalizm oldukça işlevseldi. Türkiye şartlarında MDD tezlerini ruhuna sinmiş bir şekilde mevcut olan Kemalizm’e “mazlum milletler arasındaki Türkiye” sloganıyla ayrıca meşrulaştırma gereği duyulmayan bir şekilde bağlanılmasını, devletli ilişkileri muhafaza etmeyi, TİKP’yi ÇKP düzeyinde kaile alınır bir örgüt olarak sunmayı, buradan elde edilen güç mantığınca “ siyaset yapmayı” kolaylaştırıyordu.”³⁹⁷

2.4.2 Türk Devrimi Öncesinde Türkiye’nin Siyasal, Düşünsel Mirası

Aydınlıkçılar’ın ilk Türk Devrimi değerlendirmeleri esas olarak darbe sonrası hapishanelerdeki ortak çalışmaların ürünü olarak ortaya çıktı. Uğur Mumcu’nun deyiimiyle bu hareket 12 Mart hapishanelerindeki en disiplinli çalışan gruptu. Adeta hapishaneyi bir okula dönüştürmüş, fikirsel çalışmaların yapıldığı bir kolektif haline getirmişti.³⁹⁸ 12 Mart Askeri Darbesi sonrası örgütün lider kadrosunun önemli bir bölümü hapishanelere alınmış ve yargılanmıştı. Bu yargılamalara karşı hazırlanan savunma hukuki bir metnin ötesinde yüzlerce mahkûmun katıldığı, Türkiye tarihinin incelendiği, ideolojik-siyasal savunma özelliğiyle bu dönemde yapılan diğer savunmalara göre oldukça kapsamlı bir ürün olarak ortaya çıkmıştı. Kendilerine göre bu bir ders kitabı niteliğindedi.³⁹⁹

Aydınlıkçılar ilk Türk Devrimi değerlendirmelerinden önce Türkiye tarihinde yaşanan siyasal toplumsal aşamaları ele almışlardı. Onlara göre Türkiye’nin devrimci mirası, bu geleneğin doğru incelenmesiyle algılanabilirdi. Bu bakımdan Cumhuriyet öncesi genel olarak Türk toplumunda tarihsel mücadele geleneğinden örnekler veriliyordu. Bu örnekler daha çok tarih kitaplarında yüzeysel olarak geçilen Osmanlı’ya karşı Anadolu’da gelişen ayaklanmalardı. Bunlar Türkiye tarihinin Jön Türk devrimleri ver cumhuriyet devrimine getiren birikimin sağlanmasında bu tez

³⁹⁷ **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Sol**, “ “Üçüncü Dünya”cılık Maoculuk, Aydınlanıcılık” M. Görkem Doğan, Kerem Ünüvar, s.728-729.

³⁹⁸ Uğur Mumcu, **Sakıncalı Piyade**, Tekin Yay., 23. Basım, Ankara, 1984, s.60.

³⁹⁹ **Türkiye İhtilalcı İşçi Köylü Partisi Davası Savunma**, Kaynak Yay., 4. Basım, İst.1992, s.21.

çalışması bakımında da büyük öneme sahiptir. Aydınlıkçılara göre Türklerin orta Asya'daki göçlerinden itibaren Anadolu'nun isyan ve mücadelelerle doluydu.⁴⁰⁰

Aydınlıkçılar'a göre bu isyanlardan sonra uzun bir süre devam edecek olan Celali İsyanları da feodal sömürünün bir sonucuydu. Osmanlı hâkim sınıf tarihçilerinin iddia ettiği gibi bu isyanlar İran Safevileri'nin kışkırtması sonucu değil kendi içi dinamiklerimizin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı. Yüzyıllar boyu feodal sömürünün ağırlığı toplumun gelişmesinin önündeki esas engeldi. Halk kitlelerine yönelen Osmanlı'nın feodal baskısına bir de Avrupa kapitalizminin tahakkümü eklenmiştir:

“Kapitalizmin gelişmesi halkların milli uyanışına halkların milli uyanışına yol açtı. Ezilen milliyetler, Osmanlı Devleti'nin yüzyıllardır sürdürdüğü milli baskıya karşı ayaklandılar. Esaret zincirini parçalayarak, bağımsızlıklarını kazanmaya başladılar. Ezilen milletlerin ve halk yığınlarının bu haklı mücadeleleri, 1876 Meşrutiyeti'ne ve 1908 devrimine yol açtı.”⁴⁰¹

Türkiye'nin demokratik devrimci birikimi Aydınlıkçılar'ın Türk Devrimi algısının oluşmasında en önemli faktörlerden biriydi. Bunların başında da Jön Türk devrimciliği geliyordu. Aydınlıkçılar'a göre bu birikimin ilk temsilcileri olan yeni Osmanlılar İmparatorluğun Avrupa kapitalizmine teslim edilmesine karşı çıktılar. Bağımsız bir kapitalizmin gelişmesini ve meşrutiyetin ilan edilmesini savundular. “Müslüman şirketi, Müslüman bankası, Müslüman fabrikası, Müslüman tüccarı” şiarlarını ileri sürdüler. Osmanlı hâkim sınıflarını baskısı karşısında faaliyetlerine Avrupa'da devan ettiler. Namık kemal ve Ziya Paşa'nın öncülüğünde çıkardıkları gazetelerde, Abdülaziz'in ve onun komprador sadrazamları Ali ve Fuat Paşaların despot yönetimine karşı hürriyetçi fikirleri yaydılar. Köylü kitleleri üzerindeki baskı

---

⁴⁰⁰ “İlk önemli isyanlar dönemi özellikle 15. Yüzyılın ilk yarısından sonra başlamıştır. Timur İsyanı ve Fetret Devri feodaliteye karşı akımların güçlenmesine neden olmuştur. Yıldırım Beyazıt döneminde yüksek İslam'a karşı çıkan fikirler ezilen halkın desteğini kazanmıştı. Hareketin önderi Şeyh Bedreddin tabiatın üzerinde bir tanrı iradesi olmadığını, Müslümanlık ve Hristiyanlık arasında bir farkı bulunmadığını anlatıyordu. Her türlü mülkiyetin kaldırılmasını toprağın ve malların ortak olmasının savunuyordu. Bu eşitlikçi ve kolektivist fikirler halk arasında yayılmış ve isyanlara yol açmıştı. Bedreddin, Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal'in Karaburun aydın bölgesinde başlattığı ayaklanmalar Osmanlı tarafından bastırıldı”: **Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi Davası Savunma**, s.122-123.

⁴⁰¹ A.e. ,s.142, **TİİKP Davası, Belgeler, 1**, Aydınlik Yay, İst., 1975, s.18.

ve sömürüye, Avrupa sermayesinin sanayi ve ticarete getirdiği yıkıma karşı mücadele ettiler. Yeni Osmanlılar daha sonra devlet mekanizmasını içine girip onu düzeltileceklerini savundular. Fakat mevcut düzenin bir parçası haline geldiler.⁴⁰²

Aydınlıkçılar genel olarak tarih kitaplarında bir aydın hareketi olarak algılanan Jön Türk hareketini aslında halk dinamiklerinin bir eseri olduğunu vurgulamışlardır. Özellikle işçi hareketlerinin rolü Meşrutiyetlerin devrimleşmesinde belirleyici olmuştur. 1840'lardan itibaren sanayinin yeni yeni gelişmeye başladığı yerlerde işçi hareketleri de ortaya çıkmıştı. TİİKP'ye göre Avrupa'da işçi hareketlerini yoğunlaşması ülkemiz siyasal hayatını da derinden etkilemiştir. 1870'lerden itibaren kurulan işçi örgütleri Yeni Osmanlılar'ın öncülüğünde meşrutiyetin ilanında etkili oldular. Ancak bu hareketler yeterince güçlü değildi ve gerekli devrimci dönüşümleri yapamamıştı. Burjuva- demokratik hareketin ve onun sınıf temelinin güçsüz olması nedeniyle, meşrutiyet, padişahın otoritesine önemli kısıtlamalar getiremedi. 1876 Anayasası, işçilerin milletvekili seçilmesini ve teşkilatlanmasını yasakladı. Sadece mülk sahiplerinin oylarıyla seçilen Meclisi Mebusan'a taşra burjuvazisi de girebildi, bunlar yerli sermayeye serbesti ve haklar tanınmasını istediler. Devlet baskısına karşı çıktılar. Bunu üzerine Abdülhamit Meclisi Mebusanı kapattı ve Anayasayı yürürlükten kaldırdı. Böylece halk üzerinde 33 yıl sürecek olan Abdülhamit istibdadı başladı.⁴⁰³

Abdülhamit yönetimine karşı 1908 Devrimi bir burjuva demokratik devrimi olarak adlandırılıyordu. Bu hareketlerle birlikte halk kitleleri bazı demokratik haklara kavuştu. Anayasaya yürürlüğe kondu. Meclisi Mebusan tekrar toplandı. Antiemperyalist ve hürriyetçi fikirler yayılmış, ülkede hızlı bir uyanış olmuştu. Devrimden sonra milli kapitalizmi geliştirmek için cılız adımlar atılmış sönen el sanatları canlandırılmaya çalışılmıştı. Ancak İttihat ve Terakki kendi iktidarın pekiştirdikten sonra halk yığınlarını yükselen mücadelesini bastırmıştı. Buradaki dönüşüme göre; halkın emperyalizme ve karşı muhalefet ve mücadelesi İttihatçı iktidarın işbirlikçi karakter kazandığı 1910'larda dahi, komprador tüccarın mağazalını boykot edilmesi, İstihlak-i Milli Cemiyeti'nin kurulması, ve "yerli malı kullanma" kampanyaları gibi başarılar sağladı. Devrimden zarar gören büyük bürokratlar, kompradorlar, mahalli mütegalibe ve bir kısım aşiret reisleri, devrim

⁴⁰² Türkiye İhtilalcı İşçi Köylü Partisi Davası Savunma, s.143-144.

⁴⁰³ A.e., s.145.

aleyhine faaliyetlere giriştiler. Aydınlıkçılar'a göre 13 Nisan 1909'da İstanbul'da "31 Mart vakası"gerici bir ayaklanmaydı. Ayaklanma sonrası birçok genç subay ve yurtsever katledildi. Ayaklanma Rumeli'den gelen Hareket Ordusu tarafından bastırıldı. Daha sonra İngiliz işbirlikçisi Prens Sabahattin grubu, 1908 Devrimi'ne düşman olan gericilerle birleşerek, 1911'de Hürriyet ve İtilaf fırkasını kurdu. Bu parti 1918'den sonra yönettiği hükümetlerle Kurtuluş Savaşı'na karşı İngiliz emperyalistlerine uşaklık etti. Milli burjuvazinin ekonomik temelini zayıflığının yanısıra halkın teşkilatsız olması, 1908 Devrimi'nin ılımlı karakterini tayin etti.⁴⁰⁴

Aydınlıkçıların İttihat ve Terakki eleştirisinden Turancılık siyaseti de payını alıyordu. Bu dönemde İttihatçılar, Komprador burjuvazinin yönetimi altına girmiş, işçileri, köylüleri ve çeşitli azınlık milliyetlerini ezdiği gibi, içinden yükseldiği milli burjuvaziye de baskı altına alan bir diktatörlük kurmuştu. Siyasi planda ise Turancılık ideolojisiyle, Alman emperyalistlerinin Asya'daki yayılma siyasetine hizmet etmişti.⁴⁰⁵

TİİKP ilk tarihsel değerlendirmelerinde Jön Türk Devrimi'nin devrimci ve ilerici karakteri üzerinde durmuş ancak daha sonra her burjuva devriminde görülen kireçlenme ve geri dönüşler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu dönüşüm özellikle 1913 yılından sonra başlamıştır. İttihatçıların emperyalizmle işbirliği kompradorlaşma boyutlarına ulaşmış, buna yerli feodal güçlerle ittifak da eklenmiştir. Bunun sonucu ise halkın demokratik örgütleri işçi teşkilatları ve sendikalara karşı ağır baskıları beraberinde getirmiştir. Aydınlıkçılar İttihat ve Terakki iktidarının mili azınlıklar üzerinde de büyük bir baskı kurduğunu belirtmektedirler. Jön Türklerin Osmanlılık sonrası kendini dayatan milliyetçilik politikası hedef tahtasına oturtulmuştu. Özellikle Ermeni meselesinde aldıkları tutum daha sonra ılımlı hale gelecek bunu bir karşılıklı kırım ve çatışma süreci olduğu savunusunu getireceklerdir. Bununla birlikte bu dönemde İttihat Terakki'nin uyguladığı siyasetin o gün Alman emperyalistlerine, günümüzde de benzer (12 Mart döneminde) biçimde Amerikan emperyalistlerine hizmet ettiğini savunan TİİKP, İttihatçıların Birinci Dünya Savaşına girme politikasının da emperyalist çelişmelerin ürünü olduğunu savunmuştu:

---

⁴⁰⁴ A.e., s.151-152, **TİİKP Davası, Belgeler, 1**, s.18.

⁴⁰⁵ **TİİKP Savunma**, s.153.

“İttihatçı kompradorlar, toprak ağaları ve tefecilerle birleşerek geniş köylü kitlelerini de baskı altına aldılar. Gelirleri emperyalist tekellere ayrılmış olan ağır vergilerle köylüleri sömürdüler. Bir yandan toprak ağalarının mülkiyetini sağlamlaştırırken diğer yandan da iç pazarı emperyalizme daha fazla açmak için kanunlar çıkarttılar. Feodal komprador diktatörlük milli azınlıklar üzerinde de baskı ve katliam politikası uyguladı. Doğuda yüzbinlerce Ermeni’yi katletti. Geri kalanlarını da yurtlarından sürdü. Arap ve Kürt milliyetlerine çeşitli baskılar uyguladı.... Halkın ve milli burjuvazinin muhalefetini ezen Talat, Enver ve Cemal Paşa’lar yönetimindeki feodal komprador İttihat Terakki diktatörlüğü Alman emperyalistleriyle birlikte ülkemizi Birinci Dünya Savaşı’na soktu. ... Emperyalistler ve işbirlikçileri kendi emelleri uğruna, Galiçya’dan Arabistan çöllerine kadar çeşitli cephelerde yüzbinlerce Anadolu köylüsünü kırdırdı. Alman Emperyalistlerinin Bakü petrolerin ele geçirmesine hizmet eden Enver Paşa’nın “Turancı” siyaseti uğruna yalnızca Sarıkamış seferinde 90 bin asker soğuktan donarak öldü.⁴⁰⁶

2.4.3 Aydınlikçılar’da Kurtuluş Savaşı, Kemalist Rejimin Niteliği ve Antiemperyalizm

TİİKP Kurtuluş Savaşı’nı halkın emperyalizme karşı direnişi olarak nitelendiriyordu. Mondros sonrası ülkenin emperyalistler arasında paylaşılması sonrasındaki işgallere karşı Türk halkı meşru direnme hakkını kullanmıştı. Halk işgale boyun eğmedi. Emperyalistlerin işgal ettiği her yurt parçasında geniş halk kitleleri silaha sarıldı. TİİKP savunması yurdun işgalden kurtuluşu aşamalarını ayrıntılarıyla açıklamış, İtilaf devletlerinin hiçbir toprak parçasını savaşmadan alamadığını açıklamıştır. Birinci Dünya Savaşı’nın, Anadolu halkını derin bir yoksulluk ve sefaletle ittiği, yüzbinlerce emekçinin cephelerde kırıldığı ve yurdun bütün kaynaklarının tükendiği tespiti yapıyordu. Emperyalistler Anadolu’yu kolayca işgal edebileceklerini düşünüyorlardı. Ama halk işgale karşı fedakarlık ve

---

⁴⁰⁶ A.e, s.154-156.

kararlılıkla ayağa kalkmış dünyanın ezilen halklarına ve sömürge milletlerine umut ve cesaret vermişti.⁴⁰⁷

Aydınlıkçılar'a göre Kurtuluş Savaşı iki cephede birden verilmişti: Emperyalistlere ve onların işbirlikçisi olan feodal- komprador İstanbul hükümetine karşı.⁴⁰⁸

Bu noktada Kurtuluş Savaşı'nın gelişim seyri içinde özellikle antiemperyalizm meselesine önem verildiği görülmektedir. "Manda ve Himaye" fikrinin reddedilmesi TİİKP açısından özel bir önem taşımaktadır. Zira bu durum İttihatçılarla milli mücadele önderliği arasındaki ayrımı da beraberinde getirmektedir. İttihatçıların mandayı kabul eden yönelimine karşı Kurtuluş Savaşı önderliğinin net tutumu öne çıkarılmıştır. TİİKP'ye göre yeni hükümet ve işgalci emperyalistler; Alman işbirlikçisi İttihatçılar üzerinde baskı uyguluyorlardı. İktidardan düşmekle imtiyazlarının büyük çoğunluğunu kaybeden İttihatçı kompradorlar, işgale karşı çıkıyorlar ve mücadeleler yanında yer alıyorlardı. Ama bütün yaptıkları, silahlı kurtuluş hareketini baltalamaya çalışmaktı. Bunlar savaşta başarıya ulaşmanın imkansız olduğunu, kurtuluşun ancak bir süre bir süre Amerikan mandası altına girmekle olacağını yaymaya gayret ediyorlardı. Amerikan emperyalistleri de onları, bu yolda teşvik ediyorlar, İstanbul'daki Amerikan işbirlikçileri ve bir kısım burjuva aydınları da Amerikan mandası fikrini savunuyorlardı. Eski ittihatchi şeflerden Rauf Orbay, Kara Vasıf, sonradan Birinci Meclisi'nin Dışişleri Bakanı olan Bekir Sami, Adnan Adıvar Halide Edip ve Kara Kemal ile Ahmet Emin Yalman bu akımın başını çekiyorlardı. Amerikan mandasını savunanlar Anadolu'ya geçtikten sonra Kurtuluş Savaşı'nı amacını saptırmaya çalıştılar. Özellikle Sivas Kongresi'nde Amerikan mandasını savundular Ama yurdun çeşitli yerlerinden gelen mili kurtuluşçu delegeler bu fikri nefretle reddettiler. Mandacılar bundan sonra meclisteki gerici kanadın liderliğini yaptılar. Burjuva önderliğin emperyalizmle uzlaşma eğilimini körüklemişlerdi.⁴⁰⁹

Aydınlıkçılar'ın Kemalizm konusundaki esas doğrultusu 12 Mart mahkemelerinde yapılan savunmalar sonrasında 1975 yılındaki *Halkın Sesi*

---

⁴⁰⁷ A.e, s.167.

⁴⁰⁸ A.e, s.168.

⁴⁰⁹ A.e, s.172-173.

dergisindeki “Kemalist Devrim” dizisinin yayınlanmasıyla olmuştur. Burada kendilerinin daha sonra “teorik çerçeve” olarak adlandırdıkları görüşleri, temel olarak Aydınlık hareketinden ayrılan İbrahim Kaypakkaya’nın görüşlerinin eleştirisi üzerine yoğunlaşmıştır. Kaypakkaya’nın görüşlerine bu tez çalışmasının TKP/ ML bölümünde yer verilecektir. Aslında TİİKP’nin Türk Devrimi konusundaki görüşlerini ilk olgunlaştırmaya başladığı dönem İbrahim Kaypakkaya’nın eleştirildiği dönemdir. Kaypakkaya örgütten ayrılık gerekçelerini yazdığında esas olarak “silahlı mücadele” ve “Kemalizm” konularındaki tahlillerin yanlışlığı üzerinde durmaktaydı. Bu tahlillerin eleştirisi esas olarak Kurtuluş Savaşı ve devrimlerin niteliği üzerine yoğunlaşıyordu.

Bu görüşler ilk önce TİİKP belgelerindeki tasfiyeciler eleştirisinde ortaya çıkmıştı. TİİKP, önce Garbis Altınoğlu ve arkadaşlarını daha sonra da İbrahim Kaypakkaya ve arkadaşlarını “birinci ve ikinci tasfiyeciler” olarak adlandırmıştı. “TİİKP Merkez Komitesinin *“Birinci Troçkist Tasfiyeciler Hakkında Görüşü”* başlığıyla yayımlanan başlıkta Kaypakkaya öncesinde örgütten ayrılan “Birinci Tasfiyeciler”in tarih analizi sorgulanarak bağımsızlık mücadelesinin, Mustafa Kemal’in tam bağımsızlık ilkesinin mirasçısı olmaması, revizyonizmle damgalanması vs. eleştirilmektedir. Bu tutum onların her şeyi hor gören sınıf karakterinden ileri gelmektedir. TİİKP’ye göre Milli Kurtuluş Savaşı milli burjuvazinin önderliğinde yürütüldü ve milli ihtilalin önderi Mustafa Kemal’di. Bu durum halkın uğruna kan döküp can verdiği bu mirasın reddedilmesine yola açmamalıydı. TİİKP bir proletarya hareketi olarak halkın tarihindeki her ileri adımın, her ileri fikir ve mücadelenin mirasçısı olmanın gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bu miras Marksizm-Leninizm ışığında incelenir, eleştirir ve devrimci yanları benimsenir. Mustafa Kemal’e ve Milli Kurtuluş Savaşı’na karşı böyle bir tutum alınmalıdır.⁴¹⁰

Bu eleştirilerde esas olarak Kemalist önderliğin tam bağımsızlık çizgisi üzerinde durulmuştur. Bağımsızlığın halkın top yekin mücadelesi ve ödediği bedeller uğruna kazanıldığı fakat zafer sonrası ihtilalin halka karşı tutumunun renginin değiştiği öne sürülmektedir:

---

⁴¹⁰ TİİKP Davası, Belgeler, 1, s.78-79.

“Mustafa Kemal’in “İstiklal-i Tam” ilkesi ve Kurtuluş Savaşımız o kadar elle tutulur bir mirastır ki, uğruna on binlerce işçi ve köylü kanlarını döktüler, canlarını verdiler, hiçbir fedakarlıktan çekinmediler. Fakat işçi ve köylüler teşkilatsız olduğu için milli ihtilalin önderliğini milli burjuvazi ele geçirdi. Ve burjuva demokratik devrimi sonuna kadar ilerletemeyerek işçi ve köylüleri baskı altına alan bir diktatörlük kurdu Yeni Kemalist burjuvazinin halk üzerindeki diktatörlüğü, milli burjuvazinin karakteri icabı emperyalizmle ve feodaliteyle uzlaştı. Hatta daha sonra yurdumuzu emperyalizmin pençesine teslim eden işbirlikçi büyük burjuvazi, bu yeni burjuvazi içinden bir kesimin palazlanması ile ortaya çıktı. Mustafa Kemal’in aynı zamanda işçi ve köylüler üzerinde diktatörlük kurması bugün tam bağımsızlık ilkesini ve Milli Kurtuluş Savaşı’nın mirasını reddetmemiz için bir sebep olabilir mi? Hayır olamaz, Mustafa Kemal milli burjuvazinin önderi olarak bu sınıfın karakterini gösterecektir. 1917 ile açılan proleter devrimleri çağında ancak proletarya demokratik devrimi sonuna kadar ilerletebilir.⁴¹¹

Aydınlıkçılar’a göre o dönemde “Troçkist” olarak nitelenen görüşler şöyle özetlenebilirdi:

“Millî Kurtuluş Savaşı’nın önderliği, ta başından itibaren İttihat ve Terakki içindeki Türk komprador büyük burjuvazisinin, toprak ağalarının ve tefecilerin eline geçmiştir....Tabii ki revizyonistler, ‘kurtuluş’ Savaşı’nın komprador bürokrat burjuvazinin ve toprak ağalarının bir ‘devrim’i olduğunu reddederler. ...Halk yığınları burjuvazinin ve toprak ağalarının çıkarları uğruna zorla savaşa sürüldüler, kanlarını ve canlarını vermeye zorlandılar. ...Kurtuluş Savaşı bir Türk-Yunan savaşıdır. Emperyalist ülkeler, Kemalist iktidarla anlaşıp Yunanlıları yendirmişti. Kemalistleri SSCB ve Lenin niçin destekledi? Bunun cevabı gayet basittir: ...SSCB ve Lenin yoldaş, gericiler arasındaki çelişmeden ustalıkla yararlandılar. Mesele budur. ...Kurtuluş Savaşı’mız... Asya’nın ezilen halklarına değil Asya’nın korkak

---

⁴¹¹ TİİKP Davası, Belgeler, 1, s.78-79.

burjuvazisine ve bir de emperyalist ülkelerin malî oligarşisine
“cesaret ve umut” vermiştir.”⁴¹²

TİKKO'nun bu görüşleri değerlendirilirken temel olarak Kurtuluş Savaşı'nın antiemperyalist bir savaş olmadığı tezi eleştiri tahtasına oturtulmaktadır. Aydınlık bu görüşlerin yeni olmadığını İdris Küçükömer tarafından üretildiği üzerinde durmaktadır. Küçükömer'in çokça bilinen tezine göre “Kurtuluş Savaşı, antiemperyalist bir savaş değil, Yunanlılara karşı verilen bir savaştır.” Benzer görüşler daha sonra Fikret Başkaya'nın, sol akımların bazı kesimlerinin 1980 sonrasında bayraklaştırdığı “*Paradigmanın İflası*” kitabında da sıkça işlenecektir.⁴¹³ Aydınlıkçılar TİKKO'nun bu paraleldeki görüşleri konusunda şu eleştirileri yöneltmişlerdir.

“TİKKO'ya göre Kurtuluş Savaşı'nın önderi komprador burjuvazidir. Kurtuluş Savaşı gericiler arasında bir savaştır, bir Türk Yunan savaşıdır. Sovyetler, gericiler arasındaki çelişmeden ustalıkla yararlandı. Emperyalistler, Kemalistlerle anlaşıp Yunanlıları yenik düşürdü. Halk yığınları, sınıf düşmanlarının menfaati uğruna zorla cepheye sürüldü, kanını ve canını vermeye zorlandı. Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı emperyalistlere umut ve cesaret verdi.”⁴¹⁴

Aydınlıkçılar Kurtuluş Savaşı'nın niteliği ile ilgili doğru bir değerlendirmede bulunabilmek için öncelikle Marksist liderlerin eserlerindeki Türk Devrimi ve Kurtuluş Savaşı ile ilgili bölümlere ve onların tutumlarına bakılması gerektiğini belirtmektedirler. Oysaki Aydınlıkçılara göre; TİKKO “Marksizm'in ustaları”nın görüşlerini reddetmektedir.⁴¹⁵

Kurtuluş Savaşı'nın niteliğine bakmak için Aydınlıkçılar'ın verdiği ilk örnek de Yunan başbakanı Venizelos'un Lozan'da söylediği sözlerdi. Aydınlıkçılar'a göre savaştan sonra Lozan da Venizelos emperyalistlerin Yunan ordusunu kullandığını

---

⁴¹² “Marksist Ustaların Işığında Kemalist Devrim- 1, Milli Burjuvazi Önderliğinde Antiemperyalist Devrim”, **Halkın Sesi**, S: 20 (26 Ağustos 1975), s.8-9.

⁴¹³ Bkz: Başkaya, **a.g.e.**

⁴¹⁴ “Marksist Ustaların Işığında Kemalist Devrim- 1, Milli Burjuvazi Önderliğinde Antiemperyalist Devrim”, **Halkın Sesi**, s.8-9.

⁴¹⁵ **A.e.**, s.8-9.

itiraf etmişti. Yunan orduları İngiliz emperyalizminin hizmetindeydi. Bunu Lenin'in sözleri de kanıtlamaktaydı:

“Türkiye'nin işçileri köylüleri, çağdaş milletlerini yağmaya karşı direnişlerini hesaba katılması gereken bir şey olduğunu ispat etmişlerdir. Türkiye, emperyalist devletlerce yağma edilmeye öyle bir şiddetle karşı koydu ki, içlerinde en kabadayı olan bile elini ondan çekmek zorunda kaldı.”⁴¹⁶

Aydınlık TİKKO'nun görüşlerinin eleştirisini yine Lenin'in Sovyet büyükelçisi Aralov'a söylediği sözlerle sürdürmektedir:

“Türkler millî kurtuluşları için savaşıyorlar... Emperyalistler Türkiye'yi soyup soğana çevirdiler, hâlâ da soyuyorlar. Köylüler ve işçiler buna katlanamadılar ve başkaldırdılar. Sabır bardağı taşıtı. Gerek Doğu halkları, gerekse biz, emperyalist kuvvetlere karşı savaşıyoruz.”⁴¹⁷

Aydınlıkçılar İbrahim Kaypakkaya'nın Kemalist Devrimi komprador burjuvazi önderliğinde yapılan bir devrim olduğu görüşünün Stalin'in” Kemalist devrim bir üst tabaka devrimidir, milli ticaret burjuvazisinin devrimidir” cümlesinin yanlış yorumlanmasından kaynaklandığını belirtmektedirler.⁴¹⁸

Aydınlıkçılar'a göre komprador burjuvazi, karşıdevrimci bir sınıftır ve yapsa yapsa karşıdevrim yapabilir. Nitekim İngiliz Fransız işbirlikçilerinin Kurtuluş Savaşı sırasındaki tutumu budur. Özellikle İngiliz emperyalistlerinin işbirlikçisi olan İstanbul'daki padişah hükümeti, Kuvayi İnzibatiye örgütünü kurarak ve Anzavur gibi gericiileri isyan ettirerek Kurtuluş Savaşı'nı bastırmaya çalışmıştı. İstanbul hükümetine hâkim olan Damat Ferit ve Hürriyet ve İtilaf Fırkası, eskiden beri İngiliz

---

⁴¹⁶ Lenin'den, “Moskova İşçi ve Köylü Temsilcilerinin Bir Genel Toplantısında Konuşma”, 28 Şubat 1921, Doğuda Ulusal Kurtuluş Savaşları, s.374'ten aktaran: “ Marksist Ustaların Işığında Kemalist Devrim- 1, Milli Burjuvazi Önderliğinde Antiemperyalist Devrim”, **Halkın Sesi**, s.8-9.

⁴¹⁷ Aralov, **Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları**, çev. Hasan Ali Ediz, Burçak Yay., İst., 1967, s.37-38'den aktaran: Perinçek, **Kemalist Devrim 1, Teorik Çerçeve**, s.33.

⁴¹⁸ Stalin, “Ekim Devrimi'nin Uluslararası Niteliği”, **Proletarya Devrimi Çağında Millî Mesele**, 2. Basım, çev. Şule Perinçek, Kaynak Yay., İst., Mayıs 1992, s.70'den aktaran: Perinçek,s.33.

emperyalistlerinin işbirlikçisidir. Komprador burjuvazi içinde özellikle Alman ve İngiliz işbirlikçileri arasında şiddetli bir mücadele süregelmıştır. Nitekim, İngiliz işbirlikçileri, Alman işbirlikçisi İttihatçı kompradorların yıkılması ile iktidara gelmiştir. İngiliz kompradorları, o tarihte TİKKO'cuların iddia ettiği gibi Ankara hükümetinin başında değil, İstanbul'da bulunuyorlardı. Eski Alman işbirlikçisi Enver Paşa ise, bütün çabalarına rağmen, Anadolu'daki millî kuvvetleri hâkimiyeti altına alamamıştır. Gerek Sovyetler Birliği ve Doğu halkları, gerekse Anadolu hükümeti, İttihatçı kompradorlara karşı mücadele etmiş ve onların maskesini indirmiştir. İttihatçı Enver Paşa, İngilizlerin desteğiyle Türkistan'da Bolşeviklere karşı ayaklanma örgütlemeye çalışırken, Anadolu hükümeti, Sovyetler'in dostu olarak emperyalistlere karşı savaşıyordu. Kurtuluş Savaşı'nı yöneten millî burjuvazi, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Teşkilatı'nda örgütlenmişti. Bu teşkilat, İttihat ve Terakkinin kompradorlaşan yöneticileri ile çatışan Anadolu teşkilatının devamıdır, yoksa İttihatçı komprador liderliğin devamı değildir. 1908 demokratik devriminden sonra, İttihat ve Terakki yöneticileri, kısa zamanda işbirlikçi burjuvazi arasına karışmış ve içinden çıktıkları millî burjuvaziyi de baskı altına almışlardı.”⁴¹⁹ TİKKO'cuların iddia ettiği aksine bu dönemde komprador burjuvazi milli kurtuluş savaşını düşmanıydı. Dönemin Komünist enternasyonalinin görüşleri de bunu doğrular nitelikteydi:

“Türkiye'nin orta ve küçük burjuvazisi, son on beş yıl içinde ortaya çıkmış ve esas olarak dünya savaşı sırasında gelişip güçlenerek, Avrupa Rum ve Ermeni burjuvazisinin rekabetini alt etmiştir. (...) Bu orta ve küçük burjuvazinin temsilcileri, eğer Türkiye parçalanırsa, ele geçirmiş oldukları iktisadî mevzileri, uluslararası sermayenin saldırısı karşısında terk etmek zorunda kalacaklarını ve kendi yerlerine uluslararası sanayi ve ticaretin temsilcisi olan Rumların, Ermenilerin ve Levantenlerin vb. geçeceğini gayet iyi biliyorlar. Türk orta ve küçük burjuvazisi için Türkiye'nin bağımsızlığı uğruna mücadele, aynı zamanda kendi varlığını koruma mücadelesidir.

---

⁴¹⁹ Şefik Hüsnü, **Türkiye'de Sınıflar**, 2. Basım, Ülke Yay., Ankara, Nisan 1975, s.242'den aktaran “Marksist Ustaların Işığında Kemalist Devrim- 1, Milli Burjuvazi Önderliğinde Antiemperyalist Devrim”, **Halkın Sesi**, 26 Ağustos 1975, S: 20. s.9-10.

Bugün bu orta ve küçük burjuvazi, Müttefikler tarafından desteklenen Türk büyük burjuvazisinin can düşmanıdır.”⁴²⁰

Dönemin Komünist Enternasyonal Dergisi’nde yayımlanan görüşler de bunu doğrular niteliktedir:

“1-İstiklal Savaşı’na önderlik eden sınıf, orta ve küçük Türk ticaret burjuvazisidir. 2- Orta burjuvazi veya başka bir deyişle millî burjuvazi, Anlaşma devletlerinin, yani İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin desteklediği büyük Türk burjuvazisinin amansız düşmanıydı.”⁴²¹

Kurtuluş Savaşı’nın ve Kemalî rejimin niteliği sorunu hala günümüzde de önemli bir tartışma konusudur. Yeni kurulan cumhuriyetin kendi karşısındaki güçlere uyguladığı politikalardan dolayı faşist diktatörlükle suçlama eğilimi Türk solunda sıkça görülen bir tutum olmuştur. Bunu ilk örnekleri bu dönem yapılan tartışmalarda ortaya çıkmıştır. *Aydınlık* bu dönemde TİKKO’yu “sürekli faşizm” gibi bir teoriyi savunmakla eleştirmektedir. TİKKO sömürge ve yarı sömürge ülkelerde sürekli bir faşizmin olduğundan bahseder ve Kemalî cumhuriyet de böylelikle faşist bir niteliğe sahip olmaktadır. Kaypakkaya Kemalîizm’in faşist niteliğini Sovyet yazar Şnurov’un şu sözüne dayandırmaktadır:

“Bugünkü Türk hükümeti elbette diktatorya (faşizm olmalı) hükümetidir. Çünkü egemen olan Türk burjuvazisi tamamen güçsüzdür ve gelişebilmek için bütün halkı ezme zorundadır. Her ne kadar bazı görüntüsel demokratik şekiller mevcutsa da (seçimle meydana gelen parlamento vs.) Türkiye’de bugün –1929– mevcut olan düzenin özü, bütün demokrasilerden uzak bir diktatoryadır. (yani faşizmdir). (Parantez içindeki italik yazılar Kaypakkaya’nın “düzeltmeleri”dir).”⁴²²

---

⁴²⁰ “Türkiye’de Komünist Hareket”, Komünist Enternasyonal Dergisi, 1921, yıl 2, s.270. Bkz. Türkiye Komünist ve İşçi Hareketi, *Aydınlık Yayınları*, s.41-42’den aktaran, Doğu Perinçek, **Kemalist Devrim 1, Teorik Çerçeve**, Kaynak Yayınları, 3. Basım, İst., 1992, s.37.

⁴²¹ **A.e.**, s.37.

⁴²² “Kemalist İktidar Faşist Diktatörlük müydü?” **Halkın Sesi** S:27 (14 Ekim 1975), s.8, Perinçek, **Kemalist Devrim 1, Teorik Çerçeve**, s.78.

Aydınlıkçılar TİKKO'nun “ sürekli faşizm “teorisine karşı çıkmışlar, Kemalizm'in başından beri “faşist ve emperyalist işbirlikçisi olduğu tezini çürütmeye çalışmışlardır. TİKKO'nun yanlışı kişilerin tarihteki rolünü idealist bir şekilde ele almasıydı. Mustafa Kemal başında bulunduğu sosyal güçlerden soyutlanarak düşünülmemeli ona doğuştan bazı nitelikler verilmemelidir. Mustafa Kemal emperyalist tekellerin başında değildir. Kurtuluş Savaşı'na önderlik eden milli burjuvazinin başındadır ve bu şartlar onun tarihsel kişiliğini ve niteliğini yaratmıştır.⁴²³

Aydınlıkçılar'a göre Kemalist iktidar bu dönemde demokratik bir nitelik taşıyamıyordu. Ancak faşist de ilan edilemezdi. Feodalizmi kökünden tasfiye edemeyen bütün ülkelerdeki iktidarlar, demokratik değildir. Bu ülkelerde ortaçağ zulmünün, zorba ve keyfi iktidarların sosyal temeli yaşar. Çünkü demokratik devrim başarılmamıştır. Bu nedenle burjuvazinin ve toprak ağalarının demokratik olmayan diktatörlükleri hüküm sürmektedir. Fakat bunların hepsine faşist denmez. Aksi halde bugün bağrında feodal kalıntılar taşıyan bütün geri ülkelerin faşist olduğu yargısına varmak gerekir. Ezen sınıfların faşist diktatörlüğü ile faşist olmayan diktatörlükler arasındaki fark, bir zorbalık derecesi farkı değil, doğrudan doğruya nitelik farkıdır. Faşizm, emperyalizmin çöküş çağında ortaya çıkan bir devlet biçimidir. Faşizm, Dimitrov'un belirttiği gibi, “emperyalizmin en saldırgan ve en ateşli savaş taraftarı güçlerinin zırlı yumruğudur.” Bu nedenle faşizmin merkezi, daima en saldırgan, en gerici emperyalist devletlerdir. Buna bağlı olarak geri ülkelerdeki faşist diktatörlükler, hâkim sınıfların dünyadaki faşist kampla işbirliği eden en gerici, en işbirlikçi, en şoven kesiminin açık terörcü diktatörlükleridir.⁴²⁴

TİİKP'ye göre Kemalizm'le faşist diktatörlük birbirine karıştırılmamalıdır. Ancak Kemalist iktidar da belli bir süre sonra devrimci barutunu tüketmeye başlamıştır. Kemalistler, feodal sultanlığı yıkmakla ve gericiliğe bazı darbeler indirmekle, Türkiye tarihini demokrasi yönünde ilerleten önemli bir rol oynamışlardır. Bununla birlikte Kemalist iktidar, feodal-komprador sultanlığın toplumsal temeli olan toprak ağalığının ve emperyalist sömürünün kökünü kazımadı. Türkiye'deki demokratik devrim, burjuva kurtuluş hareketi aşamasında kaldı; ikinci adım olan toprak devrimi aşamasına ilerleme girişiminde dahi bulunmadı. Bu

---

⁴²³ A.e., s.84.

⁴²⁴ A.e., s.79.

sebeple TİİKP'ye göre Türkiye'de burjuva-toprak ağası diktatörlüğünün toplumsal temeli yaşamaya devam etti. Sultanlığın yıkılması ve üstyapıdaki bazı reformlar, feodalizme sınırlı darbeler indirmekle birlikte, yarı feodal yapı varlığını sürdürdü. Toprak ağaları, Kemalist burjuvazinin yanında devlet çarkının başında oturmaya devam ettiler. Böylece Türkiye, demokratik devrimini tamamlayamadı. Kemalistler, esas olarak yeni Türk burjuvazisinin temsilcileri olmakla birlikte, toprak ağalarıyla uzlaşarak hükümet kurdular. Buna bağlı olarak emperyalizmle de uzlaştılar ve giderek İngiliz-Fransız emperyalistlerinin kollarına atılmak zorunda kaldılar. Bu sebeple Kemalist iktidar, demokratik bir burjuva diktatörlüğü değildi.⁴²⁵

Bu konuda dönemin sosyalist liderlerinden Şefik Hüsnü'nün sözlerine başvurarak bu konudaki yönelim daha belirgin hale getirilmeye çalışılmaktadır:

“Halk Partisi'nin bazı tedbirlerini ilk zamanlar her şeyden önce gericiliğe ve dinciliğe karşı uygulamasını, zafere ulaşan millî bağımsızlık savaşı sırasında Anadolu'nun emekçi kitlelerinin emperyalizme karşı silahlı mücadelesinin başına geçerek, olumlu bir rol oynamasını ve Sovyetler Birliği'ne karşı sadık bir dostluğu bugüne kadar korumasını göz önünde tutan TKP, Halk Partisi'nin milliyetçi diktatörlüğünün faşist bir diktatörlük olarak nitelendirilemeyeceğine ve böyle suçlanamayacağına inanıyordu. Dolayısıyla TKP, onu maskeli bir diktatörlük, burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinin halka karşı parlamentarizmi olarak ilan etti.”⁴²⁶

TİİKP savunmasında Kurtuluş Savaşı'nı değerlendirirken “silaha sarılan Türkiye'nin yoksul halkı Kurtuluş Savaşı'mızı zafere ulaştırdı” ifadesini kullanarak desteğini ilan etmektedir. Mondros sonrası başlayan işgallerin öncelikli amacı Anadolu'nun küçük devletler halinde parçalanmasıydı. Trakya'da Fransız-Yunan himayesinde bir devlet, Karadeniz'de Pontus Devleti, Anadolu'nun kuzeydoğusunda Ermeni, güneydoğusunda Kürt Devleti, Orta Anadolu'da Türk devleti, güneyde Fransız himayesinde ayrı bir devlet teşkili planlanıyordu. İstanbul dahi ayrı bir devlet haline getirilecekti. Aralarında düşmanlık yaratılacak olan bu devletçikler, Anadolu da emperyalist hâkimiyetin sürdürülmesinde büyük kolaylık sağlayacaklardı.

---

⁴²⁵ A.e., s.79.

⁴²⁶ Kemalist İktidar Faşist Diktatörlük müydü? Halkın Sesi (14 Ekim 1975) S: 27, s.8., Perinçek, **Kemalist Devrim 1**, s.81.

Emperyalistler, bu kukla devletleri Sovyet Hükümeti'ne karşı da tehdit ve saldırı araçları olarak kullanmayı düşünüyorlardı.⁴²⁷

Aydınlıkçılar Savunma'da işgal karşısında milli mücadele dönemini direniş noktalarını ve hareketi ayrıntılı olarak anlatmışlardı. Bu noktada dikkat çekilmesi gereken, bu hareketler içinde TİİKP'nin getirdiği yorumlardı. TİİKP'ye göre "gerçek kahraman" kitlelerdi:

"Halkımız daha ilk dönemden itibaren kurtuluşunun ancak silahlı mücadele ile olacağını kavramıştı. Bu yüzden emperyalist işgalcilerin bütün vahşet ve zorbalığına, hain Sultan ve İstanbul Hükümeti'nin bütün engelleme çabalarına rağmen bu kararını uyguladı. Bütün yurttaki 800 kadar silahlı Kuvayı milliyeye çetesi kuruldu."⁴²⁸

TİİKP özellikle işçilerin, kadınların gençlerin Kurtuluş Savaşı'na desteğini öne çıkarmış mücadelelerden örnekler vermişti.

"İşçiler sayıca az olmasına rağmen işçi sınıfımızı kurtuluş savaşını en ön saflarında fedakarca çarpıştı işçiler çeşitli gizli teşkilatlar kurarak işgal altındaki bölgelerde emperyalistlere karşı mücadele ettiler.... Yüzyıllarca feodal baskılar altında ezilen Anadolu'nun yiğit kadınları da Kurtuluş savaşına katıldılar cephe ve cephe gerisinde fedakarca çalıştılar. Çetelere katıldılar, cemiyet kurdular, mitingler yaptılar, cepheye silah ve mermi taşıdılar.... gençler de emperyalizme karşı kurtuluş mücadelesinde üzerlerine düşen görevi yerine getirdiler. Türkiye gençliği, halkına layık yiğit bir gençlik olduğunu ispat etti."⁴²⁹

Aydınlıkçılar 12 Mart savcılarının İstiklal Harbi'ni tahrif ettikleri iddialarına da sert yanıtlar veriyorlardı. Öyle ki milli mücadele döneminin İstanbul hükümetiyle döneminin savcılarını ve 12 Martçıları arasında paralellikler kuruluyor milli mücadele savunulurken güncel göndermeler yapılıyordu. Milli mücadele yıllarının gizli teşkilatlanması ile 12 Mart döneminin illegal örgütlenmeleri arasında tarihsel bağlar kurulmuştu:

---

⁴²⁷ TİİKP Savunma, s.158.

⁴²⁸ A.e., s.160.

⁴²⁹ A.e., s.166.

“Emperyalistler yurdumuza ayak basar basmaz silahlı mukavemete başlayan halk, vatanın gerçek sahiplerinin İstanbul’daki satılmış sultan paşalar ve kompradorlar değil, Anadolu emekçileri olduğunu ispat etti. Ve emperyalist işgalin ilememesini önledi. Savcılar bizim Kurtuluş Savaşı’mızı “tahrif ettiğimizi” iddia ediyorlar. Bunu söyledikleri açıktır. Çünkü biz kurtuluş savaşımızın halkın teşkilatlanması ve silaha sarılmasıyla zafere ulaştığı gerçeğini savunuyoruz. Hâkim sınıflar bugün, halkımızın yurdumuzu kurtarmak ve kendi iktidarını kurmak teşkilatlanmasını ve silaha sarılmasını mahkûm etmeye çalışıyorlar. Halkımızın tarihi ise savcılar ve bütün gericileri mahkûm ediyor. Kurtuluş savaşımız, büyük savaların ancak silahla halledileceğini gösteriyor. Halkın, bu uğurda gizi teşkilatlar kurmasının haklı ve zorunlu olduğunu ispat ediyor. Milli kurtuluş savaşımız emperyalist uşağı İstanbul hükümetinin kanunu dışı ilan ettiği teşkilatlar ve silahlı mücadele temeli üzerine inşa edildi. Bugünde Türkiye halkları, bağımsızlık ve demokrasi için gizli teşkilatlarda birleşiyor. Savcıların Kurtuluş savaşını tahrif ettiğimizi iddiaları halkımızın emperyalizme karşı mücadele tarihini unutturma gayretlerinin bir ifadesidir. Bugün yurdumuzun bağımsızlığına karşı olanlar elbette halımızın dünkü kurtuluş mücadelesini boş yere karalayacaklardır.”⁴³⁰

Aydınlıkçılar’ın Türk Devrimi’yle ilgili bazı görüşlerinin pratik alana da yansıdığı görülmektedir. Kasım 1975’te yapılan, “Ne Amerika Ne Rusya, Bağımsız Demokratik Türkiye için Karamürsel-İstanbul Yürüyüşü” için hazırlanan bildiriye günün dış politik siyasetine dair halka yapılan çağrıda tarihsel dayanaklar aranıyordu:

“ Türkiye halkı bağımsızlığı uğruna nice fedakarlıkları göze almış, yiğit bir halktır. Biz İstiklal Savaşı’nda kanını ve canını veren Türkiye’nin yoksul emekçilerinin evlatları, onların yükselttiği milli kurtuluş bayrağının bugünkü taşıyıcılarıyız. Milli Kurtuluş Savaşı’nda emperyalist işgale karşı bütün halk silaha sarılmış ve bağımsızlık uğruna savaşmıştır. Marmara bölgesinin her yerinde milli mukavemet için çeteler kurulmuştu. Bugün Amerikan Üssünün bulunduğu Karamürsel’deki ‘Ne Olursa Olsun’ ve ‘Gökbayrak’ taburları milli kurtuluş savaşının en saflarında yer aldılar. Onların

---

⁴³⁰ **TİİKP Savunma**, s.168.

kanları ve canları pahasına kurtardığı bu toprakları bugün Amerikan askerleri çiğniyor.”⁴³¹

2.4.4. Kurtuluş Savaşı ve Türk Sovyet Dostluğu

Aydınlıkçılar dönemin Türk Sovyet ittifakını Kurtuluş Savaşı'nı başarıya ulaşmasında büyük rolü olduğunu düşünüyorlardı. Ekim Devrimi bütün dünya uluslarına olduğu gibi Türk halkının da emperyalizme karşı mücadelesinde büyük azim ve cesaret kaynağıydı. Aydınlıkçılar işgal sonrası Sovyetlerin Budiyeni başkanlığında Havza'ya yaptığı ziyareti gündeme getirmişlerdi. Mustafa Kemal Budiyeni ile görüşürken, Sovyet Hükümeti'nin Kafkas Bolşevik orduları başkumandanı Çalva Elieva, gizlice İstanbul'a gelmiş milli mücadeleçilerle görüşmüştü. Türk ve Rusya halkları arasındaki ve hükümetleri arasındaki dostluk ortak düşmana karşı mücadele içinde gelişti ve kuvvetlendi.⁴³²

TİİKP yalnızca Sovyetler Birliği'nin değil dönemin dünya Komünist hareketinin de Milli mücadeleyi sonuna kadar desteklediğini belirtiyordu. Bu tespit Aydınlıkçılar'la diğer sol akımlar arasındaki önemli farklılıklardan biriydi. Genelde bu ayrıntı gözden kaçıyordu:

“Bütün ülkelerin işçileri ve komünistleri Kurtuluş Savaşı'mızı desteklediler. Üçüncü enternasyonal, Kurtuluş Savaşı'nı destekleme kararı aldı. Emperyalist burjuvazi, Türkiye'yi sömürgesi haline getirmek isterken; emperyalist ülkelerin işçileri savaşa karşı çıktılar. Türkiye halkının yanına yer aldılar. İşgale karşı grevler, mitingler yaptılar. Zaferin kazanılmasında Yunan komünistleri büyük rolü oldu. Yunan komünist partisi, başında itibaren işgale karşı çıktı. Türkiye halkının emperyalizme karşı mücadelesini destekledi. ... Yunan komünistleri, esas faaliyetlerini Anadolu'yu işgal eden Yunan ordusu içinde sürdürdüler. Komünistler askerler içinde savaş aleyhtarı propaganda yaptılar. Halkların kardeşliğini savundular. Ordu içinde isyanlar çıkarttılar.”⁴³³

⁴³¹ “İşçiler Köylüler, Gençler, Yurtsever Halkımız” başlıklı bildiri. (Kasım 1975)

⁴³² **TİİKP Savunma**, s.168-185.

⁴³³ A.e., s.168-185, Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Doğu Perinçek, **Lenin, Stalin, Mao'nun Türkiye Yazıları**.

Aydınlık'ın görüşüne göre TİKKO'cuların temel yanılışı Troçkizmin “saf proleter devrimi” teorisiydi.⁴³⁴ TİKKO'cular yargılandıkları davada “Emperyalist ülkeler, Kemalistlerle anlaşıp Yunanlıları yendirmişti” ifadesini kullanmışlardı. Troçkistler sürekli olarak Kurtuluş Savaşlarını hor görmekte ve proletaryayı yalnız ülke içindeki müttefiklerinden değil, uluslararası alandaki müttefiki olan kurtuluş savaşlarından da koparmaya çalışmışlardır. TİKKO'ya göre Sovyetler Türk Devrimi'nin liderlerinin emperyalistlerle savaşmasından ve gericiiler arasında mücadeleden ustalıkla yararlanmıştı. Türk Devrimini desteklemesinin böyle pragmatik bir nedeni vardı.⁴³⁵

Aydınlık'a göre Marksizm'in ustaları milli mücadeleyi emperyalistlerle Türk devrimcilerinin arasındaki yani gericiiler arası bir mücadele olarak görmediklerini söylüyorlardı. Onlar emperyalistlere karşı milli devrimcileri destekliyorlardı. TİİKP bunu Lenin ve Stalin'den yaptığı alıntılarla destekliyordu. Örneğin Sovyet elçisi Aralov, Lenin'in Mustafa Kemal hakkındaki sözlerini şöyle aktarıyordu:

“Mustafa Kemal Paşa, tabii ki, sosyalist değildir. Ama görülüyor ki iyi bir teşkilatçı, kabiliyetli bir liderdir. Millî burjuva ihtilalini o idare ediyor. İlerici akıllı bir devlet adamı. Bizim sosyalist inkılabımızın önemini anlamış olup, Sovyet Rusya'ya olumlu davranıyor. O, istilacılara karşı bir kurtuluş savaşı yapıyor. Emperyalistlerin gururunu kıracağına, padişahı da yarıdakçlarıyla silip süpüreceğine inanıyorum. Halkın ona inandığını söylüyorlar. Ona, yani Türk halkına yardım etmemiz gerekiyor.”⁴³⁶

Benzer şekilde Stalin'in sözleriyle de, Çin ve Türkiye'nin milli mücadelelerinin niçin desteklediklerini Kaypakkaya'dan farklı bir şekilde açıklanmaktadır:

“...Çin'de Kanton ve Türkiye'de Ankara, emperyalizme karşı savaş yürütürken, onlara yardım etmekte haklı mıydık, değil

⁴³⁴ Bu görüşler için bkz. Lev Troçki, **Süreklî Devrim**, Yazın Yay., İst., 1976.

⁴³⁵ “Marksist Ustaların Işığında Kemalist Devrim-2”, **Halkın Sesi**, S: 22 (9 Eylül 1975), , s.7.

⁴³⁶ **Türkiye Komünist ve İşçi Hareketi**, Çev. Fatma Bursalı, Aydınlik Yay., 1. Basım, İst., Mart 1979'dan aktaran, “Marksist Ustaların Işığında Kemalist Devrim-2”, **Halkın Sesi**, (9 Eylül 1975), S: 22, s.7.

miydik? Evet haklıydık. Haklıydık ve o zaman Lenin'in istediği şekilde davrandık. Çünkü Kanton ve Ankara'nın mücadelesi, emperyalizmin güçlerini parçaladı, emperyalizmi zayıflattı ve itibarını sarstı. Böylece dünya devriminin merkezinin gelişmesini, yani SSCB'nin gelişmesini kolaylaştırdı. Bugün muhalefetin başını çekenlerin (Troçki Zinovyev hizbi) o zaman bizimle birlikte gerek Kanton'u, gerekse Ankara'yı destekledikleri, onlara belli bir yardımda buldukları doğru değil mi? Evet doğru. Hele birisi inkâr etmeye kalksın.”⁴³⁷

Aydınlıkçılar Kurtuluş Savaşı'nın sıcak gelişmeleri içinde Türk-Sovyet dostluğunun ortak düşmana karşı savaşma temelinde oluştuğunu vurgulamaktadır. Bu dostluk bütünüyle maddi bir temele dayanmış parçalanma ve yıkılma tehdidiyle karşı karşıya olan iki ülkenin danışmasının ürünü olarak gelişmişti. Aydınlıkçılar bu görüşlerini kanıtlamak için *Hakimiyeti Milliye* gazetesinin o dönemki yayınlarında referans olarak gösteriyordu. Kurtuluş Savaşı'nda Ankara ile Sovyet Rusya arasındaki dostluk, bütünüyle maddî bir temele dayanmaktaydı. Her iki ülkenin düşmanları ortaktı. Her ikisi de emperyalistler tarafından parçalanmak ve yıkılmak tehlikesine karşı savaşıyordu. Ankara hükümetinin resmî organı olan *Hakimiyeti Milliye*, o zaman şunları yazıyordu:

“... Kızıl Ordu, Sovyet Rusya'sını savaş ve siyaset yoluyla bağlamak isteyen emperyalistlere karşı mücadele açtı. Millî Ordu da emperyalistlerin doğrudan doğruya veya dolaylı yoldan Anadolu'ya suikasta gelen ordularıyla savaştı. Her iki ordu, kapitalist Avrupa'nın Asya'daki iştahını söndürmek için kan döküyor. ...Görülüyor ki, Doğu'nun en esaslı iki hükümeti, Türklerle Sovyetler, Doğu'nun kurtuluş davasında yalnız samimiyetten değil, onun kadar siyasetten, pek hayati karşılıklı menfaatlerden doğan bir birlikle aynı savaşı yapmışlar, aynı düşmanlara karşı birbirlerini savunmuşlardır.”⁴³⁸

---

⁴³⁷ Şefik Hüsnü, **Komüntern Organlarındaki Yazı ve Konuşmalar**, 1. Basım, Aydınlık Yay., İst.,1977'den aktaran, “Marksist Ustaların Işığında Kemalist Devrim-2”, **Halkın Sesi**, S: 22 (9 Eylül 1975), s.7.

⁴³⁸ Perinçek, **Kemalist Devrim 1**, s.42.

İki ülkenin askeri alandaki işbirliğinin ilk örneklerinden biri olan Kafkasya'daki müttefiklik Atatürk'ün sözleriyle örneklendiriliyordu:

“Sovyet Rusya, İngilizlerin desteklediği Ermeni ve Gürcü Menşevik hükümetlerine karşı Anadolu hükümetini destekliyordu. Anadolu'daki Millî Kuvvetler ve Kızıl Ordu, İngiliz emperyalistlerinin Kafkasya'daki kolunu kırmak için ortak hareket ettiler. Bu hareketin başarısını M. Kemal Mecliste şu sözlerle dile getiriyordu: “1 Ağustos tarihinde Rus Bolşevik hükümetinin Kızıl Ordusu'yla Büyük Millet Meclisi'nin ordusu, Naheivan'da birbirleriyle maddeten birleşmiş oldu. (Alkışlar.) Oraya giden kuvvetlerimiz Kızıl Kuvvetler tarafından özel merasimle ve fevkalade saygıyla kabul edilmişlerdir.”⁴³⁹

Aydınlıkçılar'ın darbeden sonraki Kemalizm konusundaki tutumunun 1975'te daha olumlu bir yöne doğru evrildiği görülmektedir. Bu, TİKKO'nun “Kemalizm'in “tutarsızlıkları ve yalpalamaları” hakkında yazdıklarında açıkça görülmektedir. TİKKO'cular Kurtuluş Savaşı sırasında emperyalistlerle Kemalistlerin anlaşmış olduğunu iddia ediyorlardı. Hikmet Şenses, TİKKO Davası dilekçesinde bu iddiayı şöyle açıklıyordu:

“Kemalist iktidar savaş yıllarında İngiliz Fransız emperyalistleriyle el altından, savaştan sonra da ekonomik ve siyasî işbirliği yapmıştır. İngilizler İstanbul'dan, Fransızlar Güney Anadolu'dan hiç silah patlatmadan çekilmişlerdir...”Kurtuluş Savaşı bir Türk-Yunan savaşıdır. Emperyalist ülkeler Kemalist iktidarla anlaşıp Yunanlıları yendirmişti. Sakarya Savaşı planlarını Türk kuvvetlerine vermiştir. Yunanlılara yardımı kesmişlerdir. Kurtuluş Savaşı boyunca ölenlerin sayısı on bini bile bulmazken İstiklal Mahkemeleri'nde asılanların sayısı on beş bine yakındır.”⁴⁴⁰

Aydınlıkçılar bu görüşleri eleştirirken Kemalistlerin tutarlı bir antiemperyalist politika izlemediği görüşü üzerinden hareket etmektedirler. Onlara göre bunun nedeni sınıf karakterinde yatıyordu. TİİKP'ye göre Ankara hükümeti, uzayacak bir savaşın emekçilerin siyasî hareketini güçlendirmesinden çekiniyordu. Antiemperyalist mücadele içinde bilinçlenen ve örgütlenme olanağı bulan emekçi

⁴³⁹ “Marksist Ustaların Işığında Kemalist Devrim-2”, **Halkın Sesi**, S: 22 (9 Eylül 1975), s.7.

⁴⁴⁰ **A.e.**, s.7.

sınıflar, savaştan sonra silahlarını burjuvaziye ve toprak ağalarına çevirebilirlerdi. Diğer taraftan savaş nedeniyle Türkiye ile Sovyetler arasındaki yakınlaşma, Kemalistlerin istemeyecekleri kadar geliyordu. Bütün bu gerçekleri, Anlaşma devletleri denen emperyalistler de görmekteydi. Emperyalistler için en iyisi, Türkiye'yi sömürgeleri olarak tutmaktı. Bunu başaramadıkları takdirde, Türkiye burjuvazisinin bağımsızlık isteğine boyun eğmek ve daha ileri gelişmelere yol açmamak zorundaydılar. Ayrıca, uzayan Kurtuluş Savaşı diğer sömürge halklara da örnek olmaktadır.⁴⁴¹

TİİKP, 1920 yılı sonlarında İngilizlerin Kemalistlere karşı yürüttüğü politikayı Stalin'in şu tutumuyla açıklamaktadır: Stalin'in 30 Kasım 1920'de durumu şöyle tahlil ediyordu:

“... Genel olarak Türkiye'ye ve özellikle Kemalistlere yöneltilmiş olan Sevr Anlaşması dönemi, kuşkusuz sona ermektedir. Bir yandan Kemalistlerin Anlaşma devletlerine karşı mücadelesi ve bu mücadele temeli üzerinde İngiliz sömürgelerinde güçlenen kaynaşma, diğer yandan Vrangel'in ezilmesi ve Yunanistan'da Venizelos'un düşmesi, Anlaşma devletlerinin Kemalistlere karşı olan siyasetlerini önemli derecede yumuşatmalarını zorunlu kılmıştır.”⁴⁴²

Bu dönemde Aydınlikçılar'ın kendi teorik açıklamalarına örnek olarak ortaya koydukları konuların biri de; emperyalizm ve proleter devrimleri çağının bir ürünü olan emperyalistler arası çelişkilerin Türk Devrimi değerlendirmelerine yansımaları olmuştur. Kurtuluş Savaşı'nın başında Londra Konferansı'na katılım konusu onlara göre milli mücadeleyi yürüten kuvvetlerin emperyalistler arası çelişkileri doğru değerlendirdiği bir mevzi olmuştur. Bu dönemde yapılan iç dengelerin ele alınması ve İstanbul- Ankara mücadelesi bütün nesnel olarak açıklanmaktadır. Ne topyekûn bir reddetme ne de sahiplenme vardı. Ankara Hükümeti'ni şartlar karşısındaki yalpalamaları milli burjuvazinin tutarsızlığıyla açıklanıyordu. Ankara hükümetinin geliştirdiği karşı duruş dönemin İstanbul hükümetiyle olan rekabetinden kaynaklanıyordu. Bekir Sami Bey'in görüşmeler sırasında İngilizlerden yana tutum alması sonucu görevinden alınması sonrasında heyetin tutumu değişmişti. Ankara

⁴⁴¹ A.e., s.7.

⁴⁴² Stalin, **Millî Demokratik Devrim**, çev. Şule Perinçek, Genişletilmiş 2. Basım, Kaynak Yay., İst., Mayıs 1992'den aktaran, Perinçek, **Kemalist Devrim 1**, s.44.

hükümeti, milli bağımsızlığı kazanıncaya kadar mücadeleye devam kararı aldı. Emperyalist ülkeler Kemalist önderliğin kabul edemeyeceği ağır şartlar ileri sürmekteydiler. İşgali meşru kılmak ve kapitülasyonları devam ettirmek istiyorlardı. Böylece emperyalistler, millî burjuvaziye, silahlı kurtuluş mücadelesini sürdürmekten başka bir yol bırakmadılar. Ankara, emperyalizme teslim olmadı ve Anlaşma devletlerinin cephesine geçmedi, kurtuluş savaşı veren milletlerin safında kaldı. Nitekim en şiddetli savaşlar, bu tarihten sonra verildi. Fransa ve İtalya ise, İngiltere'den farklı bir tavır takındılar. Bunlar, Anadolu halkının silaha sarılması ve başarılar kazanması karşısında, işgalin yürümeyeceğini görmüşlerdi. Diğer yandan bu iki emperyalistin çıkarları İngiltere ile çelişmekteydi. Ayrıca savaşlar, emperyalist ülkeleri yıpratmıştı ve bu ülke halkları savaşçı politikaya karşı seslerini yükseltiyorlardı. Bu nedenle İtalyanlar ve Fransızlar, Türkiye ile görüşmelere girişmesini, Ankara hükümetinin de kabul edebileceği bazı şartlarla anlaşma yapılmasını ve belli ayrıcalıklar elde edilmesini savunuyorlardı.⁴⁴³

Perinçek milli mücadelenin başlangıç döneminde İtilaf devletlerinin yaşadığı çelişkiler üzerinde durarak İtalya ve Fransa'nın kaygılarının önemi üzerinde durmuştur. Onlar savaşa devam edilmesinin Türkiye'yi Sovyet Rusya'ya daha da fazla yakınlaştıracak kaygısını taşıyorlardı. Üç emperyalist devletin Türkiye'ye karşı birlikte hareket etme çabaları, Sakarya zaferiyle iflas etmişti. Perinçek'e göre Sakarya Savaşı önemli bir kırılmayı ifade etmektedir. bundan sonra emperyalistler geri dönülmez bir yola gireceklerdir. Bu yenilgiden sonra İtalyanlar Anadolu'daki askerlerini çektiler. Fransa, Ankara Anlaşması ile Mustafa Kemal hükümetini tanıdı ve bazı ayrıcalıklar elde etti. Buna karşılık Kemalistler, Fransa hükümetinin Sovyetlerle ilişkilerin gevşetilmesi yolundaki önerilerini reddettiler. Dumlupınar Savaşı'ndan sonra ise Milli Ordu Boğazlar'a gelip dayandığında, Fransa ve İtalya, o bölgedeki son askerlerini de geri çektiler. Perinçek'e göre Ankara Hükümeti'nin izlediği doğru taktikler İngiltere'yi yalnızlaştırdı. Ankara hükümeti, Kurtuluş Savaşı sırasında emperyalistler arasındaki çelişmelerden yararlanma ve esas saldırgan İngiltere'yi tecrit etme politikası izledi, diğerlerini en azından tarafsızlaştırmaya çalıştı. Ankara hükümeti, bu politikayı güderken, burjuva sınıf karakteri nedeniyle zaman zaman emperyalistlere ödünler ve ayrıcalıklar verdi. Ama bütün bunlar,

---

⁴⁴³ Perinçek, **Kemalist Devrim 1**, s.45.

Kemalist hükümetin işbirlikçi olduğunu ya da Kurtuluş Savaşı'mızın emperyalizme karşı olmadığını göstermez. Burada, millî burjuvazinin tutarsızlığı söz konusudur.⁴⁴⁴

Perinçek bu değerlendirmelerinden sonra 1925 sonrasında Türk Devrimi'nde sorunlu bir dönemin başlayacağı tespitinde bulunacaktır. Birincisi özellikle dünyada faşizmin yükselişe geçmesine paralel gelişmeler hem iç politikayı etkileyecek hem de dış politikada Türk-Sovyet dostluğunun olumsuz yönde etkilenmesine yol açacaktır:

“1925 yılı, Kemalist iktidarın halk yığınları üzerindeki baskısının yoğunlaştığı bir yıl oldu. Kürt halk kitlelerine uygulanan katliam biliniyor. Gene bu yıl çıkarılan “Tahriri Sükun Kanunu” Türkiye komünist hareketini şiddetle bastırmada kullanıldı. Hızla büyüyen Kemalist burjuvazi, özellikle 1927 yılından sonra İngiliz ve Fransız emperyalistlerine yaklaşmış, Sovyetler'le dostluk politikası zedelenmiştir. Buna bağlı olarak bu yıllarda emekçi yığınlar üzerindeki baskı ve zulüm de artmıştır. 1930 yılından sonra dünyada faşizmin yükselişi, Kemalist iktidarı da olumsuz etkiledi. Bununla birlikte Kemalist iktidar, bu yıllarda İtalyan faşizminin yağmacı emellerine cephe almış, gerek İngiliz ve Fransız emperyalistleriyle, gerekse Sovyetler Birliği'yle iyi geçinmeye dikkat etmiştir. Bu dönemde Kürt milliyeti üzerindeki baskı ve katliamlar devam etmiş, 1935 yılında CHP ve devlet örgütü birleştirilmiş, 1936'da İtalyan Ceza Kanunu'ndan alınan faşist 141-142. maddeler kanunlaşmıştır.”⁴⁴⁵

2.4.5. Aydınlikçılar, Türk Devrimi ve Kürt Sorunu

Aydınlikçıların Kürt sorunu konusundaki tahlilleri bu çalışma bakımından önemlidir. Çalışmanın alanı doğrudan Kürt sorunu olmamasına rağmen Türk Devrimi'yle ilgili olan analizler bu çalışmada değerlendirilecektir. 70'li yıllar özellikle birinci TİP sonrasında Kürt sorununun sosyalistler arasında yeni yeni tartışılmaya başlandığı bir dönemdir. Elbette sorun tartışılırken Osmanlı'nın son

⁴⁴⁴ Perinçek, **Kemalist Devrim 1**, s.45.

⁴⁴⁵ “Kemalist İktidar Faşist Diktatörlük müydü?” **Halkın Sesi**, S:27 (14 Ekim 1975), s.8, Perinçek, **Kemalist Devrim 1**, s.82.

dönemi ve Cumhuriyet tarihi ameliyat masasına yatırılacak, sorunun boyutları genç Cumhuriyetin “Kürt” algısı ve uygulamaları üzerine yoğunlaşacaktır.

Kürt Sorunu Cumhuriyet tarihinin günümüze kadar çeşitli aşamalarda hala çözülememiş siyasal sorunlarının başında gelmektedir. Sorunun adının konması dahi günümüzde siyasal saflar açısından önemli bir tartışma alanıdır. Aydınlik Hareketi daha kuruluşundan itibaren bu konuda oldukça ayrıntılı tespitler yapmıştır. 40 yıllık tarihsel süreçlerinde yaptıkları tahlil ve tespitler belli dönüşümlere uğramıştır. Bunların başında Lenin’in “ulusların kendi kaderini tayin hakkı” konusundaki teorik yöneliminin pratiğe uygulanması gelmektedir.⁴⁴⁶ Aydınlikçılar belirli dönemlerde Kürtlerin ayrılık hakkını savunmuşlardır. Bu savunu sosyalistlerin her koşulda Proletarya enternasyonalizmini savunmaları gerektiği, ezilen ulusların emperyalizme karşı mücadele içinde ve ancak kendi özgür iradeleriyle kurtuluşlarının mümkün olacağı tezi üzerineydi. Aydınlikçılar’ın 1980 sonrasında kurduğu Sosyalist Parti’nin yayın organı *Teori* dergisi bu tutumlarını şöyle açıklıyordu:

“Türkiye sosyalist hareketi Kürt sorununa ilişkin olarak Milliyetçi Kürt hareketinden çok daha önce tutarlı bir ilke tavrı almıştır. Bunu görmek için, 1973 yılında yapılan TİİKP savunması ile Devrimci Doğu Kültür Ocakları davası “savunma”sını karşılaştırmak yeterli olacaktır. TİİKP davası savunmasının ilgili bölümü Şu başlığı taşır: “ TİİKP Kürt milletinin kendi kaderini tayin hakkını kayıtsız şartsız savunuyor.” DDKO savunmaları ise kültürel haklar sınırları içindedir.”⁴⁴⁷

Bu bölümde Aydınlikçılar’ın dönemin belgeleriyle milli mücadele ve sonrasında Türk Devrimi ve Kürt sorunu ilişkileri üzerine yaptıkları tahliller üzerinde durulacaktır.⁴⁴⁸ Aydınlikçılar’ın Kürt sorununa dair ilk değerlendirmeleri Türkiye

⁴⁴⁶ Lenin, **Seçme Eserler, 4**, İnter Yay. İst., 1995, s.259-303.

⁴⁴⁷ “Kürt Sorunu ve Sosyalistler, Belgeler”, **Teori, Sosyalist Parti Yayın Organı**, S: 15 (Mart 91), s.3.

⁴⁴⁸ Özellikle 90’lardan sonra İşçi Partisi belli tespitlerinden dolayı bu konuda Türk solunda siyasal olarak belli kırılmalar yaşadığı eleştirilerine maruz kalmıştır. Onlar ise bu değişimin tutarlı bir çizgi olduğunu savunmuşlar ve diğer Türk sosyalistlerinin büyük ölçüde “PKK kuyrukçuluğu” üzerinden Batıcı politikalara hizmet ettiklerini dile getirmişlerdir. Bunun nedeni ise bu dönemde yaşanan Amerika’nın Körfez Savaşı ve bu savaştan sonra Ortadoğu’da yaşanan gelişmelerdir. Kürt sorunu, Türkiye’nin bir sorunu olmaktan bütünüyle çıkacak, batılı emperyalist ülkelerin bütün gövdesiyle katıldığı bir müdahale unsuru haline dönüşecektir. Emperyalizmin “böl parçala yönet” siyasetinin ağır bastığı bir siyasal coğrafyada ise küçük toplulukların emperyalistlerin iradesi dışında bir tayin hakkı olamayacaktır. Ulus devletin birliğini savunmak Kürtlerin kurtuluşu bakımından da elzem bir politika

İşçi Partisi'nin 4. Kongresi'ne gönderilen bildiridir. Bu bildiride dönemin siyaseti şu sözlerde ifadesini bulmaktadır:

“Halkımız proletarya önderliğinde devrimci cephesini gerçekleştirecek ve halk savaşı yoluyla emperyalizmin ekonomik, siyasi, ideolojik ve her alandaki hâkimiyetini yıkacak, bütün feodal ve yarı-feodal kalıntıları tasfiye edecektir. Emperyalizmin gerici iktidarı yıkılacak, halkımızın devrimci demokratik iktidarı kurulacaktır. Türkiye’de yaşayan Türk ve Kürt halkları emperyalizm ve işbirlikçilerine karşı omuz omuza savaşıacak ve milliyetler üzerindeki bütün baskılara son vererek kendi kaderlerini hür iradeleriyle tayin edeceklerdir.”⁴⁴⁹

TİİKP Kürt sorunu konusundaki gelişmeleri Türkiye'nin demokratik devrim birikimine koşturarak görmektedir. 1908 Devrimi Kürt milli uyanışını hızlandırmıştı. Bu dönemde birçok Kürtçe yayın çıkarılmış, Kürt örgütleri kurulmuştu. Ancak bu özgürlük ve milli eşitlik havası kısa sürmüştü, İttihat Terakki milli zulmü Abdülhamit'ten devralmıştı. Hamidiye alayları, aşiret alayları olarak yeniden kuruldu. Ezilen diğer milliyetlere yaptığı gibi Kürtlerin de milli haklarını çiğnedi. Kürt örgütleri kapatıldı. Kürtçe yayınları yasaklandı.⁴⁵⁰

TİİKP'ye göre “Türk ve Kürt halkları Emperyalizme karşı omuz omuza savaştılar”. Emperyalistler gizli anlaşmalarla ve Sevr anlaşmasıyla aralarında bölüştükleri Kürdistan'da sömürgeci hâkimiyetlerini kukla bir devlet kurarak gerçekleştirmeye çalıştılar. Kürt Teali Cemiyeti içindeki işbirlikçileri vasıtasıyla Anadolu mücadelesine saldırdılar.⁴⁵¹

Aydınlıkçılar kendi kaderini tayin hakkını savunmalarına rağmen bu dönem Sevr'in dayattığı Kürt özerkliğini de işlemişlerdi. Bunun bir emperyalist proje olduğunu vurguluyorlardı:

---

halini alacaktır. Aydınlıkçılar özetle siyasal bakış açılarındaki bu değişikliği, yani kendi kaderini tayin hakkı'ndan “vazgeçmeyi” böyle açıklamaktadırlar. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Doğu Perinçek, **Türk Sorunu, Emekçiler Açısından Belgelerle Kürt Sorunu**, Kaynak Yay., İst., 1993, 229-285 , Aydınlıkçılar'ın Kürt sorunu konusunda yaşadığı politik dönüşümün serüveni için ayrıca bkz. 3. Bölüm : Ferit İlsever'le görüşme: s.418-439.

⁴⁴⁹ “Proleter Devrimcilerinin TİP 4. Kongresine Karar Tasarısı, 29 Ekim 1970”, **Proleter Devrimci Aydınlık**, (Aralık 1970) S: 26, s.1.

⁴⁵⁰ **TİİKP Savunma**, s.409.

⁴⁵¹ **A.e.**, s.410.

“Sevr anlaşmasının kabul ettiği Kürt özerkliği, emperyalizmin Kürdistan’daki hâkimiyet ve sömürüyü artıran bir çözümdü. Gerçekte Sevr ve Wilson ilkeleri Kürtlere bağımsızlık değil, kölelik öngörüyordu. Kürt milletinin kendi kaderini tayin hakkı, emperyalistlere dayanarak savunulamaz gerçek bağımsızlık, antiemperyalist, bir mücadele ve siyasetle kazanılabilir. Emperyalizm Kürtlerin milli bağımsızlığını düşmandır.”⁴⁵²

Sevr Anlaşması’na karşı tavır Türk solunda önemli bir mihenk taşıydı. TİİKP sonraki yıllarda belgelerinde de bu anlaşmanın emperyalist ve bölücü karakterini tespit etmektedir. Aydınlikçılar bu dönemde polemik yaptıkları sol akımlar ve Kürt milliyetçilerinin Sevr’in karakterini tahlil etmedeki hatalar üzerinden eleştirmektedirler. Yalnız buradaki eleştiri noktası Kürtlerin özgürlüklerini kazanmaları için Sevr’de herhangi bir hukuki dayanak aramanın hataları üzerinedir. Aydınlik Hareketi’ne göre ise Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkı Sevr gibi emperyalistlerin dayattığı anlaşmalarla kazanılamaz. Bu hak baki olmasına rağmen nihai başarı emperyalizme karşı ortak mücadeleden geçmektedir. Sevr’in yırtılıp atılması genel olarak hem Sovyetlerin verdiği antiemperyalist mücadele hem de yeni Türkiye’nin kuruluşu açısından kritik önemdeydi:

“Türkiye’yi bir köle haline getiren ve aynı amanda yeni kurulan Sovyet devletini boğmak amacını güden Sevr anlaşması, böylece savaş yoluyla parçalandı. Antiemperyalist savaşa Kürt halkı da Türklerin yanında katıldı. Kurtuluş Savaşı’nda şehit olanların askerlik şubelerini gösteren listeler Türkler yanında önemli sayıda Kürt emekçisinin de can verdiğini kanıtlamaktadır. Yalnız İngiliz işbirlikçisi Menşevik ermeni istilasına karşı yapılan Doğu Harekâtında ve güneyde Fransızlara karşı verilen savaşlarda değil batı cephesinde de Türkler ve Kürtler omuz omuza savaştılar.”⁴⁵³

İkincisi ki bu nokta Türkiye açısından daha çok önem taşımaktaydı. Türkiye’de Kürtlerin özgürlüğünü savunan kesimler Sevr’in olumlayan bir yönelim içindeydi. Özellikle Kürt milliyetçileri pragmatik bir biçimde, her

---

⁴⁵² A.e., s.410.

⁴⁵³ **Halkın Sesi**, S:8 (3 Haziran 1975), s.8.

koşulda kendi kaderini tayin hakkını savunuyorlardı. Oysaki emperyalistlerin himayesinde Kürtlerin de herhangi bir özgürlüğe kavuşamayacakları açıktı. Kürt milletinin bağımsız devlet talebinin hukuka dayanacağını Sevr Anlaşması'nda aramak, bu talebi bütün dünyada zayıflatmaktan ve çürük bir temele oturtmaktan başka bir şeye hizmet etmeyecekti. Çünkü Sevr antlaşması emperyalistler tarafından zorla kabul ettirilmişti ve bütünüyle emperyalist menfaatleri temsil ediyordu. Sevr anlaşması, Türkiye'yi emperyalizmin sömürgesi haline getirmek yanında Sovyetler Birliği'ni yıkma planlarına da hizmet ediyordu. Aydınlık'a göre bu sebeptir ki; Türkiye ve yeni Sovyet devleti Sevr antlaşmasını parçalanmasında sıkı bir ittifak kurdular. Sovyet devleti, İngiliz işbirlikçisi Menşevik, Ermeni ve Gürcü hükümetlerinin doğu bölgesinde Türkiye'ye karşı topraklarını genişletme teşebbüslerine karşı çıktı ve Türkiye'nin Doğu hareketini destekledi. İngiliz emperyalizminin kendi işbirlikçisi hükümetlerle Sovyet Cumhuriyeti'ni kuşatma ve boğma planlarına, doğu ezilen halkları karşı çıktı. Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'nın bu planın bozulmasında büyük payı oldu.⁴⁵⁴

Sevr'in yırtılması uluslararası çapta etkiler yarattı. Dünya da emperyalizme karşı direnen ulusların motivasyonunda önemli bir etki sağladı. Nitekim dönemin Kürt halkı bu bilinçle kurtuluş savaşına katıldı. emperyalistlerin boş vaatlerine kanarak onların isteği yönde ilerlemedi, Kurtuluş savaşına bütün gücüyle destek verdi.

“Sevr anlaşmasının parçalanması emperyalizme karşı Türkiye halkının olduğu kadar, dünya halklarının da biz zaferiydi. bütün bu sebeplerle Kürt halkını kurtuluş savaşına katılması ve çeşitli cephelerde savaşması hiç şüphesiz antiemperyalist bir davranışı ifade etmektedir. Kürt milletinin bağımsız bir devlet kurma hakkını savunmak için Sevr gibi emperyalist anlaşmalara ihtiyaç yoktur. Bir milletin kendi devletini kurması, en tabii hakkıdır. Bu hakkın savunulması, tutarlı bir antiemperyalist tavrıla

---

⁴⁵⁴ A.e., s.8.

birleştirildiği sürece güçlenir. Bugün dünya halklarını büyük desteğini kazanmanın yolu budur.⁴⁵⁵

Aydınlıkçılar dönemin sonraki sol veya Kürt siyasal örgütlerinin aksine Sevr'e karşı tutumlarını sonraki belgelerinde de sürdürmüşlerdi. Özellikle Batılı ülkelerin amaçladığı kukla bir Kürt devleti senaryolarının o dönemde dile getirilmesi elzem bir siyaset olarak öne çıkıyordu:

“Amaçlarından biri yarı sömürge Osmanlı Devleti’ni parçalamak olan Birinci Dünya Savaşı sonunda Bugün Irak ve Suriye’nin bulunduğu bölgeler İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin sömürgeci işgali altına girdi. Böylece Kürt milletinin üzerinde yaşadığı bölgelerin paylaşılmasını belgeleyen emperyalist bir anlaşmaydı. Emperyalistler gene bu anlaşmayla orta doğudaki hâkimiyetlerini pekiştirmek için Doğu Anadolu’da kukla bir Kürt devleti kurmayı planladılar.”⁴⁵⁶

Bu siyasete paralel olarak TİİKP milli mücadele dönemindeki örgütlenmeler içinde Türk ve Kürt birliğini örnekleriyle savunmuştu. Özellikle kongreler döneminde gerek Atatürk’ün kültür kazanmaya verdiği önem gerekse Kürtlerin kongrelerde oynadığı aktif tutum gözler önüne seriliyordu:

“Erzurum kongresinden sonra Mustafa Kemal, önde gelen Kürt beylerine mektuplar yazarak onları milli mücadele saflarına çağırdı.... Sivas kongresi de Erzurum kongresi kararları yönünde, Kürt milletini eşitliğini ve milli haklarını ilan etti. Sivas kongresi bütün bu kurtuluş örgütlerini birleştirerek Kürt- Türk ittifakını sağladı. Bunu için emperyalistler, bir kısım gerici Kürt feodalleriyle birleşerek Kongreyi dağıtmak istediler.”⁴⁵⁷

TİİKP milli mücadele dönemindeki bu ittifaka rağmen Osmanlıda Kürtler üzerindeki baskıların Cumhuriyet döneminde de sürdüğünü dile getirmiştir:

---

⁴⁵⁵ A.e, s.8.

⁴⁵⁶ “Aydınlık’ın Tezleri, Milli Mesele”, **Aydınlık**, (Mart 1977), S: 73, s.2.

⁴⁵⁷ **TİİKP Savunma**, 413.

“İnönü Lozan’da Büyük Millet Meclisi Hükümeti’nin her iki milliyetin hükümeti olduğunu söyledi. Kürtlerin tam bir milli eşitlikten ve özgürlükten yararlanacağını vaat etti. Ama Cumhuriyet Türkiye’inde milli baskı ve eşitsizlik ortadan kalkmadı. Kemalist burjuvazi, emperyalizm ile adım adım uzlaştıkça ve toprak ağalarıyla birleştikçe, Kürt halkı üzerindeki baskı ve sömürsünü artırdı. Kürt milletinin varlığını ve milli haklarını inkar etti. Dilini ve kültürünü baskı altına aldı. Irkçı- şoven fikirleri yaydı. Kürt ve Türk halkları arasında düşmanlıklar körükledi. Kürtlerini yaşadığı bölgelerde jandarma baskısını artırdı. Kurtuluş savaşından kurulan dostluk ve kardeşlik bağları tahrip edilmeye çalışıldı.”⁴⁵⁸

TİİKP Cumhuriyet iktidarının Kürtler üzerinde baskı kurma siyaseti izlediğini tespit etmesine rağmen Şeyh Sait İsyanı’nın gerici bir isyan olarak değerlendirmiyordu. Ancak Kemalistlerin bu ayaklanmayı bahane ederek Kürt halkı üzerinde mili baskı politikası izlediği öne sürülüyordu. Günümüzde sol içinde hala bu konuda fikri ayrılıkları bulunmakta Şeyh Sait’in İngiliz işbirlikçisi karakteri konusunda hala kafa karışıklıkları sürmektedir. Aydınlikçılar bu dönemde Şeyh Sait İsyanı’nı gerici ve işbirlikçi değerlendirmekle birlikte, halkın isyana katılım nedenlerini milli baskıya karşı demokratik bir istek olarak görüyordu:

“İngiliz emperyalizmi hala işgaline bulunan Irak Kürdistanı ve Musul petrolerini elinde tutmak istiyordu. Bu yüzden Türkiye’yi baskı altına alarak, Musul meselesini kendi lehine sonuçlandırmak için Türkiye halklarını bölmeye çalıştı. Türk Kürt çatışmasının körükledi. 1924’te Nasturi İsyanı’nı kışkırttı. İngiliz işbirlikçisi ve padişah taraftarı Kürt Teali mensupları, Şeyh Sait gibi dini liderler, aşiret reisleri ve toprak ağalarıyla da birleştiler. 1925’ te Şeyh Sait isyanını çıkardılar. Ayaklanmaya milli zulme karşı büyük bir kin duyan geniş halk kesitler katıldı. Ayaklanma Kürt milletinin haklı milli ve demokratik isteklerini ve özlemlerini kullanan feodaller önderliğinde yapıldı.... Şeyh Sait isyanı Kürtlerini milli haklarını ve bağımsız bir Kürt milli devleti kurulmasını savunan unsurları da

---

⁴⁵⁸ A.e., 413.

⁴⁵⁸ A.e., 415.

içinde bulundurmasına rağmen, gerici bir hareketti. Türk ve Kürt halkları zararına olarak emperyalizmin güçlenmene hizmet ediyordu. Ve ırak Kürdistanı'nda İngiliz emperyalizminin sömürgeci hâkimiyetini güçlendirdi.”⁴⁵⁹

TİİKP özellikle Şeyh Sait İsyanı sonrasında Kemalist iktidarın sistemli olarak Kürtlere uygulamaya başladığı şiddet politikası üzerinde durmaktadır. Bu politika ırkçı eritme ve yasak bölge siyaseti olarak adlandırılmıştı:

“Şeyh Sait İsyanı'ndan sonra çıkarılan Yasak Bölgeler Kanunu'yla, Kürtlerin yaşadığı bölgeler, çeşitli derecelerde yasak bölgelere ayırmıştı. 500 kadar ağa, şeyh aşiret reisi, başka yerlere sürülmüştü. Türk burjuvazisi sürülen Kürt feodallerinin 1934'te yelerine iade etti. El konuşan topraklarını geri verdi. Oysa başkaldıran Kürt halk kitleleri; 1943'te çıkarılan başka bir kanunla, binlerce aile halinde batıya sürüldüler. Topraklarına el konu. Malları yağmalandı. Türkiye üç bölgeye ayrıldı. Birinci bölgeye Kürt topraklarına içerden ve dışarıdan getirilen Türk göçmenler yerleştirildi. Kürtler üzerindeki kültürel baskılar ve eritme politikası yoğunlaştı. İkinci bölgeye giren Türk halkının yaşadığı yelere zorla yerlerin ne kaldırılan Kürt toplulukları, dağınık bir şekilde yerleştirildi. Böylece geniş Kürt kütleri Türkleştirilmek ve Milli özellikleri yok edilmek istendi. Bugün orta ve batı Anadolu bölgelerinde zorla yerleştirilmiş ve eritmeye çalışılmış birçok Kürt köyü ve topluluğu vardır. Üçüncü bölge ise ayaklanmaların tutunduğu ve devletin baş eğdiremediği Kürt yöreleriydi. Buralarda izlenen siyaset, halkın tamamen boşaltılması, iskan ve ikametinin yasaklanmasıydı.”⁴⁶⁰

Buna paralel görüşler 1975 sonrasında da sürmüştü. Aydınlikçılar Kurtuluş Savaşı sonrasında savaşa katılan Kürt halkına verilen sözlerin unutulduğunu bütün cumhuriyet tarihi boyunca Kürt milliyeti üzerinde katliamlara varan ağır zulüm ve eritme politikalarını uygulandığını ifade etmiştir. Savaş yıllarında uygulanan milli eşitlik ve milli haklar lafta kalmış

---

⁴⁵⁹ A.e., s.417.

⁴⁶⁰ A.e., s.419.

uygulama tam tersi olmuştur. Kemalist önderlik şovenizm ve baskının temsilciğini yapmıştır.⁴⁶¹ Bu dönem uygulanan siyasetin dış politik dinamiklerine de dikkat çekilmekte, Kürt isyanlarının halk dinamikleri ve emperyalist müdahale yönleri birlikte ele alınmaya çalışılmıştır:

“Şeyh Sait İsyanı, feodallerin önderliğindeydi, fakat bu isyan köylü kitlelerini peşinden sürüklediği için milli bir yöne sahipti. İngiliz emperyalistleri, Musul petroleri ve Irak Kürdistanı üzerindeki hâkimiyetini Türkiye’ye kabul Ettirmek ve Doğu Anadolu’da o zamanki Sovyetler birliğine karşı bir üs yaratmak için bu isyanı destekledi. Daha sonraki Ağrı, Zilan ve Dersim İsyanlarında Kürt halk kitleleri milli zulme karşı ayaklandılar. Bu hareketler, proletarya önderliğinde olmadığı için Türkiye halkının devrimci mücadelesiyle birleşemedi.”⁴⁶²

Aydınlıkçılar sorunu başında itibaren emperyalizmden bağımsızlaşma sorunu olarak görmüşlerdi. Günümüzdeki yaklaşımlarından önemli bir fark ise Kemalist Cumhuriyetin Kürt sorunundaki pratik uygulamalarıydı. Kürtlerin tarihsel süreçte ortaya çıkışları ve kendilerini hangi koşullarda var ettikleri önemli bir başlangıç noktası olmuştur. Avrupa’da kapitalizmin gelişmesi, burjuva demokratik devrimler ulusal sorunları da doğrudan etkilemişti. 19. yüzyıl Kürtlerin de Anadolu coğrafyasında daha aktif rol oynayacakları bir dönemi işaret ediyordu:

“Batı kapitalizminin ticaret yoluyla Osmanlı Devleti’ne girmesi ve 19. yüzyıldan itibaren feodal ilişkilerde çözümlere yol açması, Osmanlı Devleti içindeki kavimlerin milletler halinde teşekkülünü hızlandırdı. Özellikle kapitalizmini daha ileri olduğu Balkanlar’da ve Osmanlı Devleti’nin dış bölgelerinde milli bir uyanış dönemi başladı. Türkler ve Kürtler de bu dönemde milletler halinde teşekkül ettiler. Feodalizmin çözülmesi süreci, millet halinde oluşmaya temel teşkil etti. Diğer taraftan Avrupa’dan yayılan burjuva-demokratik fikirler de milli uyanışı teşvik ediyordu.

⁴⁶¹ “Bütün Cumhuriyet Tarihi Milli Zulmün Kara Lekesini Taşır”, **Halkın Sesi**, S:29 (28 Ekim 1975), s.3.

⁴⁶² “Aydınlık’ın Tezleri, Milli Mesele”, **Aydınlık**, (Mart 1977), S: 73, s.2.

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında Osmanlı topraklarında yaşayan çeşitli milletlerin, tek tek kendi milli devletlerin kurarak nasıl ayrıldıklarını biliyoruz. Arapların yaşadığı güney toprakları ise, İngilizlerin ve Fransızların hâkimiyeti altına geçti. Kürtlerin Osmanlı topraklarında kalan kısmı, böylece gen Lozan'dan önce, Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin bugünkü Irak ve Suriye'yi işgal etmeleri üzerine bir kere daha bölünmüş oldu. Emperyalistlerin Osmanlı Devleti'ne zorla imzalattıkları Sevr Antlaşması bu bölünmeyi emperyalistler açısından hukukileştirdi.”⁴⁶³

2.4.6. Aydınlıkçılar'da Türk Devrimi'nin Sınırlılıkları ve Kemalizm'e Dönük Eleştiriler

Aydınlıkçılar 12 Mart mahkemeleri için hazırladıkları savunmalarında uzun tarihsel tahliller yapmışlardı. Bu ideolojik siyasal tahlillerin önemli bir bölümü Kemalizm'in tarihsel misyonu ve sınırlılıkları üzerinedir. Daha önce belirtildiği gibi 1975'e gelinceye kadar Kemalizm ve Türk Devrimi değerlendirmelerinde daha “katı” denilebilecek bir söylem geliştirilmiştir. Bunu, dönemin 12 Mart Savunması tipik olarak yansıtmaktadır. Bu değerlendirmeler esas olarak Kemalist iktidarın siyasal-ekonomik alanlarda verdiği tavizler ile dış politikadaki gelişmeler üzerinedir. Kemalist iktidarın sınıfsal karakteri onun bu alanlardaki yönelimini de belirleyen bir faktördür. Onlara göre Milli Kurtuluş Savaşı sona erdikten sonra Kemalist burjuvazinin emekçi kitlelerine ihtiyacı kalmamıştı. Genç burjuvazinin palazlanmak için işçi ve köylüleri sövmeye şiddetle ihtiyacı vardı. Kemalist burjuvazi, diktatörlüğünü kurar kurmaz, “sosyal barış” politikasıyla emekçi yığınları kendi iktidarına boyun eğdirmeye çalıştı. “İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitleyiz” sözleri burjuvazinin şiarı oldu. Aydınlıkçılar bunun örneği olarak bu dönemde TİCSF ve sendikalar üzerindeki baskı ve tutuklamalarından örnekler vermişlerdi.⁴⁶⁴

Perinçek daha TİİKP'nin kuruluş dönemlerinde YÖN Hareketi'nin etkisi altındaki sosyalist hareket içinde Kemalizm'in sınırlılıklarını belirleme ihtiyacı hissetmişti. Bunu *Ant* dergisinde şöyle ifade ediyordu:

---

⁴⁶³ A.e., s.8.

⁴⁶⁴ TİİKP Savunma, s.198.

“İşçi sınıfına siyasi bilinci, sadece işçi sınıfına değil bütün milli sınıflara giderek bütün milli sınıfların mücadelelerini yürüterek verebiliriz. Emperyalizm çağında, tek tutarlı ve sonunda kadar tek tutarlı ve sonuna kadar milli kurtuluşçu akım proleter devrimci akımdır. Biz proleter devrimcileri ülkemizde genel olarak küçük burjuvazini ve milli burjuvazinin siyasi akımı olan Kemalizm’e tutarlı milli kurtuluşçuluk olarak bakamayız. Küçük burjuvazinin ve milli burjuvazinin bütün siyasi akımları gibi Kemalizm de bir yanıyla devrimci bir yanıyla teslimiyetçi emperyalizmle uzlaşıcı bir akımdır.”⁴⁶⁵

TİİKP Türk Devrimi’nin geri dönüşünün miladı olarak Lozan Antlaşması’nı görmektedir. Aydınlikçılar Türkiye’nin Lozan’daki başarısının nedenlerini birkaç başlık altında topluyorlardı. Buna göre emperyalist ülkeler milli mücadele sonrası yeni Türk devletinin Sovyet Devrimi’yle birleşmesinden ve Türkiye’deki menfaatlerinin daha fazla zarar görmesinden korkuyorlardı. İkincisi Türkiye’de milli savaşın sürmesi Asya ve Afrika ülkelerinin mücadelelerini güçlendiriyordu. Diğer yandan emperyalist ülkelerin halkları savaşa karşı çıkıyorlardı ve aynı zamanda bu ülkelerin kendi aralarında da büyük çelişkiler vardı. Yani Lozan’da emperyalistler, Türkiye’nin siyasi bağımsızlığını tanımak ve kapitülasyonların kaldırılmasını kabul etmek zorunda kaldılar.⁴⁶⁶

Ancak bu başarıya rağmen Kemalist önderlik burjuva karakterinden dolayı Lozan sonrası emperyalistlerle uzlaşma sürecine girdi. Milli burjuvazi hızla zenginleşmek ve büyümek istiyordu ve sınıf menfaatlerini batı emperyalistleriyle uzlaşmada görüyordu. Aydınlikçılar bu stratejinin Lozan Antlaşması’nda kendisini pratik olarak gösterdiğini ifade ediyorlardı. Lozan’da verilen tavizler sebebiyle, emperyalistler adım adım Türkiye’ye yeniden nüfuz ettiler ve sonuç olarak Türkiye yarı-sömürge olmaktan kurtulamadı. Ülkenin bütün önemli mali, ticari ve sınai kuruluşları emperyalistlerin elinde kaldı. Osmanlı borçları, emekçilerin alınterleriyle yarattığı vergilerle ödendi. 1929’a kadar devam etmesi kabul edilen gümrük serbestisiyle emperyalist tekeller ve işbirlikçileri, işçi ve köylü kitlelerini sövmeye

⁴⁶⁵ Proleter Devrimci Aydınlik, Seçmeler 1, s.104.

⁴⁶⁶ TİİKP Savunma, s.198.

devam ettiler. Boğazlar üzerindeki egemenlik haklarımız yabancılara bırakıldı. Kürdistan'ın bir parçası olan Musul Petrol bölgesinde İngiliz işgali fiilen devam etti.⁴⁶⁷

Aydınlıkçılar bu tespitlerine rağmen özellikle saltanatın kaldırılması sonrası siyasal ve toplumsal alanlarda yapılan devrimleri dile getirmişler Türk Devrimi'nin reformist yönüne işaret etmişlerdi. Ancak burada zafer sonrası gerçekleştirilen reformların Kurtuluş Savaşı'ndan kalan ilerici mirasının etkisiyle yapıldığı vurgulanıyordu:

“Zaferden sonra 1 Kasım 1922'de feodal sultanlığı kaldırmış olan Büyük Millet Meclisi, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyeti ilan etti. Kemalist burjuvazi bir taraftan hızla büyür ve zenginleşirken, diğer taraftan Kurtuluş Savaşı'ndan miras kalan ilerici niteliğinin etkisiyle bazı reformlar yaptı. Hilafeti ve dini eğitimi kaldırdı. Laikliği ve Medeni Kanunu kabul etti. Tarikatları ve tekkeleri kapattı. Gerici ve dinci ideolojilerle mücadele etti. Aşarı kaldırdı.. Emperyalistlerin işlettiği bir kısım demiryollarını ve liman tesislerini devletleştirdi. Kurtuluş savaşında ve sonrasında kaçan bazı kompradorların mallarına ve servetlerine el koydu. Emperyalist şirketlerin, maden ve sanayi işletmelerinde ve dış ticarete, imtiyazlar elde etmelerine, ve tekel kurmalarına karşı kanunlar çıkardı. Türkiye komünistleri Kemalist burjuvazini bu mücadelesini desteklediler.”⁴⁶⁸

Savunmalarında Aydınlıkçıların Kemalist Devrim'in kendi içindeki aşamaları nesnel tespite dönük çabaları gözlenmektedir. Bu aşamalar, özellikle İstanbul Hükümeti'nden iktidarın alınmasından sonraki mücadelelerinde taktik ve strateji analizlerinde orta çıkmaktadır. Kemalist iktidarın Perinçek'in 90'lı yıllardaki çalışmasında formüleştirdiği “siyasal devrim-toplumsal devrim” aşamalarının ilk nüveleri göze çarpmaktadır.⁴⁶⁹ Mili mücadele önderliğinin iktidarını pekiştirme ve siyasal devrim döneminde iktidarını sağlamlaştırması, üzerine gidilen feodal ve komprador sınıfların etkisini azaltmıştı. Bu da kaçınılmaz olarak iktidar güçleri

---

⁴⁶⁷ A.e., s.191.

⁴⁶⁸ A.e., s.192.

⁴⁶⁹ Doğu Perinçek, **Kemalist Devrim 2, Din ve Allah**, Kaynak Yay., İst., 1996.

içinde sınıf mücadelesinin boyutlarını yeni bir aşamaya taşımıştı. Kemalistlerin iktidarını sağlamlaştırması, feodallerin ve kompradorların hâkimiyetini sarsmıştı. Burjuvazi içinde sınıf mücadelesi şiddetlendi eski ittihatçı kompradorlar ve İtilafçı kompradorlar birleştiler. Aydınlıklılara göre dönemin hâkim sınıf ittifakına; Şeyh Sait gibi feodallerden, kazım Karabekir, Rauf Orbay, İttihatçı Cavit ve Kara Kemal gibi “kompradorlara” kadar bütün gericiiler, İngiliz emperyalistlerinin desteğiyle Kemalist iktidara karşı mücadele ettiler. Kompradorların ve feodallerin direnişi 1924’te yoğunlaşmıştı. Komprador basın Kemalist iktidar ve Cumhuriyete karşı saldırıya geçti. Bu sırada Kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Kemalist iktidara karşı olan İstanbul kompradorlarının ve en gerici toprak ağalarını temsilcisiydi. Kemalist burjuvazi Şeyh Sait İsyanı’nı bastırdıktan sonra Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nı kapatmış, feodal güçlerin bir bölümün tasfiye etmişti. Böylece komprador burjuvazinin bir kesiminin siyasi nüfuzu kırılmıştı.⁴⁷⁰

TİİKP’nin ilk dönem Kemalizm’e “sol”dan yaptığı eleştirilerde özellikle Kemalist önderliğin yeni bir burjuva sınıfı yaratma çabaları ve ekonomik gelişmeler içinde attığı adımlar analiz ediliyordu. Bu adımlar kalkınma çabasının ötesinde devralınan sistemin daha modern bir sömürü çarkıyla yeniden düzenlenmesi olarak tarif ediliyordu. Sistemin ilk merkezi kurumu ise İş Bankası olarak nitelenmiş ekonomik dönüşüm, merkezinde bu kurumun olduğu uygulamalarla yapılmıştı. Belli noktalarda önceleri Kemalist yönetimin emperyalizmin imtiyazlar kazanmasına engel olunurken Lozan’la birlikte tavizlerin artmaya başladığı vurgulanmaktadır:

“1924’te Mustafa Kemal ve bazı milletvekilleri tarafından kurulan İş Bankası, tüccara ve ticarete atılacak memurlara destek oldu. Onlara sermaye sağladı. Bir kısmına yabancı sermayenin de kayılmasıyla kurduğu şirketler büyük kazançlar getirdi. İş Bankası ekonominin her alanına el attı. İşlettiği madenlerde ve fabrikalarda işçileri sömürdü. Kemalist iktidar, ticaret burjuvazisinin iç pazara hâkim olması ve köylü yığınlarını alın terini sömürmesi için hızla demiryolları inşasına girişti, liman ve diğer ulaşım faaliyetlerini devlet tekeline aldı. Sınırlandırılmamış ithalat ve çok düşük gümrük hadleri, Kemalist burjuvaziye zenginleşmem yolunda büyük imkanlar sağladı. Sanayinin de çok zayıf olmasından yararlanarak

---

⁴⁷⁰ TİİKP Savunma, s.192.

tüccarlar büyük miktarlarda ithalat yapıp, bunları yüksek fiyatlarla sattılar. Bu sebeple bir taraftan emperyalizme iktisadi bağımlılık artarken diğer taraftan paranın değeri düştü fiyatlar yükseldi.... Kemalist burjuvazi, başlangıçta, emperyalist sermayenin imtiyazlar kazanmasına ve ekonomi üzerinde tekel kurmasına engel oldu, kanunlara tabi olmasını istedi. Bu tutum emperyalist sermayenin Türkiye’de büyük yatırımlar yapmasına mani oldu. Ancak Lozan’da verilen tavizler emperyalist sermaye, büyük ölçüde birçok önemli alanda varlığını devam ettirdi. İşçilerimizin ve köylülerimizin emeğini sömürdü.”⁴⁷¹

TİİKP, Kemalist yönetimin ekonomik düzenindeki geri dönüşümüne örnek olarak köylüler üzerinde feodal baskının yeniden tesis edilmesinin de Toprak Reformu’nu engellediğini belirtmiştir. Milli mücadeleden sonra Anadolu’da otoritesi sarsılan ve toprak ağalarına dayanan feodal sistem adım adım yeniden tesis edilmişti. Kemalist burjuvazi hem emperyalist sermayeyle hem de toprak ağalarıyla ittifak yapacaktı. Bunu sonucu olarak;

“1927’de çıkarılan bir kanunla dağıtılan hazine topraklarının yüzde 90’ını toprak ağaları gasp ettiler. Şeyh Sait isyanı sırasında sürülen Kürt feodalleri 1929’lardan sonra tekrar yerine döndüler, toprakları geri aldılar. Köylüleri en ağır feodal baskılar altında sömürmeye devam ettiler. .... Tefecilik yapan küçük mali kuruluşlar desteklendi. Tefecilere borçlanan köylülerin topraklarını, bir avuç zalim toprak ağası gasp etti. CHP’nin mahalli yöneticileri olan bir kısım toprak ağası ve tüccar, siyasi nüfuzlarını kullanarak daha da fazla zenginleşti. ...Kurtuluş Savaşı’nın burjuva önderliği, halk kitleleriyle birleşmedi; tam tersine toprak ağalarıyla ittifak yaparak halkı baskı altına alan bir diktatörlük kurdu. Sovyetler Birliği ve dünya halklarıyla dostluğunu sağlamlaştırmadı; tam tersine emperyalistlerle uzlaştı.”⁴⁷²

Aydınlıkçılar 1930’ların günümüzde çokça tartışılan “sosyal barış politikası”nın sınıfsal karakterini tartışarak dönem iktidarının sınıfsal hâkimiyetinin bu yolla gizlendiği vurgusunu yapıyorlardı. Kemalistler “sosyal barış” politikasıyla

---

⁴⁷¹ A.e., 194-195.

⁴⁷² A.e., 196-197.

diktatörlüğünü gizlemiş, Kurtuluş Savaşı'nın prestijinden yararlanmaya çalışmıştı. Kuruluş döneminde Kemalist Cumhuriyet işçi sınıfını mücadelesini kendi kontrolüne alabilmek için burjuva sendikaları kurmaya girişmiş, bunları işçi hareketini bastırmakta araç olarak kullanmıştı. Sonrasında ise grev hakkı ve örgütlenmesi yasaklanmış, işçi sınıfı köleliğe mahkûm edilmeye çalışılmıştı.⁴⁷³

Bu tutum sonraki belgelerde de görülmektedir. Aydınlık Hareketi ilk Kemalizm değerlendirmelerinde az önce belirtilen tahlillerin bir sonucu olarak Kemalist Devrim'in neden yarım kaldığı ve sınırlılıkları üzerine yoğunlaşmaktaydı. Zaten 1980 sonrasında da hareketin lideri Doğu Perinçek'in eserleri, esas olarak Kemalist Devrim'in çeşitli alanlardaki bu sınırlılıklarını keşfetmeye ve araştırmaya dönük olacaktır:

“Kurtuluş Savaşı'mızın milli burjuva önderliği, emekçi halkın sırtına basarak iktidara geldi. Kemalist burjuvazi, “milli kapitalizm yolunu” tuttu; büyümek, zenginleşmek ve sermaye yığmak için işçi ve köylüleri sömürdü. Yeni Türk burjuvazisi, işçi ve köylüler üzerinde diktatörlük kurdu. Kapitalist bir toplum kurmaya” yönelik Kemalist burjuvazi, Mao'nun deyişiyle Türkiye'yi “gittikçe daha çok bir yarı sömürge haline” getirdi ve “sonunda kendini İngiliz Fransız emperyalizminin kollarına atmak zorunda kaldı. “Kemalist burjuvazi, Sultanlığı kaldırdı, gericiliği baskı altına aldı, tekke ve zaviyeleri kapattı, din işlerini devlet işlerinden ayırdı, kadınların eşitliği ve özgürlüğü konusunda bazı önemli adımlar attı ve İstanbul'un eski komprador burjuvazisine bazı sınırlı darbeler indirdi. Bunların bir kesimini tasfiye etti. Bununla birlikte yeni Türk burjuvazisi içinden yükselen bir kesim, hızla büyüdü ve kısa bir süre içinde İstanbul burjuvazisi ile kaynaştı ve Türkiye'nin yeni büyük burjuvazisini oluşturdu. Bunlar yabancı sermayenin temsilciliklerini aldılar ve emperyalistlerle ortak şirketler kurdular, yurdumuzu belli bir gelişme içinde giderek emperyalizme teslim ettiler. Kemalist burjuvazi, emekçi köylü yığınlarına karşı toprak ağalarıyla da birleşti, toprak devrimi olanağına karşı durdu ve feodalizmin kökünden tasfiyesini önledi. Böylece millî devrim cılız kaldı.”⁴⁷⁴

⁴⁷³ Doğu Perinçek, **Kemalist Devrim 1**, s.52., “Millî Devrim Niçin Cılız Kaldı” **Halkın Sesi**, S: 23, (16 Eylül 1975) s.7.

⁴⁷⁴ Doğu Perinçek, **Kemalist Devrim 1**, s.52., “Millî Devrim Niçin Cılız Kaldı” **Halkın Sesi**, (16 Eylül 1975) S: 23, s.7.

Perinçek'e göre burjuva önderlik, Kurtuluş Savaşı'ndan bir süre sonra milli devrimin derinleşmesini engelleyen başlıca güç haline gelmişti. Bunun belli nedenleri vardı bunun nedeni onun sınıf karakteriyle ilintiliydi. Çünkü artık burjuvazinin devrimci olduğu çağ geride kalmıştı. Ezilen ülkelerde belli ölçülerde milli devrimci bir rol oynayan milli burjuvazi de, istilacılığa karşı savaflara girişe bile, sonunda gene emperyalizmle işbirliğine gitmekteydi.⁴⁷⁵

Perinçek daha sonra "*Lenin, Stalin Mao'nu Türkiye Yazıları*" adıyla derinleştireceği çalışmasının ilk örneklerini verdiği bu yıllarda, Stalin ve Mao'nun bu konudaki sözlerini kendi ideolojik omurgasını inşa etmekte referans olarak alıyordu.⁴⁷⁶ Aslına bakılırsa bu yapılan, Türk solunda bir ilkti. Yerel ve uluslararası Marksist teorisyenlerin veya sosyalist devrim yapmış liderlerin sözlerini referans olarak alma veya eserlerinden alıntılarla kendi stratejisini güçlendirme çabası hep görülmekle birlikte bu liderlerin Türkiye'ye ilişkin söyledikleri pek de dikkate alınmıyordu. Perinçek haklı olarak bilimsel sosyalizmin dünya ölçeğindeki ustalarının ve Komünist Enternasyonal'in Kemalizm ve Türk Devrimi üzerine söylediklerinin önemi üzerinde durmaktaydı. Örneğin Türk Devrimi'nin "cılız" kalmasının nedenleri Stalin ve Mao'ya göre şöyle açıklanıyordu:

"Stalin'e göre, Kemalist devrimin cılız kalmasına yol açan şartlar şunlardır: 1. Sanayi proletaryası sayıca çok zayıftı. 2. Köylülerin güçlü bir toprak devrimi mücadelesi yoktu. 3. Emperyalizm, daha önce Suriye, Filistin, Mezopotamya ve diğer önemli bölgeleri eline geçirmişti. Türkiye, emperyalizm için önemli bir pazar ve hayafî önemde bir yatırım alanı değildi. Ayrıca Anadolu'da yoğun bir Türk nüfusu vardı ve artık emperyalistler için milliyetleri birbirine düşürerek Türkiye'yi parçalama ve yutma olanağı da kalmamıştı. 3. Savaş uzadıkça, emekçi halk daha büyük bir rol oynayabilir ve millî devrime damgasını vurabilirdi. Emperyalistler millî devrimin derinleşmesine ve köklü bir karakter kazanmasına yol açmamak için Türkiye'den ellerini çekmek zorunda aldılar ve cılız kalabilecek bir milli devrimi sineye çektiler. Mao Zedung, 1940 yılında yazdığı "Yeni Demokrasi Üzerine"

⁴⁷⁵ "Milli Devrim Niçin Cılız Kaldı" **Halkın Sesi**, (16 Eylül 1975) S: 23, s.7.

⁴⁷⁶ Bkz: Doğu Perinçek, **Lenin, Stalin Mao'nu Türkiye Yazıları**, Kaynak Yay., İst. 1992.

başlıklı yazıda, Türkiye’de milli devrimin bazı özel şartlar yüzünden kapitalizm yolunu tuttuğunu belirtiyordu. Bu özel şartlar, burjuvazinin Yunan saldırısını yenmedeki başarısı ve proletaryanın güçsüzlüğü idi.”⁴⁷⁷

Perinçek aynı zamanda Türk sosyalistlerinin liderlerinden Şefik Hüsnü’nün ve onun yakın arkadaşı Ali Cevdet’in fikirlerine de gönderme yaparak milli devrimin tamamlanamama nedenlerini açıklamaya çalışıyordu. Şefik Hüsnü dönemin Komünist Enternasyonal’inde Türk komünistlerini temsil etmişti. Buradaki yazı ve konuşmaları bu dönemde Perinçek’in önderliğinde Aydınlık Yayınları tarafından yayımlanmıştı. Hüsnü ve Ali Cevdet (Fahri) özetle şunlar üzerinde duruyordu:

“1. Türkiye proletaryasının sayıca en büyük, en bilinçli ve en iyi örgütlenmiş kuvvetleri, işgal rejimi altında yaşamak zorunda kaldılar ve devrimci savaflara etkin olarak katılamadılar. 2. Kurtuluş Savaşı’nın başlangıcında yoksul köylülükle burjuvazi arasındaki mücadeleyi, burjuvaziyi ve zengin köylülüğü temsil eden Kemalistler kazandılar. Yoksul köylü kitlelerinin bastırılmasıyla birlikte devrimin ilerde toprak devrimi aşamasına geçme olanağı da bastırılıyordu. Türk köylülerini kendilerini sömürenlere karşı ayaklanmaya iten çelişmeler, ayaklanmayı Çin köylülerinde görülen yüksek boyutlara ulaştıracak kadar derin değildi. 3-Türkiye proletaryasının yeterince güçlü bir siyasal partisi yoktu. TKP, 1919 yılında milliyetçi hareketin örgütlenmesiyle aynı zamanda doğdu. Katıldığı mücadeleler boyunca bazı tecrübeler kazandı. Bununla birlikte savaş sona erdiği zaman üç yıllık bir geçmişe bile sahip değildi. Ayrıca işçilerin çok az bilinçlendiği bir ortamda çalışıyordu. 4. Burjuvazi, proletarya ve köylülüğe göre daha güçlü, daha tecrübeli ve daha örgütlü idi, arkasında bir ordu vardı. 5- Uluslararası proletarya hareketinin millî kurtuluş mücadeleleri konusunda henüz bir tecrübesi yoktu. 6-

---

⁴⁷⁷ Doğu Perinçek, **Kemalist Devrim 1, Teorik Çerçeve**, Kaynak Yayınları, 3. Basım, İst., 1992, s.53, “Milli Devrim Niçin Cılız Kaldı” **Halkın Sesi**, S: 23 (16 Eylül 1975), s.7.

Emperyalistler arası çelişmeler burjuvaziye çabuk zafere ulaşma imkânı verdi.⁴⁷⁸

TİİKP'ye göre Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması ve devrimler sonrasında Kemalist önderlik devrimlerin sürdürülmesi için yeterli adımları atmamıştır. Türkiye yeniden emperyalistlerin sömürgesi olma sürecine girmiştir.

Aydınlıkçılar'a göre İbrahim Kaypakkaya, Kurtuluş Savaşı için “yarı sömürge olma savaşı diyor, diğerleri de Kurtuluş Savaşı'nın zaferini “sömürge olmaktan yarı sömürgeliğe geçiş” olarak nitelemişleridir. TİİKP'ye göre bu değerlendirmelerdeki temel hata tarihsel gelişmeyi mekanik ve dümdüz görmeleri idi. Türkiye, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra tekrar yarı sömürge haline belli bir süreç içinde gelmişti. Bu süreç dümdüz gelişmemiş, zıt eğilimlerin mücadele ettiği inişli çıkışlı bir yol izlemiştir. Marksistler meseleyi böyle görmüş ve böyle açıklamışlardır.⁴⁷⁹

Aydınlıkçılar Türkiye'nin yarı sömürgeleşme sürecini Lozan'a kadar götürmüşlerdir. Lozan bir dönüm noktası olmuş Kemalistler, Lozan'da bağımsızlığımızı doğrudan etkileyen kapitülasyonlar ile emperyalistlere tanınmış olan iktisadî ve adli imtiyazlar meselesinde diretmişler bunların kaldırılmasını kabul ettirmişlerdi. Bununla birlikte bazı konularda emperyalistlerle uzlaştılar, geri çekildiler. TİİKP Şefik Hüsnü'nün de bu konudaki tahlillerinin doğruluğu üzerinde durmaktadır. Kemalistler siyasal bağımsızlığı kazandıktan sonra ekonomik alanda çok sınırlı adımlar attılar ve yeniden ekonomik düzlemde emperyalistlerle ilişkiler başlattılar. Hüsnü'ye göre Kemalist burjuvazinin meselesi, kendi ülkesinin iktisadî bakımdan ele geçirmektir.

“Kemalistler, siyasal iktidarı bu amaçla kullandılar; Kurtuluş Savaşı'ndan sonraki ilk yıllarda millî pazarın efendisi olmak için emperyalizme karşı bazı sınırlı önlemler aldılar. Onların iktisadi siyaseti “yerli” bir kapitalist burjuvazinin gelişmesini

⁴⁷⁸ Şefik Hüsnü, **Komüntern Organlarındaki Yazı ve Konuşmaları**, 1. Basım Aydınlik Yay., 1977 ve **Türkiye Komünist ve İşçi Hareketi**, çev. Fatma Bursalı, 1. Basım, İst., 1979'dan aktaran: Perinçek, **Kemalist Devrim 1, Teorik Çerçeve**, s.54., Ayrıca bkz. Y. Doğan Çetinkaya- M Görkem Doğan, “TKP'nin Sosyalizmi” **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Sol**, C:8, İletişim Yay. İst., 2007, s.305.

⁴⁷⁹ “Türkiye'nin Adım Adım Yeniden Yarı Sömürge Oluşu” **Halkın Sesi**, S:25 (30 Eylül 1975), s.8, Perinçek, **a.g.e**, s.61.

hızlandırmak ve ülkenin zenginliklerinin sömürülmesinde, ona, kozmopolit unsurlar karşısında bir ağırlık sağlamaktı. Türkiye, sömürgelere ve dış pazarlara sahip olmadığı için, millî burjuvazi sermayesini ancak emekçi kitleleri ve yerli pazarı sonuna kadar sömürerek çoğaltabilirdi. Nitekim Kemalizm'in en yetenekli siyasal önderleri, hükümetin maddî ve manevî desteği sayesinde oldukça kısa bir süre içinde iş dünyasında güçlü mevkiler elde ettiler. Özet olarak Kemalist burjuvazi, işçi ve köylüleri sömürerek zenginleştirdi ve büyüdü. Hatta o, emekçilerin "işgücünü" ilihine kadar sömürebilmek için, yabancı sermaye ile karma şirketlerde birleşmeye çalışıyor ve "dünkü" rakibi komprador burjuvaziye gitgide daha yaklaşıyordu."⁴⁸⁰

Dönemin TKP liderlerinin Kemalist devrimin vermeye başladığı ekonomik tavizler konusundaki görüşleri Aydınlikçuların önemli bir atıf noktası olmuştur. TKP önderlerinden "Fahri" (Ali Cevdet)'e göre;

"Kemalizm, gelişmesini kendi olanaklarıyla sürdüremeyeceği bir noktaya gelmiş" ve bağımsız gelişme çabaları iflas etmiştir. Zaten yeni Türk burjuvazisi, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra emperyalist sermayeye karşı köklü bir tasfiye çabasına girmemiş ve onunla uzlaşmıştı. Birkaç yıl sonra ise artık onunla işbirliğine girişmek noktasına vardı. "Bu, sömürge ve yarı sömürge ülkelerde millî burjuvazinin zafer kazansa da, bir süre sonra karşıdevrim saflarına geçeceğine tipik bir örnektir. Burada ayrıca kapitalist gelişme yoluna giren bu sömürge ya da yarı sömürge ülkelerin kapitalizmi bağımsız olarak geliştirme olanağına sahip olamayacaklarını da görüyoruz. Bu ülkeler bir süre sonra, yabancı sermayenin nüfuzu altına girmek zorundadırlar. Kurtuluş mücadelelerini zaferle

---

⁴⁸⁰ A.e., s.62.

sonuçlandırın, ama sosyalist yola girmeyen bu ülkeler, zamanla adım adım yarı sömürge ülkelere dönüşürler.”⁴⁸¹

Aydınlıkçılar’a göre TİKKO’cular Kurtuluş Savaşı’nın başından beri işbirlikçi olduğu yanılığısı içindeydiler ve Kemalist burjuvazinin belli bir gelişme içinde emperyalizmle uzlaştığını reddetmişlerdi. Oysaki burjuva önderliğindeki kurtuluş savaşlarıyla bağımsızlık kazanılsa bile, ülkenin giderek emperyalizme bağımlı bir hale gelmesi kaçınılmazdır. Çünkü ülkenin kapitalist yoldan gelişmiş emperyalist ülkeler arasına katılması yolu kapanmıştır. Fakat emperyalizme bağımlılaştırma süreci çeşitli ülke ve şartlara göre çeşitli biçimlerde gerçekleşebilir.⁴⁸²

Tartışmadaki temel nokta Aydınlıkçılar Milli Kurtuluş Savaşı ve önderliğinin süreç içinde emperyalizmle işbirliğine yöneldiğini ve bunun da tarihsel zorunluluklardan kaynaklandığı vurguluyorlardı. Onlara göre TİKKO’cular emperyalistlerin Türkiye’yi adım adım bir yarı sömürge haline getirişlerine karşı verilen mücadeleleri de görmemişlerdi. Oysa Türkiye’nin yeniden yarı sömürge haline getirilmesine karşı mücadele, hem yurtiçinde hem de uluslararası alanda yürütülmüştür. Başta Komünist Partisi olmak üzere, yurtsever güçler milli bağımsızlık yönündeki her davranışı desteklemişler, emperyalizmin Türkiye’ye yeniden girmesine hizmet eden tutumlara karşı çıkmışlardır. Devrimciler, Kemalistlerin politikasının varacağı noktayı, Lozan Antlaşması’ndan, hatta Kurtuluş Savaşı yıllarından beri göstermişlerdir. Burada özellikle Stalin’in sözleri bu tezi güçlendirmek için değerlendirilmektedir: Sovyet hükümeti, Türkiye’nin ve İran’ın, Afganistan ve Çin’in, bütün dünyanın sömürge ve bağımlı ülkelerin birlik ve bağımsızlığından, özgürlük ve egemenliğinden yana tutarlı tavır alan dünyanın biricik hükümetidir. 1925 yılında ise, gene Stalin, Türkiye gibi ülkelerle dostluğa karşı çıkanların “milliyetçi ve yozlaşmış” tutumlarını kendi ağızlarından şu sözlerle özetliyordu: “İran, Türkiye ve Afganistan’la dostluğu devam ettirmek mi? Bu oyun karşılığına değiyor mu? Şu veya bu büyük devletle ‘etki alanlarını’ yeniden kurmak daha iyi olmaz mıydı?” Stalin, bu milliyetçi bakış açısını eleştiriyor ve bu tutumun Ekim Devrimi’nin enternasyonalist politikasının tasfiyesi anlamına geldiğini belirtiyordu. Yalnız Sovyetler değil, bütün dünya devrimcileri, emperyalistlerin ele

---

⁴⁸¹ A.e., s.62

⁴⁸² A.e., s.62.

geçirme çabalarına karşı Türkiye’yi destekledi. Bulgaristan Komünist Partisi, 22 Ocak 1923’te, Bulgar işçi ve köylülerine bir çağrı yayınlayarak, burjuvazinin Sovyetler Birliği ve Türkiye’ye karşı savaş propagandasına karşı çıkıyordu.⁴⁸³

Aydınlıkçılara göre bu tutumun anlamı; Türkiye, 1925 yıllarında bile emperyalistlere belli ölçülerde direnmekte ve dünya devrimcileri, Türkiye’nin emperyalist pençe altına düşmemesi için çalışmaktadırlar. Bu tutumla birlikte Aydınlıkçılar Kemalistlerin adım adım emperyalizmle uzlaşma sürecini yine dönemin komünistlerinin tavrıyla açıklamaktadırlar:

“Türkiye komünistleri, Kemalistlerin Kurtuluş Savaşı’ndan sonra devrimci mevzileri adım adım terk ettiklerini ve en sonunda emperyalizm önünde diz çöktüğünü gördüler ve düzgün bir şekilde tahlil ettiler. Şefik Hüsnü’ler bununla birlikte 1930’lardan sonra bile Kemalistleri Türkiye hâkim sınıflarının en gerici unsurlarından ayırdılar ve esas darbeyi daima emperyalizm ile en sadık uşaklarına yönelttiler. “Fahri” yoldaş, 1933 yılında şöyle yazıyordu: “Türkiye’de dünya emperyalizmin doğrudan doğruya ajanlığını yapanlar, feodal ağalar ve katıksız burjuva kompradorlarıdır. Ayrıca, Kemalist parti saflarından da böyle unsurlar belli ölçülerde çıkmaktadır. Ancak Kemalistleri bu gibi unsurlarla aynı sepete atmak yanlış olur.”⁴⁸⁴

Aydınlıkçılar’ın TİKKO’nun görüşünü Troçkist olarak nitelemesinin nedeni, onların Milli Kurtuluş Savaşı ile ilgili yazdıklarındaki devletlerin bağımsızlık mücadelecilerini ve proletarya önderliğinde olmayan kurtuluş savaşlarını inkâr etmeleriydi. Onlara göre TİKKO Ekim Devrimi’yle, proleter devrimleri ve aynı zamanda sömürge devrimleri çağının açıldığını reddetmişti. Sonuçta dünya devriminin birleşik cephesine karşı çıkmışlar, proletarya ve halk devrimlerini

---

⁴⁸³ Doğu Perinçek, **Lenin, Stalin, Mao’nun Türkiye Yazıları**, s.158’den aktaran: Perinçek, **Kemalist Devrim 1, Teorik Çerçeve**, s.64.

⁴⁸⁴ Şefik Hüsnü, **Komüntern Organlarındaki Yazı ve Konuşmaları**, 1. Basım Aydınlik Yay., 1977 ve **Türkiye Komünist ve İşçi Hareketi**, çev. Fatma Bursalı, 1. Basım, İst.,1979’dan aktaran: Perinçek, **Kemalist Devrim 1**, s.66.

müttefiksiz bırakarak onları da imkansız hale getirmenin teorisini yapmışlardı. Aydınlıkçılar'a göre ise bu teorinin "babası" Troçkiydi. Troçki'nin "saf ve doğrudan proleter devrimi" teorisinin yeni bir kisve altında ortaya atılmasıydı.⁴⁸⁵

2.4.7. TİİKP'nin Kemalizm-Marksizm İdeolojik Ayrımı

Aydınlıkçılar TİKKO'nun zaman zaman kendilerini Kemalizm'in mirasını savunmakla suçladığını belirterek ideolojik netliği ifade etme ve ayrımı net olarak ortaya koyma ihtiyacı hissetmişlerdir. Onlara göre Kemalizm, burjuvazinin ideolojisidir. Aydınlıkçılar kendilerini Kemalist olmadıklarını işçi sınıfı devrimcisi olduklarını ifade ederek, Kemalistlerin önderlik ettiği Milli Kurtuluş Savaşı'nı halkın devrimci tarihinin bir parçası olarak gördüklerini ve bu devrimci mirası savunduklarını vurgulamışlardır. Nasıl ki Baba İshak'ların, Şeyh Bedrettin'lerin, Pir Sultan Abdal ve diğer halk önderlerinin isyanlarını devrimci bir miras olarak savunulup onların ideolojileri olan din ve mezhepleri savunulmamaktadır. Kemalizm de Batı burjuvazisinin evrensel ideolojisinin Türkiye'deki ifadesidir. Mustafa Kemal, Büyük Fransız ihtilalinin hürriyet, bağımsızlık ve millî egemenlik gibi devrimci fikirlerini savunuyordu. Bağımsızlığın ve hürriyetin kazanılması, saltanatın yıkılarak millî egemenlik ilkesinin gerçekleşmesi için, bütün burjuva devrimcileri gibi yalnızca devrim yolunu görüyordu. Bu nedendir ki, Mustafa Kemal emperyalistler karşısında millî kölelik ve teslimiyet yolunu reddetmiş ve Türkiye halkının silaha sarılarak yurdunu kurtarmasına önderlik etmişti.⁴⁸⁶

Kemalizm konusunda teorisinin oluştuğu dönemde Aydınlıkçılar kendi ideolojilerini bilimsel sosyalizm olduğunu vurgulamışlardır.

"Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı yıllarındaki konuşma ve görüşlerini incelediğimiz zaman, Avrupa'daki burjuva devrimlerinin, özellikle Büyük Fransız İhtilalinin ideolojisini ne kadar ateşli bir ruhla savunduğunu görürüz. Daha önemlisi, Mustafa Kemal'in devrimci eylemidir; Kurtuluş Savaşı'na ve Osmanlı Devleti'ni yıkmaya önderlik etmesidir; Cumhuriyeti kurması ve

⁴⁸⁵ **Halkın Sesi**, S: 26 (4 Ekim 1975) , s.9.

⁴⁸⁶ "Devrimci Tarihin Mirasçısı Proletaryadır" **Halkın Sesi** S: 29 (28 Ekim 1975), s.8-9, Perinçek, **Kemalist Devrim 1**, s.87-88.

ortaçağın kurumlarına darbe indirmesidir. Bu eylemleri yapanlara saygı duymayan bir insan, Marksist olamaz. Ama bu tutuma saygı duymak, Kemalizm'i benimsemek değildir. Çünkü çağımızın devrimci ideolojisi, artık burjuva devrimciliği değil, proletaryanın ideolojisi olan Bilimsel Sosyalizm'dir.⁴⁸⁷

Aydınlıkçılar yaptıkları dünya tahlilinde; burjuvazinin çağımızda devrimci barutunu tükettiğini ve insanlığın tarihsel mücadele birikimini ancak bilimsel sosyalistlerin sahiplenebileceğini savunmaktadırlar. Bu teorik bakış açısı kuşkusuz Marksizm'in tarihsel materyalist bakış açısına denk düşmektedir. Sınıfsal bakış açısı esastır. Her dünya görüşü belli sınıfların çıkarı üzerine inşa edilmiştir. Proletaryanın ideolojisi de bilimsel sosyalizmdir ve özünde her türlü burjuva ideolojisiyle çelişir. Bu nedenle Aydınlikçılar Kemalizm'i benimsemek değil fakat onun kazanımlarını savunmanın proleter devrimciler için en önemli görevlerden biri olduğu kanısındadırlar. Tarihin devrimci fikir ve eylem mirasının sahipleri burjuvazi değil bilimsel sosyalistlerdir. Kurtuluş Savaşı ve saltanatın yıkılmasından bir süre sonra, Kemalizm burjuva devrimci içeriğini kaybetmiş, bu ideolojinin işçi ve köylülere karşı olan yönü ön plana çıkmıştır. Esasen bütün dünyada burjuvazi devrimci olduğu dönemi arkada bırakmış, gericiğin başlıca temsilcisi haline gelmişti. Nitekim Kemalizm, zamanla Kurtuluş Savaşı yıllarındaki burjuva devrimci fikirleri bir kenara bıraktı ve Batı'nın emperyalist burjuvazisinin kozmopolit ideolojisini benimsedi. Devrimci milliyetçilik ise şovenizme dönüştü. Kemalizm, bazılarının iddia ettiği gibi, yeni ve eşi görülmemeyen bir ideoloji değildi. Kemalizm, Batı ülkeleri burjuvazisinin önderliğinde sistemleşen burjuva ideolojisini Türkiye'de savundu ve uyguladı. Aydınlikçılar'a göre Kemalistler, Batı burjuvazisinin ideolojisini, elbette zamanın Türkiye şartları içinde biçimlendirdiler. Bütün ideolojiler gibi, burjuvazinin ideolojisi de evrenseldir. Çünkü sınıflar evrenseldir. Toplumlar, tarihin belli aşamalarında belli sınıflara bölünürler ve bu sınıflar dünyanın her yerinde çeşitli biçimlere bürünmekle beraber öz olarak aynı ideolojiyi savunurlar. Bilimsel Sosyalistler, proletaryanın devrimcileridir. Bu nedenle burjuva ideolojisini savunmazlar. Öte yandan Bilimsel Sosyalistler, insanlık tarihinin devrimci eylem ve

---

⁴⁸⁷ A.e., s.87-88.

fikir mirasının bugünkü sahipleridir. Bilimsel Sosyalizm, insan düşüncesinde bir devrimdir, tarihi değiştirecek yeni bir sınıfın, proletaryanın ideolojisidir.⁴⁸⁸

2.4.8. Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist Grubu'nun Kuruluşu İdeolojik-Siyasal Çatallanma Dönemi, ve İbrahim Kaypakkaya

İbrahim Kaypakkaya⁴⁸⁹ Türk solunda Kemalizm ve Türk Devrimi konusundaki görüşleriyle en çok tartışılan isimlerden biridir. Onun görüşleri Türk Devrimi'ne

---

⁴⁸⁸ “Devrimci Tarihin Mirasçısı Proletaryadır” **Halkın Sesi** (28 Ekim 1975), S: 29, s.8-9, Perinçek, **Kemalist Devrim 1**, s.89.

⁴⁸⁹ Türkiye Komünist Partisi Marksist Leninist (TKP/ML) ve Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu (TİKKO) örgütü kurucusu İbrahim Kaypakkaya Çorum'da doğdu. Devrimci düşüncelerle ilk kez Hasanoğlu İlköğretmen okulunda tanıştı. Doğan Avcıoğlu'nun yayımladığı YÖN Dergisini izleyerek ve dönemin günlük gazetelerinde yazan popüler sol yazarlar Çetin Altan ve İlhan Selçuk'un yazılarını okuyarak sol düşünceleri savunmaya başladı. Hasanoğlu İlköğretmen Okulu'nun 5. sınıfında iken, liselere iyi eğitim almış, nitelikli öğretmenler yetiştirmek üzere Cumhuriyet'in atılım yıllarında kurulmuş Yüksek Öğretmen Okulu'nda okuması için, 1965–66 öğretim yılında İstanbul Çapa Yüksek Öğretmen Okulu Hazırlık Sınıfına gönderildi. O yıllarda Yüksek Öğretmen Okullarının Hazırlık Sınıfları, ilköğretmen okullarından seçilerek gönderilen çalışkan, zeki ve not ortalaması en yüksek öğrencileri, üniversiteye hazırlamak üzere, lise son sınıf eğitimi veriyordu ve bu eğitimde başarılı olanlar, üniversitelerin temel fen ve sosyal bilimler bölümlerine girmeleri için üniversite sınavına hazırlanıyorlardı. İbrahim Kaypakkaya, aynı yıl Çapa Yüksek Öğretmen okulunun hazırlık sınıfını bitirerek, girdiği sınavda başarılı olması sonucu, 1966–67 ders yılında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik Bölümüne kaydedildi ve üniversiteyi Millî Eğitim Bakanlığı hesabına yatılı okumaya başladı. Daha Hasanoğlu İlköğretmen Okulu'ndayken edindiği ve savunmaya başladığı sol düşünceler ve hareketlerle, üniversite öğrenciliğinde daha yoğun ilgilenerek, aynı yıl Eminönü İlçe Örgütünde TİP'e üye oldu. Dönemin antiemperyalist ve sosyalist gençlik örgütleri olan TMGT, TMTF eylemlerine katılmaya başladı. Fikir Kulüpleri Federasyonu'na üye oldu ve FKF İstanbul Sekreterliğinin aktif üyeleri arasında yer aldı. 1968 yılı Mart ayında, 8 arkadaşıyla birlikte FKF'nin İstanbul/Çapa Yüksek Öğretmen Okulu Şubesi olarak, “Çapa Yüksek Öğretmen Okulu Fikir Kulübü”nü kurdu ve başkanlığını yapmaya başladı. Fikir Kulübü kuruculuğu ve gerek Yüksek Öğretmen Okulu gerekse üniversite çatısı altındaki devrimci çalışmaları nedeniyle, Yüksek Öğretmen Okulu Disiplin Kurulunca 1969 yılında Millî Eğitim Bakanlığı hesabına yatılılık hakkı elinden alındı ve Yüksek Öğretmen Okulu ile ilişkisi kesildi. Kaypakkaya bundan sonraki siyasi çalışmalarını İÜ öğrencisi olarak gençlik içinde, TİP ve FKF saflarında sürdürdü. NATO ve 6. Filo'ya karşı eylemler başta olmak üzere, gençliğin 1968'den itibaren dalga dalga yükselen antiemperyalist ve demokratik devrimci eylemlerinde yer aldı. İstanbul'daki İşçi eylemlerini katıldı. 1969 yılında iyice netleşen TİP ve FKF içindeki MDD-SD saflaşmasında, MDD tezini savunan tarafta yer aldı. Aynı yıl önce Ant, sonra da Türk Solu ve Aydınlık dergilerinin, 1970'ten itibaren İşçi-Köylü gazetesinin İstanbul bürolarında çalışmaya, bu dergilere ve İşçi-Köylü'ye işçi, gençlik, köylü eylemleri ve TİP faaliyetleri ile ilgili haber ve makaleler yazmaya başladı. 1969 yılı sonunda Dev-Genç ve Aydınlık-Türk Solu'nu yayımlayan MDD'ci grup içindeki ayrılığa Doğu Perinçek ve arkadaşlarının önderlik ettiği Proleter Devrimci Aydınlık (PDA)-Türk Solu tarafında yer aldı. 1969 sonlarından itibaren devrimci faaliyet olarak daha çok işçi köylü kitleleri içindeki çalışmalara yöneldi. Türk Solu ve PDA dergilerinin yazar ve yöneticiler kadrosuna dâhil oldu. 1970 yılında Çorum ve Malatya'nın Kürecik kasabası köylerinde çalıştı. İstanbul'un işçi semtlerindeki çalışmalara yoğunlaştı. 15-16 Haziran büyük işçi eylemine katıldı. Kuruluşundan başlayarak TİİKP üyesi oldu. 12 Mart müdahalesi ve sıkıyönetim ilanından sonra, TİİKP'nin Doğu Anadolu Bölge Komitesi (DABK) üyesi olarak Gaziantep, Kürecik ve Tunceli'deki devrimci çalışmaları yürüttü. 1972 yılı Şubat ayında TİİKP'den ayrılarak birlikte ayrıldığı bir grup arkadaşıyla, 1972 Nisan'ındaz ve gizlilik koşullarında TKP(M-L) ile onun askeri

sosyalistlerin yaklaşımında bir milat olarak kabul edilebilir. Sosyalistlerin bir bölümü bu görüşlerin etkisiyle Türk Devrimi algısını geçmişteki düşüncelerinden çok farklı tahlillerle savunmaya girişmişlerdir. Bu görüşler özellikle sol akımların bazı kesimleri tarafından 1980 sonrasında önemli bir paradigma oluşturacak, sosyalistlerin bir kesiminin Kemalizm’le olan siyasal bağlarının kopmasında etkili olacaktır.

Fikir Kulüpleri Federasyonu’ndaki çalışmalarıyla 1968 gençlik mücadelesinin de önemli önderlerinden biri olan Kaypakkaya, TİP içindeki ideolojik mücadelede Milli Demokratik Devrim saflarını tercih etmişti. Bu mücadele sonrasında ortaya çıkmaya başlayan fraksiyoner dönemde ise Mao Zedung’un çizgisini özel olarak bilimsel sosyalizm içinde bir kutup olarak benimseyen Proleter Devrimci Aydınlik- TİİKP saflarında mücadelesini sürdürdü. Ancak bir süre sonra bu çizgiyi belli noktalarda eleştirmeye başlamış ve önce siyaseten sonra da fiili olarak örgütten kopmuştu. Kaypakkaya kendi döneminin subjektif radikalizmini en uç noktaya götüren bir lider tipi olarak öne çıkıyordu.⁴⁹⁰

TİİKP örgütündeki ilk ayrışmalar 12 Mart öncesinde açığa çıkmaya başlamıştı. Bu ayrışmaların sonucu olarak TKP/ML-TİKKO örgütü Nisan 1972’de kuruldu. İbrahim Kaypakkaya kendisinin de önderliği içinde yer aldığı TİİKP önderlik kadrosunun 10-12 Nisan 1971’de Ankara Hukuk Fakültesi’nde yaptığı toplantıda örgütün çizgisine şu eleştirileri yöneltmişti:

“İşçi Köylü Gazetesi’ni kapatalım. Yayıncılık yapmak ve işçi sınıfı içinde çalışmak revizyonizmdir. Köylere gidelim. Silahlı mücadeleye başlayalım.”⁴⁹¹

Aslında TİİKP içindeki ideolojik tartışma dönemin pek çok tanığına göre de öncelikli olarak fikri ayrılıklardan değil de program ve siyasetlerin gerektiği gibi

---

örgütü TİKKO’yu kurdu. TKP(M-L)/TİKKO’nun İstanbul, İzmir, Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep, Siverek il ve ilçelerindeki örgütlenme ve devrimci çalışmalarına önderlik etti. 1973 yılı Ocak ayında Tunceli’de silahlı çatışma sonucu yakalandı ve tutuklanarak Diyarbakır Cezaevine kondu. Diyarbakır Cezaevindeki sorgusu sırasında 18 Mayıs 1973’te öldü. Ayrıca İbrahim Kaypakkaya’nın babası ile yapılan bir söyleşi için bakınız: <http://www.babaerdogan.org/partizan/1973.html#> , 10 Aralık, 2012, 3. Bölüm, Arslan Kılıç’la görüşme: s. 445-490.

⁴⁹⁰ Hamit Bozarslan, “İbrahim Kaypakkaya” **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Sol**, İletişim Yay. İst., 2009, s.517.

⁴⁹¹ Haluk Yurtsever, **Yükseliş ve Düşüş**, Yordam Kitap, İstanbul, 2008, s.145.

hayata geçirilmemesinden kaynaklanıyordu. TİİKP gerektiği biçimde halkı örgütlemeye dönük bir “silahlı mücadele” mevziisine girmiyordu. Kaypakkaya bu görüşleri sonucu Doğu Anadolu Bölge Komitesi üyesi iken parti önderliğine gönderdiği mektupta sistemli olarak görüşlerini dile getirmiş ve ayrılığın fitilini yakmıştı. Bu dönemde TİİKP merkez komitesinin yedek üyesi olan Kaypakkaya merkez komitesi toplantısına gönderdiği mektupta şu sözlere yer vermiştir:

“Yoldaşlar , sözünü ettiğimiz sağ hatalar nelerdir? Bunlar genel hatlarıyla ve özet olarak (esas olarak ülkemizde Mihri Belli ve Hikmet Kıvılcımlı tarafından savunulan görüşlerin) bağdaştırılması, örgütlenmede (birkaç büyük şehrin merkezini ve legal dergi faaliyetlerini esas alan) legalizm, pratikte “kendi güçlerimize dayanarak” ve “inisiyatifi elinde tutarak” yürütülen ihtilalci bir faaliyet yerine “demokratik ittifaklara” (yani burjuvaziye) bel bağlayarak ve inisiyatifi onlara bırakarak (bu diğer hatalardan) tabi olarak doğan bir sonuçtur) yürütülen teslimiyetçi uzlaşıcı bir faaliyet.”⁴⁹²

Kaypakkaya TİİKP’den ilk ayrılık kıvılcımını, TİİKP Merkez Komitesi’ne 7-8 Şubat 1972 tarihli karar olarak iletmişti “Doğu Anadolu Bölge Komitesi Şubat Kararı” başlıklı metinle yakmıştı. Bu metin temel olarak TİİKP’nin savunduklarını hayata geçiremediğini pasif olduğunu kuvvet toplama ve hazırlanma temelinde yapılan propaganda ve eğitim çalışmalarının hareketin gelişmesini sağlamak yerine engeller nitelikte olduğunu, bu anlayışın da “Şafak revizyonizminin kitle çizgisi” anlayışından kaynaklandığını ifade etmişti.⁴⁹³ Bozarslan da aslında ilk ayrılık nedenlerinin daha çok fikri ayrılıklarından değil de bir “eylemsel aciliyet” arzusundan kaynaklandığını belirtmektedir.⁴⁹⁴ TKPML kurucularından Arslan Kılıç da bu kanaattedir.⁴⁹⁵

⁴⁹² Turhan Feyizoğlu, **İbo, İbrahim Kaypakkaya**, Ozan Yay., İst., 2000, s.185.

⁴⁹³ Murat Belge, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Sosyalizm, (1960’tan sonra)”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi** C:7, İletişim Yay., İst., s.1959.

⁴⁹⁴ Hamit Bozarslan, “İbrahim Kaypakkaya” **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Sol**, İletişim Yay. İst., 2009, s.518.

⁴⁹⁵ **TKP/ML kurucusu Arslan Kılıç bu konudaki özel soruya şu yanıtı verdi:** “İbrahim’in TİİKP çizgisine dönük eleştirileri, Kemalizm ve Cumhuriyet Devrimi konusundaki eleştiri ve görüşleri dışında, bir örgütsel ayrılığı gerektirecek boyutta ve nitelikte değildi. Türkiye için MDD stratejisini, yani aşamalı devrim teorisini, silahlı mücadeleyi, kırsal bölgelerden şehirlerin fethi çizgisini,

TKP/ML orijinli örgütlere göre Kaypakkaya önceleri TİİKP'yi “devrimci” bir rotaya sokma gayretindeydi. Ancak onun bu çabasının yeterli koşulları bulunmamaktaydı. Yoğun süren bir ideolojik mücadele sonrasında Marksist-Leninist bir çizgiye çekilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varıldı.⁴⁹⁶

Kaypakkaya'ya göre Aydınlikçılarla ilk önemli ayrışma PDA'nın Mihri Belli'nin çizgisini benimsemeye başladığı dönemde olmuştur. Kaypakkaya Mihri Belli'de cisimleştirdiği Kemalizm tahlillerini PDA'nın “revizyonist”leşmesinin öncelikli alanlardan biri olarak görüyordu ona göre “PDA revizyonizmi”, demokratik devrimin özünün toprak devrimi olduğunu ve köylülerin devrimci rolünü reddediyordu. Silahlı mücadeleyi, “henüz şartların elverişli olmadığı” gerekçesiyle reddediyor, Marksist-Leninist devlet ve devrim teorilerini reddediyordu. Milletlerin kendi kaderlerini tayin hakkını reddediliyor. Burjuva milliyetçiliği devam devam ettiriliyordu. Buna karşılık Belli'nin, “Filipin demokrasisi şartlarında proletarya partisi kurulamaz”, “demokratik devrimde proletarya önderliği zorunlu değildir”, “demokratik devrimden durmadan sosyalizme geçileceği söylenemez” şeklindeki kaba teorileri terkedilmişti. Onun dışında, Mihri Belli'nin Kemalizm tahlili, tarih tahlili, Türkiye’ de karşı-devrim teorisi devam ettiriliyordu.⁴⁹⁷

Kaypakkaya'ya göre geçmişten gelen sosyalist birikimi temsil eden gerek TİP gerekse Mihri Belli gibi simalar revizyonist çizginin farklı kanatlarıydı. TİİKP ise bu sürece eklenen bir seyir izlemiştir:

“Gerek TİP hareketi, gerekse M. Belli hareketi sınıf muhtevası itibarıyla; milli burjuvazinin iki siyasi akımıydı. Ne var ki, suratlarına sosyalizm maskesi takınışlardı. Bu iki

---

devrimde işçi sınıfının öncü, köylülüğün temel güç olduğunu, Sovyetler Birliği'nde geriye dönüşün tamamlandığını ve sistemin sosyal-empyalist bir karakter taşıdığını, Marsizm-Leninizm'e Mao Zedung'un katkısını, Kürt sorununun birlik ve devrimin menfaati temelinde çözümünü vb. İbrahim de savunuyordu. Ama İbrahim'den farklı olarak TİİKP önderliği ve Doğu Perinçek, silahlı mücadele ve Çin Devrimi modeli konusunda, bunları genel olarak savunmak ve hatta pratiğine de girmekle birlikte, dogmatik olarak taklit noktasında daha gerçekçiydi. Türkiye'nin maddi gerçekliğini kavrama ve savunulan çizginin o gerçeklerle çelişmesini görme noktasında, daha birikimli, daha gerçekçi ve daha bilimsel bir tutum içindeydi. İbrahim, köylü kültürünün uç noktalara savrulmaya açık etkisinden kurtulamamıştı. Ayrıca, Deniz ve Mahir'lerin silahlı mücadelede ön aldığını düşünüyordu.” 6 Şubat 2012.

⁴⁹⁶ http://www.bolsevikparti.org/brosurler_kitaplar/biz_kimiz/biz_kimiz_kapakli.pdf, 10 Ekim 2012.

⁴⁹⁷ İbrahim Kaypakkaya, “Şafak Revizyonizmi ile Aramızdaki Ayrılıkların Kökeni ve Gelişmesi”, **Seçme Eserler 1**, Umur Yayıncılık, s.219.

akımın ipliği çoktan pazara çıktığı için, bunların üzerinde uzun uzadıya durmanın artık gereği yoktur. Şimdiki Şafak revizyonizmi, işte bu iki burjuva kliği arasında mücadelenin sertleştiği bir ortamda, Kasım 1968’de, Aydınlık Sosyalist Dergi (ASD) ile, Belli’nin kuyruğundan sahneye çıktı. Her konuda Mihri Belli’ye sadık bir çizgi izledi. Mihri Belli’nin kaba-saba teorilerini ve saçmalıklarını enine boyuna geliştirdi. İşçi ve köylü edebiyatıyla M. Belli revizyonizmini süsledi.”⁴⁹⁸

TİİKP’den ayrılık nedenlerinin açıklandığı metinde Kaypakkaya “Kemalizm mirasçılığının” en önemli ayrılık nedenlerinden biri olarak belirlemektedir. Kaypakkaya burada Türk Devrimi’nde devrimin önderliği ile devrime katılan kitlelerin arasına sınır çizmektedir. Ona göre sahip çıkılması gereken miras Kemalistler değil onların adeta “kandırdığı” halk kitleleridir:

“Şafak revizyonistlerinin Türkiye tarihini nasıl Mihri’ci bir gözle değerlendirdiklerini, Kemalizm dalkavukluğu yaptıklarını ayrı bir broşürde ele alacağız. Burada kısaca şunu belirtelim ki, Kemalist hareketin değerlendirilmesinde Şafak revizyonistleri, reformcu burjuvazinin sözcülerinden olan Ecevit’ten daha sağda ve Kemal Satır grubuna daha yakındır. Ecevit’in bile kabul etmek istemediği mirasa, Şafak revizyonistleri, aç gözlü miras düşkünlerinin psikolojisiyle sarılmakta ve bu “değerli” mirası sağa sola reklam etmeye çalışmaktadırlar. Kemalistlerin “tam bağımsızlık” ilkesi, “yarı-sömürge” yapıyı seve seve kabullenmek anlamına gelir ve komünistlerin bunda sahip çıkacakları hiçbir şey yoktur. Kemal Satır’a layık bir mirastır bu. Bize gelince, biz, her milliyetten emekçi halkın, yiğit işçilerimizin ve köylülerimizin mücadelelerinin mirasçısıyız. Kemalistlerin Kurtuluş Savaşı’nda başına geçerek köreltikleri, daha sonraları da her fırsatta hunharca ezdikleri kitlelerin tükenmez enerjilerinin, destanlar dolduran yiğitliklerinin,

---

⁴⁹⁸ İbrahim Kaypakkaya, “Şafak Revizyonizmi ile Aramızdaki Ayrılıkların Kökeni ve Gelişmesi”, **Seçme Eserler 1**, Umut Yayıncılık, s.218.

sönmez mücadele azimlerinin, yakıcı sınıf kinlerinin mirasçılarımız. Şafak revizyonistlerinin miras diye ellerinde tuttıkları şeyin gerçek mahiyetlerini emekçi kitleler iyi bilirler. O miras, köylülerimizin ensesine dayanmış jandarma dipçığıdır, karakol dayığıdır, toprak ağalarının kırbacıdır, kitleler için açlık ve felaket getiren her şeydir. Azınlık milliyetlere zulümdür. İngiliz, Fransız ve Alman emperyalistleriyle “sınıf kardeşliği” nişanesidir! O mirası elinizde tuttukça, emekçi kitleler size nicedir içinde taşıdıkları yaman bir öfkeyle bakacaklardır.”⁴⁹⁹

Kaypakkaya bu eleştirilerinden sonra TİİKP’den çıkarıldı. Doğu Anadolu bölgesinde birlikte hareket ettikleri onun görüşlerini paylaşan arkadaşlarıyla birlikte İstanbul, Malatya, Tunceli, Diyarbakır ve Siverek’te kadrolaşma ve koordinasyon komitesi oluşturuldu.⁵⁰⁰

TİİKP Doğu Anadolu Bölge Komitesi sorumlusu olan Kaypakkaya’nın farklı görüşlerinin ağırlık kazanmasıyla bu bölgede faaliyet gösteren kadroların önemli bir bölümüyle birlikte TKP/ML- TİKKO (Türkiye Komünist Partisi/ Marksist Leninist-Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) akımının kuruluşu gerçekleşmişti.

Kaypakkaya’nın Kemalizm eleştirilerini telaffuz etmeye başladığı ilk görüşleri de bu mektupta yer alıyordu. Kısaca ele aldığı bu bölümü daha sonraki yazılarında ayrıntılandıracaktır:

“Kemalizm konusundaki metindeki görüşlere katılmıyorum. Kemalizm kurtuluş savaşını içindeyken emperyalizm ve feodalizm ile uzlaşmaya ve karşı devrimciliği temsil etmeye başlamıştır. Halka ve komünistlere alçakça düşmanlık gütmüş ve onlardan gelen her hareketi gaddarca ezmiştir. Mao Zedung’un Yeni Demokrasi Kitabında aldığı dipnotunda, Stalin’de bundan söz ediyor. Ayrıca Şnurov’un kitabındaki bilgiler son derece öğreticidir. Mustafa Kemal’in “tam bağımsızlık” ilkesi pratikte (1938’e kadarki iktidar döneminde) görüldü gibi, emperyalizme teslimiyet, yarı

---

⁴⁹⁹ A.e.s., 318- 319.

⁵⁰⁰ Ertuğrul Kürkçü, “12 Mart ve Silahlı Mücadele” STMA, C: 7, s.2194.

sömürgeciliği seve seve kabullenmesidir. Mustafa Kemal'in Sun yat Sen ile kıyaslanması doğru değildir. Olsa olsa Çankayşek'le kıyaslanabilir.⁵⁰¹

Kaypakkaya ayrılıkların yaşandığı dönemde kendi tutamlarını özetlerken TİİKP önderliğinin geçmişten devralınan Sosyalist-Kemalist ortak düşünsel birikimin sahiplenilmesi noktasında tavrını ortaya koymuştu. Bunlar genel olarak legal yayın faaliyetinin esas olması, İşçi köylü çalışma komitesi ve bürolar şefliğinde örgütlenme, köy çalışmasının tali tutulması, silahlı mücadelenin durmaksızın kösteklenmesi, illegal faaliyetin ikinci plana itilmesi, burjuva demokrasisine bel bağlanması, baş çelişkinin ve temel gücün yanlış tespit edilmesi, feodalizmi ve toprak devrimini inkara varan Boratav'cı görüşlerini savunulması, Kıvılcımlı'cı, Mihri'ci Devrimci Güçbirliği anlayışının ve Kemalizm görüşünün benimsenmesi, anti-Marksist-Leninist faşizm teorilerinin piyasaya sürülmesi, askeri darbecilikle halk savaşının bağdaştırılmaya çalışılması ve benzeri konularda olacaktır.⁵⁰²

Parti çizgisini eleştirdiği ilk önemli yazısı ise milli mesele üzerine “Türkiye ‘de milli mesele” yazısıydı.⁵⁰³ Elbette Darbe'nin “sert” niteliği parti içindeki ideolojik tartışmaların ve niyetlerin gün ışığına çıkmasında etkili olmuştu. Kaypakkaya temelde “Şafak revizyonizmi” olarak adlandırdığı Doğu Perinçek önderliğine karşı belli eleştirilerde bulunuyordu. Bunlardan en önemlileri partinin söylem düzeyinde silahlı mücadeleyi savunsa da özde bu çizgiden uzak olmasıydı. Aydınlıkçılar sonraki muhasebelerinde TKP/ML hareketinin kendi içinde buldukları ideolojik hataların bir sonucu olarak ortaya çıktığını kabul etmişlerdir. Bunların en önemlisi ise sübjektivizm ve aceleciliktir.⁵⁰⁴ O dönemde İbrahim Kaypakkaya ile birlikte TKP/ML kurucularından olan Arslan Kılıç'a göre de TKP/ML'nin bu dönemki ideolojik çizgisi esas olarak öznelcilik ve dogmatizm hatalarının etkisindedir:

“1972 teorisi ve siyasi çizgisi, bir dizi öznelcilik ve dogmatizm hatası içeriyordu. Biri dizi temel sorundaki tahlil

⁵⁰¹ Turhan Feyizoğlu, **İbo, İbrahim Kaypakkaya**, Ozan Yayıncılık, İst., 2000, s.185.

⁵⁰² **A.e.**, s.244.

⁵⁰³ Tarkan Tufan, **İbrahim Kaypakkaya Hayatı ve Fikirleri**, Nokta Yay., İst., 2008, s.147.

⁵⁰⁴ “TİKP Bilançosu” **Teori**, s.16. (6-53).

ve tezler, somut duruma uymama bakımından öznel; esas olarak kitabi bilgilere, başka zamanlarda, başka ülkeler devrimleri (esas olarak da Çin devrimi) deneylerini kopya edilmesine (taklitine) dayanma bakımından da dogmatikti. ... O gün görüp kavramamızın nedeni, nesnel bir olgu olarak bilgi ve deneyim yetersizliğine; ikinci nedeni ise, bu konularda, ayrıldığımız TİİKP'den getirdiğimiz öznelcilik ve dogmatizm yükleriydi. Bunların sonucu olan bir üçüncüsü ise o tahlil ve tezleri pratikte sınavıp sonuçlarını görecektir yeterli zamanı bulamamış olmamızdır.”⁵⁰⁵

Kaypakky'a'nın kendi ideolojik hattını oluşturmaya çalıştığı dönemde TİİKP'ye esas eleştirisi ise Kemalizm konusunda olacaktır. Öyleki bu tez çalışmasının hazırlanmasında Kaypakky'a'nın görüşleri büyük etkindir. Çünkü O, Türk Devrimi konusundaki görüşleriyle döneminin en önemli kutbu olacaktır. Kemalizm'e karşı “sol” ve “sağ” eleştiriler Türk solunda onun fikirlerine göre kendini konumlandırmıştır.

TKP/ML'nin fikri temelleri Kaypakky'a'nın, TİİKP'nin Doğu Anadolu Bölge Komitesi sorumlusu olarak görev yaptığı dönemde kaleme aldığı “*Şubat Kararları*” sonrası daha da geliştirdiği “*Şafak Revizyonizmi'nin eleştirisi, Türkiye 'de Milli Mesele, Türkiye 'de Kemalist hareket, Kemalist iktidar dönemi, 2. Dünya savaşı yılları ve 27 Mayıs hareketi, Başkan Mao'nun kırmızı siyasi iktidar öğretisini doğru kavrayalım*” başlıklı uzun bildirimlerden oluşan metinlerdi. Bu yazılar daha sonra Seçme Eserler olarak yayınlandı. Kaypakky'a Türk sol hareketinde Türk Devrimi'ne bakışta görülen kırılmaları bütün açıklığıyla yansıtan bir simaydı. Onun da tıpkı THKO ve THKP-C örneklerinde olduğu gibi özellikle gençlik mücadelesinin yükseldiği dönemde Türk Devrimi'ne ve Kemalizm'e bakışıyla sonraki dönemdeki bakışı önemli farklılıklar içeriyordu. Büyük ölçüde “İkinci Kuvayi Milliye” söylemine dayanan antiemperyalist gençlik hareketinin fiili önderlerinden olan Kaypakky'a bu dönemde Türk solunda milli mücadele ve devrimlerin önemini ortaya koyuyordu.⁵⁰⁶

⁵⁰⁵ Arslan Kılıç, “24. Yılında TKP/ML İle İlgili Bir Muhasebe, Bir Değerlendirme” **Teori** (Nisan 1994), S: 64, s.10.

⁵⁰⁶ İbrahim Kaypakky'a, **Seçme Yazılar 1**, Umut Yay. İst., 1993, s.161-167.

Bozarslan'a göre de Kaypakkaya bu görüşlerini oluştururken de biz zamanlar bir eserinden yola çıkarak "Deccal" diyerek suçladığı Hikmet Kıvılcımlı ile Kemalizm karşıtı fikirlerde daha sonraki süreçlerde ideolojik olarak birleşmektedir.⁵⁰⁷

Hareketin kurucu önderlerinden olan Ali Mercan da bu dönemde TKP/ML'nin TİİKP 'ye yönelttiği Kemalizm eleştirilerinin özünde "emperyalizm" olgusunu kavramamaktan kaynaklandığı özeleştirisini yapmaktadır:

"Emperyalizm çağında gerçekleşen Ekim Devrimi'yle birlikte, ulusal sorunu özü ve yarı sömürgelerdeki burjuva hareketlerin oynadığı rol de değişikliğe uğramıştır. Milli hareketler, emperyalizme karşı dünya çapındaki proleter devrimini bir müttefiki haline gelmiştir. Burjuva hareketlere karşı tavrımızı ise onu emperyalizme karşı tutumu belirlemektedir. Kaypakkaya, Kemalizm'i ve ulusal kurtuluş savaşını bu perspektiften uzak durarak değerlendiriyor. Lenin Stalin ve Mao'nun Kemalist harekete ilişkin tahlillerini reddediyor."⁵⁰⁸

2.4.9. Kaypakkaya'da Kurtuluş Savaşı'nın ve Önderliğinin Sınıfsal Karakteri, Devrimde Dinamiklerin Niteliği.

Kaypakkaya'nın görüşlerine bakış, Türk Solu'nda iki ana gruba ayrılacaktır. Kimi yazarlar Kaypakkaya'nın Türk Devrimi konusundaki görüşlerinin dönemine göre son derece devrimci ve çığır açıcı bir özelliği olduğunu savunmuşlardır. Adeta Kaypakkaya Kemalizm "paradigma"sına cesurca müdahale etmiş onun ideolojik hegemonyasını yıkmaya çalışan yegane örnek olmuştur.⁵⁰⁹ İkinci gruptakiler ise daha çok Kemalist devrimlerin sosyalizm için rolünü olumsuzlayan görüşlerdir. Bunlara göre Kaypakkaya'nın görüşleri sol sektör görüşleridir. Bu fikirler esas olarak Aydınlik Hareketi ve etki alanında kesimler tarafından savunulacaktır.

Kaypakkaya'nın Türk Devrimi konusundaki görüşleri öncelikli olarak içinde

---

⁵⁰⁷ Hamit Bozarslan, "İbrahim Kaypakkaya" **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Sol**, İletişim Yay. İst., 2009, s.518., Ayrıca baknz: Hikmet Kıvılcımlı'nın Türk Devrimi sürecini değerlendirdiği kitabı, **Yol**, Bibliotek Yay. İst. (y.y) s.45-101.

⁵⁰⁸ Ali Mercan, "TKP/ML Birlik Sorununa Doğru Yaklaşmalıdır", **Teori**, S: 64 (Nisan 1994), s.31.

⁵⁰⁹ Ayrıntılı olarak bu görüşler için bkz. **İbrahim Kaypakkaya Sempozyumu**, Okyay Yay., İst., 2009.

yer aldığı “Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi’nin *Program Taslağının Eleştirisi*”yle başlamıştır. Kaypakkaya’ya göre program taslağı Kemalizm’e ve Türk Devrimi’ne ilerici roller atfediyordu. Kaypakkaya TİİKP’nin sonraları kendilerine göre fazla “sol” buldukları görüşleri daha da “sol”dan eleştiriyordu. Ona göre çağımız proleter devrimleri ve milli kurtuluş savaşları çağı değil yalnızca proleter devrimleri çağıydı. Artık burjuvazi önderliğinde demokratik devrimler gerçekleşemezdi. TİİKP program taslağındaki: “8. Halkımız, 1919- 1 922 yıllarında emperyalizme karşı kahramanca savaşarak Milli Kurtuluş zaferini kanıyla ve canıyla kazandı. Halkımız, Kurtuluş Savaşı’nda ilk proletarya devleti olan Sovyetler Birliği’nden büyük destek gördü. Proleter devrimleri ve milli kurtuluş savaşları çağının ilk kurtuluş mücadelesini veren Türkiye halkları, Asya’nın bütün ezilen halklarının yardımını ve sevgisini kazandı. Onlara cesaret ve umut verdi” ifadeleri Kaypakkaya’ya göre yanlıştı. Bu ifade Kemalizm hayranlığının ürünüydü ve Mao’da Kemalizm’in eski burjuva demokratik devrimlerinin bir parçası olduğunu savunuyordu. Oysaki Mao’nun Türk Devrimi ile ilgili fikirleri bunun aksi yöndeydi.⁵¹⁰

“Proleter devrimleri ve milli kurtuluş savaşları çağının ilk kurtuluş mücadelesi”! Bu ifadede Kemalizm hayranlığı kendisini bir kere daha ele veriyor. Mao Zedung yoldaşın “Kemalist devrimin, proleter devrimleri çağında yer almasına rağmen, dünya proleter devrimlerinin bir parçası değil, eski burjuva demokratik devrimlerinin bir parçası olduğu” yolundaki açık ve kesin ifadesine rağmen ve bu ifade Program Taslağı’nın yazarına tekrar tekrar hatırlatıldığı halde, yine de Kemalist devrimi, dünya proleter devriminin bir parçası imiş gibi gösteren yukarıdaki formülasyon, taslağa girmiştir.”⁵¹¹

Kaypakkaya’ya göre çağımıza özelliğini veren temel karakter milli kurtuluş savaşları değil proleter devrimleridir. Bu çağda milli kurtuluş savaşlarının yer almış

---

⁵¹⁰ Perinçek, **Lenin, Stalin Mao’nun Türkiye Yazıları**, s.192-194., Günümüzde TKPML’nin devamı iddiasındaki yasa dışı Maoist Komünist Partisi’de Birinci Kongre Belgeleri’nde Lenin, Stalin ve Mao’nun Kemalizm ve Türk Devrimi tahlillerini “tali hatalar” olarak değerlendirmektedir. MKP’ye göre bu değerlendirmeleri araştıran ve yazan Doğu Perinçek bu çabasıyla Kemalizm’in “sosyal şöven çizgisini aklamaya çalışmaktadır”. Bkz: **Maoist Komünist Partisi 1. Kongre Belgeleri, İdeoloji, Marksizm, Leninizm, Maoizm**, (http://mkpbim.info/Turkce/Sayfa_icerikleri/Ideoloji/Ideoloji.PDF. (s.11), (10 Şubat, 2012).

⁵¹¹ İbrahim Kaypakkaya “TİİKP Program Taslağının Eleştirisi”, **Seçme Eserler 1**, Umut Yay. İst., s.79-80.

olmasına bakarak “milli kurtuluş savaşları çağı”ndan söz edilemez. Dünya emperyalizmin toptan çöküşe ve sosyalizmin dünya çapında zafere ilerlediği çağdadır. Çünkü, çağı diğer tarihi dönemlerden ayıran en karakteristik özellik budur. Doğu’da milli kurtuluş hareketleri, 1905’lerden itibaren başlamış ve bütün Asya’yı kasırgası içine almıştır. 1917 Ekim Devrimi’nden sonra ise, yeni olan şey, karakteristik olan şey, burjuva önderliğinde devrimlerin sona ermesi, burjuvazinin dünya çapında gerici çizgiye kayması, devrimden korkar hale gelmesi, buna karşılık proletaryanın devrimci eyleminde büyük bir yükselmenin ortaya çıkması, Doğu’da eski tip burjuva-demokratik devrimlerinin sona ermesi, proletarya önderliğinde yeni tip demokratik devrimlerin başlaması ve bunların Sosyalist Sovyetler Birliği’yle birleşmesidir. 1917 Ekim Devrimi ile başlayan yeni tarihi döneme özelliğini veren ve damgasını vuran şeyler bunlardır. Bu yüzden, söz konusu tarihi dönem, “milli kurtuluş savaşları çağı” değil, “proleter devrimleri çağı”dır.⁵¹²

Kaypakkaya program eleştirisinde Kurtuluş Savaşı’nın esas olarak burjuva karakterine dayandığını daha başından beri devrime katılan halk tabaklarına karşı filizlenen karşı devrimin hâkim olduğunu iddia ediyordu. Kurtuluş Savaşı’nın Asya’nın ve dünyanın ezilen ülkelerine ilham kaynağı olduğu doğru değildi. Bu ifadeler elbette Kaypakkaya’nın bu dönemki bilgi birikimiyle sınırlıydı. Türk Devrimi’nin Balkanlar’dan Çin’e uzanan bir coğrafya da büyük etkileri gözden kaçıyordu. Temel bakış açısı Sovyet Devrimi’nin Türk Devrimi gibi ulusal demokratik devrimlerle olan bağının nesnel olarak tahlil edilememesiydi, Türk Devrimi’nin dinamiklerine aşırı öznel bir bakış açısı hâkimdir. Devrime önderlik eden ve ona katılan güçlerin değerlendirilmesi günün şartlarının nesnellüğünden uzak görünmektedir. Adeta devrimi yapan güçler devrim yaptığı halde “burjuvazinin arkasına takılmakla” suçlanmaktadır:

“Çağ, “proleter devrimleri ve milli kurtuluş savaşları çağı” olduğuna göre ve Kemalist devrim, bir milli kurtuluş savaşı olduğuna göre, eh, Kemalist devrim o tarihi dönemde yer alan devrimlerin bir parçası, normal ve tipik bir örneğidir. Mao Zedung yoldaş, Kemalist devrime, “eski tip burjuva-demokratik devrimlerinin bir parçasıdır” demekle, bir istisna saymakla hata etmiştir (!) İşte varılan harika sonuç! Hem, yukarıda öyle bir

---

⁵¹²A.e., s.79-80.

ifade kullanılmıştır ki, sanki övgü yağdırılan halk değil, burjuvazidir. Zaten ifadenin bütününün verdiği izlenim, Kemalist devrimin bir halk devrimi olduğudur. “Türkiye halkları, Asya’nın bütün ezilen halklarının yardımını ve sevgisini kazandı. Onlara cesaret ve umut verdi”. Niçin, çıplak gerçek süslü ve gösterişli sözlere feda ediliyor? Halkımız, Kurtuluş Savaşı’na dişi ile, tırnağı ile, eti ile, kemiği ile katıldı! Kanını akıttı! Canını verdi! Ama, bağımsız bir kuvvet olarak değil; kaypak, tutarsız, korkak ve ikiyüzlü burjuvazinin ve toprak ağalarının arkasında katıldı! Bu yüzden, devrim, halkın kanı-canı pahasına başarıya ulaştığı halde, ona karakterini veren burjuvazi ve toprak ağalarıydı.... Yani devrim, içinde karşı-devrimin tohumlarını taşıyordu ve bu tohumlar gittikçe filizleniyordu. Bu sebeple, “Asya’nın bütün ezilen haklarına” “cesaret ve umut” veren bir devrim hareketi söz konusu değildir! Halklara Ekim Devrimi “cesaret ve umut” vermiştir; Çin Devrimi vermiştir; Vietnam Devrimi vermektedir. Çünkü bunlar ezilen halkların, emekçilerin zaferi ve kurtuluşu ile sonuçlanmıştır.⁵¹³

Kaypakkaya, Türk Devrimi’nin bırakın ezilen uluslara ve halklara ve kurtuluş ilhamı vermesini, aksine diğer ülkelerin mali oligarşilerine ve burjuvazilerine devrimleri karşı devrime dönüştürme cesareti verdiği iddiasını öne sürmektedir. Kemalist devrimin sonucunda, halk yine ezilen ve sömürülen, tahakküm edilen bir kitle olarak kalmıştır. Bu sonuç Asya’nın halklarından çok Asya’nın korkak burjuvazisine cesaret ve umut vermiştir. Örneğin burjuvazinin Kemalist Devrim’in bir benzerini kendi ülkesinde gerçekleştirmek için nasıl can attığı Çin’de görülmüştür. Kemalist Devrim’in sonucundan “cesaret ve umut” bulan bir başka sınıf da, emperyalist ülkelerin mali-oligarşisidir. Bunlar, geri ülkelerdeki burjuva önderliğindeki milli devrimlerin sonuçlarını kendi emellerine alet etmenin “cesaret ve umudu” içindedirler. Devrimi, karşı-devrime dönüştürmenin “cesaret ve umudu” içindedirler. Kemalist devrimin giderek vardığı nokta, bunların, burjuva önderliğindeki milli hareketlerden “cesaret” almakta ve gerici “umut”lara kapılmakta haklı olduklarını göstermiştir.⁵¹⁴

Türk Devrimi Kaypakkaya’ya göre daha Kurtuluş Savaşı’nın verildiği süreçte gerici bir karakterdedir. Buradaki temel ayrım milli hareketlerin burjuvazinin ya da

---

⁵¹³ A.e., s.80-81.

⁵¹⁴ A.e., s.80-81

proletaryanın öncülüğünde gerçekleşip gerçekleşmemesidir. Türk Devrimi'nde bu, birinciden yana ilerleyen bir süreçtir. Bu da onun gelişme dinamiklerini emekçi sınıflar aleyhine engellemiştir. Bunun yanında dönemin TKP'si de Kaypakkaya'ya göre yanlış politikalar yürütmüştür. Proletaryanın öncülüğünde bir devrimin koşulları olmamasına rağmen Kaypakkaya TKP'nin öznel iradesiyle devrimin önderliğinin ele geçirilebileceğini ve rotasını değiştirilebileceğini savunmaktaydı. TKP sağ bir çizgi izlemişti. Eğer TKP, doğru bir çizgi izleyebilseydi, uzun süreli savaş içerisinde devrimin önderliği ele geçirilebilir, kararsız, tutarsız, korkak burjuvaziyi etkisiz hale getirebilir, halk ordusunu teşkil edebilir, işçi-köylü temel ittifakını ve bu temel ittifak üzerinde halkın birleşik cephesini gerçekleştirebilirdi.⁵¹⁵

Kaypakkaya'nın TİİKP'ye getirmiş olduğu en önemli eleştiri argümanlarından birisi de Kurtuluş Savaşı'na önderlik eden milli burjuvazinin daha başında itibaren toprak ağalarıyla işbirliği halinde olması iddiasıdır. Onun devrimi yapan sınıfın karakterine göre Kemalist Devrim, Türk ticaret burjuvazisinin, toprak ağalarının, tefecilerin, az miktardaki sanayi burjuvazisinin, bunların üst kesiminin bir devrimidir. Devrimde, hem komprador Türk büyük burjuvazisi, hem de milli karakterdeki orta burjuvazi yer almıştır. 2) Devrimin önderleri, daha antiemperyalist savaş yıllarında iken, İtilaf emperyalizmi ile el altından işbirliğine girişmişler; emperyalistler Kemalistlere karşı hayırhah bir tutum takınmış, bir Kemalist iktidara rıza göstermeye başlamıştır. Kemalistler, emperyalistlerle barış imzaladıktan sonra bu işbirliği daha da koyulaşarak devam etmiş, Kemalist hareket “özünde köylülere ve işçilere, bir toprak devrimi imkanına karşı” gelişmiştir.⁵¹⁶

Kaypakkaya yalnızca Kemalistlerin ittifak güçleri ve Kurtuluş Savaşı'nın niteliği konularında değil Türkiye'de sınıfların gelişimi ve sınıfsal güçlerin Türk Devrimi'ndeki rolü konularında da TİİKP'den farklı görüşleri savunuyordu. Ona Türk Devrimi bir bütün olarak belli noktalarda bir değişime yol açsa dahi, devrim sonrasında ülkenin yarı sömürge ve yarı feodal yapısı korunmuştur. İktisadi yapıda bir değişiklik olmamıştır:

“Kemalist hareketin sonucunda, Türkiye'nin sömürge, yarı-

---

⁵¹⁵ A.e., s.84.

⁵¹⁶ A.e., s.86.

sömürge ve yarı-feodal yapısı, yarı-sömürge ve yarı-feodal yapı ile yer değiştirmiştir. Yani yarı-sömürge ve yarı-feodal iktisadi yapı devam etmiştir. Sosyal alanda, eski komprador büyük burjuvazinin ve eski bürokrasinin, ulemanın hâkim mevkiini, milli karakterdeki orta burjuvazi içinden palazlanan ve emperyalizmle işbirliğine girişen yeni Türk burjuvazisi, eski komprador Türk büyük burjuvazisinin bir kesimi ve yeni bürokrasi almıştır. Eski toprak ağalarının, büyük toprak sahiplerinin, tefecilerin, vurguncu tüccarların bir kısmının hâkimiyeti devam etmiş, bir kısmının yerini yenileri almıştır. Kemalist iktidar bir bütün olarak, milli karakterdeki orta burjuvazinin çıkarlarını temsil etmemekte; yukarıdaki sınıf ve zümrelerin menfaatini temsil etmektedir.”⁵¹⁷

Kaypakkaya’ya göre bizim gibi yarı sömürge yarı feodal ülkelerde burjuva devrimleri gerçekleşse dahi iktidar biçimsel değişikliklere uğrar. Özde ise burjuva demokratik bir rejim kurulsu bile rejimin esas niteliği faşist diktatörlüktür. Bu burjuva cumhuriyeti ise yeni hâkim sınıfların çıkarlarına göre konumlandırılan bir sistemi tesis edecektir:

“Politik alanda, hanedanlık çıkarlarıyla birleştirilmiş olan meşrutiyet idaresinin yerini, yeni hâkim sınıfların çıkarlarına en iyi cevap veren idare, burjuva cumhuriyeti almıştır. Bu idare, sözde bağımsız, gerçekte ise siyasi bakımdan emperyalizme yarı-bağımlı bir idaredir. Kemalist diktatörlük, sözde demokratik, gerçekte askeri faşist bir diktatörlüktür. Kurtuluş Savaşı’nı takip eden yıllarda, devrimin baş düşmanı Kemalist iktidardır. O dönemde, komünist hareketin görevi, hâkim mevkiini kaybeden eski komprador burjuvaziye ve toprak ağaları kliğine karşı Kemalistlerle ittifak değil (böyle bir ittifak zaten hiçbir zaman gerçekleşmemiştir), komprador burjuvaziye ve toprak ağaları kliğini temsil eden Kemalist iktidarı devirmek, yerine işçi sınıfı önderliğinde ve işçi-köylü temel ittifakına dayanan demokratik halk diktatörlüğünü kurmaktır. Türkiye’de Kurtuluş Savaşı’nın sonundan itibaren komprador büyük burjuvazi ve toprak ağaları iktidara hâkimdir. Fakat komprador büyük burjuvazi ve toprak ağaları iki büyük siyasi kliğe ayrılmıştır.

---

⁵¹⁷ A.e., s.87.

İktidara ve devlet mekanizmasına hâkim olan klik, önce İngiliz-Fransız emperyalizminin, 1935'lerden itibaren de Alman emperyalizminin işbirlikçiliğini yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı öncesine kadar, genel olarak orta burjuvazi de bu kliğin peşinde harekete katılmıştır.”⁵¹⁸

Kaypakaya'nın görüşleri Türkiye'nin ilk sosyalist örgütlenmelerine bakışta da TİİKP ile çatallanmalar göstermektedir. Bu fikirlerin elbette dönemin Kemalist politikalarıyla doğrudan ilintisi olacaktır. Kaypakaya, TİİKP'nin, TKP, Mustafa Suphi ve Şefik Hüsnü'ye bakışını çelişkili bulmaktadır. TİİKP yer yer komünist hareketin çizgisini olumlayan tavrından dolayı TİİKP'nin “oportünist veya revizyonist” eğilimler içinde olduğu sonuçları çıkartılabilmektedir. Ona göre ise TKP'nin tek gerçek ve devrimci dönemi Mustafa Suphi dönemidir. Kemalistler Suphi'ye öldürmüş ve bundan sonra Komünist hareket Türkiye'de revizyonistlerin eline geçmiştir: Şefik Hüsnü, otuz yıllık önderliği boyunca, revizyonist bir çizgi izlemiş, önderliğindeki TKP, bir müddet, Türkiye'de devrimi “sosyalist devrim” olarak tespit etmiş ve bunu da Kemalist iktidardan beklemiştir. ayrıca Hüsnü Kemalist iktidarın demokratik devrimin görevlerini tamamlamasını ve sosyalist devrim için yolu düzlemesini beklemeye koyulmuştur. TKP, köylülerin devrimci rolünü reddetmiştir. Kemalist iktidara kölece bir bağlılık göstermiş, Refik Saydam Hükümeti'ni destekleyecek kadar Marksizm-Leninizm'den uzaklaşmıştır. Kaypakaya'ya göre dönemin TKP'si ‘Kemalist iktidarın, azınlık milliyetlere, özellikle Kürt milletine uyguladığı baskı politikalarını da tasviple karşılamıştır.’⁵¹⁹

TİİKP yine bir başka yerde TKP ve Kemalistler ilişkisi üzerinden eleştirilmektedir. TKP mirasına sahip çıkılması doğru değildir. Çünkü Kaypakaya için TKP demek yalnızca Mustafa Suphilerin mirasıdır. Onun dışındaki komünist birikim öyle veya böyle Kemalizm'le “işbirliği yaptıklarından” komünist bir miras olarak benimsenmemelidir:

“Şafak revizyonistleri TKP'nin, M. Belli'ye, H.

---

⁵¹⁸ A.e., s.80.

⁵¹⁹ A.e., s.92.

Kıvılcımlı'ya ve Yakup Demir'e layık revizyonist geçmişinin mirasçılığını da kimseye bırakmıyor. TKP konusundaki görüşlerimizi de ayrı bir broşürde ele aldığımız için burada üzerinde durmuyoruz. Kısaca belirtelim ki, TKP, Mustafa Suphi yoldaşın ölümünden sonra, kesin sağcı ve revizyonist bir çizgi izlemiştir. Partinin önderliğini ele geçiren Şefik Hüsni, Kemalistlerden sosyalist devrim yapmalarını bekleyecek kadar Marksizm-Leninizm'den uzaklaşmıştır. Şefik Hüsni önderliğindeki TKP, köylülerin devrimci rolünü asla kavramamıştır; işçi-köylü ittifakını asla kavramamıştır; daima burjuvaziyle ittifak kurmaya çalışmış ve daima da bunun cezasını çekmiştir, ama bu cezayı işçi sınıfımıza ve yoksul köylülerimize de çektirmiştir; Şefik Hüsni önderliğindeki TKP, Kemalist iktidara sonsuz bir sadakat beslemiştir; silahlı mücadele yolunu reddetmiştir; önce Kemalist iktidarın tedrici devletleştirmeler yoluyla sosyalizme!) varmalarını beklemiş, sonra da hayal kırıklığına uğrayarak Kemalistlerin sosyalist devrim için şartları olgunlaştırmasını beklemeye koyulmuştur; Kemalist iktidarın azınlık milliyetlere yönelen zulüm ve baskılarını alkışlamıştır. Bu miras, bizim aç gözlü miras düşkünü bezirganlara pek yakışıyor. TKP mirasında, kendi revizyonist tezlerini destekleyecek pekçok şey bulacaklarına eminiz. Fakat, komünizm davasına gerçekten bağlı bir hareket böyle bir mirası reddeder.⁵²⁰

2.4.10. Kaypakkaya'nın TİİKP ve Doğu Perinçek İle Temel Türk Devrimi Tartışmaları

Kaypakkaya, TİİKP'ye karşı eleştirilerini yoğunlaştırdığı ayrılık döneminde Aydınlıkçılar "Şafak revizyonistleri" olarak adlandıracak ve bundan sonraki eleştirilerinin esasını Türk Devrimi, Kemalist hareket, Kemalist iktidar dönemi ve sonrasındaki tarihsel gelişmeler üzerine yoğunlaştıracaktır. Ocak 1972 yılında kaleme aldığı "*Şafak revizyonizmi ile aramızdaki ayrılıkların kökeni ve gelişmesi, Kemalist hareket, Kemalist iktidar dönemi, ikinci dünya savaşı yılları, savaş sonrası ve 27 mayıs hakkındaki tezleri*" başlıklı yazıları Aydınlıkçıların PDA' dan beri süregelen tezlerini eleştiriye dönüktür. Aydınlıkçıların Türk Devrimi

---

⁵²⁰ İbrahim Kaypakkaya, "Şafak Revizyonizmi ile Aramızdaki Ayrılıkların Kökeni ve Gelişmesi", *Seçme Eserler 1*, s.319.

değerlendirmelerine ilgili bölümde değinilmişti. Burada Kaypakkaya'nın bu eleştiriler üzerinden görüşleri üzerinde durulacaktır. Kaypakkaya'nın eleştirileri esas olarak bu dönemde okuduğu Sovyet yazar Şnurov'un değerlendirmelerine dayanmaktadır. Kaypakkaya dönemin Bolşevik Partisinin ve Stalin'in de benzer görüşleri paylaştığını iddia etmektedir. Aydınlikçılar ise dünya komünist hareketinin bu dönemde Türk Devrimi'ni çok farklı değerlendirdiği üzerinde durmaktaydılar.⁵²¹

Kaypakkaya'nın önce "Şafak Revizyonistleri olarak adlandırdığı TİİKP önderliğinin Kemalizm konusundaki tezlerini özetlemekte sonra da bunları yoğun bir eleştiri bombardımanına tutmaktaydı. TİİKP tezleri şöyleydi:

- Milli Kurtuluş Savaşımız, milli burjuvazinin önderliğinde yürütüldü.
- Kurtuluş Savaşımız "proleter devrimleri ve milli kurtuluş savaşları çağının ilk kurtuluş mücadelesidir".
- Kurtuluş Savaşımız, "Asya'nın bütün ezilen halklarına cesaret ve umut vermiştir.
- Milli Kurtuluş Savaşı'yla, "Osmanlı Sultanlığı ve komprador burjuvazi yıkılmıştır".
- Kemalist iktidar, siyasi bakımdan bağımsız bir milli burjuva diktatörlüğüdür. "M. Kemal'in emperyalist işbirlikçisi olduğunu iddia edenler, burjuva idealistleridir."
- "İktidarı ele geçiren yeni Türk burjuvazisi, büyümek ve zenginleşmek için devlet eliyle milli burjuva yaratmaya girişti."
- Kemalist burjuvazinin halk üzerindeki diktatörlüğü, milli burjuvazinin karakteri icabı, emperyalizmle ve feodalizmle uzlaştı."
- Milli burjuva yaratma eğilimiyle semiren yeni Türk burjuvazisinin içinden, işbirlikçi büyük burjuvazi çıktı.
- Kemalizm, orta burjuvazinin devrimci kesiminin ideolojisidir". "Mustafa Kemal'in ilkeleri faşizmle asla bağdaşmaz". Mustafa Kemal, halkımızın ilerici tarihinin bir parçasıdır".
- "M. Kemal'in tam bağımsızlık ilkesinin mirasçısıyız". "Bu mirası faşistlere terk edemeyiz, ona sıkı sıkıya sarılmamızdır."
- "Lenin, Stalin, Mao Zedung'un Mustafa Kemal tahlilleri bize ışık tutsun."⁵²²

⁵²¹ Bkz: **Komünern Belgelerinde Türkiye, Kurtuluş Savaşı ve Lozan**, Derleyen: Doğu Perinçek, Kaynak Yay. İst., 1999, bkz. Perinçek, **Lenin, Stalin, Mao'nun Türkiye Yazıları**.

⁵²² İbrahim Kaypakkaya "Şafak Revizyonizminin Kemalist Hareket, Kemalist İktidar Dönemi, İkinci

Kaypakkaya'nın Kemalizm tanımı Sovyet yazarı Şnurov'un⁵²³ eserinden etkilenimlere dayanmaktadır ve esasen hangi sınıfların ittifakıyla oluştuğuna işaret etmektedir. Kaypakkaya'nın tezine göre Kemalist Devrim, esas olarak ticaret burjuvazisinin başını çektiği, fakat bunların bir kısım ağalar, büyük toprak sahipleri ve tefecilerle de ittifakına dayanan bir "milli burjuva" devrimidir ve burjuvazi ilk başlarda halkın desteğini almayı başarmıştır. Kaypakkaya Şnurov'un eserinden faydalanırken milli burjuvazi kavramı üzerinde durmaktadır. Ona göre Şnurov'un kastettiği milli burjuvazi gerçek anlamıyla milli olan bir burjuvazi değildir. Kemalist devrim "milli burjuvazinin devrimidir" derken, Türk olan ticaret burjuvazisinin, toprak ağalarının, tefecilerin az sayıdaki sanayi burjuvazisinin devrimidir demek istemiştir. Ona göre milli mücadeleye önderlik eden kuvvetler İttihat Terakki'nin de içinde olduğu komprador burjuvazidir. Bunların tek amacı işbirliği halinde oldukları emperyalist güçlerin program ve siyasetini uygulamaktır. Kaypakkaya'ya göre Stalin'in üst tabaka olarak adlandırdığı Türk burjuvazisi içindeki güçler de aslında komprador burjuvazidir. Burada bir "özeleştirici" yapan Kaypakkaya daha önceleri Milli Mücadele'ye önderlik eden kuvvetlerin Türk orta burjuvazisi olduğunu sandıklarını fakat Stalin ve Şnurov'u daha dikkatli inceledikten bunun doğru olmadığını gördüklerini belirtmektedir:

"Milli karakterdeki orta burjuvazi, Kurtuluş Savaşı'nın önderi değildir ama, Kurtuluş Savaşı'nda önemli bir rolü vardır. Müdafaa-i hukuk cemiyetleri içinde örgütlenenler, çoğu ticaretle uğraşan Türk komprador büyük burjuvaları, toprak ağaları, tefeciler, kasabaların eşraf takımı ve milli karakterdeki orta burjuvazidir. Kurtuluş Savaşı'na önderlik eden sınıflar, işte bu sınıflardır. Kemalistler, daha Kurtuluş Savaşı yıllarındayken emperyalistlerle işbirliğine giriyorlar: Emperyalistler ufak tefek tavizler vermeye başlayınca, Kemalistler gene, hemen Fransa, İngiltere ve diğer memleketler burjuvazisiyle anlaşmalar imza etmekte gecikmediler." ... Kemalistlerin korkusu şu idi: Savaş devam ederse, emekçi kitleleri yabancı sömürücülere karşı mücadele ile yetinmeyip, kendi yurttaşı olan

---

Dünya Savaşı Yılları, Savaş Sonrası ve 27 Mayıs Hakkındaki Tezleri, Ocak 1972", **Seçme Eserler 1.**, s.120.

⁵²³ Şnurov'un broşürünün orijinal metni için bakınız.: A. Şnurov, **Türkiye Proletaryası**, <http://kutuphane.halkcephesi.net/srunov/index.htm> 11 Ocak 2012.

sömürücülere karşı da savaşa girişebilirlerdi.”⁵²⁴

Kaypakkaya, Stalin’in milli mücadele döneminde İhtilaf Devletleri ile Ankara hükümeti arasında geçen görüşmeler ve Bekir Sami Bey’in çabaları ve sonrasındaki diplomatik ataklarını dile getirmesinin Kemalizm’in gerçek komprador niteliğini öne çıkardığını savunmaktadır. Stalin’in bu dönemde yeni oluşan savaş önderliğinin tutumunun belirsiz olduğunu ve ne yöne gideceğini sürecin belireceğini belirtmişti. Kaypakkaya’ya göre “Şafak revizyonistleri” Kurtuluş Savaşı önderliğinin bu yönünü yanlış değerlendiriyorlardı. Oysa ki tarihsel belgeler Bekir Sami’nin görüşlerinin ne hükümet düzeyinde ne de mecliste kabul gördüğünü ortaya koymaktadır.⁵²⁵

“Demek oluyor ki, Kemalist hükümet, daha Kurtuluş Savaşı içindeyken Avrupalı emperyalist efendileri ile işbirliğine girişmiştir. Şafak revizyonistlerinin sandığı gibi Atatürk’ün ölümünden sonra değil. Nitekim, Kurtuluş Savaşı dört yıl gibi çok kısa bir sürede sona ermiştir. Şafak revizyonistleri, “uzun ve kanlı bir savaş” diyorlar ama, gerçekte Kurtuluş Savaşı çok kısa sürmüştür. Çin Devrimi ile Vietnam Devrimi ile karşılaştırılırsa, kısa sürdüğü anlaşılacaktır. Bunda, İtilaf emperyalistlerinin Kemalist burjuvaziye besledikleri iyi duyguların önemli payı olduğunu kimse inkar edemez.”⁵²⁶

Kaypakkaya bu değerlendirmelere rağmen Kemalistlerin emperyalist işgale karşı verdiği mücadelede haklarını teslim etmektedir. Kemalist Devrim işgal altındaki toprakları kurtarmış, sultanlığı ve emperyalistlere tanınan imtiyazları kaldırmıştı. Fakat buna rağmen Türkiye yarı sömürge olmaktan kurtulamamıştır. Emperyalistlerin baskısı altında eski borçlar kabul edilmiş yabancılara ticaret

⁵²⁴ İbrahim Kaypakkaya “ Şafak Revizyonizminin Kemalist Hareket, Kemalist İktidar Dönemi, İkinci Dünya Savaşı Yılları, Savaş Sonrası ve 27 Mayıs Hakkındaki Tezleri, Ocak 1972” , **Seçme Eserler 1**, s., 124.

⁵²⁵ Nitekim Atatürk Nutuk’da şunları belirtmektedir: “ Sevres Muahedesini, dimağından çıkarmayan milletlerle, itimat esasına müstenit muamelata girişemeyiz. Bizim nazarımızda böyle bir muahede yoktur. Londra’ya giden Heyeti Murahhasamız Reis, bundan bahsetmemiş ise verdiğimiz talimat ve salahiyet dairesinde hareket etmemiş demektir. Hata irtikabetmiştir. Bu hata yüzünden, Avrupa ve bilhassa Fransa efkarı umumiyesinde makus tesirler hasıl olduğu görülüyor.” Bakınız: **Nutuk**, C: 2, Türk Devrim Tarihi Ens. Yay., İstanbul, 1963. s.622.

⁵²⁶ İbrahim Kaypakkaya “Şafak Revizyonizminin Kemalist Hareket, Kemalist İktidar Dönemi, İkinci Dünya Savaşı Yılları, Savaş Sonrası ve 27 Mayıs Hakkındaki Tezleri, Ocak 1972” , **Seçme Eserler-1**, Umut Yay. 2000, s., 124.

serbestisi sağlanmıştı. Kaypakkaya'ya göre Kurtuluş Savaşı'yla sömürgeleştirilmiş topraklar kurtarılmış, sultanlık kaldırılmış fakat yarı-sömürge ve yarı-feodal yapı olduğu gibi kalmıştır. Gerek Jön Türkler, gerekse Kemalistler emekçi sınıfların sırtından iktidara gelmiş, her ikisi de, Türkiye'nin yarı-sömürge yapısını aynen muhafaza etmişlerdi. Jön Türk Devrimi sultanlığı da muhafaza ettiği halde, Kemalist devrim sultanlığı kaldırdı ve bir de işgal altındaki toprakları yani, sömürgeleştirilmiş toprakları kurtardı. Böylece sömürge, yarı-sömürge ve yarı-feodal düzen, yarı-sömürge ve yarı-feodal bir düzen haline geldi.⁵²⁷

Kaypakkaya'nın bu noktada tartışılması gereken en önemli tespitlerinden biri Kurtuluş Savaşı ile birlikte ekonomik siyasal yapıdaki değişim meselesidir. Kaypakkaya Türk Devrimi sonrası göreceli de olsa bir yapısal değişimin olduğunu reddeder. İktidar güçleri içinde bir el değişimi söz konusudur. Bunu ekonomik toplumsal yapıya “devrimci-ilerici” anlamda bir katkısından söz edilemez. Hatta bırakın ilerlemeyi savaştan sonra Türk hâkim sınıfları içinde kompradorlaşma ve emperyalizmle işbirliği daha da artarak sürdürülmüştür. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra komprador büyük burjuvazinin ve toprak ağalarının bir kesiminin hâkimiyetinin yerine, bir başka kesiminin hâkimiyeti geçmiştir. Kemalistlerin toprak ağalarıyla ittifakı ise, savaşın başından itibaren mevcuttur. Savaşın başını çekenler, birbirleriyle kopmaz bağları bulunan, ticaret burjuvazisi, toprak ağaları, tefeciler, o zaman zayıf olan sanayi burjuvazisi idi. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde ağaların ve büyük toprak sahiplerinin bir kısmı da, aynı şekilde yani boşalan Ermeni ve Rum topraklarına el koyarak ortaya çıkmışlardır. böylelikle ve toprak ağalarının bir kısmının hâkimiyeti yerine, komprador burjuvazinin ve toprak ağalarının başka bir kesiminin hâkimiyeti geçmiştir. Kaypakkaya'ya göre, burjuvazinin diğer bir kesiminin komprador niteliği ise, Kurtuluş Savaşı'ndan hemen sonra başlamış ve bunlar gittikçe de daha çok kompradorlaşmıştır. Türk burjuvazisinin emperyalizmle savaş yıllarında gizli kapaklı başlayan siyasi işbirliği, savaştan sonra iktisadi alanda da gelişmiş ve zaten tasfiye edilmeyen yarı-sömürge yapı, bu işbirliğini daha da kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu, elbette Türk burjuvazisinin içinde taşıdığı kötü niyetten ötürü değildir. Eşyanın tabiatı icabıdır. Sermayesi çok cılız olan sermaye güçleri Büyük sermayesi olan Batılı emperyalist burjuvazinin ile rekabet edemeyecek onun la işbirliğien gidecektir.

---

⁵²⁷A. e, s.126.

Türk burjuvazisi bu yolu tutmuş, sermayesini büyötmeye, hâkimiyetini perçinlemeye çalışmıştır.⁵²⁸

Kaypakkaya mevcut ekonomik- toplumsal yapının aynen sürmesini iddia ederken hâkim sınıflar içindeki ayrışmayı vurgulamayı da ihmal etmemiştir. Eski düzenin devamını isteyen sultanlık ve hilafet taraftarları ile yeni düzenini temsilcileri arasında derin çelişkiler oluşmasında rağmen yeni dönemin yapısal anlamda bir dönüşüme yol açmaması elbette bu görüşlerdeki çelişki olarak karşımız acıkmaktadır. Kurtuluş Savaşı ve sonrasında ortaya çıkan sınıfların çelişkileri ve mücadeleleri şabloncu bir temelde ele alınmakta dönemde oynadıkları role göre değerlendirilmemektedir. Kaypakkaya yapısal dönüşümün aniden ve hızla gerçekleşmesini istemektedir. Toplumların diyalektik dönüşüm sürecini gözden kaçırmıştır. İkili karakterin içindeki dönüşüm dinamiklerini değerlendirmek konusunda aceleci bir tutum sergilemektedir:

“Komprador Büyük Burjuvazi ve Toprak Ağaları Kurtuluş Savaşı’ndan Sonra Esaslı İki Siyasi Kampa Bölünmüştür. Kemalist Diktatörlük, Bu Kamplardan Birinin Menfaatlerini Temsil Etmektedir: O yıllarda hâkim sınıflar arasındaki esaslı iki siyasi kamp, şu unsurlardan teşekkül ediyordu: Bir yanda, emperyalizmle işbirliğine girişen ve bu işbirliğini gittikçe artıran yeni Türk burjuvazisi, eski komprador büyük burjuvazinin bir kısmı, ağaların ve büyük toprak sahiplerinin bir kısmı, memurların ve aydınların en üst ve imtiyazlı tabakaları. Öte yanda, henüz tamamen tasfiye edilemeyen komprador burjuvazinin diğer bir kısmı, ağaların ve büyük toprak sahiplerinin başka bir kesimi, feodalizmin ve Sultanlığın ideolojik dayanakları olan din adamları, eski ulema sınıfı artıkları. ...Önemli olan ve tartışılmayacak kadar açık olan gerçek şudur ki, toprak ağalarının bir kesimi Kemalist iktidara ortakken, bu iktidarda söz ve nüfuz sahibi iken, diğer bir kesimi Kemalist iktidarın karşısındadır. Mesela, Doğu Anadolu’daki Kürt toprak ağaları ve aşiret reislerinin yeri, genellikle ikinci kamptır. Daha sonraları bunlar DP’yi ve AP’yi destekleyecek, CHP karşısında yer alacaklardır. Ama dediğimiz gibi, toprak ağalarının bir kesimi,

---

⁵²⁸ A. e, s.126-127.

ta başından itibaren Kemalist iktidarın içindedir ve ona ortaktır, devlette söz ve nüfuz sahibidir.”⁵²⁹

Bu çelişkileri siyasal temsil ve iktidar mücadelesine yansımaları ise Kaypakkaya’ya göre; Kemalist iktidar emperyalizme yarı bağımlı komprador burjuvaziyi temsil ettiği için orta burjuvaziyi ezen bir işlev görmüştü. Bu bakımdan “Kemalist diktatörlük” ün milli bir karakterinden söz edilemezdi :

“Birinci kampın siyasal partisi CHP idi ve köken itibarıyla müdafaa-i hukuk cemiyetlerine dayanıyordu. İkinci kamp ise, tek partili sistem yürürlükte olduğu müddetçe CHP içerisinde yer almış ve iki kamp arasındaki siyasal mücadele, CHP içinde sürdürülmüştür. Çok partili sisteme geçildiği zamanlarda da bunlar, kendi siyasal partilerini kurmuşlardır. 1925’te kurulan Terakkiperver Fırka, 1930’da kurulan Serbest Fırka, daha sonraları kurulan DP ve AP esas olarak ikinci kampın siyasal partileridir. “Esas olarak” diyoruz, çünkü, çeşitli menfaat çelişmeleri, yeni durumlar vs. bu kampların birinden diğerine geçişi, bunlara yeni unsurların katılmasını daima mümkün kılmaktadır. Ve öyle de olmuştur. 1946’da çok partili sisteme geçildiğinde CHP içinden bir yığın partinin türemesi, hâkim sınıfların bütün kesimlerinin CHP içinde yer almış olmalarından ileri gelmektedir. Kemalist iktidar, siyasal bakımdan bağımsız bir milli burjuva iktidarı değil, birinci kampa dahil olan komprador büyük burjuvazinin, toprak ağalarının, memurların ve aydınların en üst ve imtiyazlı tabakasının emperyalizme yarı-bağımlı iktidarıydı. Hatta Kemalist diktatörlük bir ölçüde, emperyalizmle işbirliği halinde olmayan orta burjuvaziyi de eziyordu. Kemalist iktidarın temsil ettiği komprador büyük burjuvazi ile orta burjuvazi arasındaki ayrılık, gittikçe daha çok berraklık kazanmıştır.”⁵³⁰

Kemalist iktidar içindeki komprador burjuvazi unsurları İttihat ve Terakki’nin mirasını devralmışlardır. Kaypakkaya’ya göre bunların bir sınıf karakteri olarak Avrupalı büyük burjuvaziden herhangi bir farkı bulunmamaktadır. İttihat ve Terakki

---

⁵²⁹ A.e., s.128-129.

⁵³⁰ A.e., s.128-129.

döneminde olduğu gibi, Cumhuriyet döneminde de, Kurtuluş Savaşı'na katılan orta burjuvazinin bir kesimi, ele geçirdiği devlet gücünü, zenginleşmek için bir kaldıraç gibi kullanarak, devlet tekellerini yaratıp bunları kendi hizmetine koşarak, emperyalizmle işbirliğine girerek, onların yatırımlarına ortak olarak hükümet makamlarını, yüksek memuriyetleri de hizmetine sokarak, devlet bankalarından aldıkları kredilerle, rüşvetlerle, vurgunlarla şişerek, Türkiye'yi terkeden ve katledilen Ermeni ve Rum kapitalistlerinin mallarına, mülklerine el koyarak iyice zenginleştirilmişler, milli karakterdeki orta burjuvazinin diğer kesimlerinden kopmuşlardı. Bu farklılaşma ve kopma giderek daha belirgin hale gelmişti.⁵³¹

Kaypakkaya bu noktada Türkiye tarihine ve Türk Devrimi'ne bakışında özellikle milli burjuvazi konusunda TİİKP'nin şahsında Kıvılcımlı, Belli ve Avcıoğlu'nun fikirlerini de eleştirmektedir. Bu yazarların görece ileri bulduğu Kemalist Devrim'in içindeki belli kesimler ona belli ölçülerde ileri bir nitelik kazandırmıştır. Kaypakkaya'ya göre orta burjuvazi, süreci belirleyen bir güç olmaktan öte dönemin komprador burjuvazisine eklenen bir yapıydı. Bu nedenle "görece" CHP'nin ileri adımlar atmasını sağlayabildi. Ona göre Kemalist iktidar orta burjuvazinin, yani milli burjuvazinin menfaatini temsil etmiyordu, bu sınıfın içinden çıkıp palazlanan ve kompradorlaşan kesim ile İttihat ve Terakki zamanında palazlanan ve kompradorlaşan büyük burjuvazinin bir kesiminin menfaatini temsil ediyordu. Orta burjuvazinin büyüemeyen kesimi ise yine CHP'nin içinde tutuluyor ve işçilere, köylülere karşı bunlar da destekleniyordu. Hâkim sınıflar içindeki mücadele, sanıldığı gibi, iktidarı elinde tutan milli burjuvazi ile komprador büyük burjuvazinin ve toprak ağalarının arasında cereyan etmiyordu. Esas olarak, komprador büyük burjuvazinin ve toprak ağalarının iki kanadı arasında cereyan ediyordu. Milli karakterdeki orta burjuvazi, bu kanatlardan birinde ikincil bir güç olarak yer alıyordu. Kaypakkaya'ya göre CHP'ye, nispeten ilerici bir karakter kazandıran şey, onun içinde başından beri sosyal bir güç olarak mevcut olan fakat partiye hâkim olmayan bu milli karakterdeki orta burjuvazidir. Kaypakkaya Kemalistleri bir ittifak gücü olarak dahi görmüyordu. TİP, Avcıoğlu, Kıvılcımlı, Şafak ve TKP revizyonistlerinin iddia ettiği gibi, Kemalist iktidar, devrimci ve ilerici bir iktidar değildi. Kemalist iktidarla ittifak yapmayı düşünmek, karşı-devrim safına

---

⁵³¹ A.e., s.128-129.

iltica etmek demektir. Çünkü Kemalist iktidarın kendisi, bizzat karşı-devrimi temsil ediyordu. Revizyonistlerin karşı-devrim dediği, cumhuriyet düzeninin yıkılması ve sultanlığın tesisidir. Oysa böyle bir şey, artık burjuvazinin genç kesimlerinin de büyük burjuvazisinin de işine gelmemektedir.⁵³²

2.4.11. Kaypakaya'ya göre Kemalist İktidar ve Faşist Diktatörlük:

Sol akımlar içinde yeni kurulan Türk devletinin rejimini faşist bir diktatörlük olarak niteleyen ilk sima İbrahim Kaypakaya'dır. Kaypakaya'nın özellikle "faşist diktatörlük" nitelemesi sol akımların Türk Devrimi'yle aralarındaki ideolojik çatlağın büyümesinde etkili olmuştur. Çünkü rejimin niteliği sol akımların ülkenin tarihsel arka planına bakışlarında öncelikli reaksiyon noktası olmuş, böylesine küçümseyici ele alınan bir süreç Türk Devrimi'ni "reddetme" dinamiklerini güçlendirmiştir.

Aydınlıkçılar'ın görüşlerini değerlendirirken Kaypakaya'nın Türk Devrimi ve faşist diktatörlük konularındaki görüşlerinin bir bölümüne değinilmişti. Kaypakaya'nın faşist diktatörlük tezi esas olarak yine dönemin Sovyet yazarı Şnurov'un görüşlerini referans almaktadır. Kaypakaya'nın buradaki temel yanılgısı her diktatörlüğü "faşist diktatörlük olarak" nitelemesiydi. Yararlandığı kaynak olan Şnurov'un eserinde de yalnızca "diktatörlük" sözü kullanılıyordu. Kaypakaya bu sözü "yani faşizmdir" veya "faşizm olmalı" diyerek düzeltmişti.

"Her ne kadar bazı görüntüsel demokratik şekiller mevcutsa da (seçimle meydana getirilen parlamento vs.) Türkiye'de bugün [1929] mevcut olan düzenin özü, bütün demokrasilerden uzak bir diktatoryadır [yani faşizmdir]. Egemen parti dışında hiçbir parti örgütü yoktur ve hiçbir partinin de meydana gelmesine imkan verilmemektedir. Sosyal-demokrat parti bile yasaklanmıştır. Gazete ve dergiler, bir an dahi gevşemeyen sıkı bir kontrol altındadır. Hatta bu gazete ve dergilerde hükümet aleyhine, ilerde herhangi bir makalenin çıkabilmesi ihtimali dahi, bunların kapatılmasına yetiyor." "Bugünkü

---

⁵³² A.e., s.130.

Türk hükümeti elbette bir diktatorya [faşizm olmalı] hükümetidir. Çünkü egemen olan Türk burjuvazisi, tamamen güçsüzdür ve gelişebilmek için emekçi halkı ezme zorundadır” ...Sendikalar hemen hemen yasaklanmıştır; kurulmasına izin verilen federasyon ve dernekler, hayır işleriyle yetinip devlet kontrolü altında çalışmak zorundadır” “Her türlü işkolu dernekleri ve dernek birlikleri yasaktır...” (s. 25). “... kanuna göre, ‘memur ve işçi işini terk edebilir, fakat her türlü gösteri, eylem ve iş özgürlüğünü hanel getiren hareketler yasak edilmiştir’” (s. 26). “... Kemalistler de, Jön Türkler gibi, yalnız emekçi kitlelerinin desteği ile iktidara gelebilirdi. Jön Türkler gibi, Kemalist devrimin ilk aylarında milli burjuvazi, işçi örgütlerinin kurulmasına engel olamadı. Ancak, bu sendikalar sırf sınıfsal nitelikte değildi; bazıları burjuvazinin etkisi altındaydı” (s. 42). “Kemalist burjuvazi emperyalistlerle barış paktını imzaladıktan sonra (...), burjuvazinin artık emekçi kitlelerinin desteğine ihtiyacı kalmamıştı. Sınıf kavgasının büyümesine engel olmak lazımdı; öyle ya, yerli olsun yabancı olsun, bu kavga bütün sömürcülere, bütün kapitalistlere karşı açık bir savaş halini almak üzere idi.”⁵³³

Kaypakkaya’ya göre Kemalistlerin dönemin komünistlerine karşı uygulamaları da onun faşist niteliğini kanıtlıyordu. Her sınıfın kendi iktidarını tesis etmesi üzerinden yapılabilecek bir tahlil yerine daha çok sübjektif görüşlerin öne çıktığı görülmektedir. Genç Cumhuriyet’in kuruluş sürecindeki meclis yapıları içinde fikri çeşitlilik düşünüldüğünde dönemin uygulamaları daha çok hedefi ve sistemi homojenleştirme politikası olarak görülebilir.⁵³⁴ Kaypakkaya ise adeta Kemalistlerden neden sosyalist adımlar atmadığı noktasında yakınmaktadır. Bu tezini Şurov’dan yaptığı alıntılarla desteklemektedir:

“Kemalistler, Komünist Partisi’nin ve işçi hareketinin canına okudu. Komünist Partisi yeraltına inmek zorunda kaldı. Birçok ünlü üyesi, bu arada Mustafa Suphi hunharca öldürüldü, hayatta kalanlar takibe uğradı, hapslere atıldı. 1923 senesinde İstanbul Milletlerarası İşçi Birliği kapatıldı. Kapatılması için 1 Mayıs gününün kutlanması ile

---

⁵³³ A.e., s.131.

⁵³⁴ İhsan Güneş, **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Düşünsel Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Yay. Eskişehir, 1985, s.75- 182, Işıl Çakan Hacıbrahimoğlu, **Türk Parlamento Tarihinde 2. Meclis**, Çağdaş Yay. İst., 1999, s.8-20.

ilgili bildirilerin dağıtılması bahane edildi. Birliğin ileri gelenleri tutuklandı ve tıpkı vaktiyle Jön Türklerin proletarya sınıf hareketinin ‘hesabını’ gördükleri, burjuvazi kontrolünde sözü ona işçi örgütleri kurmaya koyuldukları gibi, şimdi de Kemalistler, kendi burjuva ‘sendikalarını,’ işçi eylemine karşı mücadele aracı olarak kullandılar.”⁵³⁵

2.4.12. Kaypakkaya, Türk Devrimi ve Kürt Sorunu

Kaypakkaya’ya göre Türk Devrimi ideolojik ve siyasi olarak ırkçı ve şovenist bir yapıya sahipti. Onun bu tezi dönemin Kemalist uygulamalarından kaynaklanıyordu. İdeolojik-düşünsel düzlemde millet bilincinin oluşmasını pekiştiren dil ve tarih çalışmaları ile “Ne mutlu Türküm Diyene” sözü bunun için yeterli referanslardı. Siyasi düzlemde ise Kürt ayaklanmalarına karşı Kemalist yönetimin uygulamaları rejime bu niteliğini veren göstergelerdi. Kaypakkaya, azınlıkların baskı ve zorla Türkleştirme politikalarına maruz bırakıldığını iddia ediyordu. Burada ilginç olan ise Lozan mesesinde dahi Kaypakkaya’nın anti-Kemalist bir tutum sergilemesiydi. Kaypakkaya dönemin emperyalist ülkelerini Sevr ve öncesindeki paylaşma planlarını⁵³⁶ görmeksizin Lozan da Kürtlerin kendi kaderini engellendiğini belirtiyordu. Hatta daha da ileri giderek Lozan görüşmelerinde emperyalistlerle işbirliği yapıldığını öne sürüyordu. Oysa Lozan sonrası İngilizlerin-Musul petroleri için kışkırttığı isyanlar dahi pratik olarak bunun aksini kanıtlamaya yetiyordu: Kaypakkaya’ya göre Kemalist diktatörlük, Azınlık Milliyetleri ve özellikle Kürt milletini amansız milli baskı politikasıyla ezdi, kitle katliamlarına girişti, Türk şovenizmini bütün gücüyle körükledi. Kemalist diktatörlük, azınlık milliyetlerin, özellikle Kürt milletinin bütün haklarını gaspetti. Onları zorla Türkleştirmeye girişti. Dillerini yasakladı. Zaman zaman baş gösteren Kürt milli hareketini, bazı Kürt feodalleriyle de el ele vererek insafsızca ezdi, peşinden kitle katliamlarına girişti, kadın erkek, çoluk çocuk, genç ihtiyar, binlerce insanı katletti, “askeri yasak bölge” ilanlarıyla, “örfi idare” zorbalıklarıyla Kürt halkı için hayati çekilmez hale getirdi. Sadece Dersim ayaklanmasından sonra katledilen Kürt

⁵³⁵ İbrahim Kaypakkaya, “Şafak Revizyonizminin Kemalist Hareket, Kemalist İktidar Dönemi, İkinci Dünya Savaşı Yılları, Savaş Sonrası ve 27 Mayıs Hakkındaki Tezleri, Ocak 1972”, **Seçme Eserler 1.**, s.132.

⁵³⁶ **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, Komisyon, Okutman Yay., Ank., 2009., s.57-59.

köylülerinin sayısı 60.000'in üstündedir. Lozan'da Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkı alçakça çiğnendi. Kemalistlerle emperyalistler, Kürt ulusunun kendi istek ve eğilimini hiçe sayarak, pazarlıkla, Kürdistan bölgesini çeşitli devletler arasında böldüler. Azınlık milliyetlere ve özellikle Kürtlere, son derece aşağılayıcı muamele yapılıyordu, onlara her türlü hakaret mubah görülüyordu. Kemalist diktatörlük, Türk şovenizmini körüklemeye girişti. Tarihi yeni baştan kaleme alarak, bütün milletlerin Türklerden türediği şeklinde ırkçı ve faşist teoriyi piyasaya sürdü. Diğer azınlık milliyetlerin tarihini, kitaplardan tamamen sildi. Bütün dillerin Türkçeden doğduğu şeklindeki Güneş Dil Teorisi safsatasını yaydı. “Bir Türk dünyaya bedeldir”, “Ne mutlu Türküm diyene” cinsinden şovenist sloganları ülkenin her köşesine, okullara, dairelere, her yere soktu. Böylece, çeşitli milliyetlere mensup işçiler ve emekçiler arasına milli düşmanlık ve kin tohumları saçtı; işçilerin ve emekçilerin birliğini ve dayanışmasını baltaladı. Türk işçi ve emekçilerini, kendi şovenist politikasına alet etmek istedi. Kemalist diktatörlüğün milli meselede izlediği çizgi, tam anlamıyla Türk şovenizmidir. Ve bilindiği gibi, faşist diktatörlüklerin bir özelliği de, hâkim ulus şovenizmini körüklemek, milli düşmanlıklar yaratarak ve kışkırtarak, emekçi halk kitlelerini bölmek, birbirine düşürmektir.⁵³⁷

Lozan Barış Antlaşması Kaypakkaya'nın iddiasının tam aksine bölgede ulus devletlerin emperyalizme karşı direnmesinde en önemli sıçrama noktalarından birini oluşturmuştu. Lozan öncesi başta Osmanlı Devleti olmak üzere bölge ülkelerini parçalamanın ve onların zenginliklerinden faydalanmanın planları yapılmış bu planlar ve gizli anlaşmalar savaşa yırtılıp atılmıştı.⁵³⁸ Kaypakkaya bu noktada soruna yalnızca Kürtlerin konumu penceresinden sınırlı bir bakış açısı geliştirmiş, emperyal amaçlar olgusunu temel almamıştır. Hatta Lozan'ın Kürtlerin bütün devletler arasında bölünmesini sağladığını iddia etmektedir:

“Lozan Antlaşması, Kürtleri çeşitli devletler arasında parçaladı. Emperyalistler ve yeni Türk hükümeti, Kürt milletinin kendi kaderini tayin hakkını çiğneyerek, Kürt milletinin kendi eğilimini ve isteğini hiçe sayarak, sınırları pazarlıkla tespit ettiler. Böylece Kürdistan bölgesi İran, Irak

---

⁵³⁷ A.e., s.134-135.

⁵³⁸ Gizli anlaşmalar için bkz. Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi 1**, Bilgi Yay., Ankara, 2004. s.67-70.

ve Türkiye arasında bölündü. Burada bir noktayı daha belirtelim: Kürdistan'ın Lozan Antlaşmasıyla kendi kaderini tayin hakkı çiğnenerek parçalanması, elbette tarihi bir haksızlıktır. Ve Lenin yoldaşın bir başka vesileyle söylediği gibi, haksızlığı durmadan protesto etmek ve bütün hâkim sınıfları bu konuda ayıplamak, komünist partilerin görevidir.”⁵³⁹

Lozan sonrası gerçekleşen Kürt ayaklanmalarının en önemlilerinden biri olan Şeyh Sait İsyanı'nın dönemin İngiliz emperyalizminin desteğiyle Türkiye'yi Musul Sorunu'nda köşeye sıkıştırmak ve istediklerini alabilmek için yapıldığı dönemin kaynaklarında açıklanmıştı. Kaypakkaya dönemini sınırlılıkları içinde bunu Kürt milli mücadelesinin bir parçası olarak görmektedir. Dönemin Sovyet Hükümeti'nin de bu konuda tavrı çok nettir. Bu ayaklanmalar emperyalizmin yeni Türk devletini zayıflatmak ve yeni emperyalist politikaları dayatmak için özel olarak desteklediği eylemlerdir.⁵⁴⁰

“Türkiye'nin Lozan Antlaşmasıyla tespit edilen sınırları içinde de Kürt milli hareketi devam etmiştir. Zaman zaman ayaklanmalar olmuştur. Bunların en önemlileri 1925 Şeyh Sait İsyanı, 1928 Ağrı İsyanı, 1930 Zilan İsyanı ve 1938 Dersim İsyanıdır. Bu hareketlerin “milli” karakterlerinin yanında, bir de feodal karakterleri vardır: O zamana kadar kendi başlarına hükümlan olan feodal beyler, merkezi otoritenin bu hükümlanlığı tehdit etmeye başlaması üzerine, bu otoriteyle çatışmışlardır. Feodal beyleri merkezi otoriteye başkaldırmaya iten esaslı etken budur. Kürt burjuvazisinin “kendi” iç pazarına hâkim olma arzusu ile feodal beylerin kendi başlarına hükümlanlık arzusu, Türk hâkim sınıflarının elinde tuttuğu merkezi otoriteye karşı birleşmiştir. Köylü kitlelerinin geniş ölçüde bu hareketlere katılmalarının sebebi ise, amansız milli baskılardır. Stalin yoldaşın belirttiği gibi, milli baskı politikası: “Halkın geniş tabakalarının dikkatini, sosyal meselelerden ulusal meselelere, proletaryanın ve burjuvazinin ‘ortak’ meselelerine doğru çevirir. Bu

---

⁵³⁹ İbrahim Kaypakkaya “ Şafak Revizyonizminin Kemalist Hareketi, Kemalist İktidar Dönemi, İkinci Dünya Savaşı Yılları, Savaş Sonrası ve 27 Mayıs Hakkındaki Tezleri, Ocak 1972” , **Seçme Eserler-1**, s.186.

⁵⁴⁰ Bu konuda yeni ortaya çıkarılan kaynaklar üzerine bir çalışma olarak bkz. Mehmet Perinçek, **Sovyet Kaynaklarında Kürt İsyanları**, Kaynak Yay., İst., 2012, s.68-128.

da, “çıkarlar harmonisi” yalanını yaymak için proletaryanın [ve köylülerin] sınıf çıkarlarını örtbas etmek için, işçileri [ve köylüleri] manevi bakımdan köleleştirmek için elverişli ortamı yaratır.”⁵⁴¹

Kaypakkyaya Şeyh Sait isyanındaki İngiliz parmağını kastederek Kürtlerin milli isteklerini bastırmayı haklı görmeyi şovenistlik olarak görmektedir. Ona göre bu isyanın arkasında İngiliz emperyalizminin olması tali bir konudur. Önemli olan isyanın bu bahaneyle bastırılmasıdır. İsyanı İngilizler kışkırtmış olabilir ama her ne koşulda olursa olsun Kürtlerin kendi kaderini tayin hakkı savunulmalıdır. Diğer gelişmeler buna koşuttur. Ona göre Türk hâkim sınıflarının Kürt milli hareketini zorla bastırma ve ezme politikasına kesinlikle karşı çıkmak, buna karşı aktif bir şekilde mücadele etmek, Kürt milletinin kendi kaderini kendisinin tayin etmesini istemek, yani ayrı bir devlet kurup kurmamaya bizzat Kürt milletinin karar vermesini istemek gerekmektedir. Bu, pratikte dışarıdan müdahale edilmeksizin, Kürt bölgesinde genel oylama yapılması, ayrılma veya ayrılmama kararının bu yolla veya buna benzer bir yolla bizzat Kürt milleti tarafından verilmesi anlamına gelir. Ona göre Komünist hareketin amacı Kürt milletinin kendi geleceği hakkında kendisinin karar vermesi için mücadele etmek ve Türk hâkim sınıflarının bastırma, ezme, müdahale politikasının kitlelere teşhir edilmesini sağlamak ve ona karşı savaşmak olmalıydı. Bunu yanında İngiliz emperyalizminin milliyetleri birbirine düşürme politikasını, bunu her milliyetten emekçi halka, bunların birliğine verdiği zararı kitlelere teşhir edilmeli İngiliz emperyalizminin müdahale, işçilere burnunu sokma politikasıyla aktif olarak savaşılmalıydı.⁵⁴²

Kaypakkyaya yine TİİKP’ye bu konuda bir başka yerde yaptığı eleştiride Aydınlıkçıların Kürt meselesi karşısında Atatürk ve İnönü’nün tutumunu dile getirmesini ele almaktadır. Ona göre Atatürk’ün Amasya Görüşmeleri ve Sivas Kongresi’nde Kürtlerin varlığına ilişkin sözleri samimi değildir ve Komünistler her koşulda halkların eşitliğini savunmalıdır:

“Şafak Revizyonizmi, Mustafa Kemal ve İsmet İnönü’nün hâkim ulus milliyetçiliğini kendisine dayanak yapıyor: Şafak

⁵⁴¹ İbrahim Kaypakkyaya, “Türkiye’de Milli Mesele”, **Seçme Eserler-1**, s.186.

⁵⁴² **A.e.**, s.189.

revizyonistleri, tarihte Kürt ulusuna ve diğer azınlık milliyetlere yapılan milli baskıları tasvip ediyor. M. Kemal'in Sivas Kongresi'nde, "Türkiye'de Kürtler ve Türkler yaşar" demesini alkışlıyor. İsmet İnönü'nün Lozan'da, "ben Türklerin ve Kürtlerin temsilcisiyim" demiş olmasını hararetle karşılıyor ve bunları kendisine dayanak yapıyor. Revizyonist hainler, bir milletin varlığını tanımakla, milli meseleyi hallettiklerini sanıyorlar (hatta onlar, henüz Kürt milletinin varlığını da değil, Kürt halkının varlığını tanıyorlar(!)). Komünistler, milli meselede her milliyetin ve dilin mutlak eşitliğini savunurlar; milliyetler ve diller arasındaki her türlü eşitsizliğe, imtiyaza karşı çıkarlar, ...Komünistlerle burjuvaziyi ayıran, azınlık milliyetlerin varlığını tanıyıp tanımamak değildir. Kaldı ki, M. Kemal, Sivas Kongresi'nde merkezi otorite diye bir şeyin mevcut olmadığı veya iyice çöktüğü şartlarda Kürtlerin varlığından sahte bir edayla bahsederek, gerçekte Kürt milletinin olası bir ayrılma hareketini engellemek istemiştir. Onların, Türk burjuvazisinin ve toprak ağalarının boyunduruğuna razı olmalarını sağlamak istemiştir.⁵⁴³

Kaypakaya'nın Kürt meselesi konusunda milli mücadele önderlerini bütün söyledikleri ve uygulamaları konusunda genel bir tepki söz konusudur. Ona göre Mustafa Kemal asla Kürtlerin veya herhangi bir azınlık milliyetinin dostu olamaz. Atatürk'ün bütün hayatı Kürt milletine ve diğer azınlık milliyetlere baskı ve zulüm örnekleriyle doluydu. Türkiye'de en başta mücadele edilecek milliyetçilik, hâkim ulus milliyetçiliği olan Mustafa Kemal milliyetçiliğiydi. İnönü'nün Lozan'da Kürtlerin de temsilcisi olduğunu iddia etmesi de, Kürt milletinin kendi kaderini tayin hakkına açıkça bir saldırıydı. Ona göre bu, Kürt milletinin kaderini dışarıdan tayin etme alçaklığıydı. Kürt milletinin oturduğu bölgeyi Türkiye sınırlarına yani Türk burjuvazisinin ve toprak ağalarının hâkimiyet alanına, emperyalistlerle pazarlık yaparak dahil etme kurnazlığıydı.⁵⁴⁴

Kaypakya'ya göre TİİKP Türkiye'de Kürtlerin varlığını kabul etmekle milli meselenin çözüleceğini sanmaktadır ve aynı zamanda Kürt milliyetçisine de göz

---

⁵⁴³ A.e., s.210-211.

⁵⁴⁴ A.e., s.210-211.

kırpmaktadır. Bir taraftan Atatürk ve İnönü'yü referans göstererek hâkim ulus milliyetçisi yapmakta diğer taraftan Kürt burjuvazisine yakın durmaktadır.

2.4.13. Devletçilik ve Türk Devrimi'nin Ekonomi Politikası

Kaypakkaya Kemalist yönetimin uygulamaya koyduğu devletçilik politikasını rekabeti ortadan kaldırmakla eleştirmektedir. Devletçilik teşebbüslerini merkezileştirerek rejimi zenginleştirmiş ve sömürü çarkı yaratmıştı. Yani bunun yerine liberal girişimci bir politika uygulanmalı böylece rejimin zenginleşmesi önlenmeliydi. Ona göre rekabetin olduğu yerde halkı sömüren tek elde olmayacaktı. 1929 sonrası dünya ekonomik bunalımı sonrası zorunlu olarak ekonomiyi geliştirecek merkezi teşebbüslerin yaratılması için uygulanan Devletçilik politikası kendi döneminde dünyada önemli bir büyümeyi ve zor koşullarda kalkınmayı beraberinde getirmişti. Hatta yapılan planlama adımları Sovyet Rusya ile birlikte düzenlenmişti.⁵⁴⁵

Kaypakkaya Kemalist devletçilik politikasının kalkınma yönünde değil burjuvazi yaratma ve sömürü sürecini başlatma yönünde ilerlediğini ifade etmektedir. Aslında burada tam da sosyalist liderlerin söyledikleri” “sol” “sapma özünde sağdır”⁵⁴⁶ görüşünün doğrulanması söz konusudur:

“Kemalistler, Devlet Tekelleri Kurarak, Rekabeti Geniş Ölçüde Ortadan Kaldırarak, Halk Kitlelerini İnsafsızca Sömürdüler. Tekeller Sayesinde Hükümetin Kendisi de Bir Müteşebbis Olup Çıktı. Müteşebbislikle Hükümet Üyeliğini Birleştiren Tekeller, Burjuvaziye Bürokratik Bir Nitelik Kazandırdı: Devlet gücünü tamamen eline geçiren Kemalistler, bu gücü alabildiğince zenginleşmek, palazlanmak için kullandılar. .... Söz konusu olan şey, “devlet eliyle milli burjuvazi yaratmak” değildir. Söz konusu olan, bütün devlet imkanlarını, Kemalist burjuvazinin zenginleşmesine ve palazlanmasına tahsis etmektir. Devlet tekelleri

⁵⁴⁵ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi, 3, İkinci Bölüm**, Bilgi Yay. Ank. 1999, s.36-37.

⁵⁴⁶ Lenin, **Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı**, Eriş Yay. İst., 2003., s.14-18.

de bu amaca hizmet ediyordu. Kemalist burjuvalar, devlet tekelleri yaratarak ve bunları kendi hizmetine koşarak, bu alanlarda rekabeti geniş ölçüde ortadan kaldırıyor, böylece işçi ve köylüleri yüksek tekel karlarıyla daha da insafsızca sömürüyordu ... Öte yandan tekelci-devlet kapitalizmi, Şnurov'un da işaret ettiği gibi, müteşebbislikle hükümet üyeliğini birleştirerek, burjuvaziye bürokratik bir karakter kazandırıyor, yani bürokrat-burjuvaziye doğuruyordu. 1929-1930 dünya kapitalizminin buhranı, Türkiye'de de kendini gösterince, CHP, devletçiliğe daha da sıkı sarılmış, buhrandan kurtulmak için, "devletçiliği" bir zırh gibi kullanmak istemiştir. CHP'nin devletçiliğinin esası budur.⁵⁴⁷

Kaypakkaya dönemin devletçi ekonomi politikalarının bir yandan merkezi bürokratikleşmenin önünü açtığını vurgularken, diğer yandan da bunu devlet içindeki daha önce sözünü ettiği ikili iktidar mücadelesinin bir sonucu olduğu görüşündeydi. Ona göre; iktidarın birinci sahipleri iktidarın nimetlerine tamamen hâkim olabilmek için devletçiliği uyguladılar, rakiplerini zayıflatıldılar ve zenginleştirdiler. İkinci kampta yer alanlar ise kendileri açısından olumsuz olan bu durumu "hür teşebbüs"ü savunarak aşmaya çalışıldılar ve hâkim sınıflar içinde güçlenmenin yolunu liberalizmde aradılar. Kaypakkaya'ya göre bu mücadele hem ekonomik alanda hem de siyaset alanında at başı yürümüş, İktidarı elinde tutan birinci kampın, devlet cihazına tamamen hâkim olmuş devlet tekelleri yaratılarak, rekabeti büyük ölçüde ortadan kaldırarak büyüdüğü ve zenginleştiği görülmüştü. Hâkim sınıfların ikinci kampta yer alan kesimi ise, devlet cihazı içinde zayıf olduğundan, onu dilediği gibi kullanamadığından, hatta devlet cihazına kuvvetle hâkim olan birinci kamp tarafından, yine "devletçilik" yoluyla rekabet edemez hale getirildiğinden, bir yandan devlet cihazını kendi amaçları için kullanmak uğruna mücadele ederken, öte yandan, iktisadi alanda "hür teşebbüs"ün, "devletçilik" aleyhtarlığının bayraktarlığını yapmıştır. İktisadi alanda "devletçilik" - "hür teşebbüsçülük" şeklinde kendini gösteren mücadele, siyasi alanda da buna benzer bir şekilde yürütülmüştür. Kaypakkaya ya göre bu noktada Türk Devrimi'nin ekonomik alana yaptığı müdahalelerin askeri karakteri öen çıkmaktadır. Birinci kamp, devlet cihazına ve

---

⁵⁴⁷ İbrahim Kaypakkaya " Şafak Revizyonizminin Kemalist Hareket, Kemalist İktidar Dönemi, İkinci Dünya Savaşı Yılları, Savaş Sonrası ve 27 Mayıs Hakkındaki Tezleri, Ocak 1972" , **Seçme Eserler 1**, s.136.

onun temel dayanağı olan orduya kesin olarak hâkimdir. Bu nedenle, birinci kamp, öteden beri hâkimiyetini orduya dayanarak, ordu vasıtasıyla sürdürmüştür. Kemalist diktatörlük gerçekte askeri bir diktatörlüktür. İkinci kamp ise, bir yandan, devlet kuvvetlerini ve orduyu kendi hizmetine koşmaya çalışırken, öte yandan, esas kuvvetini taşradaki toprak ağalarından, tefeci bezirganlardan ve din adamlarından aldığı için ve bunlar vasıtasıyla geniş köylü kitlelerine hükmettiği için, “çok partililik”ten ve “seçim”lerden yana olmuştur. Elbette, bunların istediği “çok parti”nin içine proletaryanın partisi dahil değildi. Bunların istediği “seçim”, gerici ittifaklar arasında halkı tercih yapmak zorunda bırakmaktan başka bir şey değildi. Bu iki kamp arasındaki, iktisadi alanda “devletçilik” “hür teşebbüsçülük” şeklinde kendisini gösteren mücadele, siyasi alanda da bu şekilde yansiyordu.⁵⁴⁸

Kaypakkaya hâkim sınıfların bu noktada tam bir pragmatizmle hareket ettiğini vurgulamaktadır. Onların ekonomi politikalarını belirleyen ülkenin veya halkın çıkarları değil dönemsel olarak kendi çıkarlarıdır. Ona göre tek parti döneminin devletçiliği ile Hitler Almanya’sının uyguladığı devletçilik arasında özde bir fark bulunmaktadır. Ondaki herhangi bir ilerici beklemek bir sosyalist adına budalalıktır:

“...Hâkim sınıfların hiçbir kanadı, ezeli ve ebedi olarak “devletçi” veya “hür teşebbüsçü”, “tek partici” veya “çok partici” değildir. Hangisi işine gelirse onu savunur. Devlet cihazına kesinlikle hâkim olan, onu kendi amaçları için dilediği gibi kullanabilen kanat, bu durumu devam ettirebildiği sürece “devletçi”dir; bu durumdan zarar gören kanat ise, “özel teşebbüsçü”dür. Orduya kesinlikle hâkim olan gerici kanat, bu durumu devam ettirebildiği sürece, göstermelik demokratik şekillerle kamufle edilmiş, bir askeri diktatörlükten yanadır; gücünü daha ziyade sivil faşist güçlerden alan kanat ise, tabii olarak buna karşı çıkar; kendi iktidarını garantiye alacak yolların savunuculuğunu yapar. Mesele budur. Türkiye’de hâkim sınıflar arasında öteden beri sürüp gelen mücadelenin de özü budur. CHP’nin devletçiliğinden ilerici, devrimcilik keşfeden “sosyalist”(!),

---

⁵⁴⁸ A.e., s.137.

Hitler faşizminin de “devletçi” olduğunu görmeyecek kadar kör ve kafasız budalanın tekidir.”⁵⁴⁹

2.4.14. Kaypakkaya’da Kemalist Devrim’in Genel Karakteri

Kaypakkaya’nın Türk Devrimi’nin çeşitli alanlarına ilişkin yaptığı tahlillerden sonra, bunca eleştiriye rağmen hala Türk Devrimi’nden “Kemalist Devrim” diye bahsetmesi manidardır. Ona göre “Kemalist Devrim”, Türk ticaret burjuvazisinin, toprak ağalarının, tefecilerin, az miktardaki sanayi burjuvazisinin, bunların üst kesiminin bir devrimidir. Yani devrimin önderleri, Türk komprador büyük-burjuvazisi ve toprak ağaları sınıfıdır. Kemalistler, emperyalistlerle barış imzaladıktan sonra bu işbirliği daha da koyulaşarak devam etmiştir. Kemalist hareket, özünde “işçilere ve köylülere, bir toprak devrimi imkanına karşı” gelişmiştir. Kemalist hareketin sonucunda, Türkiye’nin sömürge, yarı-sömürge, yarı-feodal yapısı; yarı-sömürge ve yarı-feodal yapı ile yer değiştirmiştir; yani yarı-sömürge ve yarı-feodal iktisadi yapı devam etmiştir.⁵⁵⁰

Kaypakkaya’nın bu özetinde Cumhuriyet’e ilişkin siyasi bakış açısının da kodları görülmektedir. Ona göre cumhuriyet öncesinde meşrutiyet yönetimiyle hanedanın çıkarları ortaktı. Sonrasında kurulan burjuva cumhuriyeti de özde bir fark olmaksızın yeni bir işbirlikçi sistem kurdu. Bu sistemin idari şekli ise “faşist” bir diktatörlüktü. Hanedanlık çıkarları ile birleştirilmiş olan meşrutiyet yönetiminin yerini, yeni hâkim sınıfların çıkarlarına en iyi cevap veren yönetim, burjuva cumhuriyeti almıştı. Bu cumhuriyet sözde bağımsız, gerçekte ise siyasi bakımdan emperyalizme yarı-bağımlı bir idareydi. Rejimin karakteri sözde demokratik, gerçekte askeri faşist bir diktatörlüktü. Kurtuluş Savaşı’nı takip eden yıllarda devrimin baş düşmanı Kemalist iktidardı.⁵⁵¹

Kaypakkaya Türk Devrimi’nde sınıfların ayrışması ve iktidar mücadelesini hâkim sınıflar içindeki bölünmeyle açıklıyordu. Bu dönemdeki saflaşma Türkiye’nin

---

⁵⁴⁹ A.e., s.138.

⁵⁵⁰ A.e., s.139-140.

⁵⁵¹ A.e., s.139-140.

yakın tarihindeki siyasal süreci de etkileyecek sonraki siyasal saflaşmaların da esas zeminini oluşturacaktı. Eski düzenden arta kalan kamplaşmalar sonraki siyasal savaş CHP-DP saflaşması olarak mevzilenecekti. bu kamplar emperyalizmle işbirliğini gittikçe geliştiren ve palazlanan yeni Türk burjuvazisi, İttihat ve Terakkici komprador burjuvazinin bir kesimi, ağaların, büyük toprak sahiplerinin, toptancı tüccarların, tefecilerin bir kısmı, memurların ve aydınların en üst ve imtiyazlı tabakasından ile kamp tamamen tasfiye edilemeyen eski komprador büyük burjuvazinin, ağaların, büyük toprak sahiplerinin, tefecilerin, vurguncu tüccarların başka bir kesimi, saray mensupları, din adamları, eski ulema sınıfı artıklarından meydana geliyordu. Kaypakkaya milli burjuvazinin bu kamplardan birincisinde, CHP ve iktidar safında yedek güç olarak yer olarak yer aldığı düşünüyordu. İkinci kampa mensup olanlar ise örgütlenme imkanına kavuştukları zaman, Terakkiperver Fırka'da ve Serbest Fırka'da örgütlendiler. Bu imkanı bulamadıkları zamanlarda ise, CHP içinde yuvalandılar. İkinci kampta, hilafetçi ve padişahçı unsurlar (eski feodal bürokrasi, ulema artıkları, din adamları,) vardı. Fakat bunlar, ne o zaman, ne de daha sonra, mensup oldukları siyasi kampın hâkim unsurları olamadılar. Hâkim olanlar, komprador büyük burjuvazi ile bir kısım toprak ağaları, tefeciler, vurguncu tüccarlar, vs. idi. Türkiye'de Kurtuluş Savaşı'nın sonundan başlayarak komprador büyük burjuvazi ve toprak ağaları iktidara egemendir. Fakat komprador büyük burjuvazi ve toprak ağaları iki büyük siyasi kliğe ayrılmıştır. İktidara ve devlet mekanizmasına egemen olan klik, önce İngiliz-Fransız emperyalizminin, 1935'lerden itibaren de Alman emperyalizminin işbirlikçiliğini yapmıştır.⁵⁵²

Kaypakkaya Türk Devimi'nin sınıfsal ve ideolojik karakterini belirlemeye çalıştığı tahlillerinde yalnızca içinden koptuğu Aydınlık Hareketi'ni değil aynı zamanda Çetin Altan'dan Mihri Belli'ye, THKO ve THKP-C' ye kadar solun geniş yelpazesini hedef tahtasına koymaktadır. “Şafak revizyonistleri” olarak nitelediği Aydınlıkçılar'ın Kemalizm'e devrimci ve ilerici roller atfetmesi sosyalist solun onlarla birlikte diğer kesimlerinin de en önemli hatalarından birisidir:

“Kemalizm, hangi sınıfın ideolojisidir? Şafak revizyonizmine göre, Kemalizm; orta burjuvazinin devrimci kanadının ideolojisidir. “12 Mart'tan Sonra Dünyada ve Türkiye'de Siyasi Durum”

---

⁵⁵² A.e., s .141-146.

broşüründe, faşizmin, “orta burjuvazinin Kemalist kesimlerinin (abç) gözünü boyamak ... “ istediği söyleniyor. (Bak: agy, s 45). “Orta burjuvazinin Kemalist kesimleri”nden kasıt, besbelli ki, orta burjuvazinin devrimci kesimleridir; yani sol kanadadır. Yine Şafak revizyonistleri, “M. Kemal, halkımızın ilerici tarihinin bir parçasıdır” demektedirler. Bu iddiaların, Türkiye gerçekleriyle en küçük bir ilgisi ve bağdaşır tarafı yoktur. Şafak revizyonistleri, kendi boş hayallerini gerçeklerin yerine koymaya çalışıyorlar; ülkemizde bir yığın revizyonist ve oportünist klik, bilhassa Kemalizm konusunda aynı şeyi yapıyor. Özellikle Kemalizm konusunda, orta burjuvazinin gerçeklere aykırı idealist yargıları öylesine beyinlere yerleşmiş, kafalara öylesine tekel kurmuştur ki, Kemalizm’in komünistçe değerlendirilmesi adeta imkansız hale gelmiştir. Şimdi iyi biliyoruz ki, bizim Kemalizm konusundaki yargılarımız, Çetin Altan, D. Avcıoğlu, İlhan Selçuk’tan tutun da, TİP, M. Belli, H. Kıvılcımlı, TKP, THKP-C, THKO ve Şafak revizyonistlerine kadar, bütün burjuva ve küçük burjuva örgüt ve akımlarını öfkeyle ayağa fırlatacaktır.”⁵⁵³

Kaypakkaya’ya göre Türk Devrimi kendi siyasal sistemi dışında hiçbir düşünce söz ve örgütlenmeye hayat hakkı tanımayan bir rejim kurmuştur. Bu rejimde fikir ve basın hürriyetinden söz edilemez, “örfi idare” daimi olarak sistemin bir parçası haline getirilmiştir. Kemalizm demek, fanatik bir anti-komünizm ve işçi ve köylü yığınlarının, şehir küçük burjuvazisinin ve küçük memurların sınıf mücadelesinin kanla ve zorbalıkla bastırılması demektir. Kemalizm, işçiler için süngü ve ateş, cop ve dipçik, mahkeme ve zindan, grev ve sendika yasağı demektir; köylüler için ise ağa zulmü, jandarma dayağı, yine mahkeme ve zindan ve yine her türlü örgütlenme yasağı demektir. Ona göre Kemalistler her türlü ilerici ve demokratik düşüncüyü zincire vurmuş rejimi övmeyen her türlü yayın faaliyetini yasaklamıştır.⁵⁵⁴

Kaypakkaya Kemalizm’in en önemli ilkelerinden “tam bağımsızlık” ilkesinin aslında istiklalle ilgisinin olmadığını yarı sömürgeliğe razı olmanın adımı olduğunu

---

⁵⁵³ A.e., s.161-162.

⁵⁵⁴ A.e., s.161-162.

belirtmektedir. Kemalizm demek, her alanda Türk şovenizminin kışkırtılması, azınlık milliyetlere amansız bir milli baskının uygulanması, zorla Türkleştirme ve kitle katliamı demek, İngiliz-Fransız emperyalizmine ve daha sonra Alman emperyalizmine uşaklık eden, onlarla işbirliği eden bir iktidar demektir.⁵⁵⁵

TİİKP'nin Kaypakkaya eleştirilerinin önemli bir kısmı Kaypakkaya'nın dönemin Komünist önder ve kurumlarının Kemalizm değerlendirmelerini reddetmesi üzerineydi. Onlara göre Kaypakkaya, Lenin, Stalin ve Mao gibi liderlerin Türk Devrimi değerlendirmelerini dikkate almamış, Komüntern'in görüşlerini görmezlikten gelmiş ve yalnızca bir Sovyet yazarı olan Şnurov'un görüşlerine (o da yanlış olarak) dayanarak Kemalizm'i yanlış anladığı eleştirilerini getirmişti. Kaypakkaya bu noktada neden Lenin ve Stalin'in Türk Devrimi'ni desteklediğini ifade etmekte bunun dönemin pragmatizminden kaynaklandığını, taktiksel bir adım olduğunu belirtmekteydi. Mesele yalnızca “gericiler arası çelişkiler”den yararlanmaktı:

“Şimdi Kemalizm dalkavukluğu yapan revizyonistler, bize hışımla soracaklar: Peki öyleyse, Kemalistleri SSCB ve Lenin niçin destekledi! Bunun cevabı gayet basittir: SSCB ve Stalin, Japonya'ya karşı Guomintang'ı niçin desteklediyse, bunu da onun için destekledi. ÇKP ve Mao Zedung yoldaş, Asya'nın, Afrika'nın ve Latin Amerika'nın geri ülkelerindeki komprador büyük burjuvazinin ve toprak ağalarının iktidarlarını, mesela Yahya Han'ın faşizmini, ABD emperyalistlerine ve Sovyet sosyal emperyalistlerine karşı niçin destekliyorsa, o dönemde SSCB ve Lenin yoldaş da, Kemalistleri onun için destekledi, yani o dönemde daha gerici ve daha büyük düşman olan İngiliz-Fransız emperyalistlerini tecrit etmek için destekledi; yani SSCB ve Lenin yoldaş, gericiler arasındaki çelişmelerden devrimin menfaatine ustalıkla yararlandılar. Mesele budur.”⁵⁵⁶

Kaypakkaya milli kurtuluşun nereye doğru gidebileceği konusunda konusunda ise Kemalizm'e bir ölçüde hakkını vermektedir. Onun sömürge yapıyı ortadan

---

⁵⁵⁵ A.e., s.161-162.

⁵⁵⁶ A.e., s.163.

kaldırıldığını itiraf ederken bu yapının yarı-sömürge yapıya dönüştürüldüğünü belirtmektedir. Burada elbette emperyalizm çağının olguları gözden kaçmaktadır. Kaypakkaya tam ve koşulsuz bir bağımsızlaşma süreci beklemektedir. Oysa Türkiye'nin de içinde bulunduğu ülkeler 20. yüzyıl öncesinde kampında kaldığından onların milli kurtuluşçuluğu da belli sınırlar içinde kalmıştı. bu süreç Tam bağımsızlık ideali belli tavizlerle yarı bağımlı bir yapını olgunlaşmasını beraberinde getirdi.⁵⁵⁷

“Kemalizm’e dalkavukluk eden revizyonistler, hışımla bağıraraklar: “Siz, Kemalizm’in milli kurtuluşçu yönünü reddediyorsunuz”. “Hayır! Biz sadece Kemalizm’in “milli kurtuluşçuluğunun” niteliğini doğru tespit ediyoruz. Kemalizm’in milli kurtuluşçuluk olarak gördüğü şey, sömürge yapının kalkması, fakat yarı-sömürge yapının olduğu gibi muhafaza edilmesidir; emperyalizmin doğrudan hâkimiyetinin kalkması, fakat dolaylı hâkimiyetinin olduğu gibi devam etmesidir; emperyalizmle iktisadi ve siyasi işbirliğidir; emperyalizme siyasi bakımdan yarı-bağımlılıktır. .... Japon emperyalizminin işgaline karşı çıkan Çan Kay-Şek ve onun temsil ettiği sınıflar ne kadar milli kurtuluşçu ve devrimciyse, M. Kemal ve onun temsil ettiği sınıflar da, o kadar milli kurtuluşçu ve devrimcidir. Kemalizm demek, aynı zamanda, toprak ağaları sınıfıyla kol kola, omuz omuza köylü kitlelerini ezmek, menfaat birliği etmek, sınıf kardeşliği etmek demektir. Bütün bu gerçekler, Kemalizm’in sınıf karakterini, hangi sınıfın ideolojisi olduğunu açıkça gösteriyor: Kemalizm, komprador Türk büyük burjuvazisinin ve orta burjuvazinin sağ kanadının ideolojisidir.”⁵⁵⁸

Kaypakkaya yer yer kendi yazdıklarında da çelişkiye düşmektedir. Mustafa Kemal’in sömürgeciliğe karşı “yarım” da olsa bağımsızlığımızın kazanılmasındaki payını teslim ederken onun tarihsel anlamını bir başka yerde reddetmektedir. Kaypakkaya’ya göre Mustafa Kemal ulusal kurtuluş mücadelemizin önderi değil

---

⁵⁵⁷ Bkz. Lenin, **Emperyalizm**.

⁵⁵⁸ İbrahim Kaypakkaya, “Şafak Revizyonizminin Kemalist Hareket, Kemalist İktidar Dönemi, İkinci Dünya Savaşı Yılları, Savaş Sonrası ve 27 Mayıs Hakkındaki Tezleri, Ocak 1972”, **Seçme Eserler 1.**, s.164.

gerici kuvvetleri temsil eden bir simadır. Gerici sınıfların temsilcisidir:

“Kemalizm’in faşizmle bağdaşmaması bir yana, Kemalizm, bizzat faşizm demektir. Kemalist diktatörlük, askeri faşist bir diktatörlüktür. 1930’ları yaşayan birinden dinleyen eski bir devrimci arkadaşın ifade ettiğine göre, o günlerde TKP’nin şiarı şudur: “Kahrolsun Kemalistlerin faşist diktatörlüğü”. Ama bu şiar, her nedense sonraları terkedilmiştir. “Mustafa Kemal, halkımızın ilerici tarihinin bir parçasıdır” diyorlar. Halkımızın tarihi, zaten tümünden ilericidir. Bütün dünya halklarının tarihi ilericidir. Ama Mustafa Kemal, halkımızın tarihinin bir parçası değil, komprador büyük burjuvazinin ve toprak ağalarının ve onlarla birleşen orta burjuvazinin sağ kanadının, yani gerici sınıfların tarihinin bir parçasıdır. Mesela bir Fatih Sultan Mehmet ne kadar halkımızın tarihinin bir parçasıysa(!), Mustafa Kemal de o ölçüde halkımızın tarihinin bir parçasıdır(!)”.⁵⁵⁹

2.5. TÜRKİYE HALK KURTULUŞ PARTİ-CEPHESİ (THKP-C) VE ARDILLARI

Türkiye Halk Kurtuluş Parti-Cephesi (THKP-C) 1970’lerin en önemli sosyalist ana akımlarındandır. Onu bu denli önemli kılan, solda günümüze kadar etkileri görülen bir gelenek yaratmasından kaynaklanmaktadır. Örgüt 1970 yılı başlarında Mahir Çayan⁵⁶⁰ Münir Ramazan Aktolga ve Yusuf Küpeli tarafından

---

⁵⁵⁹ A.e., s.165.

⁵⁶⁰ Turan Feyizoğlu, **Mahir**, Ozan Yay., İst. 2007,

Mahir Çayan: 14 Ağustos 1945 tarihinde Samsun’da doğdu. Haydarpaşa Lisesi’nde okudu. 1963 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine kaydoldu. Ertesi yıl Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde öğrenimine devam etti. Bu dönemde TİP (Türkiye İşçi Partisi) ve FKF’ye (Fikir Kulüpleri Federasyonu) bağlı olan SBF (Siyasal Bilimler Fakültesi) Fikir Kulübü’ne girdi. 1965 yılında bu kulübün başkanlığını üstlendi. 1967 yılında kısa süreliğine Fransa’ya gitti. Buradaki sosyalist hareketlerin genel seyri ve içinde buldukları tartışmaları izledi. 1968’deki 6. filo eylemlerine İzmir’de katıldı ve göz altına alındı. Bu dönemde TİP içinde başlayan ve Mihri Belli’nin savunduğu MDD (Milli Demokratik Devrim) tartışmalarına katıldı. Bu tartışma sürecinde TİP adına Zonguldak Ereğli’inde çalışmalar yürüttü. Bu geziden sonra ideolojik olarak MDD saflarında yer aldı. Fransa’da bulunduğu süreçte Latin Amerika silahlı mücadelelerinden etkilendi. TİP’i bu süreçte

kurulmuştur. Örgüt yayınladığı 1 no'lu bildiride mücadele yöntemini silahlı mücadele olarak ilan etmiştir:

“Milli kurtuluşçu ve demokratik nitelikteki en küçük kıpırdanmaların bile ezilmeye çalışıldığı, milli kurtuluşçuların ana caddelerde halkın gözü önünde kahpece şehit edildiği, işkencehanelerde en hunharca işkencelere maruz kaldığı bu ortamda, kanun devletinden, demokrasiden bahsetmek gülünçtür. Ülkemizde hukuktan, kanun devletinden, anayasadan, vatandaşlık haklarından, hatta insanlık haklarından söz etmek, art niyet aranmazsa safdillikten başka birşey değildir. Emperyalizmin tahakkümüne, karşı-devrimin şiddetine karşı, silaha sarılmaktan başka çare yoktur. Partimiz, kurtuluşun yolunu halkın silahlı savaşında görmektedir. Kurtuluş savaşımızın bugünkü biçimi gerilla savaşındır. Bütün yurtseverlerin ortak çabası sonucu, uzun yorucu ve kanlı bir halk savaşı ile düşmanın alt edilebileceğini düşünen Partimiz halk savaşının bu aşamasında şehir gerilla savaşını temel almaktadır. Bugünkü objektif ve subjektif şartlar gerilla savaşının şehirlerde yürütülmesini zorunlu kılmaktadır. İçinde bulunduğumuz dönem halk kurtuluş savaşının birinci aşamasıdır.⁵⁶¹

‘Yasalcılık’la suçladı. Türkiye’deki devrim sürecinin ancak silah bir mücadeleyle ve kendi özgül koşullarının tespit edilmesiyle olabileceğini savundu. Bu görüşe daha yakın olan Türk Solu ve Aydınlık dergilerinde yazılar yazdı. 1969 yılında Ankara’da yapılan DEV-GENÇ (Devrimci Gençlik Federasyonu) toplantısı Türkiye sosyalist hareketinin seyrini değiştirdi. 1971 yılında yapılan TİP kongresine katılmadı. Mihri Belli ile ayrılıkları ortaya çıkınca o çizgiden de ayrıldı.

O dönemde Türkiye devrim Sürecini Kesintisiz Devrim I-II-III broşürlerinde dile getirdi. Türkiye’nin sahip olduğu yapıyı ‘oligarşi’ olarak tanımladı.

Bu süreçte THKP-C’nin kuruluş çalışmalarını sürdürdü. Şehir Gerillası modelini benimseyen Mahir Çayan buna uygun bir çok silahlı eylemin içinde bizzat bulundu. Çalışmalarını sürdürmek için Şubat 1971’de İstanbul’a geçen Mahir Çayan burada da silahlı eylemlere devam etti. 1 Haziran 1971’de kaldıkları evden kaçarken polisle girdikleri çatışmada Hüseyin Cevahir öldü, Mahir Çayan yaralı olarak ele geçirildi. Daha sonra arkadaşlarıyla birlikte Kartal-Maltepe Askeri Cezaevi’nden kaçan Çayan bir süre İstanbul’da saklandı. Ocak 1972’de THKO ile ortak eylem kararı alarak arkadaşları ile birlikte Fatsa’ya geçti. Mart 1972’de Fatsa’da radar istasyonunda çalışan 3 İngiliz teknisyeni, arkadaşlarıyla kaçırdı ve THKO’nun tutuklu bulunan önderleri Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan’ın serbest bırakılmasını istedi. Niksar’ın Kızıldere köyünde jandarmayla girdikleri çatışmada 9 arkadaşı ile beraber öldürüldü.

<http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=531> , 22 Nisan 2009.

⁵⁶¹ http://www.devrimciyol.org/THKP-C/thkpc_2_a18.htm, 10 Aralık 2010.

THKP-C, Mahir Çayan ve arkadaşlarının Kızıldere'deki çatışmada ölümünden⁵⁶² sonra farklı hareket eden pek çok gruba önyak olmuştur. bölümde THKP-C ile sonrasında aynı çizginin farklı yönlerdeki Türk Devrimi'ne bakışı en karakteristik olan iki önemli yapı ele alınacaktır. Bunlar Devrimci Yol ve Kurtuluş hareketleridir.

Türkiye 12 Mart askeri darbesine doğru yaklaşırken 68 gençlik eylemlerine önderlik eden Fikir Kulüpleri Federasyonu ve sonrasında Devrimci Gençlik örgütlerinin içinde tartışmalar boy vermeye başlamıştı. TİP'in çizgisini devrimcilikten uzak, parlamentarist ve oportünist olarak eleştiren gençler kendilerine özellikle "eski tüfek"lerden Mihri Belli'nin de etkisiyle başka bir yol çizmeye karar vermişlerdi. Milli Demokratik Devrim düşüncesi genel olarak gençlik kesimlerinin çizdiği yola hâkim olmuş ve netleştirmişti. Ancak buna rağmen yine de görüş ayrılıkları devam etmiş, özellikle stratejik-taktiksel, devrimin nasıl olması gerektiği, devrimde ittifaklar, sınıfların tahlili, dünya sosyalist hareketlerine bakış, Kemalizm gibi pek çok konuda yayın organlarında tartışmalar uç vermeye başlamıştı.⁵⁶³

Bu tartışmaların getirdiği görece olgunluk bölünmeyi ve ayrı yollarda devam etmeyi kaçınılmaz hale getirdi. THKP-C'nin kadrosal kökeni ODTÜ ve Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki dönemin sosyalist gençlerine dayanıyordu. Bu dönemde bu fakülteler FKF (Fikir Kulüpleri Federasyonu)'nin en önemli kadrolarını barındıran, kadroların yetiştiği merkezler olarak öne çıkmaktadır. Örgüt esas olarak bu kadrolar içinden şekillenmiştir. Kısa ömrüne rağmen dönemin pek çok siyasal akımının çıkış temeli olmuştur. Bunun nedeni öncelikle örgütün lideri Mahir Çayan'ın yarattığı ideolojik etkidir. Mahir Çayan'ın "Aydınlık Sosyalist Dergi'ye mektup" adıyla yayınladığı yazı grubun ideolojik siyasal yol ayrımını belirlemişti. Bu dönemde Milli Belli önderliğindeki Milli Demokratik Devrim stratejisini savunan kesimler 12 Mart Darbesi'ne yaklaşırken sosyalist akımların geneline hâkim olmuştu. Ancak darbeye birlikte bu kesimler arasında da ayrılıklar baş göstermeye, çatlaklar oluşmaya başlamıştır. Burada temel tartışma devrimin stratejisinde izlenecek yolun taktiksel aşamalarıyla ilgiliydi. Ancak böyle başlayan tartışma giderek teorik ve pratik bir kopuşu getirmiş, belli ana akımların ortaya çıkmasını

⁵⁶² **Hürriyet**, 31 Mart 1972, s.1.

⁵⁶³ Gençlik hareketi ile ilgili değerlendirmeler ayrıca ilgili bölümde yapılmıştır.

sağlamıştır. Darbe öncesi özellikle Mahir Çayan ve çevresindeki “devrimci darbe” beklentisi de ayrışmayı körükleyen bir yönelime işaret ediyordu. Örgüt liderlerinden İlkay Demir sonraki değerlendirmesinde bunu şöyle ifade ediyordu:

“Darbecilik THKP-C’yi önemli ölçüde etkilemiştir. THKP-C’nin yazılarının ve savunmasının hiçbir yerinde, halkın yüzyıllardır yürüttüğü mücadele mirası devralınmamıştır. Darbecilik Türkiye’deki bütün ilerici hareketleri, halka rağmen gerçekleştirilmiş asker-sivil-aydın zümre hareketleri olarak gösteriyordu. THKP-C savunmasındaki Osmanlı ve Türkiye tahlili de böyledir. Kesintisiz Devrim 2 ve 3 Türkiye’de halkın Osmanlı’ya boyun eğme sürecinden söz eder. Bu “gelenek” THKP-C’ye darbeci ideolojinin bir mirasıdır.”⁵⁶⁴

THKP-C 1970 yılında tartışmalar içinde şekillendi ve darbe sonrası pek çok kadrosunu kaybetti. Fiili olarak kendisi değil fakat ondan sonra ortaya çıkan 1974 sonrası hareketin geleneğini sürdürmek isteyenler parçalı bir biçimde yollarına devam ettiler.⁵⁶⁵ THKP-C’nin kısa ömrüne rağmen sol kuvvetler içinde etkili olmasının iki nedeni vardı. Birincisi darbe sonrası “öncü savaş” teorisine uygun olarak yaptığı sansasyonel eylemlerdi. Bu eylemler 68 hareketinin dibe vurduğu bir dönemde hareketin içinden gelen gençlerde yeni bir umut yaratmıştı. İkincisi ise Mahir Çayan’da vücut bulan örgütün görece karizmatik teorik açıklamalarıydı. Ülkemizde solun emekleme dönemi ve bir dizi acemilikleri dikkate alındığında Çayan’ın bu dönemde kaleme aldıkları ve içine girdiği pratik, kaçınılmaz olarak yeni ve genç kadrolar üzerinde önemli etkiler yaratmış, beraberinde Çayan’ın mirasçıları olarak addedilmeyi getirmişti.⁵⁶⁶ Bununla birlikte Çayan’ın özellikle Kesintisiz Devrim yazılarında toplanan görüşleri daha sonraları örgütün önemli simaları tarafından eklektik ve bütünlükten yoksun tahliller olarak nitelenecekti.⁵⁶⁷

Mahir Çayan 1960’ların sonunda dönemin devrimci gençlik önderlerinin büyük çoğunluğu gibi TİP’in çizgisini eleştirerek kendi konumunu belirlemişti.

⁵⁶⁴ **THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri**, Kaynak Yay., İst., 1987, s.138

⁵⁶⁵ Ergun Aydınoglu, **Türkiye Solu, 1960-1980**, Versus Yay., İst., 2007, s.309.

⁵⁶⁶ Chris Stephenson, “50, 60 ve 70’lerdeki Sol ve Kemalizm” **Resmi Tarih Tartışmaları- 11, Resmi İdeoloji ve Sol**, Ed: Mete Kaynar, Özgür Üniversite Kitaplığı, İst., 2011. s.129.

⁵⁶⁷ Necmi Demir ve İlkay Demir’le yapılan görüşme için bkz. **THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri**, s.135.

Sosyalist saflardaki temel ayrım tartışması olan MDD-SD saflaşmasında MDD teorisi yönünde safını tutmuştu. Buna rağmen onun MDD’ciliği diğerlerinden önemli farklar içeriyordu. Özellikle yapılacak bir sosyalist devrime hangi sınıfın önderlik edeceği, “öncü savaş” “şehir gerilla”sına yapılan vurgu, vs. gibi konularda kendi bağımsız çizgisini teorize edebilecek olgunlukta idi. Bu dönemde Mahir Çayan’ın devrim stratejisi esas olarak “Latin Amerika” tarzı “öncü savaş” ve “politikleşmiş askeri savaş stratejisi” tezlerine dayanmaktaydı.⁵⁶⁸ 1970 yılı sonbaharında gençlik hareketinin fraksiyonlara ayrılması arifesinde toplanan Devrimci Gençlik Kongresi’nde görünüşte iki grup olmasına rağmen özde üç ayrı grup bulunmaktaydı. Bunlar Doğu Perinçek’in önderliğindeki daha sonra Proleter Devrimci *Aydınlık* dergisi çevresinde örgütlenecek grupla Mahir Çayan, Münir Ramazan Aktolga’nın grubu ve Mihri Belli’nin önderlik ettiği gruptu. Ayrışma sürecinde belirli bir dönem oluşan Belli-Çayan ittifakı Doğu Perinçek tarafından “ilkesiz birlik cephesi” olarak adlandırılmış, bu ittifak da⁵⁶⁹ Çayan’ın belli noktalardaki eleştirileriyle bozulmuştu.⁵⁷⁰ Bu eleştiriler devrim anlayışı, çalışma tarzı ve örgüt anlayışı başlıklarında düğümliyordu. Çayan diğer konulardaki farklılıkların bu ana meselelerden kaynaklandığı üzerinde durmaktaydı.⁵⁷¹ Eleştirileri hem geçmişe dönük hem de yeni oluşmaya başlayan yapılara dönüktü:

“Evet, icazetli sosyalizmin, Türkiye’de sosyalist hareketi, kurulu sömürü düzeni için en zararlı mecralara sürüklenme yolunda çabaları başarısızlığa uğratılmıştır. Eski oportünizmin ipliğinin pazara çıkması üzerine icazetli sosyalizmin bir başka çeşidi olarak tezgahlandığı her geçen gün daha iyi anlaşılın yeni oportünizm de bütün “proleter devrimcilik” iddialarına rağmen, bütün Mao rozetlerine rağmen, tezgahlayıcıların umdukları bölücü ve yozlaştırıcı sonuçları veremediğini herkes görmektedir.”⁵⁷²

Çayan kendi örgütsel hazırlıklarının gerekçesini açıklarken de diğer yapılarda görüldüğü gibi Ulusal Kurtuluş Savaşı’nın mirasını benimsediklerini ifade etmişti.

⁵⁶⁸ Genel olarak bu tezlere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Mahir Çayan, **Bütün Yazılar**, Eriş Yay., İst 2003.

⁵⁶⁹ **Proleter Devrimci Aydınlık, Seçmeler 1**, s.106.

⁵⁷⁰ “THKP-C Buhranı Derinleştiriyor”, **STMA**, C: 7, s.2176.

⁵⁷¹ Mahir Çayan, “Aydınlık Sosyalist Dergiye Açık Mektup”, **Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi Dava Dosyası Yazılı Belgeler**, Yar Yay., İst., 1988, s.231.

⁵⁷² Mahir Çayan, “Yol Kavşağına Vardık”, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, S: 20, (Haziran 1970), s.125.

Aslında Çayan'ın görüşleri düşünülduğünde Türk Devrimi'nin mirasını belirlemek noktasında THKO ile TİİKP arasında bir yerdedi. THKO en fazla “Kemalist” denilebilecek bir çizgide, THKP-C belli noktalarda bu mirası benimseyen bir tutum geliştirmiş, TİİKP ise savunmasında en “sol eleştirileri” yapan bir yön belirlemiştir:

“Evet Türkiye bir yol kavşağına gelip dayanmıştır. Sağda Amerikan uyduluğu, mili kurutuluş savaşımızın bir geleneğini, bütün ulusal değerlerimizin bir inkarı var; sağda Türkiye'nin şartlarına uydurulmuş bir Kao Ki ya da Papadopoulos faşizmi var, solda Atatürk'ün “istiklali tam” dediği şey var, tam bağımsızlık var. Kurtuluş savaşımızın geleneğine bağlılık, o geleneği bugünün şartlarında sürdürmek var. Her Türkiye vatandaşının başı dik ve insanca bir yaşantıya kavuşacağı gerçek demokrasi var.”⁵⁷³

Bunun yanında aynı kongrede konuşma yapan Doğu Perinçek ve arkadaşlarına karşı ise kesin bir ayırım çizmişti. Kongreden sonra Çayan grubu iki yıldır birlikte hareket ettikleri kesimi artık bir örgüte dönüştürmeye karar verdiler.⁵⁷⁴

Nitekim THKP-C liderlerinden Sina Çıladır'da THKP-C savunmasının siyasi bölümlerinin hazırlanması sürecinde savunmanın bu bölümünü hazırlayan Ulaş Bardakçı'nın Osmanlı toplum yapısı ve cumhuriyet ile ilgili bölümlerini hazırlarken Doğan Avcıoğlu'nun eserlerinden aynen aktardığını belirtecektir. Öyleki bu savunma örgütün ileri gelenleri arasında okunduğunda büyük bir suskunluğa neden olmuştu. Bunun nedeni savunmanın milliyetçi motiflerle ele alınması, Kemalizm'in abartılması ve anayasanın savunulmasıydı.⁵⁷⁵

---

⁵⁷³ A.e., s.126.

⁵⁷⁴ THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri, s.15.

⁵⁷⁵ A.e., s.149.

2.5.1. Türkiye'nin Emperyalizme Bağımlılık Süreci ve Kurtuluş Savaşı'nın Antiemperyalist, Anti-feodal Niteliği

Çayan ve arkadaşları tarafında yapılan hazırlık çalışmasında, oluşacak proleter devrimci örgütlenmenin programında Kurtuluş Savaşı'nın niteliği önemli yer tutmaktaydı. Buna göre; Türkiye halkı emperyalizmi milli kurtuluş savaşında yenilgiye uğratmıştı ve bu, emperyalizm çağının ilk milli kurtuluş savaşıydı. Kurtuluş savaşı 1917 Ekim Devrimi'nden sonra emperyalizmin sömürü alanı olan bir ülke halkının savaşıarak emperyalist boyunduruğu nasıl kıracağını göstermişti. Emperyalizme karşı savaş sonucu bağımsızlığına kavuşan Türkiye'de bağımlılık süreci 19. yüzyılın ilk yarısında başlamıştı. Osmanlı İmparatorluğu egemen feodal güçlerin baskısı altında burjuva demokratik devrimler çağında kapitalist gelişme yolunu tutamadı. Burjuva demokratik devrimlerini zamanında gerçekleştiren, kapitalist gelişmelerini hızlandıran, ve sanayileşen batı ülkeleri, güçlü sömürgeci devletler olarak uygarlık yarışında geri kalmış Osmanlı İmparatorluğu'nu, hammadde ve sanayi ürünleri için sürüm alanı, bağımlı ülke durumuna getirmişlerdi. Sömürgeciler, girdikleri her yerde yaptıkları gibi, Türkiye'de de kapitalizm öncesi unsurlarla ittifaka yönelmişler kendilerine bağlı bir kompradorlar sınıfı oluşturmuşlardı.⁵⁷⁶

Kapitalist dünya pazarının Osmanlı İmparatorluğu topraklarında yayılmasıyla, bu ülke bağımlı bir kapitalist gelişmeye uğradı. Bu bağımlı kapitalizm şartlarında gerçek sanayileşme baltalanmış, sınırlı bir sanayileşme olmuştu. Bunun sonucu olarak da işçi sınıfı yeni bir toplumsal güç olarak 19. yüzyılda Türkiye toplumunda yerini aldı. Kapitalizmin emperyalizme dönüşmesiyle birlikte Türkiye'nin talanı daha sistemli ve yoğun bir nitelik almıştı. Birinci Dünya Savaşı'na genç emperyalist Almanya'nın safında katılan Türkiye, feodal devlet yapısını muhafaza eden, "derebeyi-komprador" tahakkümü altında, emperyalizmin sömürü alanı bir ülkeydi. Savaş sonunda kazanan emperyalist devletler grubu, yenilgiye uğrayan Türkiye'nin devlet olarak varlığına son vermeye kararlıydı. Başta Osmanlı

---

⁵⁷⁶ "Proleter Devrimci Hareketin Program Taslağı, Gerekçe," **Aydınlık Sosyalist Dergi**, S:28 (Mart Nisan1971). s.377- 390.

Padişahı olmak üzere feodal unsurlar ve çoğunluğu milli azınlıklardan olan kompradorlar, emperyalistlerin yerli müttefikleri olarak onlara yardımcı oldular.⁵⁷⁷

Program gerekçesine göre; Kurtuluş Savaşı sınıfsal olarak emperyalizm, işbirlikçi ticaret burjuvazisi ve feodal mütegalibe üçlü ortaklığına karşı verilmiş bir savaştır. Bu antiemperyalist ve antifeodal savaşta tüm ileri insanlık ve ezilen ulusları Türkiye halkını desteklemişlerdir. Çayan ve arkadaşlarına göre Kurtuluş Savaşı küçük burjuva kökenli asker-sivil aydın zümrenin önderliği altında verilmiş, bütün emekçi halkın katılımıyla zafere ulaşmıştır. Milli kurtuluş ordusu saflarını şehir ve köy emekçileri teşkil ediyordu. Türkiye işçi sınıfı, 1919'dan başlayarak, kendi siyasi örgütü ile milli güçler safında yerine almıştı. Milli kurtuluş savaşı bu güç birliğiyle verilmiş ve zafere ulaşmıştı. Savaşın doğan Kemalist Türkiye'de gerçekleştirilen devrim, ülkenin siyasi bağımsızlığını sağladı, ekonomide komprador egemenliğini darbeledi ve feodal üstyapı kurumlarını ortadan kaldırdı, halkın üzerindeki feodal baskıyı önemli ölçüde hafifletti, ulus bilincinin yığınlarca benimsenmesi şartlarını geliştirdi. Ancak Çayan'ın Kemalist devrime dönük eleştirileri bundan sonra başlıyordu. Ona göre devrime önderlik eden asker-sivil aydın zümre tarihi şartlar ve kendi sınıf niteliği gereği, Türkiye'yi, milli bir burjuvazi yaratarak kalkındırma ve "çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırma" yolunu tuttu. Fakat bu yol kapalıydı. Emperyalizm çağında geri bir ülkenin milli bir burjuva sınıfının önderliğinde, kapitalist yoldan kalkınması olanağı yoktu. Bu çıkmaz yola sapılması ile emekçilerin ve özellikle işçi sınıfının örgütlenmesine ve toplumun kaderini tayininde ağırlığını koymasına karşı çıkıldı. Türkiye'de bilimsel sosyalizmi eylem kılavuzu edinen ilk işçi- köylü partisi kapatıldı.⁵⁷⁸

Programa göre Kemalizm objektif şartların ürünü olarak devrimi sonuna kadar götürmemiştir. Devrim sınıf mevzilenmesi gereği zikzaklar, duraksamalar göstermiş, sonuna vardırılamamış, ve ilk fırsatta hedefinden saptırılmış bir demokratik devrim olarak kalmıştı. Aynı zamanda ekonomik tabana inerek karşıdevrimci güçlerin" (emperyalizm işbirlikçisi kapitalistlerin, büyük toprak sahiplerini, tefeci bezirgan takımının ve öteki feodal unsurların)" kökünü

---

⁵⁷⁷ A.e., s.377- 390.

⁵⁷⁸ "Proleter Devrimci Hareketin Program Taslağı, Gerekçe," **Aydınlık Sosyalist Dergi**, S: 28 (Mart- Nisan- 1971) s.377- 390.

kazıyamamıştır. Bu güçler ise kendileri için elverişli şartlara kavuşunca karşıdevrimi tezgahlamışlardır. Kemalist Devrim'in önderliği bu noktada gerekli uyanıklığı gösterememiş, karşıdevrimci güçlerin oyununa gelmiş ve ikinci plana itilmişti. Böylelikle işbirlikçi sermaye- feodal mütegalibe tahakkümü kurulmuştu. Çayan yine aynı yerde günümüzde yaşanan emperyalizme bağımlılık sürecinin köklerinin burada yattığını ifade etmekteydi. Kurtuluş Savaşı'nda savaşa kovulan emperyalizm" NATO müttefiki "kisvesi altında ülkemize yeniden girmişti. Artık bugünün Türkiye'si milli kurutuluş savaşı sonrasındaki bağımsız Türkiye değil, İkinci Dünya Savaşı yıllarından bu yana gerici güçlerin adım adım gerçekleştirebildikleri karşıdevrimin ürünü, Amerikan emperyalizminin ve onun işbirlikçisi kapitalist sınıf ve feodal mütegalibenin sömürü ve tahakkümü altında bağımlı bir ülkedir.⁵⁷⁹

2.5.2. THKP-C'de Kemalizm'in Sınıfsal Tahlili ve İttifaklar Sorunu

12 Mart Muhtırası'nın henüz yeni ilan edildiği aylarda Mahir Çayan kendi ideolojik yönünü *Aydınlık Sosyalist Dergi*'de açıkça ilan etmişti. Amaç proleter devrimci bir örgüt yaratmaktı. Bu örgütün program taslağı açıklanırken Kemalizm başlıca çıkış noktalarından biriydi. Çayan bu dönemde yazdığı yegane teorik kitabı "Kesintisiz Devrim" yazılarında Kemalizm paradigmasında kendisine göre yanlış bulduğu noktaları açıklamış, diğer sosyalist liderlerle yaptığı polemiklerle bu konudaki tutumunu netleştirmiştir.

Çayan için Kemalizm'in değerlendirilmesi öncelikle ittifakların doğru değerlendirilmesi bakımından elzemdir. Çünkü devrimde özellikle asker-sivil aydın zümreye karşı alınacak tavır hareketin güç kazanmasında önemli görülmektedir. Bu nedenle saflardaki bu konudaki kafa karışıklığı giderilmelidir. Çayan'a göre Kemalizm konusundaki kafa karışıklığı onu sağ ve sol Kemalizm olarak ikiye ayırmakla başlamaktadır. Bu ayırım metafiziktir ve felsefi olarak idealizmin yansımasıdır. Kemalizm'i sağ-sol diye ayırmak bir dizi hatayı içeren yanlış bir tahlildir. Bu konudaki sağ görüşe göre asker-sivil aydın zümreyle Kemalizm özdeş görülmektedir. Oysaki asker-sivil- aydın zümre küçük burjuvazinin bir tabakasıdır. Kemalizm bu kesimlerin en radikal tutumunu ve politik görüşünü temsil eder:

---

⁵⁷⁹ A.e. s.377- 390.

“Aybar Aren oportünizminin, asker sivil aydın zümreyi “metafizik” bir kategori olarak ele alışını tutarlı bir biçimde, kıyasıya eleştiren saflarımızdaki sağ görüş, Kemalizm’i sağ sol diye metafizik bir ayrıma tabi tutarak, aynı idealizmin içine yuvarlanmaktadır.”⁵⁸⁰

Çayan’ın Kemalizm’i sağ ve sol olarak ikiye ayıran “sağcı” görüşün bir dizi algı hatasına yol açtığını belirten ifadeleri, bu konudaki teorik formasyonunu da büyük ölçüde açıklayacaktır. Çünkü bu, sosyalistlerin önderlik sorununu da gündeme getirmektedir. Kemalizm sağ-sol diye ayrılınca yurt çapında esas mücadele Kemalistlerle işbirlikçiler arasında olmaktadır. Bu ayrımın dile getirilmesi “Proletaryanın devrimde öncülüğünün objektif şartları yoktur” fikrini meşrulaştırmaktadır. “Sol” bir devrime öncülük konusunda Kemalistlerin rolü abartılmakta ve yüceltilmektedir. Öte yandan emperyalizmle uzlaşan işbirlikçi sınıfların çeşitli temsilcileri Kemalizm’in kapsamı içine sokularak Kemalizm azımsanmakta ve aşağılanmaktadır. Böylelikle ittifaklar meselesinde Kemalizm hem büyültülmekte hem de küçültülmektedir. Böylelikle işçi sınıfının rolü küçümsenmektedir.⁵⁸¹

Çayan ittifaklar konusunda bu formasyona bağlı olarak proletaryaya oportünizmin bütün biçimlerinin gösterilmesi gerektiği, gençlik hareketlerinin anlam ve niteliğini, Kemalizm’in tarihi geçmişi ve milli kurtuluşçu geleneğini tekrar anlatarak, İkinci Milli Kurtuluş Savaşı’nda işçi ve köylü kitlelerinin en yakın dostu ve müttefiki olduğunu belirterek, politik bilinç götürülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Fakat bu yapılırken bunları yaparken proletarya hareketinin esas bağımsızlığı da korunmalıdır.⁵⁸²

Çayan’a göre ittifaklar konusundaki temel prensip şu olmalıdır:

---

⁵⁸⁰ Mahir Çayan, “Kemalizm’in Sağı Solu ve Sivil Aydın Zümre, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, S:15, (Şubat, 1970), s.142.

⁵⁸¹ **A.e.**, s.142.

⁵⁸² **A.e.**, s.131.

“Proleter devrimcilerinin ana görevi işçi yığınlarının dışındaki, diğer millici sınıfların veya zümrelerin öz örgütlerine sahip olması için çalışmak, Kemalistlerin cılız da olsa yürüttükleri devrimci mücadelelerine destek olunması değil, işçi sınıfına bütün siyasi gerçekleri açıklama kampanyası ile sosyalist bilinç götürmek, işçilerin kendiliğinden gelişen hareketlerini örgütlemek ve proletaryayı öz partisine kavuşturmaktır.”⁵⁸³

Çayan dönemin devrimci ihtiyaçlarına göre ittifakların belirlenmesinin, Kemalizm’in ittifaklardaki yerinin doğru tespit edilmesi ve Kemalizm’in ideolojik olarak niteliğinin doğru analiz edilmesiyle mümkün olacağını belirtmektedir. Ona göre doğru ideolojik bakış açısı bu konuda bir netlik sağlayacaktır:

“Kemalizm, küçük burjuva devrimciliğinin işgal altındaki bir ülkede Türkiye’de emperyalizme karşı isyan bayrağıdır. Kemalizm emperyalizmin boyunduruğu altındaki bir ülkede doğru halklarını milli kurtuluş bayraklarını yükselten, emperyalizmi yenerek milli kurtuluş savaşlarını açan bir küçük burjuva milliyetçiliğidir. Türkiye’deki küçük burjuvazini en radikal çizgisi olan Kemalizm’i karakterize eden yalnızca” milli kurtuluşçuluk” ve “laiklik” öğeleridir.”⁵⁸⁴

Çayan sınıfsal olarak küçük burjuvazinin emperyalizm karşısında yer alacağını Türkiye’de asker- sivil aydın zümre bu sınıfın en bilinçli ve en uyanık kesimi olduğunu ifade etmektedir. Bu kesim ona göre dünyanın ilk milli kurtuluş savaşını yöneticisi oluş, laiklik ve milli kurtuluşçuluk diye tanımlanabilecek Kemalist düşünce ve eylemin mirasçısıdır. Gerçekten Kemalistler’in bugünkü devrimci mücadeledeki yerleri azımsanmayacak kadar önemlidir. Fakat Çayan Kemalistler’in bu hakkını verdikten sonra emperyalizme ve müttefiklerine karşı mücadelenin tek devrimci alternatifi olmadıklarını vurgulamaktadır. Ona göre

---

⁵⁸³ A.e, s.134.

⁵⁸⁴ A.e, s.142.

günümüzde emperyalizme karşı ilk boy hedefi Kemalistler değil, proleter devrimcileridir.⁵⁸⁵

Çayan ittifaklar konusunda Marksist saflarda ideolojik olarak gelişmesi muhtemel tehlikeyi Kemalistlerin güç kazanmasına neden olabilecek bir yanılığın ortaya çıkması olarak belirtmektedir. Türkiye gibi ülkelerde Marksistlerin dışında kalan diğer antiemperyalist sınıflar lehine bir oportünizmin gelişmesi olanakları her zaman mevcuttur. Bunun nedeni Amerikan emperyalizmiyle yalnızca işçi sınıfını değil diğer mili unsurların milli burjuvazinin ve küçük burjuvazinin da belirli ölçülerde çatışmalarının olmasıdır. Bu çatışmalar eninde sonunda bu kesimlerin öncüsü konumundaki Kemalistlerin emperyalizmle çatışmasını getirecektir. Kemalistler bunun hazırlığı içindedirler. Çayan'a göre her sınıf vereceği mücadelenin önderi konumunda olmak ister. Kemalistlerin anti-Amerikan bir milli cephenin önderi olmak istemeleri verilecek ikinci kurtuluş savaşını yönetme istekleri son derece doğaldır. Bu iradenin sonucu olarak Kemalistler Marksist saflarda kendi lehlerinde bir eğilim yaratmak isteyecekleridir. Çayan, Marksist saflarda bu eğilimin belli ölçülerde güç kazandığını, bunun belli tarihsel ve objektif şartlarının olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre özellikle küçük burjuvazinin ülkemizde öteden bir güçlü bir sınıf olması küçük burjuva devrimlerinin çokluğu vs. gibi nedenler bunda etkilidir. Özellikle küçük burjuva bürokrasisinin öncülüğünde Kemalizm'in bayraktarlığını yaptığı bir milli kurtuluş savaşı vermemiz ve İkinci Emperyalist Savaşı sonuna kadar Kemalist düşüncenin ülkede tek hâkim politik akım olarak tutulmaya dikkatle çalışılması, yüzde yetmiş okuma yazma bilmeyen bir yarı feodal bir ülkenin kamu oyunu genellikle küçük burjuva aydınlarından oluşması oldukça önemlidir. Bunun yanında sosyalist saflara, "aydın" kesimden geçişte, Kemalizm'in zorunlu sayılabilecek bir durak olması da çok önemli diğer bir etkidir.⁵⁸⁶

Çayan özellikle "Kesintisiz Devrim" yazılarında Kemalizm'in niteliğini doğru tahlil etmenin kendi mücadeleleri açısından önemini birkaç noktada önemli görmektedir. Öncelikle Kemalizm'i doğru tanımlamak gerekir.

---

⁵⁸⁵ Türkiye Halk Kurtuluş Partisi- Cephesi Dava Dosyası Yazılı Belgeler, s.126.

⁵⁸⁶ A.e., s.96-97.

“Kemalizm, emperyalizmin işgali altındaki bir ülkenin devrimci-milliyetçilerinin bir milli kurtuluş bayrağıdır. Kemalizm’in özü, emperyalizme karşı tavrıdır. Kemalizm’i bir burjuva ideolojisi, veya bütün küçük-burjuvazinin veyahut asker-sivil bütün aydın zümrenin ideolojisi saymak kesin olarak yanlıştır. Kemalizm, küçük-burjuvazinin en sol, en radikal kesiminin milliyetçilik tabanında antiemperyalist bir tavrıdır. Bu yüzden, Kemalizm soldur; milli kurtuluşçuluktur. Kemalizm, devrimci-milliyetçilerin, emperyalizme karşı aldıkları radikal politik tutumdur.”⁵⁸⁷

Çayan’a göre kendi sosyalist çizgilerinin taktik ve stratejilerinin ittifakların doğru belirlenmesinde bu tanım kritik değerdedir. Kemalizm bir ideoloji, asker-sivil aydın zümrenin bir ideolojisi olarak ele alınırsa takip edilecek kitle çizgisi farklı, Kemalizm asker-sivil aydın zümrenin sol kanadının, emperyalizme karşı, milliyetçilik tabanında takındıkları, milli kurtuluşçu politik tutum olarak ele alınırsa farklı olacaktır. Çayan’a göre dönemin konjonktürel durumundan dolayı kendisini Kemalist olarak tanımlayanlar içinde sosyalistlerin ittifak yapabileceği devrimci unsurlar bulunmaktadır. Özellikle bazı devrimci milliyetçiler kendilerini sosyalist olarak lanse etmektedirler. Bu nedenle ülkemizdeki pek çok Kemalist bugün kendine sosyalist demektedir. Bilindiği gibi, geri-bıraktırılmış ülkelerdeki küçük-burjuvazinin niteliği, kapitalist-emperyalist ülkelerdekinden farklıdır. Bu sınıfın emperyalizme ve yerli hâkim sınıflara karşı tavrı homojen değildir. bundan dolayı Kemalizm, küçük-burjuvazinin en sol, en aydın kanadının milli kurtuluşçu politik tutumu olarak görüldüğünden önemli bir ittifak gücü olarak değerlendirilmektedir. Çayan’a göre verili koşullarda Kemalistlerin devrimci mücadeledeki yerleri azımsanmayacak kadar önemlidir. Ama bu esas mücadele Kemalistlerle emperyalistler arasındadır anlamına gelmez. Onlar emperyalizme karşı mücadelenin tek alternatifi değildir. Aksine bugün emperyalizm karşısındaki esas boy hedefi Kemalistler değil proleter devrimcilerdir. Küçük burjuvazinin emperyalizmin karşısında olması, Türkiye’de asker-sivil aydın zümrenin uyanık ve bilinçli bir kesim olması, bu kesimlerin dünyanın ilk milli kurtuluş savaşının öncüsü olması, laiklik ve milli kurtuluşçuluk

---

⁵⁸⁷ Mahir Çayan, **Bütün Yazılar**, s.289.

olarak tanımlanabilecek olması gibi nedenler onları günümüzün mücadelesinin önderi yapmaz.⁵⁸⁸

Çayan teorisini olgunlaştırdığı dönemde “1923 devrimi” olarak adlandırdığı Türk Devrimi için “sınıf karakterini yansıtan mili devrim” değerlendirmesini yapmaktadır. Kemalizm’in ve devrimlerin niteliği konusunda 1923 Devrimi, önder sınıfın karakterini yansıtan bir milli ve burjuva bir devrimdir. Emperyalist işgal kırılmış, komprador-burjuvazi tasfiye edilmiş, yabancı sermayeye tanınan bazı imtiyazlara rağmen genellikle emperyalist istismar bertaraf edilmiş, feodalizmin ideolojik ve politik gücü kırılmıştır. Çayan da Aydınlıkçılar’a benzer bir biçimde dünya sosyalistlerinin de (Stalin ve Mao’ya referansla) Türk Devrim’ini “devrim” olarak niteledikleri üzerinde durmaktadır. Ancak devrim geriye dönüşler yaşamış ve ülke tekrar sömürgeleşme sürecine girmiştir.⁵⁸⁹

Çayan’ın Kemalizm tespitlerindeki nesnellik dikkate değerdir. Emperyalizm teorisi ışığında dünyanın artık farklı bir çağa girdiği ve büyük burjuva sınıfların devrimci özelliğini yitirmeye başladığı bir dönem tespiti yapmış, bu nedenle Türk Devrimi’nin büyük burjuvazinin devrimi olarak görmenin doğru olmayacağını vurgulamıştır:

“Kurtuluş Savaşının ve de 1923 Anadolu Devriminin önderinin büyük-burjuvazi olduğunu söylemek gerçeklere aykırıdır. Çünkü emperyalist dönemde burjuvazi, bütün dünyada devrimci, milliyetçi ve demokrat niteliğini kaybetmiştir. Onun ideolojisi artık milliyetçilik değil, kozmopolitizmdir. O, vatan, millet bayrağını geminin bordosundan aşağıya atmıştır. Bu bayrağı, emperyalist dönemde enternasyonalizm ve yurtseverlik tabanında proleter devrimcileri, milliyetçilik tabanında ise küçük-burjuva radikal unsurları yükseltmektedir.1923’te kurulan, milli, laik Türkiye Cumhuriyeti’nde yönetim, hiyerarşik tabanın üst kademesinde kemalistler olmak üzere, küçük-burjuvazinin ve de burjuvazinin bütün fraksiyonlarının ortak yönetimidir. Feodal mütegalibe

---

⁵⁸⁸ Mahir Çayan, “ Kemalizm’in Sağı Solu ve Sivil Aydın Zümre, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, S:15, 1970, s.126.

⁵⁸⁹ Çayan, **Bütün Yazılar**, s.291.

sindirilmiş, ancak politik ve ideolojik gücü kırılmasına rağmen, ekonomik gücü bertaraf edilememiştir. Kısaca özetlersek, feodal-komprador devlet mekanizması parçalanmış yerine, tek parti yönetimi altında küçük-burjuvazinin diktatörlüğü egemen kılınmıştır.”⁵⁹⁰

2.5.3. Çayan’da Kemalizm, Antiemperyalizm ve Ekonomi

Çayan’a göre Kemalizm’in doğası gereği belirli bir iktisat politikası yoktur ve olmamıştır. Küçük burjuvazinin emekle sermaye arasında bocalayan genel niteliği, Kemalizm’im iktisat politikasına da yansımaktadır. İçinde bulunulan evrenin koşullarına göre yön değiştiren, bazen özel teşebbüsçü yanı bazen de devletçi yanı ağır basan bir iktisat politikası vardır. Kemalizm’i bugüne kadar ayakta tutan, ona ruh veren milli bağımsızlıkçı niteliğidir. Antiemperyalist niteliği bir tarafa bırakılırsa, ortada Kemalizm diye bir şey kalmaz. Çayan’a göre ancak emperyalizmin karşısındaki saflarda yer alanlar, Kemalizm’e sahip çıkabilirler. Türk Devrimi’nin ekonomik programı özel mülkiyet ve kârı temel alan kendi sınıfsal ve de ekonomik örgütlenmesini genişleten, giderek de “milli burjuvazi” sınıfını yetiştirmeye yönelik, küçük üretime dayanan, özünde boş bir milli ekonomi programıdır. Kemalist yönetim emperyalizmle ilişkilerde başlangıçta çekimserdi. Bunun nedeni savaş sonrası emperyalizmin en işbirlikçi kesimlerinin tasfiyesi idi. Bir yandan emperyalizmin uzantısı komprador-burjuvazi tasfiye olurken, yabancı tekellere ilişkin pek çok stratejik işletmeler satın alma yolu ile millileştirilir ve de borç almada son derece dikkatli davranılırken, öte yandan yine de kapitalist dünya içinde yer alınarak, yabancı sermayeye bazı imtiyazlar tanınmaktadır. İdeolojik ve politik alanda gücü iyice kırılan feodalizmin ekonomik gücüne, fazla dokunulamamaktadır. Yani, küçük-burjuva yönetimi, sınıfsal karakterinden dolayı, emperyalizm ve feodalizmle olan bütün köprüleri atamamaktadır.⁵⁹¹

Çayan Türk Devrimi’nin ekonomik gelişim sürecini onun sınıfsallığı ve dönemin siyasi sürecinin nesneliliğiyle açıklamaktadır. Kemalistler milli bir

---

⁵⁹⁰ A.e., s.291-292.

⁵⁹¹ A.e., s.292.

ekonomini yaratılması için bağımsızlığı elzem görmüşlerdi. Özellikle devrimin önderi Mustafa Kemal bu konuda hassas davranmış gümrük himayeleri, millileştirme, yerli malı kullanma mecburiyetleri, vs.lerde milli bir kapitalist sınıfı oluşturma gayretleriyle, milli kapitalizmin gelişmesi için devletin bütün imkanlarını kullanmıştır. Dönemin sonraki ekonomik sürecine damgasını vuran İş Bankası ve çevresindeki ekonomik girişimciler milli mücadeleye katılan unsurlardır. Bu çevrenin giderek bürokrat burjuvazi haline dönüşmesi sürecin kaçınılmaz sonucu olacaktır. Ticaret burjuvazisi ve eşrafla birlikte ekonomik yatırımlar yapmaları, başlangıçta, ekonomide özel kartelleşme ve tröstleşmeye, yabancı sermaye yardımlarına ve işbirliğine karşı olan devlet üzerinde politik gücünü yavaş yavaş artırmayı doğurmuştur. Yavaş yavaş, bu konuda, meclisten imtiyazlı kanunlar çıkartılmış, yabancı sermaye ile “işbirliği” gelişmiş, ekonomide reformist-burjuvazi ile bürokrat-burjuvazi işbirliği sonucu tekelleşmeye doğru gidilmeye başlanmıştır. Bu grup daha sonra palazlanacak olan tekelci burjuvazinin oluşmasında belirleyici olacaktır.⁵⁹²

Çayan bu değerlendirmelerinden sonra Türk Devrimi sonrasında genel olarak üç döneme ayırarak dönemsel farklılıklara dikkat çekmiştir:

“Özetle söylersek, bu dönemi üç evrede özetleyebiliriz:

1) 1923-32 Dönemi: Ülkenin bağımsız, ekonomisinin ise bir milli tüketim ekonomisi olduğu evre.

Bürokrat-burjuvazisinin doğuş evresi. Bu evre, yönetimde Kemalistlerin en ağırlıkta olduğu evredir.

2) 1932-42 Dönemi: Bu evrede, bürokrat-burjuvazinin, ticaret burjuvazisi ve de yabancı tekellerle birleşip yavaş yavaş tekelci-burjuvaziye doğru dönüşmeye başladığı evredir. 1932 Dünya krizinin oluşturduğu ekonomik sarsıntıdan bu zümre geniş ölçüde istifade etmiş ve palazlanmaya başlamıştır. (Bkz, 1932 Milli Korunma Kanunu, Savunma).

3) 1942-50 Dönemi: Savaş yıllarında özellikle Saraçoğlu döneminde, Saraçoğlu yönetiminin fiyatları serbest bırakması, ülkede dört nal bir enflasyon yaratmış, Marshall, Truman yardımları paravanası altında,

---

⁵⁹² A.e., s.292.

Amerikan emperyalizmi ÷lkeye iyice girmiş ve yabancı sermayeye geniş imtiyazlar sağlanmıştır. (Ülkenin sömürgeleşme sürecinin başlaması).⁵⁹³

2.5.4. Devrimci Yol Hareketi ve Türk Devrimi

12 Mart 1971 askeri müdahalesi sonrası, sol akımların tarihinde her bakımdan bir dönüm noktası olmuştur. 1974 Genel Affi'ndan sonra diğer bölümlerde de bahsedildiği gibi sosyalist akımlar hem düşünsel olarak hem de örgütsel olarak önemli bir değişim, dönüşüm sürecinden geçtiler. Burada pek çok etken onların şekillenmesinde ve ideolojik formasyon kazanmasında etkili oldu. Darbenin yarattığı ideolojik karmaşa ve dağınıklık yerini çok yapılı, fikir ayrılıklarının yoğunlaştığı bir sol panoramanın ortaya çıkmasını beraberinde getirmişti.

1974 Affi sonrasında özellikle üniversiteler kaynaklı olarak örgütlenen THKP-C kökenli sosyalistler önce çeşitli öğrenci dernekleri etrafında toplanarak 1976 yılında Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu'nu kurmuşlar ve hareket böylelikle hareket daha merkezi bir yapıya kavuşmuştur. Devrimci Yol akımı bu gençlik hareketi içinden gelişmiş ve oradan üniversite dışında ÷lke çapında faaliyet gösteren bir yapıya doğru yol almıştır. Nitekim genelde daha sonraki değerlendirmelerde üniversite ve daha sonra da taşra gençliğinin kendiliğindenci örgütü olarak nitelenecektir.⁵⁹⁴ Devrimci Yol THKP-C sonrası gençler ve sosyalist aydınlar arasında en fazla taraftar toplayan grup olmuştur.⁵⁹⁵ Bu başlık altında Devrimci Yol akımının Kemalizm değerlendirmelerine yer verilecektir.

1974 Affi'ndan sonra ortaya çıkan yoğun ideolojik tartışmalar, dünyadaki sosyalist kamplaşma olan Sovyetler Birliği ve Çin Komünist Partisi arasındaki ideolojik mücadele vs. gibi sorunlar Türkiye'deki saflaşmaları da doğrudan etkiler nitelikteydi. Devrimci Yol lideri Oğuzhan Müftüoğlu'na⁵⁹⁶ göre bu tartışma alanları

---

⁵⁹³ A.e., s.292.

⁵⁹⁴ Aydınöğlu, **Türkiye Solu, (1960-1980)**, s.389.

⁵⁹⁵ Ballı, **a.g.e.**, s.76.

⁵⁹⁶ **Oğuzhan Müftüoğlu** 1944 yılında Anamur'da doğdu. 60'lı yıllarda Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisiyken Dev-Genç hareketine katıldı. Kızıldere öncesinde Mahir Çayan ve arkadaşlarıyla birlikte THKP-C saflarında mücadele etti. Dev-Genç ve THKP-C davalarından yargılandı, ceza aldı. 1974 affıyla birlikte tahliye edildi. 70'li yıllarda önce Devrimci Gençlik,

sosyal emperyalizm tartışmaları, sosyalizme geçiş süreci, sosyalizmden kapitalizme geri dönüş sorunu, Kürt sorunu ve faşizme karşı mücadele gibi konulardı. Ancak Müftüoğlu'na göre bu tartışmalar kısmen 70 öncesinin tartışmalarının bir devamı olmakla birlikte, bazı konular önemini kendiliğinden kaybetmişti. Türkiye Devrimi'nin sosyal muhtevası, işçi sınıfının öncülük rolü ve niteliği, Kemalizm sorunu gibi bazı eski tartışma konuları belirleyici olmaktan çıkmış, daha çok devrim anlayışı ve devrimci mücadele üzerine örgütlenme biçimleri üzerine olan tartışmalar önemini korumaya ve ayrışma nedeni olmayı sürdürmüşlerdi.⁵⁹⁷ THKP-C akımının ardılları olan Devrimci Yol ve daha sonra ondan koparak oluşan Devrimci Sol örgütleri bu siyasal ortamın ürünü olarak ortaya çıkmıştı. Devrimci Yol kuruluş bildirgesinde temel hedefinin dönemin devrimci güçlerini birleştirmek ve nihai olarak partileşmeye doğru gitmek olduğunu belirtmiştir.⁵⁹⁸

---

ardından Devrimci Yol hareketinin kurulmasında öncelikli rol oynadı. 12 Eylül'den sonra açılan Devrimci Yol ana davasında 1 numaralı sanık olarak yargılandı. 11 yıllık cezaevi yaşamının ardından 1991'de tahliye oldu. Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat İçin Vakfı'nın, Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin ve Bir Gün Gazetesi'nin kuruluşunda yer aldı.

⁵⁹⁷ Oğuzhan Müftüoğlu, "Devrimci Yol Üzerine Notlar" **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler, Ansiklopedisi**, C:7, s. 2250, " Geçmiş Tartışmalardan Kesitler, Mamak'tan Tartışmalar", **Yeniden Devrim**, S: 1 (Aralık 2006), s.109-121.

⁵⁹⁸ "Devrimci Yol bildirgesi ülkemiz devriminin bütün temel sorunları hakkında derinlemesine incelemeler ve çözümler getirme iddiasında değildir. Devrimci yol bildirgesinin amacı, devrimci hareketin karşı karşıya olduğu temel siyasi görevi saptamak; bu temel siyasi görevin, partinin yaratılması görevinin yerine getirilebilmesi için nasıl mücadele verilmesi gerektiği konusunda bir bakış açısı, bir platform sunmaktır. Bu amaçla Bildirge'de kalın çizgilerle, emperyalizm, sosyalizm, çelişmeler ve sapmalar konularında tespitlerimiz; "Ülkemiz Solunun Dünü ve Bugünü" başlığı altında, sol hareketin bugünkü görevlerimiz açısından tarihi, gelişimi ve bugünkü görünümü konusunda görüşlerimiz yer alıyor. Yine, "İçinde Bulduğumuz Koşullarda Temel Siyasi Görevimiz" başlığı altında, partinin yaratılması görevi temel görev olarak tespit ediliyor. Parti anlayışı, devrim ve çalışma tarzına bağımlı olarak ele alınıp, geçmiş devrimci hareket parti konusunda bugünkü görevlerimize ışık tutacak tarzda inceleniyor. Geçmiş devrimci hareketin yanlış kavranışına ve bazı "eleştiri"lere cevap veriliyor. Kürt , meselesine, parti ve örgütlenme ilişkisi içinde bakış sunuluyor. Son olarak, partinin yaratılması yolunda nasıl bir mücadele verilmesi gerektiği, bu yolda bilinçli bir çalışmanın nasıl anlaşılması gerektiği konularını, birliğe ve partinin yaratılması mücadelesine çağırıyor ihtiva eden "Partileşme Süreci Üzerine" başlıklı bölüm yer alıyor. Bildirgede incelenen konular bugünkü görevlerimiz açısından, bu görevleri aydınlatmak noktasından ele alınmaktadır. Burada ele aldığımız konular hakkında bir daha inceleme, derinlemesine araştırma ve tartışmalar yapılmayacak sonucu çıkarılmamalıdır. Aksine, burada incelenen ve incelenmeyen konulara ilişkin etraflıca araştırma ve tartışmalar bundan sonra sürdürülecektir. Bu bildirge, tartışma ve araştırmaların sürdürülebilmesi için bir platform sayılmalıdır. Devrimci Yol bildirgesi hemen bir parti kurma çağrısı olarak kavranmamalıdır. Devrimci Yol bildirge'sinde sözü edilen parti, böyle çağrılarla kurulabilecek olan bir parti değildir. Devrimci Hareketin birliğinin sağlanabilmesi için ve partinin inşası için ideolojik birliğin gerekli olduğunu; bu ideolojik birliğin de ülkemiz devriminin temel meselesi hakkında bir ideolojik açıklıktan; bu açıklığı sağlamak üzere bir ideolojik mücadeleden geçtiğini söylüyoruz. Bunun için Devrimci Hareketin birliğinin sağlanması bir mücadele konusu olarak saptanıyor ve devrimcileri bu yolda mücadeleye çağırıyoruz. Yine şüphe yok ki, Devrimci Yol Bildirgesi, bir birlik çağrısıdır. Partinin yaratılması mücadelesinde örgütlü ve bilinçli bir çabayı öngörmektedir. Bu anlamda, ortak ideolojik ve siyasi görüşlere sahip insanları birliğe ve göreve çağırılmaktadır. Ancak böyle bir birliğin, partinin inşası görevini yerine getirmede başarılı

THKP-C'den kopan Kurtuluş Hareketi'nin aksine Devrimci Yol, THKP-C'nin mirasını olduğu gibi benimsemiş onun gerçek mirasçısı ve taşıyıcısı olduğunu ilan etmiştir.⁵⁹⁹ Yine Müftüoğlu'na göre Devrimci Yol THKP-C tarafından oluşturulan bir siyasi temel üzerinde gelişmiş, fakat onun temel çizgisini reddetmemekle birlikte hareketin basit bir tekrarını da hedeflememiştir. Teoride ve pratikte onu aşan özellikler ortaya koyması Devrimci Yol'u 1970'lerin sonunda kitlesel bir akım haline getirmiştir.⁶⁰⁰ Dev-Yol lideri Müftüoğlu son dönemde yaptığı bir söyleşide de bu kanısını sürdürmektedir.⁶⁰¹ Nitekim bu tespit bu akımın diğer liderlerinden Melih Pekdemir tarafından da doğrulanacaktır:

“Devrimci Yol, kendinden bir kuşak önceki THKP-C'nin ideolojik ve politik bakımdan devamı olma iddiasını taşımıştı; ama bu iddia kesinlikle örgütsel düzlemde tekrarlanmamıştı. THKP-C ise dönemin Filistin ve Latin Amerika gerilla örgütlerini kendisine yakın gören bir haleti ruhiyede ortaya çıkmıştı. Silahlı mücadeleyi esas alan bu parti, işçi sınıfının “ideolojik öncülüğünü” benimsemiş, “öncü savaş, suni denge , politikleşmiş askeri savaş stratejisi, silahlı propaganda, vs.” kendine özgü kavramlarla faaliyet göstermişti. Devrimci Yol, işte bu doğrultu üzerinde kendini var ederken, kendi doğrultusunu da öz deneyimiyle çizmek ve bu şekilde THKP-C'den oldukça farklı bir tarzı üretmek noktasına gelmişti.”⁶⁰²

Müftüoğlu'na göre Dev-Yol, THKP-C'yi ne inkar ne de tekrar etmektedir. Temel mesele iki akımın içinde bulunduğu uluslararası ve yerel faktörlerin onların ideolojik olarak farklı düzlemlerde şekillenmesinde etkili olmasıdır. Burada en

---

adımlar atabileceğini söylemektedir. Yaşanan politik ortamda bu Bildirge'den beklediğimiz partileşme sürecine hizmet etmesidir. İdeolojik birlik temeline oturacak olan partinin inşası yolunda bildirgede sunulan bakış, bu temel görevin daha berrak olarak kavranmasına hizmet ettiği ölçüde görevini yerine getirmiş sayılmalıdır.”
http://www.devrimciyol.org/Devrimci%20Yol/devrimciyolbelge3_a.htm, 8 Aralık, 2011.

⁵⁹⁹“Leninist Kesintisiz Devrim Teorisi Açısından Evrim ve Devrim Aşamaları Kavramları”, **Devrimci Yol**, Ek 1, (1 Temmuz 1978), s.1.

⁶⁰⁰ Oğuzhan Müftüoğlu, “Devrimci Yol Üzerine Notlar” **STMA, C:7**, s.2250.

⁶⁰¹ Adnan Bostancıoğlu, **Söyleşi, Bitmeyen Yolculuk, Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı**, Ayrıntı Yayınları, İst., 2011, s.55-59.

⁶⁰² Melih Pekdemir, “ **Devrimci Yol**”, Modern Türkiye ‘de Siyasi Düşünce, Sol, İletişim Yay., İst., 2007, s.744.

önemli eksen 70’li yıllardaki Sovyet-Çin çelişkisi ekseniydi. Sovyetler TKP üzerinden Türkiye’de bir etki alanı kurmaya çalışırken, Çin de Maocu gruplarla görüşmeler yapıyordu. Bunun yanında Aydınlıkçılar özellikle sosyal emperyalizm teorisi üzerinden THKP-C’den gelen kadroları da önemli ölçüde etkilemişlerdi. bu gruplardan “Halkın Yolu” 1975 sonrasında kitlesel olarak Aydınlıkçılar’a katılmıştı. Müftüoğlu, Dev-Yol’un fikri yapısının bu iki akıma da tavır alarak geliştiğini ve etkili olduğunu ifade etmektedir.⁶⁰³

2.5.5. Devrimci Yol’un , Kemalizm ve Türkiye Tahlili

Devrimci Yol’un diğer akımlar gibi kapsamlı bir Türk Devrimi tahlili bulunmamaktadır. Ancak yine de Kemalizm ve Kemalizm üzerinden Kürt Sorunu önemli bir değerlendirme alanıdır. Bunda özellikle THKP-C dönemindeki “darbeci” eğilimlerin önemi vardır. Dev-Yol bu konudaki ideolojik tutumunun daha çok darbeciliğe karşı tutum alarak gösterecektir. İttifak güçleri belirlenirken bu güçleri oluşturan ideolojik formasyon da eleştiri süzgecinden geçmiştir. Bunu Pekdemir şöyle ifade ediyordu:

“Geçmiş değerlendirmeleri çerçevesinde Kemalizm konusu da önemli bir yer tutmaktaydı. Devrimci Yol’a göre, 1970’lerde yani THKP-C döneminde Kemalizm konusundaki tartışmanın özü, ‘Kemalist darbeciler’ karşısındaki tavır sorunuydu. Sol hareket içinde yaygın ve etkin bir akım olarak ortaya çıkan ‘cuntacılık’ eğilimlerine itiraz ederek etkin bir şekilde mücadele edilmesi, darbeciliğe karşı çıkılması, THKP-C’nin 1971’lerdeki temel bir özelliği olmuştu.”⁶⁰⁴

Oysaki Pekdemir’in bu değerlendirmelerine karşı THKP-C’nin bu dönemde ordu içinde örgütlendiği, devrimci subaylar örgütlediği ve 9 Mart’ta devrimci bir darbe beklediği pek çok nesnel belgeyle ortaya çıkmıştı. THKP-C’nin Kemalizm’e

⁶⁰³ Adnan Bostancıoğlu, *Söyleşi, Bitmeyen Yolculuk, Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı*, Ayrıntı Yayınları, İst., 2011, s.206.

⁶⁰⁴ Pekdemir, *a.g.e.*, s.747.

karşı tutumu darbeciliğe karşı olmasından değil 68 hareketinin Kuvayi Milliyeci geleneğinden etkilenmesi ve o ideolojik tutumunu sürdürmesindendi. Nitekim yıllar sonra solun darbeciliği üzerine yapılan dönemin ileri gelen sosyalistleri, Oral Çalışlar, Oğuzhan Müftüoğlu ve Ertuğrul Kürkçü arasındaki bir tartışmada 12 Mart Darbesi'nin ilan edildiği ilk gün devrimci bir darbe beklentisiyle Dev-Genç tarafından desteklendiği ancak ikinci günden sonra tavır alındığı ifade edilmiştir. Sol bir darbe beklentisi o dönem solun önemli bir kısmında etkili bir düşünceydi.⁶⁰⁵

Pekdemir de Müftüoğlu gibi aynı noktada Kemalizm sorununun ve tartışmasının önemini kaybettiğini, bu konudaki tartışmanın daha çok CHP'ye karşı tavır ve Kürt sorunu gibi konularda devam ettiğini ifade etmektedir. Devrimci Yol'un Türk Devrimi konusunda bu konuyu bir ayırım noktası ve çok fazla bir tartışma konusu yapmamasının kökeninde içinden geldiği sosyalist geleneği sahiplenmesinin de etkisi vardır. Bunun yanında pek çok sosyalist akım tarafından paylaşılan kendiliğindenciliğin de teorik düzlemde sınırlı bir üretime yol açtığı görülecektir. Pekdemir bu suçlamalara şöyle yanıt vermektedir.

“12 Eylül döneminde Devrimci Yol Ana Davası sanıklarının ortak savunmasında bu soruya şöyle cevap verilmişti: ‘Devrimci Yol’un geniş taraftar kitlesine sahip olmasına karşın, Devrimci-Yol çevresindeki ilişki ve çalışmaların Marksist-Leninist bir parti niteliği taşımadığını vurgulama gereği duymamız, bir anlamda ülkemiz solunun bir gerçeği kabul edilmekle birlikte, aşılması zorunlu bir olumsuzluk olarak kabul ettiğimiz bu kendiliğinden nitelikli siyasi grup yapılarının idealize edilerek devrimci bir parti yerine geçirilmemesi gereğinin bir ifadesi olarak da görülmelidir.’”⁶⁰⁶

Devrimci Yol kendi liderlerinin de belirttiği gibi Kemalizm'i kendi dönemlerinin çok önemli bir ayırım tartışması olarak görmüyorlardı. Bu bakımdan bu konudaki tespit ve tahlilleri de diğer akımlara göre daha sınırlı düzeydeydi. Bunda iki şey etkiliydi. Birincisi örgüt hareketi esas alan, kendini Marksist Leninist yönün daha çok yarattığı hareket, etki ve kitleselliği ile kanıtlamak gayretindeydi. Merkezi

⁶⁰⁵ “Türk Solunun İdeolojik Teorik Temelleri” **Yeniden Devrim**, S: 6 (Haziran 2008), s.15-36. Ayrıca bkz. 3. Bölüm: THKP-C liderlerinden **Kamil Dede** ile görüşme: s. 325-359.

⁶⁰⁶ Pekdemir, **a.g.e.**, s.746.

yapısı güçlü, “bolşevik” tarzda bir örgütlenmeden ziyade geniş kitlelere dayanan daha gevşek yapıda bir yapı benimseniyordu.⁶⁰⁷ Bunu dönemin TKP-ML kurucu yöneticilerinden Aslan Kılıç’da şu şekilde ifade etmektedir:

“Devrimci Yol hem THKP’C’nin teorik mirasını genel olarak benimseyen bir hareketti. Hem de hareketin ciddi bir kitleliliğe ulaşması ve etki alanındaki kitlelerdeki Atatürk ve devrimlere olan sevgi bu konuda fazla eleştirel ve katı bir tutum almasına engel olmuştu.”⁶⁰⁸

İkincisi Türk Devrimi tartışmaları bu akıma göre aşılmış, geçmişin darbe beklentisi devrim anlayışları içinde mahkûm edilmişti. Müftüoğlu’na göre o dönemde Kemalizm konusunda bir tartışma vardı. Ancak bu, günümüzdekinden oldukça farklıydı. Daha çok Kemalizm’in niteliği üzerinden bir tartışma yürütülüyordu. Doğu Perinçek ve grubu Kemalizm’i sağ ve sol diye ayırıp antiemperyalist olanın sol olduğunu ileri sürerken, Mahir Çayan, Kemalizm’in Kurtuluş Savaşı’ndaki antiemperyalist tavrının belirleyici olduğunu, antiemperyalist olmayan kesimlerin Kemalist sayılmayacağını ileri sürüyordu. Müftüoğlu’na göre özellikle gençlik hareketi içinde Mustafa Kemal’in etkisi vardı. Özellikle ilk dönemlerde kalpak takılması, Atatürk rozetleriyle Anıtkabir’in ziyaret edilmesi bunların simgeleri idi. Bu, hareket içinde önceleri doğal karşılanıyordu ve bir tartışmaya yol açmamıştı. Mao’nun Sun Yat Sen’e, Che’nin Bolivar Devrimi’ne sahip çıkması gibi bir şeydi. Müftüoğlu bu noktadaki tavrın daha çok pragmatik bir eğilim olduğunu ifade ederek toplumu kazanmak için toplumun geçmişindeki olumlu değerlere, ulusal kahramanlara sahip çıkılması gerektiğini düşünen bir tavrın geliştirildiğini vurgulamıştır. Ayrıca o dönemde içinde buldukları koşullarda çevrelerindeki ‘bir avuç devrimci’deki Atatürk sevgisinin normal olduğunu burada kendileri açısından sorunun “darbecilik eğilimi”ne dönüştüğünde başladığı ayrımını ortaya koymaktadır.⁶⁰⁹

⁶⁰⁷ Ergun Aydınoglu, “Sol Hakkında Herşey” Mi?, Versus Yay., İst. 2008, s.227.

⁶⁰⁸ Bkz. 3. Bölüm: Aslan Kılıç’la görüşme.

⁶⁰⁹ Adnan Bostancıoğlu, Söyleşi, Bitmeyen Yolculuk, Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı, Ayrıntı Yay., İst., 2011, s.56.

Dev-Yol Türk Devrimi değerlendirmelerine öncelikle Devrimci Gençlik dergisinde yaptığı tartışmayla katılmıştır. Zaten THKP-C kökenli grupların ayrışmaya başlamaları da esas olarak bu tartışmalar sonucunda olmuştur. THKP-C sonrası ortaya çıkan akımlardan Kurtuluş, Kemalizm'e bu gruplar içinde en "radikal" eleştirileri yöneltmişti. Devrimci Yol öncelikle kuruluş sürecinde THKP-C adına bu eleştirileri yanıtlamış, kendi doğrultusunu ona göre tayin etmiştir. Kurtuluş'un eleştirilerine yanıtlar Kemalizm ve Mahir Çayan'ın bununla ilintisi kurulan "evrim-devrim" teorisine ilişkin eleştirilere olacaktır:

"Önce Kemalizm eleştirisini ele alalım. M.Çayan'ın Kemalizm tahlili eleştirilirken, bu konuda "yeni" bir şeyler söylenmeye çalışılıyor. Sonuçta Devrimci Harekete yöneltilen eleştirilerin temel bir noktası görünümünde şu sonuca varılıyor: "Geçmiş hareketin etkinliği altında Kemalizm sorununa getirilmiş olan bakış, pratikte devrimin müttefiklerine karşı yanlış tutum ve müttefiklerin doğru olarak ayır edilmeyişini getirmiştir"⁶¹⁰

Dev-Yol THKP-C'nin yalnızca tarihsel değerlendirmelerde bulunduğunu Çayan'ın tahlillerinin sürecin evrimsel aşamaları açısından bir kıymeti harbiye konusu yapıldığını ve Kurtuluş'un iddia ettiği gibi Kemalizm'i bir ittifak gücü olarak görmediğini belirtmektedir. Çayan'ın Kemalistleri, küçük-burjuva devrimcisi olarak görmesi, ittifak ilişkisine girilmesini savunması, aslında konunun çarpıtılmasıydı. Devrim aşaması nitelik sıçraması ile, devrimle, özdeşleştiriliyor. Evrim ve devrim aşamaları arasındaki ilişki, nicel birikim-nitel sıçrama biçiminde sadece birincinin ikinciyi hazırlamasına indirgenmişti. Kemalizm konusunda Kurtuluş evrim-devrim döneminin iç içeliğini reddetmiş onun bağımlı olduğu sonuçlara kadar götürülemediği dolaylı ifadelerle yine sistemin içine dönme eğilimleri gösterilmiştir. Gerçekte evrim ve devrim aşamaları kavramlarının proletaryanın iktidar mücadelesi süreciyle ilgili kavramlar olduğu göz ardı edilmişti.⁶¹¹

Hareketin lideri Müftüoğlu'na göre ise Osmanlı İmparatorluğu, 16. yüzyıldan sonra gelişmeye başlayan ve sonra sanayi devriminin etkisiyle de ekonomik-askeri

⁶¹⁰ "Yeni Bir Dönemin Başlangıcında", **Devrimci Gençlik**, S: 11 (7 Ağustos 1976), s.2.

⁶¹¹ **A.e.**, s.2.

alanlarda hızla güçlenen Avrupa ülkeleri karşısında zayıf düşmüş; giderek, kapitalistleşmiş Batı ülkeleri karşısında yarı bağımlı bir ülke konumuna girmişti. Onun sürüklendiği çöküşün esas nedeni buydu. Emperyalizm, her şeyden önce bir sömürgecilik sistemi idi. Kurtuluş Savaşı, her şeyden önce emperyalizmin bu sömürge sistemine karşı Mustafa Kemal'in kendi deyişleriyle: “Bizi mahvetmek isteyen emperyalizme ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı” verilmiş bir bağımsızlık savaşıydı. Bütün dünyada mazlum ulusların emperyalizme karşı yürüttükleri Milli Kurtuluş Savaşları'nın ilk örneklerinden birini teşkil etmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın sonrasında kazanılan bağımsızlık, belirli bir dönem boyunca korunmaya çalışılmış, ancak özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen gelişmelerle birlikte yeniden emperyalizme bağımlı, yeni-sömürge bir ülke konumuna sürüklenilmiştir.⁶¹²

Devrimci Yol, Kemalizm konusunda daha çok dönemin siyasal gelişmeleri üzerinden değerlendirmelerde bulunmuştur. Örneğin, Devrimci Yol'un savunmasının 2. Bölümü'nün 3.maddesi “12 Eylül, Atatürkçülük, Din ve Laiklik” parçasında 12 Eylül cuntacılarına yönelttiği sert eleştirilerde özellikle laiklik ilkesi ve reddi miras eleştirisi öne çıkmaktadır. Devrimci Yol özellikle darbecilerin halkı Atatürkçülük maskesiyle aldattığını ve emperyalistlerin güdümünde politikalar izlediğini öne sürmektedir. 12 Eylül yönetimi Atatürkçülüğü sürekli olarak bir ideolojik motif olarak kullanmış, darbeciler “Atatürk ilke ve inkılaplarına” bağlılıklarını belirtmişlerdi. Buna karşın attıkları her adımda Kemalizm'de olumlu olan ne kadar öge varsa yok ettiler. Atatürk'ün partisi CHP'yi, Atatürk'ün kurumları TBMM, TTK, TDK, Halkevleri'ni hem de Mustafa Kemal'in mirasını çiğneyerek kapattılar. Dev-Yol darbecileri eleştirirken Kemalizm'in antiemperyalist yönünü vurgulamaktadır. Kemalizm, her şeyden önce emperyalizme karşı Kurtuluş Savaşı veren bir halkın milliyetçi-devrimci tepkisini dile getiriyordu ve bu anlamda da bir ulusal kurtuluşçuluktur.⁶¹³

Dev-Yol darbe yönetimlerini siyasal yönelimini diğer sol akımlar gibi gibi emperyalizm işbirlikçisi olarak görmekteydi. Darbeciler bunu Atatürkçülük kılıfıyla sürdürüyorlardı. Atatürk ilkelerinden Laiklik ilkesi 12 Eylül darbecileri tarafından

---

⁶¹² 12 Eylül ve Türkiye Gerçeği, Devrimci Yol Savunması, Derleyen: Oğuzhan Müftüoğlu, Bireşim Yay., İst., 2000, s.33-34.

⁶¹³ A.e., s.429-431.

büyük ölçüde yıkıma uğratıldı. Özellikle 12 Eylül yönetimi bütün “Atatürkçülük” demagojisine karşın, emperyalizm karşısında teslimiyetçi, işbirlikçi bir tutum takındı, bunun sonucunda emperyalizmin ülkemiz üzerindeki egemenliği Cumhuriyet tarihinde görülmemiş boyutlara ulaştı. 12 Eylül”cüler Kemalizm’in en temel unsurunu oluşturan laiklik ilkesini de ortadan kaldırdılar. Bu dönemde uzun yıllar devletin resmi ideolojisi olarak varlığını sürdüren Kemalizm’in önce içeriği boşaltıldı, sonra da yerine Türk-İslam Sentezi adı verilen bağınaz ve gerici bir dünya görüşü geçirilmeye çalışıldı.⁶¹⁴

Dev-Yol’a göre 12 Eylül Darbesi Türk Devrimi’nin görece olumlu sürecine indirilen son darbeydi. Bu noktada 1950’lerde başlayan siyasal dönüşüm sürecine dikkat çekilmekte Kemalist uygulamaların farklı toplumsal güçlerin ortaya çıkmasıyla yıpratıldığı ifade edilmiştir. Kemalistlerin güçlerini yitirip, yerlerini başka toplumsal güçlere bırakmaları önemli yasal çalkantılar yaratan çeşitli mücadele ve çatışmalar sonucunda mümkün olabilmişti. 12 Eylül bu noktada bir son darbe özelliği taşımaktadır. Ancak 12 Eylül’ün dinsel düşüncenin yaygınlık kazanması için gerekli düzenlemeleri yapmasının başka nedenleri de vardır. 12 Eylül döneminde dizginleşmemiş bir devlet terörü ve baskı uygulamalarıyla politikadan arındırılan (depolitizasyon) insanların içine düştükleri “kimlik bunalımı” bu yolla çözülmeye çalışıldı. Dev-Yol siyasal planda Kemalist ilkelerin ortadan kaldırılmasında toplumu dincileştirmenin önemli bir rolü olduğunu ifade etmekte Türk Devrimi’nin toplumsal devrim sürecindeki Öğretimin Birliği’nin bu amaçlar için ortadan kaldırıldığını vurgulamaktadır.

“Diğer yandan, bununla da yetinilmemiş, gericiliğin güçlenip, gelişebilmesi için her türlü önlem de alınmıştır. Şeriatçı militanlar devletin kilit noktalarına bu dönemde getirildiler. Tarikatlar, Kur’an kursları, serbestçe örgütlendiler. Öğrenim birliği yasası çiğnendi. Okullara zorunlu din dersleri kondu. Hemen her okulda, devlet dairesinde mescitler açıldı. Ders kitapları akla ve bilime göre değil, dinin dogmalarına göre yeniden düzenlendi. Öyle ki, bizzat MGK’nin imzaladığı bir hükümet kararıyla, laik Cumhuriyetin devlet memurlarına, tüzüğünde amaç

---

⁶¹⁴ A.e., s.429-431.

maddesi olarak “dünyaya şeriat’i yaymak” için geldiklerini yazan bir şeriat örgütü, Rabita’nın maaş verdiği ortaya çıktı. Belki de Osmanlı İmparatorluğu’ndaki cuma hutbelerinden sonra ilk kez bir devlet başkanı konuşmalarında halka Kur’an’dan ayetler okuyarak yol göstermeye çalıştı. Bütün bu uygulamalar sonuçta, laik devletin cihad çağrısı yapma noktasına geldi dayandı.”⁶¹⁵

2.5.6. Bağımsızlık Sorunu ve Kurtuluş Savaşı

Devrimci Yol ülkenin içinde bulunduğu siyasal ortamın sorumlusu olarak Amerikan emperyalizmini görmekteydi. Dev-Yol’a göre Türk Amerikan ilişkileri ve Türkiye’nin bağımlılaşmasının tarihsel bir süreci vardı. Bunun örnekleri Amerikan Basını’nda 1920 yılında yayınlanan satırlarla Devrimci-Yol savunmasında şöyle ifade ediliyordu:

“İstanbul şehri yakın gelecekte Amerikalı tüccar ve işadamları için çok önemli bir merkez niteliği kazanabilir. Amerikan misyonerlerini ve eğitim kurumlarının, Türkiye’deki yaratmış olduğu hava bu bölgeye ihracat yapacak işadamlarımıza büyük imkanlar sağlayacaktır. 1914’te Türkiye’de 627 Amerikan okulu bulunmakta ve bu okullarda 34 bin öğrenci okumaktaydı. M. Brown bu okulların işlevi hakkında şöyle diyor. ABD’nin Türkiye’deki misyonerlik kurumları, okullar, hastaneler, yetimhaneler uzun yıllar siyasi propaganda merkezi oldukları yolunda hiçbir şüphe uyandırmadan görev yapmışlardır. ABD Kurtuluş Savaşı sırasında Türkiye’ye karşı olumsuz ve düşmanca bir tavır takınmıştır. Onların bu tavrı ABD basınının çeşitli örnekleriyle sergilenmektedir. 21 Ağustos 1920 tarihli The Newyork Times’da şu satırlar yer almaktadır: Avrupa’dan süpürülen Türklerin dünya

---

⁶¹⁵ A.e., s.429-431.

siyaset sahnesinden de bir daha dönmek üzere silinip gitmesi başlıca dileğimizdir.”⁶¹⁶

Devrimci Yol'a göre ülkemiz 1900'lerden bu yana demokratik devrim süreci içindedir. Bu süreç burjuvazinin önderliğinde evrimci (reformcu) bir rota izleyerek gelişmektedir. Emperyalist çağda burjuvazinin önderliğinde demokratik devrimin gerçekleştirilmesi olanaksızdır. Bu sebeple bugün demokratik devrim görevleri tamamlanmış değildir. Dev-Yol'a göre Türk Devrimi'nin tamamlayamadığı görevler özellikle “toprak sorunu” ve “ulusal sorun”dur. Ülke tarihi boyunca emperyalizmle ekonomik-politik, kültürel ve askeri bakımlardan tam bir bağımlılık ilişkisi vardır. Dev-Yol'un tahliline göre emperyalist kapitalist ilişkiler süreci belirlemiştir. Emperyalizme bağımlı, bir kapitalist ekonomi gelişmiş ve bu yapıya uygun bir biçimde pazar için üretim egemen hale gelmiştir. Bu ekonomik yapı her şeyden önce iç dinamikle gelişmediği için, dışa bağımlı ve çarpık (yabancı tekellere göre şekillenmiş) bir niteliğe sahiptir. Emperyalizmin 3. bunalım döneminin bir sonucu olarak kapitalizmin yukardan aşağı gelişmesi demokratik devrim programını daraltan önemli bazı değişimlere neden olmuştur. En önemlisi ülkemizde demokratik devrim, esas olarak bir toprak devrimi olmaktan çıkmıştır. Devrimci Yol'a göre ülkede belli dönüşümlerin yaşanmasına rağmen demokratik devrim süreci tamamlanmamıştır. Demokratik devrim sürecinin tamamlanması bütün yarı bağımlı, yarı sömürge ülkelerde olduğu gibi bir devrimle gerçekleşebilir. Devrim antiemperyalist ve demokratik bir muhtevadadır. Bunu proletaryanın önderliğindeki bütün halkın demokratik iktidarı gerçekleştirecektir. Ülkede kapitalizmin gelişme özelliği hâkim sınıflar iktidarında ve bu iktidarın yürütülüş biçimlerinde yansımaktadır. Dev-Yol, demokratik devrimin tamamlanmasının nedenlerini ise uzun bir dönemden beri yerli tekелci burjuvazi, toprak ağaları ve tefeci bezirganlardan oluşan bir gerici ittifakın egemenliğinden kaynaklandığını belirtmektedir. Emperyalizmin özellikle 20. yüzyıldaki biricik dayanağı olan işbirlikçi-yerli tekелci burjuvazi, giderek gelişmiş ve emperyalizmin gözde müttefiki haline gelmiştir. Bu nedenle ittifak içinde de belirleyici bir role sahip olmaktadır. Bir başka deyişle hâkim sınıflar ittifakı içinde tekелci burjuvazi giderek artan bir etkinliğe sahip olmaktadır. Tekelci burjuvazinin

---

⁶¹⁶ Asta, (Ocak 1920) ve Foreign Affairs Gazetelerinden aktaran, 12 Eylül ve Türkiye Gerçeği, Devrimci Yol Savunması, s.35.

bu gerici ittifak içinde belirleyici konumlara gelmesi aslında Dev-yol tarafından aslında emperyalizmin ülkeyi geçişi olarak işgal ettiğini göstermektedir. Böylece emperyalizm içsel bir olgu haline gelmiştir. Böylelikle tekelci burjuvazini önderliğinde uluslararası tekellerle bütünleşmiş işbirlikçi “yerli” tekelci burjuvazinin, toprak ağaları ve tefeci bezirganların en irileri ile birlikte oluşturduğu gerici bir hâkim sınıflar iktidarı başka bir deyişle oligarşik bir diktatörlük kurulmaktadır. Oligarşik diktatörlüğü, emperyalizmin ülkemiz üzerindeki siyasi egemenliğinin bir ifadesi (yeni sömürgeciliğe uygun bir biçimi) olarak da değerlendirmek gerekir.⁶¹⁷

2.5.7. Devrimci Yol’a Göre Kurtuluş Savaşı, Kürt Ulusu Üzerindeki Milli Baskının Tarihsel Konumu ve Kemalistler

Dev-Yol’a göre Kürtlerin tarihsel olarak uluslaşma süreci çarpıtılmıştır. Bu çarpıtmanın sonucu olarak da milli baskı uygulanmış ve uluslaşma süreci engellenmiştir. Kürt ulusu içinden feodalizme seçenek olabilecek bir burjuva sınıfı çıkaramamıştır. “Kürdistan” 1639 yılında Kasr-ı Şirin anlaşması ile Osmanlı ve İran devletleri arasında bölünmüştür. Bu durum yüzyıllardır, Kürdistan’ın her iki parçasında birbirinden farklı sosyo-ekonomik gelişmelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Devrimci yol “Kürdistan”da tarihsel olarak kapitalizmin yeşerememesinin nedenlerini Mahir Çayan’dan yaptığı alıntıyla açıklamaya çalışmaktadır. Bu noktada temel neden çok milliyetli Osmanlı Devleti’nin yapısal özelliğidir:

“Mahir Çayan Osmanlı Devleti’nin iki aşamada ele alınması gerektiğini söyler: a)”Askeri Merkezi Feodal Osmanlı İmparatorluğu, b) Komprador Feodal Osmanlı İmparatorluğu. Bütün bu gelişmelerde burada bizim konumuz açısından önemli olan iki tespit üzerinde durmakta yarar var. Osmanlı toplumu, 18. Yüzyıl’dan itibaren hızlı bir sömürgeleşme sürecine girmiş devlet hızla kompradorlaşmış ruşeym halinde yerli kapitalizm Avrupa

---

⁶¹⁷ http://www.devrimciyol.org/Devrimci%20Yol/devrimciyolbelge3_c.htm, 11 Aralık 2011.

kapitalizminin rekabetine dayanamayarak kavrulmuş, ekonomi feodal komprador bir yapıya sahip olmuştur.”⁶¹⁸

Devrimci-Yol Kemalist iktidarın Kürt meselesindeki tavrını teşhiste öncelikle Osmanlı'nın sosyo-ekonomik yapısı üzerinde durmuştur. Dev-Yol'a göre merkezi Osmanlı Devleti içinde Kürdistan'da feodalizmin parçalanması mümkün olamamıştır. Bunun nedeni ise Osmanlı Devleti'nin ekonomik yapısının bütünlüğünde saklıdır. 19. yüzyıla gelindiğinde merkezi otoritenin güçsüzleşmesine paralel olarak parça bütün sürtüşmesi de başlamıştır. Bu yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti genelinde başlayan derebeylik dönemi (klasik anlamda feodalizme en yakın sayılabilen bir sosyo-politik yapı) “Kürdistan” özelinde de mahalli beylerin güçlenmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Tarihsel bakımdan Batı Avrupa'da feodalizmin parçalanması ve kapitalizmin oldukça yükselmesi demek olan bu dönemde, Kürdistan biriminde feodalizm pekişmeye yönelmiştir. Bu yüzden 20. yüzyılın başlangıcına dek gözlenen Kürt Hareketleri, mahalli feodal otoritelerin merkezi otorite karşısında kendi konumlarını koruma ve pekiştirme doğrultusunda bir muhtevaya sahip olmuştur.⁶¹⁹

Dev-Yol'a göre merkezi Osmanlı Devleti'nin parçalanma süreci hızlandıktan; “Kürdistan” (Musul) petrol yataklarının işletmeye açılmasından, “Kürdistan”dan demiryolu geçmeye başladıktan v.b. gelişmelerden sonra kapitalist ülkeler buraya da göz dikmişlerdir. Kapitalizmin emperyalist karakter kazanması, bu parçanın çekip koparılmasında emperyalistler bakımından elverişli koşulların ortaya çıkması da demek olmuştur. Kürt burjuvazisi adına, Batı'daki gelişmelerden etkilenen ve milli bilinçleri oluşmaya başlayan Kürt aydınları Kürdistan davasını gütmeye çabalamışlardır. Kürdistan emperyalizm çağına ve özel olarak Birinci Paylaşım Savaşına bu koşullar altında girmiştir. Birinci Paylaşım Savaşı sırasında merkezi otoritenin Kürdistan üzerindeki denetimi tamamen ortadan kalkmıştır. Öte yandan

---

⁶¹⁸ Devrimci Yol Dergisi S:92 (19 Eylül 1977)' den aktaran **Devrimci Yoldan Seçmeler**, Derleyen: Haydar Aslan , Gökkuşluğu Yay, İst., 1986, s.170- 174.

⁶¹⁹ A.e., s.170- 174.

merkezi Osmanlı Devleti ise emperyalistlerin paylaşacakları bir ziyafet sofrasına dönüşmüştür.⁶²⁰

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı sonrası paylaşılma ve merkezi otoritenin ortadan kalkmasıyla Kürt mahalli otoritelerinin muhatabı Kemalistler olmuştur. Dev-Yol Kemalistlerin tutumunu bu boyutta tartışmaktadır:

“Kemalistler emperyalizme karşı tavırlarının hemen yanında Kürt halkına karşı ilhakçı tutumlarını bir süre gizleyebilmiştir. Ne var ki bütün bu gelişmeler yanında Kemalistlerle Kürt mahalli otoriteleri arasında sürtüşme de gündeme gelmiştir. (Koçgiri) Bu durum ayrıca bir burjuva akımı olan Kemalizm'in olumlu ve olumsuz yanlarının birlikteliğini ve genelinde istikrarsızlığının kaçınılmazlığını anlatır. Kemalistlerle ilişkiler bu minvalde sürerken Kemalistlerin kolunun yetmediği Güney Kürdistan'da (Irak) Kürtlerin doğrudan muhatabı İngiliz emperyalizmi olmuştur. Bu ilişki çerçevesinde Kürt feodallerinin bir kısmı emperyalistlerle uzlaşmışlar, bir kısmı da (özellikle son dönemde) silahlı direnişe başvurmuşlardır. Bu dönemde üstünde durulması gereken önemli bir nokta, esas olarak emperyalizm ile feodal ögelerin çatışmış olmasıdır (Feodalizmin parçalanmışlığına ve emperyalizmin işgaline karşı kendi ulusal pazarının bütünlüğünü korumaya hevesli bir Kürt milli burjuvazisi ortaya atılmamıştır. Belirttiğimiz gibi Kürt aydınları böyle bir misyonu yüklenmeye çalışmışlar ama Kemalistler kadar “başarılı” olamamışlardır, harekete damgalarını vuramamışlardır.)”⁶²¹

---

⁶²⁰ A.e., s.170- 174.

⁶²¹ A.e., s.170- 174.

2.5.8. Devrimci Yol'da Kurtuluş Savaşı'nın Niteliği ve Kürt Meselesi.

Dev-Yol'a göre Türk Kurtuluş Savaşı, Birinci Dünya Savaşı sırasında gündeme gelen "haklı" bir savaştı. Bu paylaşım savaşından sonra bir dizi ulusal devlet yanında Türkiye Cumhuriyeti de kuruldu. Bu süreçte Türkiye'de milli meselenin somut tarihsel konumunu kavrayabilmek için emperyalist savaş sırasında ezilen ulusların ve savaştan sonra kurulan ulusal devletlerinin niteliğine bakmak yararlı olacaktır. Devrimci- Yol bunu belirlemek için Stalin'e atıfta bulunmaktadır:

"Bağdaşmaz ulusal çelişkileri ve çok uluslu burjuva devletlerin iç bozukluğunu köküne kadar ortaya çıkarmış olan emperyalist savaş" sonrasında mağlup edilen Osmanlı Devleti de dağılmış, "ulusal sorunun burjuvazi tarafından en köklü çözümü olarak yeni burjuva ulusal devletler" arasında Türkiye Cumhuriyeti de yer almıştı. "Ama yeni bağımsız ulusal devletlerin kurulması milliyetlerin barış içinde yan yana yaşamasını gerçekleştiremedi ve gerçekleştiremezdi, ne ulusal eşitsizliğe, ne de ulusal baskıya son verdi ve verebildi."⁶²²

Dev-Yol bunun nedenlerinin, burjuvazinin "en köklü" çözümü olan yeni burjuva ulusal devletin, aslında emperyalizm çağında bir çözümsüzlük olmasında aranması gerektiğini belirtmektedir. Bu çözümsüzlük, hem Türk Kurtuluş Savaşı sürecinde ve hem de bu savaşın emperyalizmden bir "kurtuluş" olarak noktalanmasında geçerlidir. Bu kurtuluş savaşı burjuva muhtevasından dolayı bir bütün olarak hem ilerici hem de gerici özelliklere sahip olmuştur. Emperyalizme karşı tavır alışıta beliren ilerici yan, genel olarak ezilen sınıflara ve özel olarak ezilen Kürt ulusuna karşı gerici bir muhtevayı da yanında taşımıştır. Dev-Yol'a göre Lenin ve Stalin gibi sosyalist liderlerin Türk Devrimi'ni desteği ise onun belli noktalardaki ilericiliğine bağlanmış, buna rağmen Kürt ulusu üzerindeki baskıların sürdürüldüğü vurgulanmıştır:

"Bu dönemde Lenin ve Stalin'in Kemalistler indinde destekledikleri kuşkusuz yalnızca bu ilerici yanıdır. Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı, tutarsız burjuva önderliğinden dolayı (Türk küçük

---

⁶²² A.e., s.174-176.

burjuvazisinin önderliği) “birinci evresinde” devrimin darbelerinin yabancı emperyalizme karşı yöneldiği bir evrede çakılıp kaldı. Stalin’e göre “Türk Devriminin (Kemalist devrim) ayırdedici özelliği (...) “ilk adımda gelişmesinin ikinci evresine tarımsal devrim evresine geçmeye bile kalkışmaksızın çakılıp kalmasıdır” Ve Sovyetler bu dönemde Ankara’ya yardım etmekte haklıydılar. Çünkü “Ankara’nın savaşımı emperyalizm güçlerini dağıtıyor, emperyalizmi güçten ve hükümdarlıktan düşürüyor ve böylece dünya devrim ocağının SSCB’nin gelişmesini kolaylaştırıyordu.” Öte yandan, Kemalistler Türk ulusunun emperyalizmden kurtuluşu için “çaba” gösterdiler. Kürt halkına kurtuluş değil zulüm götürdüler, özgürlük değil ulusal boyunduruk götürdüler. Bu ise, sadece Kürt ulusunun değil, Türk ulusunun da gerçek özgürlüğe ulaşamamasından başka bir şey olmamıştır, ve bir kez daha “ezen bir ulusun kendisinin de özgür olamayacağı”nın kuvvetle vurgulanmasıdır.”⁶²³

Dev-Yol’un “Marksist” bakışa açısına göre; emperyalizm karşısında bir ezilen ulusun milliyetçiliği olan Kemalizm’in ilerici yanı, aynı şekilde, ezilen Kürt ulusu karşısında ezen Türk ulusunun milliyetçiliği olarak şovenizm ile kucaklaşmıştır. Kısacası, 1923 Kurtuluş Savaşı tamamlanmayan, bir burjuva demokratik devrim karakterindedir. Emperyalizme karşı tavır alıştır çakılıp kalmış; toplumun demokratikleştirilmesi için cesaretli adımlar atamamıştır. Dev-Yol da belli sol akımlar gibi klasik olarak burjuvazinin devrimci barutunu tükettiğini ifade etmektedir. Ülkede burjuva demokratizmi doğrultusunda önemli adımlar atılmamıştır. Bunun yerine, burjuvazinin somut, sınıfsal çıkarları kapsamında yukardan aşağı bir demokratik devrim rotası izlenmeye çalışılmıştır. Ezilen sınıfların en doğal ekonomik hakları yanı sıra ezilen Kürt ulusunun haklarının gasp edilmesine de özen gösterilmiştir. Feodalizme karşı devrimci bir mücadele verilmediğinden, toprak sorunu çözülmediğinden, ezilen Kürt ulusu üzerindeki milli zulüm katmerli bir şekilde sürdürülmüştür.⁶²⁴

Dev-Yol’a göre Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonraki dönem, hem emperyalizmden nispi bağımsızlaşmanın hem de emperyalizme kaçınılmaz

---

⁶²³ A.e., s.174-176.

⁶²⁴ A.e., s.174-176.

bağımlılığın gerçekleşmesinin bir arada yaşandığı bir dönemdir. Türkiye Cumhuriyeti sonuç olarak yarı-sömürge bir ülke durumuna dönmeye başlamıştır. Kemalistlerin Kürt ulusu üzerindeki baskı ve terörü azgın boyutlara ulaştırmıştır. Dev-Yol'a göre Türk Devrimi öncesinde emperyalizme karşı milli bağımsızlıkçı bir savaş verilirken bu kez yönünü azınlık milliyetlere dönen bir cumhuriyet söz konusudur. Emperyalizme karşı ilerici bir muhtevaya sahip küçük burjuva milliyetçiliği bu kez de şovenizm olarak Türk burjuvazisinin davasının en kanlı bayraktarlığını yüklenmiştir. Dev-Yol Türk Devrimi'nin Kürt Sorunu karşısındaki tutumunu sosyalistler açısından da önemli bir turnusol kağıdı olarak görmektedir. Ayrılmışlığın boyutları sosyalistlerin tutumunu deriştirmemelidir. Oysaki 20. yüzyıl sonrasındaki ayrılıkçı hareketlerin önemli bir bölümü emperyalizme karşı değil, ezilen ulusların kendi iç çelişkileri sonucu ortaya çıkmıştır. Dev-yol bu noktada her ayrılıkçı harekete ilerici bir misyon yüklemek gibi bir sonuca ulaşmaktadır.⁶²⁵

Dev-Yol'un Cumhuriyetin kuruluş süreci sonrasındaki siyasal ekonomik dönüşüm sürecini tahlili ise Mahir Çayan'ın tahlilleriyle benzerlik taşımaktadır. iktidar daha çok bir hâkim sınıflar koalisyonuydu. Buna önderlik eden sınıflar ise işbirlikçi tekeli burjuvaziydi:

“Kurtuluş savaşı sonrasının gelişimi şu biçimde özetlenebilir: “Cumhuriyet reformcu burjuvazi, küçük burjuvazi, radikaller, tefeci bezirgan ve eşraf devletiydi. Hâkim ittifak burjuvazinin bütün fraksiyonlarıyla toprak ağalarından oluşmaktaydı. Yönlendirici güç, mili burjuvaziydi. (Reformist burjuvazi) Tekelci kapitalizm şartları içinde yıllar ilerledikçe reformcu burjuvazi ekonomik hayatta etkisini yitiriyordu ve dışa bağımlı unsurlar egemen oluyordu. Emperyalizm iyice içeri sızıyordu. Ve daha çok toprak ağalarına ve tefeci bezirganlara dayanıyordu. Tekelci burjuvazi de yavaş yavaş güçleniyordu.” (Mahir Çayan, Devrimci Yol, sayı 1) Emperyalizmin, yeni-sömürgecilik metotları da bu dönemde, ülkedeki siyasal iktidarın biçimlenişinde de önemli değişiklikler yarattı. Hâkim ittifak içinde yönlendirici güç, emperyalizmin uzantısı durumundaki işbirlikçi tekeli burjuvazi oldu. Hâkim ittifak, süreç içinde oligarşik bir

---

⁶²⁵ A.e., s.174-176.

karakter kazanmaya başladı. Oligarşi, siyasi planda, faşist yönetim metotlarını gündeme getirdi. Bu değişikliklerin milli meselede ne gibi sonuçlar ortaya koyduğuna bakalım. Anlaşılacağı gibi, en önemli değişiklik milli baskının uygulayıcıları bakımından olmuştur. Özellikle yerli tekelci burjuvazinin etkinlik kazanmaya başlamasıyla birlikte, Kürdistan'ın ekonomik olarak ilhak edilmesinin önemi artmış ve bu doğrultuda bir takım tedbirler gündeme getirilmiştir. Bu oluşumu, Türkiye'de emperyalizme bağımlı, yani yukardan aşağıya geliştirilmekte olan kapitalizmin yarattığı yeni koşullar ve ilişkiler olarak görmek gerekir.»⁶²⁶

Devrimci Yol savunmasında “Kürt Sorunu için çözümler bölümünde milli meselelerde üç temel siyaset olduğunu ileri sürmektedir. Bunlar egemen ulus burjuvazisinin siyaseti, ikincisi Kürt milliyetçilerinin ayrılma siyaseti, üçüncüsü ise devrimcilerin savundukları iki ulusun eşit ve özgür birlikteliği siyasetidir. Devrimci Yol'a göre Kemalistlerin uyguladığı birinci devlet politikası, milli baskı ve zorla asimilasyon politikası olmuştur. Milli baskı iktidardaki sınıflar birleşimine uygun olarak içeriği farklılaşsa da yıllardır hemen hemen aynı biçimler altında süregelmiştir. Dev-Yol'a göre Abdülhamit'in böl ve yönet politikasıyla Ermenilerin karşısına Kürt milislerini (Hamidiye alayları) çıkarmıştı. Kurtuluş Savaşı'nda emperyalistlere karşı Kürt halkının desteğini alan Kemalistler de savaştan sonra verdikleri sözleri yerine getirmemiş, Kürt meselesine şoven bir milliyetçilikle bakmaya başlamışlardır. Çıkan Kürt İsyanları kanla bastırılmıştır. Sonraki yıllarda Kürt egemen sınıflarının hâkim ittifakla bütünleşmesi ve bastırma politikalarının etkisiyle Kürt bölgelerinde uzun süre ses çıkmamıştır. 1950'lerde bu bölgelerde kapitalizmin de gelişmeye başlamasına rağmen yine de yeterince yatırım yapılmamış, hizmet götürülmemiş yoğun bir sömürü sonucunda bilinçli olarak geri bırakılmıştır.”⁶²⁷

Dev-Yol'a göre Kurtuluş Savaşı'nda (Koçgiri olayı dışında) Türkler ve Kürtler emperyalizme karşı omuz omuza savaştılar. Mustafa Kemal, Kürtlere savaştan sonra ulusal haklarını kazanacakları vaadinde bulundu. Her vesileyle

---

⁶²⁶ A.e., s.174-176.

⁶²⁷ 12 Eylül ve Türkiye Gerçeği, Devrimci Yol Savunması, Derleyen: Oğuzhan Müftüoğlu, s.451-462.

Kurtuluş Savaşı'nın Kürtlerin ve Türklerin ortaklaşa verdikleri bir savaş olduğu vurgulanmıştır.⁶²⁸

Şeyh Sait İsyanı'nın niteliği günümüzde hala tartışılan bir konudur. Bu ayaklanmada feodal unsurların kendi mahalli otoritelerini koruma çabaları, hilafetin kaldırılmasına karşı çıkış anlamında dinsel ideolojinin etkisi, Kurtuluş Savaşı'nda verilen sözlerin boşa çıkması karşısında güçlenen ulusal bağımsızlık özelemleri ve bölgede İngiliz emperyalizminin çıkarları (Musul sorunu) iç içe geçmiş durumdadır. Dev-Yol bu noktada feodal unsurların rollerini ifade etmesine rağmen isyanının İngiliz işbirlikçisi ve dinsel gerici karakterden çok bölgedeki ulusal çıkar ve isteklerden kaynaklandığı tezini savunmaktadır. Bu tezi Mete Tunçay'dan yaptığı şu alıntıyla desteklemeye çalışmaktadır:

Bir kısım Sünni Kürtlerin, hilafetin kaldırılmasını kendilerini merkezi devlete bağlayan bağın çözülmesi diye görerek, ulusal nitelikteki ayrılımacı bir harekete, kalkışmaları genç TC'nin siyasal yaşamının altüst olmasına yol açmıştır. Hükümet bu hareketi, ülke çapında genel bir bastırma politikasını gerekçe edebilmek için, olayları ulusal ayrılımacı yerine dinsel karşı devrimci terimleri içinde görmeyi yeğlemiş ve yine İngiliz emperyalizminin bir oyunu olduğunu ileri sürmüştür. Oysa bu konuda herhangi bir kanıt olmadığı gibi, o dönemde bir Kürt ayaklanmasını desteklemek de İngiliz çıkarlarına aykırı görülmektedir.⁶²⁹

Dev-Yol Tunçay'dan yaptığı alıntıdan sonra tezini güçlendirmeye çalışmış, İngilizlerin bu dönemde kendini Kürdistan Kralı ilan eden Şeyh Mahmut Berzengi ile savaştan yeni çıkmış olduğunu hatırlatmıştır. Yine bu savaşa koşut olarak *Devrimci Yol* dergisinin 9. sayısında şunlar ifade edilmektedir:

“Bu ulusal direnişler, maruz kaldıkları milli baskı karşısında “ulusal varlığın korunması gibi bir muhtevaya da sahipti.ki bu durum, meselenin ilirci kapitalizm ile gerici

---

⁶²⁸ A.e., s.451-461.

⁶²⁹ Mete Tunçay, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C:7, s.1968'den aktaran, 12 Eylül ve Türkiye Gerçeği, *Devrimci Yol Savunması*, s.451-462.

feodalizm şekli de basit ve yüzeysel(sonuç itibari ile de Türk şovenizmini mazur gösteren) bir değerlendirmesini geçersiz kılmaktadır. Çünkü Kürt feodallerinin önderliğine rağmen bir bütün olarak Kürt ulusu , kendi ulusal varlığının korunması uğruna milli katliamlara karşı, imha hareketlerine karşı direnme hakkını kullanmıştır.”⁶³⁰

Devrimci Yol'a göre bu dönemde Kemalist Cumhuriyet'e karşı bir dizi ayaklanma gerçekleşti. Ancak bu ayaklanmaların bastırılmasında emperyalizmin oyununu boşa çıkartma çabası doğru bir söylem değildi. Şeyh Sait İsyanı'ndan sonra ilan edilen Takrir-i Sükun Yasası sonrası Raçkotan ve Ramanda ayaklanmaları oldu. İrili ufaklı isyanların yanına 1938'de Dersim İsyanı eklendi. 1937'de başladı ve 1938'de sona erdi. Bu dönemdeki 17 ayaklanmanın sonuncusu oldu. Dev-Yol'a göre bütün bu ayaklanmalar Kemalistler tarafından Menemen'deki gerici ayaklanma girişimiyle özdeşleştirilmeye çalışmıştır. Kemalistler kendilerine karşı yapılan her ayaklanmayı kanlı bastırma hareketini “emperyalizmin oyununu boşa çıkartma ve şeriat isteyen gericiliği bastırma” olarak göstermişlerdi. Devrimci Yol'a göre emperyalizme karşı ulusal kurtuluşun ideolojisi olarak ilerici, devrimci bir işlevi olmuş olan milliyetçilik, bir başka ulusu baskı ve boyunduruk altında tutmaya yöneldiğinde gericileşmiş, şovenleşmişti. Kürtler üzerinde milli baskı şeklini aldığı noktada, Türk milliyetçiliği de şovenleşmiştir. Kemalist Devrim'in gerekli adımları atmaması Türk milliyetçiliğinin şoven bir içerik kazanarak Kürt halkı üzerindeki milli baskı uygulamaları, burjuva demokratik devrimin feodalizme karşı yürütülmesinde de en önemli engel oldu. Feodal sınıflara karşı onları tasfiye etme yönünde cesur adımlar atılmadı. Çünkü Kürt beylerin yeni Kürt isyanları kışkırtacağından çekiniliyordu ve toprak reformu bu nedenle yapılamıyordu.⁶³¹

Dev-Yol'a göre toprak reformu gerçekleştirilebilseydi, Kürt beylerinin, feodallerin etkisi azalacaktı. Kemalistler Kürt beyleri yerine Kürt köylülerine güvense ve onlara dayansaydı, onlar üzerinde milli baskı uygulamayıp, ulusal özelliklerini özgürce yaşamalarına müdahale etmeselerdi, yani feodalizme karşı onları yanlarına alsalardı Kürt sorunu bugünkü boyutlarına varmazdı. Nitekim 1940'

⁶³⁰ Devrimci Yol,S:9 (19 Eylül1977).

http://www.devrimciyol.org/Devrimci%20Yol/dergiler/devrimciyol9_index.htm, 12 Aralık 2011.

⁶³¹Sabiha Sertel, **Roman Gibi**, s.70'ten aktaran, **12 Eylül ve Türkiye Gerçeği, Devrimci Yol Savunması, Derleyen: Oğuzhan Müftüoğlu**, s.451-462.

lardan sonraki gelişmeler de bunun göstergesi oldu. Sosyo-ekonomik değişimler (Emperyalizmin tekrar bağımlılıkla birlikte) eskiden isyanlara önderlik eden feodalleri ve beylerini hâkim sınıf ittifakları içine soktu. Bunlar gelişmeler sonucu ekonomik güçlerinden ayrı olarak ve ekonomik güçlerinin de ötesinde bir siyasal güce ve ağırlığa sahip oldular. Çünkü dönemin düzen partileri aşiret ilişkileriyle blok oyları ellerinde tutan bu unsurları, vazgeçilmez müttefikleri olarak değerlendirdiler. Dev-Yol'a göre bu, günümüzde de sürdürülmektedir. Geline nokta, artık Kürt egemenleri, ekonomik düzenle ve devletle kaynaşmış oldular. Milli baskı politikası, faşist yönetim metotlarının ayrılmaz bir parçası oldu. Bugün gelinen noktada Kürt köyleri de Türkiye'nin diğer emekçi sınıfları gibi, oligarşinin sömürsüne ve faşist baskısına maruz kalmakta, bu uygulama milli baskı biçiminde sürdürülmektedir.⁶³²

2.5.9. Kurtuluş Hareketi , Ortaya Çıkışı ve THKP-C'ye eleştirileri

Kurtuluş Hareketi 12 Mart döneminin THKP-C kökenli akımlarındandır. Hareket 1974 affi sonrasında şekillenmeye başlamış, içinden geldiği hareketin bir dizi eleştirisi sonucu hareketin omurgasını inşa etmiştir. 1974 yılında hapisten çıktıktan sonra THKP-C'yi oluşturan belli kadroların arasında, doğal olarak dönemin koşullarının getirdiği fikir ayrılıkları ortaya çıkmış ve öncelikle belli konularda ortaklaşma ve birlik sorunu gündeme alınmıştı. Onlara göre THKP-C eleştirisi temelinde yeni bir yol belirlenmeli ve darbe sonrası yola devam eden kadroların birliği sağlanmalıydı. Ancak bu beklenti dönemin konjonktürünün zeminine uymuyordu. Ayrılık kaçınılmazdı. Hareket kendi kuruluşuna giden süreci şöyle ifade ediyordu:

“1974’lerden beri yapay ayrılıklar sayesinde vücut bulabilecek tekkelerin oluşmaması için elden gelen çabayı gösterdik .... Bizim ise öne sürdüğümüz tez, birliğin önemini vurgulayan bir platformun, aceleciliğe düşmeden Marksizm - Leninizm’in evrensel ilkeleri üzerinde anlaşmaya çalışarak,

---

⁶³² A.e., s.451-462.

geçmişin, özellikle de 71'in tecrübelerini değerlendirip, herkesin kendi payına düşen özeleştirisini yapıp böylece yola devam etmekte. Böyle bir tutum her şeyden önce, başlangıçta çeşitli çevrelere ait kişiler olarak birbirinden kopup, daha sonra ideolojik kılıflar bulma imkanını ortadan kaldıracak ve birbirinden ayrı düşenlerin daha başlangıçta net ideolojik - teorik ayrımlara sahip olmasını sağlayacaktı. Bizim iradi müdahalemiz hayatın bu doğrultuda akmasını sağlamaya yetmedi. Küçük-burjuva eğilimler başat çıktı. Ve bu küçük-burjuva eğilimlerin her nüansı kendisine ayrı bir yol çizdi. ... Kaybeden, kişiler olarak biz değil Türkiye devrimci hareketidir.”⁶³³

Kurtuluş 1975 yılında yaptığı çıkışla Türkiye sosyalist hareketinin hala aydınlar çevresini aşamadığını belirttikten sonra ancak sınıf temeline oturmuş bir siyasal hareketin sosyalistlerin birliğini sağlayabileceğini belirtiyordu. “*Bir tarihsel kavrayış ve Türkiye devrimci hareketinde yol ayrımı*” adlı yazıda Kurtuluş Savaşı’na önderlik edenlerin ideolojik belirlenimlerini burjuva ideolojisi olduğu, bu ideolojinin de sınıfsal temelini çıkarları emperyalizmin işgaliyle belirlenen ticaret burjuvazisinde bulduğunun altı çiziliyordu. Bu tahlil THKP-C’ye karşı başlı başına bir eleştiri idi. Çünkü THKP-C daha önce Kemalizm’i emperyalizme karşı “vasıtasız yedek” olarak bir ittifak unsuru olarak görüyordu. Kurtuluş’a göre “71 yenilgisi”nin başlıca nedeni Kemalizm’in ittifak unsuru olarak görülerek ittifaklar politikasında ciddi hatalar yapılması ve yanlış bir “öncü savaş” anlayışı ile “kitlelerden kopuk ve dağınık silahlı mücadele”nin yürütülmesiydi.”⁶³⁴

Hareketin liderlerinden Mahir Sayın’a göre THKP-C’yi eleştiri noktalarından biri de Kemalizm konusuydu. Sayın yıllar sonra yaptığı fikri muhasebede önemli bir itirafta bulunmaktadır. Hareketin Kemalizm konusunda geçmiş dönem nazaran sert bir tutum alması önemli ölçüde tecrite uğramasına ve etkin olduğu kitlelerden kopmasına yol açmıştı:

⁶³³ Kurtuluş Sosyalist Dergi, S: 13 (Eylül 2010), s.129-130.

⁶³⁴ “Kurtuluş” STMA, C: 7, s.2265.

“1975 yazı ve sonbaharı bir yandan Kurtuluş’un görüşlerini sistemleştirdiği diğer yandan da Devrimci Gençlik’le ayrılığın gerçekleştiği bir dönem oldu. Kurtuluşun görüşlerini sistemleşmiş olarak ortaya koymasında sonra bazı önemsiz katılımların dışında birlik konusunda ciddi bir adım atılmadı. Kurtuluş hareketi de diğer hareketler gibi Türkiye ve Kürdistan’ın değişik bölgelerinden örgütlenmesini geliştirdi. başlangıçta ilişkilerini gençlik içinde sınırlı olmuş olması hareketin hedefleri açısından en büyük dezavantajı oluşturuyordu. THKP’ye yönelttiği eleştiriler, ve sömürge tezini savunurken, Kemalizm’i müttefik değil azgın bir şovenizm olarak niteliyor olması gençlik içerisindeki ayrılıkla birlikte önemli bir tecrite uğramasına yol açmıştı.”⁶³⁵

Hareket öncelikle kendi varlığını işçi sınıfına yaptığı vurguyla kanıtlamaya çalışmış 1971 öncesi akımların yönelimi olan “gençlik” ten rotasını işçi sınıfına çevirdiğini deklare etmişti. Bu akıma göre “sınıf” a yönelim doğrultusunda bir perspektif benimsenerek gençlik çalışmasına ağırlık verilmiyordu. Bu bakımdan hareketin en önde gelenleri de gençlik çalışması sürdürmüyorlardı ve böyle nitelenmeyen bir kişinin gençlikle ilgilenmesi de anlamlı bulunmuyordu.⁶³⁶ Elbette bu fikir, dönemin gençlik kitlelerine yapılan aşırı önem vurgusu, 68 hareketi gibi güçlü bir motivasyon geçmişinin olduğu koşullarda gençliğe mesafeli durmak, radikal bir çıkış olarak nitelenebilirdi. Hareket kendi doğrultusunu belirlerken yoğun bir eleştiri ve baskı sürecini göze almaktaydı.

Bunun yanında Kurtuluş hareketinin THKP-C’ye yönelik eleştirisi iki temel başlıkta toplanıyordu. Bunlardan birincisi; Kemalizm, ikincisi ise “Öncü Savaş” teorisiydi. Kendi konumuz bakımından Kurtuluş’un Kemalizm konusundaki eleştiri ve tezlerini Türk Devrimi konusunda solun bu dönemde yaptığı polemikleri ve tartışmaları görmek bakımından elzemdir. Böylelikle sol akımlar içinde Türk Devrimi’ne ideolojik bakışta yaşanan dönüşümleri izleyebilmek mümkün olmaktadır. Solda bu konudaki “radikalleşme” THKP-C ve ardıllarında da hemen göze çarpmaktadır. Bunun yanında elbette

---

⁶³⁵ Mahir Sayın, “Kurtuluş Hareketi ve Türkiye ve Kuzey Kürdistan Kurtuluş Örgütü” *STMA*, C:7, s.2262-2264.

⁶³⁶ Mahir Sayın, “Son Şans Değildi”, *Teorik - Politik Dergi Kurtuluş*, S:10 (Temmuz 2001), s.17.

Kurtuluş Hareketi bu çalışmanın konusu dışında kalan pek çok konuda eleştirel davranmış yeni bir yol haritası belirlemiştir. Bunlar, Türkiye’de sınıfların tahlili, Sovyetler-Çin ideolojik mücadelesi, Sovyetler Birliği’nin sosyalist karakteri, ulusal sorun vs. idi. Seyfi Öngider’e göre Kurtuluş, THKP-C’nin görüşlerini bütünlüklü bir eleştiriye tabi tutan, onun içinden çıkıp da işçi sınıfını siyasal çalışmasının merkezine oturtan, bir süre sonra görüşlerini “proletarya sosyalizmi” olarak nitelendiren tek harekettir.⁶³⁷ Hareketin kurucularından Bülent Uluer de THKP-C ve Mahir Çayan’ın yanlış bulduğu görüşlerini şu başlıklarla ifade ediyordu: “Öncü savaş, suni denge, Kemalizm tahlili, ulusal sorun ve parti anlayışı.”⁶³⁸

THKP-C’nin Kemalizm’i ‘küçük-burjuvazinin en sol kanadının milliyetçilik tabanında antiemperyalist tavır alışı’ olarak görüp müttefikler arasında saymasına karşı, Kurtuluş, Kemalizm’i, burjuva ideolojisi olarak tanımlamış ve bu konudaki yanlış bakışın başta ulusal sorun olmak üzere devrimde ittifaklar sorununda THKP-C’yi yanlış tutuma götürdüğünü saptamıştır.⁶³⁹

“Kurtuluş Savaşı’na önderlik eden kişilerin sınıfsal kökenleri ne olursa olsun bu pek fazla önem arz etmemektedir. Burada önemli olan bu kişilerin ideolojik belirlenimleridir. Bu ideolojik yapının da burjuva ideolojisinden başka bir şey olmadığını görüyoruz. Bu ideoloji de sınıfsal temelini çıkarları emperyalizmin işgali ile zedelenen “ticaret burjuvazi”sinde bulmaktadır. Çıkarlarının emperyalizmle çatıştığı ölçüde de antiemperyalist tavır takınmak durumunda olmaktadırlar. ...Tutarlılığın ölçüsünü ise sözlerinde ve somut davranışlarında bulabiliyoruz: 1. Fiili işgali söküp atma konusunda sonuna kadar direnme. 2.

---

⁶³⁷ “Seyfi Öngider, “Kurtuluş, ‘Öncü Savaş’ından Sosyalist Demokrasiye”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce, Sol, İletişim Yay.**, İst., 2007, s.953.

⁶³⁸ Ballı, a.g.e., s.134.

⁶³⁹ “Kurtuluş’un Yol Ayrımı”, <http://www.webng.com/kurtulus/booklet/past.htm#b10>, 15 Haziran 2011.

Ekonomik ilişkilerinde emperyalist dünya ile yeni biçimler içinde kol kola yürüme. Sözde politik bağımsızlık.”⁶⁴⁰

Bununla birlikte Kurtuluş’a göre THKP-C’nin en önemli hatalarından biri “geçmiş hareketlerin etkinliği altında Kemalizm sorununa getirilmiş olan bakış, pratikte devrimin müttefiklerine karşı yanlış tutum ve müttefiklerin doğru olarak ayırt edilemeyişi”ydi.”⁶⁴¹ Öngider’e göre Kurtuluş bu konuda THKP-C’nin geleneksel soldan tam olarak kopamadığını belirtir. Eskisi gibi Kemalizm’den medet umulmasa da, onu hala müttefikler arasında görme ve buna uygun tarzda bir ilişki kurma çabası Kürt sorununa da şovenizmden kurtulan bir perspektifle bakılmamasını getirmiştir. Kurtuluş’a göre, Cumhuriyet’in kurucu ve egemen ideolojisi Kemalizm’in bir burjuva ideolojisi olduğuna kuşku yoktur ve devrimde müttefik olarak düşünülebilmesi de mümkün değildir. Zaten Kemalistlerin müttefik olduğu bir durumda Kürtlerin bu devrimin yanında yer alması mümkün değildir. Birinci Dünya Savaşı’ndan dağılan imparatorluğun yerine Türk ulus devleti kurulurken Kürtleri baskı altına alan ve Kürt sorununa demokratik bir çözüm getirmeyenler yeni devletin yönetimindeki Kemalistlerden başkası değildir. Dolayısıyla Kurtuluş’a göre hem Kemalistlerle hem de Kürtlerle birlikte olmak tarihsel olarak da, siyaseten de olanaksızdır. Kurtuluş’a göre THKP-C Kemalistleri müttefik olarak belirlerken Kürtlere karşı bilinçli bir tercihte bulunmamıştır ama sonuçta Kürt sorununa enternasyonalist bir perspektiften bakamamıştır.⁶⁴²

Kurtuluş’un öncü savaş teorisini eleştirmesi ise esas olarak Mahir Çayan’ın evrim-devrim aşamaları üzerine tahlillerine dönüktü. Çayan, savunduğu “öncü savaşı” anlayışını, “ülkede sürekli bir milli krizin” varolup “evrim ve devrim aşamalarının iç içe” geçerek “silahlı eylemin objektif koşullarını” oluşturduğu iddiasına dayandırmış, “pasifize olmuş kitlelerle oligarşi arasında” bulunduğunu ileri sürdüğü “suni dengeyi” kırmak üzere “silahlı propaganda” yöntemini getirmişti. Kurtuluş, öncelikle bunun

---

⁶⁴⁰ Kurtuluş Sosyalist Dergi, “Yol Ayrımı”, S:1 (Haziran 1976), s.28-29.

⁶⁴¹ A.e., s.45.

⁶⁴² Öngider, a.g.e., s.956.

dayandığı felsefi yaklaşımın diyalektiğe aykırılığını vurgulayarak birbirlerinden ayrımını koyduğu “evrim dönemi” ve “devrim dönemi” yöntemlerini açıklıyordu:

“Söz konusu edilen evrim ve devrim aşamalarının iç içe olması, hareketin evrimci formuyla devrimci formunun iç içe girip tek bir harekete indirgenmesidir. Nicel değişiklikle nitel değişiklik tek bir hareket olarak sürmektedir. Hareketin böylesine tek bir biçime indirgenmesini diyalektik kabul etmez... Devrim için gerekli subjektif koşullar yoksa, mücadele yöntemleri devrim dönemine, yani iktidarı ele geçirmeye ilişkin yöntemler yerine bu subjektif denilen koşulların yaratılması için gerekli olan yöntemler olmalıdır. Bunlar proletaryanın ve diğer emekçi sınıfların bilinç ve örgütlenme düzeyinin yükseltilmesinde, bunlarla sıkı bağlara sahip, geniş kitleleri siyasal eyleme sürüklemeye yeteneğine sahip proletarya partisinin yaratılmasında kullanılacak yöntemlerdir. Bu yöntemler, geniş siyasal kitle gösterileri, kitleleri ve kadroları burjuva ideolojisinin etkisinden arıtmak amacıyla sürdürülecek ideolojik mücadele, öz olarak ajitasyon, propaganda ve örgütlenme çabaları olarak sınırlanır ve bunlar da evrim döneminde temel mücadele yöntemleri olmak zorundadırlar. Bunlara destek olmak üzere her türlü araç somut şartlara bağlı olarak yaratıcı bir biçimde kullanılır. Ancak bu dönemde kitleleri bilinçlendirme ve örgütlemenin temel yöntemi silahlı propaganda olamaz.” ...”Oligarşiye karşı mücadelede silahlı eylemden başka hiçbir yöntemin kalmamış olduğunu kitleler ancak kendi deneyleriyle kavrayabilirler.”⁶⁴³

Kurtuluş akımı içinden koptuğu THKP-C akımına bu eleştirileri yönelttikten sonra kendi teorik inşasına yönelmiştir. Kurtuluş’un Türk

---

⁶⁴³ Kurtuluş Sosyalist Dergi, “Evrime ve Devrim Aşamaları”, S:2 (Temmuz 1976), s.19-22.

Devrimi ve Kemalizm değerlendirmeleri THKP-C kökenli akımlar içinde en ciddi kırılmayı ifade etmektedir.

2.5.10. Kurtuluş Hareketi'ne Göre Kurtuluş Savaşı ve Türk Devrimi

Kurtuluş Hareketi, Türk Devrimi konusundaki tavrını ortaya koyarken öncelikle Birinci Dünya Savaşı ertesinde ülkenin durumunu incelemeye çalışmıştır. Hareket'e göre dünya savaşı ertesinde işgal altına giren imparatorluk içerisinde işgale karşı tavırlar çeşitli olmuştur. Bu çeşitliliğin temeldeki nedeni elbette ki sınıfsaldır. Değişik sınıf ve tabakalar işgal karşısında sınıfsal çıkarlarının etkilenişine uygun tavırlar almışlardır.

“İstanbul hükümeti elde kalanların da gideceği korkusuyla düşmana tam bir teslimiyet göstermiştir. Ancak aynı yapı içerisinde yer alan birtakım büyük bürokratlar (özellikle Paşalar) Avrupa'da ve Balkanlarda hâlâ yaygınlık arz eden burjuva milliyetçiliğinin etkinliği ile de işgale karşı çıkmışlardır.”⁶⁴⁴

Kurtuluş'a göre Avrupa'dan gelen burjuva milliyetçiliği 1876 ve 1908 hareketleriyle birlikte gelişmişti. Özellikle 1908 devrimi birtakım “burjuva üst yapı reformlarıyla geçişirken” özellikle Lenin'in söz ettiği burjuva milliyetçiliğini de perçinliyordu. Kurtuluş aslında kökeninde Rus Narodnik Hareketi'nin de etkileri olduğu Türk Milliyetçiliğini Osmanlılığın yerini alan ve şovenliğe uzanan bir akım olduğunu ifade ediyordu. Bunun gerekçesinde ise Cumhuriyet hükümetleri döneminde, Kürt ulusal hareketine karşı uygulanan ‘tedip’ ve zorla asimilasyon politikaları olarak kendisini gösterdiği vurgulanıyordu. Bunların yanında işgal karşısında ekonomik çıkarları doğrudan doğruya zedelenip ticaret burjuvazisi, küçük burjuvalar, eşraf ve birtakım toprak ağaları da işgale karşı çıkıyorlardı. Köylüler ve işçiler zaten işgal karşısında bir kat daha ezilme durumunda kalmıştı. 1908 devriminden gelen deneyleri ve devlet yönetimine katılarak elde etmiş oldukları maharetle donanmış olan Osmanlı üst bürokrasisinden gelen burjuva milliyetçileri, kendilerine alternatif olabilecek akımların zayıflığından da yararlanarak tüm halkın

⁶⁴⁴ Kurtuluş Sosyalist Dergi, “Yol Ayrımı”, S:1 (Haziran 1976), s.24.

işgale karşı olan tepkilerini kendi bünyelerinde kısa zamanda örgütlediler. Bu çabalarından temel dayanağı mahalli itibara sahip ticaret burjuvazisinde buldular. Örgütlenmenin tepesinde yer alan paşalar çok karmaşık bir koalisyon içinde yer alıyor görünmelerine rağmen, çeşitli manevralarla hareketi kendi düşündükleri doğrultuda ilerletiyorlardı.⁶⁴⁵

Kurtuluş'un Kemalizm ve Türk Devrimi tahlillerinde belirleyici yön, devrim olgusunda düğümlenmektedir. Tarihsel geçmişi eleştirirken Kemalizm'in ittifak gücü olarak görülmesini olumsuzlamakta ve ideolojik eleştirilerini bundan sonra kurmaktadır. Harekete göre Türkiye solunda 1960'lara kadar sosyalist solda Kemalizm'i bir ittifak gücü olarak görme geleneği kendisini göstermişti. Bu çizgi kendi "sağ"ından medet umma çizgisiydi. Buna 1960'lardan sonra burjuvazinin izin verdiği ölçüde bir sosyalizm anlayışı da eklenmişti. Kurtuluş'a göre bu çizgi reformist bir çizgiydi. Bu çizginin devrim anlayışının sorgulanması gerekiyordu. Bu anlayışın sahipleri proletaryanın devrim yapabileceğine inanmıyor, ve devrime payandalar, vurucu güçler arıyor ve reformizmi gizlemeye çalışıyorlardı.

Kurtuluş'a göre, Kurtuluş Savaşı öncesi yaşanan işgaller sonucu ortaya çıkan direniş gücü esas olarak Osmanlı hâkim sınıflarının işgal karşısında ekonomik çıkarları doğrudan etkilenen ticaret burjuvazisi, küçük burjuvalar, eşraf ve birtakım toprak ağaları önderliğinde gelişmişti. Köylüler ve işçiler zaten işgal karşısında bir kat daha ezilme durumunda kamışlardı. 1908 devriminden gelen deneyimli Osmanlı üst bürokrasisi kimlikli burjuva milliyetçileri, kendilerinin alternatifi olabilecek akımların zayıflığından yararlanarak tüm halkın işgale karşı olan tepkilerini kendi bünyesinde kısa zamanda örgütlediler. Hareketin lideri konumundaki paşalar yerel ticaret burjuvazisine dayanarak hareketi kendi istedikleri doğrultuda ilerletmişlerdi. Kurtuluş'a göre Kurtuluş Savaşı'nın örgütlenme döneminde hareketin liderliği Makyavelist bir yol izlemiş, hem Sovyetler'e yakın görünmüş hem de padişahçı görünerek güç toplamaya çalışmıştır. Önderlik elbette 1917 Rus Devrimi'nin Anadolu'da yarattığı heyecandan kendi çıkarları doğrultusunda yararlanmıştı. 1920 sonlarına kadar Bolşevik Devrimi'nin etkisiyle hareketin önderliği sosyalistlerle tam bir balayı yaşadılar. Hareketin doğrultusu belliydi. Amaçları ne padişahlığı, ne

---

⁶⁴⁵ A.e., s.24.

halifeliği kurtarmak, ne de halk hükümeti kurmaktı. Mustafa Kemal “ bizi yutmak isteyen emperyalizme ve kapitalizme karşı mücadele laflarını ederken anti-kapitalist bir izlenim uyandırmasına rağmen Kurtuluş bunu Mahmut Goloğlu’ndan aktararak Atatürk’ün şu sözleriyle çürütmeye çalışıyordu:

“...Ancak memleketimize ve milletimize zarar verecek yolda gelişimine karşı (Bolşevikliğin) kesin tedbirler almak zorunluğundayız. Sorumsuz bazı kimseler Rus komünistliğini ülkeye sokmak yoluna başvurabilirler. Bizi burada sosyal devrimlerden söz etmiyoruz. O, milletin gelişmişliğine ve yeteneğine bağlıdır.”⁶⁴⁶

Bunun yanında bir taraftan da Sovyetler’e şirin görünme politikası izleniyor ve solcuları denetim altına almak için komünist partisi kurduruluyordu. Burada, Kurtuluş Savaşı’nın sınıfsal karakteri üzerine tespitler, Lenin’in sözleriyle desteklenmeye çalışılıyordu:

“Mustafa Kemal Paşa tabii ki sosyalist değildir. Fakat görülüyor ki iyi bir teşkilatçı, kabiliyetli bir lider, milli burjuva devrimi yönetiyor. İlerici akıllı bir devlet adamı. (S.İ. Aralov, Türkiye Hatıraları, s.38) Lenin Anadolu hareketini bir burjuva devrimi olarak nitelerken Türk hükümet sözcülerinin tutumu da bunu doğrular nitelikteydi: Dışişleri bakanı 27 haziren 1921’deki konuşmasında “davamız, ulusal sınırlar içinde tam bağımsız ve egemen olarak, hiç kimsenin karışmayacağı bir şekilde gelişmemizdir. Kapitalizm iki türdür. Bir mondiyal kapitalizm yani dünyayı egemenliği altına alan kapitalizmdir. Ötekisi de her ülkenin kendi içinde sermaye ile iş arasında söz konusu olan kapitalizmdir. Rusya ile Türkiye arasında yapılan anlaşmada söz konusu olan kapitalizm mondiyal kapitalizmdir. Yoksa bizim içimizdeki şeylere değil dostlar düşmanlarımızı bile karışamaz. (M. Goloğlu, Cumhuriyete Doğru, s. 6.) diyerek mücadelenin yalnızca emperyalizme karşı olduğunu, ülkedeki kapitalizm konusuna kimseni karışmayacağını belirterek daha sonra yaptıklarıyla çakiştığı üzere yönelimlerini ne olduğunu ortaya koymaktadır.”⁶⁴⁷

---

⁶⁴⁶ A.e., s.28.

⁶⁴⁷ A.e., s.28.

Kurtuluş'a göre Kurtuluş Savaşı'na önderlik eden ideolojik belirlenim burjuva ideolojisidir. Bu ideoloji ise sınıfsal temelini, çıkarları emperyalizmin işgali altında zedelenen ticaret burjuvazisinde bulmaktadır. Bu sınıf, çıkarları emperyalizmle çatıştığı ölçüde antiemperyalist tavır takınmaktadır. Kurtuluş'a göre bu konu son derece elzemdir. Bu sınıf emperyalizme karşı tavır da ne kadar tutarlı olmaktadır? Bunu ölçmenin yolu ise onun özellikle iki konudaki tutumunu ölçmekle görülecektir. Birincisi fiili işgali söküp atma konusunda sonunda kadar direnme, ikincisi ise ekonomik ilişkilerinde emperyalist dünya ile yeni biçimler içerisinde kol kola yürümeydi. Sözde politik bağımsızlık. Kemalist önderliğin bu iki tutumu savaş süresince ortaya çıkmıştır. Bunu dönemselleştirmek doğru değildir ve bu bir sınıfsal özelliktir.

Bu akıma göre Anadolu hükümeti bir yandan emperyalistlerin fiili işgalini ortadan kaldırmaya çalışırken aynı zamanda halkın çıkarlarını ifade edebilecek her sesi susturmakta emperyalist ülkelerle ekonomik ilişkileri yeni biçimler altında sürdürmekteydi. Kurtuluş'a göre Osmanlı dönemiyle Kurtuluş Savaşı sonrası oluşan durum arasında özde bir fark yoktu. Yalnızca belli biçimler altında benzer rejimler sürdürülüyordu. Önderliğin sınıfsal karakterini en önemli göstergelerinden biri ekonomik alanda yaşıyordu. Kompradorluk ilişkilerinin yerine yabancı şirketlerle milli burjuvazinin ortaklıklar kurarak halkın birlikte soyulmasını sağlayacak yeni sömürgecilik yöntemleri ikame edildi. Bu tutumsa zaten emperyalizmin ulusal kurtuluş savaşları karşısında başvurmak sorunda olduğu yöntemin, yani fiili işgali kaldırıp yerine yeni sömürgecilik yöntemleriyle gizli işgal olgusunu geliştirmenin ilk uygulamalarından biriydi. Harekete göre yeni burjuvazi savaş sonrasında işgal karşısında gösterdiği antiemperyalist tavrı işgalin olmadığı şartlarda giderek gelişen bir işbirlikçiliğe dönüştürecektir. Kurtuluş burada sıkça örnek verilen bir örneğe başvurmaktadır:

“Örneğin Bekir Sami'nin Londra Konferansı'ndaki uzlaşmaları.”⁶⁴⁸ Meclis ikinci başkanı ve adalet bakanı

⁶⁴⁸ Atatürk'ün, Bekir Sami'nin tutumuyla ilgili görüşleri bu çalışmanın TKP/ML, İbrahim Kaypakkaya bölümünde açıklanmıştır.

Celalettin Arif Bey'in milli mücadele esnasında Ereğli bölgesine önemli bir maden imtiyazını İtalyan Temi şirketine satması. 9 Nisan 1923'te kabul edilen Chester Projesi yabancı sermayeye görülmemiş imtiyazlar sağlıyordu.”⁶⁴⁹

Kurtuluş hareketi Mao'cu bir akım olmamasına rağmen, Kurtuluş Savaşı'nın sınıfsal karakterini incelerken Mao Zedung'un sözlerine atıfta bulunmuştur. Mao Çin'i tahlil ederken şu tespitleri yapıyordu:

“Çin milli burjuvazisi bir sömürge ve yarı sömürge burjuvazisi olduğu için siyasi ve ekonomik bakımdan son derece gevşektir ve bu sınıfın bir başka vasfı da devrim düşmanıya uzlaşmaya eğilimli olmasıdır. Bu sınıf devrime katıldığı zaman bile, emperyalizmle bağlarını tamamen kesmek istemez ve üstelik zirai bölgelerde toprak rantı yoluyla feodal sömürü ile sıkı ile sıkı münasebetleri vardır. Bu yüzden ne emperyalizmi ne de feodal kuvvetleri yıkma uğruna mücadeleleri sonuna kadar götürmeye gönlü yoktur. (Mao Zedung, yeni demokrasi üzerine)”⁶⁵⁰

Kurtuluş bu tahlilin aynısının tam olarak Türk milli mücadelesine önderlik eden kuvvetler için de yapılabileceğini söylemektedir. Milli burjuvazi bir dereceye kadar devrimci özellikler taşıyabilir. Onun ikili karakteri de bundan ibarettir. Somut duruma göre geri ve ileri yanları ağır basabilir. Kemalizm'in bütünsel bir dünya görüşü vardır ve bu burjuva ideolojisidir. Onun belli bir yanını abartmak sübjektif bir değerlendirmelere yanlış tahlile götürecektir. Kurtuluş'a göre Kemalizm yalnızca bir tavır ve düşünüşle birlikte bir dünya görüşüdür, bir ideolojidir ve milli burjuvazini ideolojisidir. Bu özelliği ile de herkes tarafından altına girilebilecek bir şemsiye olarak kullanılma potansiyeline sahip bir özellik arz etmektedir.⁶⁵¹

⁶⁴⁹ “Yol Ayrımı”, **Kurtuluş Sosyalist Dergi**, s.30.

⁶⁵⁰ Mao Zedung'un “Yeni Demokrasi Üzerine” eseri için bkz: **Mao Zedung, Seçme Eserler 2**, Kaynak Yay., İst.,1992., s.343-388.

⁶⁵¹ “Yol Ayrımı”, **Kurtuluş Sosyalist Dergi**, s.32.

2.5.11. Sol'un 1920'lerde Kemalizm'e Karşı Tutumu

Kurtuluş'a göre; Türkiye sosyalistlerinin Kemalizm konusundaki hatalı tutumları dönemin ilk sosyalistlerine kadar gitmektedir. Kuşkusuz Kurtuluş hareketi de sosyalizmin teorik öncülerini en iyi kendisinin algıladığı iddiasındadır. İlk sosyalistlerin sorunu Lenin'in kesintisiz devrim teorisini doğru olarak algılamaktan uzak olmalarıydı. Dönemin sosyalistleri, Leninist devrim teorisini sağ bir anlayışla algılayıp, devrimci mücadele sorununda işi yalnızca proletaryanın niceliği yönünden ele almışlardı. Onlar gözlerini Sovyet Devrimi'nin biçimine dikip, onu reçete olarak ele alınca da işçi sınıfının Türkiye'de devrim yapıp yapmayacağı kuşku götürür bir duruma gelmiştir. Bunun sonucunda dönemin sosyalistleri yönlerini "sağ" a dönüp en devrimci gördüğü güçten, Kemalistlerden medet ummuşlar ve Türkiye devrimci hareketinin elli yıllık değişmez geleneğini temellerini atmışlardır. Kurtuluş'a göre dönem sosyalistlerinin Kurtuluş Savaşı'na verdikleri destek ilkesel değil, dönemin pragmatik ihtiyaçlarından kaynaklanıyordu. Mustafa Suphi ve arkadaşları Kemalizm'in sözlerine güvenerek yola çıkmışlar bunun sonucu olarak burjuvaziye güven, kendi gücüne dayanmama sonucu başarısızlığa uğramışlardı. Suphi ve arkadaşları bağımsız proletarya hareketinin geliştirilmesi yerine belli bir demokrasi ve reformcu anlayış içerisinde görülen Kemalist iktidarın desteklenmesi ve onun içerisinde yer almaya çalışmanın egemen olduğu bir hataya düşmüşlerdir. Oysaki Mustafa Suphi'nin yazdıklarında kendisine Kemalist iktidar içinde yer bulma yöneliminin olmadığı görülmektedir.⁶⁵² Suphi'ni ölümünden sonra özellikle dönem sosyalist liderlerinden Şefik Hüsnü'nün yazılarında bu hatalar daha net olarak görülebilmektedir. Kurtuluş burada 1970 sonrası sosyalistlerin sıkça eleştirdikleri Şefik Hüsnü'nün sanayi proletaryasının gelişmemişliği üzerine yazdıklarını referans göstermektedir: "Yalnız bizde proletarya diyebileceğimiz emekçilerimiz arasında henüz bir dayanışmam duygusu, bir sınıf bilinci uyanmamıştır. Esasen biz de Marks'ın devrim için gerekli

---

⁶⁵² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Mustafa Suphi: **Türkiye'nin Mazlum Amele ve Rençberlerine.**

gördüğü maddi koşullar da henüz gerçekleşmemiştir.” (Türkiye ‘de Sınıflar, s. 54)

Kurtuluş aynı tezi daha sonra “mirasyedi” olarak nitelediği PDA çevresinin de savunduğunu ve Marks’ın devrim anlayışında 1921’lerden itibaren kafa karışıklığının sürdüğü tespiti yapılmaktadır. Kurtuluş’a göre Türkiye sosyalist hareketinin önde gelen sosyalistlerinden Hikmet Kıvılcımlı da benzer görüşleri farklı yollardan savunmuştur. Kıvılcımlı devrim teorisini tarihsel köklere dayandırarak, proletaryanın devrim yapabilmesinin yolunun “vurucu güç” olarak adlandırdığı proletarya aydınlarına bağlamaktaydı. Ona göre proletarya devrim yapamıyor, “vurucu güç” proletarya aydınları onu sıçratıyordu. Kurtuluş’ a göre buradaki vurucu güç Kemalist önderlikten başkası değildi. Kurtuluş’un gerek Şefik Hüsnü’ye gerekse Kıvılcımlı’ya olan temel eleştirisi Kemalizm üzerinden sosyalist solda geleneksel hale gelen işçi sınıfının öz gücüne güvenmeme ve devrimde başka ittifaklar arama çizgisiydi. Sosyalist solda parti anlayışı da mücadele biçimleri de buna göre şekillendi. Devrim bir başkasına yaptırılacak ve hediye olarak işçi sınıfına sunulacaktı. Kurtuluş, bunun sağcı revizyonist bir gelenek haline dönüştürüldüğünü, özellikle TİP içinde yeni biçimler kazandığını vurgulamaktadır. Eski biçimler kendilerini aynen korurken, TİP içerisinde de sosyalizmin karikatürleriyle birlikte revizyonist geleneğin mirasçısı olarak legal sosyalizm egemen olmuştu. Bu ise küçük burjuvazi sosyalizmiydi ve reformist bir içeriğe sahipti.⁶⁵³

Kurtuluş’a göre gençlik kitlelerinin TİP’in revizyonist çizgisine karşı devrimci bir eylemliliğe yönelmesinden sonra ortaya çıkan MDD tezi de darbeciliğin meşrulaştırılmasından başka bir şey değildi. Kurtuluş’a göre 1971 sonrası geçmişin revizyonizmini ilk fark eden ve çeşitli yönlerden eleştiren akımlar THKO, THKP-C ve TKP-ML/ TİKKO’ydu. Bu hareketlerin ortak belirleyici karakteri geçmişin kendi gücüne güvenmeme anlayışına karşı proletaryanın kendi silahlı gücünü yaratma doğrultusunda mücadele oldu. Bu hareketler başka birtakım hatalara düşmelerine rağmen bu yönelim bakımından doğru bir hat izlediler. Ancak belirtmelidir ki silahlı mücadeleyi

---

⁶⁵³ “Yol Ayrımı”, **Kurtuluş Sosyalist Dergi**, s.37.

doğru gören bir hareketin kendisinin bundan uzak duran bir çizgi izlemesi de manidardır. Kurtuluş’a göre içinden geldikleri THKP-C akımı Kemalizm konusunda şu hataya dşuyordu:

“Geçmiş hareketlerin etkinliği altında Kemalizm sorununa getirilmiş olan bakış, pratikte devrimin müttefiklerine karşı yanlış tutum ve müttefiklerin doğru olarak ayırt edilemeyişini getirmiştir. Ancak geçmişe özgün sağındaki güçlerden devrim bekleme anlayışı kesinlikle yenilmiştir. Kemalizm Küçük burjuvazinin en sol kanadının milliyetçilik tabanında antiemperyalist tavır alışı olarak görüldü. Bu gerçeğin yalnızca bir yanını abartmak, onun emperyalizmle uzlaşma yanının da var olduğunu ve bu nedenle devrimin tutarlı bir müttefiki olamayacağını gizlemek anlamına gelir.”⁶⁵⁴

Kurtuluş tam bu noktada THKP-C’nin Kemalizm tezini eleştirirken dönem darbecilerinin Kemalizm’i savunmaları üzerinde durmaktadır. THKP-C her ne kadar Batur- Gürler iktidarının faşist olduğunu, gerçek Kemalistler olmadığını söylese de bu kesimler Kemalizm’i savunmuşlar, hiyerarşik olarak onlara bağlı olan ve “gerçek Kemalistler” olarak ifade edilen güçler de bundan etkilenmişlerdir. Darbecilerin kimler adına hareket ettikleri pratikte görülünce “devrimci darbe” gibi hayaller yıkılmıştır. Bunu bekleyenler inandıkları Kemalizm’in hâkim sınıflarla bu şekilde bağlantılı olduğunu görememişlerdir. Kurtuluş’a göre devrimcilerin görevi Kemalizm’in bu yanına karşı uyarmak, yani Kemalizm’in gerçekten belli bir sınıfın ideolojisi olduğu gerçeğini onlara anlatmaktı. Fakat buna rağmen geçmişten kalan Kemalizm tabusuna dokunulamadı ve ondan en yararlı olabileceği sanılan biçimde yararlanılmaya çalışıldı. Kurtuluş’a göre küçük burjuvazi elbette devrimin müttefiki olacaktır. Ancak burada hiçbir zaman küçük burjuva müttefikleri seçmenin lt Kemalizm olmayacaktır. Burada adeta olmayan, cismen varlığı meçhul bir ittifak gücünden söz edilmektedir.⁶⁵⁵

---

⁶⁵⁴ A.e., s.46.

⁶⁵⁵ A.e., s.46.

2.5.12. Kurtuluş'ta Cumhuriyet ve Kürt Sorunu Algısı

Kurtuluş akımı kendi ideolojik ayırımı belirlerken temel yönelimlerinden birinin de Kürt sorununa yaklaşımda olduğunu iddia etmişti. Onlara göre bundan önce bu soruna karşı Marksist bir yaklaşım geliştirilmemişti. Kurtuluş'a göre Marksist tutum önceki "sosyal şoven" anlayışların terk edilmesi ve "Kürdistan"ın varlığının kabul edilmesiydi. Onlara göre sosyo-ekonomik koşullar ve tarihsel süreç göz önüne alındığında "Kürdistan Türkiye'nin sömürge" konumundaydı. "Kürdistan sömürge" teorisi 1980'li yıllar boyunca da özellikle sosyolog İsmail Beşikçi tarafından savunulan bir tez olacaktır.⁶⁵⁶

"Türkiye'nin doğu ve güney doğusunda geri bir ekonomik yapı mevcuttur. Bu topraklarda Türk ulusundan ayrı bir ulus yaşamaktadır. Bu ulus, Kürt ulusudur ve yaşadığı bölgenin adı Kürdistan'dır. Türk ulusundan farklı olarak bu ulus milli ve demokratik haklardan hiç yararlanamamakta, varlığı bile kabul edilmemektedir. Kürdistan, bir sömürge statüsüyle Türkiye bütününe bağlıdır. (Kürdistan'ın öteki parçaları da genel nitelikleriyle aynı durumdadır. Yani Irak, İran ve Suriye'deki Kürtlerin durumu.)"⁶⁵⁷

Kurtuluş'a göre Sömürge Teorisi'nin nesnel temelini, bağımlı ve sömürge ülke arasındaki ilişkide bağımlı ülkenin ekonomik olarak bağımsız gelişme yolunun olup olmadığı belirliyordu:

"Eğer ulusal baskı altındaki bir halkın üzerinde yaşadığı topraklar –yani ülkesi– zorla ve o halkın iradesi dışında elde tutuluyorsa; zenginlikleri talan ediliyorsa ve ekonomisinin gelişmesi sömürgeci ülke ekonomisine göre biçimleniyorsa; diline, kültürüne, sanatına, tarihi değerlerine şiddetli bir baskı uygulanıyorsa; orası bir sömürgeci bölgedir. Orada sadece ulusal baskı yoktur, aynı zamanda sömürgeci baskı da

⁶⁵⁶ İsmail Beşikçi, **Devletler Arası Sömürge, Kürdistan**, Alan Yay., İst., 1990, s.15-19.

⁶⁵⁷ "Türkiye'de Ulusal Sorun Üzerine" **Kurtuluş Sosyalist Dergi**, S:2 (Temmuz 1976), s.36-37.

vardır ve ikisi iç içe geçmiştir... Türkiye yarı-sömürge bir ülkedir, Kürdistan da onun sömürgesi.”⁶⁵⁸

Aslında Kurtuluş Hareketi'nin Kürt sorunu konusundaki tutumu 1980 sonrasında PKK'nın güçlenmesiyle birlikte sosyalist solda kendisini gösteren “güce tapma ve kuyrukçuluk” olarak tanımlanan tutumun ilk izlerini göstermesi bakımından önemlidir. Her ne kadar emperyalizmin ülkeden kovulması ifadesine yer verilse de ayrılıkçılığın sosyalist, antiemperyalist bir çözümün önüne konduğu net olarak görülmektedir:

“Ya mücadelenin başını işçi sınıfının öncülüğündeki Türkiye devrimci hareketi çekecek, emperyalizmin ülkeden kovulması ve oligarşik diktanın yıkılmasıyla Kürt ulusunun kurtuluşu da gerçekleşecektir. Ya da Kürt ulusal kurtuluş mücadelesi, kendi bağımsızlık mücadelesini özgücüyle ve ayrı mücadeleyle (aynı zamanda ayrı örgütlenmeyle) başarıya ulaştıracaktır. ...Eğer, Türkiye işçi sınıfı hareketi ve gerçekten mücadeleye önderlik edebileceğini eylemleriyle ispatlamış bir devrimci partinin varlığı olsaydı, o zaman Kürt ulusal sorunu Türkiye devrimci hareketinin başarısına bağlıdır dememiz ve sorunu böyle değerlendirmemiz doğru olacaktır. Tersine bir durum için, yani Kürt ulusal mücadelesi, ileri bir aşamada bulunsaydı ve Kürdistan'ın bağımsızlık hareketinin başarısı sağlanmadan Türkiye işçi sınıfı hareketinin güçlenmesi olanaksız olsaydı, o zaman da Kürt ulusal sorununun çözümü ayrı bir mücadeleyle gerçekleşecektir diye görüşlerimizi belirtmek en doğrusu olacaktır. ... İlke olarak tek işçi sınıfı partisinden ve bu partide Türk ve Kürt sosyalistlerinin birlikte mücadelelerinden yana olmamız, yukarıda söylediklerimizle çelişen bir şey değildir. Mücadele, en doğru ve en tutarlı çözümü ortaya çıkaracaktır.”

⁶⁵⁹

⁶⁵⁸ “Sömürgecilik Üzerine”, **Kurtuluş Sosyalist Dergi**, S:6, (Kasım 1976), s.103.

⁶⁵⁹ “Türkiye’de Ulusal Sorun Üzerine” **Kurtuluş Sosyalist Dergi**, S:2 (Temmuz 1976), s.56-58.

Öyle ki Kurtuluş'un bu tutumu doğrudan örgütlenme alanında dahi kendisini gösterecektir. Kurtuluş örgütlenme yapısını Türkiye ve Kürdistan olarak ikiye ayıracak, örgütün; "Kürdistan"daki kolu oradaki yönetime bağlı olacak ve özerk olarak faaliyet yapacaktır. Bu özerk yapı, kendi somut koşullarından kaynaklanan, parti genel programına bağlı bir biçimde ayrı bir programla karakterize olacaktır. Partinin bu kolu, sömürge koşullarında mücadele edeceği için hedefleri, sınıf mevzilenmesi, taktik sorunları vb. her şeyi ile sömürgeci ülkede verilen mücadeleden farklılıklar taşıyacaktır."⁶⁶⁰

Kurtuluş'a göre Kemalist iktidarın Kürt sorunu konusundaki tutumu ilerici ve demokrat değil, gerici ve antidemokratik bir siyaset olmuştur. Cumhuriyet tarihi adeta Kürt halkının isteklerinin bastırılması tarihidir. Kürtler üzerine yürütülen sistemli propaganda, Türk halkının kendisinin kurtuluş davasını önüne burjuva şoven önyargılar biçiminde büyük engeller koymuştur. Milli baskı daima beraberinde bunu haklı göstermek için bir yığın propaganda saldırısını getirir. Hâkim sınıflar halk yığınlarını, bu zulmü, kendi sınıf çıkarları için değil de, ulusun çıkarları için yaptığını inandırmaya çalışır. Halkın çıkarlarıyla kendi çıkarlarını sözde özdeşleştirmeye çalışır, milliyetçi, ırkçı ve şovenist düşüncelerin yayılmasına özel çaba gösterir. Kurtuluş'a göre: Türk hâkim sınıfları ezilen Kürt ulusunun milli hareketlerini daima kan ve ateşle bastırmışlardır. Örneğin "Dersim Katliamı"nın dönemin başbakanı İsmet İnönü bu hareketi "Sel Hareketleri" olarak nitelendirdiğini İnönü'nün;

"...Devlet Dersim insanın ağaların, şeyhlerin sultasından, sömürsünden kurtarmak istemiştir. ...Türkiye Cumhuriyeti'nin yükselmesini çıkarlarına aykırı bulan dış emperyalist güçler tezgahlamıştır bu isyanları. Tunceli'deki isyan da son isyan olacaktır. Çünkü bu defa, yaranın yeniden kanaması için kabuk tutmasını beklemeyeceğiz. Kesip atacağız. Son Türk devletinin yaşaması için sizlerden fedakârlık bekliyorum" sözleriyle aktarmış, bu sözlerin Türk hâkim sınıflarının milli zulüm ve katliamları haklı göstermek için uydurdukları gerekçeleri olduğunu iddia etmiştir.⁶⁶¹

⁶⁶⁰ "Kürdistan Tarihi ve Kürt Ulusal Hareketleri Üzerine Bir Yaklaşım", **Kurtuluş Sosyalist Dergi**, S:27, (Eylül 1978), s.42.

⁶⁶¹ "Türkiye'de Ulusal Sorun Üzerine" **Kurtuluş Sosyalist Dergi**, S:3 (Ağustos 1976), s.12.

Kurtuluş, Kürt sorununun özünün ideolojik mücadele olduğunu ifade etmekte ve burjuva milliyetçiliğine karşı mücadelenin esas olduğunu belirtmektedir. Her türden şovenizm halkların birliğini engellemektedir. Fakat akıma göre günümüzde esas olan Türk şovenizminin baskısıdır. Türk şoven milliyetçiliği güçlü olan milliyetçiliktir. Bütün milliyetlerden halkların kardeşliği ve dayanışmasını gerçekleştirmenin yolu her türlü burjuva milliyetçiliği ile kıyasıya mücadeleden geçer. Fakat Kurtuluş bu noktada hâkim Türk ulusunu şoven milliyetçiliği ile Kürt ulusunu milliyetçiliği arasında zorunlu bir ayırım gözetilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Kurtuluş burada Lenin'in ulusların kendi kaderini tayin hakkında yazdıklarına atıf yapmış ve fakat aynı yazıdaki esas tayin hakkının ancak ve ancak emperyalizme karşı mücadelenin “kesin” kazanılmasıyla nihai bir başarıya ulaşacağını göz ardı etmiştir.⁶⁶²

Kurtuluş, Türkiye sosyalist hareketinin de bir bütün olarak Kürt sorununda Türk milliyetçisi bir çizgi izlediğini ifade etmektedir. Hareketin görüşüne göre sosyalist akımlar subjektif olarak Türk milliyetçisi olmamalarına rağmen özde böyle bir niteliğe sahiptirler. Türk solu nasıl ki Kemalizm konusunda hatalı bir tutuma sahipse Kürt meselesinde de benzer bir biçimde aynı ideolojik sorunlara sahiptirler. Kurtuluş kendi adına bu konuda bir kafa karışıklığına sahip değildir ve nitekim ulusal sorunun, devrimci hareket açısından önemini kavranması ile birlikte, bu noktadaki ayırım da giderek somutlaşmaktadır. Kurtuluş Kürt ayrılıkçı hareketlerine Türkiye devrimci hareketini bir müttefiki olarak bakıyor, ulusal sorunu bir ittifaklar meselesi olarak ele alıyordu. Harekete göre içinden geldikleri THKP-C Hareketi ulusal soruna yabancı gözüyle bakmamış, fakat evrensel doğruların ışığında Türkiye özelinde nasıl bir bakış açısı geliştirmek gerektiğini belirtmemişti. THKP-C bu konuda şunları belirtiyordu:

“Biz ulusların kendi kaderini tayin hakkının ışığı altında diyoruz ki, “her zaman meseleyi Misak- ı milli sınırları içinde ele almak gerekir veya Kürt emekçi halkını çıkarlarıyla bağdaşan tek çözüm yolu ayrılma hakkının kullanılmasıdır” diyen görüşler yanlıştır. Bu görüşlerin sahipleri, her iki tarafın burjuva ve küçük burjuva, milliyetçi

---

⁶⁶² A.e., s.15., Lenin, **Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı**, Eriş Yay., İst. 2004, s.118.

unsurlarıdır. Oysa proletarya, meseleyi diyalektik bir tarzda ele alır. Yani ulusların kendi kaderini tayin hakkının öngördüğü ayrılma, özerklik, federasyon, vs.. çözüm yollarını hangi şartlar altında ve ne zaman geçerli olabileceğini açıkça ortaya koyar.”⁶⁶³

Kurtuluş’a göre bu konudaki politika tespit edilmemiş olduğu için ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesinin gerektirdiği pratik görevler de yerine getirilmemiştir. Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkı doğrultusundaki devrimci görevler, günlük propaganda ve bilinçlendirme görevleri ihmal edilmiştir. Bu yanlış, subjektif niyetlere rağmen kişiyi objektif olarak hâkim Türk milliyetçiliğinin safında göstermektedir. Kurtuluşa göre THKP Kemalizm meselesinde olduğu gibi Kürt sorunundaki hatası da kendi “sağ”ındaki güçlerden medet umma çizgisidir. THKP-C’ye göre Kemalistler sınıf mevzilenmesinde “vasitasız ihtiyatlar” arasında sayılmakta böylece Kemalizm’in çok özel şartlardaki anti emperyalist yanı abartılıyor, fetişize ediliyor, uzlaşmacı ve ırkçı- şoven karakteri görülüyordu. THKP-C Kemalizm’in özünün burjuva ideolojisi olduğunu ve onun temelinde burjuvazini militan şoven milliyetçiliğinin yattığını anlayamıyordu. Bu yanlış tespitle birlikte Kemalizm’in Kürt milli hareketleri karşısındaki katliamcı ve antidemokratik özü gizleniyordu. Ulusal sorun konusunda tutucu davranılmasını ve görüş tespitinde acele edilmesin nedeni bu anlayıştı. THKP-C’nin ideolojik olarak hatası Kurtuluş’a göre Kürt ulusal hareketi ile ittifak yerine Kemalistlerle ittifak politikasıydı.⁶⁶⁴

Bu konudaki bir başka eleştiri yine Kemalizm ve ordu meselesi üzerinden sosyalist liderlerden Hikmet Kıvılcımlı’ya yapılmaktaydı. Oportünist olarak nitelenen Kıvılcımlı’nın Ankara Hukuk Fakültesi’nde verdiği bir konferansta Kürt meselesinde bahsetmekten dahi korktuğu ifade edilerek inkarcı bir çizgi izlediği belirtiliyordu. Bunun nedeni Kıvılcımlı’nın devrim anlayışının temelinde da “Ordu”nun yatması, orduya ve Kemalist aydınlara telkin etmek için onların burjuva şoven politikalarına karşı gelinememesiydi.⁶⁶⁵

Kurtuluş dönemin bütün sosyalist akımlarının bu konuda oportünist bir tutum takındığını, örneğin Vietnam ve Kamboçya halkının emperyalizme karşı verdiği

⁶⁶³ Kurtuluş Sosyalist Dergi, S:3 (Ağustos 1976), s.19-21.

⁶⁶⁴ A.e., s.19-21.

⁶⁶⁵ A.e. s.22.

mücadeleyi desteklerken bu akımların Kıbrıs ve Kürt sorunu konusunda farklı tutum takındıklarını ifade etmektedir. Elbette Kurtuluş'un bu bakış açısının temelinde "sömürge teorisi" bulunmaktadır.

3. BÖLÜM

1971-1980 DÖNEMİ SOSYALİST AKIMLARIN LİDER VE TEORİSYENLERİYLE YAPILAN SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

Bu tez çalışması bir yakın tarih çalışması olarak planlanmıştı. Çalışmaya rengini veren, 1970'lerle birlikte oluşan sosyalist akımların Türk Devrimi algısında yaşadığı dönüşümdü. Bu dönüşüm 1980'ler sonrasında daha çarpıcı olarak görüldüğünden, yapılacak bir sözlü tarih çalışmasının, dönemin tanıklarının fikinsel dönüşümünün seyrini izlemek bakımından kritik değerde olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü dönemin yazılanları, belgeleri yanında ilk ağızdan dönemi yaşayan simaların tanıklıkları ve deneyimlerinin akademik bir çalışmaya aktarılması tezin işlediği düşünsel alanın pekişmesini sağlamıştır. Genelde bu liderlerin çoğu halen yoğun olarak belli siyasal faaliyetlerin içinde olduklarından, kendi anılarını yazmaları dahi sınırlı düzeydedir. Bu simaların önemli bir kısmıyla ilk kez böyle bir çalışma yapılmaktadır. Bu bakımdan ilk kez dönemin sosyalistlerinin ağızdan, bu denli geniş bir şekilde Türk Devrimi algısı konusunda toplu bir değerlendirme yapılması gibi bir fırsat yakalanmış, tanıklıkların kayıt altına alınarak geleceğe aktarılması sağlanmıştır. Sözlü tarih görüşmelerinin hazırlığı ve sonuçlarına dair şunlar söylenebilir:

- 1- Tezin yazım aşamasında eldeki veriler ışığında mülakat yapılabilecek kişiler belirlenmeye çalışılmış, bu kişilere ulaşma olanakları değerlendirilmiştir. Ulaşımındaki sıkıntılar giderilmeye çalışılmış mümkün olduğu kadar yüz yüze görüşme olanakları zorlanmıştır. Görüşmelerin birebir yapılma olanağı bulunmadığı

durumlarda sorular gönderilerek yazılı yanıtlar alınmaya çalışılmıştır.

- 2- Genel olarak Türk sosyalist hareketinin Türk Devrimi algısı ve özel olarak da bu kişilerin temsil ettiği gruplarla ilgili algıyı elde edebilecek sorular hazırlanmıştır. Bu sorular mümkün olduğunca ve net bilgiyi alabilmek bakımından önce fazla miktarda hazırlanmış, sonra belli ölçülerde kısıtlamaya gidilmiştir. Bunun nedeni soruları yanıtlama isteği konusundaki heterojen tutumlardır. Görüşmelerde zaman zaman bu sorulara bağlı kalmaksızın, görüşmenin seyrine göre alınacak bilginin verimini arttırmak için farklı sorular da yöneltilmiş, konunun belli noktalarda açılması sağlanmaya çalışılmıştır.
- 3- Görüşmecilerin genel profillinde yaş, cinsiyet, meslek gibi konularda benzerlikler göze çarpmaktadır. Sosyalist harekette Behice Boran dışında akımlara önderlik edenlerin genel olarak erkeklerden oluşması liderlik düzeyinde kadınların arka planda kaldığı ya da bıraktığı izlenimini vermektedir. Görüşmecilerin doğum tarihleri daha çok 1940- 1950 arası tarih dilimindedir. Yine önemli bir kısmı günümüzde siyasal faaliyetlerini sürdürmekte, yazı yazmakta, kitap yayınlamakta ve yayıncılık yapmaktadırlar. Bunlardan önemli bir bölümünün halen düşünsel bir çalışma içinde olmaları sorulara teorik yanıtlar alma noktasında verim alınmasını sağlamıştır.
- 4- Rasih Nuri İleri ile yapılan görüşme diğer görüşmelere göre daha özel bir görüşme olmuş, farklılıklar göstermiştir. İleri, halen Türkiye sosyalist hareketinin yaşayan en yaşlı lideridir. 90 yaşın üzerinde olmasına rağmen halen çalışmalarını sürdüren İleri, Kurtuluş Savaşı sonrası gelişen sosyalist hareketin tarihine tanıklık eden en önemli kişiliktir. Bu nedenle O'nun anlattıklarına müdahale edilmemiş, alınan bilgi özel olarak sosyalist hareketin temel tarihsel köşe taşlarına dair olmuştur. Kendisinden böyle bir çalışmada görüşlerini almak sonradan buna benzer yapılacak çalışmalar açısından önemli bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle bir anlamda sosyalist harekette “ailenin büyüğü”

olduğundan bu bölümde son olarak İleri'nin görüşlerine yer verilecektir. Aydınlik Hareketi lideri, İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek halen cezaevinde olduğundan görüşme imkanı olmamış, sorulara kısaca yazılı yanıtlar vermek zorunda kalmıştır.

- 5- Görüşmecilerin Türk Devrimi'ne bakışı genel olarak bu tez çalışmasında işlenen verilerle paralellik göstermiştir. Bu liderlerin Türk Devrimi, Cumhuriyet, devrimin kazanımları konularında üçe ayrılan bir bakış açısı olduğu görülmektedir. Tıpkı siyasal akımlarda olduğu gibi birincisi sosyalist mücadelenin geleceği bakımından Kemalizm'i olumlayan görüşlerdir. Bu fikirlere göre Kemalizm toplumun geleceği açısından dinamik yapısını sürdürmektedir. Ancak yarım kalmış bir devrimdir. Klasik MDD çizgisi olan bu görüşe göre yarım kalan devrim tamamlanmalı ve durmaksızın sosyalizme geçilmelidir. İkinci görüş ise Kemalizm'e belli bir tarihsel rol biçen ama pek çok konuda ona olumsuz bir rol yükleyen görüşlerdir. Kemalizm, antiemperyalist, ulusal kurtuluş mücadelesine dayanan bir devrimdir. Ancak günümüz için bir devrimci miras olarak görülemez. Devrimci barutunu daha ilk yıllarında tüketmiştir. Üçüncü görüş ise Türk Devrimi'ni toptan reddeden görüşlerdir. Devrimlerin olumlu bir yanı yoktur. Bir miras olarak kabul edilemez. Hatta Kemalistler bir faşist diktatörlük kurarak halk üzerinde baskıcı bir sistem oluşturmuşlardır. Bu görüşmeler içinde özellikle Mahir Sayın ve Gün Zileli'nin görüşleri bunun örnekleri olarak verilebilir.

Görüşmelere bir bütün olarak bakıldığında önemli ölçüde dönemin fikri atmosferi ve siyasal akımların yönelimleri yansıtılmış, yanıtlarda istenen verim alınmıştır.

3.1. KAMİL DEDE: THKP-C

THKP-C ve Halkın Yolu liderlerinden Kamil Dede ile 1 Ekim 2010 tarihinde yapılan görüşme.

A.Ş: Kısaca özgeçmişinizi alabilir miyim?

K.D: 1949 Gölcük doğumluyum. Siyasi mücadeleye çok erken dönemlerde başladım, TİP'in (Türkiye İşçi Partisi) kuruluşu ile başladım. 1962 yılından itibaren de kendimi Sosyalist Mücadelenin içerisinde buldum. Bunun nedeni ise babam TİP'in Gölcük'teki kurucularındandı. Babamın sayesinde (tabi benim için büyük şans) sosyalist hareketin içine girdim ve bugüne kadar da sosyalist hareketin içinde bulundum. Önceleri TİP'in üyesiydim. 1968'te Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okurken TİP'e kayıt oldum. Daha önce yaşım tutmadığından TİP'e kayıt olamamıştım. 1969 yılında TİP içindeki ayrışmada, MDD Stratejisini savundum. Tabi aynı zamanda Dev-Genç üyesiydim. Dev-Genç içerisinde, Siyasal Bilgiler Fakültesi Sosyalist Fikir Kulübü'nün en son başkanım. Aynı zamanda Siyasal Bilgiler Fakültesi 1969-1970 döneminde de Öğrenci Derneği 2. başkanlığını yaptım. 1971 THKP-C (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi ve Cephesi) hareketinin içinde bulundum. THKP-C'nin kuruluşunun ve olgunlaşmasının her aşamasında bulundum. 1971 yılında İstanbul'daki eylemlerine (Elrom'un kaçırılması, banka soygunu vs.), katıldım. THKP-C davasından 1971 yılında sıkı yönetim mahkemelerinde yargılandım. Önce idam cezası sonrasında müebbet cezası aldım. 1979 yılında, 1974 Affi'nden ve yeni infaz yasasından yararlanarak tahliye oldum. Cezaevinde arkadaşlarla kendi aramızda tartıştık. THKP-C ile olan ilişkilerimizi gözden geçirdik ve THKP-C'nin çizgisinin yanlış olduğunu gözlemledik. O dönem THKP-C içinden gelen bir kol olarak Militan Gençlik hareketini oluşturduk. Bu hareket daha sonra Halkın Yolu olarak varlığını devam ettirdi. Bu hareketin başındaki üç liderinden bir de bendim. Necmi Demir, İlkey Demir ve ben Kamil Dede olarak, 1978 yılının 1 Mayıs'ında Halkın Yolu hareketini feshederek TİKP'ye (Türkiye İşçi Köylü Partisi) katıldık. O dönemden bu yana aşağı yukarı 32 yıldır bu görüşü paylaşıyorum. Tabi Genel Başkanımız Doğu Perinçek ile geçmişte beraber veya karşı olduğumuz zamanlarda da her zaman ilişkilerimiz oldu. Ben 1980 yılında yurt dışına çıkmak zorunda kaldım. Yurtdışında da parti çalışmalarına devam ettim. Sosyalist Parti'nin

ilk kuruluşuna da yurtdışında katkıda bulundum. 1991 yılında Türkiye'ye döndükten bu yana da önce Sosyalist Parti daha sonra ismini değiştirerek İşçi Partisi'nde bugüne kadar mücadeleme devam ediyorum. Şu an Merkez Karar Kurulu üyesiyim.

A.Ş : Cumhuriyetin ve Devrimlerin TKP ve TİP deneyimlerini de ele alarak Sol Hareketle olan tarihsel ilişkilerini nasıl değerlendirirsiniz?

K.D.: Benim izleyebildiğim ve yaşadığım dönem kadarıyla, özellikle TKP, Ulusal Kurtuluş Hareketi'ne, Mustafa Kemal'e ondan sonraki devrimlere esas olarak olumlu bakmıştır. Bu hareketleri desteklemiştir. Ancak tabi farklı bir sınıfa temsil ettiği için, tabi işçi sınıfının iktidarı için mücadele etmiştir. Bu noktada da Cumhuriyet iktidarı ile belli noktalarda problemleri ve çatışmaları olmuştur. Ama esas olarak TKP hareketi özellikle 1919 Şefik Hüsnü'nün İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası'nı kurduğundan bu yana baktığımızda hem Kurtuluş Savaşı döneminde hem daha sonra Cumhuriyet'in kurulması ve gelişmesi döneminde, Cumhuriyet Devrimi ve sonraki aydınlanma hareketini esas olarak desteklemiştir. 1925'teki Şeyh Sait İsyanı'nda doğru tutum almıştır. Bu isyanının İngiliz emperyalistlerin kışkırtmasıyla ve bir dış destekle Cumhuriyet'e karşı bir ayaklanma olduğunu doğru algılamıştır. Fakat şöyle bir şey var; burada önemli olan Türkiye'deki sosyalist hareket Kurtuluş Savaşı mücadelesinin yeteri kadar içerisinde olamamıştır. İşçi sınıfı hareketi olmak başka bir şey tabi ki sosyalist olacaksınız. Dünyaya o şekilde bakacaksınız. Ama esas olarak bir kurtuluş mücadelesinin içinde de yer almak gerekirdi. Bu noktada desteklemiş olmasına rağmen yeteri kadar ulusal kurtuluş mücadelesinin öncü konumlarda o dönemin komünistlerinin yeteri kadar yer almadıklarını görmek lazım. Türkiye gerçeğini analiz noktasında Mustafa Kemal çok daha gerçekçidir. TKP o zaman da Sovyetler Birliği'nin iktidarı aldığı dönemde, o sıcak sosyalizm döneminde Lenin'e ve Sovyetler Birliği'ne duyulan o büyük sevgi ve saygı. Bu yanlış değil ama aynı zamanda Türkiye gerçeğini algılama ve analiz etme noktasında kendi pratiğini algılama noktasında Sovyetler birliğinin Türkiye'ye bakışından etkilenmişlerdir. Sovyetler birliği Lenin'le beraber Türkiye'yi doğru analiz ediyordu. Ama ne kadar iyi analiz ederseniz edin, sizin dışardan bir kuvvet olarak analizlerinizde belli hatalar vardır. TKP de esas olarak Sovyetler Birliği'nin veya Komünist Enternasyonal'in politikalarını izlediği için Türkiye gerçeğini yeteri kadar doğru kavramadığı, yeteri kadar doğru kavramadığı diyorum Kurtuluş Savaşı

gerçeğini yeteri kadar doğru analiz edemeyip, o nedenle bunun içerisinde yer alamadığı kanısındayım. Kurtuluş Savaşı gerçeğini yeteri kadar doğru analiz edemediği kanısındayım ama esas olarak aynı cephedeydi kanısındayım. Daha sonra devrimin katıldığı dönemde TKP hareketine karşı Türkiye'deki hakim sınıfların özellikle bu Cumhuriyet devrimlerinin katılmaya ve Sovyetler Birliği'nin askıya alındığı dönemlerde Türkiye komünist hareketine karşı çok önemli tevkifatlar tutuklamalar baskılar yaşandı. O 1925'den sonra Takrir-i Sükun kanunuyla Cumhuriyet kendisine karşı bir ayaklanma sonrasında paniğe kapıldı ve bunun sonrasına bunu kontrol altına alabilmek için basına ve düşünce hayatına sınırlamalar getirdi. Tabi belli ölçüde anlaşılabilir ama bunu hiç de hak etmeyen kesimlere karşı uygulanması da hiç doğru değildir. Burada bir noktaya değinmek istiyorum. Mustafa Kemal de bir komünist partisi kurdurdu biliyorsunuz. Orada Enternasyonal'e de girmek istediler. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının burada bir takiye, bir aldatmaca olarak ele aldığını düşünmüyorum. Samimi duygularıyla Türkiye'de gerçekten bir komünist parti kurulması noktasında samimi olduklarını düşünüyorum. Mustafa Kemal'in Sovyetler birliği ile ilişkilerinde çok tutarlı şeyler var. Hep kendi gerçeği üzerinde hareket ediyor. Olaylara da hep o gerçeği üzerinden bakıyor. Sovyetler Birliği'yle ilişkilerinde de bu gerçeği koymaya özen gösteriyor ve Sovyetler Birliği yöneticilerinin bazen anlamadıkları gerçekleri yani diyor ki "bizde büyük burjuvazi işçi sınıfı yok şimdi sosyalizm falan kurmamız mümkün değil diyor. Aslında bu Mustafa Kemal'i doğru çıkarıyor, bizim genel başkanımızın da bu konuda pek çok önemli yazıları ve uyarıları var. Bugün de hatta diyoruz ya dünya demokratik devrimler çağını yaşıyor diye. Çok doğru ve gerçekçi. Türkiye gerçeğinin Mustafa Kemal bizzat o devrimin önderi olduğu için ve materyalizmi anladığı için önce sosyalist olmalı ve maddeyi anlamalı diyor Mustafa Kemal. Mustafa Suphi'lerin öldürülmesi olayı. Bugüne kadar hiç bir belge Mustafa Kemal'in o olayla bir ilişkisi olduğunu kuramadı. Tüm iddialar vs. olmasına rağmen Mustafa Kemal'in özellikle Mustafa Suphi ve 15 arkadaşının katledilmesiyle direk bir ilişkisi yok. Ama şu bir gerçek benim görebildiğim kadarıyla. Atatürk tabi bir Türkiye, Türk Devrimi'nden, Kurtuluş Savaşı'nın bir lideriydi ve orada idarenin otoritenin tek elde toplanması olması noktasında bence çok hassastı. Sovyetlerle tartışma ve konuşmalarında bunlar çok ortaya çıkıyordu. Özellikle Enver Paşa'nın sürekli yedekte tutulmak istenmesi, Sovyetler Birliği'nin o zamanki en önemli yanlışlarından biriydi. Mustafa Kemal'in başarısına yeteri kadar başlangıçta güvenmiyorlardı. Onu, tabi yeteri kadar

tanımayanlardı. Enver hareketini Mustafa Kemal başarılı olamazsa bir Enver Paşa hareketi önderliğinde bunu sürdürmek istiyorlardı ve onu yedekte tutuyorlardı. Tabi Mustafa Kemal buna karşı çıkıyordu. Tabi bütün bu birikimler, gelişmeler hem Enver olayı hem de bu arada orada yetişen komünistlerin Türkiye'ye gelmeleri ve önderliğe karşı ikinci bir önderlik olarak Mustafa Kemal tarafından algılanması bence normaldir. Sonuçta bir devrimci bir otorite kurulmuşsa buna uyum sağlayacaklar. Yani orada öldürülmelerinin onun ile direk bir etkisi olmamakla beraber o zaman Kurtuluş Savaşı önderliğinin kendi otoritelerini zayıflatacak şu veya bu otoriteyi de kabul etmeyecekleri görülüyor. Ancak şunu önemli olduğunu düşünüyorum. 15 tane komünisti orada boğduran adam bunun yapılması gerektiğini ve mevcut olan Kemalist otoritenin de bunu çok garip karşılamayacağını düşündüklerini düşünüyorum. Mustafa Kemal'in "gidin öldürün" demiş olması gerekmiyor. Ama görüldüğü kadarıyla hep Kemalistler kendi otoritelerinin dışındaki girişimlere, Sovyetler Birliği'nin Türkiye ile ilişkilerindeki başka kuvvetleri de kullanabilirmiyim noktasındaki anlayışlarına hep kuşku ile bakmışlar ve otoritelerini sağlama noktasında, orada da ben haklı olduklarını düşünüyorum. Hayat onları doğruladı ve ispatladı. Mustafa Kemal'in tespitleriyle özellikle bugün milli demokratik devrim dediğimiz şeyi, o gün Atatürk doğru değerlendiriyor. Türkiye'deki gelişmeyi bence doğru yakalıyor. Doğru kavlıyor, aynı bilimsel sosyalistler gibi kavlıyor. Orada da zaten sosyalizmi ve materyalizmi iyi inceleyip dünyaya bir materyalist olarak bakması, yani kaba bir materyalist değil, "sosyalist olmalı maddeyi anlamalı" tahlilinin ben çok önemli olduğunu düşünüyorum.

TKP esas olarak yani o darbeleri yediği Cumhuriyet Devrimi'nin gerileştiği, katlaştığı, Batı'ya yöneldiği, çözümleri artık batıda aramaya başladığı o 40'ların ortasından sonraki dönemde TKP ile Cumhuriyet iktidarının yani mevcut iktidarların ilişkileri şüphesiz o orantıda bozuluyor. Bununla da birlikte TKP'de komünistler buna karşı çıkıyor. Mesela Vatan Partisi deneyi de bunu gösteriyor. müthiş bir programdır o zaman da sosyalistlerin meseleyi doğru kavradıkları çok açık. Ama TKP de kendi içindeki zaafardan dolayı esas olarak kendisini hem kitlelere hem de iktidara kabul ettiremediği gerçeğini de görmemiz lazım. TKP'nin tarihini incelediğimiz zaman bu çok anormal bir şey değil yani. 1- Kemalist iktidarın güçlü olduğu bir dönemden geçiyorsunuz. 2- Çok ileri bir iktidar Türkiye'deki muazzam değişiklikleri yapıyor. Yani siz hayatın kenarındasınız. İster isteyin, ister istemeyin gücünüzle beraber büyük değişiklikleri yapan bir kuvvet var. Siz de o kuvvetle ya

ittifak halinde olacaksınız ya da olmadığınız zaman kitlelerin nezdinde sizin çok fazla kitleleri etkileme şansınız yok. O gün TKP'nin yoktu. Bu aynı zamanda kitleselleşemeyince de kendi parti içindeki yanlış ve bugün bize aktarılan şekliyle de görülüyor.

TİP de esas olarak Kurtuluş Savaşına, Atatürk'e, Kurtuluş Savaşı'nın mirasına esas olarak sahiptir burada bir problem yok ilk kurulduğu zaman da işte Aybar'ın genel başkanlığında kendini sosyalist olarak tanımladı. Ben o dönemleri çok iyi hatırlıyorum ve yaşadım. sosyalist olarak tanımlıyordu. Gerçi şöyle korkuları da tabi yaşamışlardı 1951 de o büyük tevkifatlar, o da zaten sosyalist harekete çok büyük bir darbe vurdu. Aşağı yukarı 1961-1962 yılına kadar Türkiye'de sosyalist anlamda bir örgütlenme hemen hemen olmadı. Olmaya kalkanları da bastırdılar zaten.1960 27 Mayıs hareketi ve daha sonrasında kabul edilen anayasa Türkiye'ye hakikaten çok önemli özgürlükler getirdi bunu kabul etmek lazım. İşte bu ortamda örgütlenen TİP sosyalist olduğunu esas olarak söylüyordu ancak bunu da korka korka söylüyordu. Çünkü 51'de ağzı yanmıştı, o TİP'i kuranların özellikle aydın kesimi bunu bizzat yaşamıştı. Hatta TİP'i kuran bu aydın kesimin bir kısmı 1951 Tevkifatı'nda tutuklanmayan Behice Boran, Sadun Aren'ler. Bir sosyalizm savunma isteği vardı ama Türkiye koşullarında bunu savunmanın zorluğu da vardı. Özellikle tip çeşitli dönemlerde o propaganda süreciyle doğal olarak çok önemli saldırılara da uğradı. Ben 1963 seçim kampanyalarından bu yana o zaman yerel seçimler vardı. 1963 yerel seçimlerden bu yana ben Türkiye'deki seçim çalışmalarına bir sosyalist olarak benim ilk seçim kampanyam 1963'de TİP'de yerel seçim çalışmalarlarıyla oldu. Bu kampanyalara çok büyük zorluklarla karşılaştım ama tip için Atatürk'e ve Türkiye'nin bağımsızlığına son derece saygılıydı. TİP, Cumhuriyet devrimlerinin kazanımlarına çok ciddi önem veriyordu hatta Aybar “bugün yürüttüğümüz mücadeleyi, ikinci milli kurtuluş savaşı” olarak da değerlendirmiştir. Fakat şöyle bir farklılık vardı. Bu, Tip içinde de çok tartışıldı biraz önce de kendi hayatımla ilgili konuşurken de söyledim: TİP önündeki hedefi Türkiye'de sosyalist devrim yapmak olduğunu tespit etmişti. Şimdi zaten Kemalist Devrim'e ve Kemalistlere bakış burada bir anlam kazanıyordu. Esas olarak saygılıydı, Cumhuriyet Devrimi'ni destekliyordu. Mustafa kemal ve onun getirdiklerini destekliyordu. Ama o günün koşullarında kendini “Kemalist” olarak tanımlayanlarla ilişkilerinde yani diyelim ki 1961 sonrası gelişmelerde TİP kendisini, önündeki adımı sosyalist devrim olarak tanımladığı için ona uygun olarak da Kemalistlerle yani onlar asker-sivil-aydın

zümre eniyor onlara- ayrımı vardı. Kemalistlerin, örgütlü olanları vardı CHP'nin içinde vardı CHP'nin dışında vardı, daha radikalleri vardı. 1960 27 Mayıs'ı yapmış, çeşitli partilere girmemiş dernekler olarak 27 Mayıs Devrim dernekleri vardı vs. Kendisini en azından Kemalist diye tanımlayan, Atatürkçü diye tanımlayan birçok kesim vardı. “Gardrop Atatürkçüleri”nden tutun da CHP'nin ve diğer partilerin içinde, daha radikal, daha devrimci olarak kendisini tanımlayan Kemalistlere kadar çok geniş bir Kemalist yelpaze vardır. Hatta sol-sağ Kemalistler gibi. Doğu Perinçek Kemalistleri değerlendirirken özellikle sol Kemalistleri yani daha devrimci özelliklerini kaybetmemiş diye ayırmıştık. Gerçi daha sonra THKP-C “sağ-sol Kemalist olmaz Kemalizm Kemalizm'dir” demişti. “Zaten eğer Kemalizm devrimci ve İttihatçı değilse o Kemalist değildir” diye de tartışmalar vardı. Bunu da bir parantez içinde söylüyorum. Aslında önemli tartışmalardan biriydi. Siz önünüze SD adımını yani “bizim TİP olarak Türkiye’de yapacağımız şey sosyalist devrimdir. Önümüzdeki devrimci adım sosyalist devrimdir” dediğiniz zaman bütün sizin dışınızdaki siyasi kuvvetlere bakışınızı da genel olarak stratejiniz belirler, doğrusu da odur. Zaten eğer böyle bir belirleme yapıp onu uygulayarak hareket etmiyorsanız yanlışsınız demektir. Yani stratejinizle hayatın içinde yaptıklarınız birbirine uymuyor demektir. TİP uygundu. TİP'in “biz sosyalist devrim yapacağız” dediğinde esas olarak çizgisi buna uygundu, ama tabii şu uymuyordu: Örneğin “köylüye toprak herkese iş” sosyalist devrimin şiarı olamaz bu. Ama tabelasının altında yazardı. “Köylüye toprak herkese iş” önemli bir slogan aslında bence de ama sosyalist devrim yapacağız dediğimiz zaman ona uymuyordu. Köylüye Toprak dağıtamazsınız tersine kamulaştırma yapmak zorundasınız sosyalist devrimde. İşte bu noktada İşçi Partisi Kemalizm’le Kemalizm’in radikal unsurlarıyla arasına hep mesafe koydu. Onları hep darbeci olarak nitelendirdi. İşte 1960 27 Mayısla. Bunlarla bir araya gelmenin, radikal olmanın partiyi kapattıracağı noktasında çok büyük endişeleri vardı. 1951 Tevkifatı'nın hala sıcak izlerini yaşıyorlardı. O yüzden de TİP sosyalist devrim yapacağız demesine rağmen özellikle 1951’de tevkif edilmiş, daha sonrasında çıkmış olan komünistlerle ilişkisinde tutucuydu. Ancak ismi çıkmamış yani 1951’de tutuklanmamış, dönemi yaşamış ancak tutuklanmamış olanlarla esas olarak o günün koşullarında bir araya gelmeye çalıştı. Kendini Kemalist olarak tanımlayan ister sağ ister sol olarak tanımlayanlarla mesafeli oldu. Kemalist Devrimi’in kazanımlarına “evet” diyen TİP günlük, 60 sonrası pratiği içinde esas olarak sosyalist devrimi amaçladığı için. Kemalistlerle ittifakı ya da bir arada olmayı kabul etmiyordu. Daima

onlarla uzak durdu. 1- Onları darbeci olarak değerlendirdi. 2- Eski komünistlerle. Özellikle MDD'yi savunanların yaptıklarının içinde iki çizgi vardı.1- Merkez sosyalist devrimi savunuyordu, muhalefet de o gün var olan azınlıklar da milli demokratik devrimi istiyorlardı. Onlar milli demokratik devrim diyenler TİP'in içinde ve dışında TİP'e üye olmuş veya olmamış sosyalistler de özellikle Kemalistlerle aydın- asker-sivil radikal Kemalist ve diğerlerle ittifak yapmaktan yanaydılar. Dolayısıyla parti içinde bu çok ciddi tartışmalara neden oldu. MDD stratejisini savunanlar dışlandı, onlara baskılar uygulandı. Kongrelerde yaşadığım birebir şahit olduğum durumları bunlar. Sosyalist devrimciler kongrelerde kalkıp söz almak isteyen ya da oturduğu yerden muhalefet etmek zorunda kalanları döverek attılar. Ama esas olarak Kemalist harekete ve o günkü kendisini” Kemalist” olarak tanımlayanlara karşı TİP'in merkezi kararı kesinlikle ve kesinlikle ortak hareket etmedi, onlarla bir arada görünmek istemedi ve onları dışladı.

A.Ş.: Aslında bunu TİP' te yaratan şey ideolojik bakış açısı mı?

K.D.: Evet evet. Hatta şöyle deniyordu “Türkiye Amerikan emperyalizmine bağımlı bir ülke, ediyor musunuz ABD emperyalizmini?” Türkiye'de toprak ağalığı da var vs. ama esas olarak sosyalist bir ülkedir peki ABD ile sorunlarımızı, problemlerimizi nasıl çözeceğiz? Onlara karşı bir mücadele etmeden onların Türkiye üzerindeki hegemonyasını sona erdirmeden nasıl devrim yapacağız? Onlar şöyle diyorlardı: Bunlar yazılıdır. “Biz sosyalist devrimi yaparız, Amerika'ya git deriz, Amerika gider.” Tam buraya indirgeniyordu. Amerika'yı bertaraf etmenin ülke üzerindeki hegemonyasını yok etmenin çok büyük kuvvetleri bir araya getirecek, yani ayağı Türkiye toprağına basan ABD emperyalizmi ile çelişkisi olan bütün kuvvetleri bir araya getirip, bertaraf edileceğı gerçeğini hiçbir zaman kabul etmediler.

Hatta şunu da söyleyeyim, parlamenteristti. Özellikle 1965 seçiminde biliyorsun 15 milletvekili kazandı. Ben o seçimlerde de bizzat çalıştım. %2.76-%3 civarında oy aldı. Nisbi seçim sistemi olduğu için 15 milletvekili çıkarttı. 15 milletvekilini çıkarttıktan sonra da özellikle önümüzdeki seçimde “iktidara oynayacağız” hayalleri kurmaya başlandı. Dolayısıyla da peki nasıl iktidar olacağız? Burada da onun iktidara nasıl iktidar olmaya baktığı gerçeğini gösteriyordu. 1965 seçimlerinden sonra iktidara oynayacağız iktidarı alacağız. Yani 15 milletvekili ilk girdiğimiz seçimde kazandıysak 69 seçimlerinde, tabi ki hakim sınıflar ve

emperyalizm sınıf tedbirini aldı anca 2 milletvekilini İstanbul'dan çıkarabildi TİP. Dolayısıyla o ham hayal peşinde yani iktidarı seçimle alacağız hayali aynı zamanda TİP'i nereye götürdü? Bütün o kitle hareketlerinden uzak "aman kitle ile bir arada olursak radikal unsurlarla bir arada görünürsek parti kapatılır" noktasına getirdi. Meğer bütün o siyasi mücadelede parti içinde siyasi mücadelede, özellikle MDD'ye karşı bu çok önemli bir argümandı ellerinde. "Siz kitlelerle iletişimde partiyi dışarıya sürüyorsunuz, anarşiye bulaştırmaya çalışıyorsunuz ve bu temelde de partiyi kapattırmaya çalışıyorsunuz. Partimiz güçleniyor ama iktidara gelemiyor." 65 seçiminde 15 milletvekilini kazandıktan sonraki süreçte söylenen şeydir. Hakikaten ondan sonra" "köylüye toprak herkese iş" diyen hatta ("su kullananın toprak işleyenin" sloganı aslında TİP'e aittir.) Daha sonra onu Ecevit de kullanmıştır. Ama bu 65 seçiminden sonra TİP kendisini tamamen, Kemalistlerle ilişkilerini hep sınırlandırdı. Ama şu açık, Türkiye'deki Kemalizm'in getirdiği kazanımları Cumhuriyet Devrimi kazanımlarını benimsedi ve kabul etti. Mesela o sonraki komünist solcular gibi Atatürk'ü, Kemalizm'i reddeden bir çizgisi yoktu. Kesinlikle yoktu. Neden? Herkes belli bir kökten geliyordu. Kemalist Devrim'in o aydınlanma ve kazanımlarını o kuşak önemli ölçüde kazanmıştır. Mesela benim TİP'in kurucularından babam işçiydi, ama onu bizzat yaşayan bir adamdı. Onun getirdiği nimetleri kendi hayatında gören yaşayan insanlardı. Ama 1960'lı yıllardaki Kemalizm'in temsilcisi olarak kendini gören bütün kesimlere karşı mesafelidirler ve onlara uzak durmayı stratejilerinde bir genel prensip olarak saydılar.

A.Ş.: İsterseniz biraz gençlik hareketi üzerinden konuşarak devam edelim. 68 hareketinin en belirgin ideolojik siyasal özellikleri nelerdir? MDD- SD ayrımını meselenin içine alarak o bağlamda bir değerlendirme yaparsak? Kemalizm'in de etkileri nelerdi?

K.D.: Tabi 68 dünya ölçeğinde bir yükselişti. Yani Türkiye'nin 68'inin tabi daha çok gençlik hareketi olarak başlayan 68'in uluslararası boyutu var tabi nedir? Avrupa'da Amerika'da ama esas olarak da dünyada ABD emperyalizmine karşı çeşitli yörelerde yükselen bir hareket. Özellikle Vietnam, Laos, Kamboçya aynı dönem, aynı zamanda sömürgelerde Afrika'daki o bağımsızlık ve ırkçılıktan kurtulma hareketleri, Latin Amerika'daki mücadeleler. Bütün olarak baktığımız zaman 68'e gelirken dünya devrimci hareketi yükseliyor, başarılar kazanıyor. Zaten dikkat edersen

Uzakdoğu'daki yani Asya'daki Amerikan varlığı bundan kısa bir süre sonra yani 1975'de insanlık tarihi açısından çok kısa bir süre sonra Amerika orada yeniliyor. Amerika'nın yenilgiye gittiği, halkların başarılar kazandığı bir dünya. 1968 hareketine gelirken. Dolayısıyla Avrupa'daki başlayan gençlik hareketleri o zaman hakikaten görülmemiş gençlik hareketi, 1) Uluslar arası boyutu var 2) kendi gerçeği var Türkiye'nin. Yani oradan kaynaklanıyor ama esas kendi materyalizminden ve kendi gerçeğinden kaynaklanıyor. Niye dünyanın diğer İslam ülkelerinde bir 68 olmadı da Türkiye'de bir 68 oldu? İslam coğrafyasına bakın, 1968'de Türkiye'den başka bir yerde bir 68 hareketi yok. Neden? Kendi gerçeği var, kendi gerçeğine dayanıyor. Oda şudur: Türkiye Kurtuluş Savaşı ve onun arkasından gelen büyük bir aydınlanma devrimini yaşadı çok ciddidir, önemlidir. Büyük bir hesaplaşma yaşadı orta çağ ile, şüphesiz sonuna kadar getiremedi bunu tartışıyoruz. Kemalist Devrimi toprak devrimi ile o orta çağ hesaplaşmasını tamamlayamadı ve katılaştı ve geriye dönüş oldu. Ama getirdiği, yarattığı muazzam bir birikim o hareketin yarattığı aynı zamanda bir sosyalist ve muazzam bir bilinç. Sosyalizmi savunan çok önemli aydın ve emekçi halktan önemli bir kesim sosyalizmden etkilendi bu süreçte. Kemalizm'in özellikle o büyük aydınlanmanın 1968'lere Türkiye gelirken her dönemde yarattığı ve özellikle 1960, Kemalizm'in yeniden bir atağıdır aslında. 27 Mayıs Devrimi Kemalistlerin, Kemalist düşününlerin onların yarattığı şey çok önemlidir. 1-Sosyalist birikim yaratıldı. 2 -Türkiye aynı zamanda Amerikan emperyalizminin hegemonyası altına girmişti. İşte 1940'lı yılların ortalarında, özellikle 1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ve Sovyetler Birliği' ile ittifakı bozması Mustafa Kemal'in en önemli vasiyeti olan "Sovyetler Birliği ile her zaman dost olun" anlayışı yerini onlara mesafeli, yüzünü Batıya dönen ve Türkiye geleceğini Batı'da arayan bir süreç. Dolayısıyla" Türkiye'yi küçük Amerika yapacağız" planı. Ne yaptı Türkiye? 1923'den itibaren bağımsız yaşamış bir ülke yavaş yavaş ABD hegemonyasına girmeye başladı. Bakın bu 1950'li yıllar Amerika'nın adım adım Türkiye'de ben (bunu bizzat kendim çocukluğumda yaşadım.) Benim bulunduğum bölgeye Amerikalılar gelmişti ben Gölcük'lüyüm büyük tersane ve askeri tersanenin olduğu yerd. Orada Amerikalıların nasıl Türkiye toplumunun içine girdiğini nasıl Türk toplumunu etkilemeye çalıştığını, Amerika Gönüllüleri etrafında sempatik Amerikalılar izlenimini yaratmaya çalıştıklarını yaşadık.

Özellikle Amerika'nın Türkiye üzerinde bir hegemonya kurması 1964 yılında Kıbrıs'ta Kıbrıs'a müdahale etme noktasında Kıbrıs'taki olaylar sonrasında

Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale etmeye kalkması onun önüne, 6. Filonun gelip dikilmesi, bizim verdiğimiz silahlarla “siz bunu yapamazsınız demesi, İnönü'nün de “yeni bir dünya kurulur Türkiye de yerini alır” lafı çok önemlidir. O dönemde Kıbrıs menşeli milliyetçi hareket halkı ayağa kaldırdı. Anti emperyalist, önce milliyetçi sonra antiemperyalist sonra sosyalistlerin yönlendirdiği anti emperyalist harekete geldik 68 de. Bu çok önemli. Kıbrıs olayı Türkiye de antiemperyalist bilincin gelişmesinde çok önemlidir. Bazen çok es geçiliyor bu. Öyle bir milliyetçi bakışla bakıldığı için özellikle solcular küçültüyor. Halbuki biz anti-Amerikancı ve antiemperyalizmi özellikle bizim kuşak açısından önemli keşfettiğimiz yerlerdir. Nasıl Amerika'nın körfeze gelip körfez olayı ordunun bakışını nasıl dünyaya karşı değiştirdiyse Amerika'nın körfeze gelip o Irak olayı vs. Ama özellikle Kıbrıs'ta yaşananlar Kıbrıs halkı ve Kıbrıs Türkleri'ne yapılanlar. Türkiye dönüp dolaşp oraya gelecek zaten. Kıbrıs'ta ayrı bir devlet olmayacak. O zaman ya “taksim ya ölüm” sloganlarıyla insanlar Türkiye'de ayağa kalktı. Kıbrıs'taki yurttaşlarımıza yapılanlardan dolayı, büyük, çok büyük mitingler yapıldı. Milliyetçi duygular ayağa kalktı ama bir süre sonra nereye yöneldi o duygular? Amerika'ya yöneldi, çünkü önüne çıkan Amerika'ydı. Dost bilinen Amerika'ydı. Amerika'ya karşı o zaman anormal tepkiler yükseldi. Bir süre sonra o anti-Amerikancılık ve anti emperyalizme dönüştü. Ve ondan sonra sosyalistlerin buna sahip çıkması (bakın bu çok önemli bir olaydır.) Eğer biz bugünkü solcular gibi “bu milliyetçiliktir bize ne” deyip bunun dışında olsalardı başarı olmazdı. Kıbrıs olaylarında ortaya çıkan o milli duygular ve milliyetçi ayağa kalkış sosyalizandı, anti emperyalizme dönüşmesi ve bizi de yaratması mümkün değildi. O zaman o günkü solcular işin içine girdi, devrimciler, sosyalistler onu sağlıklı bir antiemperyalizme dönüştürdü. 1968 olaylarının en temel karakteristiği, özelliği “antiemperyalist” olmasıdır. Anti-Amerikandır ama esas antiemperyalist olmasıdır. Tabi antiemperyalizm olduğunda ne olur? Emperyalizme karşı ayağa kalkacak mücadele edecek bütün kuvvet ve güçlerle de aynı zamanda ittifak yapmak ve onların hayatlarıyla birleşmek demektir. 68 niye kiteseldir? 68 anti-Amerikan'dır ve o zaman şöyle düşünüyordum “antiemperyalisttir, emperyalizmi yenmek lazım”. Amerikan emperyalizmini nasıl durduracağız? Dünyada örnekleri var. Mao ve Lenin var. Mao keşfediliyor bir yandan. Çin zaten o meseleyi halletmiş. Mao var, Ho Şi Minh'in teorisi var. Ama “nasıl yenebiliriz, ona karşı durabilecek bütün kuvvetleri bir araya getirerek,” teorinin özü bu. Ama öncelikle işçi ve köylü temelinde. 68, ondan sonra ne yaptı gençlik hareketi? 1968

önce aydın ve gençlik hareketi olarak ortaya çıktı. Sonra dalga dalga toplumun birçok kesimine yayıldı. Nasıl yayıldı? Hani nasıl sosyalistlerin görevi toplumu sosyalist bilinç götürmektir. Demokratik devrim bilinci de. O gençlik hareketi, antiemperyalist olan, emperyalizmi yenmek gerektiğini düşünen gençlik hareketi bir süre sonra TİP sosyalist devrimcileri keşfetti. Zaten vardı şüphesiz. TİP'in içinde vardı. TİP'in dışında komünistler MDD'yi savunanlar. Bu işin teorisini de geliştiriyorlardı. Bunun nasıl olacağı "MDD'yi nasıl yapmak lazım", tüm bunların teorisi de vardı. Tüm bunları gençlik hareketinin içinde özellikle gençlik hareketi MDD hareketidir. Çok iyi hatırlıyorum 1968 dedin mi MDD'dir. 1968'in başında da o 68'in o büyük öğrenci hareketleri o büyük işgalleri başında Dev-Genç vardır. Dev-genç o zaman sosyalist Fikir Kulüpleri Federasyonu'dur. Onun başında da Doğu Perinçek vardı. Doğu Perinçek onun başındayken milli demokratik devrimcidir. Yani TİP'in içindeki ayrışmada MDD'nin doğru olduğunu kabul etmiştir, ona uygun bir strateji uygulamıştır. Bakın Dev-Güç 68 gençlik hareketi diye bir kitap var. Ali Yıldırım'ın. Kitap oldukça nesneldir, beğenirim. O yazdığı dönemde objektifliğe önem vermiş ve iyi bir kitaptır. Orda da anlatır dikkat et, 1968 gençlik hareketi olmadan evvel bir Dev-Güç hareketi var. Dev-Güç'ü kim yarattı. Başında Doğu Perinçek'in olduğu FKF yarattı. Bütün o diğer kuvvetleri bir araya getiren çok büyük bir miting yapıldı. O mitinglere eskiden sağcıların çok önemli bir baskıları vardı sosyalistler üzerinde. Geliyorlardı toplantıyı, mitingi basar, ve yıldırırlardı. Tabi arkalarında polis vs. Orada aynı zamanda darma dağın edildiler. Çok önemli bir psikolojik üstünlük de sağlandı. Hem o Dev-Güç'ün mitingi hem o süreç içinde büyük kuvvetlerin bir araya gelmesi, çok büyük bir miting yapılması her tarafta bunun yankılarının oluşması, Dev-Genç hareketinin özellikle o 1968'de o öğrenci hareketlerine gelirken aynı zamanda işçi alanında fabrikalarda ve özgürlüğün getirdiği o mücadele etme isteği çok önemli işçi grevleri ve toprak mücadeleleri vardı. Gençlik ve aydın hareketi olarak başlayan antiemperyalizmin zeminine oturan MDD stratejisini benimseyen gençlik hareketi mücadele eden işçiyle ve köylüyle, toplumun bütün kesimleri ile ilişkiler kurmaya başladı hatta şöyle oluyordu Adana'da bizim köylüler "ya buraya gelin bize de bir dev-genç kurun" işçi: grevde ise seni arıyor, buluyor filanca yerde greve çıkıyoruz bekleriz." diyor. Gençlik hareketi de bütün o alanlardaydı. Aynı zamanda ABD emperyalizminin en önemli sembollerinden 6. Filo'nun Türkiye'ye gelişi devamlı o büyük gençlik hareketinin tepkisine yol açtı.

A.Ş.: Kemalizm'in ne ölçüde etkisi vardı ?

K.D.: Ben de buna değinecektim. Şüphesiz 1968 gençlik hareketine gelirken gençlik hareketi içinde esas olarak benim de gözlediğim ne Türk Talebe Birliği milli teşkilatı ne de Türkiye milli gençlik teşkilatı gibi oluşumların içinde yer aldım. Milli Türk Talebe Birliği 69'daki Abdullah Gül'ün içinde olduğu Ankara'daki. Zaten biraz önce dediğim gibi bunlar özellikle sosyalist hareketlerin toplantı ve mitinglerini hep basıyorlardı. Dev-Güç'ün yaptığı mitinge geldiler ve orada çok kötü darmadağın oldular, perişan oldular, ondan sonra oradan itibaren sosyalistlere çok önemli bir etkisi oldu. Gençlik hareketi 68' evrilirkenki süreçte esas olarak sağcılar etkindi onun karşısında sosyal demokrasi dernekleri vardı. Solu esas olarak onlar temsil ediyorlardı. Hatta Siyasal'da ben geldiğimde artık sosyalistler iktidara gelmeye başlamışlardı. Mesela Uluç Gürkan bizim öğrenci derneği başkanıydı. Sosyal demokratlar sağcıların karşısında, solu onlar temsil ediyordu esas olarak. Dolayısıyla da Kemalizm'den de o sosyal demokratlar sözüm ona kökleri o ya etkilendikleri için Kemalist devrimci gençlik hareketini mücadeleye katılan insanlarda ilk etkili olan şey Kemalist'lik, sosyal demokrasi ve Kemalizm etkili idi. 1968 gençlik hareketi ve özellikle o gençlik hareketine sosyalistlerin öncülük etmesi meselesi önemli. 1968 gençlik hareketinin öncüleri sosyalistlerdi. Kitleler halinde sosyal demokrasi derneklerinin ya da sosyal demokrasinin etkisi altında olan öğrenci gençlik, çok kısa sürede sosyalistlerin etkisine girdi. (yani o 68-69 olarak devam etti, 69'da da büyük okul işgalleri ve mücadeleler oldu. Bu süreç gençlik hareketi olarak ileri gençlik hareketi içinde (sağcıları saymıyorum) demokrat, yurtsever, gençlik hareketi içinden, o süreç aynı zamanda Kemalist ideolojinin ve düşüncelerin etkilerinin sınırlandığı yerine sosyalist düşüncelerin, fikirlerin etkili olduğu bir dönemi yaşadı. 68 aynı zamanda kitlelerin önemli ölçüde dönüşüp sosyalistleştiği öğrenci gençliğin sosyalistleştiği dönemdi. Onun içinde 68'e esas olarak öncülük eden sosyalistlerdir. Onların içinde de milli demokratik devrimdir. Yani niye? Çok tartışılır ve bir gerçektir o; 68'de 6. Filo Dolma Bahçe'ye geldiğinde onları denize döken, başlarında Deniz Gezmiş'lerin olduğu gençlik hareketinin karşısına dikilenlerdir SD'ciler. Kitleyi yürütenler de tam tersine MDD'cilerdir. Onlar da önüne sosyalist devrimciler barikat kurmuştur "aman bu faşizmi getirir bu provokasyon olur. Faşizm gelir" en önemli sloganlarıdır. Yani sosyalistler öncülük etmiştir. Orada da MDD stratejisini

savunanlar. Ve o süreç aynı zamanda gençlik hareketi içinde Kemalizm'i, yurtseverliği dürüstlüğü, Kemalist devrimciliğin dönüştüğü, kitleler halinde gençlik hareketinin sosyalizme yöneldiği bir dönem olmuştur.

A.Ş.: Yani Kemalist bir alt yapı vardı, onun üzerinden sosyalizme doğru bir ilerleme mi oldu?

K.D.: Tabi yurtseverlik, ABD karşıtlığı, vatani sevmek, antiemperyalistlik, anti emperyalizmi keşfettiğimizde birçok insan sosyalist değildi.

A.Ş.: Şunu söylediniz ya; neden başka İslam ülkelerinde bir 68 yaşanmadı? Şimdi bu noktada yani o gençliğin hazır potansiyel olan bir ideolojinin üzerinde yükseldiği de aslında bir bakıma ortaya çıkıyor.

K.D.: Tabi bu sosyalistlerin en büyük kazanımı. Eğer Kemalist Devrim ve onun aydınlanması bir Kemalist devrim olmasaydı onun üzerine inşa edeceğimiz sosyalist bir hareketin de olması mümkün değildir. Türkiye'de Kemalist Devrim iktidar olmadan bir büyük aydınlanma yaşanmadan evvel de vardı. Sosyalizm evrensel bir teori. Ondan evvel nasıl burjuva demokratik devrimleri olmuşsa sosyalist devrimler ve sosyalistlerin önderlik ettiği devrimler. Sovyet Devrimi olmuş ondan evveli vardı değil mi? Sosyalistler var ama kitleleşmeleri büyük kuvvetleri bir araya getiren kitleleri sosyalizm anlamında dönüştürebilmelerinin en önemlisi, Kemalist Devrim'in bize kazandırdığı insan malzemesidir. Vatanını seven, emperyalizme karşı duran, bağımsızlıktan yana olan muazzam bir kitle yaratmıştır o aydınlanma devrimi. Bir de aydın, hurafelerden ayrılmış bu da önemli. Bilimsel düşünmeyi önemseyen. Türkiye'de bugün sosyalistler olarak eğer bu kadar büyük bir birikime sahipsek biz ve sayıca da bunun altında yatan Kemalist devrimin yarattığı insan malzemesidir. Bunu inkar eden hiç bir şey yapamaz. Zaten bakın Lenin diyor: "diri bir ideolojinin üzerine sosyalist ideoloji oturmaz" diyor. Ne zaman sosyalist fikirler, sosyalist düşünceler öne çıkıyor, bu milli demokratik devrimlerin yaşandığı insanların aydınlandığı beyinlerinin o dini tabulardan, dogmalardan kurtulduğu yerlerde sosyalizm ve sosyalist insan fişkırmaya başlıyor. O yüzden nasıl Fransız Devrimi'nde Fransızlar insan malzemesini genişletti ondan sonra dikkat edin sosyalistler oralardan çıktı. Almanya'da ki o büyük devrimler komünistlerin ortaya

çıkmasını yarattı. Türkiye’de de işte o devrimler o Kemalist Devrim ve ondan sonraki aydınlanma süreci bizim ortaya çıkmamızın en önemli bir birikimdi. Tabii 68’e gelene kadar da gençlik hareketinin içinde özellikle 1960 atılımıyla önemli bir canlılığı vardı. Çok önemlidir. Bugün Kemalistlerle falan kıyaslanmayacak Kemalist adamlar vardı o zaman. Çok cesur ve gözü kara adamlardı. Sonradan gelip partimize katıldı mesela Suphi Karaman. Kendisi Kemalist’ti. Sosyalizme de açtı. Maddeyi anlamaya çok çalışmıştır. 60’dan sonra esas olarak sol ve sosyalist çevrelerle beraber olmaya çok özen göstermiş. Onun için, o yaşına rağmen dönüştü ve sosyalist oldu, ama çok esaslı Kemalist’ti. Yani Kemalizm’le sosyalizm arasında aslında bir Çin seddi olmadığı, aynı milli demokratik devrimden sonra sosyalist devrimin arasında bir Çin seddi olmadığı gibi. Şimdi 1-)1968; sosyalistler öncülük yapmıştır. 2-) MDD’yi savunan kitleler öncülük yapmıştır ve 1968’in ortaya çıkmasında Türkiye’nin gelişen koşulları o özgürlük ortamı, o mücadele, özellikle Kıbrıs’la beraber başlayan milliyetçi direniş ve antiemperyalizme dönüşmesi özellikle solun Türkiye sosyalistlerinin bu hareket içine girerek onu daha sağlam, ayaklarının üzerine oturtmaları, bu ayağa kalkışı, anti emperyalist bir temele oturtmaları son derece önemlidir. TİP burada sınıfta kalmıştır. 68 hareketinin dışındadır TİP. Ancak orada değişen, dönüşen MDD’yi kabul edenler gelip anlamışlardır. Ötekiler uzaktan bakmıştır. Ama 68’in hazırlanmasında 27 Mayıs’ın çok önemli bir yeri vardır. Yani bir Kemalist atılımın 40 yıl sonraki 1960’daki o Kemalist atılımın ordu içindeki Kemalist atılımın çok önemli etkileri vardır bunları kabul etmek gerekir. İç içeydi ve dönüşmüştür.

A.Ş.: 1968 ile 1971 arası bir kırılmadan söz edilir. Yani sosyalist partilerin bu dönemde belli bir dönüşüm yaşadığı söylenir. Size göre bu iki dönemin siyasal, düşünsel, pratik farklılıklarında hangi ideolojik politik etkenler neden oldu bu kırılmada? Pratik nedenleri biliyoruz; darbe oldu, darbenin etkileri bunlar zaten bilinen şeyler ama bu dönüşüm içinde bu kırılmada fikri öğeler veya birbirini tetikleyen etkenler nelerdi?

K.D.: Şimdi aslında 1971 Darbesi başlamadan evvel 1971 hareketi şekillendi. Yani 12 Mart’tan önce bizim eylemlerimiz vardı. Şimdi 68 bir defa 1-) Gençlik ve aydın hareketi olarak başladı, dalga dalga toplumun diğer kesimlerini kapladı, işçi sınıfıyla ve köylü mücadelesi ile birleşti, Türkiye toplumunda çok önemli bir birikim ve

prestij yarattı. Gençliğin o 68'lerdeki prestiji, son derece önemlidir. İşte yanlışlar yaptıkları dönemde bile Deniz Gezmiş'lere duyulan sevgi, şefkat onunla açıklanabilir. 68 kitlesel bir mücadeledir, toplumda çok önemli bir değişiklik yarattı, demokratikleşmesi açısından da. Ama nihayet 1968 "parti"sini bulamadı, çok önemli şeylerden bir tanesi, TİP o hareketi kucaklayamadı ve ona öncülük edemedi. En önemli noktalardan birdir, bunun özellikle altını çizelim. Bu insanlar TİP'in içindeydi fakat TİP 68 ve daha sonraki gelişmelere öncülük edemedi sürecin dışında kaldı, öncülük edemedi. MDD'yi savunanlar bir başka parti kurmak veya İşçi Partisi'nin yönetimini ele geçirip, İşçi Partisi'ni doğru sosyalist bir parti yapma noktasında anlayışlar vardı. İki anlayış vardı:

1-) Ayrı bir parti kuralım ya da 2-) İşçi Partisi'ni iktidara getirelim İşçi Partisi'nin içinde mücadele verelim partinin yönetimini alalım.

Doğu Perinçek arkadaş özellikle o dönemde; (bu son derece önemlidir) "İşçi Partisi'nin içinde sonuna kadar mücadele edelim, yönetime girmemiz mümkündür çok önemli bir birikim yarattık, 68 hareketi olarak" fikrini savundu. vs. 68'in devrimci partisi yoktu onu kucaklayan. Tabi şöyle bir yanılgıya düşmemek lazım partisi yoktu ama İşçi Partisi içindeki önemli bir kesim bu harekete öncülük etti. Partinin kendi arasında örgütlü bir kesim öncülük etti, dağınık, savruk, tek tek değil. Bütün o 68 dönemine bütün o öncülük eden MDD'yi savunan arkadaşların hepsi esas olarak TİP üyeleri çeşitli yerlerde yönetici vs. Merkezi olarak İşçi Partisi onu kucaklamadı ama ona öncülük eden partili insanlardı. Bunlar hem bunlar Dev-Genç içinde örgütlü ama aynı zamanda bunlar parti üyesi, partililer. Mahir'inden Deniz Gezmiş'ine, Hasan Yalçın'ına. Ama daha sonra özellikle 68 hareketi gelişti, belli bir noktaya geldi, 68'in doruk noktası 15-16 Haziran işçi hareketidir. Onun en fazla ete kemiğe büründüğü ve Türkiye üzerinde en büyük etkiyi yaptığı 68 süreci 15-16 Haziran 1970 işçi hareketidir. 68 hareketi dediğin zaman 68 öncesinden alarak hatta 1965'den mayalandığını aslında 60'dan beri de. 60'dan 68'e kadar o mayalandığı dönem esas olarak 68 mayalanması diyebiliriz. Dünyada ve Türkiye'de ama özellikle 65 sonrası daha yoğundur.

A.Ş.: Yani pratik ve fikri kırılmalar beraber mi yaşandı bu dönemde esas olarak. Bulmaya çalıştığımız öğeler açısından söylüyorum?

K.D.: 1968 arifesi sosyalist kitapların sosyalist harekete kazandırıldığı bir dönemdir. Özellikle Sol Yayınları, Süleyman Ege'nin Sosyal Yayınlar'ı, Mao'nun Lenin'in, Marks'ın Türkiye sosyalist hareketine kazandırıldığı dönemdir. 27 Mayıs sonrası süreç, çok yoğun bir şekilde, özellikle 68 öncesi bu kitapların Türkiye'ye kazandırıldığı, okunduğu ve tartışıldığı bir dönemdir. Ben hatırlıyorum o kadar çok okurduk ki işte o zaman gençliğin özelliklerinden biri de çok okuyan ve tartışan bir gençlik. Niye? Teoriye aç, öğrenmeye çalışıyor. Okuyor ve tartışıyoruz. Toplantılarımız şöyle olurdu; kitaplarla çıkardık alıntılar vardı. Tabi taklitliklerimiz var, kopya çekmelerimiz var, öğrenirken biraz öyle oluyor. Olgun bir öğrenmeye geçmiyorsun, tartışmalar, konuşmalar var yanlış algılamalar var. Ama o dönem sosyalizmin özellikle eserlerinin Türkçeye çevrildiği tartışıldığı ve hazmedilmeye çalışıldığı bir dönem. Bu çok önemli. 68'i ve daha sonrasını anlatması bakımından o dönemde kazandığımız kuvvetler zaten bugün hala sosyalist harekette. O kuşaktan kalma, olayı hazmetmiş artık onu bir hayat tarzı haline getirmiş insanlar. Aydın nedir? Aydın ideolojisini kendisi seçer. Sağ ideolojinin içinde de olabilir sol ideolojinin içinde de. Bir rüzgar eser, bir sel gelir emekçi halk hareketi dünya yada ülke çapında aydın bir kulvara girer, 68 hareketi de bir anlamda böyledir. Kulvara girer, sosyalistleşir o kulvarda ne olur? Ya hakikaten emekçinin, işçi sınıfının aydını hale gelir. Ya da bir süre sonra o dalga çekildiğinde eğer olmamışsa, hamsa tutunamamışsa o dalga geri çekilirken bir kısım aydın geriye çekilir. Dönekler vs. her dönem aslında bunu yaşarız biz. Özellikle bunu aydınlar açısından söylüyorum. Sen hiç sıradan emekçi bir işçi için dönek vs. denildiğini gördün mü? Öyle bir şey olmaz. Toplumsal düşünce sisteminin içinde de yeri yoktur. Ama Cengiz Çandar'ın dönekliğinin bir anlamı vardır. Döndüler ve toplum hareketinde çok önemli etkileri oldu. 68, 70'e geldi, 15-16 Haziran'ı yaşadı önümüze şu geldi: "Bu birikim ne olacak? Burada bir parantez açalım TİP'i eleştirdik 68'i kucaklamadı vs. dedik ama bir gerçeğin altını özellikle çizelim. TİP Türkiye'de son derece önemli bir misyonu yerine getirmiştir. Daha sonra ve bugün de hatta, Türkiye sol siyasi hareketinde var olan insanların hepsi TİP'in saflarında yetişmişlerdir. TİP'in üyeleridirler. TİP'in yöneticileridirler ve bugüne gelmiş o kuşaktaki bütün devrimcilerin hepsi TİP'in içinden gelmiştir. Demek ki TİP Türkiye sosyalist tarihinde çok önemli bir yer ve görev edinmiştir. Bunun altını çizmek lazım. Onun hataları ve yanlışları bu gerçeği görmemizi engellemez. Bakıyoruz; Doğu Perinçek, Deniz Gezmiş, Mahir Çayan

bugüne kalmış ne kadar, Türkiye devrimci hareketinde yer almış insan varsa TİP'in içinden gelmiş ve geçmiştir. Onun için TİP o noktada son derece önemlidir.

15-16 Haziran, büyük işçi eylemi oldu. 274-275 sayılı sendikalar yasasını değiştirmek istediler. Sendika ve lokavt kanunu. DİSK'in öncülüğünde biliyorsun. DİSK 1967'de 11 sendikacı tarafından kurulmuştur. Bunların da çoğu TİP üyesi sendikacılarıdır. Onlar tarafından kurulmuş ve gerçekten de adına layık Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu. 1970 yılındaki o sendikalar kanunundaki değişikliğe karşı ayağa kalktılar ve bir mücadele bayrağı açtılar. Buna Türk-İş'in üyeleri de dahil 150-200 bin işçi Kocaeli İstanbul merkezli daha çok Kocaeli'nden katılım oldu. Ama İstanbul merkezli çok önemli bir işçi hareketi yaptılar. Kitlesele, kararlı, tankları aşan ve o değişiklikleri yaptırmayan. O kanunu geri çektirdiler ve hatta 12 Mart 1971'de de o darbeden sonra da değiştirmeye cesaret edemediler. O kadar önemli ve etkili idi. İşte 68 hareketinin doruk noktasıdır. 68 orada bir anlamda noktalanmıştır. Yeniden başlamak üzere. Yeni 68'ler ile devam etmek üzere orada noktalanmıştır. Oraya geldiğimizde neyi gördük biz? Biraz önce TİP'in özelliklerini söyledik ama dedik ki TİP kucaklayamadı, bundan sonrası için de o büyük mücadelenin içinden bir sürü insan çıkardı. 68 hareketinin içinden birçok önder karakterli insan çıkardı. Önemli bir birikim yaratıldı ne yapmak lazım?

1-) TİP in yönetimini devrimleştirmek lazım deyip TİP'in kongrelerine katılmak lazım Ya da 2-)Ayrı bir parti kurmak lazım.

1970 yılının sanıyorum Eylül ayında TİP'in son kongresi yapıldı. Doğu Perinçek ve arkadaşları o zaman TİİKP'yi kurmuşlardı onlara dediler ki "beyaz aydınlık ya da proleteryaçı aydınlık" daha sonra Aydınlık ismi onlara kaldı. Aslında Aydınlık eski bir hareket olmasına rağmen kimse tarihi köklerine sahip çıkmayınca "Aydınlıkçılık" da onlara kaldı ve o Aydınlık'çılık mirasını seve seve bizler götürüyoruz bugün. Dedik ki "arkadaşlar çok önemli bir birikim yarattık MDD'yi savunan birçok delegemiz var Anadolu'nun her yerinden seçilmiş." Benim babam, kayınbabam...Dedi ki "gidelim kongreye dışı dışı bir ideolojik mücadele verelim başaramazsak ondan sonra düşünürüz." öbürküler "yok tipte umut yok" dendi. Aynı tarihe denk getirerek sosyalist platformun toplantısını yaptık. TİP'in kongresi devam ederken sosyalist platformun toplantısını yaptık. Bütün MDD'cilerin hepsini delegeler de dahil hepsini oraya yollamadık. Buraya topladık burada toplantı yaptık sosyalistler birliği toplantısı, partileşme toplantısı vs.

Doğu Perinçek'ler oraya gittiler, mücadele ettiler güçleri yetmedi. Kaldı ki orada bayağı önemli şeyler yarattılar. Büyük ağırlık burada olduğu için kongre istediğimiz gibi olmadı doğal olarak. Peki buradan ne çıktı? Buradan da bir örgüt mörğüt çıkmadı. Daha sonra biz diyoruz ki örgütlenelim bir partimiz olsun THKP-C'yi kuruyoruz bir yandan mayalıyoruz, Deniz'ler THKO'yu oluşturuyor. Yanlış anlayışlarımız gittikçe geliyor. Partileşmek istiyoruz. Bizzat yaşadığım için söylüyorum. Hepimiz gidiyoruz Mihri Belli'ye. Doğu Perinçek, Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, hatta Mahir'lerle görüşmeye ben kaçak girdim evde saklanıyordum. Belli "ben 3-5 öğrenci ile parti, kurmam" dedi meşhurdur bu lafi. "Abi geç başımıza sen bizim büyüğümüzsün bizim önderimizsin MDD'yi de sen bize öğrettin..." dedik. Olmadı tabi...

A.Ş.: "Evden çıkınca aslında tüm örgütler kurulmuştu" denir. Yani o görüşmeden çıktıktan sonra..

K.D.: Tabi. Muazzam bir birikim olarak Türkiye'de MDD'nin muazzam bir gücü var Dev-Genç'in muazzam bir gücü var olağan üstü bir gençlik örgütün var. Üzerinde o gençlik örgütü ile birleşmiş işçi, köylü kökenli pek çok MDD'yi savunan çeşitli alanlarda insanlar var. Aydınlar var. Yani, şu günle bile kıyaslanamayacak çok önemli bir birikim yaratılmış. O zaman ne oldu herkes kendi kafasında gitmeye başladı ve nereye gidiyoruz? Şimdi bir mücadele gelir, gelişir, büyür, büyür kitleleri toplar öncülük eder devrime. Hiçbir zaman öyle olmuyor. Ne oluyor. Bir mücadele başlar, gelişir güçlenir toplum kesimlerini kucaklar, seferber eder belli bir noktaya gelir başarılar elde edilir bir durgunluk noktasına gelir. Ve bir dinlenme ve mola verme evresine girer kitleler de yorulur öncülükler de yorulur. 68 geldi 1970 15-16 Haziran olayında büyük bir şey yaptı tabi ondan sonra da karşı devrim de baltasını çekti. Şimdi burada ne oldu? Gelişen bir Gençlik hareketi var bıraksan gelişecek! Ne yaptı? Karşısına ne dikti ? Komando kamplarında yetiştirdiği sağ diye bilinen (tabi onlar da bu vatanın evlatları) biz komünistiz onlar faşist. O gelişen 68 hareketi içinde kitlesel gençlik hareketi içinde müdahale ediyorlardı. O müdahale kavgalara dövümlere ve silaha dönüştü bir süre sonra okullar ve yurtlar, özellikle yurtlar boşalmaya başladı. Bizim Siyasal Bilgiler Fakültesi yurdu kızlı erkekli 850 kişi idik, 150 kişi kaldık. Ben o dönemi yaşadım. Okulda çatışmalar oluyordu, silahlar giriyordu onlar bizimkilerden adam kaçırıyor götürüp işkence yapıyor. Hayatımda

hiç işkence yapmadım duyduğumda da çok bozuldum, müdahale ettim. Bozulmalar başlıyor bir öncülük olmayınca bir doğru devrimci çizgi o gençlik hareketine, yol göstermedik mi bir bütün olarak partiyle. Farklı gruplar var farklılıklar var, kendi içimizde zaten başlamış farklılıklar. MDD içinde de vardı. Girecek tabi ki farklı ideolojiler girecek. Düzen de kendi kuvvetleriyle senin devrimci kanadına da yani MDD'nin içine de girecek, müdahale edecek, saplamalar yapacak vs. Tabi o dönem aynı zamanda o gençlik hareketi, hem bir kitlesel örgütlü geliyor, ama içinde de maceracı bireysel eğilimler de geliyor. Şimdi Deniz'ler İstanbul'dan Ankara'ya gelirler, sabaha inerler o yurda gelip pat pat pat silah ata ata yurda girerlerdi. Hiçbir şey yok ortada. Sadece geldiklerini gösterecekler. Gençliğin verdiği bu şey ve yanlışlar. Ondan sonra TİP'e karşı mücadelede insanları dövmeler, onlar da yaptı bunlar da yaptı. Şiddet. Perinçek'in çok önemli yazısı vardı daha 1969 yılında. O yazı gençlik hareketi içinde gelişmeye başlayan maceracılığı ele alır, onları eleştirir, gençlik hareketi içinde şiddetin ortaya çıkması veya devrimciler arasında devrimcilerin birbirine karşı şiddet uygulamasını da eleştirir. Onun yerine özü: "Biz meselelerimizi tartışalım, ideolojik tartışmalar yapalım, bu temelde meseleleri çözelim vs." diye. Psikolojik savaş; o zaman hiç unutmam ne zaman Doğu Perinçek o yazıları yazmaya başladı, ondan sonra Doğu Perinçek ile ilgili muazzam bir psikolojik savaş başlamıştır. 40 yıldır o psikolojik savaş sürer. O, o dönemlere denk gelir. Yok büyük burjuva oğlu, babasının toprak ağası olduğu vs. İlk o psikolojik savaş "devrimcidir" tırnak içinde ya kardeşim "büyük burjuvazinin damadından sosyalist mi olur?" "Toprak ağasının oğlu ya binlerce dönüm toprağı var Erzincan' da" ben bile bunu kullandım biliyor musun? Araştırmıyorsun, incelemiyorsun, Başlıyor. Senin o devrimci saflarının içine her türlü şey giriyor. Bir maceracı eğilimler var, farklılıklar var. Doğal olarak her türlü kitle var ve her türlü şey de giriyor içine. Karşına MHP komandolarını sokmuş, İlim Yayma Cemiyeti, Komünizmle Mücadele Dernekleri aynı zamanda onlarla beraber bu şiddet ortamı 69'un Kanlı Pazarı vs. Tam da bu dönem aynı zamanda Latin Amerika deneyimlerinin "*Şehir Gerillası*" gibi kitapları, Carlos Marighella'nın birden piyasaya döküldü. Yani ister ticari kaygı ile olsun (bu kitaplar çok sattı) ister ne olursa olsun sonuç objektif olarak Türkiye'deki gençlik ve sosyalist hareketini olağan üstü zehirlemiştir. Ben hiç unutmam Lenin'in 100. Yılı. 1970'in Nisanıdır. Aydınlik dergisini hazırlıyoruz Mahir'le birlikte. Latin Amerika deneyimleri ile ilgili kitaplarını okuyor. Şöyle bir karıştırdım kitabı satır satır altlarını çizmiş "aynı bizde

olduğu gibi” yazılı notlar almış. Muazzam bir şekilde gençlik hareketi yükseldi, geliştirdi, 1970 15-16 Haziran’ını yaşadı ama bunun iktidarı yok. Daha iktidarın çok uzağında. Ama sosyalizmi yeteri kadar kavramamış genç insanlar ne istiyor? Başarı istiyor. Devrimci mücadele olmuş kitleler ayağı kalkmış, oraya buraya gidiyoruz grevler var vs.. Ama iktidar yok tam tersine. Bir de bu Latin Amerika deneyleriyle ilgili şeyler işin içine girince tam da kitlelerin geriye çekildiği gençlik hareketinin durulmaya başladığı, gençliğin yurtlardan ve üniversitelerden uzaklaşmaya başladığı bir dönem. Gelmiyor öğrenci zaten o zamanlar devam zorunluluğu yok. ben hiç okula gitmedim. Gençlik okullara gelmiyor yurtlara gelmiyor, bir başarı da elde edemedik. O zaman yaptığımız yanlış mı acaba? Başka bir yolları mı denemek lazım? İşte Mahir’in o dönem aslında 68 gençlik hareketi sırasında Mahir yurt dışında, Fransa’dan dönmeden evvel de anarşistlerle karşılaşır Fransa’da, onlarla ilişkileri oluyor. Oradan o yıllarda Yusuf Küpeli’ye yazdığı mektuplar var. “Daha farklı şeyler yapmamız gerekiyor vs.” gibi şeyler yazmış. Türkiye’ye geldikten sonra özellikle 70’lerin ortalarına kadar yazdığı yazılarda Türkiye’deki halk hareketine değinir, gençlik, işçi hareketine değinir. Mahir’in o yazılarını oku, iki bölümden oluşur. Bir bölümü esaslı, ayağı yere basan, düzgün yazılardır, hataları olsa da MDD’yi savunan yazılardır. Emekçi halka, işçi sınıfına güvenir mücadelelerini öne çıkarır ve onlara değer verir. Daha sonra birden bıçakla kesilir gibi “bu halk kadercidir, oligarşinin baskıları altında boyun eğmiş, bir sürü denge oluşmuştur, öncünün silahlı mücadelesine ihtiyaç vardır” gibi bir çizgiye gelmiştir. İki nedeni vardır bunun 1-) Partisizlik 2-) Kitle hareketi mantığını kavrayamamak, çabuk başarı beklemek, sosyalizmi yeteri kadar hazmedemediği için kitle hareketinin mantığını bir devrim sürecini iyi analiz edemediği için genciz çünkü, atağız ve çabuk sonuç istiyoruz. Onların bu ikisinin kavramaması ve Türkiye’de kitle hareketinin de dibe vurması veya geri çekilmesine rağmen yeni arayışlar var. Ne olabilir bunlar? “Halkta bir şey yaratacak çarpıcı eylemler yapalım aslında oligarşi de öyle o kadar da güçlü değildir, aslında onun gücü gözdağı yaygara ve halkın üzerinde yarattığı o psikolojik duruma dayanır, o kadar da güçlü değildir.” Aslında bunu niye söylüyor? Latin Amerika deneylerinden, o kitaplardan yararlandığı için Latin Amerika’da bir muz cumhuriyeti için oligarşi çok da güçlü olmayabilir, polis teşkilatı da çok güçlü olmayabilir. Ama Türkiye değişik. Ve o kitabında altlarını çiziyor arkadaş; “aynı bizde olduğu gibi” hiç bir şey bizde aynı Latin Amerika’daki gibi değil! Bizim devletimiz başka bir devlet burjuvazi başka bir

burjuvazi, geleneklerimiz farklı, devletin, oligarşi dediğin devletin gücü çok farklı. Şimdi işte siz aslında gözdağı ve yaygaraya dayanıyor deyip bazı küçük gruplar kurup askeri eylemlerle halkın oligarşiye karşı korkusunu yenip halkı yanınıza alacağınızı düşünürseniz, buna ikna olursanız yola çıkarsınız 3-5 tane arkadaşınızla başlarsınız zaten öyle başladı. Küçük gruplar halinde.

Nedir bu artık? Aslında 68 ile arasındaki fark nedir? 68 kitleeldir, örgütlüdür, partisi belki yetmemiştir. TİP o hareketi bir bütün olarak yönlendirmemiştir, ama o hareketin içinde TİP in içinde yetişmiş olan muazzam bir birikim önderlik birikimi önderlik yapmıştır.

A:Ş.: Fikri temeli de farklılıklar gösteriyor muydu?

K.D.: Tabi ama yine de MDD’de de birleşmiştir, antiemperyalisttir ve emperyalizme karşı bir geniş cephe politikası yürütmüştür. Bütün kuvvetleri bir aradadır, kitleler ayakta, kitleler ve kolektiftir. Bireysel ve maceracı tutumlar vardır içinde ben biliyorum. Polis arabası geçirdi mesela siyasalın önünden. Fehmi Yücesoy vardı Atila Sarp’ın eniştesi, durduk yere polis arabasına silah sıkıyordu. Hayatımda hiçbir zaman tek yere boş kurşun sıkmadım. Belki kişiliğimden belki çocukluğumdan beri solun içinde olduğum için edep, daha terbiyeli bir kültür almıştım da ondan belki.

Sonuç olarak 68 hareketi 1970’den sonra maceracı ve bireyci anlayış ve tutumlar hakim hale gelir, kitlelerin gücü yerine silahların gücü konuşur. Büyük kitlelerin hareketi yerine küçük grupların silahlı başarılarına bel bağlar. Parti ve örgütü de işte o askeri hareketin esas olarak THKP-C’nin ne tüzüğü vardır ne programı vardır. Ne de taslağı vardır bunların hiçbiri de onaylanmamıştır yani. Hadi 20 kişi onaylasın onları taslak halinde biz bölük pörçük gördük. Adını THKP-C “Türkiye Halk Kurtuluş Partisi” demesine rağmen ortada bir parti yoktur, zaten gerek de yoktur aslında. Marksist, Leninist geleneğinden geldiği için Mahir, partisiz devrimcilik olmayacağını bilir orada bunu bildiği için mutlaka bir “parti” lafını koyar. Denizler onu da koymaz Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu’dur. Biz parti değiliz parti bu şeyin mücadelesinin içerisinde oluşacak diye söylerler. Biz THKP-C ile THKO arasında bir fark vardır; onlar parti kendi mücadelesinden çıkacak denmiştir. “biz partiyiz” dememişlerdir, onların ki bence daha doğru, biz partiyiz bir de cepheyiz dedik. Bizde ne parti vardı ne cephe vardı. Ama bir partiyi reddetmediği için Mahir teorik açıdan daha birikimli bir adamdı Deniz’e kıyasla o gruptan daha

teorik olarak birikimini üzerinde taşıyan adamlar. Ama partisiz ve küçük grupların askeri başarılarına bel bağlar, karamsardır. Halkı ne görür? Boyun eğen, hakim sınıfların önünde ona boyun eğen, itaat eden. Ancak tabi ki bilinç dışarıdan götürülür ama bilinci dışarıdan götürmeye sınırlı mücadelede bilinç götürmeyi önüne koymaz, şok yaratacak bir avuç öncünün askeri hareketinde görür her şeyi.

Dolayısıyla 68 Dev-Genç hareketi diye başlayıp, 71'lere 12 Mart ve sonralarına taşınan 68 tahlilleri doğru değildir. 71 hareketinin 68'in içine katmak kadar yanlış bir şey olamaz. O tam tersinedir artık zıttına dönmesidir. Ve zaten dikkat et kim vardır o 1971'deki örgütlerin içine baktığında, birer avuç adamlardır. THKO da öyledir THKP-C de öyledir. Doğu Perinçek'lerin burada yeri nedir? TİİKP diyelim, onun yeri nedir? O bunların maceracı olduğunu görür, eleştirir, böyle olmayacağını düşünür, bir parti kurmak gerektiğini kabul eder, Mao'yu keşfetmişlerdir, Aydınlikçılar'ın en büyük şansı bence Mao'yu keşfetmeleridir. Ha orada da hatalar yanlışlar yok mu Mao'yu kavrarken vardır, doğaldır zaten. Ne işimiz vardı Beşparmak Dağları'nda mesela. Onun içinden 1972 yılında o maceracılığın egemen ve hakim olduğu dönemde, Doğu Perinçek der ki "biz de maceracıydık ama sol un en sağındaydık", der. Hiç olmazsa Mao'dan öğrendiğimiz şeylerle kitlelerin içindeydik, köylülerle kaynaşmaya çalışıyorduk vs. Peki o büyük maceracı gelişmeye bu sefer de maceracı rüzgar esmeye başladı. Sizin içinizden birileri çıkacak. Kim çıktı? İbrahim Kaypakkaya çıktı. Ne dedi? "arkadaş siz pasifistsiniz, siz adım adım halkı örgütleyip ikna edeceksiniz, dergiler götüreceksiniz, *İşçi Köylü*'yü, *Aydınlık*'ı vereceksiniz, öyle olmaz" diyor. Hatta bakıyor şöyle dağlara "1000 tane gerillam olsa ne güzel olur" diyor. Sonra ne oluyor? Mao'dan öğrendiğini, aynı Türkiye'de gibi nasıl Latin Amerika deneylerini okurken Mahir aynı Türkiye gibi diyordu. Mao "kuru odun yığınlarıyla döşenmiştir" der ya Çin için tahlil yaparken. "Bir kıvılcım bozkırı tutuşturur" diyordu ya o dönem, öbürleri Latin Amerika'ya bakıyordu. Bizim genç kardeşimiz İbrahim Kaypakkaya da Mao'ya bakarak "aynı Türkiye gibi"... O da oradan ne oldu? Köylü karakterli ya da Mao'yu doğru algılamayarak Mao'yu kopya çekerek... Evet şimdi o da çok ilginç. Bu Çaru Mazumdar olayı da Amerikan menşelidir. Bunları Türkiye'ye Halil Berktaş getirmiştir. Bu Amerika'daki üniversite kampüslerinde tartışılan meselelerdir, bunları çok tartıştık biz o dönem. MDD içinde de tartıştık "ya bu Çaru Mazumdar da nerden çıktı falan diye. O süreçte o çıkıyor Mao'yu kendine sözümler ona örnek alarak

ama Türkiye Devrimi'nin, Türkiye koşullarını doğru tahlil edemeyen genç arkadaşımız. (İbrahim Kaypakkaya)

Ali Ş: Kemalizm eleştirisini çok keskin bir ayırım noktası olarak koyuyor ve bunun o dönemde solun bakış açısını da bir ölçüde etkilediği gibi bir tespit yapılabilir mi?

K. D.: Önemli ölçüde etkilenmiştir, hatta ondan sonra “sömürge teorisi” falan. o ara Osman Bahadır'lar savunuyorlardı. THKO'dan ayrılan. Ama Türkiye'deki Kemalizm'e bakışı diğer sol grupları önemli ölçüde Kaypakkaya'nın o görüşleri zehirlemiştir. Daha sonraki süreçte bir tek ona karşı, o görüşlere karşı ideolojik temelde mücadeleyi Doğu Perinçek yürüttü ve onun dışındaki gruplar, örgütler süreç içinde ağır ağır belki 80'e kadar Kurtuluş Savaşı, Kemalizm düşmanı olmadı. Ama 80 sonrası ideolojik kayma yaşandı. Biliyorsunuz neo-liberalizmin ve sivil toplumculuğun çok güçlü bir şekilde Türkiye toplumunda o dağılma, örgütlerin büyük darbeler yediği dönemde etkiliydi. 80 sonrası dönemde biraz önce sözünü ettiğim Kemalizm'e karşı o değerlendirme de Kaypakkaya'nın, ondan sonra solcuların kendini solcuyum sosyalistim diyenlerin, bütün o tarihi mirasa Kemalizm'e karşı bakışları, reddedişleri, hakaret edişleri, düşman olarak görmeleri bak bugün de hala hakim sınıflar aynı o solcuların yaptıkları analizi Kemalizm'e dönüşürken, o adamlar yapıyordu. Bu arkadaş gözaltında iken öldü, ya orada da tabii intihar ederek öldü. Yani işkence de falan öldü diyorlar o doğru değil. Özellikle arkadaşın gözaltında iken ölmesi onu muazzam efsaneleştirdi. “Ser verip sır vermeyen, yiğit.” Bir devrimci ölür de, vurulur ölür, işkenceden ölür ama siz bunu bireyselleştirdiğiniz zaman o zıttına dönüşür. Son derece yanlışları olur. Olmuştur da. Yıllarca TKP/ML Kaypakkaya dedi de başka bir şey demedi. Kaypakkaya 25 yaşında bir adam! Teoriyi ne kadar bilir Marksizm'i, Türkiye pratiğini ne kadar bilir ama özellikle o ölüm olayı gözaltında ve “işkence de ölüm olayı” onun düşüncelerini efsaneleştirdi.

A.Ş.: THKPC'nin bir programı, tüzüğünün olmadığından bahsettik. Bu dönemde Mahir Çayan'ın yazılarında belli Kemalist Devrim değerlendirmeleri, Kemalizm'e bakış açısı var. Bunun oluşumu nasıl gerçekleşti, bu teorik bakış

açısı özellikle Kemalizm'e karşı ve hangi noktalarda nasıl oluştu. THKP-C ve Halkın Yolu. İkisini beraber değerlendirirsek kurucularından biri olarak.

K.D: Şimdi THKP-C hareketi biz hepimiz Mahir, ben vs. tutuklandığımızda ilk sefer şöyle önemli bir tahlil yaptık: “Biz boyumuzun ölçüsünü aştık iyi ölçemedik bazı şeyleri ve boyumuzun ölçüsünü aldık oligarşiyi doğru analiz etmedik, küçümsedik çok ciddi büyük bir yanlış yaptık, bunu mutlaka değiştirmeliyiz.” Zaten daha dışardayken de “eylemleri durdurma ve ricat taktiği uygulayalım dedik” ve hepimizi yakaladılar. Daha o zamandan başladık yakalandıktan sonra da savunmalara hazırlanırken en önemli şeyimiz şu idi: Biz Doğan Avcıoğlu'nun Türkiye'nin düzeni” kitabından yararlandık. Türkiye'nin Düzeni, ile ilgili analiz ve tahlillerimiz kendimizi özgü şeyler değildi. Doğan Avcıoğlu yanlış mıydı? Hayır birçok yerde de düzgün, kabul edilebilecek saptamaları falan da vardı. Bizim esas özellikle mahkemelerde ve savunmada Kemalist Devrimi savunuyorduk. İyi ki de öyle yapmışız. O bizim belki daha doğru yanımız. Yani MDD'yi anlattık, Kemalist devrimin kazanımlarını anlattık vs. vs. Bizi esasen oraya sürükleyen oydu. Bir de Doğu Perinçek'in savunmasına bak her şeyden yararlanmıştı. Ayrıntılıdır. Oturmuştur. Bizim de o zaman Mahir yanımızda değildi. Mahir, Selimiye'de hücrede kalıyordu. Aşağı yukarı savunmaları hazırladığımızda o yanımızda yoktu bile. Oraya geldiğinde katacağı bir şey de yoktu. Zaten ruh hali de ona müsait değildi. Yaralanmıştı, tutuklanmıştı, sağ ele geçmişti. Sağ ele geçmek zaten Mahir'i bitirdi. Mahir açısından. Çok iddialı bir adamdır Mahir. Gözü karadır, kararlıdır. Ama Hüseyin öldü, kendisi sağ ele geçti de öldürmeye kalktı kendini öldüremedi, savcı da çok alay etti onunla kendini bile öldüremedi diye. O onu bitirdi zaten. Bundan sonra esas olarak kaçana kadar hep o ölememe, canlı ele geçme ruh halinin içindeydi ve savunmayı falan da yeniden biçimlendirecek bir halde değildi.

A.Ş.: Yani esas olarak onun daha önce yazdıkları üzerinden değerlendirmek lazım.

K.D.: Evet ama dikkat edersen kesintisiz devrim bir iki bizde aşağı yukarı o görüşlere yakın görüşler vardı, *Kesintisiz Devrim 2-3 Kesintisiz Devrim 1*, marksizmin genel şeyleri vardı Türkiye tahlilleri aşağı yukarı Doğan Avcıoğlu'nun analizlerine benzer. Yani kim Türkiye toplumunu analiz etmişti? Fuat Köprülü

mesela çok iyi bir tarihçidir değil mi? Onun saptamalarını mesela Doğu Perinçek'in saptamalarını tarih araştırmalarını çıkar, başka da yok. Türkiye toplumunun düzeni ile ilgili Doğan Avcıoğlu'ndan daha ileriye yazılmış bir şey yok. O çaba nerede var? Doğu Perinçek'lerin savunmada var. Bak oraya görürsün. Her türlü kaynağı getiriyorlar, her türlü kaynak üzerinde çalışıyorlar. Kafa yorup kolektif bir çalışma yürütüyorlar. Bizden de o savunma çıkıyor. Hani savunmamız çok mu eksik değil eksik olan şey ne? Sen düzeni değiştireceğim, öncü savaşıyım vs. diyorsun, orada esas olarak Kemalizm'le sınırlandırılmış bir savunma anlayışı var.

A.Ş.: Nasıl bir dönüşüm yaşıyor? Mesela diğer 75-76'ları düşünürsek belli anlamlarda dönüşüm yaşanıyor Kemalizm'e bakış açısından. Yani daha doğrusu darbenin de etkileri olabilir belli noktalarda. Darbeyi yapanlar da "biz Atatürkçüyüz" dedikleri için İbrahim Kaypakkaya'nın çok keskin uç bir bakış açısı var. Bütün bunlar birleştiğinde ilk baştaki o nesnellikten sanki bir anlamda biraz kopuş yaşandığını görüyoruz. Hangi noktalarda?

K.D.: Ben kendim de yaşadığım için biliyorum bizim savunmalarımız Kemalizm savunmalarıydı. Deniz'lerinki daha da kötü. Kemalizm'le sınırlı savunmalar bilimsel sosyalistlerin ayrı bir ideolojisi, ayrılmış sınıf ama o aslında şunu da gösterdi ki Kemalizm aslında bir limandı.

Ali Ş: Sığınlacak liman... İki taraf için de belki de.

K.D.: Dikkat et o kadar güçlü ve büyük. Perinçek de der ya "Türkiye'de Türk bayrağı değil de bir kızıl bayrakla yürü bakalım. Kim kazanır?" O Kemalizm'dir işte Türk bayrağı, ülkeyi o kurdu. Aslında o gün o boyutlarıyla düşünmedim "ne olacak ya genciz, hamız teorik olarak da hamız..." 1-) 60'lı yıllar özellikle 65-66-67-68-69-70 bu yıllar aynı zamanda Türkiye'deki devrimcilerin Kemalizm'den ayrıştıkları bir dönemdir. Ama Kemalizm bu ülkede toprağı çok güçlüdür kuvvetlidir. Bakma tırpanlaya tırpanlaya, sağdan soldan vura vura bu noktalara getirdiler. CHP şunlar bunlar...yani şuan bir Doğan Avcıoğlu'lar yok bugün. Tek tük Kemalist kaldı. Ordu içinde de işte var olanları görüyorsun. Ordu içinde de bir kesim var şüphesiz ama o zaman güçlü idiler. O ideolojik ayrışma Kemalizm'le sosyalizm arasındaki 65'den sonra başlayan süreçte ideolojik ayrışma 1971'e geldiğimizde özellikle bizim yani

THKP-C ve THKO açısından önemli iki Türkiye'deki devrimci hareket diye. Baktığımda daha o ayrışmayı tamamlayamadığımız gerçeğini de görüyoruz. Çok önemli. Niye gidiyoruz Kemalizm'e sığınıyoruz? Tabi iki nedeni var: 1-) Kemalizm çok güçlü o dönemlerde, atılımını yapmış, güçlü dokunulmaz! Karşındaki de Kemalist. Senin tepene binen de Kemalist, 80'deki de Kemalist. Dikkat edersen ama kopamamışız güçlü ve o limana sığınmışız çok açık ve net. Ama aynı zamanda biz sosyalistiz de, yani bizim hepimizin benliğinde bilincinde vardır. Şimdi ben baktığımda "iyi yapmışız" diyorum, yani Kemalizm'i savunmuşuz. Türkiye gerçeğinde başka bir durum yoktu.

A.Ş.: Pragmatik bir şey değil ama aynı zamanda bir kökü de olduğu için o savunmalar bir anlamda öyle mi?

K.D.: Tabi biz Türkiye'yi tahlil ettik o temelde zaten. Onu da Doğan Avcıoğlu'ndan aldık bu şunu gösteriyor dediğin gibi. Hakikaten anlamlı değerlendirmeleri var Fuat Köprülüler olsun, Türkiye tarihi ile Mahmut Esad Bozkurt'lar olsun Kemalist ideologların Türkiye ile ilgili yarattıkları şeyler ve son o döneme Doğan abiyi de koy son derece materyalist... Hataları yok mu içinde var tarihe karar verirken iyice abartıyorlar. Olabilir. Şimdi daha sonrasında o 80'lerden kırılma ve Kemalizm'e karşı düşmanlık olayında bence çok önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum.

A.Ş.: Peki dönüşüm nasıl oldu. 80'e gelirken, gruplar, örgütler ideolojik dönüşümler yaşıyor, ayrıştıkça birbirlerinden. Ama esas tespit etmek istediğimiz şu: Türk Devrimi'ne bakışta, Türkiye Devrimi'ne, Türkiye tarihine sınıfların tarihi vb. konularda nasıl bir dönüşüm yaşıyor? Yani bir kutup olarak görüyor diyelim ki Kaypakkaya'yı. Buna benzer şeyler nelerdi? Nasıl değişti sol? Nasıl bir dönüşüm yaşadı? Savunmasında THKP-C ve ardılı olan yapıların sürecini değerlendirebilerseniz...

K.D.: Şimdi aslında 80'e kadar çok fazla bir kopuş yok. En önemli faktörleri bakın mesela Dev-Sol, bugünkü Dev-Sol Dev-Yol'dan ayrılırken Türk Bayrağı vardır. Basına öyle açıklama yaparlar. Atatürk, Türk bayrağı, İstiklal Marşı, Kurtuluş Savaşı esas olarak 80'e kadar belki iyi kavranmıştır. İyi özümsemiştir. Türkiye Devrimi'nin önümüzdeki süreçte bu tarihi kazanımlarımızın, dolayısıyla da Kemalist Devrime o

büyük Kemalist aydınlanmanın ne kadar büyük önemi olacağı meselesi. Belki işin teorisini yapanlar hariç Doğu Perinçek'ler hariç gelenekten gelen Deniz Gezmiş'lerin de Mahir'in de Atatürk'ü, Kurtuluş Savaşı'nı, Kurtuluş Savaşı'nın değerlerini savunuyor olmaları. Esas olarak 80'e kadar bir bozulma olmadı. Çok iyi kavranmasa da Türkiye devrimi açısından Kemalist Devrim'in ve tarihi birikimin önemi çok esaslı bir şekilde kavranmasa da gelenektendir, geldi. Çok ciddi tartışmalar ve çatışmalar olmadı.

A.Ş.: Yaşanan örnekler var mı?

K.D.: TİKKO hareketi ona başından karşıydı. Hatta onu İngiliz iş birliği olarak bile değerlendirdi. TKP-ML'nin Türkiye solu içinde etkisi; onun etkisini şeyde görürsün. THKO'dan ayrılan. Onlarda bir grup kurdular sonra. "Emeğin Kurtuluşu", Işık grubu kurdu sonra Osman Bahadır. Ama adam sömürge teorisinden gitti ve Kemalizm'i yadsıyarak bayağı da bunlar bir dönem kuvvetli oldular. Sonra söndüler tabi. Kaypakkaya'dan çok etkilendi. Şuraya kadar vardırı: "Kürdistan emperyalizmin ekonomik sömürgecidir. Türk Devleti de siyasi sömürgecidir. Ekonomik olarak emperyalizm sömürüyor, siyasi olarak da Türk Devleti Kürdistan'ı sömürge durumunda tutuyor." Aynen teorisi budur. Esas olarak 80'e kadar bu Kemalizm'le ilgili olmakla beraber çok ciddi bir kırılma yoktur. Sol harekette. Vardır işte. TİKKO vardır. Emeğin Kurtuluşu vardır. Ama onun dışında THKO'da çok fazla Dev-Yolda da çok fazla yoktur. Derki "küçük burjuvazinin milli kurtuluşudur" der ya da "milli burjuvazinin." Mahir'in tabirini söyleyeyim: Küçük burjuvazinin "milli kurtuluşçuluğudur". O geleneğe bağlı olarak gelir kalır, ama esas kırılma yani 80'e kadar olanı söyledik zaten.

İlginç olanı söyleyeyim ben sana İbrahim Kaypakkaya'nın niye Mustafa Kemal'e bu tarz bir düşmanlığa varacak kadar bir ideolojik kopuşmaya gittiği yani kendi içinden çıkıyor hareket. TİİKP'dir. Kemalizm'e bakışı da bellidir. Daha önemlisi ne oldu Mustafa Kemal'e bakışı? Yani başka yerden gelse anlayacağım. Neden TİİKP? Mao derki: "Çin'in Kemal'i nerede" der." Bu lafı meşhurdur. Mustafa Kemale büyük bir değer verir. Şimdi kendisini Mao'cu, Mao'nun Türkiye'de ki temsilcisi ya da en azından o çizginin devam ettiricisi olarak kabul eden bir hareketin böylesine Kemalizm'e düşman olmasını bir türlü bulabilmiş değilim. Ama şundan dolayı olabilir o; kendi içinden çıktığı bir evrensellik var. Şimdi bir evrensellik var. Mao'yu savunuyorsun evrensel olarak. Bir de kendi gerçeğin var. Kendi içinden çıkan bir şey var. Bir evrensellik var, bir de kurumsallık var.

Şimdi sen buradan ayrıldığın şeyi takip etmen lazım ve o ayrıldığı yerin en önemli özelliği de cumhuriyet, Kemalist Devrimi ayaklarının üzerine oturtmasıdır. Yani TİİKP'nin en önemli özelliklerinden biri baktığımız zaman bütün metinlerinde görürsün kendi geçmişine ve tarihine dayanır. Hatta derki: “geçmiş olmayanın geleceği yoktur.” Çok önemlidir. Hem geçmişle sosyalist anlamda geçmişine dayanır, hem de bu ülkenin devrimci, ulusal ilerici geçmişi olarak kendi tarihindeki o Kemalizm'e dayanır. En önemli özelliğidir. İşte benim kendi fikrim hala bulabilmiş değilim ama en büyük argümanın bu olduğunu düşünüyorum. Bunu sen de düşün. O çıktığı yer en tutarlı Kemalizm tahlilini yapmıştır. Perinçek'in *Kemalist Devrim I* kitabı bu görüşleri eleştirir zaten. Daha sonrasında bugüne uyarladılar gerçi ama o zaman baktığımız da o yanlış fikirlerinin eleştirisidir. O yüzden oradaki kopuş yani partiden kopuşun yanında Mustafa Kemalden ve Kemalizm'den kopuşun olabilecek izahının bu olduğunu düşünüyorum. Çünkü sen Mao'yu savunuyorsun, Mao'cuyum diyorsun, Mao'nun Mustafa Kemale bakışı belli. Mao'cu olarak oradan kopabilmen için bir tane kuvvetli dürtü olması lazım. Senin içinden çıktığın harekete karşı bunu en sert şekilde yapman lazım ki, ki o da onun en tutarlı yanındır. Yani orada çok tutarlıdır TİİKP. Ben bundan başka bir şey bulamıyorum. Tabi bu tartışılır. Başka argümanlar ne olabilir nerden? Yani Mao'dan daha fazla bu adamın değer verdiği başka bir şey yok sözüm ona. Tırnak içinde söylüyorum. Yani en azından bunun görünümü bu.

A.Ş.: Yani aslında en keskin Kemalizm eleştirileri Kemalist Devrime ideolojik anlamda bir saldırı veya konumlanmış fikri anlamda araştırmakta veya işte doğru tespitlerden değil de pratik ihtiyaçlardan kaynaklı olduğunu gösteriyor belki de...

K.D.: Ben öyle olduğunu düşünüyorum. Ben gerçi, İbrahim Kaypakkaya'nın şeylerini çok okumadım. Şöyle bir şey yok. Bana diyecek ki ben şunu araştırdım, şunu okudum vb. bir tek şunu diyebilir. “Bunlar gittiler Mustafa Suphi'leri katlettiler. Komünistlere karşı bilmem ne uyguladı filan, bilmem ne.” Mao bunları biliyor zaten Lenin de biliyor. Bilinmeyen şeyler değil ki. Dönemin devrimcileri gelip ittifak kurarken Mustafa Kemal ve Kemalistleri destekliyordu. Zaten bunlar biliniyor. Bilinmeyen şeyler değil ki. Yani onlar bilmiyordu da sen yeniden keşfettin, keşfettiğin senin kopacağın bir şey değil. Bunlar zaten o zaman tartışılıyordu Sovyetlerde. Kim öldürdü Mustafa Suphi'leri. Bunlar tartışılıyordu. Sovyetler de derinleştirmede zaten.

Orada büyük bir devrim var, büyük bir mücadele var. 15 tane adamın hesabı olmaz. Yani üzücü. Tamam olmasın ama ben de yapmam. Ne yapalım büyük bir birliği kurtarmak için büyük bir çaba var. Bu soruyu bir atalım. Nedenine bir bakalım. Başkaları da diyorsa ki şundan dolayı oldu. Desinler bize. Hangi argümanlara dayanarak nereden hatta oradan koparak Mustafa Kemal'e bu kadar düşmandı?

A.Ş.: Bir başlangıç noktası mı sizce İbrahim Kaypakkaya'nın fikirlerinin sola yayılması? Sonras özellikle 80 sonrası o dönüşümle de belki emperyalizmin bu kadar sağladığı ideolojik argümanları için başka bir tarafı. Bir tarafında o duruyor zaten ama soldaki değişimin, dönüşümün, tırnak içinde bozulmanın başlangıç noktası olarak ele alabilir miyiz? Kaypakkaya'nın geçirdiği evrimi?

K.D.: Alabiliriz.

A.Ş.: Yani görüştüğüm birkaç kişi de aynı şeyi söyledi. Yani son derece yaygın bir şekilde dalga dalga etkiledi diye diğer sol akımları da.

K.D.: Tabi işte ilk etkilenen, biz daha ceza evindeyken etkilenen arkadaş budur. Emeğin Kurtuluşu grubu THKO'dan. Bir grup kurdu ve etkilendi. "Kürdistan sömürgeci teorisini", buna benzer şeyler vardı ama onu teorileştiren adamlardan biridir. Daha sıcağı sıcağımadır. Önemlidir yani. Daha sonrasında özellikle 80 sonrası çok önemlidir. Şimdi tabi şurada bunu kabul etmek lazım. Burada psikolojik bir faktör de var. Benim üzerimde de onun etkisi vardır. İyi ki tabi ki Kemalizm'i savunduk. Atatürk'ü savunduk. Türkiye gerçeğini orada dayanmaya çalıştık bizim savunmamızda. Bugünün ihtiyacına baktığımız zaman o gün savunduğumuz şeyler iyiymiş. O savunmamızda Türkiye'ye sahip çıkmak, emperyalizme karşı çıkmak, Kemalist aydınlanma ve Kemalist devrimin kazanımlarının... Hepimizin üzerinde biraz şöyle bir şey var. Sosyalistiz ama hepimiz bir Kemalist savunma yaptık. Kemalist diye eleştirdiğim Doğu Perinçek'lerin savunması ortada. Şimdi analiz ediyor, ayakları üzerine koyuyor Mustafa Kemal'i, aydınlanma devrimini değerlendiriyor ve onlarla birleşiyor ve eleştiriyor. Hatta aşırı eleştiriyor. Onu da anlıyoruz. Bugün baktığımız zaman daha iyi anlıyoruz. Ama bilimsel sosyalist bakış açısı olduğu için biraz kopuşlar var ama bilimsel sosyalist olduğu için özdeşleştirmiyor kendini. Biz hepsinin içinde biraz o Kemalist savunu yaradır. Niye biz sosyalistiz çünkü. Bize çok insan demiştir.

“Siz onlara darbeci filan dediniz. Onlar çatır çatır sosyalist savunma yaptılar. Siz Kemalist savunma yaptınız. Sınırınız Kemalizm içinde kaldı.” Bunu o günün sıcaklığında kimse bilmez. Niye bugün korunan, savunulan Deniz Gezmiş Kemalist’i diyorlar? Deniz Gezmiş Kemalist değildi. Şüphesiz çok güçlü etkileri var ama sosyalistti ama şimdi ben sosyalistim ama Kemalizm’le sosyalizm arasındaki ayrışma, bunu anlattım ya ne kadar güçlüydü, ne kadar bizlerde şekillendi o ayrışma. Biz ne kadar o ayrışmayı yaşadık. 1971’de o savunmalara gelene kadar. Zaten bir şeyi tamamen ortadan kaldırmak, yok etmek, bitirmek kolay olmuyor. Biz hepimiz bir ideoloji ile büyüdük. Cumhuriyet ideolojisi ile büyüdük. Çocukluğumuzdan itibaren. Özellikle bizim kuşak. Sakatlıkları vardı, vb. ama bu devam ediyordu. Onun yerine yeni bir ideoloji kurarken onun bizim içimizde, bizim düşüncemizde yaşamaması mümkün mü? Yaşıyordu, netleşip berraklaşıyordu. Hatta zaman zaman birbirine karıştığı zamanlar oluyordu. Biz “başta bayrağımız Kemalizm” diye bağıryorduk. Komünizm desek veya sosyalizm desek bilmem ne olur diye Kemalizm diye bağıryorduk. Peki niye Kemalizm diye bağıryorduk. Çünkü hala sığınacak bir limandı. 71’de bir anlamda bir Kemalizm’i savunurken sığındığımız bir limandır aynı zamanda yani. Bunun altını çizmek lazım. Karşımızdakilere biz dedik ki: “Tam tersine ya biz bu ülkeyi savunduk. Anayasayı, Mustafa Kemal’i savunduk, biz böyle savunmalar yaptık. Siz karşısınz bunlara vs.” sığınılacak limandı ve ayrışmanın olmadığını da gösteriyor. Bu çok açık. Bir bize bakıyorsun. 71-72 de bize bak bir de Doğu Perinçek’e bak. İdeolojik şekillenme ideolojik ayrımın daha netleştiğini orada görüyoruz. Savunmalara bakınca görüyorsun. Biz kopamamıştık yeteri kadar, daha henüz şekillenmemiştik. 1980 esas Kemalizm sadece sosyalizm değil, sosyalizmle beraber jakoben olan bütün ideolojiler bütün Kemalistlere de jakoben diyorlardı. Bütün devrimci toplumu değiştirmek için yola çıkmış fedailere sosyalistlere ve Kemalistlere hepsine o neoliberal, sivil toplumcu fikirlerle saldırdılar. O işin babası da Özal. Bu neoliberalizmi öyle güzel hayata geçirdi ki, bütün o sosyalistlerin önemli bir kısmını darmadağın etti. Tüm fikri sistemi altüst etti.

A.Ş.: Yani solu 80’lerde böyle bir dönüşüm yaşamasının da bir temeli var aslında. Yani öyle bir kıvama geldi.

K.D.: Tabi tabi. Yanlışlar birikerek geliyor. Ayrışma yeteri kadar olmuyor. Ayrışmamamanın verdiği o savunmalardan gelen içimizde kalmış şeyler var. Rüzgar bir

açılınca dikkat et; hem sosyalizmi hem Kemalizm'i savruldu. Sosyalizmden örgütlü hareket, jakoben hareket, öncü hareket hepsi yerle bir oldu. Sovyetlere de saldırıldı. Dikkat et. Arkasından Gorbaçov o dönemin şeyi olarak çıktı 80 sonrası. Kemalizm'e muazzam saldırılar oldu. Şimdi bugün bile dikkat et kitleleri etkilemekte kullanılan "vesayet jejimi vs" gibi söylemler hep bu dönemlerde üretildi. İşte 80 bütün o ideolojik bakışın ana eksenini kaydırıldığı için, ne kaydı? Örgütlü toplum kaydı, "örgüt, devrimci mücadele, vatani savunma, disiplinli olmak" hepsi reddedildi. "Yaşasın sivil toplum, yaşasın bireyin özgürlüğü. Onun yerine 80 de bu geldi ama bu çok önemli. Peki buraya birden bire nasıl geldi. Birden bire gelinir mi buraya. Kemalist değerler zaten dikkat edersen 71 den sonra o bizim savunmalarımızda var. Çok önemli. Aslında adım adım ağır ağır onlardan uzaklaşmalar başladı. Yani neo-liberal fikirler 80'den sonra başlamadı. Mesela şunu söyleyeyim özellikle THKP-C yargılanmalarında bir grup teslim oluyor. O Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga, Ertuğrul Kürkçü'ler, Orhan Savaşçı'lar, bunların hepsi dediler ki: "ya biz bir kumar oynadık yenildik. Her şey bitti. Aynen bu. "Biz aslında dönüp bakıyoruz. Biz emperyalizmin oyununa geldik. Bizi emperyalizm yönetti, yönlendirdi. Şimdi burada bir haklılık payı var mı yok mu? Söylenenlerde var. Biraz önce anlattım. Sosyalist hareketin içine bir dönemler Latin Amerika vb. o kitapların yeniden boca edilmesi ideolojik şekillenmesini zehirledi vb. İçimizde ajanlar cirit atmadı mı? Ajan provokatörler işte 12 Mart olayını başından sonuna içinde yaşadım. Bütün esas olarak THKP-C hareketi içindeydi. Asker kanadı vardı. Yani denilebilir ki ordu içinde verilen son Kemalist ataktı 9 Mart. Ondan sonra da böyle bir şey olmaya gerçeğini 12 Mart bize gösterdi ordunun içinde. 12 Mart'ta muhtıra verilince bu tarafta olduğu düşünülen komutanlar o tarafta yer alınca dendi ki "en azından 27 mayıs türü Kemalist tavırlı ordu içindeki çıkışın dönemi, tarihi bitmiştir." O konu kapandı ama tabi 71 darbesi, 80 darbesi. Her yapan bir Kemalist Atatürkçü olarak geldi. İnsanların bilincinde hala da bu anayasayla 80'le gelenlerin hayallerine kapılıyor ya. Önemli darbeler bunlar.

A.Ş.: Yalnız hapishane pratiklerinin de etkileri oluyor sanırım. Siyasi mahkumlara darbecilerin zorla yaptığı uygulamalar vs.

K.D.: Yani birincisi bir defa 80 darbesi bütün örgütlü yapıları darmadağın etti. Sendikalardan demokratik kitle örgütlerinden partilere kadar çok ciddi bir darbe. Örgütlülüğü hemen hemen sıfıra indirdi. Çok önemli bir kesimini toplumun, en ileri

kesimini aldı içeri attı. Aşağı yukarı 600.000 insanı, rakamın fazlası var eksiği yok. İşkence tezgahlarından geçirdi. Şu kadar veya bu kadar her götürdüğünü ezdi. Kimini çok uzun süre ezdi. Diyelim 1 ay, 1.5 ay, 2 ay sistemli işkence yaptı. Bak 1971’de biz ilk yakalandığımız zaman böyle sistemli bir işkence yoktu. Kaba işkence vardı. Dayak vardı, biraz elektrik, falaka yapıyorlardı ama 1 gün, 2 gün bırakıyorlardı. Burada sistemli işkence işte. 1972 de gelişti. Kontrgerilla devreye girdi o zaman. Diyorlar ya “burası kontrgerilla merkezi”, başka yere taşındı insanlar, başka işkence yerlerine götürüldü. Emniyetten kopardılar. Resmi emniyet makamı ile Kontrgerilla bir arada olmaz. Olmuyor zaten. Bu gün de öyle değil. Örgütlülüğün ortadan kalkması lazım ve insanların ezilmesi, insanlar ile devrime geleceğe umudun kırılması lazım. Darbe dönemlerinde nedir? Bir devrimci mücadele darbelendiği zaman hep orada başlar çelişkiler çıkmaya. Bak dikkat et! Mücadele gelişirken, kitleler ayaktayken, mücadele sıcakken sapkın fikirler çok etkili olmaz. Her zaman vardır sapık dediğim işte yanlış fikirler. Bunlar toplumsal mücadelede her zaman olacaktır. Kaçınılmazdır ama etkin değildir ve ciddi bir şekilde uç verip çıkmaz. Ne zaman çıkar. Ne zaman siz darbe yediniz, kolunuz kanadınız kırıldı, örgütlü yapınız dağıldı o zaman ne kadar sapkın, farklı fikirler varsa bunlar ortaya dökülür. Erozyona açık hale gelir ve hayat bulur. Bizim partimizin 80’nin içinde karargahları yıkalım, bilmem ne yapalım, demokrasi sözüm ona, sivil toplumcu görüşler, bütün Stalin düşmanlıkları.. (Görüşlerin temelinde Stalin düşmanlığı da vardı) Stalin ile kim uğraşıyorsa hemen anlayacaksın orada sorun var demektir. Stalin ile uğraşsan ne olacak. Stalin’le uğraşanların hepsi darmadağın oldu gitti. Ama ne oldu. Senin örgütün dağılmış, ilişkilerin kopmuş, bir kısmı cezaevine girmiş, bir kısmı kaçak olmuş. Topluma sürekli şey pompalanıyor. “İşte gördünüz mü anarşistleri vs.” Ne oldu? “Devrimcilik adı altında özgürlüklerimizi bilmem ne ettik. Yok çok fazla disiplinliydi, yok örgütü çok fazla fetişleştirdik, ön plana çıkardık vs.” gibi fikirler işlenmeye başladı. Sadece tabi bu anlamda eleştirilen sosyalizm veya sosyalistlerin fikri değil, Kemalizm de var burada. Hepimizin beslendiği o kök sosyalist fikirlerle birlikte saldırıya uğruyordu.

A.Ş.: Halka ve sola beraber bir ideolojik tazyik var yani öyle mi? Solun kopmasında halka yapılan o ideolojik tazyikin de başarıya ulaşması biraz etkili sanırım.

K.D.: Olmaz olur mu? Tabi tabi. Zaten dikkat et. Bugün de halkı etkileyerek senin o aydın diye geçinen alçaklar, öyle etkiliydi ki. Bildiri dağıtıyor, ne yapacaksınız diyor. “Kemalistleri yani darbecileri mi etkileyeceksiniz diyor.” Önce halkı bir defa etkiliyor çünkü bu çok kolay. Aynen dediği gibi bak çok önemli bunun üzerinde dur. Halkın içinde ona verdiği şeyle dövüşüyor, işliyor o fikirleri, sonra toplumun aydınını da buna uymak zorunda bırakıyor. Dikkat et normal devrimin yükseldiği dönemlerde aydın, devrimci aydın o ileri fikirleriyle kitleleri etkiler. Darbenin hareketi yendiği dönemlerde kitleler o mevcut hakim olan, darbeyi yapan fikirler, onlarda çabucak etkili olur. Onlar da bu sefer aydınları veya önündeki öncüyü etkilemeye başlar. Öncü de teslim olur zaten. Eğer direnemiyorsa. Direnenlerde çıkar ve direnir. Tabi iki dönemde de bir avuçtular direnenler. Öyle de oldu. Ama ne oluyor, bir avuç kalıyor. 80’deki başlayan dönüşüm şey 89’da sonuçlandı. Rusya’da son 89 kongresinde defolup gittiler. Ama çok önemli toplumla beraber. Özal’ın büyüklüğü orada zaten. Önce toplumu dönüştürdü. Tabi ve orada çıplak şiddet var gözaltılar, işkenceler baskılar var ve toplum da geometrik dizi gibi bu sefer halkla beraber en yakın insanları tarafından vuruldu.

A.Ş.: 60’lardan itibaren emperyalizmin Kemalizm’e karşı yarattığı ideolojik hegemonya, saldırı diyelim belli ölçülerde hem solu hem toplumu etkiledi toplumu etkileme gücü arttıkça sol da belli ölçüde Kemalizm’den koptu gibi bir şey söylenebilir mi bu süreçte ?

K.D.: Bir de tabi biraz önce de söyledim onun da bence çok etkisi var. Karşıdaki adamlar da Kemalist’iz diyerek eziyor toplumu.

A.Ş.: Gökalp Eren’de söylemişti bunu. “Ben 68’de elimde bayrak, İstiklal Marşı söylerken, hapishanelerde bana zorla söyletiyorlardı, biz söylememek için mücadele verdik.” Hani böyle bir şey de var.

K.D.: Karşıdaki Amerikalı, Karen Fog demişti ya “Kemalizm’i, bu ülkeye tarihini unutturalım.” İşte tarihini çok çeşitli şekillerde unutturursun. 1980’de yapılan da farklı şekilde unutturmak. Kemalist’im diyen adamlara bayrağı, İstiklal Marşı’nı dayatarak senin tepkini çekerek unutturdu. Kemalist’im diyen adamlara, karşı devrime Kemalizm’in bayrağını sallatarak Kemalizm’i ayaklar altına aldı. Çok önemli “ben

Kemalist'im Atatürkçüyüm" diyor adam. Halbuki tam tersi. Kitlelerde kolay kolay Atatürk sevgisini yok edemiyorsun. Ama baya Atatürk sevgisi var toplumda ama bunlardan dolayı da bayağı örselendi. Biraz önce değindim ya Karen Fog diyor ya: " bu bu insanlara tarihini, özellikle Mustafa Kemal'i unutturmak lazım." Bunu o söylediği zaman mı keşfettiler? Hayır. Aslında bu programın tarihe geçmişi şuradadır; Lozan'da diyor ya İngiliz dışişleri bakanı "şimdi istediklerinizi aldınız, tamam" diyor. Ama biz diyor "bu taleplerimiz cebimizde, bunları sizin önünüze gün gelecek getireceğiz ve alacağız." Kemalizm'e karşı mücadele daha o Lozan Antlaşması'nda ilan edilmiştir. Bunun altını çizmek lazım. "Siz Kemalistler! Şimdilerde güçlünüz ve muzaffersiniz ama bilin ki biz sizi ve ideolojinizi yok edeceğiz ve bugün kazandıklarınızın hepsini geri alacağız." Aslında o Karen Fog'un söylediği laf o zaman ilan edilmiştir. Emperyalistlerin Türkiye'ye bakışı açısı tarihi "Kemalizm'i bu ülkede nasıl yok ederiz?"

K.D.: Bu emperyalist proje zaten, emperyalist komplo ve tertip. Bunların en büyük hedefi Türkiye açısından baktığında tehdit hâlâ Kemalizm'dir. Ve sol adına Kemalizm'e sahip çıkıp onu daha ileriye götürmek isteyen kuvvetlerdir. Yoksa klasik sol değildir. "Ben komünistim" diyen adam değildir. "Ben işçiyi emekçiyi savunuyorum" diyen adam değildir emin ol. Bu tarihi gerçeği doğru yakalayan, önündeki mücadelede bu tarihi gerçekten beslenen harekettir tehdit olan. Dikkat et, ben hayata bakarak konuşuyorum. Başlayalım Kemalizm'e falan sövmeye saymaya mesela? Hemen el üstünde tutarlar. CHP'ye ne diyorlar mesela: "ya bırakın şu altı oku Kemalizm'i iktidar olun" şimdi onlara öyle fikirler veriyorlar. Aslında şöyle demek lazım Kemalizm'den Türkiye'yi uzaklaştırma süreci aslında Lozan'la birlikte başlamıştır her aşamada, emperyalizmin Türkiye'de saldırdığı esas olarak Kemalizm'dir ve onun tarihi birikimidir. Niye bu ülkede Atatürk çok büyük hala? Niye hala bayrağın bir değeri var, ona bakacaksın. İşçi Partisinin hangi hikmet-i harbiyesi var 1-) o tarihi mirasa dayanıyor 2-) bu günü bir bilimsel sosyalist olarak analiz ediyor o kökten aldığı o tarihten aldığı kuvvetle bu güne taşıyıp bu güne mücadele veriyor. Tehlikesi de oradadır İşçi Partisi'nin bu düzen açısından, emin ol oradadır. Bunu da görüyoruz zaten, yaşıyoruz. Onun için tabi iki boyutta yaptılar. Siz doğru vurguladınız. 1-) Halkın içinde Mustafa Kemal'i yok etmeye çalışıyorlar. Bütün o dincileşme, tarikatlarıyla vs. 2-) Kendi aydınlarıyla, sosyalisti vs. hepsi dahil, oradan yıkmaya çalışıyorlar.

Halkın içinde mesafe aldılar, halkı dincileştirerek, tarikat ağları ile kuşatarak önemli mesafeler aldılar. Ama esas büyük tahribat ve teslimatı aydın birikimin içinde yaptılar. Bunun da altını çizmek lazım. Ve bugün son tahlilde biz hala demokratik devrim sürecindeyiz diyoruz. Bütün dünya öyle diyor, tartışıyor. Türkiye’de biz öyleyiz bu milli demokratik devrime öncülük eden kuvvet de Atatürk’tür. Henüz bunu halledemediler. Halletmeye çalışıyorlar. Senin konuyla ilgili olarak da bu oldukça önemli. Sol da ne kadar kendi tarihine dayanıyor, Kemalizm’i algılayabilmiş, bugünkü mücadelesinde ne kadar yaşatıyorsa, oradan ne kadar kuvvet alıyorsa sol da her kimse o kadar tehlikeli ve anlamlı hakim sınıflar açısından. Tarihinde Atatürk’ten kopan solun hiçbir hikmet-i harbiyesi yok emperyalistler açısından. Hatta “varsınlar olsunlar onlar bir çeşitlilik yaratıyor” diye düşünürler.

A.Ş.: Teşekkür ederim. Son olarak sırayla okuyacağım kelimeler birer kelime ile size ne ifade ediyor?

Türk Devrimi ya da Kemalizm: Bağımsızlık ve aydınlanma.

Mustafa Kemal Atatürk: Mazlumların büyük önderi, büyük adam, büyük önder.

Altı Ok: Türkiye’yi bugüne taşıyan sembol

İstiklal marşı: Büyük ruhi şekillenme

Cumhuriyet: Olmazsa olmaz

Sosyalizm: Mutlaka olacak

Sol: Şart.

A.Ş.: Teşekkür ederim.

3.2. MAHİR SAYIN: KURTULUŞ HAREKETİ

Kurtuluş Hareketi liderlerinden Mahir Sayın'ın sorulara yurt dışından yazılı olarak verdiği yanıtlar

1) Türkiye Sosyalist Hareketi

1- Cumhuriyetin ve devrimlerinin, Türkiye Komünist Partisi(1921) ve Türkiye İşçi Partisi deneyimlerini de ele alarak sol hareketle olan tarihsel ilişkilerini hangi bağlamda değerlendirirsiniz?

Cumhuriyet kurmanın bir siyasal devrim başlangıcı olduğunu tespit ederken, bu devrimin daha gelişimi sırasında boğulduğunu, başka hiç bir devrimci adımını söz konusu olmadığını ifade etmek gerekir. “Atatürk devrimleri” denilen girişimlerin tümü bir reform-dönüşümdür ama söylenegeldiği gibi devrim olarak nitelenmesi mümkün değildir. Takvimi, harfleri, giyim kuşamı değiştirmenin devrimle hiç bir alakası yoktur. Mecelle yerine Medeni Kanun'un geçirilmesi gibi kimi dönüşümleri de 1908 politik devrim girişimini gözardı ederek nitelemek doğru olmaz. 1908 politik devrimi, değişik milliyetlerden ve sınıflardan yığınların sokağa dökülüp örgütlenme hakkı ve kimi demokratik özgürlüklerin keyfini yaşarken 1923 aynı özgürlüklerin tırpanlandığı, kısa bir zaman sonra devasa dalgalar biçiminde gelecek olan devletin bastırma faaliyetlerinin karakterize ettiği yıl olmuştur. Yine aynı yıl, “antiemperyalist” denilen tutumun nasıl emperyalistlerin onayı çerçevesinde bir cumhuriyet kurulduğuna da tanıklık etmiştir. “Yedi düvel'e karşı savaş kazandığını” iddia ederek Lausanne'da temelleri atılan devlet, iktisadi ve siyasi olarak bir emperyalist bağımlılık ifadesinden başka bir şey değildir. Zaten o yedi düvel denilen, işgalci güçler içerisinde sadece Fransızlardan başkasıyla da herhangi bir çatışma olmamıştır. Ki, bu çatışmada da 1915'te topraklarından sürülen Ermenilerin geri dönme çabalarının ağırlıklı olduğunu kabul etmek gerekir. Bunun dışında, Ruslar, 1917 Ekim devriminin işgali kaldırması, İtalyanlar, Paris konferansından ittifak Fransa ve İngiltere'nin “ihanetine” uğramak dolayısıyla ve İngiltere ise İslam

dünyası, Doğu egemenliği ve Komünizmi kuşatma hesapları çerçevesinde daha Londra Konferansında (1922) tanıma işaretlerini verdiği Ankara hükümetini tek kurşun atmadan tanımayı emperyalist çıkarlara uygun bulmuştur. Bütün bunlar, Güney sınırlarında açıktan düşman olmayan bir devlete sahip olmak isteyen Sovyetler tarafından görülmek istenmeyip, ilerici, antiemperyalist nitelermeleriyle karşılanmış, Ermeni, Rum ve Süryani katliamlarının ağır damgasını taşıyan bir ulusal kurtuluş mücadelesi ile yüz yüze bulunan Anadolu'nun milliyetçi havasından etkilenen Türk komünistlerinin de bu nitelermeleri sorgulamaya ihtiyaç duymadan benimsemesi oluşacak olan sol tarihi tam anlamıyla belirlemiştir. Komünist hareketin enternasyonalizmden milli/milliyetçi doğrultuda verdiği her taviz onu yıkmak istediği rekabet dünyasına geriye savurur. Bir bütün olarak sosyalizmin dünya çapında çöküşünün en büyük amilinin de bu olduğunu kabul etmek gerekiyor.

Bu ulusal katliamların Türkiye toplumunun her kesimi üzerinden derin sosyoekonomik, ideolojik ve siyasal etkileri mevcuttur. Bu milliyetlerin soykırımı uğratılması aynı zamanda Osmanlı'da sosyalizmi ilk benimsemiş olan geniş bir aydın ve işçi kitlesinin de yok edilmesi anlamına gelmiştir. Bu durum komünist hareket içerisinde öylesine bir "millicilik" yaratmıştır ki, tarihimizin ilk komünistleri olarak kabul edilmesi gereken Rum ve Ermeni komünistlerinin tarihimizde hemen hiç anılmaması, anıldıkları yerde de Rum ve Ermeni Komünistleri/sosyalistleri olarak anılmalarına neden olmuştur. Üstelik bunlar içerisinde 1915'de İstanbul'da Beyazıt meydanında idam edilen, İkinci Enternasyonalin üyesi Hınçak Partisi'nin Merkez Komitesi üyesi Paramaz (Matheos Sarkisian) ve 19 yoldaşı idam sehpasında sosyalizm ideallerini haykırarak ölüme gitmiş olmalarına karşın sosyalist tarihimizde bir kez olsun anılmamışlardır. Bunun basit bir ihmal olarak değil komünizmin enternasyonal karakterinin milliyeye dönüşmesi olarak görmek gerekir. Bu belirlenme bugün bile komünist/sosyalist hareketin üzerinden silinip atılabilmiş değildir. Günümüzde Kürt hareketi karşısında gösterilen şoven ve sosyal şoven tutumların tarihsel kökleri Cumhuriyetin kuruluş arifesinde cereyan etmiş katliam yıllarında ve kuruluşu izleyen yıllarda geliştirilen şoven milliyetçi anlayışlarda yatar.

Cumhuriyet ve onun geliştirdiği milliyetçi, korporatist (proto faşist olduğu bile söylenebilir) anlayıştan şiddetle etkilenen sosyalist hareketimiz, totaliter bir kabuk kazanmış olan dünya sosyalizminin de belirlemeleri altında, bırakalım toplumsal bir seçenek düzeyine yükselmeyi Kemalizm'in gölgesinde kalmaktan kendisini

kurtaramamış ve 60'lı yıllara kadar antikomünist propaganda olmasa fark edilmesi bile neredeyse imkansız marjinal bir akım olarak kalmıştır. 60 yıllarda sınıflar ayrışmasının hızlanmasına paralel olarak işçi sınıfı ve diğer emekçi sınıflar arasında yaygınlık kazanan sosyalizm hareketi bu belirlenme çerçevesinde TİP şemsiyesi altında ortaya çıkmış ve komünist hareketin dünya çapındaki bölünmesine paralel olarak da kurulurken bölünmeye başlamıştır. Aslında 1936'da "desantralizasyon" adı altında Komintern'in Kemalizm'e bir taviz olarak TKP'nin tasfiye etmesiyle birlikte ilk bölünmeler de Nazım Hikmet, Hikmet Kıvılcımlı ve Şefik Hüsnü etrafında oluşmaya başlamıştır.

2- Türkiye'de sosyalizmin tarihini düşündüğümüzde, Türkiye Sosyalist Hareketinin ideolojik geleneğinde size göre cumhuriyet sonrasında 1970'lere kalan bilimsel sosyalist mirasın önemli köşe taşları nelerdir?

1970'lere kalan ideolojik mirasın esasını sosyalizm tarihine egemen olmuş olan totaliter bir sosyalizm anlayışı oluşturur. Bu mirası sadece totalitarizmle nitelemek de yeterli değildir. Esas olarak enternasyonalizmden uzak, ulusalcılığa yakın, burjuva iktidarıyla (Kemalistlerle) arasında hep bir bağlantı noktası arayan, dolayısıyla da sağındaki güçlerden medet uman, bunun sonucu olarak da ihtilalci değil daha ziyade reform eğilimli bir sosyalizm geleneği miras olarak 60'lı yıllara gelmiş ve bu miras o yıllarda kazandığı kimi yeni özelliklerin yarattığı alt üst oluşla da 70'li yıllara devrolmuştur.

Troçki'nin geliştirdiği çizginin Stalin çizgisinin gölgesinde kalmasının arkasından 50'li yılların sonunda SBK ile ÇKP arasında çıkmış olan ayrılık dünya sosyalist hareketinde o zamana kadar düşünülemeyecek olan gelişmeler yol açmıştır. Esas olarak bu iki eksen etrafında bölünen dünya sosyalist hareketi bu iki çizgiden bağımsız çizgilerin de gelişme şansını yarattığı gibi, bu çizgileri izleyenlerin de farklı politik doğrultular geliştirmesine imkan sağlamıştır.

Bu belirlenme çerçevesinde kendi içinde ayrı örgütlenmelere sahip dört temel akım 70'li yıllara miras olarak taşındı. Maoculuk (sonra Enver Hoca'cılık versiyonu da oluştu) Sovyetçilik, Troçkist çizgi ve bağımsız akımlar. Bunlar taraftar oldukları

cephelerden bir anlamda bağımsız olarak da reformcu ve ihtilalci olarak da ikinci bir tasnife uğradılar. Sovyetçi akımlar çok değişik frekanslara sahip olsalar da esas olarak reformculukla karakterize olmuşlardı. Mao'cu geleneği benimseyenlerin çoğunluğu 60'lı yılların ihtilalci akımlarından geliyorlardı. ÇKP'nin 60'lı yıllarda silahlı mücadeleye daha açık duruyor görünmesi ve artık sosyalizmin sorunlarının birinci dereceden sorumlusu olarak görülen SBKP'ye doğru-yanlış kimi eleştiriler getiriyor olması ihtilalci akımların ÇKP yanlısı olmasında önemli bir rol oynamıştı. Ama yine Türkiye'nin en ulusalcı ve reformcuları da (bizim o zamanlar kampus Maocusu olarak nitelediğimiz, bugün neo-faşist bir karaktere ulaşan Perinçek çizgisi) bu kanatta yer almaktaydı. İhtilalci akımlar içerisinde THKP geleneğinden gelenler (bir kesim yenilgi yıllarının yarattığı kendine güvensizlik ortamında Mao'culuğu melce olarak seçmiş olsa da) bağımsız akımın ana gövdesini oluşturdular.

TİP, 60'lı yılların ortalarında iki ana akıma bölünmeye başladığında üç temel mesele ayrılığın çizgilerini çiziyor görünmekteydi:

1-Sosyalist Devrim (SD)-Milli Demokratik Devrim çatışması (MDD)

2-Parlamentarizm-İhtilalcilik çatışması

3-modern revizyonizm/bürokratizm- yaratıcı Marksizm çatışması

Bunlardan birincisinin oldukça yapay bir ayırım olduğunu zaman ortaya çıkardı. SD-MDD slogan düzeyinde, kavramların cebir terimi gibi birbiriyle çarpıştırıldığı çerçevede son derece büyük bir ayrılık olarak görülmekteydi. SD'ciler sosyalizmin MDD'cilerce kapitalizme hapsedilmek istendiğini, MDD'ciler ise SD'cileri proletaryayı müttefiklerinden tecrit ederek sosyalist hareketin kapitalizme yenilgiye mahkum edildiğini savunmaktaydılar. Ama işin gerçeğine, program yapılarına, sosyalizm kavrayışlarına bakıldığında MDD cilerin şekillenmemiş programının temel tezleri ile TİP'in programının temel tezlerinin birbiri ile buluştuğu söylenebilir. Sonradan değişikliklere uğramış olsa da ilk TİP programını yazan da MDD hareketinin öncülüğünü yapmış olan Mihri Belli'dir. Elbette Aybar ve Emek Guruplarının bu ilk program çerçevesinde kaldığını söylemek doğru olmaz.

Parlamentarizm ihtilalcilik çatışması ise birincisi kadar yanlış ifade bulmuş bir ayrılık değildi. TİP yönetimleri için, M. Ali Aybar'da en keskin biçimi içerisinde, B. Boran'ın öncülüğünü yaptığı Emek gurubunda ise daha zayıflamış olarak, parlamentarizm esas siyasal mücadele hattını oluşturmaktaydı. Buna mukabil MDD çizgisi kahir ekseriyetiyle devrimin uzun süreli bir halk savaşının sonunda gerçekleşebileceğini öne sürmekteydi. Bunun boş iddia olmadığını da bu temelden

doğan THKO-THKP-TİKKO örgütlerinin başlattığı silahlı mücadele geleneği ve onların takipçisi olmuş olan örgütler göstermektedir. Bu miras adım adım kendi sağından medet uman anlayışları aşarak günümüze kadar ulaşmışsa da örgütsel olarak bugün tek başına herhangi bir grup/parti-çevre tarafından temsil edildiğini söyleyebilmek olanaklı değildir. Elbette kırk yıl öncesini dünya ve Türkiye’inde söylenmiş olanların bugün aynıyla sürdürülmeye kalkışılmasını da normal karşılamamak gerekir. İhtilalci anlayışın günümüz koşullarına yanıt verecek biçimde yeniden üretilmesi de bir sorun olarak bugün sosyalist hareketin önünde durmaktadır.

Üçüncü ayırım noktası dünya sosyalizminin en can alıcı sorununa dokunuyor olsa da o gün içerisinde neyin alternatif olması gerektiği konusunda somut tezlere sahip olmamak dolayısıyla eski durumun çok da aşılmasına imkan vermiyordu. Ne var ki, varolan sosyalizmin deforme edildiği, bürokratikleştiği, Marksizm’in yeni bir revizyonuna denk düştüğü kulaklara bir kez aktıktan sonra, bunun geriye çevrilmesi söz konusu olmadı. Bugün sosyalizmin yıkılışından sonra eleştirilerin çerçevesinin genişlemiş olması karşısında bu kadarcık adımın bir önemi olmazmış gibi görünse de yıkım cereyan etmeden önce bağımsız akımların sosyalizmin en temel prensiplerine sahip bir formülasyonun geliştirilmesi çabalarının çıkış noktasını oluşturmuştur. Deformasyon olarak görülen “modern revizyonizm”den kasıt esasında Stalin çizgisinin Kruşçev tarafından mahkum edilmesi, Stalin’in sistemleştirdiği bürokratizmin bir başka versiyonunu oluşturan Kruşçev çizgisi idi. Eleştirilerin yüzeyselliği dolayısıyla da bu eleştiri çizgisi üzerinde yer alanların büyük bir çoğunluğunun aynı anlayışın ÇKP versiyonundan başka bir şey olmayan Mao’culuğu kolayca çözüm olarak benimsemelerine şaşmamak gerekir. Mao sorunu kolayca çözüyordu: Stalin’in on hatasından söz ederken, “*yüz çiçek bir arada açsın!*”, “*kültür devrimi*” diyor ve Kruşçev-Brejnev çizgisini de eleştiriyordu. 12 Mart darbesinin ağır vuruşları karşısında darmadağın olan sosyalist hareket, kendine olan güveni iyice kaybetmiş olarak hızla yaslanacak merkezler aradı ve her kesim eğilimine denk geldiğini düşündüğü merkezlere bağlanmayı kurtuluş olarak kabul etti.

Ama iplerini bir kere kimi merkezlerden koparıp kendi göbeğini kendi kesme anlayışının bir ifadesi olarak yaratıcı Marksizm peşinde koşan insanlar bürokratizmin, deformasyonun ve gerçek revizyonun ne olduğunu zaman içerisinde adım adım görmeye başladılar. Önce belli merkezlerden bağımsızlaşırken zaman

içerisinde de onların egemen kıldığı anlayışların derinleşen eleştirisini, alternatif anlayış ve ilişkilerini geliştirmenin peşine düştüler.

Bütün bu ayrılıkların hemen hepsini kesen ortak miras ise;

1-işçi sınıfının egemen sınıf olarak örgütlenmesi anlayışı yerine öncüyü-partiye-parti yönetimi ikame etme anlayışı,

2-Demokrasi adına yerel özerkliğe asla yer vermeyen, farklı fikirlerin varlığını hemen kesilip atılması gereken bir hastalık ya da en fazlasından geçici bir araz olarak gören merkeze tabiyeti mutlaklaştıran monolitizm anlayışı,

3-Kemalizmin (en azından sol kanadının) şöyle ya da böyle müttefik olduğu, en azından reformcu daha fazlası da devrimci bir akım oluşturduğu anlayışı

4-Sosyalizm öncesi toplumların ürettikleri sınıf çelişkisinin dışındaki muhtelif çelişkilerin çözümünün ancak ve ancak temel (emek sermaye) çelişkisinin çözümünün ardından gelebileceği anlayışının benimsenmesi sonucu,

a-Kadın sorununun ancak sosyalizmle çözülebileceği ve bugün erkek egemenliğine karşı mücadelenin öne çıkarılmasının proletaryanın saflarını böleceği ve bunu yapmanın erkek düşmanlığı anlamına geldiği anlayışı,

b-Milli kimliklerin bugünden tanınması mücadelesinin sınıf mücadelesini böleceği ve dolayısıyla kimlik mücadelesinin ancak devrimin başarısından sonra öne çıkarılması gerektiği, aksini yapanların ise ya emperyalizmin işbirlikçisi ya da aşağılayıcı anlamı içerisinde milliyetçi olduğu anlayışı,

b- Çevreyi yıkanın kapitalizm olduğu ve dolayısıyla da yaşanabilir bir çevre için mücadelenin ancak kapitalizme karşı mücadele ile mümkün olacağı bunun dışındaki mücadelelerin ise sosyalizm sonrasına ait olduğu anlayışı

öğelerinden oluşmaktaydı.

2) 1968 ve Gençlik Hareketi

a) Özellikle 1968 gençlik hareketi öncesi ve sonrasının ideolojik etkilenimleri içinde Kemalizm'in yeri nedir?

68 gençlik hareketi dünya esas olarak kapitalizme ve bürokratik sosyalizme karşı genel bir isyan çerçevesi oluştururken, bizde esas olarak emperyalizme

ve onun yerli işbirlikçilerine karşı gittikçe yayılan bir isyan hareketi oluşturmuştur. Zamanın ruhunu oluşturan emperyalizme karşı mücadele, çevre ülkelerinde süren antiemperyalist mücadelelerin başarısı Türkiye’de de güçlü bir karşılık buldu. Sağın ABD işbirlikçiliğiyle karakterize olduğu bu dönemde emperyalizme karşı tutum alan insanlar kendilerini doğrudan sosyalistlerle yan yana buldular. Hatta antiemperyalizmle sosyalizmin birçok kesim açısından örtüştüğünü de söylemek mümkündür.

68 gençlik hareketine katılan insanların ağırlıklı kesiminin öğrenciler oldukları akla getirilecek olursa hemen hepsinin Kemalist eğilimden geçtikten sonra sosyalizmle tanışmış insanlar olduklarını bir olgu olarak kabul etmek gerekir. Ama bu olgunun asıl önemli yanını bu insanların Kemalizm’i özü itibariyle eleştirip aşarak değil, onun bir uzantısı gibi sosyalizme geçiş yapmış olmaları oluşturur. Böyle bir geçiş de haliyle bir önceki ideolojik belirlenmelerin ağır etkisini içinde taşır. Onun içindir ki, Kemalizm’in ve sosyalizmin iki ayrı şey olduğu bilinse bile ikisinin arasında aşılmaz duvarların olmadığı söylenerek aslında ikincinin birincinin ulaşması gereken zorunlu sonucu olarak görülmesine yol açar. Bu aynı zamanda geride bıraktıklarından kopmadan kendi ilerleyişlerini de bir olumlama, kendi durumunu arkadakilere izah çabasıdır. Kemalizm konusundaki yaygın kanaatin onun “antiemperyalist bir tutum alış” olması özellikle eğitim görmüş gençliğin antiemperyalist mücadeleye milliyetçilik temelinden kolay entegre olmasını getirirken, aynı zamanda sosyalizmin de ulusallıkla bozulmasına da neden olmuştur. Bir açıdan olumlu gibi duran bu kolay geçiş aynı zamanda sosyalizmin zaten deforme olmuş biçiminin pekişmesine de katkılı olmuş ve bu eğitimle yetişen nesillerin var olan sosyalizmin yıkılışının üzerinden yirmi yıldan fazla bir zamanın geçtiği günümüzde bile hala bir çıkış yolu bulamamalarında rol oynuyor gibi görünmektedir.

b) Gençlik hareketleri içinde sıkça kullanılan “İkinci Kurtuluş Savaşı” söyleminin anlamı nedir?

Kemalizm’i değişik tariflerle bir müttefik olarak kabul eden, onun sol yorumunu ister istemez, tutarlı olabilmek için sosyalizme varmak zorunda

olduğunu kabul edenlerin, sürdürdükleri anti emperyalist mücadeleyi geldikleri köklerle bağdaştırma çabası “ikinci MİLLİ kurtuluş savaşı” retoriğinin oluşturulmasına yol açmıştır. Böylece tarihsel bir süreklilik sağlanmış, ihtilalciliğe kabul edilmiş tarih temelinde meşruiyet sağlanmış olmaktadır. Bunu için de kurtuluş savaşının anti emperyalist yanı mümkün olduğu kadar genişletildi ya da abartıldı. Gericilik, M. Kemal’in “Türk milletinin en büyük düşmanı komünizmdir, görüldüğü yerde ezilmelidir” sloganını öne çıkarırken, 68 gençliği de “ bizi kahretmek isteyen emperyalizme ve kapitalizme karşı kanımızın son damlasına kadar mücadele edeceğiz” sloganını öne çıkarmaktaydı. M. Kemal’in Mustafa Suphi ve arkadaşlarının öldürülmesi, daha sonraki yıllarda getirilen komünizm yasakları, sendikacılığını bile yasaklanmış olması antikomünist olduğuna kuşku bırakmaz ama tutarlı yada ciddiye alınacak bir antiemperyalist ya da anti kapitalist olduğu konusunda hiç bir ipucu sağlamaz. SSCB ile yapılmış olan anlaşmanın sonucu olarak kimi zaman gündeme gelen anti emperyalist ifadeler, yardım almanın faturası olarak değerlendirilmekten öteye gitmez.

Antiemperyalizm meselesine yaklaşırken, o dönemin en baş emperyalisti ve Anadolu’nun işgalinin asıl patronu İngiltere Krallığı ile tek bir müsademenin bile olmadığını, Roma’nın Ankara’nın diplomatik ilişkilerini yürüttüğü merkez olduğunu, Maraş, Urfa ve Adana’da Fransızlarla olan ciddi çarpışmaların Ankara hükümetinin değil yerel Kuvayı Milliye’nin yürüttüğünü ve 1921’de Fransızlarla da anlaşmaya varıldığını akla getirdiğimizde “*yedi düvele karşı mücadele*” efsanesinin bir hamasetten öteye gitmediğini görürüz. Ama Türk tarih anlatımı meseleyi “*yedi düvele karşı verilen mücadele*” olarak anlatır. Bunlar bir ulus kurma faaliyetinin ürettiği aşırı milliyetçi söylemlerden başka bir şey oluşturmazlar. Ama 68 gençliği bunları asla sorgulama imkanına sahip olamadan zamanın ruhunu oluşturan antiemperyalist mücadele ile dolu olarak, anlatılan yalanları kendine uygun bulduğu için sorgulama ihtiyacı bile duymadı. Mesela, bizim de tarihen mensup olduğumuz bir kesim tarafından “*küçük burjuvazinin en sol kanadının antiemperyalist tutum alışı olarak*” esasında pragmatist diyebileceğimiz bir temelde ele alınırken bir başkaları tarafından ise komünal toplumdan beri süre gelen kimi ilerici öğelerin tarihsel olarak askeriye tarafından taşınarak günümüz sınıf mücadelesine hediye edildiğine kadar

vardırılmaktaydı. Kemalizm ve askeriye kavramlarının birbirinden ayrılmaz olduğunu burada hatırlatmakta yarar vardır.

Böyle bir yaklaşımın oligarşiye karşı verdiğimiz mücadeleyi de 1923'te yarım kalmış olan "Birinci Kurtuluş Mücadelemizin tamamlanması" anlamında İkinci Milli Kurtuluş mücadelesi olarak nitelemesi, teorik gibi görünse de ideolojik ve pragmatist bir yaklaşım oluşturduğunu kabul etmek gerekir.

c) Bu bağlamda 1970 sonrası sosyalist solun ideolojik gelişim ve değişim süreçlerini nasıl değerlendirirsiniz?

1970 sonrası bu manzaradaki kimi kırılmalarla şekillendi. THKP içinden çıkan Kurtuluş ve TİKKO akımları Kemalizm'e olan bu yaklaşım biçimini temellerinden eleştirerek, Kemalizm'i müttefik değil mücadele edilmesi gereken güçler safına yerleştirirken solun geri kalan kesimlerinde eskiyle olan bağlantılar kimi yapılarda hiç değişmeksizin, kimi yapılarda da 12 Mart askeri darbesini yarattığı hayal kırıklıkları sonucu pratikçe belli ölçülerde uzaklaşma, artık böyle bir mesele gündemde yokmuş gibi davranma tutumunu getirdi. Ancak monolitik sosyalizm anlayışı ile donanmış ve o anlayışla büyük benzerlikler taşıyan Kemalizm'in belirlediği ideolojik ortamda ezilen uluslara karşı geliştirilmiş olan tutumlarda herhangi bir değişiklik olmadı. Örneğin artık Türklerden bağımsız örgütlenmeye girişmiş olan Kürt örgütlenmeleri, kendilerinin sosyalist olduğunu (ki, aralarında Maoçu, bağımsız SBKP'ci akımların olmasına rağmen) sırf ayrı örgütlendikleri için başka nedene ihtiyaç duyulmadan milliyetçi ilan edildiler. Yani Kürtler burjuvazinin dilinde ülkeyi bölerken, Türk sosyalistlerin dilinde de proletaryayı bölenler olarak damgalanmaktan, sorunlarına hemen şimdi çözüm istedikleri için kurtulamadılar.

70'li yıllar solun sınıfla ilişkileri açısından geçmişle mukayese edildiğinde daha yoğun ilişkilerin yaşandığı yıllar oldu. Ama geçmiş ideolojik belirlenmelerin bir yansıması olarak halk işlem kavramı sınıfın temel düşünce kavramı olarak kullanılmasına fazla imkan vermedi. Esasında sınıfı bir biçimde parti ile ikame etmiş olan akımların böyle bir meselede derinlik sağlamaları olanaklı olamazdı. İşçi sınıfının fiili öncülüğünü savunanla,

ideolojik öncülüğünü savunan arasında esasında sınıfa bakış açısından hiç bir fark yoktur. Her iki anlayış da sınıfın yerine partiyi geçirir, sınıfı ise partiyi izlemesi gereken kitle olarak görür. Sınıfı halkın bir unsuru olmaktan daha fazla bir şey olarak görmeyen akımların da pratikçe yaptıkları aynı şeydir. Onların durumunda halk ideolojik öncüyü oluşturan partiyi izleyecek olan kitleyi oluşturur.

Sonuç olarak partinin kuracağı devleti destekleyecek kitlenin nitelenmesinde bir fark olsa da fiili olarak esaslı bir fark yoktur.

3- 1968- 1971 arası dönemde Türkiye’de sosyalist parti ve grupların siyasal pratiklerinde önemli bir değişimin yaşandığından söz edilir. Size göre bu iki dönemin siyasal, düşünsel ve pratik farklılıklarında hangi ideolojik politik nedenler etkin olmuştur. Özellikle Türk solunun Cumhuriyet ve Kemalizm’le olan ilişkisi bağlamında bu farkları inceler misiniz?

1- 1968 sonrası genel olarak sosyalizm ve Kemalizm ya da Türk Devrimi arasındaki ilişki nasıldı? Bağlar kopuşlar hangi noktalarda gerçekleşti.

İlişkilerin neler olduğuna yukarıda değindik. Kopuş ise son derecede tedrici oldu. İşçi sınıfı hareketin yükselişi, sosyalist hareket içerisinde sınıf vurgusunun zaman içerisinde artmasına neden oldu. Bunlar arasında Türkiye Halk Kurtuluş Partisi’nin izlediği rota sonraki yıllarda ortaya çıkacak olan gelişmelerin habercisi olmuştur denilebilir. 15/16 haziran işçi eylemlerinin İstanbul’un yanında bütün Türkiye’yi sarsmasıyla THKP hareketini oluşturanların da ciddi bir biçimde sarsıntıya uğradığını ve çizgilerini gözden geçirmek zorunluluğunu duyduklarını söyleyebiliriz. O zamana kadar MDD çizgisinden çıkıp gelen ihtilalci bir akım olarak THKP de THKO ve TİKKO gibi bilinen halk savaşı stratejisini savunmakta idi. Aralık 15-16 haziran eylemlerinden sonra, Türkiye’de kapitalizmin gelişme düzeyi ve işçi sınıfının devrimdeki fiili rolü konusunda ciddi bir tartışma gelişti. Daha önce sadece ideolojik öncülükten söz eden Mahir Çayan işçi sınıfının devrimdeki öncülüğünün “ideolojik, politik, örgütsel ve askeri” olduğunu söylerken kısa bir zaman sonra da şehirlerin önemli hale geldiği, Türkiye’nin gittikçe daha fazla Güney

Amerika ülkelerine benzemekte olduğu ve silahlı mücadelenin şehirlerde sürmesi gerektiği temel varsayımıyla şehir gerillası anlayışı benimsenmiştir.

Ne var ki, bu dönemde sosyalist ve “sol” Kemalist unsurlar arasında kimi alanlarda bir içiçelik de yaşanmaktaydı. Örneğin Yön ya da Türk solu dergilerinde böyle bir iç içe girmenin yanında, DEVGENÇ yapılanması içerisinde de Kemalist ve Sosyalistler yapılanma olarak içiçeydiler. Kim Dev-Genç’liler sol Kemalistlerin yapacakları bir askeri darbenin Türkiye’yi sosyal devrim yol ayrımına getireceğini ve bundan sonrasını işçi sınıfı tarafından sosyalizm doğrultusunda belirleneceği umudunu taşıırken, kimileri de askeriyeden gelecek her darbenin bizi de hedef alacağını ve buna göre hazırlık yapılması gerektiğini savunmaktaydı. Bu görüş farklılığının Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde iki taraf arasında neredeyse bir silahlı çatışmaya yol açacak kadar keskinleştiğini hatırlatmakta yarar var. Zira daha sonra ortaya atılan iddialara göre Dev-Genç’in bir yapı olarak 12 Mart Darbesi’ni desteklediğini iddia edenler dahi çıkmıştır. Bırakalım 12 Mart darbesini, “sol Kemalistlerin” yapmayı planladıkları 9 Mart sol cuntasına karşı bile Dev-Genç yapı olarak karşı bir tutum içerisindeydi.

12 Mart Darbesi ve takip eden uygulamalar ve “sol Kemalizm’in” fiilen tükenmiş olması solda Kemalizm’e karşı beslenen pozitif duyguları büyük ölçüde törpüledi. Zaten yeni dönem faşist çetelerin sokakları tuttuğu, toplumsal bölünmenin artık geçmişten oldukça farklı bir nitelik kazandığı duruma ulaşmıştı. Dünün Kemalizm’le ortaklık sağlayan, antiemperyalizm ve “ikinci milli kurtuluş savaşı” zemini yerini faşist-antifaşist cephe saflaşmasına bırakmıştı. Kemalizm bu anlamda kolayca “unutuldu”! Unutuldu ama onu ideolojik zehri damarda dolaşmaya devam ettiği için yükselen Kürt hareketine karşı bir türlü rekabetçi tutumundan vazgeçmesine, onu bir müttefik olarak benimsemesine izin vermedi ve hala da belli bir çerçevede vermiyor.

2- Sosyalist solun 1970’lerde içinde bulunduğu ideolojik siyasal ortamında, kendi teorik, politik, pratik konumunuz içinde Kemalizm’in, Türk Devrimi’nin ve ulusal simge ve değerlerin yeri nedir?

İçinde yer aldığım Kurtuluş Hareketi Kemalizm’i daha Kurtuluş Savaşı içerisinde kapitalizm tercihini yapmış, yerini kapitalist dünya olarak belirlemiş ve

dolayısıyla da antiemperyalist yönü daha savaş bitmeden tükenmiş bir hareket olarak görür. “Sevr ölüm, Lozan hayattır” diye tekrarlanan sloganın esasında fazla bir anlamı yoktur. Sevr’in Osmanlı’nın ölümü olduğuna kuşku yok tabi. Ama Lozan’ın neyin hayatı olduğu da tartışma götürür. Kazandığımızı iddia ettiğimiz bir savaşın sonucunda yendiğimiz iddia ettiğimiz hasımlarımızla bir masa başına oturuyor ve onların dikte ettiği koşullar altında bir Cumhuriyet kuruyoruz. Yenilenlerden tazminat alacağımız yerde biz Osmanlının borçlarını ödüyor, onların dayattığı kimi koşulları kurulacak Cumhuriyetin Anayasası’nın zorunlu maddeleri olarak benimsiyoruz. Burada kim zafer kazanmış sorusunu bir kez daha sormak gerekiyor. Zafer kazanan biz isek şartları dikte edecek olanın da biz olması icap ederdi. Zaten Fransızlarla çok önceden sonuca bağlanmış olan çatışmanın dışında savaşılan güç İngilizlerin savaştan önce İtalyanlara vadettikleri Ege bölgesinin onlara geçmesini engellemek için İzmir’e çıkardıkları Yunanistan kuvvetleridir. Yunanlıların yenilgisini ardından İngilizler kıllarını kıpırdatmamışlar ve tam bir mutabakat içerisinde İstanbul’u Ankara hükümetine teslim etmişlerdir. Tabi böyle bir teslimatın da kefareti Lozan’da emperyalistlerin tayin ettikleri çerçevenin kabul edilmesi olmuştur.

Kurtuluş Savaşı böyle. Ama sonrası daha da vahimdir. Kurulan Cumhuriyet, bu Cumhuriyetin taşıyıcısı olacak güçleri tasfiyeyle birlikte hayata geçmiştir. Daha savaşın içinde, Ankara hükümetini iki kez yok olmaktan kurtaran Ethem Beyin (Çerkez Ethem) Kuvayi Seyyaresi kendi varlığını bile riske atarak imha edilmiş, meclisteki hemen bütün muhalifler tasfiye edilmiş, Kürtler ve diğer milliyetler yok sayılmış, 1925’e gelindiğinde ise tam bir diktatörlük anlamına gelen Takrir-i Sükun Kanun’u ilan edildi. Bu gerçek anlamda bir diktatörlük ilanıdır. Nasıl 1924’de Başbakan İsmet Paşa dinsel gericilik tehlikesine karşı sıkıyönetim ilan edilmesini istedi. Kabul edilmeyince istifa etti. Ama ne var ki. Tam da bu sırada, Mart 1925’de Şeyh Said isyanı patlak verdi ve İsmet Paşa yeniden başbakan olarak sıkıyönetimini ilan etti. Tabi bunları İsmet Paşa’nın değil Mustafa Kemal’in işleri olarak tarif etmek gerekir.

İşte bu tarihten itibaren Türkiye Cumhuriyeti devleti üç temel gerginlik üzerinde hayat buldu ve bundan bugün bile bundan kurtulmuş değiliz: Bu “Şeriat-bölücülüğe-komünizme” karşı mücadele sacayağıdır. Bu gerilim içerisinde T.C. demokrasi doğrultusunda adım atma şansını da ortadan kaldırmış oldu. Bu kurgunun mimarı da Mustafa Kemal’den başkası değildir.

Şeriatı karşı mücadelenin solculara karşı olumlu gelen bir tınısı vardı. O nedenle de solcular tarafından hemen hiç sorgulanmamıştır. Burjuva olacak olsa bile feodaliteye göre zaten ilerici olan “Kemalizm’in” “feodaliteyi geri getirmek isteyenlere karşı yaptıklarını değil sorgulamak tersine desteklemek ihtiyacı duyulmuştur. Ne var ki, gerçekten feodalite yanlılarının olmasına karşın, bu gerilim sayesinde Kemalist iktidara muhalefet eden geniş kesimler ağır bir baskı altına alınmışlardır. 1950’de Demokrat Parti’nin iktidar olmasıyla birlikte pek de şeriatın gelmediği görülmüştür. Ama bu şeriat konusu Kemalistlerin baskıya başvurmak için keşfettikleri kolay bir yol olmuştur.

Bölücülük bu baskı sisteminde bir başka bahaneyi oluşturur. Esas olarak Kürtlerin vatanı böleceği tehdidi sürekli canlı tutularak baskının sıkıyönetimlerin gerekçesi üretilmiş oluyordu. Beş milyon km kareye yayılan bir imparatorluğun dağılması sonucu, gözü hala Viyana kapılarından uzak Asya’ya kadar uzanan ama Anadolu’ya hapsolmek zorunda kalan imparatorluk mirasçılarının taşıdığı yıkıntı psikolojisi, Anadolu’ya Kafkaslardan ve Balkanlardan gelen yoğun göçlerin birlikte taşıdığı acı hatıralarla birleştiğinde “*elde kalan son vatan toprağını da kaybedilmesi korkusu*” tarihsel temelini de kazanmış oluyordu. Bu korkunun derinleştirilmesi ölçüsünde Türk’ten başka herkese düşen potansiyel bölücülük ve haliyle bu bölücülüğe karşı da en amansız mücadelenin verilmesi oluyordu.

Komünizme karşı mücadele ise bu iktidarın sınıf karakterini ortaya koyarken bu karakter konusunda da ne kadar bağınaz olduğunu ortaya koymaktaydı. Normal şartlar altında devletin kuruluşunda, en büyük desteği gördüğü Komünistlere karşı belli bir toleransın olması beklenirken, bu iktidar varlıkları. Ancak antikomünist propaganda sayesinde fark edilebilecek kadar az olan komünistler ve son derece cılız olan işçi sınıfı mücadelesi karşısında öylesine bağınaz bir tutum izlenmiştir ki, bunu aynı milliyetçiliğin derinleştirilip şovenizme ulaştırılması gibi, kapitalizme olan bağlılık da fanatizm düzeyine çıkarılmıştır. Denebilir ki, hiç komünist olmasaydı, mutlaka birilerini komünist kılığına sokup sokağa salmaya bile kalkışabilirlerdi. Sahte Komünist Partisi kurup 3. Enternasyonal’e gönderenlerin bunu yapabileceğine herhalde şaşmamak gerekir.

Bütün bunlar esasında var olan gerçek tehlikelere karşı alınmak zorunda kalınan tedbirlerden doğan baskı durumuna değil, kutsallaştırılan kapitalizm ve burjuva iktidarının mutlaklaştırılmasına bağlı olarak planlı bir biçimde oluşturulmuş

dönemin karakteristik iktidarları haline gelmeye başlamış faşizmlere özenmenin sonucudur demek çok abartma olarak görülmemelidir.

3- Soldaki, Kemalizm etkisinin ağırlığı ve çeşitliliği düşünüldüğünde dünden bugüne Türk Devrimi tahlillerinde değişim dönüşüm süreçlerini nasıl değerlendirirsiniz?

Kemalizm konusundaki değerlendirmelerin değişiminin ekseninde esasında demokrasi, enternasyonalizm, insan hakları gibi temel kavramlardaki değişimler yatar. Totaliter ve milliyetçi bir sosyalizm anlayışının Kemalizm'e bir rakip olarak bakacak olsa bile köklü eleştiriler getirebilmesi mümkün değildir. Onun içindir ki, dünya sosyalizminin kazanmış olduğu totaliter ve milliyetçi kabuğu benimsemiş olan Türk solu da Kemalizm'e karşı hala sağlıklı bir eleştiri temeli kuramamakta, totalitarizm ile liberalizm arasında gidip gelmektedir.

4- 1970'lerin ideolojik siyasi ortamı içinde özel olarak lideri veya üyesi olduğunuz siyasi örgütlenmenin Türk Devrimi veya Kemalist Devrim'e yaklaşımı nasıl olmuştur?

Yukarıda anlattıklarımın hepsi Kurtuluş Örgütlenmesi'nin temel tezlerinin ifadesidir.

5- Eğer varsa Kemalizm ya da Türk Devrimi konusunda hareketinizin diğer parti ve örgütlerden ayırt edici yönleri nelerdi? Bu yönlerin o dönem sol içinde yaşanan diğer ideolojik mücadele alanlarıyla doğrudan ve dolaylı ilişkilerini belirtir misiniz?

a- Kemalizm'in bırakalım tutarlı bir antiemperyalist olmasını, kapitalist dünyayla başından beri birlikte olabilmek için Sovyetler kartını bir koz olarak kullanmış ve başarılı da olmuştur. Daha savaş bitmeden İtalya ve Fransa ile kurulan ilişkiler ve Londra Konferansı Ankara'nın istikametini belirlemişti. Onun için de TC'nin kuruluşu bu devletlerle birlikte sonuca

bağlandı. Bu anlayışı antiemperyalizm olarak nitelemek pek yerinde olmaz. Fiili işgalle karşı bir tutum vardır hepsi o kadar. Ama ülkesi işgal edilen kim acaba aman işgal oldu da ne iyi oldu demiştir ki.

- b- Buna karşılık Türk Sosyalist hareketi SBKP'nin de etkisiyle Kemalizm'i antiemperyalist bir hareket olarak görmekle kalmamış aynı zamanda toplumsal açıdan ilerici olarak da kabul etmiştir. Bu sosyalist hareketin genel olarak yığınların konumunu kavramada bir darlık yaratırken, ezilen milliyetlerin itirazlarının da gericilik olarak değerlendirilmesine ve onlara karşı tutum alınmasına yol açmıştır.

Kemalizm'in ve CHP iktidarının antiemperyalist ve toplumsal olarak ilerici olduğu perspektifiyle hayata bakanlar 1950'de Atatürk'ün İsmet İnönü'ye tercih ettiği Başbakanı Celal Bayar'ın kurduğu Demokrat Parti'nin iktidarı kazanmasını karşı devrim olarak nitelemişler, politik yaklaşımlarını bu temel üzerinde yükseltmeye çalışmışlardır. Sonraki yıllar bunların ne kadar birbiriyle benzeşik olduğunu, birinin yaptığını diğersinin çağa uygun sonuçlarına uydurduğunu göstermiştir. Demirel'le Ecevit'i ya da Baykal'ı ayırt eden hiç bir şeyin olmadığını görmek için neo-liberalizmin egemen olduğu 90'lı yılları beklemek gerekmiştir.

- c- Yine bu yaklaşım Kürdistan'ın parçalanmış bir sömürge olduğunun görülmesini engellerken sosyalist hareket ulusalcı bir karakter dayatmıştır. Bunun iki vahim sonucu vardır. Bunlardan biri sosyalist hareketin Türkleşmesi, diğeri de sosyalist mücadeleyi kendisine müttefik olabilecek ulusal güçlerden mahrum bırakmasıdır. Çerkezlerden Kürtlere kadar Ankara'nın otoritesine itiraz yükselten herkes sosyalistlerin değil gericiliğin müttefiki olarak görülmüştür. Bu aynı zamanda TKP öncesi var olan sosyalist hareketin de yok sayılmasına, Ermeni ve Rum komünistlerinin yok edilmesinin nasıl büyük bir zaaf yarattığının görülememesine yol açmıştır.

6- Sizin bağlı bulunduğunuz siyasal akım dışındaki akımlarla özellikle “Türkiye devriminin yolu, Türkiye’ de sınıfların tahlili ve Kemalizm, Kurtuluş Savaşı’nın siyasal niteliği” konularında yaptığımız

polemiklerden örnekler verebilir misiniz? Bu konudaki temel eleştirileriniz nelerdi?

- 1- Sosyalizm işçi sınıfını egemen sınıf olarak örgütlenmesidir. Onun için herhangi bir parti sınıf partisi olduğu iddiasıyla kendisini sınıfın yerine geçiremez.
- 2- Dolayısıyla sosyalizm çoğulcu olmak ve örgütlenme özgürlüğünü en vazgeçilmez prensibi olarak benimsemek zorundadır. Örgütlenme özgürlüğü düşüncesi parti dahil her türlü örgütlenme içerisinde geçerli olmalı, demokratik merkezîyetçilik prensibi buna göre yorumlanmalıdır.
- 3- Sosyal dönüşüm esas olarak siyasal bir devrimin ardından gelecek olsa da, bugünden sosyal dönüşümün öğelerini oluşturan her bir alanda “bugün, hemen şimdi” demeden sürdürülecek olan mücadelelerin siyasal bir devrimden sonra sosyal dönüşüm adına yapabilecek oldukları son derece sınırlı kalır ve devrimi sürdürmek imkansızlaşır. Yıkılan sosyalizmler tarihi bunu kanıtladı.
- 4- Halkının iradesi dışında dört parçaya bölünmüş olan Kürdistan’ın Kuzey parçası Türkiye’nin bir sömürgesidir ve bugünden kendi kaderini tayin hakkı tanınmalıdır.
- 5- Kadın Kurtuluş mücadelesi özünde erkek egemenliğine karşı bir mücadeledir ve bugünden gerek toplumsal ve gerekse örgütsel düzeylerde kadınlarca belirlenecek çerçevelerde sürdürülmek durumundadır.
- 6- İçinde yaşadığımız çevreye egemen olmayı değil, onun uyumlu bir parçası olmayı benimseyen bir anlayışla hayata yaklaşmalı ve ekoloji sosyalist mücadelenin bugünden gündemin başına oturtularak verilecek bir mücadele alanı oluşturmalıdır. Yoksa sosyalizmin kurulabileceği bir dünya kalmayabilir.

7-Türk Devrim’i ve Kemalizm üzerine bu dönemde yapılan bilimsel araştırmaların sınırlılıkları düşünüldüğünde size göre sosyalist solun Kemalizm tahlillerinin felsefi ve ideolojik derinliği konusunda hangi değerlendirmeleri yaparsınız?

Yukarıdaki açıklamalarda yeterince değindim.

8- Sizce sosyalist solun 1970'lerden sonra Kemalizm konusundaki radikal tutumunda etkili olan subjektif ve objektif faktörler nelerdir? İdeolojik katılık, dogmatizm, şablonculuk vs...Geçmişten günümüze yapılabilecek bir perspektiften çıkan sonuçlar nelerdir?

Bunları (7.-8. Sorular) yukarıdaki anlatımlarda yeterince açıkladım sanırım.

9- Kemalist ilkeler, altı ok, tek parti dönemi, sınıfların tahlili ve toprak devrimi konusunda döneme ait görüşleriniz nelerdir?

Kemalizm'in ilkelerinin ne olduğu konusunda bir mutabakat, kesinlik olduğunu sanmıyorum. M. Kemal kendisi böyle bir çerçeve çizmedi. Ancak yaptıklarından söylediklerinden çeşitli şeyleri çıkarmak mümkün. Bunu en genel anlamı içerisinde reformizm-totalitarizm-şovenizm ekseninde anlatmak mümkündür. Bütün bunlarda da pragmatizm en belirgin yaklaşım biçimini oluşturur.

Altı ok bir partinin prensipleri olarak Kemalizm'in ne olduğuna ışık tutar ama onların da tam olarak ne anlattığı belirgin değildir. Pragmatizmin olduğu yerde ilkenin belirginliğinden söz edebilmek mümkün olmaz, savunulan ilkenin o anın çıkarlarıyla çakışmadığı görüldüğünde ilke fayda doğrultusunda esnemeye başlar. Esnemenin yetmediği yerde bir kenara da bırakılabilir. Cumhuriyet tarihi bu örneklerle şekillendiği için herkesin kendisine yarıyor görünen bir şeyleri bu tarihte bulabilmesi mümkün olabilmektedir.

Cumhuriyet Halk Fırkasının 1927'de belirlenen dört temel prensibi vardı:

Cumhuriyetçilik,

Halkçılık,

Milliyetçilik,

Laiklik

Cumhuriyetçilik ve Laikliğin feodal bir sistemden Burjuva bir sisteme geçiş olarak devrimci bir anlamı vardır. Ancak devrimlerin yukarıdan aşağı geldiği Prusya tipi modernleşme hareketlerinde bunların topluma kazandırdığı çok fazla birey olmaz. Halk bir zaman tepesinde Padişah bulunan devletin kölesi olarak görünürken, totaliter

bir cumhuriyette de tepesinde asaleti olmayan, ama padişah gibi güçlü birinin bulunduğu bir devletin kölesi olmaya devam eder. Yine Prusya tipi modernleşmenin karakteristiği olarak yeni egemen sınıf eski egemen sınıfı toplumsal hayattan silmek yerine onunla ittifak yaparak iktidarını sürdürür ise bu “devrimin” sosyal olarak topluma kazandıracağı pek bir şey kalmaz.

Laik’lik ülkenin/devletin tanrı buyruklarına göre yönetilmesi yerine dünyevi yasalarla yönetilmesine geçiş olarak her zaman toplum yararına sonuçlar vermez. Zira dünyevi olan yasalar demokratik olmadıktan sonra ilahi yasaların egemen sınıfa tanıdığı hakların hepsini yine tanır ve halkı da bir önceki dönemde nasıl tanrının kulları olarak otokratın kölesi yaparsa, demokratik olmayan bir cumhuriyette de laikliğin topluma getireceği yeni bir tür dinsel çerçeve olur. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti laiklik uyarınca davrandığını yani din ile devletin birbirinden ayrıldığını söylerken bir önceki sistemden ancak dinin yorumu itibariyle farklı olan bir başka dinsel çerçeveyi egemen kılmıştır. Yasalar ilahi buyruklar yerine dünyevi gereklere bağlı olarak tayin edilirken, devletin topluma dayattığı bir tür Sünni-İslam yorumu sanki devletin dini haline gelmiştir.

Halkçılık totaliter bir devlette ancak demagoji ögesi olarak işlev görür ve Türkiye Cumhuriyeti’nde de bundan başka bir işlevi olmamıştır.

Milliyetçilik, çağın en gerici örneklerinden biri olarak gelişme göstermiştir. Kurtuluş Savaşı’nın başlangıç dönemlerinde genel bir yurtseverlik çerçevesi var iken, giderek Türk ögesine dayalı ırkçı bir milliyetçilik türü devleti ve onun aygıtlarından biri olan CHP’ni de sarıp sarmalamıştır.

1931’de bu dört ilkeye eklenen inkılapçılık ve devletçilik de tamamen pragmatist yaklaşımların eseridir. İnkılapçılık sıklıkla devrimcilik olarak Türkçeleştirildiğinde işler daha da karmakarışık hale gelmektedir. Eski dilde inkılap ve ihtilal diye biri reforma diğeri devrime (revolution) tekabül eden iki kelime vardır. CHP’de söz konusu olan inkılapçılık=reformculuktur. Tabi totaliter bir rejim altında reformların gerçekten yığınların çıkarına ne kadar denk düştüğünü doğrudan tespit edebilmek mümkün değildir. Zira yığınların bağımsız örgütlenmeleri aracılığıyla taleplerini ortaya kayabilmeleri mümkün değilken yapılan reformlar karşısında nasıl bir tutum geliştirdiklerini görebilmek de mümkün olmaz. Örneğin kılık kıyafet inkılabı karşısında halkın geneli ne der kimse bilmez. Ancak belli tepkilere bakılarak tahminler yapılabilir. Örneğin harf inkılabı, şayet muhataplarına sorulmuş olsa idi

acaba onay alabilir miydi? Ama totaliter rejimlerin böyle şeylere ihtiyacı yoktur. O rejim herkes için en iyinin ne olduğu bilir ve yapar. Üstelik halk bir türlü büyüyemeyen çocuk gibidir . Kendisi için neyin iyi olduğun da bilmez. Her an kötü niyetlilerce iğfal edilir. Bu nedenle bir çocuğa öğretir gibi yapıp göstermek ve o anda anlamıyor olsa bile yapılanın onun için iyi olduğunun kendisine anlatılması gerekir.

Devletçilik dönemin özelliklerinin sonucudur. Birçokları devletçiliğin Kemalizm'in ve dolayısıyla da CHP'nin baştan beri karakteristik özelliği olduğunu sanır. Halbuki 1923 İzmir İktisat Kongresi esas olarak liberal iktisadi temelleri savunur. 1927'ye kadar yabancı sermayeyle ilişkiler de dahil her anlamda liberal kapitalist iktisat politikaları egemendir. Sermaye kıtlığı ve dünya şartları ilkel birikimin devletin ekonomiye müdahalesi ile mümkün olacağı fikrini egemen kılar. 29 büyük bunalımı bütün dünyada devletin ekonomiye müdahalesini getirdi. SSCB'nin devletçilik sayesinde kaydettiği ilerlemelerin göz kamaştırıcı olması da bu doğrultuda motivasyon sağlamakta idi. Tabii işin esas ilkel sermaye birikimi idi. Esasında Osmanlı ve devamında Cumhuriyet, Türk burjuva yaratacağız diye o zamana kadar sermayeye egemen olan Rumları ve Ermenileri tam anlamıyla yok etmişti. Onların mallarının talanı belli bir Türk sermayedar ortaya çıkarmış olsa da ticaret ve sanayi alanında esaslı varlığı olmayan bu Türk burjuvanın sermaye birikimi son derece yetersizdi. Hızlı sermaye birikimi zaten mutlak kudret sahibi Osmanlı devlet geleneğinden gelen paşaları ve aydınları olduğu gibi yeni sermayedar sınıfını da kolayca devletçilik fikrine getirmişti. Nihayetinde M. Kemal'in İş Bankası örneğinde sunduğu gibi devlet büyük işleri yapacak tüccar da onun etrafında geçinecekti. Bu "ilke" o kadar konjonktürel ki, on sene içinde yerine yeniden liberal iktisada bıraktı. Celal Bayar'ın İsmet İnönü yerine başbakan olması Dersim Katliamı'nın yürütülmesi gibi başka şeyler yanında esas olarak yeni iktisat politikalarının uygulanması anlamına geliyordu. Esasında bu dönem İttihat ve Terakki'nin hayalini kurduğu Türk burjuva yaratma faaliyetinin en başarılı olduğu dönemdir denebilir. Eski ve yeni egemen sınıflar arası ilişkiler açısından ise ikinci paylaşım savaşı sonrasına kadar tam bir uzlaşma hüküm sürer. Tarımın canlandırılması ve oradan ticaret ve sanayiye değer transferi yapılabilmesi için bir toprak reformunun yapılması son derece zaruri iken ve üzerine her zaman bir tartışma olmasına rağmen, yeni sınıfın toplumsal temelinin zayıflığı eski egemen sınıflarla çatışmaya girmeyi göze almaya izin vermiyordu.

10- Tarihselliği içinde Kemalist önderliğin Kürt sorununa ilişkin yaklaşımına ait değerlendirmeniz nelerdir?

Kurtuluş savaşının ilk günlerinde Kuvvayi milliye örgütlenmesinin yanında M. Kemal'in dayanağı üç iç güç vardır: **Karabekir kuvvetleri, Çerkez Ethem Kuvvetleri ve Kürtler**. Bu ilişki çerçevesinde M. Kemal, Kürtlere karşı onları tanıyan bir politika izler. Kurulacak olan devlette Kürt illerinin özerk yapılanma içerisinde olması kabul görür. Ne var ki, devletin kuruluşu ve merkezin elinde belli bir gücün oluşması, İttihat ve Terakki'den beri sürüp gelen Türklük sevdası öne geçer. Geç kalmış Türk etnisiteye dayalı bir ulus devlet anlayışı adım adım şoven Türk milliyetçiliğine kadar gelişir. Daha sonraki yıllarda görüleceği üzere, şovenizm, "bütün dünyaya medeniyetin Türkler tarafından yayıldığını" vaz edebilecek kadar pervasız "Güneş Dil teorisinin " uydurulmasına kadar gelişir. Bunun Hitler'in "dünyayı kurtarmak üzere görevli özel ulus"undan neredeyse bir farkı yoktur. Türk şovenizmi güçsüz olduğu için gelecek açısından kendisine böyle bir misyon yükleyemediğinden işini tarihle halleder. Böyle bir şovenizmin gelişmesi için Osmanlı'nın Ermeni-Rum-Süryani katliamları ve İttihat ve Terakki'nin bıraktığı milliyetçi miras uygun bir zemin sunarken, Avrupa'da Versaille Antlaşması'na karşı 1. Paylaşım savaşında yenilenler safında gelişen milliyetçi atmosferin faşizmle taçlanması da uygun dış koşulları oluşturur. Sünni-Türk milletinin oluşması için tüm diğer etnisitelerin, inançların zorla asimile edilmesi devlet politikası olarak benimsenir. 1935'de İ. İnönü'nün Atatürk'ün talimatıyla hazırladığı Şark Seyahati Raporu ve Dersim Kanunu, "Güneş Dil Teorisiyle" varlıkları zaten inkar edilmiş olan Kürtlerin pratikçe nasıl asimile edileceklerini anlatır. Kimilerini iddiasına göre Cumhuriyet 1925 Şeyh Sait isyanı üzerine Kürtlere karşı inkârcı tavra girmiştir. Ne bu isyan hakkında anlatılanlar, ne de bu iddia gerçeklik taşır. Durumun öyle olmadığını devlet belgeleri apaçık ortaya koyar. İsmet paşa sıkıyönetimin ilan edilmesini bu "isyan"dan önce ister ve bu isyan da gelir bu isteğin haklı temeli olarak Paşa'nın önüne düşer. Bu meselenin iyi araştırılması gerekiyor. İsyani denilen şeylerin provokasyon olduğuna ilişkin çok miktarda malzeme birikmiş bulunmaktadır. Dersim İsyani denilen şeyde de aynı durumu görürüz. Dersim Kanunu söz konusu isyandan iki yıl önce çıkarılır. Özerklik vaadedilen Kürtler

1923'ten itibaren tam bir inkar politikasıyla yüz yüze geldikleri gibi bir anlamda katletmeye bahane olmak üzere fiilen de provokasyonlarla isyana zorlanırlar.

Osmanlı Devleti'ni yerine Türkiye Cumhuriyetini geçirenler onun kirli mirasından kendilerini kurtarmak yerine devralmayı tercih etmişlerdir. Ermeni, Süryani, Rum katliamları, söz verilmiş olmasına rağmen Cumhuriyet tarafından takibata uğratılmadığı gibi, mübadele, zorla asimilasyon, anavatanda Türkçe konuş kampanyaları (bin yıllardır Anadolu'da yaşamış insanlara sokaklarda anadillerini konuşmayı yasaklayacak düzeyde bir fanatizm), Varlık Vergisi, 6-7 Eylül pogromu, Kıbrıs olayları (1964), Kıbrıs'ın işgali gibi vesilelerle T.C. toprakları dahilinde Türk'ten başka bir etnisitenin varlığına tahammül edilmeyeceği gösterilmiştir. Bu tam boy bir ırkçılıktır. Kemalizm'i bir protofaşizm olarak nitelediğimizde bunu bazıları ağır bulabilir ama bunların yapılmasına yol açan bir rejimin başka terimlerle nitelenebilmesi olanaklı görünmüyor. Bu yapılanlara söylediğimiz çerçevede yaklaşmayı engelleyecek bir mantık biçimi Hitler ve Musolini'yi de faşist olmaktan kurtarabilir.

Bugün Kürtlere karşı alınan uzlaşmaz, katliamcı, soykırımcı tutum Kemalizm'den tevarüs eden mirastır. Sınıf zıtlıklarının yanında, Demokrasinin katledilmesinin, sınıf zıtlıklarına dayalı nedenlerinin yanında en belli başlı nedenlerinden birini ve demokrasi düşmanlığının ideolojik gerekçelerini oluşturan bu bölünme paranoyası başta Kürtler olmak üzere tüm milliyetlere ve tabi onlar üzerinden yaratılan terörle Türklere de dayatılan totaliter rejimin

11- Şimdi sırayla okuyacağım kelimelerin kendi dünya görüşünüz doğrultusunda size ilk çağrıştırdığı kelimeyi söyler misiniz?

Türk Devrimi ya da Kemalizm: Serpuş ihtilali-şovenizm

Mustafa Kemal Atatürk: Totaliter modernist

Altı Ok: Protofaşizm

İstiklal Marşı: Ankara'nın sabah soğuğu

Cumhuriyet : Demokratik olabilseydi

Sosyalizm: Dayanışma

Sol: Ezilenden yana duruş

3.3. AYDIN ÇUBUKÇU: THKO- TDKP

THKO ve TDKP liderlerinden Aydın Çubukçu ile 7 Mart 2012 tarihinde yapılan görüşme.

A. Ş: Öncelikle görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Kısaca sizi tanıyarak başlayalım isterseniz.

A. Ç : 1947 Sivas doğumluyum. Sivas Lisesi'ni bitirdikten sonra Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne bağlı Basın Yayın Yüksek Okulu'nda okudum. Sosyalizmle tanışmam TİP'in 1963 yılında kurulmasından hemen sonraları bu partiye olan ilgimden dolayı okuduğum dergilerle oldu. Daha sonra üniversiteye girince Fikir Kulüpleri Federasyonu adıyla örgütlenen genç sosyalistlerin arasına katıldım. 1969'da Dev-Genç adını aldığı kongrede Dev-Genç'in genel yönetim kurulu üyesiydim. Daha sonra silahlı eylemler dolayısıyla 1972'de cezaevine girdim ve 19 sene hapis yattıktan sonra 1991 de çıktım. şimdi evrensel kültür dergisinin ve hayat tv nin genel yayın yönetmenliğini yapıyorum. 5 tane kitabım var. "Mantık ve Diyalektik", "Kültür ve Politika", "Bizim 68" bunlardan üçüdür.

A.Ş: Türkiye'de sosyalizmin tarihini düşündüğümüzde 1970'lere kalan ideolojik kültürel siyasal birikimi nasıl değerlendirebiliriz. TKP ve TİP örnekleriyle birlikte ele alırsak...

A.Ç: Aslında çok fazla bir miras kaldığını ya da bunun bize, 68 gençliğine ulaştığını söylemek çok mümkün değil. Ancak TKP'nin yurt dışında örgütlenmiş olması, merkezinin yurtdışında olması, ve çok uzun zamandan başlayarak Türkiye'deki faaliyetlerini açık bir biçimde askıya almış olmasından dolayı bize ulaşmış bize bir örgütsel dokümandan söz etmek mümkün değil . 1965 66 yılında itibaren TİP'in kuruluşundan sonra TKP'nin kimi kadroları legal alanda kendilerini göstermeye başladı ve Marksizm'in temel klasiklerin çevrilmeye başlaması da o yıllarda oldu. Bunlar daha çok güncel ihtiyaçlara cevap verecek, sadeleştirilmiş basitleştirilmiş kitaplardı. Mesela işte Engels in bir kitabı, sanıyorum ki Anti Dühring'in çok çok kısa bir özeti yayınlanmıştı. Manifesto (Komünist Partisi Manifestosu) ancak 1968-

69 yılında yayınlandı. Lenin'in Ne Yapmalı ve İki Taktik eserleri öncelikli olarak yayımlandı. Ancak bugünden bakınca onların çevirilerinin oldukça çarpıtılmış yanlış yapılmış çeviriler olduğunu görebiliyoruz. Mesela sınıf mücadelesi kavramı yerine halk savaşı kullanılmıştı. Mao Zedung çevrilmeye başlandı. Sonuçta Kapital'in çevrilmesi 70'lere gelemeden hemen öncedir. Çevrilmeye çalışılması daha doğrusu. Çünkü bir kaç kitap halinde, birinci cildin bir kaç bölümü yayınlandı ve durdu. Bunun yanı sıra Türkiye'nin kendine özgü koşulları hakkında Marksist bir tahlil veya Komünist Partisi'nin ülkeyi nasıl değerlendirdiğine dair bir belge bir propaganda yoktu. Netice olarak İşte Amerika'ya bağımlılık ve yoksulluk üzerinden yapılan bir propaganda vardı. Sınıflardan söz etmektense yoksullar ve zenginler diye bölünmüş bir ülke üzerinden yapılıyordu bu propagandalar. Kabaca şöylece baktığımızda hem Marksist klasiklerin çevrilmesi Türkçeye kazandırılması bakımından oldukça geri bir düzeydeydik hem de Türkiye'nin ve dünyanın tahlilinde temel bir Marksist kıstas olan sınıf esasından uzak çözümler egemendi. Bu durumda Dünya'nın son derece hareketli olduğu bir zamanda, bir yandan Vietnam Savaşı bir yandan eski sömürgelerde Asya Afrika ve Latin Amerika'da sürdürülen ulusal bağımsızlık ve devrim mücadeleleri, gerilla savaşları ve halk savaşları. Diğer yandan Avrupa'yı ve Amerika'yı sarmış bulundan gençlik hareketi. Bizim ülkemizin kendi içinde meydana gelen gençlik hareketi bir arayış ortamı yarattı. Yani "ne için ve nasıl mücadele edilmelidir?" sorusuna cevap ararken bulduğumuz bazı şeyler vardı. Bunlar nelerdi? Birincisi "Sovyetler Birliği'nde sosyalizm bizim istediğimiz sosyalizm değildir. Orada bir geriye dönüş vardır" diye düşünüyorduk hatta. Genel olarak Dev-Genç kitlesi Sovyetler Birliği'ndeki sosyalizmi beğenmiyordu. Bundan başka bir şey yapılması gerektiği düşüncesi vardı. Aynı akım Avrupa'da da vardır. Yani hem Sovyet sosyalizmine uzak durmak, ama sosyalizmi kurmaya yönelik yeni bir arayış içinde olmak. Bu dönemde işte Mao Zedung etkili olmaya başladı. Hem "halk savaşı" sloganı oldukça cazip geliyordu hem de Kültür Devrimi'nin yankıları Türkiye'ye kadar uzanmıştı. Çok iyi hatırlarım; ODTÜ'de yurt işgalleri sırasında Mimarlık Fakültesi'nin duvarına "Çin yakındır" yazılmıştı. Yani Çin'de olan biten bizi yakından ilgilendiriyordu. Devrim olacaksa oradaki gibi olmalıydı gibi bir düşünce vardı. Latin Amerika'dan gelen rüzgar ayrıca çok etkiliydi. Küba Devrimi, Castro ve Che Guevara'nın temsil ettiği, gerillaya dayanan mücadele biçimi çok büyük sempati topluyordu. Diğer yandan bir başka şey de, çekici, cazip gelen merkez de Ho Şi Minh'in önderliğindeki Vietnam Halk Savaşı idi. Şimdi Sovyetler Birliği

bir kenara bırakıldığında bize sosyalizm için mücadelenin örnekleri olarak kalanlar Vietnam, Asya, Afrika, Latin Amerika gerilla savaşları ve Çin'di. Bunların klasik Marksizm'le olan ilgileri, ilişkileri oldukça farklıdır. Marksizm'i kendi ülkelerine kendi koşullarına göre yorumlamış ve her biri kendi mücadele ihtiyaçlarına göre politik stratejiler, taktikler üretmiş olan partilerdi, mihraklardı bunlar. Ama dolayısıyla belki onlara Marksizm'in temellerini kavrayarak sonra kendi ülkeleri için modeller geliştirmişlerken biz Marksizm'i henüz tam kavramadan onların modellerini taklit etmek gibi bir durumla karşı karşıya kaldık. Bu da tam gerçekleşemedi. Çünkü 68-69'dan itibaren başlayan hareket 71'de en sert mücadele biçimlerine silahlı mücadele biçimlerine ve silahlı örgütlere doğru evrildi. Bu arada teoriyi, politikayı, uluslararası sınıf mücadelelerinin deneyimlerini vs. bir miras devralmış olmamaktan dolayı da oldukça zayıf düzeyde kavramış genç öğrenci önderleri, çok büyük iddialarla ortaya çıkan örgütlerin başına geçtiler. Aslında ortam bakımında düşünüldüğünde bunu dünya çapında bir özellik olduğun söyleyebiliriz. Yani öğrenci hareketi içinde çıkan ve her şeyin artık kendisiyle başladığı düşüncesinin artık çok yakın duran, böyle düşünmek zorunda kalmış olan genç önderler, Japonya'da Almanya'da, İtalya'da Fransa'da ve Türkiye'de benzer şekilde ortaya çıktılar. Ama diğer ülkelerdeki bir süre içinde sönerlerken Türkiye'de etkileri günümüze kadar gelen sonuçlar doğurdu. 70'lerde belli başlı önderlerinin öldürülmesinden sonra geriye kalanlar hem hareketin kitleselleşmesi geniş kitlelerde yankı bulması, hem de eski mücadele biçimlerinin tekrarlanamaz olduğu bir ortamda buldular kendilerini. Yani hareket genişliyor ama eski cevaplar yeni soruları yanıtlamıyor. Böylece hem THKP-C içinde Mahir Çayan geleneğini devam ettirenler içinde, hem THKO içinde bir arayış ve özeleştirici süreci başladı. Bir yerde hata yapılmıştı. Nerede yapıldığını bulmak gerekiyordu. Mesela THKO'dan kalan kadrolar iki temel konuda geçmişi eleştirmeye başladılar. Bir partisiz olmak, parti fikrinden uzak olmak. Sınıf mücadelesi fikrinden uzak olmanın da bir ifadesiydi bu. İkincisi gerilla mücadelesinin silahlı mücadelenin başka araçlarla desteklenmeksizin, başka mücadele biçimleriyle desteklenmeksizin başlatılmış olması yani. Yani biri askeri anlamda bir taktik tartışmasıydı. Diğerisi ise köklü siyasi anlamda örgütlenme üzerine bir özeleştiriydi. Benzer şeyleri Mahir Çayan geleneğinden gelen Kurtuluş olarak ayrılmış olan grupta da yaşandı. Onlar da bir parti meselesini tartışmaya başladılar ve işçi sınıfıyla birleşmek işçi sınıfı mücadelesinin içinde yer almak.

A.Ş: Kurtuluş bunu “gençlikten işçi sınıfına doğru yönelmek” olarak ifade ediyor.

A.Ç: Evet. Topyekün şöyle söyleyebiliriz. 71’den sonra daha doğrusu 72’yi bir eksen alalım. Kızıldere de ölenler en son noktayı koymuşlardır. En son Deniz’ler asıldı. Toplam olarak bakıldığında eski önderleri kaybettikten sonra askeri darbeye içine girilen süreçte Türkiye genç solu işçi sınıfını keşfetmeye doğru yöneldi. Aslında bunu 15-16 haziran 1970 sendika mücadelesinde belirtleri ortaya çıkmıştı. Yani işçi sınıfı “ben buradayım” demişti ve gençlik gözünü oraya çevirmişti. Ama darbeden önce uyanamadı. Daha doğrusu öyle bir şey olmadı. İstanbul’daki Dev-Genç kadrolar o harekete katıldılar. Onun içinde yer aldılar. Ama bir yabancı olarak içindeydiler. Sırrı Öztürk 15-16 haziran döneminin belgelerini yayımlamıştır. MİT’in kaydettiği telefon konuşmaları vardır. Gençlerin kendi aralarındaki konuşmaları içeren. Büyük bir şaşkınlık hatta panik içindedirler. Bir ayaklanmayla karşılaşmış olmaktan dolayı şaşırılmışlardır. Ne yapacaklarını bilemezler. Bunların aşılması isteği aslında her birinin son derece samimi sosyalistler, samimi devrimciler olmasından dolayı kendi geçmişlerine eleştirel tarzda bakabilmelerini kolaylaştırdı. Yani “devrim istiyorsak bunu doğru dürüst bir sınıfa dayanarak veya bir sınıfın öncülüğünde, yani bir sosyal bir güçle birlikte yapmamız gerekir” düşüncesi geldi. Peki bunu destekleyen bir şey daha vardı. 1971’de ordu içinden beklenen devrimci cunta yenilgiye uğramıştı ve artık tepeden gelme bir sosyalizm, tepeden gelme bir toplumsal dönüşüm beklentisi de o bakımdan sona ermişti. O dönem bu bakımdan olumlu bir gelişmeye yol açmıştır. Yani solun işçi sınıfının yoksul köylülüğe sınıf hareketine bakmasını kolaylaştırmıştır. Eğer o hala devam ediyor olsaydı, diyelim Doğan Avcıoğlu Hareketi yenilgiye uğramamış olsaydı, tasfiye edilmemiş olsaydı, sol içinde bu kadar berrak ve topyekün bir sınıfa yönelik olmazdı. Aynı dönemde cezaevlerindeki daha çok örgütlerin mahkemelerde yapacağı savunmaların hazırlanışı sırasında yapılan araştırmalar, incelemeler, eleştiriler giderek Türkiye’nin temel gerçekleri hakkında bilgi edinilmesini de sağladı.

A.Ş: Burada bahsettiğiniz darbecilik fikrinin kırılmaya uğramış olması ciddi bir önemde. Bu noktada Kemalizm’in de sosyalist sol içinde bir kırılmaya uğradığı bir an diyebilir miyiz? Buradan ele alarak 60’lardan itibaren gençlik

hareketine Kemalizm'in yansımaları ve bunun hangi noktalarda kırılmaya başladığı ile ilgili tespitleriniz var mı?

A.Ç: Geleneksel olarak zaten Türkiye'de TKP Kemalizm'in en ağır darbelerini yemiş olmasına rağmen Sovyetler Birliği ile Kemalist hükümet arasındaki ilişkilerin hep iyi düzeyde olmasının etkisiyle Sovyetler Birliği ulusal kurtuluş savaşına, emperyalizme karşı vurulmuş bir darbe olarak nitelemesi, dolayısıyla, yardım etmiş olması, dolayısıyla hep iyi ilişkiler sürdürmüştür ve bu TKP'ye yansımıştır. TKP bütün Kemalist rejim boyunca hem şahıs olarak Mustafa Kemal'i hem de rejimi çeşitli tehlikelere karşı savunmuştur. Mesela Kürt İsyanları konusunda tereddütsüz bir destek vermiştir. feodaliteye ve emperyalizm karşı bir mücadele olarak değerlendirmiş ve desteklemiştir. Çok cılız olarak işçi haklarını dile getirmiştir. Ama buna rağmen TKP sürekli yasaklanmaktan, kadroları sürekli kovalanmaktan hapse atılmaktan da kurtulamamıştır. Buna rağmen Mustafa Kemal'in desteklenmesi milli kurtuluş savaşına abartılmış bir değer biçilmesi, şüphesiz antiemperyalizm önemli bir özellikti. Bu, bugün de hala değerlendirilmelidir. Ama bunun doğrudan doğruya sosyalizmi yine aynı milli mücadeleyi vermiş olan kadrolar eliyle sosyalizme evriltilebileceği eğer ikna edilirlse eğer birtakım şeyleri öğrenirlse götürülebilecekleri yolunda çok safça bir iyi niyet vardır. Bu iyi niyet politikaya dönüştürülmüştür ve nesiller boyu bize kadar gelmiştir. 71 darbesinden sonra biraz öncesinden başlayan tartışmalar belli bir düzey kazanmaya başlamıştır. Dediğim gibi cezaevinde zorunlu olarak kendi savunmaları hazırlamaya girişmiş olan genç devrimci aydınlar Türkiye'nin temel gerçekleriyle yüz yüze geldikçe Kemalizm'in de eleştirilmesi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. 1923-38 arasındaki dönemin yalnızca okul kitaplarının bize öğrettiği Atatürk Devrimleri'nden ibaret olmadığı, yani yalnızca cumhuriyetin inşa edilmesi ve devrimler gibi hep ileri hamlelerden oluşan bir süreç olmadığı, bunu içinde isyanlara, işçi sınıfına, köylülüğe karşı azınlıklara karşı yapılan zulmün de bulunduğu görüldükçe, rejimi bir bütün olarak ilerici olarak nitelemekten adım adım vazgeçilmeye başlandı. Mahir Çayan'ın ölmeden çok kısa bir süre önce yazdığı yazılarında bile Kemalist rejimi bir bütün olarak ilerici bir hamle halinde değerlendirdiğini görüyoruz. Mesela 1950 seçimlerini bir karşı devrim, Demokrat Parti'nin iktidarı ele geçirmesi, İnönü'nün iktidardan uzaklaştırılmasını bir karşı devrim olarak nitelemiştir. Bunun uzunca bir süre devam etti. Onun etkileri ama gittikçe daha berrak bakmak, yani o dönemin siyasal ilişkileri

içindeki karmaşık yapıyı görmek ve ayıplamak. Bir yandan dışımızda olup bitenler, yani işte Kemalizm'in ne olduğuna dair bir şeyleri işkencede öğreniyorsun sen. Adam seni Kemalizm adına dövüyor. Orada biraz uyanıyorsun. Bir şeyler farklı galiba demeye başlıyorsun. Ama bir yandan da kendi içinde bir siyaset inşa etmeye çalıştığında, bir sınıf siyaseti inşa etmeye çalıştığında, geçmişe de sınıf ilişkileri açısından baktığında yoksul köylülük işçi sınıfı ve devlette temsilini bulan burjuvazi. Burjuvazinin giderek tekelci hale gelmesi. Emperyalizmle ilişkiler vs. pek çok konuyu bir arada düşünmeye başlayınca Kemalizm hakkında da düşünceler berraklaşmaya daha doğrusu değişmeye başladı. TKP'nin mirası bu bakımdan oldukça ağır bir yük olarak genç devrimcilerin üzerinde kalmıştır. Bu ağırlığı ama daha da attıran Doğan Avcıoğlu ekibinin yaptığı çalışmalar, çıkarttığı yayınlar ve çizdiği kendince bir devrim stratejisi ve taktiğidir Buna Mihri Belli'nin de eklenmesiyle Türkiye'de bir milli cephe, devrimci milli cephe kurulması, bu milli cephede de sosyalistlerle Kemalistlerin birlikte (bak ama şöyle değil) işçiler köylüler falan değil. İki farklı yoldan giden ilerici aydınların kimi sosyalist, komünist kimi Kemalist, bunların birleşmesine milli cephe dedik biz. Altı boştu, sosyal tabanı yoktu. Dayandığı tek güç de Avcıoğlu'nun deyimiyle asker-sivil-aydın zümre idi.

A.Ş: Biraz THKO özeline girersek; THKO'ya baktığımızda ilk dönem savunmaları vs. Burada özellikle Kemalizm'in önemli bir yeri olduğunu görüyoruz. İkinci kurtuluş savaşı gibi bir söylem. Fakat 74'lerden itibaren TDKP'nin kurulma süreciyle birlikte Kemalizm'e bakışta da belli farklılıklar başlıyor. Bu sadece THKO geleneğinde has bir durum da değil aslında. Bu bağlamda öğrenmek istediğimiz, bu kırılmanın nedenleri; birincisi hangi noktalarda gerçekleşti? İkincisi nedenleri neydi? Hem ideolojik hem pratik olarak 80'lere doğru hangi dönüşümler yaşandı?

A.Ç.: Kemalizm'e karşı eleştirel tutumun gelişmesinde iki temel kaynaktan söz edebiliriz Birincisi Doktor Hikmet Kıvılcımlı'nın çok önceden başlattığı ama hep kendisinin bile sakladığı bir Kemalizm eleştirisinin ortalıkta dolaşmaya başlaması. TKP içinde böyle bir tartışmanın varlığını bize bildirdi. Aynı süre içinde İbrahim Kaypakkaya'nın çok farklı yani genel olarak sol içinde yer alan teorisyenlerden, yani

Mihri Belli ya da Aydınlık geleneğinden gelen teorisyenlerden çok farklı değerlendirmeleri yayılmaya başladı. Bugünden bakınca o koşullarda ve o düşünsel hegemonya ortamında Kemalizm'in baskın olduğu düşünsel hegemonya ortamında Kaypakkay'nın bu eleştiriler yazmış olması gerçekten şaşkınlık vericidir. Çok ileridir ve serttir. Hiç bir şekilde uzlaşmaya imkan vermeyen ve onun dışında kalanların kafasında temel bir ittifak argümanı olarak şekil bulmuş olan Kemalizm tanımını altüst eden parçalayan ve sıfır işe yarar hale getiren, işe yaramaz hale getiren çözümler yapmıştı. Bunlar bütün sol içinde tartışıldı. Yani sadece TKP-ML-TİKKO geleneğinden gelen, onun izini süren Kaypakkaya'nın örgütünü devam ettirmek isteyenler değil Dev-Yol'cusu da Kurtuluş'çusu da Halkın Kurtuluşçusu'da herkes Kaypakkaya'nın tezlerini tartışmaya başladı. Bu öğretici olmuştur. Bu teorik zemin yani Kıvılcımlı'nın başlattığı ama sonra kendisinin küllendirdiği eleştiriler esas olarak "Yol" eseri içinde aslında çok da uzun bir bölüm değildir. Bir de ihtiyat kuvvet şark, milliyet meselesi" adlı kitabında yaptığı tahlillerdir. Kemalist faşist diktatörlük terimini kullanır bu o güne kadar üstü örtülmüş bir terimdir. Çünkü kendisi de o keskinlikten rahatsız olup galiba bırakmıştır. Fakat doğru bir tanımlama olduğunu sonradan görülebilecektir. özellikle Kürt isyanları sırasında ortaya çıkan uygulamalar, ardından Ermeni Rum Yahudi azınlıklara karşı takınılan tutumda belli bir ırkçılık, ırkçı milliyetçilik, şovenizm, bütün bunların bulunduğu ve bütün bu yapılanların bir tekelci burjuvazi yaratmaya, var olan tekelci burjuvaziye güçlendirmeye yönelik uygulamalar olduğu sermayenin olağanüstü ekonomi dışı yollardan birikimini kışkırtan bir siyaset olduğu anlaşılabilir, görülebiliyordu artık. Teorik yan böyle gelişti. Demin dediğim gibi hapishanelerde "Türkiye nedir? nerede yaşıyoruz ? ne yapacağız?" sorularına cevap ararken herkesin araştırdığı ve Doğan Avcıoğlu'nun tezlerinin dışında da bir şeyler söylenebileceğine dair bir şeyler bulunduğu ortamda, Kemalizm artık ilişkinin koparılması gereken bir kök olarak görülmeye başladı. THKO'nun dediğim gibi savunmalarında görülen şey en uç noktaya vardırılmış bir Kemalizm'dir. Sosyalizm ya da Marksizm değildir. Elbette Marksizm'i isteyen ama bunu ne olduğunu çok da kafasında tamamlamamış olan bir gençlik örgütünün yaptığı değerlendirmelerdir ve mahkemeyi Mustafa Kemal'in millici devrimci yoluna çağırın bütün orduyu buradan bakmaya çağırın ve kendisini orada konumlandıran bir savunmadır. antiemperyalizmin sınırlarını da buradan çizmiştir. Mücadeleyi buradan yürütmeyi önemsemiştir. Ve sanıldığı gibi şöyle değil: Orada bir noktaya dikkat etmek lazım. Yani Deniz Gezmiş ve arkadaşları

Kemalizm'e sığınarak kelleyi kurtarabilecekleri düşüncesinde değillerdi. Öyle bir şey yoktu. Tamamen samimi bir yakınlık vardır. En yüksek devrimcilik nasıl yapılabiliyorsa onu yapmaya çalışmışlardır.

Kemalizm'le hesaplaşmanın ikinci kaynağı doğrudan doğruya Türkiye'de 70'lerden sonra gelişen Kürt hareketinin etkisidir. Kürtler, Kürt devrimciler Türkiye Cumhuriyeti'ni bir sömürgeci devlet olduğunu, kendilerinin de sömürge olduğunu oldukça geniş bir biçimde kabul ederek ayrı örgütlenme fikrini ileri sürdüler. Ayrı örgütlenme ayrı mücadele tartışmayı o boyutlara getirdi ki Türk devrimcilerle, Türk kökenli devrimciler diyelim burada neyin yanlış, kendilerinin mi, yoksa onların mı yanlış olduğu sorusunu irdelerken yine hesaplaşmak zorunda oldukları Kemalizm'le karşı karşıya geldiler. Çünkü Kürt devrimciler Türkiye hakkındaki kendi değerlendirmelerine yönelik eleştirileri örneğin "Türkiye sömürgeci değildir, Kürdistan'da sömürge değildir" dediğiniz zaman "işte bu Kemalizm'dir" diyorlardı ve Türkiyeli devrimciler dönüp "acaba gerçekten Kemalist miyiz? diye düşünmek zorunda kalıyorlardı. Sonra işte Kürt mücadelesinin geçmişine daha derinden ve önyargısız bakma yolunda ilerlendi. Diyelim Koçgiri İsyanı'na, diyelim Şeyh Sait İsyanı'na bütün bunlara Kemalist argümanlarla, kaynaklarla baktığımızda bunların hepsi karşı devrimci hareketler olarak görünür. Ama halkın bir isyan hareketidir ve kaynağı ne olursa olsun binlerce on binlerce yoksul çıplak Kürdü isyana sevk eden şey emperyalizmin kışkırtması olamaz. "Başka bir sebep olmalıdır. O sebep nedir?" diye bakmaya başladığınızda Kemalizm'le farklı bir hesaplaşmak onunla bağlarınızı yeniden düşünmek zorunda kalıyorsunuz.

A.Ş: İsterseniz bir miktar da bu dönemde THKO'nun ve TDKP'nin diğer akımlarla Kemalizm konusunda yaptığı polemiklerden örnekler verebilir misiniz? Ayırt edici yönler nelerdi, nasıl oluştu? 1974'ten sonra bunu bir miktar yayın organlarında izleyebiliyoruz.

A.Ç: THKO'nun daha sonra da TDKP'nin Kemalizm ilgili eleştirel hesaplaşmaya giriştiği temel yazılar "Parti Bayrağı Dergisi'nde "Şefik Hüsnü Eleştirileri" olarak çıktı. Şefik Hüsnü TKP'nin en önemli kadrolarından, en önemli liderlerinden birisidir ve Kemalizm üzerine yazıp çizen ve Kemalizm'in en fazla desteklendiği dönemde TKP'ye başkanlık yapan bir şahsiyettir. Dolayısıyla onunla hesaplaşmak aslında sadece TKP ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kemalist karakteri arasındaki

ilişkiyi tartışmak olarak kalmıyordu. Yani “Türkiye’ye nasıl bakılıyor? Cumhuriyet Devrimi denilen şey hangi noktalarda emperyalizmle ve geçmişten gelen geri üretim ilişkileriyle uzlaşmıştır ve Şefik Hüsnü neleri görmemiştir?” sorusu etrafında dönüyordu. O zaman işte Kemalist Devrim’in bir toprak devrimiyle tamamlanmadıkça halka karşı bir hal alacağı tespiti vardı Stalin’in. Bu tespitten yola çıkarak toprak devrimi de yapılmadığına göre gerici bir hal almasının mantıksal olarak nasıl anlaşılması gerektiğini sorguladık. Yani Şefik Hüsnü’den yola çıkarak Stalin’in eleştirisine, değerlendirmesine oradan tekrar dönerek Kemalist Türkiye’nin çözmediği, çözmek istemediği ya da sorun olarak görmediği durumları ve problemleri ortaya koydu. Ha emperyalizmle olan ilişkiler: Türkiye 1923 İzmir İktisat Kongresi’nin kararları, orada işçiler adına konuşanların dahi hükümet yanlısı olarak seçilmiş olmaları, tüccarın sanayicinin çeşitli toprak sahiplerinin vs.’nin görüşleri bütün bunların nasıl bir ekonomiyi özledikleri ve Kemalizm’in buna nasıl bir biçim verdiği konusu Stalin’in bu değerlendirmesiyle birleşince ortaya çıkan manzara öyle hiç de bizim alışıla gelmiş tarzda tanımladığımız devrimci Kemalist Dönem kavramına uymadığını gösteriyordu. Yani Şefik Hüsnü eleştirileri hem TKP’nin bir eleştirisi, Kemalizm’le olan ilişkilerine yönelik bir eleştiri hem de Kemalizm’in Türkiye’de uyguladığı ekonomi politiğin değerlendirilmesi bakımından önemli bir fırsat olmuştu ve TDKP buradan yol alarak gitti. Temel kaynağı TKP’nin Kemalizm karşısındaki tutumunun eleştirisidir. Kendi tezlerini, görüşlerini de bu eleştirinin üzerinde şekillendirmiştir.

A.Ş: İsterseniz bu dönemde Türk Devrimi’yle ilgili belli simgeler, diyelim ki altı ok tek parti dönemi, sınıfların tahlili, toprak devrimi gibi konularda kısaca neler düşünüyordu TDKP. Tabi bunları bir miktar yayın organlarından izledik ancak ilk elden sizin de aktaracaklarımız önemli diye düşünüyorum.

A. Ç: Şöyle: Sosyo-ekonomik yapı hakkında çok şematik olarak “Türkiye yarı-sömürge yarı feodal bir ülkedir” diyordu. Buna bağlı olarak da yürütülmesi gereken mücadele biçimi kırlardan şehirlere proletaryanın önderliğinde genişleyecek bir halk savaşı olacağını söylüyordu. Bütün ilkelliğine rağmen proletaryanın önderliğinde kırlardan şehirlere doğru gelişen, halk savaşı yoluyla devrim kazanılacaktır. Bu şablondur ve bu şablonu aslında kullanmayan hareket yoktur. Kurtuluş akımı biraz bunun dışına çıkmıştı ve sosyalist devrim demeye başlamıştı. Dev-Yol, aynı

kaynaktan gelmelerine rağmen Mahir Çayan'ın da katıldığı bu tespiti tekrarlamaya devam ediyordu. Bu, şöyle bir acayip diyeyim, acayip bir mantığa da dayanıyordu. “Halk savaşı”nı savunanlar devrimcidir, ayaklanmayı savunanlar, şehirlerde bu işin biteceğini söyleyenler revizyonistlerdir” diye bugünden bakıldığında çocukça diyebileceğimiz bir keskinleştirme vardı. Genel olarak önce buradan ikiye bölünmüştü. Yani halk savaşını savunanlar, Yani Dev-Genç geleneğinden gelenler THKO'su THKP-C'si ve onun alt biçimleri. Diğer yandan da TKP-TİP geleneğinden gelenler “işçi sınıfı şehirler ve parlamento” diyenler. “Parlamento mu silahlı mücadele mi?” ayrımı belli başlı bir “devrimci ya da değil” ayrımını kesinleştiren bir şeydi. O zaman yine ikiye ayrılıyordu. Daha doğrusu gruplaşma şekil kazanıyordu. “Ayaklanma diyenler parlamentocu, halk savaşı diyenler de savaşçı”. Yani “parlamento dışı devrimcilik halk savaşı, işçi sınıfı ve ayaklanma diyenler parlamentocu”. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir saçmalık yaşanmış mıdır bilmiyorum. Ama biz bunu uzun zaman ve çok acı biçimde yaşadık gerçekten. Körleştirici ve birbirine karşı düşmanlaştırıcı, manasız bir ayrımdı. Ama bu, çok etkili oldu. Solun bütün aşamalarının birbirleriyle ilişkilerini belirleyen böyle bir saçmalığı yaşadık doğrusu. Oysa dünyanın her yerinde parlamenter mücadeleyle çeşitli diğer mücadele biçimlerini birleştiren, yerine göre onu ya da bunu uygulayan bir tarz vardı. Ayaklanma ile halk savaşı arasında nasıl bir karşıtlık kuruyorsun? Niye kuruyorsun? Revizyonist dediğin insan niçin ayaklansın niye gelmiyor bu? Değil mi yani? “İşçi sınıfını ayaklandırarak devrim yapmak istiyorum” diyor adam sana. Sen diyorsun ki “revizyonistsin sen”. Bırak devrim yapsın. Saçmalıktı yani kısaca.

CHP konusunda özellikle bizim 68 hareketine karşı İnönü açık tavır alıncaya kadar sosyalistlerin ancak bir kısmını rakibiydi. TİP'lilerin. Çünkü seçime giriyorlardı ve CHP tabanından oy almaya çalışıyorlardı. Onlar daha eleştirel davranıyorlardı CHP'ye karşı. Ama gençlik hareketi İsmet Paşa'yı Atatürk'ün bir devam olarak yani o radikal küçük burjuva devrimciliğinin temsilcilerinden birisi olarak görüyor ve çok da eleştirmiyorlardı. ne zaman ki İnönü boykotlara, okul işgallerine, Amerikalılar'a karşı şiddet hareketlerine muhalefet etmeye başladı. Onları eleştirmeye başladığı zaman İsmet Paşa ile aramıza soğukluk girdi. “Niye bizi eleştiriyor.” diye küstük daha doğrusu. Ama CHP cumhuriyeti kuran, devrimi yapan, Milli Kurtuluş Savaşı'nı yapan parti olarak, bir de babalarımız çok büyük bir çoğunlukla CHP'li adamlar oldukları için öyle bir ortamdan yetişerek gelmiş

çocuklar olduğumuz için CHP'ye hiç bir zaman antipati duymadık. İnönü'nün harekete çok sert biçimde karşı çıkmasına kadar. Ondan sonra da zaten Dev-Genç ağır bir kitle tabanı kaybına uğramaya başladı. Yani İnönü'nün etkisi gençlikle Dev-Genç arasındaki o çok sıkı, on binlerle ifade edilen bağları koparmaya başladı. Etkili oldu yani. O etki oldu. Cumhuriyetin İlkeleri olarak ileri sürülen 6 ok vs. nin eleştirilmesi oldukça yenidir. Neredeyse 80 sonrasını beklemiştir sol böyle birşeyi yapmak için. Yani TKP geleneğinden zaten gelmezdi bu. Dev-Genç geleneğinden gelenler de İbrahim Kaypakkaya hariç bu konuya kafa yormamışlardı. 80'den sonra yani Türk İslam sentezi, cumhuriyet, Atatürk ilke ve İnkılapları vs. çok fazla Kenan Evren tarafından kullanılınca bunların eleştirilmesi, üzerine düşünülmesi konusunda şeyler 80'den sonra başladı aslında.

A.Ş: Genel olarak isterseniz bir miktar tarihselliği içinde Kürt sorununa bakışı ele alırsak neler söylenebilir? Kemalizm ve Kürt sorunu ilişkisi bağlamında hareketinizin temel görüşleri nelerdi?

A.Ç.: Kürt sorunu konusunda THKO'nun en ileri noktası Deniz Gezmiş'in idam sehpası altında söylediği sözlerdir. Yani yaşasın Türk ve Kürt halklarının bağımsızlık mücadelesi" demiştir. Orada da eksen olarak emperyalizm vardı ve emperyalizme karşı birlikte mücadele esas olarak kastedilmiştir. Ama Kürtlerin varlığını kabul etmek yani Kürt halkının da mücadele edeceğini söylemek Dev-Genç'in geleneğinde yoktur. Mesela Kürt gençler "Devrimci Doğu Kültür Ocakları"nı Dev-Genç içinde erimemek için kurmuşlardır. Genellikle TİP'e daha yakındırlar. Ama Dev-Genç'le hep mesafeli olmuşlardır. Kemalizm ve milli bağımsızlık meselesinden dolayı. Deniz Gezmiş farklı bir ilişki geliştirmeye çalışıyordu. Yani İstanbul'daki Devrimci Öğrenci Birliği ile Anakara merkezli Dev-Genç arasında böyle bir fark biraz Deniz'in kişiliğinden kaynaklanan bir farktı. O daha çok Kürt öğrencilerle çok iyi ilişkiler geliştirmişti ve arkadaşları arasında da, THKO kadroları arasında da o ilişkilerden gelmek üzere Kürt devrimciler vardı. Mesela Mahir Çayan'ın etrafında yoktur Kürt devrimci. Ama Deniz'in kadroları içinde vardır. Fakat bu Kürt meselesine bakıştan dolayı değil Kürt duyarlılığını yakalamış olmaktan gelen bir şeydi. Sonraki gelişmeler bu ilişkilerin Diyarbakır, Gaziantep, Adıyaman, Tunceli gibi yerlerden gelen gençlerin THKO içindeki etkisi artmaya başladıkça biraz daha farklı bakılmaya başlanmıştır. Yani onların anlattıkları, anne babalarından

duydıkları, dillerinin kültürlerinin tümüyle bize farklılık gösteriyor olması, örgüt içinde bir etki yaratmıştır ve Kürt meselesi THKO içinde nispeten diğerlerine göre erken tartışılmıştır. Gündeme alınmıştır. “Yoldaş” diye bir illegal dergileri vardı THKO’nun. Bir de bunun Kürtçesi “Heval” vardı. Yani Türkiye sol hareketi içinde sanıyorum ilktir. Başka yani illegal iki dilde dergi çıkarma, THKO ile birlikte olmuştur. Bu da doğrudan doğruya gerçekten önder kadrolar içinde Kürt kökenli devrimcilerin bulunmasıyla da ilgilidir. Daha serbest tartışmak yani Kürt meseleyle ilgili önyargılardan daha kolay kurtulmak da böyle mümkün olmuştur, onların etkisiyle. Ama sorunun nasıl çözüleceği yine ancak 70’lerin sonuna doğru, 77-78’de netleşmeye başlamıştır. Yani “ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesi”yle Kürt sorunu arasında ilişkiler kurmak, Kürt sorununu bir bölge sorunu olarak görmek, Kürtlerin ayrı bir tarihe ve ayrı sosyal gelişme özelliklerine sahip olduğunu tespit etmek gibi pek çok şey gecikmiş olarak o dönemde ortaya çıktı.

A.Ş: Çok teşekkür ederim. Son olarak sırayla okuyacağım kelimelerin size birer kelime veya cümle ile size ilk hatırlattığı şeyi söylemenizi rica edeceğim.

-Türk Devrimi ya da Kemalizm : Ağır yük

-Mustafa Kemal Atatürk: Bütün Türk tarihi içinde Fatih’ten sonra gelen gerçekten en önemli adamdır. Biri Fatih’se diğeri Atatürk’tür.

Altı ok: Her yerine batar insanın.

İstiklal Marşı: Mehmet Akif Ersoy’a saygıyı asla elden bırakmadan söyleyeyim. Ama dönemin milliyetçiğinin ırkçılığa doğru everilebileceğini dair de bir işarettir.

Cumhuriyet: Diktatörlük.

Sosyalizm : Geleceğimiz

Sol: Karmakarışık.

A: Ş.: Çok teşekkür ederim.

3.4. ERTAN GÜNÇİNER: THKO- TDKP

TDKP Liderlerinden Ertan Günçiner'in sorulara gönderdiği yazılı yanıtlar

Cumhuriyetin ve devrimlerinin, Türkiye Komünist Partisi(1921) ve Türkiye İşçi Partisi deneyimlerini de ele alarak sol hareketle olan tarihsel ilişkilerini hangi bağlamda değerlendirirsiniz?

Cumhuriyet ve onu izleyen dönüşümler, Türkiye'nin modernleşmesine, bütünleşmesine ve uluslaşmasına önemli katkı yapmışlar ve bu katkıyı yaptıkları ölçüde, sol hareketlerin gelişmesi için bir zemin oluşturmuşlardır. Bilindiği gibi kapitalist gelişmenin son derece zayıf olduğu Osmanlı devleti milletler, dinler, mezhepler, cemaatler ve bunların alt bölümlenmeleri temelinde bir araya gelmiş bir 'mozaik' oluşturuyordu. Sistem, bu alt birimlerin oluşturduğu hiyerarşik yapıların Sultan'ın temsil ettiği merkezi otoriteye bağımlılığı temelinde yürüyordu. Kendi içine kapalı küçük geleneksel birimlerden ve onun üzerinde yer alan bürokratik asalak bir aygıttan oluşan bu yapı, kapitalizme özgü modern sınıfların oluşması ve bu sınıfların aralarındaki diğer ayrımları ikinci plana atarak 'sınıfsal' birlikler oluşturmalarının önünde bir engel teşkil ediyordu. Batılı 'oryantalist' bakış açısına göre, bu durum genelde merkezi feodal bir yapının özelliklerini yansıtmaktan çok, 'Doğuya özgü' bir durum olarak görülüyor, dolayısıyla modern sınıfsal yaklaşımların bu toplumlara uygulanamayacağı savunuluyordu.

Cumhuriyet ve onu izleyen dönüşümler, esasta bu bakış açısına karşı bir perspektifle yürütülmüşler ve günümüzde yeniden ağırlık kazanmakta olan oryantalist görüşü çürütmüşlerdir. Bu çabaların uzun vadedeki başarısı tartışılabilir, ancak hem geleneksel İslamcı hem de 'Batıya eklenerek Batılılaşma' yönündeki liberal eğilime karşı daha başarılı bir alternatif oluşturdukları (özellikle sömürgecilğe karşı mücadele eden 'Doğulu' toplumlar açısından) açıktır.

Cumhuriyet dönemi politikalarının Sol açısından değerlendirilmesi iki farklı dönem açısından farklı biçimlerde yapılmıştır.

Bunun için Sol hareketin evrimine kısa bir göz atmakta yarar var:

Türkiye'de Sol hareket, Cumhuriyete kadar daha çok Rumeli (özellikle Selanik) ve İstanbul'da sendikal mücadeleler biçiminde boy göstermişti. Modern bir 'Sosyal Demokrat' hareket yoktu. Ulusal Kurtuluş Savaşında Rusya'da gerçekleşen Ekim Devriminin de etkisiyle İstanbul'da, Bakü'de ve Ankara-Eskişehir hattında 'komünist' gruplar oluşsa da bunlar Ulusal Kurtuluş Savaşını yönetenlerin baskıları ve Sovyetler Birliği'nin oluşmakta olan genç cumhuriyetle kurduğu dostça ilişkiler nedeniyle gelişme imkanı bulamamıştı.

Daha sonra Şefik Hüsnü ve arkadaşları tarafından oluşturulan TKP, özellikle Sovyetler Birliği ile Mustafa Kemal Türkiye'si arasındaki dostluk ve bu dostluğu gözetken Komünist politikaları nedeniyle Cumhuriyetle ilişkisini sürekli bir eleştiri/destek ilişkisi olarak belirledi. Bildiğimiz kadarıyla Komünist'in 7. Kongresini izleyen "Birleşik Cephe" politikasının uygulandığı yıllarda da fiilen faaliyetlerini durdurarak Türkiye'nin Nazi Almanyası'na karşı Sovyetler Birliği ile dayanışmasına destek olmaya yönelik 'legal' bir çizgi izledi.

1945 yılından sonra TKP yeniden organize oldu ve legalleşme çabalarına girdi. Bu çabalar 1946-1951 yılları arasında gerçekleştirilen 'tevkifatlar' zinciriyle son buldu. Bununla da kalmadı, TKP'nin ülkedeki faaliyetleri dumura uğradı. Bu süreç sonunda TKP'de Şefik Hüsnü- Reşat Fuat- Mihri Belli grubunun oluşturduğu "iç TKP" ile İ. Bilen-Z. Başımar grubunun oluşturduğu "Dış TKP" arasında bir ayrışma ortaya çıktı. Ancak bu gruplar arasında Cumhuriyetin ve Kemalizm'in değerlendirilmesi konusunda bir görüş ayrılığı olmadığı biliniyor.

Bu dönemde TKP ve Sol, 2. Dünya Savaşı içinde kurulan Alman yanlısı Saraçoğlu hükümetini Kemalist rejimden sapan "faşist" bir rejim olarak değerlendirdi. 1946 yılındaki "çok partili parlamentarizm" açılımı ise başlangıçta parlamenter demokrasinin kurulması olarak gördü. Ancak daha sonra bu sistemin ürünü olan Demokrat Parti'nin 1950'li yıllarda iktidara gelmesi "anti-Kemalist karşı devrimin başlangıç tarihi" olarak kabul edildi. DP iktidarına son veren 27 Mayıs askeri darbesi ise 'demokratik bir devrim' olarak selamlandı.

1960' yıllarda Türkiye Solu kendini esas olarak TİP içinde geliştirdi ve ifade etti. TİP, TKP geleneğinin "Kemalizm'e destek" çizgisini sürdürdü. Sosyalist mücadele, Milli Kurtuluş Mücadelesi geleneğinin halkçı bir devamı olarak görüldü. Bu arada Yön dergisi gibi 'Sol eğilimli asker-sivil aydınlar' tarafından desteklenen farklı bir eğilim daha ortaya çıktı. TİP'in izlediği "parlamentarist" çizgiye karşın bazı TİP'liler askeri

bir müdahaleyi savunan YÖN/Devrim hareketine destek verdiler. Bu arada TİP'ten dışlanan Mihri Belli grubu da başlangıçta bu çizgi ile bir ittifak oluşturmaya çalıştı. Bu arada TİP içinde ittifak oluşturan Aybar grubu ile Boran-Aren grubu, Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'ya müdahalesine karşı takınılacak tavır konusunda bölündüler. “Dış TKP” ile Boran Grubu yaklaşırken Aybar TİP Genel Başkanlığından ayrılmak zorunda kaldı. Bütün bu gelişmeler sonucunda ülkede parlamenter yoldan sosyalizmi kurmayı savunan Boran/Aren ve Baştımar grubu (TİP/Dış TKP), yine parlamenter yoldan kurulacak Türkiye'ye özgü 'tabandan' bir sosyalizm tasavvur eden Aybarcılar, Milli Demokratik Devrimci Mihri Belli Grubu, Avcıoğlu'nun askeri müdahale ile “kapitalist olmayan yoldan kalkınma” yoluna girmeyi savunan “YÖN/Devrim Grubu” ve “İlerici” çizgideki bir askeri müdahaleyi 'barbarların çürümüş rejimleri devirmesinin günümüzdeki örneği' olarak gören Hikmet Kıvılcımlı'nın görüşlerini savunan “Kıvılcımcılar” gibi gruplar oluştu. Sözü edilen gruplar aralarındaki tüm görüş ayrılıklarına karşın Kemalizm'i ve Cumhuriyet'in 1920 ve 30'lu yıllarda gerçekleştirdiği 'devrimleri' destekliyorlardı.

Türkiye'de Sol'un gelişimi ve Cumhuriyet'e yaklaşımı açısından 1970 yılında yaşanan 15-16 Haziran işçi direnişinin bir “kırılma noktası” oluşturduğu görüşündeyim. 15-16 Haziran işçi direnişinin Sol üzerindeki en büyük etkisi, 1961 Anayasasını yaratmış ve ülkedeki demokratik hareketin gelişmesi için meşru bir zemin sağlamış olan 27 Mayıs benzeri bir “askeri müdahaleye” yönelik beklentilere büyük bir darbe vurmuş olmasıydı. 15-16 Haziran hareketi, o zamana kadar Türkiye'de “rüştünü ispatlamış” bir işçi sınıfı olmadığı yolundaki tartışmaları bitirdi. İşçi hareketinin ardından ilan edilen sıkıyönetimin işçiler ve devrimci gençler üzerinde uyguladığı baskılar, Ordu ile Sermaye arasındaki bağları ve ittifakı açıkça ortaya çıkardı. Bu da, özellikle o zamana kadar Mihri Belli grubunun etkisi altında bulunan 68 hareketine önderlik eden gençlerin büyük bir çoğunluğunun Ordu konusunda daha eleştirel bir tutum benimsemesine ve kendi 'bağımsız/radikal örgütlerini' yaratma yönünde çabalara girişmesine neden oldu.. Türkiye'de daha sonra büyük bir siyasal etki yaratacak olan THKO, THKP/C ve TİİKP ve ondan doğan (TKP-ML) gibi hareketlerin oluşumu 1970 16 Haziranı ile 1971 12 Mart'ı arasındaki döneme denk gelir. Bu “yeni” gruplar, daha önceki kuşağın yönettiği grupları “cuntacı, kuyrukçu, parlamentarist” eğilimlere sahip olmakla eleştirirken Cumhuriyet'in “Kemalist” dönemine karşı da daha eleştirici bir tutum sergilediler. Eleştiriler, daha çok Cumhuriyetin Ulusal Kurtuluş Savaşını başarmış ve siyasal

dönüşümler gerçekleştirmiş olmasına karşın “toprak sorununu çözememiş” olması, emperyalist devletlerle uzlaşması, komünistlere ve Sol hareketlere karşı sindirme ve yıldırma operasyonları uygulaması, Kürt Sorununda asimilasyoncu ve baskıcı bir tavır benimsemesi gibi noktalarda yoğunlaşıyordu. Bunun sonucunda gençler “ulusal kurtuluşçu Mustafa Kemal” ile özellikle 1925 yılından itibaren artan baskı yöntemlerini uygulayan “Cumhuriyetçi diktatörlük rejimi” arasına biri mesafe koydular. Bu eleştirel tutum daha sonra İbrahim Kaypakkaya'nın TİİKP'den ayrılma sürecinde Kemalist yönetimi Cumhuriyet'in kurulmasından itibaren 'komprador burjuvazi ve toprak ağalarının diktatörlüğü' olarak damgalamasına kadar vardı.

-Türkiye’de sosyalizmin tarihini düşündüğümüzde, Türkiye Sosyalist Hareketinin ideolojik geleneğinde size göre cumhuriyet sonrasında 1970’lere kalan bilimsel sosyalist mirasın önemli köşe taşları nelerdir?

Bana göre, Türkiye sosyalist hareketinden 1970’lerde sahneye çıkan ve hızla güçlenen radikal Sol hareketlere teorik bir miras kalmamıştır. 1970’lere kadar Türkiye Sol Hareketinde (Marksist anlamda) bir teorisyen yoktur. Hatta diyebilirim ki, bu hareket içinde yer alanların Hikmet Kıvılcımlı dışında (o da hep bir suskunluk komposundan söz eder) savundukları çizgiyi teorik bir temele oturtma yönünde bir çabaları da yoktur. Behice Boran'ın, Sadun Aren'in, Mihri Belli'nin, M. Ali Aybar'ın sosyalizmle ilgili yazıları genel bir sosyalizm propagandası içerir. Belki bunda o dönemde sosyalizmi savunanların izlediği “legalist” çizgi ve en sıradan bir yazının bile TCK'nın ünlü 141 ve 142. maddeleri gereğince ağır cezalarla cezalandırılması rol oynamıştır. Yurtdışında “Doğu Blokunda” üslenmiş TKP ise daha çok Sovyet politikaları paralelinde konjonktürel politik sorunlarla ilgilenmiştir. Biraz önce de belirttiğim gibi 70’lerde yola koyulan gençler, belli ölçülerde Mihri Belli, Hikmet Kıvılcımlı gibi “eski tüfekler”den ve Doğan Avcıoğlu'nun programatik eseri “Türkiye'nin Düzeni”nden etkilenseler de Marksist klasikleri inceleyerek bu etkilerden hızla arınma çabası içindeydiler; başka bir deyişle bu yeni hareket eskiden bir “kopuş”u amaçlıyordu. Bunun istisnası bir ölçüde PDA/TİİKP hareketidir. O, bir sürekliliği temsil ettiğini savunuyordu.

-Sizin de içinde bulunduğunuz 68 gençlik hareketinin Türkiye’deki en belirgin ideolojik ve siyasal özellikleri nelerdir? Dünya çapında gelişen

hareketleri de dikkate alarak temel amaçları, yönelimleri ve programını belirtir misiniz?

Bence Türkiye'de 68 Hareketi, Avrupa ve ABD gibi ülkelerde başlayan hareketle aynı dönemde ortaya çıksa da onlardan farklı bir içerik taşıyordu. 'Gelişmiş' denilen ülkelerdeki hareketler, kabaca 2. Dünya Savaşının yarattığı sorunları yaşamamış, ancak o savaşın yarattığı soğuk savaş ortamına, Batılı devletlerin sürdürmeye çalıştığı sömürge savaşlarına, ve iletişim alanındaki yeni gelişmelere cevap veremeyen katı bürokratik ve ahlakçı düzenlere karşı genç kuşakların tepkisini ifade ediyordu. Sonuçta da soğuk savaşın “yumuşaması”, sömürge savaşlarının sona ermesi ve katı bürokratik sistemlerin bir takım reformlarla gevşetilmesi neticesinde bu dalga ivme kaybetti ve “yeni düzen” bütünleşti.

Ülkemizde ise 68 hareketi içinde en başından beri iki katman ayırt edilebiliyordu. Birincisi, Batıdaki özgürlükçü hareketlerden etkilenen, daha iyi eğitim ve iş imkanları isteyen, yani düzen içinde daha iyi bir konum isteyen bir katmandı. İkinci katman ise içinde siyasal ve sosyal bir muhalefet potansiyeli taşıyor, sosyalizmin teori ve pratiğiyle ilgileniyor ve Türkiye'nin bir devrimle dönüştürülmesini hayal ediyordu. Batıda da 68 Hareketi içinden radikal Sol hareketler çıkmıştı, ama bu hareketler Türkiye'deki gibi gençlik hareketinin “çekirdeğini” oluşturmuyorlardı. Başlangıçtaki geniş ve renkli 68 Hareketi, Batıdaki aksine yoğun baskılarla sindirilmeye çalışıldıkça, bu “çekirdek” daha da bilendi ve siyasallaştı.

15-16 Haziran bu ayrışmayı da belirginleştirdi. O tarihten itibaren üniversitelerde bir takım baskınlar ve cenaze törenleri dışında hemen hemen hiçbir kitlesel eylem, boykot vb. olmadı. Düzenle sorunu olmayan kesim geri çekildi. Buna karşılık 'çekirdek' kitle militanlaşarak silahlı saldırılara cevap vermeye ve radikal siyasi çözümler aramaya ve üniversite dışında işçiler ve köylülerle kitlesel bağlar kurmaya başladı. Bu da 70 Hareketi diyebileceğimiz harekete yol açtı. Bu dönemden itibaren artık bir 68 hareketi ya da onun taleplerinden çok, yeni doğan radikal siyasi hareketlerin programlarından bahsedebiliriz.

-Özellikle 1968 gençlik hareketi öncesi ve sonrasının ideolojik etkilenimleri içinde Kemalizm'in yeri nedir? Gençlik hareketleri içinde sıkça kullanılan “İkinci Kurtuluş Savaşı” söyleminin anlamı nedir?

Biraz önce sözünü ettiğim 'çekirdek' kesimin programatik talepleri başlangıçta “İkinci Kurtuluş Savaşı” söylemi içinde dile getiriliyordu. Örneğin 12 Mart'tan sonra sıkıyönetim mahkemelerinde görülen THKO, THKP/C davalarında yapılan savunmalarda bu söylem kuvvetle vurgulanmıştı. Ancak 1975-80 yılları arasında Sosyalist hareketler arasında “Kürt Sorunu” tartışmalarına da bağlı olarak Kemalizm giderek bir çok hareket tarafından “pejoratif” bir anlamda kullanılmaya başlandı. Bunda hiç kuşkusuz 12 Mart döneminde “Atatürkçülük” adına uygulanan yoğun baskı ve işkencelerin yarattığı tepkilerin de rolü vardı.

Benim o dönemde içinde yer aldığım Halkın Kurtuluşu hareketi, Kemalist Devrimi bir Milli Burjuva Devrimi olarak nitelendiriyordu. Ancak bu devrimin önder sınıfsal gücü olan milli burjuvazinin ticari bir burjuvazi niteliği taşıdığı, Milli Kurtuluş Savaşını çeşitli nedenlerden ötürü destekleyen toprak ağalarıyla başından bu yana uzlaştığı, emperyalist sistemin dışına çıkamadığı için sosyo-ekonomik alanda köklü değişimler yapamadığı, giderek palazlanan bu kesimin ülkeden kovulan Ermeni ve Rum kökenli komprador burjuvazinin yerini alarak büyük emperyalist devletlerle uzlaştığı, 1930'lardan itibaren uygulanan devletçi politikalar ve kurulan devlet işletmelerinin ise tekelci bürokratik nitelikte bir devlet kapitalizmi sektörü yarattığı, bunun sonucunda yeni bir bürokratik-komprador tekelci kapitalist sınıfın toprak ağalarıyla ittifak halinde ülkeyi yönettiği görüşü savunuluyordu.

Bu açıdan Halkın Kurtuluşu'nun gerek Kemalist rejimin başından beri “komprador burjuvazi ve toprak ağalarının rejimi” olduğu görüşünü savunan İbrahim Kaypakkaya'nın görüşlerini savunan görüşlerle, gerekse de Kemalist Devrim'in küçük burjuva ve millici niteliğinin 1946 yılına kadar devam ettiğini savunan MDD TİP ve TKP geleneğini savunan görüşlerle ayrılıkları vardı. Bizler Mustafa Kemal'i ise her zaman saygın bir devrimci olarak gördük ve değerlendirdik.

-Bu bağlamda 1970 sonrası sosyalist solun ideolojik gelişim ve değişim süreçlerini nasıl değerlendirirsiniz?

1970'li yıllarda ve daha sonraki dönemde Solun ideolojik söylemini belirleyen önemli bir sorunun Kürt Sorunu olduğunu düşünüyorum. Türkiye'de Sol hareketlerin gelişimi karşısında yapılan darbeler ve baskılar bu sorunu şiddetlendirmekten başka bir sonuç doğurmadı. Bu sorun şiddetlendikçe de bir bütün olarak Türkiye'nin

sorunlarını tartışan ve ortak örgütlenmeyi savunan anlayışlar yerini ayrı örgütlenmelere, etnik merkezli çözümlere bıraktı. Bu da özellikle kendisini sosyalist olarak niteleyen rejimlerin çöktüğü, solun ve sosyalizmin önemli bir prestij kaybına uğradığı koşullarda, ideolojik kaymaya yol açtı. Bununla şunu kastediyorum: Cumhuriyet yönetimi uyguladığı politikalarla (bu politikaları beğensek de beğenmesek de) sorunların daha 'sınıfsal' bir temelde ele alınabileceği bir zemin yaratmıştı. 60'lı 70'li yıllarda Türkiye Solu sorunlarını gerçekten “sınıfsal” bir dil ve söylemle tartışmıştı. O zeminde güçlenmişti. O yıllarda Sol akımlar içinde ayrılıklar milliyetlere, mezheplere göre değil teorik fikir ayrılıklarına göre şekillenirdi. Özellikle 80 ve onu izleyen dönemde ise adeta eski “oryantalist” mozaik toplum yeniden canlandı. Siyaset, giderek etnik kökenler, dinler, cemaatler, mezhepler temelinde yapılmaya başlandı. “Küreselleşme” söylemi “bağımsızlık” söylemini bir kenara itti. Solcular da kendini bundan kurtaramadı. Yalnız Türkiye’de değil, dünyada da böyle bir “kayma” oldu. Bu kayma doğal olarak “laiklik” kavramını da giderek aşındırıyor ve siyasetin dışına itiyor. Oysa geçmişte Sol’un Kemalizm konusundaki olumlu yaklaşımında bağımsızlık ve laiklik konusu büyük önem taşırdı. Ben Solcuların o 60’lı yılların sonları ile 70’li yıllardaki teorik tartışmaları artık yapamamalarını, başka bir deyişle ülkenin ve Solun sorunlarını teorik bir bazda tartışmaya son verip (tartışılacak onca sorun varken) günlük siyasetteki dalgalanmalara tabi olmalarını, böylece de ütopyalarını kaybederek etkisizleşmelerini bu değişimlere bağlıyorum.

3.5. GÖKALP EREN: THKO- TDKP

Gökalp Eren’le 10 Haziran 2010 tarihinde yapılan görüşme.

A.Ş. :Sayın Eren, kısaca sizi tanıyarak başlayalım isterseniz.

G.E.:1949’da Şebinkarahisar’da doğdum. İlkokul, ortaokul ve lise burada geçti. İstanbul Teknik Üniversitesi’ne öğrenci olarak, 1965 yılında üniversite hayatına başladım. İstanbul’da 1971 sonuna kadar İTÜ’de kaldım. 1970 Mayıs’ında İTÜ’de Dev-Genç’lilerin adayı olarak öğrenci birliği başkanlığına seçildim. 1970-71 yılında İstanbul’da Dev-Genç bölge yürütme kurulu üyeliği yaptım. Bu sırada 15-16 Haziran

olaylarının düzenlemekten Ağustos ayında tutuklandım. Ekim ayında tekrar “Dev-Genç içerisinde komünist örgüt kurmak ve bulunduğu örgütleri komünizm amaçlı yönetmek” suçlamasıyla tekrar tutuklandım. Tutuklandığım dava 12 Mart’tan sonra yeniden açıldı. Ve o davadan ceza aldım. Yani 1971de diğer yani sadece Dev-Genç ve İTÜ’deki öğrenci örgütleri içinde komünist faaliyet ve 141-142’den yargılandım. Temmuz 1974’te afa çıktım. Örgüt çalışmalarına, siyasi çalışmalara devam ettim. Çalışma THKO olarak bilinen grup çerçevesinde sürdü. Grubun, yani THKO’nun siyasi yönünü, siyasi mücadeleden komünist faaliyet gösterecek bir siyasi partiye dönüştürülmesi gerektiğini savunarak bu yönde çaba harcadım. Önce Türkiye Devrimci Komünist Partisi İnşa Örgütü adıyla bir konferans düzenledik. Bilahare de TDKP’ye dönüştürdük 1980 Şubat’ında yapılan kongrede. Siyasi çalışmalar bu çerçevede sürerken 12 Eylül 1980 den sonra partimize dönük saldırılar sonunda 1981 Nisan ayında yeniden tutuklandım. 5 yıl süren tutukluluk, yine 141’den 5 yıl hüküm giydim. Hapishaneden sonra askere alındım. 1986 Ekim’ine kadar askerlik yaptım. 86 sonrası parti dışında faaliyet sürdürdüm. Kısa süre sonra 68’liler hareketi diye bir faaliyet organize olmaya başladı. Sonra Sovyetlerin tasfiyesiyle ortaya çıkan karmaşada bir şey yapmak lazımdı. “Buna karşı ne yapmak lazım” derken ortaya 68’lerin örgütlenmesi fikri çıkmıştı. Bunun örgütlenmesinde görev alarak 68’liler Birliği Vakfı’nı kurup sosyalizmi ve 68 geleneğinin fikirlerini savunmak üzere bir mevzi oluşturduk diye düşünüyorum. Orada yönetim kuru üyeliği, genel sekreterlik ve başkanlık yaptım. Aşağı yukarı 10 yıl 12 yıl civarında çalıştım. Halen yönetim kurulu üyesiyim.

A.Ş.: Sayın Eren, Cumhuriyetin ve devrimlerinin, Türkiye Komünist Partisi (1921) ve Türkiye İşçi Partisi deneyimlerini de ele alarak sol hareketle olan tarihsel ilişkilerini değerlendirerek başlayalım isterseniz.

G.E.: Türkiye’de sosyalist hareketin Kemalizm’le bağına kuran ve belirleyen olaylardan biri veya ifadelerden biri, Mihri Belli’nin Kemalizm’le sosyalizm arasında Çin seddi yoktur” ifadesinin tartışmasında görülmektedir. Birinci olarak dikkatimizi çeken budur. Bu da Şefik Hüsnü önderliğindeki komünist grubun genel duruşunu ve Türk Devrimi’yle ilişkisini ifade ediyor. Bunun teorisi de MDD. Yani Kemalist Devrim’i yüzyılın yeni koşullarıyla MDD’nin tarif edilen sınıf öncülüğünde sosyalizme ilerlemesi mantığını içeren kesintisiz devrim teorisidir.

ikincisi ise daha çok Sovyetik Devrim diye tarif edilen işçi sınıfının tek başına devrim yapması gibi tırnak içinde ifade edebileceğimiz Sovyet devriminin tekerrürü, tekrarlanması mantığını içermekle beraber gerçekte öyle bir devrimi yapma niyeti olmayan, öyle bir devrimi hazırlığı içine girmeyen, genel olarak Sovyetler Birliği ile paralel çalışan Sovyetler Birliği'ni destekleyen SB'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ürettiği, bağlı ülkeleri sosyalleştirmek veya blok içine alma pratiğinden kaynaklanan bizi diğer grup vardı. Türk Devrimi ve Türkiye'de devrimi ve sosyalizm bakış açısı bu iki perspektif arasında bölünmüştü. Kemalizm de bu iki bakışa göre konumlanmıştı. Burada Hikmet Kıvılcımlı ile Mihri Belli'lerin başını çektiği aşamalı kesintisiz devrim: MDD bakış açısına yakın görüyorum. diğerlerinden farklı görüyorum. Belli pratik olarak bence belki teorik olarak da anti-Stalinist ve Stalin'in MDD, yarı sömürgelerdeki devrim modeli Çin Devrimi'ne yaklaşım gibi konulardaki yaklaşımına çok yakındı. Buna rağmen anti-Stalinist olmasından dolayı bunu tam ifade etmiyor ve öncelikle Çin Devrimi pratiğini pek küçümser bir havaya girmiş olmasına rağmen Kemalist Devrim'i daha önemsiyor ve Kemalist Devrim'in kazanımlarının farkında bir sosyalist önder olarak görülüyordu. Türkiye'de bu iki bakış, aydınlarımız arasında aslında ciddi bir yarılmaya neden olmuştu. Bu dönemde TİP etrafında onun popülist artı uvriyerist, yani halkçı-köylücü, öte yandan tırnak içinde işçi tavrılarının arkasında gitme tavrını hoş bulan, onu söylem üzerinde sanat edebiyat yapmaya çalışan bazı aydınlarımız, o grup içerisinde pek toplumsal devrimle çatışmayla yan yana durmak yerine toplumsal olaylara tek tek ilgi duyarak onların içerisinde kendi zevklerine uygun yanlarını abartan bir çalışma tarzı izlediler.

Kemalist Devrim'in devamını ve onu tamamlanmasını savunan MDD'nin kesintisiz olarak sosyalizme ulaşması başlığı altında mücadele edenler ise toplumsal olayların tümü içerisinde devrimci bir tavır takınarak devrimin kesintisizliği teorisine uygun davrandılar. Bu bağlamdan heme geçerse 60'lar sonrasına, bu süreç özellikle 60 devrimci pratiği bu kesim üzerinde çok ciddi bir devrimci atılım ve genişleme ve bunu genişletme, pratiğini derinleştirme yönünde teşvikte bulunurken veya o yönde ilerletirken, diğer grup da genel olarak işçiler içerisinde bulunduğu destekle sendikacılar içinde bulunduğu destekle partileşti. Bu noktada bir şeye dikkat çekmekte fayda var. Partileşen bu grup hemen Kemalist Devrim terminolojisine Kemalist Devrimi savunma söylemine yapışarak yelkenini 60 sonrası esmeye başlayan Kemalist Devrim rüzgarlarıyla doldurmayı hedefledi. Ve büyük ölçüde de başarılı oldu. Burada yaşadığımız süreçte dikkatimi çeken 60 sonrası Türkiye sosyalistlerinin

Kemalist Devrim'i yeniden anlama onu öğrenme gayreti dikkat çekiyordu. 60'lar boyunca araştırma Türkiye incelemeleri, yani Demokrat Parti "karanlığı"ndan çıkıldıktan sonra ortada yeniden devrimi öğrenme Türk Devrimi'nin köklerini bulma, bu konuda birçok araştırmacının üniversitelerden başlayarak bir atağa geçtiği söylenebilir. Doğal olarak Marksist literatürle Marksist tarih anlayışıyla yeniden tarihimizin irdelenmesi, tartışılması polemiklerin başlangıcı oluyor. Gerek TİP içerisinde gerek dışında kalan gruplar kendi yazımlarını bu dönemde dile getirdiler. Ben bu dönemin, yani 60-70 arasındaki gerek teorik çalışmanın gerek pratiğin Kemalist Devrim'in Türk Devrimi'nin ana eksenini olduğu, ve bu eksenin yürünerek gidilebileceği ilerlenebileceği noktasının büyük ölçüde itibar kazandığı ve sosyalist solda etkinliğini sağladığı dönem olarak görüyorum. İkinci bir nokta da Kemalist Devrim ile genel Atatürkçülük diye ifade edilen (ki bunu sağcı sistemin savunucusu, egemen sınıfın, devrimin Türk Devrimi'nin egemen sınıflarca yorumlanmış tarzı olarak tarif edilebilecek "Atatürkçülük") kavramının Kemalizm'den ayrıldığını, Kemalizm'in artık hakikatten bir devrimci politikayı ifade eden, yasaklanıp mahkum edilebilir hale geldiğini, Atatürkçülüğün ise en gerici pratiklerin içinde bulunan paşalar, bakanlar bürokratlar vs. tarafından düzenin savunulmasının komünizme, sosyalizme karşı düzeni savunma barikatı olarak kullanıldığı bir dönemdi. Bu 70-71 döneminde iyice bu Atatürkçülük olayı öne çıktı. Buradaki temel nedenlerden biri çok kullanılabilir bir ortam vardı. Türk solu, sosyalistleri, kendilerini Kemalist Devrim'den ayırma, Kemalizm dışında bağımsız bir sosyalist akımın öğeleri olarak gördükleri dönemdir bu dönem. Gerek TİP içindeki, gerek TİP dışındaki yani MDD'ci grupların da kendilerini Kemalist Devrim'den bağımsız sosyalist ve sosyalist devrimciler olarak tanımladıkları dönemde, karşı devrim de Atatürkçülük çerçevesi altında bir hakim sınıf ideolojisi olarak tecrit amaçlı olarak görüldü.

A:Ş: 1971'e kadar bu konuda daha nesnel bir yaklaşım varken 71'de bazı grupların turnak içinde radikalleştiği görülüyor, Kemalizm eleştirilerinde. Örneğin bir Aydınlık Hareketi dahi 1971 savunmasında bugüne göre sert ve radikal bir söylem ortaya koyabiliyor. Burada darbenin de bir etkisi var mıydı?

G.E.: Çok büyük etkisi oldu. Mesela darbeden sonra yazılanlarla önce yazılan savunmalar arasında çok fark vardır. Hatta süreci daha iyi anlayabilmek için şuna

bakmak gerekir. Birinci THKO savunması yani Deniz Gezmiş'lerin savunması Mahir'lerinde savunması daha sonraki savunmalardan Kemalist Devrim'e daha hayırhah bakar. Ama kendi içinde Kaypakkaya tartışmasını yaşamış bir TİİKP Kemasit Devrim'e daha sol bir yaklaşım izler. Kaypakkaya ne kadar boş da olsa o kadar pratik bir etkiye neden olmuştur ki cezaevinde olan THKO ve THKP-C sanıklarının Kaypakkaya'nın "sol" çizgisi ciddi olarak etkilemiştir. Buldukları cezaevlerinde etkilenmişler, bu etki 70'ler boyunca Türk sosyalist hareketinde ciddi ölçüde problem yaratma boyutuna ulaşmıştır. Çünkü sosyalist hareket yeni teori üretebilme yeni arayışlara girmenin bence çok da nesnel koşullarına sahip değildi. İyi eğitim görmüş sosyalist aydınlar yetişmemiştir. Yetişen, henüz pratiği kendi bünyesinde toplayan fakat bunları yazamayan önderler ortadan kaldırılmıştı. Bu çok önemli bence. Bir çok şeyi yaşamış deneyimli önderler kalmamıştı. Bu kadro erozyonu ile birlikte yeni toplumsal devrimin hızlı gelişmesi, pratiğe koşma, yeni teorik bakımdan yetişmiş önderleri yetiştirme yerine tam tabiri ile fraksiyon şefleri, grup şefleri yetişti. Yani pratik peşinde koşan kadrolar öne çıktı. Pratiğe yetişebilenler önder oldu. Bunların dışında kalan kesimlerdeki arkadaşlarımız da önleri açılıp bir şeyler okudular yazdılar, bir şeyler ürettiler ama hiçbir zaman iyi bir maddi temelde altyapı üzerine çıkmadığı için de bunlar günün ihtiyaçlarına yönelik makaleler seviyesinde kaldı. Bence bu araştırmaların hiçbiri bilimsel araştırmalar olarak yapılmış ve ihtiyaca göre çıkartılmış şeyler değildi. Objektif temeli yoktu. Ama tartışma şöyle diyebilirim: 71 deki ayrışmalar, oradaki ayrışma sonrasında fikirlere yansdı. Bu Kürt meselesi gündeme geldiğinde daha yakıcı hale geldi. Kürt devrimciler Kemalist devrimi ve Kemalist pratiği çok kolay reddettiler. Onunla bağlantı kuramadılar. Bu kuramayışlarının iki nedeni vardı. En belirgin özellikleri, Cumhuriyet sonrası ve kuruluşu esnasındaki Kürt ayaklanmalarına karşı Kemalizm'in tavrı üzerinden; çok pragmatikti. Türk Devrimi anti-feodal bir özü olmasına rağmen çok iyi bir pratiği yoktur. Tutarlı bir önderlik gösterememiştir. Ama salt Türk Devrimi olması çerçevesinde bu milli yanıyla, yani bu solcu yanıyla Kürtlerin burada ihmal edildiği, onların sorunlarının çözülmesinin birlikte milli sorununun çözülmesi anlamı iyi yakalanamamıştır. Bu, Türk Devrimi'nin bir eksiği olarak değil, suçu olarak algılanmıştır. İşte 23- 24 Mayıs İzmir Kongresi olayı, işte burjuvazinin devrimdeki önderliği olarak onun bir lekesi olarak addedildiği, örneğin işte 30'daki devletçilik politikasının, Sovyet plancılığının Türkiye'ye aktarılmasının hiç adının anılmaması, Kemalist Devrim'e puan verecek şeylerin görülmeyip,

kayıpları olarak görülen şeylerin öne çıkartılması gibi, Halkçılık Programı'nın hiç kaale alınmaması vb. gibi şeyler. Sosyalistler bir dönüş yaşadı yani bu anlamda. Sosyalist solu bu konularda keskinliğe ve Kemalizm'den süratle ayrışma isteğine itti. Kemalizm'den ayrılma isteği diye bahsettiğim olay 70'ler boyunca küçük sol devrimci gruplar çevresinde iyice bir kopuşmayı beraberinde getirdi. Kürt gruplar temelinde hiç zaten bahsedemeyiz. Özellikle 77 sonrası devrimci hareketin kitleselleşmesi, kendi bölgesel farklılıkları ele alındığında kopmayı yaygınlaştırdı. Türkiye'de devrimin birleştirici unsurları, antiemperyalizm yani mili devrim çizgisinin izlendiği unutulurak, bu ülkenin içerisinde grupların kendi hakim oldukları bölgelerde dahi devrim yapabilecekleri anlayışına kadar sapıldı. Çin Devrimi yanlış anlaşıldı, Kürt milli meselesi yanlış kavrandı vs.

A.Ş.: İsterseniz biraz da bu genel tahlillerin yanında biraz da gençlik hareketi özelinde kısaca konuşalım. 68 olgusunun çok klasik değerlendirmelerin ötesinde esas olarak ideolojik siyasal ekilenimi neydi?

G.E.: Şunu net olarak söyleyebilirim. 68'i biraz öncesinden ele alınca mesele anlaşılabilir. 60 hareketi içerisinde sosyalistler vardı. Sosyalizmi çok kavramış olmasa da dünyada bir sosyalizm gerçeği olmasından dolayı. İşte yaşanan sosyalist devrimler var. Pratikler var. Onu yayılması var. Çin Devrimi, Vietnam Savaşı, bu pratikler, Türkiye de önemli ölçüde bağımsızlıkçı ve demokrasi talebindeki güçlerin dikkatindeydi. Sosyalizme sempatiyle bakan kesimler Türkiye'de hep Kemalist devrimci olarak addediliyorlardı. Bir defa vazgeçilmez. "biz Atatürk devrimcisiyiz". biz " Türk Devrimleri'ni ve Atatürk devrimlerinin devamcısıyız"

A.Ş.: "İkinci kurtuluş savaşı" gibi çıkışlar...

G.E.: Evet. İkinci Kurtuluş Savaşı ve ikinci Kuvayı Milliye. Hikmet Kıvılcımlı'nın hemen 60'ta konseye yazdığı mektupta ikinci Kuvayı Milliye sözü geçer. Şimdi Kuvayı Milliye ve İkinci Kurtuluş Savaşı antiemperyalizmi ifade ediyordu. Emperyalizme karşı mücadeleyi. Aslında hep Kurtuluş Savaşı, Kurtuluş Savaşı diye söylenmesi bugünden hatırladığım kadarıyla Çanakkale Direnişi'yle birlikte ele alınır. Bu çok önemlidir. Bu Mili Türk Talebe Federasyonu Kurtuluş Savaşı'nın en büyük ögesi olarak Çanakkale Direnişini kutlardı 18 Mart'ta. 30 Ağustos'tan daha

somut gelirdi orada emperyalistleri geçirmemek. Bu çerçevede gelişen hareketin karşısında da dinci Sünni İslamcı grup vardı. Atatürk'ün tekke, zaviye vs. kaldırması gibi adımlara karşı “dini yasakladı” diyerek onlara sahip çıkan laiklik karşıtı grupların, Komünizmle Mücadele Derneği, İlim Yayma Cemiyeti vb. Adalet Partisi'nde kümelenen anti-reaksiyoner grupların yarattığı tepkiyle, Kemalizm'in etrafında, karşı devrime karşı cumhuriyeti savunma ve ilerletme, yani ilerici-gerici kavgası temeline oturmuştu. Eksen Cumhuriyet Devrim'iydi. Onu savunan ve geliştirmek isteyenlere ilerici buna karşı çıkanlara gerici denirdi. 60'ların başından itibaren çizgi buydu. 60 İhtilali'ne ve Anayasası'na ve uygulamalarına da yansımıştı. Aslında bugün de benzer bir saflaşma görülmektedir. Bugün gerici ve muhafazakar diye Kemalist devrimin kurallarına bir saldırı vardır. Onun yerine halkın istekleri denilen İslamcı tutucu tarikatçı o sübjektif talepler ki bunu kabul ettiren bir seçimi ilerici olarak yansıtıyorlar. O gün bizim gençliğimiz bu ilerici gerici kavgası ekseninde ilerlemeye başladı ve her öğrendiğini bunun üzerine ekledi. Neydi ekledikleri? Mesela milli petrol, milli sanayi, tarım reformu, büyük tarım üretimi, eğitimde demokratikleşme ve bilimsel demokratik eğitim, işgaller, işçi halkları, işçi sendikalarının özgürleşmesi ve işçi sınıfını temsil eder hale gelmesi, köylü taleplerinin gelişmiş örnekleri, Amerikan üsleri ve varlıkları, anlaşmaların kaldırılması, dünya ölçeğinde ABD'nin Vietnam vs. saldırganlıklarına karşı dayanışma, İsrail'in saldırgan bir ABD üssü olarak Araplara karşı saldırıya geçmesi vs. Kemalist ilkelerin birçoğuyla çelişiyordu. “Yurtta sulh cihanda sulh” bizim en önem verdiğimiz Kemalist prensiplerden biriydi. Ama bir taraftan da “cihanda sulh” sınıf mücadelesini ertelenmesi gibi bir şey anlamında da tartışılan tarafları vardı. İçerde barış istiyoruz ama sınıf barışı istemiyoruz gibi tartışmalar da vardı. Bu gelişme sağlıklı bir ilerlemenin tarihsel olarak da dünyada da ileri-geri kavgasına paraleldi. Yani Komünist Enternasyonal'in kurallarına uygun somut yaşanan Türk Devrimi pratiğine uygun bir mevzileniş olduğu için Marksizm de bu ortam üzerinde çok hızlı bir şekilde yayıldı. Türk ve Kürt aydınlarının çok önemli bir kısmı dünya devrimiyle, sosyalizmle, materyalizmle, materyalist tarih yöntemiyle tanışma fırsatı buldu. Çünkü bu dogmatik değildi. Önüne barikatlar kuran, bilimin gelişmesine engeller koyan bir gelişme yoktu. Üniversitelerimizde hep bir aydınlık bir süreç yaşandı.

A.Ş.: Peki bu dönemde Kemalist ilkelerin biraz daha önce çıkması toplumun kanallarına nüfuz etmesi ve ileriye doğru bir atılım gerçekleştirmesi nasıl bir ideolojik sıçramaya neden oldu. Örneğin pek çok insan Kemalistken Atatürkçüken buradan adım adım başka bir ideolojiye doğru mu kanalize oldu?

G.E.: Bir nicelik olarak çok genişletti. Bu sayısal artış doğal olarak yeni fikirleri ve çeşitliği sağladı. Bir grup Kemalizm'in reddi üzerinde bir yere doğru yöneldi. Mesela TİP içinde Sencer Dıvıçioğlu, İdris Küçükömer vs. gibiler ve çeşitli gruplar. Daha önce MDD'yi savunan gruplar içinde de bu konuda bir ayrışma yaşandı. Mesela bazı gruplar sosyalist olma tarihlerini Kemalizm'den mutlak kopuş tarihi olarak ele alırlar. THKO ve THKP-C ailesinden bir çoğu Kemalizm'i şiddetle eleştirdikleri dönemi bir başlangıç olarak ele alırlar.

60'ların gençliğinin bu özellikleri onların pratiğiyle de zenginleşti. TİP'in varlığı dergilerin varlığı bir patlama yarattı. Üzerlerinden iktidar baskısı diktatörlüğün baskısı kalkan aydınlar hızla geliştiler. Muhalefet görece özgürleşince, tabi yine de cezalar vardı, 141 142 nedeniyle büyük cezalar alınıyordu. Fakat buna rağmen 60 Anayasası'nın yarattığı ortam fikri gelişmelerde bir patlamaya da neden oldu. Kitap bastıkları için Muzaffer Erdost, Süleyman Ege yıllarca hapis yattı. Ancak bu tartışma ortamında sosyalizmle, Kemalizm bilgi temelinde ayrılmaya başladı. Doğal olarak ayrı ideolojilerdi. Kemalizm'in sonuçta işçi sınıfına dayanan bir temeli yoktu. O daha çok antiemperyalist bir devrimdi. "Halkı kazanacaksın, milleti kazanacaksın, şuan karşı olacaksın, emperyalizmle işbirliği yapan saltanat ve feodaliteyi tasfiye edeceksin" vb. Bu pratik tipik bir doğru pratiktir. Doğru pratikle başlamak gerekir. Gençler sosyalizme yönelince sosyalizmin acemilikleri başlamıştır. Nasıl Kemalizm'in acemilikleri veya problemleri varsa burada gençlik süratle sosyalizmin heyecanını duymaya ve Kemalist Devrim içindeki burjuva unsurları onların giderek Atatürkçülük adı altında ürettikleri birçok gerici yönleri görmeye başladı. O gün generaller Atatürkçü, Amerikancılar Atatürkçü, iktidar Atatürkçü, her şey Atatürkçü. Atatürkçülük buysa katiyen biz böyle değiliz dendi. Bu ifade etrafında buldu kendini. Üniversitelerde 6 yıl nutuk dinledim. "Biz Mustafa Kemal gençliği, biz Atatürk'ün gençliği" diye başlanırdı konuşmalara. Bunu yapmayan zaten kazanamazdı insanları. "Biz sosyalistler" olarak konuşmaya başladığımızda. Biz "Mustafa Kemal gençliği" diye başladık. 70'in sonu 71'in başı.

Örneğin 16 Haziran'ın sabahı İTÜ öğrencileri Taşkışla binasında toplanmış konu boykot ama onu bir öncesi var. Önce üniversite öğrencileri çeşitli forumlar anketler düzenlemişler yüzde 86 civarında sınavları boykot kararı çıkmış, bunu oylayacakları gün 15-16 Haziran eylemleri başlamış, ertelemişler. 16 Haziran daha fazla ertelenecek gibi değil ve boykot kararı alınıyor. Bu karar açıklanırken işçi sınıfıyla da bir bağ kurulmaya çalışılmıştır. “Biz İTÜ’nün Atatürkçü gençleri, Mustafa Kemal çocukları” vs. diyerek işçi sınıfıyla dayanışıyoruz diyor. Yani hem Kemalist olduğunu söylüyor hem sosyalist olduğunu. Yani o kargaşa, devrimci günlerin karmaşası idi. Sekterlik yapan yok muydu? Elbette vardı her yerde olduğu gibi. Kimisi daha önce koptu ve ayrıldı. Gençlik bu pratiğine karşı çok sert bir darbeyle karşılaştı. 12 Mart darbesi “Atatürkçü” bir darbeydi. İşte bence bu darbe kafalardaki “İkinci Kurtuluş Savaşı”, “İkinci Kuvayı Milliye” olayına karşı “bölücüler anarşistler” propagandasıyla hem o mefhumu bombaladı hem de teorik olarak sapmaların altyapısını oluşturdu.

A.Ş.: Emperyalizmin operasyonları, politikaları, vs. düşünüldüğünde ideolojik saldırganlığın boyutları ve darbecilerle ilişkileri gibi etkiler?

G.E.: Aslında darbeciler açısından Atatürkçü olmaktan başka bir çare yoktur. İki taraf için de bu söz konusu. 1- Atatürkçülük denilen kesim parçalanıyor. Toplumun içindeki daha keskin sınıfsal ayrımlar ortaya çıkıyor. 1920’lerin çok da görünmeyen sınıfsal çelişkileri yerini net sınıfsal çatışmalara bırakmıştır artık. O zaman “imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış kitleyiz” diyorsun, Sovyet Devrimi’ne karşı. O laf o gün yeniyor, idare ediliyor. Ne karşılığında? Orta sınıfların reformculuğu ve her iki tarafı da idare etmesi karşılığında. Sen zenginleş sen de biraz refah yarat bana yakışan bir alt sınıf ol gibi uygun bir reform çizgisi temelinde gidiyor. Çünkü sonuçta orta sınıfların önemli bir kısmı toplumun alt tabakalarıyla bağlantılı. Bu nedenle üst sınıfların Atatürkçülüğün temsilcileri ona uygun bir düzeni savunuyor ve ideolojik bir kılıf uyduruyor. Bizim taraf da zaten sancılı Atatürkçüyüm diyor gençler aydınlar, ama Atatürkçülüğün yetmeyeceğini ve sosyalizme doğru gidilmesi gerektiğini topluma gerekli olduğunu biliyor. Onu uygulayanlar da 9 Mart’çılar. 9 Mart’çılar sosyalistim diyor mu? Demiyor. Ayrışıyor toplum. Ayrışmalar içinde netleşiyor giderek. Böyle olunca keskin, fraksiyoncu ne yapıyor. Bir bıçak darbesiyle hepsini at kenara diyor. Ve gidiyor mahalleye propaganda yapıyor. Oradan da ne

entelektüel çıkıyor. Ne de teorik bir şey çıkıyor. Fakat kendi düşüncesine ikna edebileceği bir kitleyi her zaman orada bulabiliyor. Ve o gruplar hala oralardan çıkmamıştır. Oralardan beslenmektedir. Bugünün pratiğinde dikkat edin onlara teorik önder de sadece Cihangir'den çıkıyor. O varoş veya o kesimler içinde bir teorisyen de çıkmıyor. Bu ayrışma pratiğini en iyi tarif eden en iyi şey 12 Mart olayıdır. Bir yönüyle Atatürkçü gençler milli kurtuluş vs. verdiğini söylerken onun pratiğini mahkum eden bir başka grupla bu çatışma kışkırtılıyor.

A.Ş.: 1970'leri yine ele alırsak ulusal simgelere bakış ne ölçüdeydi sol açısından? Ulusal değerler ulusal simgeler. Bunların değeri hangi ölçülerdeydi?

G.E.: Atatürkçülük resmi ideolojisiyle kendini ifade ettiğini söyleyen egemen sınıf temsilcilerine rağmen onların bayrak, sancak ifadelerine, hamasetlerine, antikomünist propagandalarına rağmen Türk sosyalist hareketi içerisinde kitlesel anlamda Atatürk resmi, bayrak, heykeller hep itibar görmüştür. Bu Atatürk resmi ve heykellerinin ikbal görmesinin iki nedeni var. Pratikten söyleyebilirim. Burada saldırı çok fazlaydı. Gerici antikomünist saldırı şeriatçı saldırı, bu noktadaydı. Ona karşı savunma anlamında vardı. İkisi de yine o kesimden gelen saldırı karşısında geniş sosyalist ve Kemalist çevre beraberdi, yan yanaydı. Sosyalist- Kemalist ittifakı vardı, ve onların simgesi rozetti. Örneğin İkinci Kurtuluş Savaşı simgesi olarak kalpaklı Atatürk fotoğrafları özellikle kurtuluş savaşı simgesiydi. Diğer grubun simgesi de Atatürk'ün daha bürokrat diplomat bir resmiydi. Bir de buna çok ilginç yerlerde rastladım. 75'de çok ayrılmamış olan dönemde Malatya, Adıyaman, Ankara, varoşları, köyleri, Aleviler'in yoğunlaştığı Tunceli Erzincan çevresi, Elazığ, buralarda genelde aleviler Atatürk rozeti takarlardı. Evlerinde kahvelerindeki resimlerin haricinde, yaka rozeti olarak kullanırlardı. Onlar Atatürkçülük etrafında diğerlerine bir tavır koyarlardı. Bu simgelerden örneğin bütün kitle gösterilerinde sosyalist partiler dahil mutlaka bayrak taşınırdı. Alışılmış genel kurullarda şimdi bile vardır o. İstiklal Marşı söylenirdi. Bu, 12 Eylül'den sonra genel bir kural haline geldi. O ayrı bir şey ama önceki dönemi söylüyorum. Kural değildi önceleri. Saygı durumunda Mustafa Kemal ve Ulusal Kurtuluş Savaşı şehitleri için saygı duruşu yapılır. Bu simgesel şeyler giderek Kürt hareketinin gelişmesi, biraz da onunla ittifakı tarif edememe, onunla ortak programı da giderek ayrışma ortakların kopması gibi şeylerle bu etki 75-76 sonrası ayrışmaya başladı esas olarak sanıyorum bunda

Sovyetçiler'in bir planlı şeyi oldu. Bunu öyle çok bir yere dayandıramıyorum ama bir iki örnek vereyim. 76 1 Mayıs kutlamasında çok sayıda Türk bayrağı görürsün. 77'de ise göremezsin.

A.Ş.: Rasih Nuri İleri de buna benzer bir şey söylemişti bir görüşmemizde. TKP sürecini değerlendirirken “bu hareketin tam olarak Sovyet güdümüne girmesi, belli bir noktada, ideolojik anlamda da bu harekette büyük bir sapmaya yol açtı” demişti.

G.E.: Çok doğru. Biz ODTÜ'deyken bir grup genç, İstiklal Marşı, bayrak töreni yapılırken arkasını döndü. Bu çok ciddi bir kırılmanın başlangıcıydı. Bütün gençleri etkiledi. “Biz niye saygı duyuyoruz bayrağa. Bu bayrak Kürtler için sömürge anlamına gelir” gibi bir anlayış başladı. Amerikan bayrağını tişört yapıp giyen Türk bayrağına tepki gösteriyordu. Şimdi sosyalistler arasında bu simgesel şey giderek yaygınlaştı. Kaypakkaya'nın teorik sapmasıyla diğerlerine etkisinin artmasıyla, darbeye bağlantılı etkiler vs. Fakat sosyalistler üzerinde bu simgesel değerlerin tamamen kopması, sosyalist hareketin, solun Türkiye halkıyla ve onun değerleriyle kopuşması tam olarak 12 Eylül programıdır. 12 Eylül'de taçlandı bu süreç. Ben yıllarca istiklal marşını söylemediğim için sopa yedim hapisanede. 5 yıl sopa yedim ölüyordum yemekte dua etmedim diye. İşte duaya karşı tavır aldık. 81'de ölüyordum. diğerlerini türküm doğruyum diye bağırtıyor vs. İstiklal Marşı'nın 10 kıtasını ezberletiyor. Atatürk ilkelerini ezberletiyor vs. Bu ideolojik etkilerin yanında bir zorbalık etkisi de oldu.

A.Ş.: Sanırım 12 Mart ile 12 Eylül arasında bu anlamda bir paralellik var. Hatta o programı daha da ileri götüren bir tarz var.

G.E.: Ordunun bu konudaki tavırları politikaları bunu kışkırtırken solda Sovyetçiler'in önünü çektiği bir grupta da buna tavır konarak yani sahip çıkılmayarak, Türk sosyalist hareketi hem Kemalizm'den hem de ülkesinden, vatanından koptu. Test edildi. Doğal olarak da bayrağın yerini kendi fraksiyon bayrakları aldı. Biz çok uzun süre direndik. Bayrağa sardık ölen arkadaşlarımızın cenazelerini. Fakat işte parti kuruldu, “Parti Bayrağı” diye bir dergi çıkarmaya

başladık. Onunla birlikte birden bizim taraftarlarımız da Türk Bayrağı yerine parti bayrağına sarmaya başladı cenazelerini. Bunu da bir direktife gerek olmaksızın yaptı.

A.Ş: Şimdi isterseniz biraz da sizin kendi içinde bulunduğunuz siyasal hareketin özelinde konuşalım. THKO ve TDKP, Türk Devrimi konusunda hangi tahlilleri savunuyordu. THKO'ya eleştiriler ve sonrasında TDKP süreci nasıldı? Türk Devrimi konusunda TDKP'nin değişim süreci ve programı neydi?

G.E.: THKO programını, aşağı yukarı gençliğin Kemalizm'le ilişkisi, bağlantısı olayının en yakın en pürüzsüz devamı gibi görebiliriz. İçinde farklı düşünceler olmakla beraber; Sinan Cemgil, Hüseyin İnan biraz daha farklı eğilimleri ifade etmesine rağmen onlar da kendi duruşlarını çok iyi şekillendiremedikleri için veya onların da dayandıkları tarihsel kökler henüz çok gelişmediği için THKO'nun geniş tabanı (1971'i kastediyorum) 70'ten çok ayrışarak gelemedi. Yani bir teorik tartışma olmadı. Doğal sürecin devamıydı. Birinci bildirisinde de açıklandığı gibi hep ikinci milli kurtuluş savaşımızın devamcısı olarak tarif etti kendisini. Ve programını da MDD çerçevesinde ifade etti. Yani o konuda bir öncülük tartışması da yapmaksızın, o çerçeve içinde, onu devrimin ilerletilmesi anlayışına bağladı. Bu süreç 12 Mart ertesine idamlar vs. sonunda "Türkiye'de Devrimin Yolu" broşürü de yayımlanmıştı. Kendini bu pozisyonun nasıl devam edeceğini araştırırken öğrenme sürecinde, etkilendikleriyle şekillendirmeye başladı. Bu da normaldi. Ama şöyle bir fark oldu. Dışarıya propaganda yapmazsan dışardaki tabanın yapılan başka propaganda etkisine giriyor. En keskin bildirileri kim yayınladıysa o zaman o etkiledi. Bunun başında da Kaypakkaya geliyordu. Kaypakkaya'nın makaleleri birçokları tarafında çoğaltıldı ve kitlesel olarak dağıtıldı.

A.Ş: Yani Kaypakkaya'nın fikirleri diğer örgütler tarafından da bir propaganda malzemesi olarak kullanılmıştı. Bu söylediğiniz çok önemli bence. Fikirlerinin ne olduğundan çok yarattığı etki daha ciddi boyutlarda.

G.E.: Bildiğim kadarıyla "bak Kaykakkaya böyle diyor, şöyle diyor" denilmeye başlanmıştı. Çünkü Kemalizm'e bu şekilde karşı çıkmak, Kemalizm'i bir komprador iktidarı ve bir sahtekarlık, bir İngiliz oyunu gibi mütalaa eden, eskiden TİP içindeki bazı kimselerin ifade ettiği, aslında öte yandan da şeriatçıların,

mürtecilerin ifade ettiği şey birden teorik bir ifade buldu. Yani alıntılarla falan “Abdülhamit efendimizin başını yemek için Türkiye’de dini temizlemek için Müslümanlığı geriletmek için İngilizler böyle bir formül buldular. Kemal’e bu işi yapturdılar” denen kaba ifadeyi Kaypakkaya teorik olarak şekillendirmişti. Sosyalist bir yapıya büründürdü. Bu olay bir anda tabanımızda çok fazla yankılandı. Hangi yıl? Ben 74’te cezaevinden çıkınca bununla ilgili başladım uğraşmaya. Buna bir cevap vermemiz gerekti. Çok geciktik. İki yol vardı. Aydınlık Hareketi buna benzer bir şeyler söylüyordu, fakat Aydınlık da bir yere oturmamıştı bu tarihte. Şefik Hüsnü’nün çizgisi devam ediyordu. Bir başka tarafta Mihri Belli ve çevresi çok prestijsiz bir çevre haline gelmişti. Bunu nedenle bizler de bu konuları erteleyerek başka konularda bir şeyler yazıp çizip tartışmayı daha uygun gördük. Öğrendiğimiz şeyler de bizi biraz; örneğin faşizm tartışmasında CHP’yi vs. Biz de süratle eski CHP’nin faşist bir parti olduğu, onun dünyada faşizmin yıkılmasıyla birlikte çözüldüğü ve yerini ikinci bir gerici bir parti olan Demokrat Parti’ye bırakmak zorunda kaldığı gibi basit bir formülasyon yaptık. Fakat THKO’nun üst kesimleri özellikle Kaypakkaya’nın “baskısıyla”, yani o çizginin tabi, TİİKP’nin yarattığı ideolojik etki de vardır. Şefik Hüsnü çizgisini eleştiren, daha çok egemen sınıfın ideolojisi olarak tarif ederek, daha çok emperyalizmle uzlaşma ideolojisi olarak tarif ederek... Ama “ulusal kurtuluş savaşı vardır ve biz o geleneğin bugün yeniden yaşatıcılarıyız devamcılarıyız” vs. “Bugün yeniden uluslararası koşulların, sınıfların gelişmesiyle yeniden yaşatıcısıyız.”vs diyorduk. Tarifimizi MDD’den ayırmak için milli demokratik halk devrimi diye, halkçı özelliğini öne çıkartan, sınıf özelliğini öne çıkartan bir çizgi geliştirdik, tarif kullandık. Böylece Kemalizm’den daha çok koparak “Halk Devrimi” tabirini öne çıkartarak ilerlemeye çalıştık. Fakat bu çalışmayı yürütmekte olan arkadaşlarımız konuyu Şefik Hüsnü hareketinin eleştirisiyle sınırlandırdı. Şefik Hüsnü hareketinin Kemalizm’den kopmamış henüz bağımsızlaşmamış bir sosyalist hareket olduğu tespitinden yola çıkarak, (Kürt meselesi de öyleydi) oradan çıkarak bir tarif yaptılar. Böylece bizim Kemalist gelenekten kopmamız ve o günkü tarifile “sınıf uzlaşmacısı” bir hareket olarak ifade edildi. Buna bir süre devam etti. Bu noktada çok önemli bir kayba uğradık. Örneğin Devrimci Yol bunu daha az yaptı. Onu görüyorduk. Dev-Yol’un Kemalizm’le bağlarını koparmaması, pratik çıkarlar açısından önemliydi. Çok oportünist bir harekettir. Kendiliğindencidir. Hareketin içindeki o öğretmen, memur mühendis örgütlenmesi içindeki ağırlığından dolayı Kemalizm’le kavga etmedi. Bu, o zaman

dikkatimi çekmişti. Biz de zaten o günün koşullarında bunları derinleştirmeye zaman bulamadan o günün koşulları içinde 12 Eylül'e gelindi. Sonradan bizim tarafımızdan pek bir çalışma yapılmadı.

AŞ: Bu dönemde “Halkın Kurtuluşu ve TDKP'nin Kemalist İlkeler, Altı ok, tek parti dönemi, sınıfların tahlili, toprak devrimi gibi konulardaki düşünceleri nelerdi? Bu konularda diğer gruplarla vs. yapılan çeşitli polemikler, tartışmalar var mıydı?

G.E.: Burada şöyle bir şey söyleyebiliriz: Gençlerle, daha yaşlılar aydın gruplar mühendisler vs. ile sıradan gençler arasında nitelik farkı vardı. Görüşleri açıkça beyan etmenin veya eskiden orta çıkan düşünceleri tartışan bir sıkı ideolojik tartışma dönemi olmadı. Ama CHP dendiğinde hemen “hangi CHP?” sorusu akla geliyordu. Mevcut CHP'nin bir orta sınıf partisi olduğu, reformcu bir parti olduğu fikri, eskisinin ise faşist olduğu söyleniyordu. Mustafa Kemal dendiği zaman onu ulusal kurtuluş savaşı öncesi ve sonrası diye ayırıyordu. Yani fikirleri ve ona atfedilen şeyler tam olarak dönemselleştirilerek bir anlatım, ona bir şekil verilmeye çalışılıyor. Belki de onun içinde gerçeklik payı vardı. Egemen olduktan, iktidar olduktan sonraki davranışlar ve olmadan önceki davranışlar diye ayırıyordu. Yetersiz bir devrimcilik, bir burjuva devrimciliği, emperyalizmle bağları tam olarak kopartamamış, dönemin aktüel devrimine, işçi sınıfının devrimine Ekim Devrimi'ne ulaşmamış, teorisini onun karşısına barikat olarak bir burjuva devrimi ve ülkesi oluşturmuş bir devrim olarak, bu anlamda eleştirel bakılıyordu. Görevini yapmamış devrim, dikkat edin tamamlanmamış değil görevini yapmamış devrim olarak niteleniyordu. Altı ok içindeki özellikle milliyetçi, devletçi deyimi daha basit yorumlanarak o günün eleştirel değerlendirmeleri içinde yer alıyordu. İstiklal Marşı ciddi bir sorundur. Marşın içinde yer alan biraz ırkçı-milliyetçi veya şoven ifadeler biraz tepki alıyor onun esasının önüne geçiyordu. Marş şöyle söyleyeyim: Cezaevinde hiç söylemedim, askere götürdüler, askerde ikinci gün İstiklal Marşı söyledik. Ama söylerken de çok fazla sıkıntı yaşadık. Halbuki 71 yılında 10 Kasım'da bizzat benim önderlik yaptığım bir gösteride coşkuyla bin beş yüz-iki bin kişi 10 Kasım'da marşı söyledik. Bu çelişkileri yaşayan bir şey gelgitler olayı Halkın Kurtuluşu'na da yansdı elbette. Cumhuriyet deyimi, demokratik cumhuriyet, halk cumhuriyeti ile bir anlam buluyordu. Bugünkü cumhuriyetin kavramın önemi kazanımları inanılmaz

şekilde bilinmiyordu diyelim. Bu, kaybedilme noktasına gelince anlaşıldı. Karşı devrim senin elinden bir şeyleri alırken ne olduğunu fark ediyorsun. Bu sosyal bilinç olayı biraz. Ama öncü partiler bu konuda daha dikkatli davranmalıydılar. O zamanki sınıf mücadelesi onu öğrenme, yakalama onun öneminin altına çizme notasına getirmemişti demek ki...

AŞ: Bu dönemde yaptığınız tartışmalar var mıydı peki diğer gruplarla? Birde bir konu daha var 70’lerde solun Kemalizm’e bakışında belki de önemli unsurlardan biri de tarihe bakış açısındaki derinlik konusu. Yani kendi tarihini öğrenme, kendi tarihini hangi kaynaklardan, nerelerden öğrendiği meselesi de önemli bir unsur olsa gerek.

G.E.: İşin tuhafı kendi içimizde daha çok tartışıyorduk. Böyle bir dönemdi. 27 Mayıs çok tartışıldı. Bir ifade buldu parti programı tartışmalarında bir siyasal devrim olarak ifade edilmiş ve önemsenmişti. Laiklik Cumhuriyet Devrimi’nin önemli kazanımlarından biri olarak ifade edilmişti. Benim yaygın bilgilenmelerim polemiklerle oldu. Çok net . Kimse oturup da Türk tarihi konusunda bir şeyler okumadı. Fakat son zamanlarda Türkiye’de kapitalizmin gelişimiyle ilgili Rus kaynakları biraz çıkmaya başlamıştı. Onun dışında da Kemalist kaynaklardan öğrendik esas olarak. Doğan Avcıoğlu önemli bir kaynaktı, Taner Timur, gibi kaynaklar. Ama şöyle söylersem daha iyi anlaşılır. Mesela 12 Mart hapisanesinde “biz tarih bilmiyorduk” tartışması önemliydi. Önderler tarafından, o zaman “biz tarih bilmiyorduk tarihimizi bilmeden mücadele programları yaptık” diye pişmanlıklar belirtiliyordu. Genelde ağırlıklı olarak THKP-C yaptı. Diğerlerine de yansıdı bu hava tabii. Burada çok az TKP ile bağımız vardı. Onlar “her şeyi bilir.” Neden? Çünkü geçmişleri, hamileri vardı. Kendilerinden öncekiler biliyordu. Örneğin dönemin tarihçilerini ele alırsak, örneğin Cemal Kutay ne yazıyor: Tarih arşivi yapar gibi olayları yazıyor. Onları da günün havası neyse ona göre yazıyor. Niye çünkü kütüphanelere satacak. Gitti koca bir tarih, gitti işte. Üniversitelerde de tarih çalışmaları vardı. Ancak bunlar da daha çok kendi alanlarında sınırlı çalışmalardı. Derinlikleri olarak, bütünlüklü olarak bunları birleştirebilmek biraz da siyasi tarihin işiydi. Felsefi ve siyasi yorumlar gerekiyordu. Bu ise sonradan çıktı. Bu işi en iyi başaranlardan biri Doğan Avcıoğlu’dur. Sonradan Doğu Perinçek bu konuyu geliştirdi. Onun dışında dönüp baktığımızda kaç kitap söyleyebiliriz ki?

A.Ş.: Solun Kemalizm'e yaklaşımı hem siyasal pratiklerin getirdiği bir sonuç ve bir taraftan da bu sonuçların getirdiği felsefi ideolojik bir bakış açılarının derinliği sorunu var. Sanırım bu iki etken belirleyici.

G.E.: Kıvılcımlı başka bir tarih incelemesi yaptı. O en alttan alıp yakın tarihe ait bir şey söylemeden onu propagandif olarak değerlendirip "tarih devrim sosyalizm" diye başka bir kadim tarih yazmaya başlıyor. Dönüyorsun Mihri Belli çok basit birkaç şey üzerinden bir tarih değerlendirmesi yapıyor. Bunlar o günün pratiğini yönlendirmeye yetiyor. Ancak aydınlara baktığın zaman geniş bir derinlikli çalışma yok. Yani kendisine saldıran darbecilerin cuntacıların tarifine felsefesine saldırıyor Mihri Belli'ye saldırıyor o doküman kendisini savunmuyor. Anlatabiliyor muyum? O günün pratiğine ilişkin yazmış. Diğer şeylerle ilgili bir inceleme yok. Gençlik konusunda İleri'nin "Atatürk ve Komünizm" kitabı da etkili oldu. O da çok etkili oldu.

A.Ş.: Genel olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

G.E.: O dönemde başka ne olabilir diye düşündüğümüzde; yapılanlar sadece yapılanlar günün politik ihtiyaçlarına cevap veren makalelerdi. Köklü araştırmalar bence bir siyasi ihtiyaçla doğar. Bence o siyasi ihtiyaç henüz Türkiye'de doğmamıştı. Yetiyordu. Aslında yenilgidir bunun sonucu. Örneğin TİİKP Kaypakya olmasaydı kendini düzeltebilir miydi? Bence Kaypakya ile "sol" a bir savruldu önce. Sonra döndü. Bu Aydınlıkçılar'ın da tarzı oldu tabi. Hep böyledir ama çizgileri. Son olaylarda öyle savruldu, bilmem nerelere kadar. Şimdi yeniden ...

A.Ş.: Peki Şimdi son olarak şimdi okuyacağım sözlerin size neler hatırlattığını birer kelimeyle ifade etmenizi rica ediyorum:

Türk Devrimi ya da Kemalizm: Cumhuriyet

Mustafa Kemal Atatürk: Ulusal Kurtuluş

Altı Ok : CHP

İstiklal Marşı : Saygı

Cumhuriyet : Kazanım

Sosyalizm: Devrim, kurtuluş

Sol: Karmaşa, hakikatten karmaşa geliyor akla.

3.6. DOĞU PERİNÇEK: TİİKP VE AYDINLIKÇILAR

İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek'in sorulara Silivri Cezaevi'nden gönderdiği toplu yanıt:

Not: Perinçek hapishane koşullarından dolayı soruları uzun ve ayrıntılı yanıtlayamadığını belirtmiştir.

1- Kemalist Devrim'in kendisinin fikir ve eylem kaynakları, Fransız Devrimi yanında Narodnik (Halkçı Sosyalizm) hareketi ve Sovyet Devrimi idi. Altı ok Programı bu bileşimi ortaya koyar. Ancak Kemalist yönetim, bütün devrimci önderlikler gibi rakip kabul etmez. TKP'ye Sovyetler Birliği ile bağları nedeniyle kuşkuyla bakmıştır ve faaliyet olanağı tanımamıştır.

(Kemalizm'in Narodnik ve Sovyet D. kaynağı için bkz. Doğu Perinçek, KD-5, Kemalizmin Felsefesi ve Kaynakları)

2- Türkiye Sosyalist hareketi, 1960'lardan sonra iki ulusal kaynaktan beslendi:

a) Kemalizm

b) Şefik Hüsnü'lerden gelen TKP mirası. Şefik Hüsnü, Hikmet Kıvılcımlı, Reşat Fuat.

2) 1- 1968 ve Gençlik hareketi

Bu bölümde Teori'de çıkan "FKF ve Dev-Genç başlıklı yazımdan bakabilirsiniz, ayrıntılı cevaplar var.

2- 2-c- Sol içinde Kemalizm düşmanlığını İbrahim Kaypakkaya ve TİKKO kökenli örgütler başlattı ve sürdürdü. Çok olumsuz sonuçları oldu. Zehirlediler. (Bkz. Doğu Perinçek, KD-1)

3) 1- TKP, 1919’lardan beri demokratik devrim hedefini önüne koydu. Bu nedenle Kemalist Devrim’i tamamlama görevini üstlendi. Kemalist yönetimi de bu açıdan eleştirdi.

1960’larda, TİP, İkinci Kurtuluş Savaşı yapıyoruz dedi. (Sosyalist devrimi önüne koyması bununla bağdaşmıyordu, tutarsızlığı ve bu yüzden silindi.)

1968 – 69’da Türkiye sosyalist hareketi, MDD stratejisini kabul etti. Bu strateji Türk Devrimi’ni tamamlama görevini belirliyordu. Kesintisiz olarak (“arasız devrimler”) sosyalizme geçilecekti.

(Teori Temmuz sayısındaki yazımda son yıllarda Kemalizm’e bakışta sağ hataları eleştirdim.)

2- 1970’lerde Sosyalist sol kendi içinde bölünmüştü ve Kemalist Devrim’e bakışta da bölünmüştü. Bu, belirleyici! Kemalist Devrim mirasını reddedenler, sosyalizm yolunda da ilerleyemezlerdi. Nitekim çoğu döneke veya kışkırtıcı oldu. Bu dönem:

TİKP: Kemalist Devrim mirasını doğru tanımladı ve savundu. Bilimsel sosyalist tavrı. (Doğu Perinçek’in Kemalist Devrim kitapları)

Karşı kutupta TİKKO var. Bugün Kemalist Devrim düşmanlığının nasıl bir rol oynadığı daha iyi görülebiliyor.

THKP/C ve THKO, başlangıçta Kemalist Devrim mirasını kuvvetle savundu (Mahir ve Deniz / Deniz Gezmiş dizisinde var, oradan yazabilirsiniz)

Ancak THKP /C ve THKO’dan türeyen örgütler bu konuda Mahir ve Deniz’in çizgisini sürdüremediler. Kemalizm’in mirasına yan baktılar veya önemsizleştirdiler.

Temel mesele, Leninizm’in kavranmasıydı. Yani: Ezen-Ezilen millet ayrımı! Bunu göremeyince 19. yüzyıl sosyalizminde kaldılar, dünya ve Türkiye gerçeğinden koptular. O zaman milletten, milli değerlerden, vatan ve bayraktan da koptular. Kürt

ayrılıkçı hareketi ve mezhepçi akımların kuyruğuna takıldılar veya o alanda sıkıştılar.

3- Solda Türk Devrimi'ni tahlil eden TİKP-İP'den başkası yok, 1970'lerden sonra.

1970 öncesinde TIP ve çevresinde bu konu önemliydi ve esas olarak doğru tahlil ediliyordu. "2. Kurtuluş Savaşı"!

4- Doğu Perinçek'in Kemalist Devrim dizisi ve Parti Programlarında var.

5- TİKP-İP, Türkiye solunda Kemalist Devrim'i anlamış tek partidir. Çünkü Türk Devrimi'ni anlamıştır. Tarihsel materyalisttir. Bilimsel sosyalisttir.

6- Doğu Perinçek'in Kemalist Devrim kitapları. Teori'deki Türk Devrimi'nin yoluna ilişkin yazılar.

7- TİKP-İP dışında Kemalist Devrim üzerine sosyalist örgütlerde araştırma yok! Eser yok, tez yok! Bazı çırpıştırma yazılar var. Bir de İbrahim Kaypakkaya'nın hiçbir inceleme yapmadan Şnurov'un bir cümlesine dayanarak yazdığı Kemalizm düşmanı, karşı devrimci, gerici, üstünkörü laflar.

8- Türkiye gerçeğinden kopukluk en önemlisi.

- Bireysel terörizme yöneliş.

- İdeolojik sıgılık, Leninizm'i ve Leninist Devrim teorisini kavramamak, 19. yy Marksizmi içinde kalmak.

- TKP geleneğinden kopuş.

- Dünyadan gelen Troçkist ve Yeni Sol etkiler.

- Emperyalizmin ve gericiliğin Kemalizm düşmanlığından etkilenmek, sivil toplumculuk vb.

İdeolojik katılık ve dogmatizm değil! Çünkü Bilimsel Sosyalist teorik birikime bağlı olsalardı, Kemalist Devrimi anlarlar ve mirası devrimci pratikle değerlendirirlerdi.

Bu konuda:

Doğu Perinçek, “Lenin Stalin Mao’nun Türkiye Yazıları” önemli. Sosyalist sola, Bilimsel sosyalist tavrı göstermek için yazıldı.

1928 Komünist Enternasyonal Programı, Türk Devrimi’ni (1920) dünya devriminin halkaları içinde sayar, bizim sosyalistler ise başka merkezlerden beslendi. (Emperyalizm ve gericiilikten ve Neo-Solcu Avrupa kaynaklarından).

9- Çok geniş konular:

DP, KD-3 Altı Ok

DP, KD-7 Kürt Sorunu ve Toprak Ağalığı kitaplarında yazıldı. Oradan alıntılar yapılabilir.

10- DP, KD-4 son basım

DP, KD-7 sonuç ve değerlendirme bölümlerinden alıntılar yapılabilir.

- Dersim Dersleri (KD-7)

11-

Türk Devrimi- Kemalizm: DEVRİMCİ MİRAS

Mustafa Kemal Atatürk: BÜYÜK DEVRİMCİ

Altı Ok: GEÇERLİ PROGRAM

İstiklal Marşı: KORKMA!

Cumhuriyet: DEVRİM

Sosyalizm: EMEKÇİ İKTİDARI

Sol: EMPERYALİZME TAVIR

3.7. FERİT İLSEVER : TİİKP VE AYDINLIKÇILAR

İşçi Partisi Genel Başkan Yardımcısı Ferit İlsever’le 2 Mart 2012 tarihinde yapılan görüşme

A.Ş.: Öncelikle kısaca kendinizi tanıtarak başlamanızı rica ediyorum.

F.İ: 1946 yılında İstanbul'da doğdum. İTÜ'den makine mühendisi olarak mezun oldum. 1965 yılında TİP'e üye oldum. O tarihlerden itibaren bilimsel sosyalizmi benimsedim. İstanbul Teknik Üniversitesi'ndeki 68 öğrenci hareketine önderlik edenlerden biriyim. 70'lerle birlikte Aydınlık Hareketi içinde yer aldım. Hareketin bütün yayın organlarında görev aldım. TİİKP davasında yargılandım ve 1974 affıyla birlikte serbest kaldım. Halkın Sesin dergisinin çıkışında çalıştım. Daha sonra 1978-79'da Aydınlık gazetesinin yöneticisi olarak çalıştım. Daha sonra Ankara'da Türkiye İşçi Köylü Partisi'nin Ankara il başkanlığını yaptım. 12 Eylül döneminden sonra da Sosyalist Parti'nin kuruluşunda yer aldım ve genel başkanlığını yaptım. O zaman Doğu Perinçek arkadaşımız yasaklıydı. Daha sonra o genel başkan olduktan sonra Sosyalist Parti ve İşçi Partisi'ne genel başkanlık görevini aldıktan sonra, ben de yayınlarda görevler aldım. Yine 2000'e Doğru dergisini çıkartmaya devam ettim. Sonrasında 93 yılında Aydınlık günlük gazete olarak çıktı ve tekrar Aydınlık dergisi olarak yayınına sürdürdük. Yakın dönemde Sayın Denктаş'ın başkanlığında Talat Paşa Komitesi'nin sekreterliğini yaptım. Genel başkanımız Perinçek'le birlikte Ermeni soykırımı yalanlarına karşı Lozan, Berlin gibi yerlerdeki eylemlerin gerçekleştirilmesinde görev aldım, Talat Paşa Komitesi'nin genel sekreteri olarak ve halen İşçi Partisi'nin genel başkan yardımcısıyım.

A.Ş.: Sayın İlsever, öncelikle Türk Devrimi ve Türkiye'de sol hareketlerinin genel ilişkilerinin tarihsel sürecini değerlendirerek başlayalım isterseniz.

F.İ.: İstersen şöyle bir başlangıç yapayım ben. Şimdi konu 1970-1980 dönemi diyorsun ya. 10 yıllık 2 darbe arası oluyor bu. 12 Mart, 12 Eylül darbeleri. Burada şu senin inceleme konusu olan konunun hangi unsurunu ya da boyutunu ele alırsan al bunların hepsinin esas olarak geçmişi 10 hatta 20 yıllık dönem içinde ele alınmalıdır. Yani diyelim ki 1950-1960 ve 1960-1970 dönemleri içinde şekillendi. Temelleri, kökleri buraya dayandı, bu dönemde atıldı, 1970-80 döneminde de bunların sürdü ama işte bir takım değişik özellikler taşıyarak yeni unsurlar, yeni karakter ve kişilikler kazandı. Ama temel itibari ile, orada temeli atılmış olan sürecin devam ettiği bu 1970-80 süreci. Bunu anlayabilmek için ve anlatabilmek için aynı zamanda

burada sözünü ettiğim 2 tane önemli on yıllık süreci özetlemekte yarar var. Niçin bunlar belirleyici: Çünkü, 1950 diyoruz ki esas 1950 diyelim buna 1945'lerden itibaren başlayan süreç. Karşı devrim. Sizin araştırma konunuz olan Kemalizm ya da Atatürk devrimi diyelim onun bastırıldığı, bir karşı devrimin bastırıldığı ve yerine Amerikancı iktidarın oluştuğu, Amerikan emperyalizminin ve işbirlikçilerinin iktidar olduğu bir karşı devrim sürecinin başlangıcı ve ilk adımlarının atılması diyelim. İlk temelini atılması diyelim. Yani bu düşünsel temeli var bunun, ondan sonra kurumsal devlet yapısı içinde bozulmalar, çürümeler, çöküşler, çürüyüşler ve onun yerine yeni dedikleri bir karşı devrimci kurumlaşmanın alması var. Cumhuriyet devrimin o bütün değerlerinin teker teker çözülmeye başlaması süreci var. Var oğlu var. Yani bunların o dönemde başladığına ve kurumlaştığına tanık oluyoruz, 1950-60 döneminde. Şimdi bunun işte bir kesinti, bir ara dönem 1960 darbesi, 27 Mayıs 1960 devrimi. Tabi bu bir kesinti ama şimdi aynı zamanda şunu da söyleyelim. Tabi bizim 200 yıllık demokratik devrim tarihimizin bir önemli kilometre taşı ve o genç Türklerden beri süren devrimci atağın yani özü itibari ile diyelim bizim milli burjuvazinin önderliğinde süren, daha çok milli burjuvazinin önderlik ettiği, (öyle tarif ettik biz) 60 öncesi devrimci altılımlar dönemlerini, (hakikatten böyleydi, sınıfsal temel itibari ile) yani bunun bir devamı niteliğinde ve 50'deki karşı devrimci tırmanışa, yükselişe bir cevap şeklinde, olduğunu görüyoruz, söylüyoruz. Çünkü o zaman o cevap var, çünkü daha tam devrim tasfiye edilmiş değil. Ne TSK içinde ne kurumlar içinde ne halk içinde falan, yani onun bir nesnel temeli varlığını sürdürüyor. Dolayısıyla böyle bir devrimci cevap, devrimci bir atılım tarif edebiliriz. Fakat o zaman daha 1960'ın ilk yıllarında, 1961 yılında, 1961 Anayasası yapılırken o sürecin tamamlanmasıyla beraber zaten bunun yetersiz olduğu, olmayacağı, bununla bu karşı devrimci yükselişin nedeni itibari ile sürecin önlenemeyeceği, durdurulamayacağı bir devrimci sürecin başlatılamayacağı zaten ortaya çıktı. Hem bu düşünce planında da ortaya çıktı. Yani bununla artık yani şöyle söyleyeyim: Kemalizm dediğimiz anlayışlarla ya da Kemalizm demeyelim buna yani Atatürk Devrimi'ni sürdürme, milli burjuvaziyi sürdürme anlayışı ve pratiği ile artık yeniden böyle bir köklü bir dönüşe, devrimci bir hatanın yapılamayacağı şeklinde tartışmalar ve izlenimler ortaya çıktı. Zaten pratik de bunu kanıtladı. Şimdi oradan itibaren bakacak olursak bu 1960 dönemi darbesi diyelim, 1970'e uzanan 9 Mart'ta bir girişim ve bunun bastırılması süreci. Bakın ne kadar etkisiz. 1960'da hiç olmazsa bir darbe var ve önderliği var. İşte kurucu meclis kuruluyor. Ondan sonra Milli Birlik

Komitesi. Bir önderliği var bir örgütlenmesi var ve hiç olmazsa bir müdahale ile bir şeyler yapılmaya çalışılıyor. Ve 61 Anayasası gibi çok önemli bir ürünle bu süreç noktalanıyor. Ama diyelim ki 12 Mart'ta ne oluyor. Hiç bir şey yapılamıyor. Olağan üstü bir bastırma operasyonu 12 Mart'la noktalanıyor. 9 Mart darbesi başarısızlıkla sonuçlanıyor. Aslında 9 Martçılar'ın da 60 Darbesi'ni yapanlardan hiçbir farkı yoktu. 1996-97 28 Şubat girişimi de bir örnek yine bu kesimlerden kaynaklanan hani ben orduyu kastetmiyorum milli burjuvazi diye düşünebileceğimiz Genç Türk Devrimi'nden beri gelen o akımın sınıfsal birikimi örnekleri bakımından hepsine bakacak olursak bir sönme yani bu sürecin içinde bir sönme süreci yaşıyoruz.

A.Ş.: Yani Cumhuriyet'le birlikte oluşan devrimci burjuvazinin yavaş yavaş sönmesi gibi.

F.İ.: Bunu şundan anlatıyorum burada dikkat edilirse bu sınıfsal özellikten dolayı artık devrimci ihtiyaçlara cevap veremediğinin başladığını görüyoruz. Bunun altını çizmek gerekir. Çünkü bununla beraber yaşadığımız olay artık o. 150-200 yıllık Türk Devrimi'nin sürecini ortadan kalkmaz tabi ki böyle bir şey olmaz. Bu tabiata, insanlığa aykırı, her şeye, sosyolojiye, bilime aykırı, ama yavaş yavaş önderliğin milli burjuvaziden işçi sınıfına şekillenmeye başlayan, 1920'lerde o hep şikayet konusuydu işçi sınıfı yok falan diye.. Bizim sanayileşme hamlesi 1930'lar, daha sonrası. Ve tabi burada şunun da etkisi var. 1950-60 özellikle 60 sonrasında Süleyman Demirel'ler iktidarı ile o karşı devrimci sürecin pratiğinin içindeki uygulamalar başladı. Ama yine bir sanayileşme modeli olarak o dönemde karma ekonomi dedikleri özel sektör ile kamu sektörünün birlikte uygulanması tarzında bir şey uyguluyorlardı. Onun Türkiye sanayisine oldukça bir katkısı oldu. O zamanki büyüme hızları %6-7 rakamlarla ölçülüyordu. Ama tabi ki bugünkü rakamlar değil onlar. Onlar gerçek ekonomik büyümenin rakamları yani sanayinin büyümesi vs. gibi. Onun yarattığı bir önemli işçi sınıfı gerçeği var var. Şimdi biz bunu 1960 devrimini özgürlük koşullarında özellikle 1961 Anayasası'nın tarif ettiği yeni arayışlar süreci içinde Türkiye'de devrimin rotasının işçi sınıfı önderliğine doğru yöneldiğini görüyoruz. Bu bence tarihi bir dönüm noktası.

A.Ş.: Bundan önce sosyalist harekette de belli bir kırılma yaşandı. Aslında 1951 Tevkifatı'nda da komünist hareket de belli noktalarda kırılmaya uğruyor. Fakat 60'larla birlikte genel gelişmelere bağlı olarak yeniden bir yükseliş seyrediyor.

F.İ.: Yani şimdi bak bunu biz indirebiliriz. 1921 Aydınlik'ın kurduğu TKP oralara kadar götürebiliriz ama yani gerçekten de baktığımızda 30-40'lar yani 30'larda iyice zayıftı. Özellikle 40'lar bir canlanma, 50'lerde zaten tekrar sönüyor ama bir işçi sınıfı siyasi hareketi toplumda belli başlı elle tutulur siyasi hareketi diyebileceğimiz bir hamle yok. O siyasi hareket bunun sınıfsal varlığı, gerçekliği diyebileceğimiz bir tablo yok. İşin gerçeği bu. Zayıf. Özellikle uluslararası rüzgardan tabii bir emek rüzgarı esiyor. Her tarafta etkilenen aynı zamanda bizim küçük de olsa, dar da olsa Türkiye deki emek kuvvetlerine nispeten işçi sınıfına oralara dayanan bir şey de var. Ama pek belirleyici, tayin edici bir etkisi yok. Ama şununla karşılaştığımızda 60'dan sonraki tabloya baktığımda TİP'in 14 millet vekiliyle daha sonrasında şusuyla busuyla Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi ile yani onu zaten esas 70 döneminde anlatacağım. 70- 80 yıllarında Amerikan emperyalizminin baş hedefi Türkiye işçi sınıfı hareketi. Hem fiili sendikalarıyla, sınıfsal örgütlenmesiyle vb. Aynı zamanda siyasi örgütlenmesiyle Türkiye İşçi Köylü partisi vb. baş hedefi işçi sınıfı mücadelesi diyelim. O çok önemli.

A.Ş.: 60'lardan itibaren sol içerisinde özellikle birincisi söylediğiniz etken tabii ki belirleyen unsur olarak öne çıkıyor. İşçi sınıfı hareketinin sendikalarıyla vb. yaratılan özgürlük ortamından kaynaklanan bir etkinin ortaya çıkması birde bunun yanında acaba şöyle bir etkiyle kendisini gösteriyor mu? İdeolojik siyasal etki. Yani Kemalizm'den Türk Devrimi'nden kalan bir miras ne ölçüde o dönemin siyasal hareketlerini etkiliyor?

F.İ.: Yani ben de tam onu söyleyecektim. Önce oradan başladım zaten. Bu işçi hareketi temelli bir gelişme ama işçi sınıfının büyümesi gelişmesi ve onun örgütlenmesiyle o temelde hareket ediyor. ama düşünce, ideoloji, kültür, sanat bilim vb. bütün bağlamlar toplumun bütün düşüncesinde yani Atatürk Devrimi'yle o milli burjuvazinin önderliğinde süren hepsinin etkisinin sönmeye başladığının ve onun yerine bilimsel sosyalist sol düşüncenin, devrimci düşüncenin almaya başladığını

görüyoruz. Yine işçi sınıfı temel ama düşünce planında bilimsel sosyalizmin öne geçtiğini görüyoruz. Zaten şunu da vurgulamak lazım. Biz 50 dönemi karşı devrim dediğimiz zaman aslında bir teslim bayrağı çekti Kemalizm. Kemalizm demeyeyim de Kemalizm'in mirası olan siyasi kuvvetler teslim bayrağı çekti. CHP vb. İşte sosyal demokrasi. İşte hala Deniz Baykal'ı da öyle, Ecevit'i de öyle. Hatta bu işin Ecevit'tir. Kemal Kılıçdaroğlu, bugün tamam herkes karşı CHP'ye ama bu karşı devrimci söylemi de, ideolojik duruşu getiren aslında Ecevit'tir. Tabi Ecevit'in milli duruşları da var. Kılıçdaroğlu tam TESEV'in temsilcisi. Ama arada da 30 yıllık gibi bir fark var ve karşı devrimci bir sürükleniş sonucu çıkıyor ortaya. İşin ideolojik tarafı diyelim, atılımı ve köşe dönüş noktaları Deniz Baykal'ların 60'larda o Siyasal Bilgiler'deki cuntaları oluşturdukları grup ve daha sonra Ecevit'le beraber seslendirdikleri akım yani sosyal demokrasi.

A.Ş.: Yani reddi miras...

F.İ.: Evet. Zaten öyle söylüyorlardı. Yani benim o 50 karşı devrim dediğim olay zaten Kemalizm'e dayanan çevrelerin iflası aynı zamanda. Zaten onlar bizzat onların 50 olayını o çok partili sistem, bunların devrim diye göklere çıkardığı şeylerin mucidi yine İnönü.

A.Ş.: Aslında 40'lardan sonraki o emperyalizme bağımlılaştırma süreci siyasal kuvvetlerin ideolojisini de bir anlamda sönmümlendirdi. O devrimcileri de o devrimci sürecini de sönmümlendirmeye doğru götürdü. O iflası belirleyen öğeler nelerdi?

F.İ.: Tabi doğru. Yani bu anlattığımız olay tabi dediğimiz gibi ilk başta 60'da devrimci subayların çıkış yaptığı sadece subay hareketi de değil öğrenci hareketi de aynı zamanda İstanbul meselesi. Yani bunlar engel değil tabi. Bunlar yine oluyor. Toplumsal bir birikim ve Atatürk Devrimi'nin müthiş bir birikimi var. Hatta bunu uzatalım, 2006-2007'ye Cumhuriyet mitinglerine kadar uzanan toplumda bir dinamizm var. Buna baktığımızda Türkiye'yi gerçekten ayakta tutan o milli devlet ve millet geleneğini ayakta tutan 60'lardan sonra işçi sınıfı önderliğidir.

A.Ş.: Peki bu noktada biraz gençlik hareketine değinmek gerekirse, TİP'in güç kazanmasıyla birlikte mecliste ve Türk toplumunda 65'lerden itibaren dünyanın da etkisi ile başka bir dinamik ortaya çıkıyor. Gençlik Hareketi. Gençlik hareketi acaba hangi fikri kaynaklardan besleniyor. Çünkü sonuçta çalışmamızın esas öznesi o. 70- 80' deki siyasal kadroların, yani sosyalist kadronun önemli bir kısmı gençlik hareketi içinde ortaya çıkıyor. Öyle veya böyle bu kadrolar götürüyor bu hareketleri. Fakat bu hareketlerin acaba liderlik kadrosu ideolojik kültürel ve siyasal kültürel birikimden etkileniyorlardı?

F.İ.: Şunu söyleyeyim: 60 Devrimi'ne yol açan, onun aynı zamanda büyük gücünü oluşturan gençlik hareketi esas olarak Atatürkçü'dür. Yani o yıllarda bilimsel sosyalizm zaten çok sınırlı ve hiç bir şekilde öyle etkileyecek, ayağa kaldıracak bir kudreti vb. yok. Atatürkçü gençlik ve o Menderes iktidarının o karanlık diktatörlüğüne, orta çağ diktatörlüğüne karşı bir isyan hareketi. Ve o dönemdeki gençlik hareketi de büyük bir gençlik hareketiydi. Esas olarak böyle tanımlayabiliriz. Doğrusu budur. Ama şunu söylemek istiyorum ben. Esasen 1960'dan sonra ki gerçekten 70- 80'lere uzanan gençlik hareketinin mayalanması da esas olarak o dönemdedir. Şimdi o tarihleri çok iyi hatırlıyorum 1960'dan sonraki ilk yıllar 61-62 hatta 63'e kadar uzanan ilk gençlik hareketleri halkla beraber birleşerek 27 Mayıs'ın restorasyonu, tasfiyesine karşı, 27 Mayıs'ı savunma hareketleriydi. Ve büyük gençlik hareketleriydi. Esas olarak da Atatürkçü yine duygu ve düşünce olarak sokağa çıkmış gençlik. Biz de lisede falan onlarla beraber yürüyorduk. Ve daha çok da oyunu CHP'ye veren ailelerin çocukları. Yani bir CHP'nin o sosyal demokrasi ve karşı devrimin payandası olmasına rağmen yine de onun içinden kenarından etrafından çıkan bir akım bu gençlik akımı. Bu demin söylediğim gibi muazzam boşluk ve sönme olayı ile beraber yerini düşünce, ideoloji, program, siyaset vb. düzleminde hızla sosyalizme dönen bir gençlik. Hepimiz buradan geliyoruz. 27 Mayıs savunma hareketlerine katılmışız ama bir anda kendimizi Türkiye İşçi Partisi'nin içinde ve bilimsel sosyalist gençlik hareketi içinde buluyoruz. Hakikatten çok hızlı ve köklü bir değişiklik. Şimdi bunun şöyle izahını yapabiliriz: Ben mesela bunu Suphi (Karaman, MBK Üyesi) abi ile bir kere konuşurken ya abi dedim: "Sizin 1960 devrimi sayesinde biz bilimsel sosyalist olduk. Devrim falan olmasa biz...yani o devrim bizi sosyalist yaptı". Hakikatten öyle yani, 60 Devrimi, onun ruhu

Menderes'in temsil ettiği karşı devrim programıyla çatışma en önemlisi o. Ondan sonra bunun temeli şekilleniyor. O Atatürkçü atılımla başlamakla beraber o temelindeki boşluğu dolduruyor. O şey bilimsel sosyalizmin gerçeği. Dolayısıyla o FKF TİP'ten sonra yani gençlik hareketi içinde, hızla bir şekillenme oldu. Yani rüzgar gibi büyük bir atılım halinde şimdi dolayısıyla gençlik önderleri hepimiz yani o dönemde bu kültürle eğitilerek muazzam bir tartışma ortamı oluştu, bunu yaşayanlar bilir. Son on yılda bunun izini bile görmek mümkün değil. Yani 7'den 70'e bütün gençliğin tartıştığı bir dönemdi Ben İstanbul Teknik Üniversitesi'nde öğrenciydim. Bizim üniversitede gençlik hareketleri bütün gençlerin katıldığı forumlar ve üniversite işgal hareketleri vs., hepsi de bir bilimsel sosyalist düşünce arayışı ile yapılmış şeyler. Çünkü o eylemler dışında bizim vaktimiz Marks'ın Kapitali'ni okuyarak geçiyordu. Şimdi o dönemde ben kendimden örnek vereyim: Tam bu arayışlar sırasında “nereye gidiyoruz? ne olacağız?” tartışmaları sırasında 51 tevkifatından kalan o güne herhalde 65 yılı falandı, TKP'li arkadaşlar Levent'te bir yılbaşı kutlaması düzenlediler. Biz tabi hiçbirini tanımıyoruz. TKP'nin ne olduğunu bile bilmiyoruz. Tabi duymuşuz bir şeyler ama şimdi sosyalizmi öğrenmek bakımından diyorum. Bütün o 51 Tevkifatı'ndan kalanlar Teknik Üniversite'den, İstanbul Üniversitesi'nden birer ikişer temsilciyi oraya davet ettiler. Ben de gittim mesela Gümüşsuyu'ndaki teknik üniversitenin temsilcisi olarak Deniz'ler falan da vardı orada... Biz mesela orada çarpıldık. Diyelim ki bana nasıl sosyalist oldun diye sorarsan bu olaydır. Daha kapıdan içeri girerken TKP'nin o devrimci marşları falan çarpıyor. Yani mükemmel, muazzam birikim zaten.

A.Ş.: Yani TKP'nin 1920'lerden beri devam eden hareketi, gençlik hareketinde yeni yetişen liderliğini hem motivasyon hem kültürel olarak etkiledi yani.

F.İ.: Kesinlikle etkiledi. Şimdi tabi, o ayrıntıya, temele doğru incek olursak, TKP'nin, burada gelişen gençlik ve işçi sınıfı hareketine ne kadar önderliği oldu, ne kadar katkısı ve önderliğe niyeti oldu? O ayrı bir sorun... Ya onun da en temel şeyi şu: TKP devrimci, komünist bir parti. O gelenekten geliyor ama o 3. Enternasyonal'den itibaren dış ilişkileri var, öyle bağlantıları var ki zaten 3. Enternasyonalin kendisinin zaten bu bakımdan bozuklukları var dışarıyla bağlantıları bakımından. Şöyle söyleyim: 60'dan itibaren iyice Sovyetler birliği ile sürekli

bağlantı halinde... Şimdi öyle bir partinin gelip de Türkiye’de bu işe önderlik etmesi mümkün değil zaten.

A.Ş: Yani fiili anlamda 75'lere kadar herhangi bir hareketi de yok örgütsel anlamda.

F.İ.: Yok evet. Bir tane radyoları vardı. Türkiye’de kıyametler kopuyor sol, sosyalizm, gençlik hareketi işçi hareketi bilmem ne diye ve bu bir iki yıl değil sözünü ettiğimiz 60’lı yılların başından ya da ortalarından 75'lere kadar sendikalar içinde çalışmalar yapana kadar. Esas kendilerini de 90’dan sonra Sovyetler çöktükten sonra tanıdık yani. Bu vahimdir. Zaten o 70-80 dönemi mücadelelerinin ayrımına girsek biz bunlarla kafa kafaya geldik biz bunlarla çarpışarak mücadele ettik hep böyle gittik. Amerika’nın, Gladyo’nun MHP’ci ülkücü saldırıları vs. ya da onların yönlendirdiği örgütlerle. Hep çarpıştık biz o provokatif örgütlerle.

A.Ş: Şimdi gençlik hareketinde İkinci Kuvayı Milliye, diyelim ki “biz Kuva-i Milliye’nin devamıyız” eylemlerde kullanılan simgeler vs. baktığımızda belli bir Kemalist diyebileceğimiz çizgiden söz edebiliriz. Bunun nedenleri ne idi? Yani bazı kesimler bunun dönemin biraz pragmatizminden kaynaklandığını, o dönem gençlik içerisinde bir güç kazanmak için olabileceğini söylüyorlar. Bunun gerçekliği nedir?

F.İ.: Hayır çok yanlış. Çok güzel bir soru. Şimdi bu otomatik bir şey yani biz bilimsel sosyalizmi benimsedik ondan sonra da Türk bayrağını taşımaya devam ettik o güne kadar da yapıyorduk, o günden sonrada devam ettik. Hiç yani taşısak mı acaba taşımasak mı? diye bir tartışma bile olmadı. Ben yani bunun bizim içinde bulunduğumuz akım, parti açısından söylüyorum, ama sol açısından bu tartışmalar oldu. Yani “ne Atatürk’ün, ne Türk bayrağı ya, bayrak mı olurmuş” gibi o sol’un genel ayrıntısını tahlil etmeye başladığımızda o söylediğimiz 4 grup içinde bunların hepsi gerçekte şekillendi. İşin gerçeği de şu: Geniş kitleler açısından bakıldığında ve bu güne uzanan sonuçlarla bakıldığında hiç böyle bir şey olmadı. “Ben onu bırakayım da” onun karakteri böyle ne içino da? Bu çok önemli Atatürk Devrimi dediğimiz o dönem bizim 200 yıllık demokratik devrimimizin bir parçası programlarımız aynı, o Altı Ok’la bugün sözünü ettiğimiz MDD arasında bir fark

yok Altı Ok o günkü koşullarda daha MDD'nin uygulanmasıydı. Biz bugün MDD olarak bunu ifade ediyoruz. Ama dediğim gibi yine şöyle bir sınıfsal fark var. En son milli burjuvazi tarafından şekillendirilmiş ve dolayısı ile kapitalist sistem içinde bir devrimci çözüm ortaya koymuş.

A.Ş.: MDD'nin mesela kendi içerisindeki tartışmalarda bu biraz öne çıkıyor. Diyelim ki Mihri Belli ve Yön- Devrim çizgisi ile Aydınlıkçılar arasında böyle bir tartışma, öncülüğü kimin yapabileceği konusunda bir tartışma yaşanıyor.

F.İ.: Tabi ki tartışmalar var işin temelinde aynı devrimin devamıdır, uzantısıdır 60'lı yıllar, 70'li yıllar 80'li yıllar fakat sınıfsal bir farklılık taşımaktadır, sınıfsal özü itibari ile Altı Ok programı işte Kemalist Devrim'in Atatürk Devrimi'nin yani milli burjuvazi önderliğindeki devrimin programıdır ve özellikle kapitalist sistem içinde bir devrimci çıkıştır, çözümdür. Nitekim öyledir. Yani sonuçta milli devrim oluşturulmuş, sistemin özüne dokunan bir adım yok. Ama MDD dediğimizde olayın uzandığı yer sınıfsız topluma kadar uzanan eşitlik, özgürlük, kardeşlik dayanışma toplumuna kadar uzanan projeksiyon, projenin o günkü ifadesi olması. Dolayısı ile aralarında böyle bir hem devamı olmak şeklinde bir birliktelik var hem de farklılıklar var. Orada şunu da söyleyeyim; şimdi niçin peki o altı ok sürdürülemedi? niçin en son MDD programı ile bir devrim programı ile sürdürmek zorunda kaldık? İşin tabiatı gereği bugün altı ok programının aynısını bugün uygulayacağım demek "ben hiçbir şey yapmayacağım" demektir ve iflasa bayrak açmak demektir. Yani bu onun için çok önemli. O günkü devrimin ifadesi olan Altı Ok Programı'nın uygulanması bugün ancak ve ancak önüne, ucuna, ilerisine bir bilimsel sosyalizm hedefi koyan bir proje ile olur.

A.Ş.: Bugün derken aslında 70'ler için de aynısı geçerli değil mi?

F.İ.: Evet o günden itibaren geçerli. Ancak önüne bunu koyarak sürdürmen mümkün, aynısını koyarak sürdürmen mümkün değil. Bu hedefle yapabilirsen sürdürebiliyorsun devrimi ve altı ok programını bugün 30-40 yıl sonraki şeyine Türkiye tablosuna uygulayabiliyorsun. Bu son derece hayati bir şey. Onun için burada ısrar edip de ben sadece bugün CHP'li sistemden etkilenip giden sosyal demokrasi içinde çare arayanlar için demiyorum. Devrimci iyi niyetli insanlarımız var

Atatürkçü, hakikaten devrimci karakterli insanlarımız var. Onlarla konuşurken söylediğimiz olay bu “ya arkadaş sen ne kadar iyisin ama senin partin bunu gözetmediği için gitmez bu parti bitmiş ve bir daha ayağa kaldıramazsın bu tarihte kaldı, bitti bunu anlamın lazım” diye sürekli bugünkü sürece nesnel gerçekliğe oturtmaya çalışıyoruz. Yani MDD’nin tabii ki hedefi bilimsel sosyalizm olan bir devrim hedefi.

A.Ş.: Bu gençlik hareketinden sonra yani gençlik hareketi kitleselleşmeye başladıktan sonra büyük bir etki kazandı. Fakat 70’lerle birlikte daha doğrusu darbeye doğru bir kırılmadan bahsedilir gençlik hareketinde. O kitleselliğini kaybetmesi, biraz kendi içine yönelmesi daha kadrosal daha hücre tipinde örgütlenmelerin devam ettiği bir sürece doğru gitti gençlik hareketi. Bu noktada şunu öğrenmek istiyorum: Neden böyle bir yöne doğru gitti gençlik hareketi, bunun ideolojik siyasal nedenleri ne idi? Pratik bazı nedenleri olabilir gençlik hareketinin düşüşe geçmesinde o geçmişten beri gelen az önce sözünü ettiğimiz 60’ların ideolojik, kültürel etkileri. Kemalist devrimin kültürel etkileri vs. bunların da bir etkisi var mıydı acaba o dönüşümde? Kemalizm’den sosyalizme bir geçiş yaşandı gençlik kitlelerinde fakat sonradan da pratik anlamda düşüşe geçti.

F.İ.: Şimdi Atatürk Devrimi’nin ve devrimciliğinin ileri doğru giden bu sürece olumsuz hiçbir etkisi olmaz. Olsa olsa buraya olumlu etkisi olur o kadar. Çıkmaz sokaktır, ileri gidemezsin götüremezsin. Tamam ama ileri giden bir akımla sana katılır ve seninle beraber gider.

A.Ş.: Tersinden bakmak anlamında söyledim yani belki hani o birikimi reddeden bir sürece doğru ilerlemesi.

F.İ.: Evet esas o unsur. Sosyal demokrasi evet. O tamam yani 1950’den beri 60’lı yıllarda daha vahim bir şekilde. Hakikatten tam bir ölü toprağı serpmek üzereydi. gençlik hareketi onun etkisini ezdi geçti, süpürdü attı. İnönü boşuna demedi “orta’nın solundayız” diye 1965 seçimlerinde. O zaman ben de TİP’e üye olmuşum TİP başarı kazanmıştı. 14 milletvekili çıkardı seçimde ve Türkiye çapında müthiş bir rüzgar, sol sosyalist bir rüzgar esti. İnönü de kalktı “bizim partimiz orta’nın

solunda” dedi. O da sosyal demokrasi falan diye kıyametler kopartırken Ecevit işte vs. o sırada biz ortanın solundayız dedi. Sosyal demokrasiyi ağzına almadı mesela. Bilinçli yapılmış bir şey önünü kesmek, durdurmak amacıyla. Yani sosyal demokrasiinin de mutlaka bir etkisi var. Kitlelerin bir kısmını TİP’e ya da sosyalizme kaymasını, gençlerin bir miktar önlemiştir, ama çok fazla etkisi yok. Birincisi Türkiye’nin sol hareketinin Sovyetlerle beraber yavaş yavaş şekillenmeye başlaması demek. Çünkü Sovyetler Birliği bir büyük kuvvet haline geliyor. Yani diyelim ki 1950’nin Kruşçev’in esamisi bile okunmuyordu. Ama iki süper devlet gerçeğinin ortaya çıkması özellikle 70-80’li yıllarda çok önemli. Birincisi bizim sol içindeki geleneksel enternasyonalizm adı altında. İkincisi MDD gerçeğini kavramayan yani 1800’lerin Marks-Engels döneminin sosyalizminde kalmış, Avrupa devrimi ile kafası şartlanmış bulanmış kesim (ki bunlar hep var zaten öyle geldi bizim sol hareketimizde). O kesimdeki tutuculuğun olağan üstü etkisi var onu ifade edeyim. İkincisi belki daha önemlisi onun kadar, bu karşı devrim merkezinin, Gladyo merkezinin bakışı aslında çok önemli bir şey. Doğrudan doğruya Türkiye sol hareketini, işçi sınıfı hareketini, bilimsel sosyalizmi, sosyalist partileri ve işçi sınıfı hareketini hedef alan uygulamaları etkili olmuştur. Bak, rota tamamen ABD emperyalizmi tarafından özellikle 60’lı yılların ortalarından itibaren ve 70-80 arası özellikle sola çevrilmiş vaziyette. Şimdi buradan olağan üstü az önce söylediğim kesimler üzerinde özellikle Sovyetler birliği ile ilişkili, ikincisi MDD sürecini kavramayan 19. Yüzyıl sosyalizmi ile kafası yıkanmış, şartlanmış buralardan hala bir şey bekleyen kesim üzerinde önemli etkileri var. Yani bağlayıcı, devşirme yönünde yönlendirme yönünde üzerinde olağan üstü etkileri var. Bunları biz bütün bu 70-80-90 sürecinde adım adım yaşadık. Zaten olay tesadüf müydü? 1970 darbesi, 1980 darbesi. İkisi de Amerikancı darbe bence. 12 Mart 12 Eylül’ü biliyoruz. Bu darbeler de aslında bütün o sola yönelik operasyonun ifadesiydi, bir zirvesi idi aslında. Neydi? Şu şekilde tarif edelim örgütlü işçi sınıfını, sendikasıyla vs. bastırmak.

A.Ş: Yani fiili baskı, düşünsel yapıyı da siyasal yapıyı da yönlendirdi ve etkiledi?

F.İ.: Tabi tabi kesinlikle öyle. Bu darbeler de tamamen bunun için. Orgeneral Genel Kurmay Başkanı Memduh Tağmaç, 1971 Darbesi’nin gerekçesi olarak, “sosyal

uyaniş ekonomik gelişmenin üzerine geçmiştir” diye açıkladığı şey sosyal uyaniş dediğı de işte işçi hareketi falan ekonomik gelişmemizin üzerine geçmiştir, durdurmak lazım” diyor. 80 Darbesi de öyle. Dolayısıyla şimdi geliyoruz bu dönemi incelerken kesinlikle bu sol akımların her birinin ABD emperyalizmine karşı tavrını Gladyo ile ilişkilerini, işçi sınıfı ile ilişkilerini, devrimci mücadeledeki rollerini, ve Sovyetler Birliğı dış bağlantılarını masaya yatırmak lazım. Şimdi şu bakımdan işçi sınıfıyla ilişkilerini vs. incelemek lazım. Ya yoğun bir sistemin içinde köleleştiren bir tavır çok ağır basıyor ve söndürmeye çalışıyor ya da bu şekilde, tabi bazı sendika çevrelerinde bunu yaşadık biz. Yani kendileri sistemin mensubu oldukları için de solu hep sistem içinde tutmaya çalıştılar. Böyle tarif ettikleri için olay sadece bir CHP meselesi değıl. Tabi oralardan da kaynaklanıyor. Ecevit’lere falan da dayanıyor, ama onun da ötesinde Ecevit’i inkar etse de sol adına hatta bilimsel sosyalizm adına sistem içinde yürüyen, işçi sınıfı içinde bir sarı sendikacılık anlayışı geliştirdi. Bu tabi düşünsel plana da uzanıyor mesela. TİP bunlar tarafından kurulmuştu ama TİP’in bir önemli boyutunu bunlar oluşturuyorlardı. “Aybar devrimcidir vs.” denir ama TİP’in önemli kısmını da bu rüzgar oluşturuyordu. Ya hareketi bu sistem içerisinde tutma durumu, ya da Gladyo’nun sözüm ona tırnak içinde devrimci çözümlerle teröre, bireysel maceracı çıkışlara yönlendirmesi. Bunun çok etkisi oldu. Türkiye sol hareketini de böldü işin gerçeğı.

A.Ş: Yani bölünmelerde bir miktar ideolojik ayrıntılar olsa da geçmişten gelen Amerika’nın uyguladığı operasyon daha mı etkili oldu?

F.İ.: Mesela şimdi o dönem hepimizin yaşadığı bir dönem. Türkiye tarihinin 1965’ den sonra MHP’nin kurulması. Türkeş’in tekrar başına geçmesi, o süreçler çok derin. Türkeş’in 27 Mayıs’ta oynadığı rolü de ayrı ele almak lazım. Gençlik içinde solun yükseliş, ona karşı sözüm ona Türkçü, milliyetçi akım da Komünizmle Mücadele Dernekleri ile Komando Kampları ile vahşi bir terör uyguladı. 70-80 döneminde özellikle günde 3-5 kişinin, zaman zaman 20-30 kişinin katledildiğı zamanlar. Bu ne peki? O Gladyo merkezinin hakikaten gençliğı bölmek, halkı bölmek için yaptığı operasyonlardı. Çünkü bu saldırılar, kavgalar alevi-sünni kavgasına, 1978’de PKK’nın kuruluşuna, o bölücülüğe kadar uzanan boyutlara gitti. Şimdi dolayısı ile ne oluyor? Gladyo’nun, Amerika merkezli operasyonları MHP üzerinden uygulandı. Bir taraftan bunu yaptı, (düşün sola karşı muazzam bir kıskırtma idi) Vedat

Demircioğlu'nun öldürülmesi ile başladı 66-67 yıllarında İstanbul Teknik Üniversitesinde bu kanlı süreç. Arkasından peş peşe devam ediyor. “Sen de saldır beni öldür” diyor adeta. Taylan Özgür'n katli vs. Tam bir iki taraflı sağdan soldan terörü kışkırtma, sol içinden de müthiş bir psikolojik öfke ve kin ortamı. Çok kötü ve rezalet. Kanlı Pazar'ların yaşanması vs..

Şimdi orada az önce de söylediğimiz işçi sınıfı önderliğinde 15-16 Haziran dönüm noktası. O kadar bariz ki Türkiye tarihinin en önemli iç hareketlerinden birisi. Bunun biraz daha büyüğü 80'lerin sonlarında 89 Bahar eylemleri, genel grev 92 Zonguldak Yürüyüşü, oralarda yaşadık. Bunun en önemli örneği 15-16 Haziran fakat bu 1970 “sosyal uyanış geçti” hikayesi var ya zaten bu 15-16 Haziran'dan sonra bir sıkı yönetim ilan ettiler. Fiilen 12 Mart darbesi orada başladı. Bütün o işçi hareketlerini bastırmaya yönelik tevkifatlar vs. 15-16 Haziran 1970'de başladı. Ondan sonra da bu işçi hareketinde bir sönme yani baskılar şiddet.. Sol harekette bir sönme yavaş yavaş senin de söylediğin gibi ve darbe geliyorum diyor ve geliyor da onun üzerine.

A.Ş: Darbe sonrası Türkiye’de sol hareketin biraz ideolojik serüvenine baktığımızda daha doğrusu Kemalizm’le ilişkilere, Türk Devrimi ile olan ilişkilerine baktığımızda çok farklı, çatallanan yollar görüyoruz. Bu noktada bu dört ana akıma baktığımızda Aydınlık Hareketi bunlar içerisinde Türk Devrimi ve Kemalizm’le olan ilişkilerini en tutarlı olarak sürdüren grup olarak öne çıkıyor. Yani aydınlık hareketi 68’de ne savunuyorsa 75’de de, 80’de de 90’da da ... Hep bir tutarlı çizginin olduğunu görüyoruz. Fakat 12 Mart dönemi değerlendirmelerinde, savunmalarında belli bir radikalleşmeden bahsedebiliriz Aydınlık hareketinde. Bunun etkileri nelerdi ve özellikle 74’den sonraki değişikliğin etkileri nelerdi sizden biraz bu konu hakkında bilgi alalım. Darbeciler kendilerini “Atatürkçü” olarak addediyorlardı. onların solda da önemli bir etkisinin olduğunu düşünüyorum yaptığım incelemelerde de bunu açıkça görüyorum çünkü aşırı bir baskı sola karşı, kendini Atatürkçü olarak topluma lanse eden bir baskı ve 74’lerden sonra solun diğer akımlarında anti-Kemalist, Kemalist devrimin bütün kazanımlarını büyük ölçüde reddetmeye yönelik İbrahim Kaypakkaya’da çok net olarak somutlaşan bir çizgiye doğru götürüyor. O bakımdan değerlendirmenizi isterim onu ölçmek açısından.

F.İ.: O sözüne ettiğimiz dönem 15-16 Haziran'dan sonra bir kırılma noktasıdır. Bu dönem gerçekten baskıların arttığı o sıkı yönetim döneminde ve arkasından 12 Mart'la noktalanmış bir dönem. Hatta 12 Mart'ın da hatta 1 yıllık dönemi 1971'in sonuna kadarki dönemi. 11'ler hareketi ile giden bir uzlaşma, reformcu bir kesim ile Atilla Karaosmanoğlu vs. ile Erim hükümetiyle uzlaşmasından sonra, 1971'in Eylül Kasım'ından sonra ise özellikle 72 yılı. Denizlerin, Mahirlerin idamı ile falan başlayan süreç tam bir koyu faşist baskı dönemi diye baktığımızda bu dönemin çok da derin etkileri oldu. Bir numaralı etkisi işçi sınıfını söndürmek bakımından sol hareketi söndürmek bakımından etkileri sadece işçi sınıfını değil gençlik hareketini de söndürdü. Toplam olarak devrimci yükselişlerin gerileme, çökmeye, çözülmeye başlaması süreci. Bu sürecin içerisinde benim gördüğüm yine en sağlam hareket Aydınlık Hareketi oldu. Yani o Mamak Cezaevi, savunmalar oradaki birçok yanlışlar vs hepsine rağmen Türk Devrimi onu yaşatmaya çalışan teslim olmayan bir çizgiyi ifade ediyor. Ama öyle bir dönem ki herkesin ideolojik olarak savrulduğu bir dönemdi. O savrulma belli ölçülerde bizde de oldu. Özellikle de şu: Faşizm vs. dikta koşulları... Zaten biz TİP içinden meclise giriyorduk. Açık bir faşizm dönemi oralarda da yapacak bir şey kalmamış. İlegal Şafak gazetesini çıkarıyoruz yani bir gazete yayınlamanın bile mümkün değil o koşullarda. Savrulduğumuz dönemler oldu işte o bizim. Ege'deki üslerle silahlı mücadele başlatacaktık. Amaç o idi açıklı bu Türkiye ihtilalci İşçi Köylü Partisi dönemi. Orada İbrahimler falan savruldu gitti onlar bizim içimizden çıktı, öyle bir savrulma ki...

A.Ş: Birincisi silahlı mücadele konusunda bir sorun var anladığım kadarıyla, ikincisi de daha çok Kemalizm meselesi. Daha çok bu iki noktada düğümleniyor. Aslında ilk başlarda İbrahim Kaypakkaya Kemalizm konusunda çok net değil ama daha sonraki eleştirilerinin tamamı büyük ölçüde Kemalizm konusunda. Biraz isterseniz bununla ilgili konuşalım yani İbrahim Kaypakkaya'nın etkileri ne ölçüde sola yansıdı? Çünkü diğer grupları da incelediğimizde 74 den sonra özellikle diyelim ki THKO ve THKP-C çevrelerinde de etkili oluyor bu fikirler.

F.İ.: Bütün olayın başlangıcı şu; az önce "bizim de yanlışlarımız oldu" falan dediğim olaya bağlı. Hepsinin başlangıç noktası şu; sol hareketi bastırıyorlar, geriliyor. Gerilemesi de bir gerçek ondan sonra bütün bu tablo içerisinde zaten bütün insanlık

tarihi bunu ifade ediyor. Sol içinde bir defa büyük bir kesim mücadeleyi terk ediyor zaten mücadelenin dışına çıkıyor, o da doğal zaten sönüyor. Olayın içinde olanlar da olayı sürdürme içinde soğukkanlı bir şekilde zaman içinde ağır ağır güçlenme çizgisidir onun yerinde bizde daha çok şu oluyor:” dağa çıkalım silahlı mücadele başlatalım”

A.Ş.: Düşünsel bir serinkanlılıktan bahsedemeyiz yani o açıdan?

F.İ.: Hayır hayır tabi. Bugün olsa bahsedebiliriz. Söylüyoruz zaten nitekim bugün de aynı süreci yaşıyoruz. Olağan süreci ve partimiz gelişerek buradan çıkıyor şimdi. Orada öyle olmadı Egede vs. Biz Kaypakkaya ile çok mücadele ettik “yapma etme köylerden şehirlere doğru silahlı mücadele başarılı olmaz” diyerek. Türkiye gibi bir yerde 50 sene önceki sene önce Çin’de Mao’nun şablonunu uygulamak mümkün değildi. Hep tartıştık bunları. Kemalizm de bunlardan bir tanesi idi. İşçi sınıfı önderliğini falan hep tartıştık. İbrahim köylülüğe fazla önem veriyordu. Yani hep tartışıyorduk ama o muazzam savrulmanın işareti idi. Açık söyleyeyim TKP-ML müthiş bir savrulma. Bizden bu hatalar yüzünden ayrıldı ve onu kabul etmedik. Tabi bu döneme has bizim de hatalarımız oldu.

A.Ş.: Halkın sesi ile başlayan Kemalizm dizisi var. Orada esas olarak Aydınlık Hareketi’nin fikirlerinin olgunlaştığı dönem diyebiliriz aslında.

F.İ.: Zaten bizim ilk yaptığımız şey sözünü ettiğimiz 1970-74 arasındaki dönemde ki yanlışların bir özeleştirisini yapmak, dışa açılmak, büyümek geniş kitleler ile birleşmek silahlı mücadele gibi eylemlerin saçmalığını saptamaktı. ,onların üzerinde durmadık bile zaten uygulamadık bıraktık öyle bir şeyi. Dolayısıyla Aydınlık Hareketi rotasını buldu 1974 dönüm noktasıydı.

A.Ş.: İsterseniz temel tezlerini tartışalım biraz Aydınlık Hareketi’nin.

F.İ.: 1-) MDD bizim açımızdan iyice netleşmiş durumda o dönem. 1974 yani o kavganın içinden çıktık Mamak direnişleri, baskılar, ölümler vs. Hepsinin bize gösterdiği şey 12 mart 1971 darbesi büyük bir tecrübe. Ülke olarak Amerika’nın yörüngesine girmişiz hatta doğrudan doğruya yönetimi altına alınmışız. İçeride

işbirlikçileri vasıtası ile yönetiyor, “biz buradan MDD ile çıkacağız bu kesin bir gerçek” dedik. Burada bizim diğerlerinden bir farkımız oldu. Amerika’nın hakimiyeti, Türkiye’nin içerisinde yerleşmiş bir süper NATO örgütlenmesi, bir derin devlet, Gladyo örgütlenmesi tespitlerimizi berraklaştırdı. Çok da iyi ve hayırlı oldu, çünkü hala bugün yapılan tartışma bu. O zaman olan biten süreçleri yani mevcut hükümetlerin nasıl iktidar yapıldığını vs. daha iyi anladık.

A.Ş.: Aslında Türkiye’deki devrimin yolu ile ilgili yani MDD’nin sürdürülmesi çizgisi aslında.

F.İ.: Evet esas o, MDD’nin sürdürülmesi meselesi burada işçi sınıfı önderliği bizim için önemli bir şey.

A.Ş.: Kurtuluş Savaşının niteliği diyelim. Bu konuda neler düşünüyordu Aydınlık hareketi? Altı ok, ve Kemalist ilkeler vs.

F.İ.: Türk Devrimi bizim çok temel, kendimizin ve bugünkü devrimci sürecin dayandığı bir temel. O olmasa bunlar olmayacaktı. Büyük bir milli devlet içinde büyük milletin temsilcisi olarak işçi sınıfının temsilcisi olarak mücadele ediyoruz. Bunlar olmasa zaten bu başarıların hiçbiri olmayacak mümkün değil yani. önemli Jön Türk gençlik hareketi ondan sonra 1908 İkinci Meşrutiyet o devrimci tarihimizin çok önemli bir zirvesi. Aslında onu milli kurtuluş savaşı ve Cumhuriyet Devrimi ile beraber adlandırmak lazım. Bizim karakterimizi çizen, bugünkü Türkiye’nin karakterini çizen ve asla bugün çökertilemeyen bir miras. Sene 1950-2012 62 yıl. Adamlar Yugoslavya’yı 3 sene 5 senede parçaladılar. Düşünün yani burada şimdi 60 yıldır bu parçalama, çökertme, bölme senaryoları uygulanıyor ama başaramıyorlar vs. Dolayısıyla bu şekilde büyük bir mirasa oturmuş olması büyük bir avantaj. Biz onu hep programımızın başına yazdık, çok önemli bir kazancımızdır diye ve hep kendimizi böyle geliştirdik. Türk Devrimi’nden aldığımız ışık, feyz ve kazandığımız değerleri (bir kere bu kültürle yetişiyoruz) “hepsini geleceğe nasıl taşıyoruz diye sorduk kendimize. Bu sorumluluğu Aydınlıkçılar olarak her zaman taşıdık. “Yani devrimi sınıfsız bir toplum hedefine nasıl götürürüz?” gerçeği hep bunu sorduk ve bununla onu birleştirmeye çalıştık. Zaten aslında bu savunduğumuz şeyler öyle değerler ki, siyasal değerler olsun ideolojik değerler olsun kültürel miras olsun hepsi zaten

kendisi içinde bağında bu geleceği taşıyor. İçinde küçük şeyler de olsa taşıyor ve öyle bir gerçeklikle önüne koyduğun zaman zaten iyice ortaya çıkıyor ve oraya damgasını vuruyor o gerçekler. Yani birbiri ile çelişen bir olay yok solun anlamadığı olay bu oldu. Hep bu oldu. Bizim MDD dediğimiz, sınıfsız toplum dediğimiz değerlerle Atatürk Devrimi'nden aldığımız değerler arasında olağan üstü bir çelişme ve uçurum aradılar.

A.Ş.: Aydınlık Hareketi o bağı kurdu sürekli olarak, diğer sol akımlar büyük ölçüde belli noktalarda oradan koptular.

F.İ.: Sadece o bağı kurdu demiyorum, aynı zamanda geleceğe taşıyacak araçları da yarattı.

A.Ş.: Hâlâ yayınladığı kitaplar, yaptığı araştırmalar vs. bütün bunları 80'lere 90'lara taşıyan bir yönü var.

F.İ.: Yani daha sonra bizim bu yıllar içerisinde çok önemli bir tespitimiz oldu. Bizi diğer soldan ayıran bir önemli husus da budur. Biz bunu o zamanki anlayışımızla 75-76 'dan sonra Halkın Sesi'nin son yıllarında "büyük güçler platformuna çıkmak" diye tarif ettik sorunumuzu. O dönemde Aydınlık'ın günlük gazete falan haline gelmesi hep bu sürecin ürünü. O zaman şöyle gördük 1 Mayıs 77 olayı bizi bütün soldan, bütün sağdan ayıran ve Türkiye'nin bir numaralı partisi geleceğin partisi olduğunu ispatlayan olaydı. Kim ne derse desin olay bu. 1 mayıs işçi sınıfının önemli bir günü, bayramı çok büyük bir hazırlık yapılıyor ve yüzbinlerce insan çıkacak biliyoruz. Çünkü 1975'de ilk 1 Mayıs deneylerinde biz bunu yaşadık. 75-76 yine yüzbinlerin yürüyüşü şeklinde. Burada da çok büyük bir şey geliyor. Karşı tarafın ödünün patladığını görüyoruz. Gladyo'nun ve tam da işçi sınıfı hareketi ve devrimci sınıfın karşısına bireysel terörizmi koydukları ve bunun da hakikaten uygulamasını yaptıkları bir dönem. Ülkücülerle, MHP'lilerle, solcu geçinen birtakım fraksiyonlar arasındaki savaşın gündeme oturtulduğu bir dönemde, bir işçi sınıfı, işçi hareketi geliyor. Biz de bunun içerisindeyiz. Hem tecrübe diyelim buna hem de olayın içine girince hazırlıkları görünce hazırlıkları yakından takip edince biraz da bu adamları tanıyınca anlıyorsun ki büyük bir tertiple karşı karşıyayız. Biz bunu herhalde en az 1,5 iki ay önce tespit ettik ve ben kaç tanesine gittim biz bölüştük

kendi aramızda bu provokasyonu önlemek için bütün sol grupları dernekleri gazeteleri vs. tek tek ziyaret ettik sendikaları falan. “1977 1 Mayıs’ında böyle bir tertip hazırlanmaktadır, bağıra bağıra geliyor, unsurları şunlardır dikkatli olun uyanık olalım ve bölünmeyelim birlik halinde olalım ve bu tertibi orada boşa çıkaralım izin vermeyelim. diye. Şimdi bunu yakalamak bile çok önemli.

A.Ş.: Orada bir düzeyi gösteriyor aslında o. Esasen geçmişten gelen tek bir, tekil bir olayda dahi aldığı doğru tutum, 60’lardan 70’lerden gelen ideolojik düzeyinin göstergesi anlamında mı?

F.İ.: Kesinlikle öyle iyi tamamladı bu ifade. Kesinlikle öyle ve biz bununla beraber artık Türkiye’deki siyasette “büyük güçler platformu”nda yer alabiliriz. Çünkü o zamanı yaşamak lazım ya da incelemek lazım şimdi bütün basında Aydınlık tartışılıyor, “Türkiye İşçi Köylü Partisi şöyle yaptı, böyle yaptı” diye bu Nazlı Ilıcak’lar daha o zaman provokasyon sözcüsü olarak bize saldırıyorlardı. Aynen öyle. Bugün nasıl saldırıyorlarsa o zamanda öyle saldırıyorlardı Tercüman gazetesinde yazıyordu o zaman. Belgeler var hep elimizde. Dediğim gibi o büyük güçler platformuna çıkmak bizim için bir devrimci yükseliş, atak oldu ve iyi kötü başardık da o zaman bunu. Ama işte 12 eylül darbesi... Yani şöyle söyleyeyim buradaki köklü değişiklik şu esas olarak şu: Bunu burada ifade edeyim çok önemli bir nokta: Şimdi 70 ortalarından itibaren bir değerlendirme içinde sürece yaklaşmaya başladık biz yani düşünsel olarak senin sorduğun MDD, siyasetler, ittifaklar, cephe politikası işçi sınıfı önderliği falan bu sorunları çözdük düşünsel olarak. Program olarak çözdük yani biz şimdi halk hareketine nasıl önderlik edebiliriz? Bu düzeye gelmiştik.

A.Ş.: Tarihsel sürece bakış açısından da büyük ölçüde.

F.İ.: Evet büyük ölçüde çözüldü. Ondan sonra önümüze koyduğumuz soru “şimdi halk hareketine nasıl önderlik edeceğiz ve nasıl partiyi büyütüp öncü bir parti haline getireceğiz?” Yani bu aslında bu bugün bizim hala tartıştığımız bir “kurmay parti olma” kurmay nitelikleri olan bir işçi sınıfı öncüsü olma tartışmasının başlangıç tarihidir özellikle 1977 1 Mayıs’ta ortaya çıkan tablo ile beraber.

A.Ş.: Yani 74 Affi'ndan sonra Aydınlık Hareketi'nin kadroları hapisten çıktıktan sonra oluşturulan yapı büyük ölçüde bunu tamamlamaya yönelikti ve 3-4 senelik çalışma belki de o noktaya getirdi geçmişten alınan birikimle birlikte.

F.İ.: Şimdi boşuna değil Gladyo saldırıyor dedik bu bitti. Teşhir ettik Mehmet Eymür'leri vs. Hepsini Aydınlık'ta o zamanki gazetede ve gık diyemediler, kabul etmek zorunda kaldılar hatta. Bugünkü gibi değil günlerce haftalarca bu Aydınlık'ın yayımları tartışıldı Kontrgerilla ile ilgili. Bu bitti arkasından PKK saldırıları başladı yani o da Gladyo merkezli saldırılardı. Bu sefer Güneydoğu'da partimiz PKK saldırılarıyla pek çok şehit verdi.

A.Ş.: Biraz kısaca isterseniz o dönem 74'den sonra oluşan Aydınlık Hareketi'nin teorik inşası içerisinde Kemalist ilkeler, Altı ok, Tek parti dönemi, diyelim ki sınıfların tahlili, toprak devrimi, gibi konularda temel görüşler nelerdi? Bunlardan bahsedelim.

F.İ.: Esası az önce de ifade ettiğimiz gibi. Şimdi sizin de özetlediğiniz gibi önümüzdeki devrimin, MDD rotasının çizilmesi. Burada zenginleşme, derinleşme ondan sonra geçmiş dönemde Atatürk Devrimi ile yapamadığımız eksik kalan yönlerin altının çizilmesi. Burada tabii toprak devrimi reformu çok önemli bir unsur oluşturuyor. Amerika'nın bir hakimiyet tarzı olarak bu dönemde kullandığı araçlar vs. bir diktatörlük araçları, bu Gladyo çok önemli parçalardan bir tanesi. Bunların araştırılması ve bunlara karşı mücadele yöntemleri. Ondan sonra yavaş yavaş bu işin işçi sınıfı önderliğinin yanı sıra bir cephe ile oluşabileceği fikrinin olgunlaşması dönemi. Özellikle 1978-79 yılları içerisinde 12 Eylül'ün yaklaştığının fark edilmesi süreci. Bizim daha 78 sonu daha çok 79 yılında 12 Eylül'den 1,5 2 sene öncesinden başlayan bir siyasi atağımız vardır. Bu siyasi anlamda çok büyük başarıydı. Faşizm geliyor faşist diktatörlük geliyor, ondan sonra buna karşı bütün güçleri anti faşizmde birleşmeye çağırıyoruz. Yani son derece somut siyasi bir gelişim bu. O yönde büyük çabalarımız oldu. Başaramadık o ayrı ama en azından bizim hazırlığımız bakımından kafalarımızın oraya hazırlanması bakımından çok önemli bir dönüm noktasıydı. Bütün bunlara şunu da eklemek lazım, Sovyetler Birliği-ABD arasındaki çelişmenin zirveye çıktığı bir dönem 70'li yıllar özellikle 75-76-78-80'e doğru zirveye çıktığı

bir dönem ve bizim orada Türkiye'nin iki süper devletin tehditleri ile karşı karşıya olduğunun saptanması son derece doğru tabi. Orada aşırılıklar var onu da vurgulayalım önümüzdeki dönemin yeni bir dünya savaşı ile Sovyetler birliğinin başı çekeceği gibi bir şeyle yaptığımız tespitler yanlıştı. O tür yanlışlar var ve bir dönem de bizi meşgul etti, kafamızı da meşgul etti yapacaklarımızı da belki soğuttu engelledi. Yani ama esas olarak bu iki süper devlet tahlili; onun altını çizeyim müthiş bir buluştur. O Mao'nun buluşu falan değildir. Tabi Mao onun teorisini yaptı ancak Türkiye de biz bunu bizzat yaşadık. Üç dünya ve süper devletler sorununu.

A.Ş.: Son olarak isterseniz Aydınlıkçılar'ın 70'lerden 80'lere uzanan tarihsel sürecinde Biraz Kürt meselesini konuşalım. mesela özellikle 71 savunmalarında itibaren Aydınlıkçılar'ın Kürt sorununa bakışı nasıldı? Sol akımların bu dönemin Kürt sorununa bakışı daha çok Türk Devrimi'nin uygulamalarının eleştirisi olarak görülüyor. 1920'ler sonrasındaki Kürt isyanları sonraki Kemalist uygulamalar vs. değerlendirmek bağlamında oluyor. Aydınlık Hareketi bu noktada savunmalarında belli noktalarda farklı siyasetleri savunuyor. Bu dönemde örneğin "kendi kaderini tayin hakkı" nı savunmak, Kürt halkını emperyalizme karşı mücadelesinde temel dinamikler vs. gibi.

F.İ.: Biz başından beri, zaten 71 sonrasındaki savunmaya da yansır bu mesele. Yani yalnızca Kürt meselesi ile ilgili olarak değil, Türkiye'deki azınlıklarla ilgili, Alevi-Sünni çelişmeleriyle ilgili, diğer sorunlarla ilgili ortak ilkeler savunduk. Burada birlik ve kardeşlik temalarından yanaydık. Bu kavramları düşündük ve işledik. Zaten hatta bir böyle bu tarihlerde birliği zedeleyecek bir söylem de, öne çıkan bir şey de yoktu. Zöyle bir durum da yoktu ortada. Biz 70'ler boyunca Kürt arkadaşlarımızda. Birlikte bu mücadeleleri yürüttük. Ve orada Kürt-Türk gibi bir ayrım yoktu aramızda. Ama bugünkü yaklaşımımız neyse o gün de öyleydi. Değişmez. Çünkü orada mesele sadece büyük projeye bakmanın, bilimsel sosyalizme, insanlığın büyük birliğine bakmak gerekir düşüncesindeydik. Kürt-Türk beraberliğini bırakın, aradaki çelişkilerin giderek kaybolduğu ve büyük bir birlikle noktalanacak bir süreci adım adım inşa etmek hedefi vardır. Dolayısıyla burada emperyalizmi hep bölücü parçalayıcı, bu hedef yönündeki büyük engel görüyoruz. Milli devletleri parçalayıcı bir engel olarak gördük hep. Tabi bizim milli devletimizin parçalanması meselenin ana sorunu olarak karşımıza çıktı. Böyle olduğu için buna vurgu yapıyoruz. Zaten

insanlık idealinin dışında ir de siyasi yanı emperyalizme karşı mücadele anlamını da taşıyor bu birlik meselesi. Dolayısıyla bizim için hiçbir zaman bir sorun olmadı. Ama şimdi objektif olarak; Amerikan emperyalizminin, Gladyo merkezi, bakın 1970-80 arası Kahramanmaraş katliamıyla bir Alevi-Sünni kavgası yaratmaya çalıştılar benzer şeyler başka yerlerde de yaşandı. Tema neydi orada Alevi-Sünni çatışmasının esas alan bir bölünme senaryosu. Ama mesela o tarihlerde böyle bir Kürt Türk çatışmasına yol açacak bir sorun da yoktu. Bu daha çok 80'ler sonrasının bir gerçeği. Amerikan emperyalizminin özellikle Sovyetler'in çöküşünden sonra Türkiye'yi parçalama operasyonun sorunu olarak ele aldığı, bir Kürt kartını kullanma projesi olarak gündeme geldi. O zaman olay doğrudan doğruya Kürt meselesinin çözümü emperyalizme karşı savaş meselesine bağlı bir sürece dönüştü. Bundan öncesi ise hep tarihten gelen bir sorun var. O da bizim gerçeğimiz. Hep dile getirdik. Bu hep Kemalizm'in sorunu, Kemalizm'in yarattığı bir sorun falan diye tarif etmemek lazım. Çünkü o dönemde hakikatten bir Kürt meselesi yoktu. Özellikle isyanlara baktığımızda bunların hepsinin arkasında İngiliz emperyalizminin olduğunu görüyoruz. Hep o dönemde de emperyalist müdahale bahanesi olarak gündeme gelmiş. Kürt meselesi diyebileceğimiz bir sorun olarak yaşanmamış. Aslında 1940'lardan 50'lerden sonra yoğunlaşmaya başlamış bir sorun olarak gündeme gelmiştir. O da Amerikancı, ABD'nin işbirliği halindeki devletin; NATO'ya girmişiz işte kaçınılmaz olarak içimizde bir odak. Bütün bunların Kürtler üzerinde uyguladığı baskının bir ifadesi olarak ve isyanın bir ifadesi olarak Kürt meselesini işledik. Yani devletin uygulamalarına karşı tavır aldık. "Kürtçe konuşamazsın, "Kürt" diyemezsin" denildi. Bunları yaşadık. Bunlar gerçek. 80 sonrasındaki yayınlarımızda vardır. 70'lerde de var da ama yoğun bir şekilde bu dönemin tarifi 80'li yıllardaki yayınlarımızda anlatılır. Hep bunları yaşadık bu devlet yapmış bunu. Yani en basit bir Kürt etnik topluluğu gerçeği var. Bizim milletimizin çok önemli bir parçası, Kürtler bizim halkımız. Ama bir taraftan da bunun sahip olduğu, hakkı olan, kullanması gereken bazı özgürlüklerin sürekli baskı altına alınması da bir gerçektir. Bazı acil talepleri var Kürt halkının anadili, Kürtçe konuşamıyor vs. Bu gerçekleri seslendirdik, bu noktada cesur davrandık.

A.Ş.: Siyasetlerinizdeki değişim aşamaları hangi noktalarda netleşti?

F.İ.: Bakış açıları yeniden şekillendi. Onu çok özetle şöyle açıklayabiliriz. 1980’li yıllara kadar devletin antidemokratik baskıları kültürel haklara yönelik baskıları karşısında isyan ettik. Bunları kabul etmedik. devletin niteliğinden gelen ve özellikle NATO’cu ve Amerikancı olmasından itibaren yoğunlaşan bir baskılar sistemine karşı isyan ettik. Ama özellikle Sovyetler Birliği’nin yıkılmasından sonra yeni dünya düzeni, daha sonra Büyük Ortadoğu Projesi bağlamında mesele bir bölünme unsuru haline geldikten sonra da emperyalizme karşı mücadele eksini belirleyici oldu.

A.Ş.: Teşekkür ederim. Son olarak size belli ifadeler okumak istiyorum. Bunların size ilk hatırlattığı şeyi ifade ederseniz sevinirim.

Türk devrimi ya da Kemalizm: Türkiye’nin demokratik devrimi, milli demokratik devrim.

Mustafa Kemal Atatürk: Demokratik devrimimizin önemli önderlerinden bir tanesi.

Altı Ok: Demokratik devrim programının 1930’lu, 40’lı yıllardaki ifadesi, programı.

İstiklal Marşı: Millet olmamız, Türk milleti olmamızın bayrağı.

Cumhuriyet: O da öyle, milli devlet karakteri kazanmamızla beraber bir cumhuriyet halini almamız, milli devlet olmamız.

Sosyalizm : Yıllardır idealimiz

A.Ş.: Çok teşekkür ederim.

3.8. GÜN ZİLELİ: TİİKP VE AYDINLIKÇILAR

Aydınlık Hareketi’nin 1980 öncesindeki liderlerinden Gün Zileli’nin sorulara yurtdışından gönderdiği yanıtlar.

G.Z: Soruları cevaplandırmadan önce bir noktayı netleştirmek isterim. Sizin kavramlarınızla benim kavramlarım uyuşmuyor. Mesela benim için “Türk Devrimi” diye bir şey söz konusu değildir. Bu yüzden bu tür uyumsuzluklar bazı anlaşmazlıklara yol açabilir.

1) Türkiye Sosyalist Hareketi

- 1- Cumhuriyetin ve devrimlerinin, Türkiye Komünist Partisi(1921) ve Türkiye İşçi Partisi deneyimlerini de ele alarak sol hareketle olan tarihsel ilişkilerini hangi bağlamda değerlendirirsiniz?

1917 devrimi, Bolşeviklerin iktidarı gasp etmesiyle yolundan çıkmış ve bir ulus-devlet inşasına dönüşmüştür. Ülkelerdeki komünist partiler de Rus ulus-devletinin ajanları haline getirilmiştir. Türkiye Komünist Partisi'nin zayıf bir parti olarak bu ajanlık rolünü ne ölçüde yerine getirebildiği ayrı bir sorundur ama Sovyet dış politikası Türk ulus-devletinin desteklenmesini gerektirdiğinden bu parti içeride de Kemalist devletin ajanlığı rolünü oynamıştır.

TİP ise daha iç bir partidir ve Türkiye'deki emekçi kitlelerinin ortaya çıkarttığı bir partidir. Bu parti de parlamento yolunu tuttuğundan kısa sürede devletin ideolojik aygıtları tarafından teslim alınmıştır.

- 2- Türkiye'de sosyalizmin tarihini düşündüğümüzde, Türkiye Sosyalist Hareketinin ideolojik geleneğinde size göre cumhuriyet sonrasında 1970'lere kalan bilimsel sosyalist mirasın önemli köşe taşları nelerdir?

Bilimsel sosyalizm diye bir şey yoktur. Bu, Stalinist bir uydurmadır. Stalinist ideolojiye kutsiyet atfetmek için uydurulmuştur. 1960'lara gelinceye kadar herhangi bir sosyalist mirastan da söz edilemez. Çünkü toplumsal planda var olmamıştır.

2) 1968 ve Gençlik Hareketi

- 1- Sizin de içinde bulunduğunuz 68 gençlik hareketinin Türkiye'deki en belirgin ideolojik ve siyasal özellikleri nelerdir? Dünya çapında gelişen hareketleri de dikkate alarak temel amaçları, yönelimleri ve programını belirtir misiniz?

Amerikan aleyhtarlığı ve emekçilerden yana olmak diye özetlenebilir. Ancak dünya 68'inin düşünsel yönelimlerinden gereğince beslenememiş, bu yüzden Stalinizmin yönlendirmesine çok çabuk girebilmiştir.

2- a) Özellikle 1968 gençlik hareketi öncesi ve sonrasının ideolojik etkilenimleri içinde Kemalizm'in yeri nedir?

Okullarda devlet ideolojisi ile yetiştirilen gençler Kemalizm'in etkisi altındaydılar. Bunun anti-empyralist bir versiyonunu geliştirmeye çalıştılar.

b) Gençlik hareketleri içinde sıkça kullanılan "İkinci Kurtuluş Savaşı" söyleminin anlamı nedir?

Bunun anlamı, o zamanki gençlerin devletin ideolojik hegemonyasının etkisi altında olduklarıdır.

c) Bu bağlamda 1970 sonrası sosyalist solun ideolojik gelişim ve değişim süreçlerini nasıl değerlendirirsiniz?

Devletten darbe yiyen gençler bir ölçüde Kemalizm'den kurtulmaya çalışmışlardır. Bunun en belirgin temsilcisi İbrahim Kaypakkaya'dır.

3- 1968- 1971 arası dönemde Türkiye'de sosyalist parti ve grupların siyasal pratiklerinde önemli bir değişimin yaşandığından söz edilir. Size göre bu iki dönemin siyasal, düşünsel ve pratik farklılıklarında hangi ideolojik politik nedenler etkin olmuştur. Özellikle Türk solunun Cumhuriyet ve Kemalizm'le olan ilişkisi bağlamında bu farkları incelemisiniz?

Sosyalizm- Türk Devrimi İlişkisi

1- 1968 sonrası genel olarak sosyalizm ve Kemalizm ya da Türk Devrimi arasındaki ilişki nasıldı? Bağlar kopuşlar hangi noktalarda gerçekleşti.

Yukardaki cevabım bu soruyu da kapsamaktadır.

2- Sosyalist solun 1970'lerde içinde bulunduğu ideolojik siyasal ortamında, kendi teorik, politik, pratik konumunuz içinde

Kemalizm'in, Türk Devrimi'nin ve ulusal simge ve değerlerin yeri nedir?

İbrahim Kaypakkaya'nın açtığı yol Kemalizm'den uzaklaşmayı ifade eder ama bu hareket de Stalinist olduğundan zaman içinde Kemalizm'den köklü bir kopuş gerçekleştiremedi.

3- Soldaki, Kemalizm etkisinin ağırlığı ve çeşitliliği düşünüldüğünde dünden bugüne Türk Devrimi tahlillerinde değişim dönüşüm süreçlerini nasıl değerlendirirsiniz?

Türk Devrimi diye bir şey yoktur. Türk ulus-devletinin kuruluşu vardır ki, bu da baştan aşağı halk düşmanı, karşıdevrimci bir süreçtir.

4- 1970'lerin ideolojik siyasal ortamı içinde özel olarak lideri veya üyesi olduğunuz siyasi örgütlenmenin Türk Devrimi veya Kemalist Devrim'e yaklaşımı nasıl olmuştur?

Tamamen Kemalizm kuyrukçusudur ve bu yoldan ilerleyerek nasyonal sosyalizme varmıştır.

5- Eğer varsa Kemalizm ya da Türk Devrimi konusunda hareketinizin diğer parti ve örgütlerden ayırt edici yönleri nelerdi? Bu yönlerin o dönem sol içinde yaşanan diğer ideolojik mücadele alanlarıyla doğrudan ve dolaylı ilişkilerini belirtir misiniz?

En koyu Kemalist hareketti ve bu yüzden en sağcı konumu benimsedi.

6- Sizin bağlı bulunduğunuz siyasal akım dışındaki akımlarla özellikle "Türkiye devriminin yolu, Türkiye' de sınıfların tahlili ve Kemalizm, Kurtuluş Savaşı'nın siyasal niteliği" konularında yaptığınız polemiklerden örnekler verebilir misiniz? Bu konudaki temel eleştirileriniz nelerdi?

Her türlü milliyetçilik karşıdevrime götürür. Milliyetçilik ve devlet ideolojileri emekçi halkın düşmanıdır.

7-Türk Devrimi ve Kemalizm üzerine bu dönemde yapılan bilimsel araştırmaların sınırlılıkları dūřınılduđında size gōre sosyalist solun Kemalizm tahlillerinin felsefi ve ideolojik derinliği konusunda hangi değerlendirmeleri yaparsınız?

Yukardaki cevaplarım bu soruyu kapsamaktadır.

7- Sizce sosyalist solun 1970'lerden sonra Kemalizm konusundaki radikal tutumunda etkili olan subjektif ve objektif faktörler nelerdir? İdeolojik katılık, dogmatizm, şablonculuk vs...Geçmişten günümüze yapılabilecek bir perspektiften çıkan sonuçlar nelerdir?

Solun kendisi Sovyet devleti ideolojisinden doğduğundan hiçbir olumlu gelişme göstermesi şansı yoktur.

8- Kemalist ilkeler, altı ok, tek parti dönemi, sınıfların tahlili ve toprak devrimi konusunda döneme ait görüşleriniz nelerdir?

Bunların hepsi yukardancı, devletçi paradigmalardır. Toprak devrimi yukardan yapılamaz.

9- Tarihselliği içinde Kemalist önderliğin Kürt sorununa ilişkin yaklaşımına ait değerlendirmeniz nelerdir?

Tamamen ırkçıdır. Türk Solu adlı hareket bunu "Kürt sorunu yok, Kürt istilası var" sloganıyla açıkça ortaya koymuştur.

11- Şimdi sırayla okuyacağım kelimelerin kendi dünya görüşünüz doğrultusunda size ilk çağrıştırdığı kelimeyi söyler misiniz?

-Türk Devrimi ya da Kemalizm: Ulus devlet, kapitalist yol, emekçi düşmanlığı, ezen ulus ırkçılığı ve karşıdevrim.

-Mustafa Kemal Atatürk: Bütün ulus devletlerinin liderleri gibi bir diktatör.

-Altı Ok: Faşizme doğru yol alan CHP adlı partinin halk düşmanı ilkeleri.

-İstiklal Marşı: ulus-devletin malum ritüellerinden biri.

-Cumhuriyet: Ulus-devlet diktatörlüğünün adı.

-Sosyalizm: Devlet kapitalizmi

- Sol: Devlet kapitalizminin siyasi hareketi.

3.9. ARSLAN KILIÇ: TKP/ ML-TİKKO

TKP/ML-TİKKO kurucularından Arslan Kılıç'la 4 Temmuz 2011 yapılan görüşme:

A:Ş.: Sayın Kılıç, Cumhuriyet Devrimleri'nin, Türkiye Komünist Partisi ve Türkiye İşçi Partisi deneyimlerini de ele alarak sol hareketle olan tarihsel ilişkilerini hangi bağlamda değerlendirebiliriz? diye bir soru ile başlayalım isterseniz. Çünkü şimdi tabii konumuz Türk Devrimi ve sol akımların 70 sonrasındaki algıları. Fakat bunu incelerken kuşkusuz sosyalist hareketin tarihiyle de belli ölçülerde bağ kurmak gerekiyor.

A.K.: Şimdi Türkiye'de sosyalizmin tarihi Kurtuluş Savaşı'nı önceleyen bir tarih. Bir siyasi akım olarak düşündüğümüzde Kurtuluş Savaşı başlamadan önce Türkiye'deki sosyalist fikirler Avrupa'dan gelmiş, Rusya üzerinden gelmiş çeşitli düşünce insanların taşıdığı bir sosyalist fikir akımı var. Bu İştirakçi Hilmi'nin örgütlü işçi hareketine dönüştürmesi anlamında bir siyasi harekete dönüşüyor. Yani Kurtuluş Savaşı başlamadan önce Osmanlı sosyalizmi diye bir sosyalist akım var. Kökleri ta Namık Kemal'in Paris Komünü'ne katılmasından elde ettiği fikirlere dayanır. Ama onların çoğunluğunun ortak özelliği şu siyasi hareket olarak da fikir hareketleri olarak da daha ham ve özellikle de örgütsüz. Sosyalist Hilmi'nin işçileri örgütleme eylemini bir yana bırakırsak. Daha sonra Şefik Hüsnü tarafından Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası deneyimi var Kurtuluş Savaşı'nın hemen öncesinde, ama o da İstanbul'da küçük bir hareket konumunda. Anadolu'daki yükselen gelişen Kuvayı Milliye hareketinden bağımsız olarak Mustafa Suphi'nin Rusya'da örgütlemeye çalıştığı bir hareket var Ekim Devrimi'nin Türkiye içindeki, Ankara'daki, Anadolu'daki yansımalarından hareketlenen, filizlenen bir Yeşil Ordu hareketi var. Yani İstanbul'da Bakü'de ve Anadolu'da birbirinden kopuk birbirinden örgütsel anlamda bağımsız sosyalist akımlar ve fikirler var. Bunların hepsi nihayetinde Türkiye Komünist Partisi'nin Bakü'de resmi bir kurultayla ve mümkün olduğu ölçüde hem Anadolu'daki hareketle bağ kurarak hem İstanbul'la bağ kurarak

örgütlenmeye girişmesiyle bir muhattap alınabilir bir tarih başlangıcı sayılabilir bir sosyalist akım oluyor. Kurtuluş Savaşı önderliğinin de sosyalizmle ilişkisi o güne kadar Sovyetler birliği üzerinden yürüyor. Türkiye'deki birbirinden bağımsız kopuk kopuk sosyalist hareketlerle Kuvayı Milliye önderliğinin bir ilişkisi yok, örgütsel düzeyde. Ancak Türkiye Komünist Partisi'nin Mustafa Suphi'nin Anadolu'ya geçmesiyle bir resmi muhataplık ilişkisi başlıyor ama bu ilişki de işte bildiğimiz trajik sonla sonuçlandığı için yine ciddi bir şeye dönüşmüyor. Fakat Kuvayı Milliye önderliğinin sosyalizmle ilişkisi bu örgütlenmeye çalışan sosyalist gruplar dışındaki ilişkisi hem Sovyetler birliği bağı nedeniyle hem de Kuvayı Milliye hareketi içinde sosyalizme sempati duyan insanlar olması nedeniyle bir sosyalizme karşı siyaset, tavır tespit etme ihtiyacı kendiliğinden ortaya çıkıyor. Bu konuda özellikle Hakimiyeti Milliye yazıları olarak Kaynak Yayınları'nın da yayınladığı o kitapta Atatürk'ün çoğunlukla kendisinin yazdığı yazılarla bir tavır açıklanıyor. O tavır da ana çizgisiyle şu: Dünyanın ezen ve ezilen olarak emperyalizm tarafından ikiye bölündüğü kabul ediliyor. Bütün o yazıların temel tezlerinden biri bu ve bu saflaşmada Kuvayı Milliye'nin ezilen safta bulunduğunu anti emperyalist safta bulunduğunu dolayısıyla dünyanın anti emperyalist ve ezilen güçler lehine ittifak içinde dostluk ilişkisi içinde bulunduğuna dair orada politika açıklamaları var. Biz köklerini orada buluyoruz. Kuvayı Milliye'nin sosyalizme karşı tavrının iki tane boyutunu görüyoruz. Tarihsel araştırmalarımızda 1-Sovyetler birliği ile ilişkiler, sosyalizmin temsilcisi olarak; 2-Dünya sosyalizmine karşı Hakimiyeti Milliye yazılarında ortaya konan siyasi tavır. TKP'nin kurtuluş savaşına ilişkin Şefik Hüsnü'nün, Mustafa Suphi'nin değerlendirmeleri kesinlikle Komüntern'in ve Sovyetler Birliğinin değerlendirmelerinin çizgisinde, onlardan farklı bir değerlendirmeleri yok. Özgün bir değerlendirmeleri de yok. Şefik Hüsnü'nün kendisinin doğrudan gözlemlerinden kaynaklanan bazı değerlendirmeleri varsa da bunların toplamı yine Komintern'in çizgisi içerisinde bir bütünlük ve çizgi haline getiriliyor. Aşağı yukarı Türkiye'nin 1960'lı yıllarına kadar olan sosyalist hareketin Kemalist Devrim'e karşı tavrını değerlendirme TKP'nin çizgisi temelinde yürüyor. Bir değişik değerlendirme yok. Hikmet Kıvılcımlı'da olsun, Mihri Belli'de olsun, Şefik Hüsnü'de olsun, Reşat Fuat'da olsun, Komüntern çizgisi içinde sayabileceğimiz ondan farklı da küçük küçük olsa da bir genel tutum dışında bir değerlendirme yok. 60'lı yıllarda izlenen sosyalist hareketin Kemalizm'e ilişkin tavrı

da bu temelden şekillendi. O nedenle bu geçmişi bir kendimce bir özetlemeye çalıştım. Kendi bildiklerim çerçevesinde.

A:Ş.: Bu noktada sosyalist hareketin geleneğinde 70'lere kalan bilimsel sosyalist mirasa da isterseniz biraz bu noktada girebiliriz. Hangi köşe taşları kaldı 70'lere miras olarak?

-Tabii şimdi şöyle noktalayayım o birinci sorunun son kısmını. Yani 60'da yükselen Türkiye sosyalizminin ikinci büyük atılımı diyebileceğimiz büyük tarihsel atılımı bu geride kalan 50 yıllık temelde yükseldi ondan farklı ondan kopuk bir temel değildi, kendiliğinden de yükselmedi. Bizim sosyalizm öğretmenlerimiz işte Hikmet Kıvılcımlı'ydı, Mihri Belli'ydi, Mehmet Ali Aybar'dı, Behice Boran'dı iyisiyle kötüsüyle. Şefik Hüsnü'nün eserleriydi. Reşat Fuat'tan kalanlardı. Sosyalizmi bize onlar taşıdılar. Türkiye Devrimi'nin siyasetine ve programına ilişkin (stratejisine ilişkin ne varsa onlardan öğrendik. Dolayısıyla 60'ta özellikle 68 gençlik hareketinin içinden çıkan sosyalist akımların devraldığı Kemalist Devrim'e karşı bakış tutumu TKP'nin çizgisi temelinde idi. Bu da onun kökü de Komüntern'e dayanıyordu. Bu da Komüntern'in belirlediği dünyanın ikiye ayrılması saflaşması ve emperyalizm cephesi ve ezilenler cephesi diye. Kemalist Devrimi de dünya sosyalist hareketinin bir müttefiki saymak onun bir parçası kabul etmek, özellikle Bakü Doğu Halkları Kurultayında ortaya konan tezlerle, Komünist Enternasyonal kongrelerinde ortaya konan tezlerdi. Kaynak yayınlarında yayınlandı. O Komintern'den gelen Türkiye devriminin çeşitli cephelerine bakış açısında bunlar belirtildiği zaman böyle bütünlüklü bir fotoğraf ortaya çıkıyor. 68 dünya çapındaki şu gelişme ile çakıştı: Ondan bağımsız bir olgu değildi. Büyük bir antiemperyalist yükseliş vardı dünyada. Devrimci bir yükseliş vardı. Türkiye 27 Mayıs Devrimi'nin açtığı kanaldan elde ettiği haklarla bu uluslararası gelişme çakışınca bir atılım ortaya çıktı. Tabii buna kuvvet veren bir işçi sınıfı da oluşmuştu. Geride kalan 50 yıl içerisinde cılız ve sosyalizmin maddi temeli olan toplumsal temeli olan sınıf cılız ve zayıftı. Dolayısıyla ona kuvvet verme bakımından da fazla enerji taşııyordu. Ama 60'lara gelindiğinde sendikal alanda olsun siyaset alanına yavaş yavaş akan işçi hareketi ortaya çıkmaya başladı ve bu işçi hareketi işte kendini DİSK olarak ifade etti. Çok bilinçli de olmasa sonuçta sosyalizme doğru evrilen sola doğru evrilen bir hareketti. TİP'in kurucusunun o 12 sendikacı olması da daha sonra DİSK'e yüklenen tesadüfen bir şey değil, nesnel toplumsal temeldeki bu gelişmenin siyasete yansımaları idi. Şimdi fakat 60'ların temel sorunu şu oldu. TKP Kemalist Devrim'e karşı politikalarını

kabaca belirlemişti. Ama 60'a girdiğinde Türkiye'de Kemalist Devrimin köklerinden çok uzaklaşılın bir durum vardı. Yani 30'larda Kemalist Devrim'le hesaplaşma olumlu veya olumsuz fazla bir şey fark etmiyor ona karşı bir politika belirlemek başka bir şeydi. 60'lara gelindiğinde başka bir şeydi.

A.Ş.: Sovyetler'in tutumundaki politika farklılıkları da katıldı sürece.

A.K.: Ona da geleceğim. 30'larda şimdiden iktidarda olan kendini ilerletmek isteyen milli bir burjuva devrimi vardı ve TKP' de politikasını ona göre belirlemek zorundaydı. 60'larda bu devrimde muhalefete düşmüş ve muhalefete düşmekten kaynaklanan ister istemez yeniden bir birliktelik nesnel birliktelik oldu. Yani Kurtuluş Savaşı yıllarındakinin boyutunda olmasa bile Türkiye'nin Kemalist siyasi akımını temsil eden güçlerle, sosyalist akımını temsil eden güçler kendiliğinden kendilerini aynı safta buldular. 30'da iktidar muhalefet ilişkisi vardır konumlar biraz daha farklıydı. Şimdi ikisi de muhalefetti. Bir resmi Atatürkçülük iktidarda var, o kısmıyla bir Atatürk hala bir parça iktidarda ama, 30'ların devrimci atılımını yapan "Atatürk" muhalefetti. Örneğin 27 Mayıs Devrimi Derneği'yle Doğan Avcıoğlu'larla sosyalistler arasındaki buluşma bu temelde gerçekleşti. 60'lar Doğan Avcıoğlu da iktidara ve düzene muhalifti. Sosyalistlerde muhalifti.

A.Ş.: Tam bu konuya girmişken mesela TİP Aybar önderliğinde ideolojik olarak çok sorunlu olmasa dahi Yön Hareketi'yle birbirlerini çok eleştirdikleri ve yan yana gelmedikleri görülüyor o dönemin belgelerinde de. Bunun nedenleri nelerdi? İsterseniz biraz kısaca değinebiliriz.

A.K.: Şimdi Aybar'ın temel hatası şuydu. Daha öncede kendisini farklı bir siyasi akım olarak şekillendirdiğinde bu temelde eleştirdik. Ölüncüye kadar kişisel görüşmelerimizde geçmişe yönelik sohbetler yaptığımızda da bir büyüğümüz olmasına rağmen Aybar'ı bu temelde eleştirdik. Aybar Yön Hareketi'yle gereksiz bir rekabet ve kıskançlık tutumu izledi. Yani dostluk ve güç birliği yapmak değil, yükselen ilerici hareketin önderliğinde kim olacak, öncülük kavgası. Olgun bir Marksist hareket öncülüğü "ben öncüyüm" diye ilan ederek kazanamaz. Derin siyasetleriyle kazanır, ideolojik hegemonyasıyla kazanır ve devrimci pratiği ile eylemi ile kazanır. Şimdi dergi sayfaları üzerinden veyahut da partinin lideri (işçi partisi tek sosyalist parti partiydi) "hepiniz buna tabi olun" çağrısı ile bu önderlik

kazanılmaz, kabul edilemezdi. Kaldı ki Kemalist hareket o zaman muhalefete düşmüş olsa da hala kendisi yenilgiyi kabul etmiş değildi.

A.Ş.: Yön'cüler teorik olarak da bir yenilgiyi kabul etmiyordu bu dönemde, güçlüydü.

A.K.: Tabii.. Yani kendini şöyle görüyordu. Doğan Avcıoğlu'nun şahsında söyledi bunu..: “ben büyük işler başarmışım ve bu devletin kurucusu olan bir akımım.” Aybar'ın çağrısı ile Aybar'ın dediği olur iddiasına girebilecek bir konumda değildi. Orada benim hatırladığım kadarıyla Doğan Avcıoğlu daha olgun davranıyordu. Sosyalistlerle bir araya gelmeye daha istekli davranıyordu. “Öncülük biziz o bize gelip tabi olsun” dar bakış açısıyla öncülüğü böyle dar kalıpla algılama noktasında yüzünden Aybar daha sekte davranıyordu.

A.Ş.: Fikriyatta sonuçta çok derin ayrımlar yoktu.

A.K.: Yoktu. Tabii... Kesinlikle... Çünkü Mehmet Ali Aybar'ın *Bağımsızlık Demokrasi Sosyalizm* kitabına baktığımızda oradaki Kuvayı Milliye değerlendirmeleri ve Türkiye sosyalizminin Türkiye İşçi Partisi olarak önündeki görevler konusunda yazdığına bakınca Yön'de ortaya konan program aşağı yukarı birbiriyle çok yakın örtüşüyor. Aybar orada sosyalizmin teorisinden edindiği öncülük bilgisi vardı. İşçi sınıfı öncü olmalı. Sosyalizm ideolojik olarak öncü olmalı. Ama senin ve benim, ben de öyle isterim. Bizim öncülük yapmamızı istemekle öncülük kazanılmıyor. Onun bir yaşanan süreçte o saflarda yer alan kuvvetlere kabul ettirilmesi var. Sovyetler Birliğinde de Bolşeviklerin şahsında yahut da Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin şahsında işçi sınıfının ve diğer kuvvetlerin sosyalizmin öncülüğünün kabul edilmesi 20 yıllık bir süreçte oldu. Köylünün işçinin önderliğini kabul etmesi Ekim Devrimi'nin hemen arifesinde oldu. Yani köylü Sovyetler ortaya çıktı 1905'te falan ama köyden bağımsız bir hareket gibi geliştireyorlar ve Duma'da kendi partileri vardı. Bolşevik Partisi'ni izlemiyorlardı. Ne zamanki çarlığı devirme ve emperyalist savaşı sonuçlandırma konusunda Bolşevikler dışında bir gücün olmayacağını ayrıca işçi sınıfı dışında köylüler 1. Dünya Savaşı'nı sonuçlandıramazdı. Sovyetler Birliğinde örgütlü değillerdi, dağınıktı. Bolşevik Partisi gibi bir partiye sahip değillerdi yani. Gördü ki köylü Rusya'da : bize savaşı bu

durdurur çünkü savaşın en ağır yükünü köylü çekiyor. Cephede gidip ölen o, savaşı bu durdurur bize de toprağı bu verir. Başlıca dövüşen iki siyasi akım burjuvazi ve işçi sınıfı. Köylü de ikisinin arasında savrulup duruyor. o bakımdan öyle geldi. Yani demek istediğim şu işçi sınıfı ve onun ideolojisi devrim yapmış ülkede bile öncülüğünü 20-25 yıllık bir süreçte kabul ettirebildi. Türkiye’de de TİP yasal siyaset zeminine çıkar çıkmaz “ben öncüyüm” demekle henüz diri Kemalist kuvvetlere bugün çok bölünen yani. Bugün daha iyi anlıyoruz. O gün anlaşılıyordu. İçinden bakılıyordu. Kabul ettiremiyorduk. Aybar da bugün yaşasaydı sanıyorum bu karşılaştırmayı yapacak bir olgunluğa erişirdi. İşte bu şeyden doğdu, bu öncülük rekabetinden doğdu. Ama mesela siz benim, siz bizim öncümüz olun demedi şey Doğan Avcıoğlu, ben öncüyüm de demedi. Doğan Avcıoğlu’nun yaklaşımı daha çok bir güç birliği yapalım. “Kemalist Devrim öncü olsun” programı ve siyasetini ortaya koydu. Buna Aybar’ın ve Behice Boran’ın yaptığı, sosyalizm cephesinden yaptığı itirazlar şimdi yazdıklarını okusan çocukça şeylerdir. Aynı programı söylüyorsunuz aynı şeyleri yazıp çiziyorsun, aynı siyasi taktikleri söylüyorsun ama sen birinin üzerine sosyalizm etiketi yapıştırıyorsun, öbürü diyor ki bu sosyalist devrim değil bu Kemalizm.

A.Ş: Son yapılan bir çalışmada Boran’la ilgili bir biyografide bu ayrımın çok derin olduğuna dair biraz abartılı bana göre gelen şeyler okudum. Boran Türkiye’de kapitalistleşme sürecinin sona erdiğini ve bunun teorileştirdiğini söyleyerek MDD’ciler ile arasına çok keskin, önemli bir ayrım koyduğunu söylüyor bu çalışmada. Benim gözlemlerime göre biraz sübjektif geldi bu değerlendirmeler.

A.Ş.: Kesinlikle söylediğiniz doğru. Bu tartışmanın bu boyutunu açığa çıkarmak bence sizin çalışmanızda önemli olacak. Çünkü bugün Türkiye’deki Troçkist entelektüel camiada özellikle Boran’ı kendilerine müttefik çekme şeklinde burada bir zorlama var. Bunu ben akademik dünyada Troçkizm’in etkisindeki akademisyenlerin tezlerine solun tarihine ilişkin çalışmalarda görebiliyoruz.

-Ha işte mesela Atılğan’ın kitabında var bu. Orada izlenen bakış açısı tamamen Troçkist Sosyalizmin bakış açısıdır. “Dünya devrimi olacak, onun için de o olmazsa Türkiye’de devrim olmaz. Şimdi oradan bakınca bir adım ilerisine şeye geliyor, akıyor her şey sosyalist olmalı.” Nesnel gerçeklikle oynuyor. Behice Boran da

Sovyetler Birliği'nin etkisiyle Aybar'ın etkisini birleştirip ondan kendi başına kapitalizmin tamamlandığını söyledi. Aybar'ın böyle bir iddiası yoktu.

A.Ş.: Mesela 60'lardaki yazıları böyle değil Boran'ın. Daha bilimsel yönü öne çıkıyor. Kendi ayırdını biraz da yapay olarak ortaya koyma ihtiyacı 70lerden sonra ortaya çıkıyor.

A.K.: Tabi. Milli Demokratik Devrimciler ile aradaki ayrımın çizgisini derinleştirmek için kapitalizm vurgusunu yoğunlaştırdı. Çünkü bu ayrıma ancak oradan bir temel yaratabilirdi. Siyasi temeli zayıftı. Dolayısıyla “kapitalizmin gelişmesi bitmiştir, tamamlanmıştır” gibi vurgulamaya başladı. Olayı dünya çapında göremedi.

A.Ş.: Biraz da pratiğin etkisi önemli sanırım. İçinde bulunduğu nesnellikle. Yani TİP'in kapatılması, yeni partinin eski gücünden uzak olması, gibi kendi örgütsel yapısına fikri bir kalkan arayışı, bunun teorileştirilmesi...

A.K.: Ben hem onun etkilediği kanaatindeyim hem de şeye kapıldılar: Sovyetler Birliği'nin bölge ve etkisi ve atakları dolayı şu hevese kapıldı: Sovyetler Birliği desteğiyle biz bu işi Sosyalist devrim olarak sonuçlandırabiliriz diye düşündü. Daha uzun bir yol kat edeceğini yani diyelim ki Behice Boran'la bugün tartışmak anlamlı olurdu, yaşasaydı. Çünkü bu kadar geriye düşme olmuş, sosyalizmden geriye düşmüş dünya, evet yani Sovyetler geriye düştüğu gibi sosyalizm dünya çapında çok gerilere düşmüş.

A.Ş.: “Madem ki bitmişti kapitalistleşme süreci neden bu hale geldi” gibi.

A.K.: Dünya sosyalistleri bugün tek tek ülkelerde olsun dünya çapında olsun sosyalizm mevzilerinde dövüşmüyorlar. Hâlâ emperyalizme karşı mevzilerde dövüşüyorlar. Yaşasaydı o da eğer sosyalist bir dönem olmazdı. Öyle bir şey söylemeyelim. Ne yapacaktı? Mecburen Amerika'nın tesirinde küreselleşmeyle onun hegemonyasıyla mücadeleyi her şeyin önüne alacaktı. Bunu aldığın noktadan itibaren şimdiki TKP'nin içine düştüğu durum gibi “ulusal cephe” lafı edecekti. Politika onu oraya doğru itecekti. İşte Behice Boran'n bu çizgisinin bir damarı bugünkü TKP'dir.

Örgütsel olarak da o damardan gelmez. Günümüzdeki TKP, eski TKP kanalından değil, TİP kanalından gelen arkadaşlardır. Aydemir Güler de Kemal Okuyan da Metin Çulhaoğlu da, bunların hepsi Yalçın Küçük'le birlikte İşçi Partisi'nden, TİP'ten Behice Boran'ın İşçi Partisi'inin yetiştirdiği öğrencilerdir. Behice Boran'ın kendisi de bütün bu arkadaşların öğretmenleri olarak bugün kendisini TKP'nin bulunduğu konumda bulacaktı.

A.Ş.: -Evet Türkiye sosyalist hareketinin 70'lere kalan mirasını meselesini sürdürürsek.

-Onu biraz daha genişletebiliriz. Şöyle: bize bizim 50 yıllık sosyalizm tarihimizde 60'a gelindiğinde benim hatırladığım 4 temel vazgeçilmezimiz oldu: Bugün de onlar devam ediyor. Bizle yürüyor. 1- Teoriyi taşıdır. Yani Marksizm Leninizm'i taşıdılar. Çeviri yaptılar, eski metinleri çevirdiler. 60'ta yetişen kuşak teoriyi onlardan öğrendi. Avrupa'dan falan öğrenmedi. Bunlardan öğrendik. kerim Sadi'sinden tut herkesin emeği var bu süreçte. 2- Türkiye Devrimi'nin genel programını taşıdılar.. TKP'nin programı da Komünern tarafından belirlenmiş, bunun en gelişmiş biçimlerini ifade ediyordu. Daha demokratik Halk Devrimi gibi ifadeleri Kıvılcımlı ifade ediyordu. Şefik Hüsnü de daha başka formülasyonları vardı. Ama toplamı bunun Komünern'in Stalin dönemini ve Mao döneminde artık dünya çapında formüle ettiği MDD var. Lenin'in yaşadığı dönemde MDD ismiyle bir adlandırma yok ama ama tamamen *İki Taktik* eserindeki demokratik devrim ve sosyalist devrim aşamasıyla isimlendirme var. Emperyalizm çok büyük boyutta gündeme gelince ona bir milli boyut da ekleniyor ve Stalin ilk defa bu millidir ve demokratik devrim ve Millî demokratik devrimdir diyor. Mao'da bunu kendi ülkesinde milli demokratik devrim, yeni demokratik devrim olarak ifade ediyor. Dolayısıyla bizim Türkiye Devrimi'nin genel programı da taşındı ve biz oradan beslendik. Çok yeni ve özgün bir program, kendimizin yarattığı bir şey yoktu. Daha sonraki yıllardaki adım atmaları bir yana bırakırsak. 3- Emperyalizm konusunda net bir fikir taşındı. Yani o netlik olmasaydı 68 hareketi de güdük kalırdı. Dünya çapındaki Vietnam'daki, Filistin'deki bölgedeki hareketlerle ve dünyanın başka yerlerindeki hareketlerden soyutlanırdı. Soyutlandığı zaman kendi ülkesinde de bir maddi temel bulamazdı. Nitekim dünyada bunun örneği olan hareketler kısa sürede söndü. Varlığı yokluğu belli olmadı. Çok tipik bir örnektir. Cezayir Komünist Partisi'nin, Cezayir Millî Kurtuluş Hareketi'ne karşı tavrı Cezayir'de Millî Kurtuluş

Hareketi'nden Cezayir'de Komünist Partisi'nin tamamen dışlanmasına ve hiçbir etki de bulunamamasına yol açmıştır. Avrupa'daki Fransa Komünist Partisi'nin etkisindeki veya Troçkist, Markus'cu ideolojilerin etkisindeki Avrupa 68'i de Sosyalizme buluşmamış ve çeşitli moda akımların etkisinde kısa sürede Avrupa emperyalizminin hegemonyasına düşmüştü. Amerika'daki 68 hareketi hippileşmiştir. Bu bağı kuramadığı ölçüde. Kurduğu ölçüde Hindistan'dan, Pakistan'dan, İran'dan, Orta Doğu'dan Latin Amerika'ya kadar, bugün Che Guevera hareketi bütün dünyayı etkiledi. Siyasetindeki hamlıklara, şuna buna rağmen muazzam etkiliyor. Ama Fransa 68'i bir hatıra olması dışında hiçbir değeri yok. Ancak bilmem, John Benedict Türkiye gelir de Ertuğrul Özkök gibi insanlara anlatırsa öyle kimse hatırlıyor. Ama 3 yaşındaki 5 yaşındaki çocuklar diyelim bile tişörtünden bilmem neyine kadar Che Guevara'yı, Kastro'yu bir efsane olarak biliyor. Bunların bıraktığı ne? Amerikan emperyalizmine karşı dövüşme. O nedenle bize taşınan antiemperyalizm hareketinin çizgisi de bu gün varlığını sürdüren ve devrimci hareketin güçlenmesinde önemli bir kazanım olarak varlığını sürdüren etkendi. Yani saydığım teori, program antiemperyalizm ve örgütlü olmak. Çünkü işçi sınıfıyla bağlar zayıf olunca harekette aydın damgası ister istemez ağır basıyordu. Aydınların ortak özelliklerinden biri bütün dünyada işte örgütsüzlüğe eğilimdir. Sınıf kaba da olsa düşüncede geri de olsa örgütlülüğe daha yakındır işçi sınıfı, emekçi sınıfı. Aydınlar daha örgütsüzlüğe eğilimlidir. Ama TKP küçük de olsa yer altında da olsa, topladığı aydınları da elde ettiği işçileri de zaten (aydın ve işçi dışında köylü şeyi yoktu) TKP'nin. Bu da onun zaafını konuşursak oluşturur. Büyük şehirlerdeki sanayi işçisi içerisindeydi. TKP ve aydınlar arasındaydı. Onları örgütlü bir güç olarak getirmeye önem vermişti. Örgüt dışına düşene karşı sekterizme varacak kadar bir sert tavır göstermişti. Nazım gibi dünya çapında bir aydına bile örgüt dışına düşme eğilimi gösterdiği an acımasız davranabilmiş ve bu sayede esnekliğini düşünürüz, tartışırız. Ama bu genel çizgi TKP'nin bize taşıdığı çok önemli bir temel özellik oldu. O özelliği en çok hisseden 68'in içindeki hareketin kanalı olarak biz hiçbir zaman örgütsüz kalmamaya dikkat ettik. Hep işte darbe yedik bilmem, tekrar çıktık örgütlendik. Şey de öyleydi onlardan bir parça söz edeyim bilinmiyor. Bu vesile çıkmadıkça da hatırmıza gelip söz etmiyoruz. Tarihe kalacak. İşte Deniz Gezmiş de çok örgüte önem veren bir insan. Mihri Belli'yi sıkıştırıyor. Önce TİP içinde mücadele etti. Bak! Deniz'in Türkiye İşçi Partisi'ne üye olması lise son sınıfa filan tekabül eder. Üniversiteye geldi, gitti İşçi Partisi'ne üye oldu. Bu aldığı iki terbiyenin ürünüydü. Bir Deniz Jön-

Türk hayranı bir insandı. Jön-Türk devrimciliğinin orada bulabildiği neydi? Örgütlü İttihat ve Terakki. Sonra sosyalizme eğilim veriyor ve kimi şeyleri bunun temsilcisi onun temsilcisi buraya yöneliyor.

A.Ş.: Söylediğiniz çok önemli. O dönemde sosyalizme meyilli daha çok genç yaştaki insanlarda dahi bir İttihat ve Terakki hayranlığının olması, bugünle karşılaştırıldığında; bugün çok da kendisini teorik olarak yüksek noktada tutan sosyalistler dahi bir jakobenizm düşmanlığı, İttihatçılığı küçümseyen bir tavır içindeler. Yani bu önemli bir fark kaydedilmeli kanımca.

A.K.: Çok önemli. Kof, onların tavrını hiç ciddiye almamak gerek. İşte demin Sayın Yalçın Sayın'la ortak bir arkadaşımızdan söz ettik. Aramaya çalıştık. Telefonu kapalıydı. Mustafa Gürkan. O da 68'in liderlerinden biridir. Bugün de o gün de hala İttihat ve Terakki hayranı bir arkadaşımızdır. Yani Jöntürk devrimciliğine büyük sempati duyan bizim 68'deki örgütlülük eğilimi ve davranışında hem Kemalist devrimi İttihatçı geleneği hem de Türk Devrimi geleneğini benimsemek vardı.

A.Ş.: Oraya girmiş olduk. Yani 68'in, bir gençlik hareketinin ideolojik etkilenimleri bu dönemde nelerdi?

A.K.: Evet. Onlara da girelim. Yani bize TKP bu mirasları taşıdı. Bunların hepsi devrimci miraslardı. Bugün de Türkiye'de sosyalizm adına ayakta kalıp bir şeyler yapmak isteyen herkes o kökten beslenerek bir şeyler üretiyor ve ileriye doğru götürüyor. Bu dört kökü inkar ederek ayakta kalan bir tane insan yok. Dört kökü inkar edenlerin çoğunluğu döneç. %90'ı diyebilirim ki artık hainlik derecesine kadar yani sosyalizm hainliği derecesine kadar döneç olmuş durumda. Örgütlülüğe düşman emperyalizme değil, antiemperyalizme düşman, sosyalizme düşman şeklinde. Buradan şeye geçelim...

A.Ş.: Mesela ideolojik söylemler, etkilenimler biraz onlar işte. Mesela örnek olarak diyebilirsek II. Kurtuluş Savaşı söylemi. Yani 70 sonrasına da biraz bağlayarak meseleyi ideolojik etkilenimler ve buradaki yaşanan dönüşümler gibi bir değerlendirme...

A.K.: Şimdi 68’de ortaya çıkan devrimci kuşağın ve kendi yetişme tarzından hareketle bir genelleştirme deyim yerindeyse bir teorileştirme yaparsam şunu söyleyebilirim. Bir kere bir cumhuriyet aydınlanması kültüründen geliyorduk. Ya aldığımız ilkokul, lise eğitimine damgasını vuran bilimin rehberliği, şimdiki gibi dinsel ve her türlü bilim dışı düşüncelerin rehberliği bizim onlardan örnekler ders kitaplarımızda yoktu. Öğretmenlerimiz daima bilimi örnek veriyordu. Bilimin rehberliğini kabul etmek çok temel bir düşünceydi. Bunu kabul etmeden zaten sosyalizmi kabul edemezsin. Yani bir cumhuriyet aydınlanma kültürü bizim ideolojik kültürel beslenme kaynaklarımızın önemli temellerinden birini oluşturuyordu. O temelde bir arayış başlamıştı. Yani sen Cumhuriyet Devrimi yapıyorsun, 600 yıllık bir imparatorluğu yıkan bir devrim örnek alıyoruz. Bilime önem veren bir devrim benim kafamda kalan hep bunlardı. Kemalist devrim nedir? Yani 600 yıllık bir imparatorluğu yıkmış, ümmet toplumundan bir özgür yurttaşa, millet toplumu yaratmaya kalkışmış. İki, bilimi rehber edinmiş. Fakat ülke o günkü deyişle ifade edersek geri kalmışlıktan çıkamamış. Arayış bunun sonucu kuşakta bir arayış var. Arayış sosyalizmle buluşturuyor. Artık Kemalizm yetmemeye başlıyor. Dolayısıyla ikinci beslenme kaynağımız da ideolojik beslenme kaynağımız o arayışın bizi götürdüğü sosyalizm oldu. Sosyalizmin ideolojisi içinde de devrim yapmış sosyalizmler. Yani sosyalizm dışına düşmüş akımlar değil. Diyelim II. Enternasyonal’in Türkiye’de hiçbir esnemesi yok.

A.Ş.: Avrupa Komünizmi vs.

A.K.: Veya evet Avrupa Komünizmi, yani Paris Komünü’nden başlayarak daima dünyada devrim mücadelesinin en yüksek temsilcisi olmuş akımların etkisi. Paris Komünü yani Marx, Engels, Ekim Devrimi, Lenin, Çin devrimi, Mao bunlar hep Latin Amerika’da yine Kastro da o da bir başarılı devrimci sonuçta. Yani dünya devriminin Ho Şi Minh hakeza, başarılı insanları, başarılı devrimler, ideolojik kaynağımızda sosyalizm içi ideolojik şekillenme de beslenme kaynağı oldu. 60’lı yılların kuşağında. Bu iki temel şeyi söylemek gerekir. Bunun dışında şüphesiz Avrupa’dan gelen fikir akımları da özellikle edebiyat, sanat alanında edebiyat, sanat üzerinden bir etkisi oluyordu. 68’deki devrimci arkadaşlarda önemli bir sanat, kültür damarı vardır. Yani hepimiz roman, okumakta daha şeydik istekliydik. Ama esas Kemalist devrimi bilime bağlayan kaynağıyla, sosyalizmin Türkiye’nin sorunlarını çözmeye ilişkin devrimci programı ideolojisinin temelini oluşturdu.

A.Ş.: Gençlik hareketinde şöyle bir şey yaşıyordu. Siz de bizzat içindeydiniz. Hani 68 özellikle 67'de başlayan işte üniversite işgali daha sonra bunun doruk noktasına ulaşan eylemler ODTÜ, Commer eylemleri vesaire. Buradan bir yanı 71'e doğru bir inişin yaşandığı görülüyor, pratik olarak.-Yükseliş ve düşüş yaşıyor. Bu çok tartışılır. Hani Türkiye sosyalist hareketinde neden bu dönemde yükseldi. Sonrasında neden böyle oldu? Gibi bir tartışma yapılır. Biraz bu bu tartışmaya ilişkin olarak ama esas olarak şu yönünü biraz açsak diyorum. Yani bu düşüşte fikirsel etkenler neler? Yani özellikle Kemalizm'le olan Türk Solu'nun tarihiyle olan ilişkileri bağlamında tırnak içinde olumsuz denilebilecek bu sürecin bu tarafla ilişkisi var mıydı?

A.K.: Şimdi aslında yükseliş 64'te filan başladı Hani 68'in kökünü 64'teki Kıbrıs mitinglerinde filan aramak lazım. Çünkü Kıbrıs mitingleri, Kıbrıs sorunu, Türkiye'nin Kıbrıs sorunu Türkiye'yi Amerika ile karşı karşıya bıraktı. Kendiliğinden, istenilerek değil. Şimdi bir Kıbrıs sorunu var. Türkiye orada yaşayan Türklerin haklarını korumak için bir şeyler yapmak istiyor. Ama karşısına Johnson dikiliyor. Amerika dikiliyor. Şimdi aynı Amerika, Vietnam'da bir Kurtuluş Savaşı'na karşı vahşi bir savaş yürütüyor. Belleğimizi zorlayalım şimdi. Bilinç sıçramalarının düğüm noktaları neydi diye düşünersek. Filistin'de bir mücadele sürüyor. Filistinliler İsrail gibi bir korsan devlet tarafından haklarından mahrum bırakılmış. Bakıyorsun orada da Amerika var. Sonuçta Türk gençliğinin, o dönemki gençliğin anti-emperyalizmle özdeşleşen 68 çıkışında başlangıcı 64'teki Kıbrıs hareketlerinde aramak lazım. Çünkü Türkiye Milli Talebe Federasyonu o zaman gençliğin önemli örgütlerinden biriydi. TMTF diye kısa ismiyle geçen. Kıbrıs mitingleri başlatmıştı. İşte başkanı Ahmet Güryüz Ketenci'ydi. Daha sonra sol gençlik hareketlerinin içinde oldu. Onun kuşağından olan diğer arkadaşlar Kazım Kolcuoğlu, Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı'nda. Bu insanlar kendini Kıbrıs ekseninden antiemperyalizme doğru götürdüler. İkincisi 27 Mayıs'ın açmış olduğu bir aydınlanma kanalı vardı. Sol kitaplar çevriliyor, dünyadaki antiemperyalist ve devrimci hareketler tanıtılıyor. Onlarla Türk Devrimi arasında bağ kuruluyor, tekrar Kemalist Devrim'e dönük resmi Atatürkçülüğün dışına çıkan araştırmalar var. Doğan Avcıoğlu, Kemalizm'in sol yorumları var. Bütün bunlar tabii 68'in çıkışını besleyen fikirsel ve eylemsel pratik etkenler oldu. O nedenle yükselişi, başlangıcı 64'te, hatta 28-29 Nisan, 27

Mayıs'a giden eylemleri de alırsak, çünkü hepsi birbirini biraz besleyip arkaya götürüyor. Yani bir startı bir başlangıcı gibi bir şey yok. 28-29 Nisan Menderes'e karşı eylemler gençliği düzenle karşı karşıya getirdi. Bir diktatörlüğe savrulma o ne kadar CHP'nin kontrolünde olursa olsun o ayrı.

A.Ş.: Zaten hareketin liderlerine falan baktığınızda da önemli ölçüde büyük kısmı olaylı mitinglerin içerisinde yer alıyordu. Bozkurt Nuhoğlu vs,

A.K.: Tabii. 28-29 Nisan eylemleri, yani Menderes'e karşı eylemler 64'teki Kıbrıs temelli antiemperyalist hareketleri mayaladı. 64'teki hareketler artık 67, 68'de fikirsel kaynakları çok zenginleşmiş gençlik hareketini besledi ve artık 68,69 yükselişin zirvesini oluşturdu. Oralarda iş üniversite sınırlarını da aştı. Gençliğin köylüyle işçiyle buluşma eylemleri olmaya başladı. Dev-Genç İstanbul'daki hemen hemen bütün işçi grevlerinde 3 kişi, 5 kişi, 100 kişi, 500 kişi ya gösteri ya ziyaret ya da destek ziyaretinde bulunuyordu. Bütün Ege'deki, Karadeniz'deki köylü hareketlerine, çiftçi hareketleri, toprak hareketleri, Trakya'daki bunlara katılıyordu. Ve gençliğin de enerjisini aşan, örgütlülük düzeyini de aşan bir gelişmenin zirvesi 69'da yakalanmıştı. Artık o noktadan sonra iç siyasi parti faaliyetine, yani bir gençlik eyleminin kaldırabileceğinin dışına taşıp bir siyasi parti faaliyetine taşmıştı. Buna paralel de tabii TİP'in gelişmesini anmak gerekir. TİP, FKF'nin kurulmasına öncülük etmiş, yardım etmiş başlangıçta. Fakat Türkiye Kulüpleri Federasyonu 67'ye kadar gençlik üzerinde ciddi bir güç olmadı. Üniversite kulüpleri düzeyindeydi. Birkaç üniversite Ankara'da bildiğim Siyasal Bilgiler Fakültesi, İstanbul'da Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun temsilcisi Nabi Yağcı'ydı. Bu TİP Eminönü İlçe Başkanı'ydı. Ben de ilk oraya üye oldum. Sonra bizi Millî Demokratik Devrimci diye attılar attılar. O ayrı bir sayfa. Cumhuriyet'te yazan Güray Tekinöz'dü. Bunların gençlik kitesinden önemli ölçüde soyutlanmış bir durumları vardı. Bir de üniversitenin içinden Deniz Gezmiş'in, Mustafa Gürkan'ın önderlik ettiği FKF'yi zorlayan ve gençlikle buluşmasını sağlayan bir hareket vardı. Sonuçta onlar tabii şeyi önleyemediler. Kendiliğinden gelişen büyük hareketin FKF'yi de içine alıp o hareketi doğurdu. Gençlik hareketi sosyalistleştikçe sosyalizmin sorunları da gençlik hareketinin içine geldi. Yani TİP'in içinde yaşanan saflaşma ve fikir hareketleri gençliğe taşındı. TİP'in içinde daha 65'te Millî Demokratik-Sosyalist Devrim tartışması başlamıştı. Mihri Belli başlatmıştı. Mihri Belli 65 seçimlerinde İşçi Partisi çok büyük bir başarıyla çıkınca Aybar ve Boran biraz başarıdan başı dönmüşlük tutumu içinde

“sosyalizm burcunu gelecek seçimde Meclis’in şeyine dikeceğiz” gibi gerçekçi olmayan, kitleleri aldatmaya dönük, yani sonuçta kendiliğinden aldatmaya dönük bir söylem benimsediler. Bunun üzerine Mihri Belli daha farklı çıkışlar yapmaya başladı. Çıkışını da Yön Dergisi’nden yapıyordu. Orada yazıyordu. Daha sonra Kıvılcımlı tabi müdahale etti. Yani bu “Türkiye’nin önündeki adım sosyalist devrim değil olamaz. TİP’de böyle bir maceraya girmemeli ve Kemalist devrimci kuşakla rekabet değil dayanışma içinde olmalı.” İşte bu dönemde en büyük sekterliği Aybar ve Boran’ın Kemalist devrimcilerle bir rekabet içine girmesiydi. O, gençliğe de yansımıştı. FKF, Sosyal Demokrasi Dernekleri denen gençlik örgütüyle kavga ediyordu.

A.Ş.: Aybar’ın daha sonradan “güler yüzlü sosyalizm” “sosyalist demokrasi” gibi yani Türk sosyalist hareketine özgün olarak yaptığı vurgularla, fikirlerle çelişen tavırlardı.

A.K.: Çelişen şeylerdi tabi. Ama aynı zamanda Aybar önemli bir Kemalist insandı. Yani Aybar’ın eserlerine baktığımızda, yazılarına Kurtuluş Savaşı’nın daha militan bir savunucusunu bulamazsınız. Ama o günkü Kemalist güçlerle ilgili rekabet Aybar’ı kendi konumundan da farklı bir yere sürükledi. Aybar’ı ikinci yanlışa sürükleyen nokta da Leninizm’e karşı tavrı oldu.

A.Ş-75’lerden sonra daha keskinleşiyor, o tutumu.

A.K.: İşte 68 Çekoslovakya olaylarından sonra başladı bu Leninizm’e karşı tavrı. Ve onu Lenin’i tümüyle redde götürdü. Tabi Lenin’i reddederek yaşanan pratik de bunu gösterdi. Bir devrimci sosyalizm geliştirme imkanı yoktu. Aybar da yapamadı ömrünün sonuna kadar. O, gençliğin içindeki sorunuza dönersek dağıttığımız konuyu toparlayarak gençliğin içindeki ideolojik ve siyasi ayrılıkların temellendiği kökler 1- TİP içindeki tartışmalar. 2- Türkiye sosyalistleri ile Türkiye devrimci Kemalizm’ini temsil eden liderliğini Doğan Avcıoğlu’nun yaptığı ama, çok geniş bir kapsamı olan içinde Mümtaz Soysal’ın da Uğur Mumcu’nun da Bahri Savcı’nın da, 27 Mayıs’çı subayların da olduğu çok geniş, biraz da homojen olmayan çizgi ile tartışma içinde şekillenen tartışma gençliğe de yansdı. Burada ikinci düşünüş aşamasında 68 hareketinin TİP’in gençlik hareketini dışlaması, gençlik hareketinden kopması

gençliğin tabiatından gelen maceracılığa nihilist eğilimlere meydan verdi. Bir parti disiplini olmadığı için. Tabii o zemin gençlik genç kuşak insanda her zaman oldu. Nesnel olarak var olur. Ama siz o enerjiyi o dinamizmi bir parti disiplinine almadığınız ve akılcı bir kanala sokmadığınız zaman it, kurt oraya üşüşür. Yani casus da girer o hareketin içine ajan da girer. Provokatör de girer. yanlış burjuva düşünceler de girer. Nitekim TİP'in parti disiplininden kopmasına yol açan gençlik hareketinin bu genel durumu, içine Latin Amerika'daki maceracı akımların girmesine yol açtı. Çünkü orada hızla bir arayış başladı. Çok anlamlı olduğu için söylüyorum. Doğu Perinçek bu işin önderliğini yapanlardan biriydi. "TİP bizi dışladı. Ama örgütsüz mü kalacağız?" dedi. Deniz Gezmiş'in olsun, Mahir Çayan'ın olsun, Doğu Perinçek'in olsun Mihri'ye en büyük sıkıştırması "TİP dışı bir örgüt kuralım." Mihri Belli ile kapışmanın önemli nedenlerinden biri TİP'ten ayrıldık, TİP'ten kopuş oldu. Ama bir örgütsüz olmaz bu iş. Mesela Kıvılcımlı o konuda Mihri Belli'den çok daha doğru bir çizgiyi temsil ediyordu. O dedi ki "madem öyle sonuna kadar TİP'in içinde kalalım" derdi. Yani örgütsüz kalmayalım demek o. TİP, Kıvılcımlı'yı da dışına atınca Vatan Partisi'ni gündeme getirdi. Yani bir örgütlülüğü gündeme getirdi. Ama Mihri Belli Ağabey hiçbir zaman bir örgütlülük gündeme getirmedi. Artık 69'un sonuydu, bu tarihler ve şeyin de sıkıştırması başlamıştı dışarıdan. CIA'in sızmaları o Kontrgerilla eylemleri gençliği provoke etme eylemleri başlamıştı. İşte 69'da, 68'de Vedat Demircioğlu'nun öldürülmesinden sonra Mehmet Cantekin, bilmem Taylan Özgür İstanbul'da bu doğrudan artık Kontrgerilla'nın devreye girdiği eylemler. Komünizmle Mücadele Dernekleri'nin Kanlı Pazar eylemleri ki, o yani dört dörtlük bir Kontrgerilla eylemidir. Resmen Komünizmle Mücadele Derneği denen o Kontrgerilla aparatını, savaşa sürdüler, alana sürdüler. Bütün bunların sıkışması, TİP'in orada yeteneksiz ve basiretsiz davranması rekabetçi davranması, örneğin Deniz Gezmiş başta olmak üzere, ben de içinde olmak üzere diyelim İbrahim Kaypakkaya da benim hatırladıklarımı sana söyleyeyim. İstanbul'da hepimizin TİP üyeliğine Merkez Disiplin Kurulu kararıyla takır takır takır takır son verdiler. TİP'in dışına düşünce bir gençlik örgütü olarak soyunduğun eylemleri kucaklamaya yetmiyor. Dev-Genç neresinden bakarsan bir gençlik örgütü gençliğin örgütüne kalkıp parti işleri yaptırılmıyorsun. Yani partinin tartışacağı şeyleri getirip gençlik amfilerinde tartışılmıyorsun. Orada sosyalist olmayan gençler var. Kemalist gençler var. Sosyalizmin çeşitli şeyleri de var. Yani hakikaten bu talihsizlik. Örgütsüzlük talihsizliği hem örgütsel arayışın işte Deniz'in Mahir'in akımlara

ayrılmasını, örgütlenmeyi hızlandırdı, hem de örgütsüzlük gençlik hareketinin sapmasına yol açacak, yabancı siyasi akımlara, yani Marksizm'e yabancı siyasi akımların gençlik hareketine sızmasına yol açtı. Bu durum gençliğin kitleden kopma çizgisini getirdi gündeme ve düşünüş başladı aslında. 71'e gelindiğinde düşünüşün epey eteklerine gelmişti. Çünkü 12 Mart darbesi aşağı yukarı işçi hareketinin durgun olduğu gençlik hareketinin eski kitleselliğini kaybettiği, Deniz'lerin tamamen gençlikten diyelim ilk başlatan şiddet eylemlerini gençlikten kopuk hale geldiği bir dönemdi. Yani düşünüş, yükseliş ve düşünüş grafiğini bunları etkileyen ve bunlara eşlik eden olaylarla açıkladığımızda böyle bir tablo çıkıyor ortaya.

A.Ş.: Bir miktar 74 sonrasına değinirsek örneğin Oğuzhan Müftüoğlu son yaptırdığı röportajında şey diyor. Yani 70'lerde Kemalizm önemli bir tartışma noktası olmaktan çıkmıştı diyor. Özellikle 74 affı sonrasında Kemalizm yani o artık böyle bir ayırım kalmamıştı. Başka bir sürece girmişti. Sosyalist hareket diyor ki bunu yani akımların fikri dönüşümlerinde de anlayabiliyoruz. Yani benim öğrenmek istediğimiz esas olarak 70'ten yani 70-74 arasında ne oldu da böyle bir önemli bir değişim yaşandı? Şimdi çok kısa bir dönem yani 3-4 senelik bir şey yaşanıyor orada...

A.K.: Bu genel çerçevede sizin konunuzun eksenine gelelim. Sosyalizm içindeki genel tartışmalar, düşünüşler, çıkışlar. Bunun içinde Kemalizm'i nereye oturtmak lazım? Denizler'in, Mahirler'in çıkışında Kemalist Devrime karşı 70'lerde ortaya çıkan olumsuzluğun zerresi yoktu. Tam tersine fazla Kemalizm vardı. Nerde ifadesini buldu bu? Deniz Gezmiş'lerin mahkemede yaptığı savunma, Deniz Gezmiş çıktı "ben Kuvayı Milliyeciyim" dedi. Mahir çıktı "İkinci Milli Kurtuluş Hareketimizdir" dedi. Aynı Kıvılcımlı'nın formülasyonunu benimsedi. Burada bir gariplik yoktu. Yani bunlar daha "sağ" olmakla eleştirilse de temel kaymamıştı. Yani Mahir olsun Deniz olsun Kemalizm'e belki olduğundan çok daha fazla şey yaptılar. Ama sonuçta kendilerinin sosyalist olduğunu ve Kemalist olmadığını farklı bir ideolojik ve siyasi çizginin mensubu olduklarını da ifade ediyorlardı. Sınırlarda küçük bir bulanıklık olsa bile farklılık gözüküyordu. Sorun orada olmadı.

Türkiye sosyalizminin içindeki fikirsel ayrılıkların gençlik hareketine taşınması bir etken oldu, hem de uluslararası sosyalizm içindeki fikirsel ayrılıkları etkili oldu. Hem de gençliğin içine taşınan anarşizan, maceracı görüşlerin sızabilmesi

etken oldu. Ve bunun sonucu olarak Latin Amerika'da Che Guevara çizgisini benimseyen bir akım çıktı. Mahir'in şahsında. Hareketinin. Deniz'in şahsında da yerli bir diyelim "Türkiye Jön-Türk hareketi" çıktı. Biz biraz Çin Devrimi'nden etkilenen bir devrimcilik modeli ortaya koyduk ve hepimizin ortak özelliği de 12 Mart'ın sıkıştırması ile doğal kitle tabanımızdan, gençlik ve emekçi sınıflardan koparılmamız oldu. Tabi burada çizginin kopmaya müsait olmasının yanında Mahir'de olduğu gibi yani "öncü savaş her şeydir, onu kitleler izler." Bunu teorileştirme olduğu gibi 12 Mart'ın baskı şartlarının da kitle çalışmasını engellemesi de etkiledi. Kısa dönem bir kitleden kopuk dönem başladı. Bu dönem aynı zamanda şuna denk düştüğü için Kemalizm de ilk kırılma yaşandı: İşte tartıştığımız o ilk kırılmadır. 15-16 Haziran'la birlikte ordunun Türkiye'de 27 Mayıs'ın şahsında, Kurtuluş Savaşı'nın şahsında Kemalizm'i temsilen önemli bir kurum görünümündeki ordu ilk defa siyasi mücadelenin içerisinde yer aldı. Taraf oldu. Tabi devletin kurum olarak taraf olması kaçınılmazdı. Bu yani Marksist - devlet teorisine göre de böyle yapması gerekiyordu. Ve Kemalizm konusundaki kaba düşünceleri tekrar gözden geçirmeye sevk etti. Bugünkü gibi olgun ordu değerlendirmesi ortaya çıkmadı. 15-16 Haziran kırılmanın başlangıcıdır. Ordunun görünümünü, kendi görünümünü bozması bakımından da 27 Mayıs bir şey oluşturmuş, ordu genellikle iktidara muhalif 70'e kadar ki genel görünüm bu. Adalet Partisi iktidarına muhalif. Ama 70'deki 15-16 Haziran'da ordu, işçi hareketine karşı bastırıcı konumda ortaya çıkmış, sıkı yönetim gelmiş ve ordu konusu birden bire tartışmaların odağına gelmiş yerleşmiş. Ordu tartışılınca tabi ki onun temsil ettiği akım da kendiliğinden tartışma zeminine kaydı. 15-16 Haziran hem ordunun Türk ordusunun devrimci mücadeledeki konumunu hem de ordu üzerinden Kemalist devrimi sosyalist saflarda sorgulamayı gündeme getirdi.

A.Ş.: -Darbeci eğilimler vesaire gibi.

A.K.: Darbeci eğilimler bir darbe yedi. Aslında 15-16 Haziran'da bir darbe yemişti. Ama darbe planları tükenmediği için henüz 12 Mart'a kadar sürdü. Aynı zamanda Türkiye'ye şeyler çevrilmeye başlandı. Uluslararası kaynaklar. Öbür taraftan toprak işgallerin de jandarma köylünün karşına çıkmaya başladı. Bunu bizim mensup olduğumuz Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi yani Proleter Devrimci Aydınlik grubu açısından düşünürsek, bu hareketin içinde hem orduyu eleştirme eğilimi hem de bu hareketin içinden biri olan İbrahim Kaypakkaya da Kemalizm'i bu işin

ordunun tavrının kaynağında Kemalizm olduğu, burayı sorgulamak gerektiği konusunda bir eğilime yol açtı. İbrahim'i etkileyen bu kırılmanın önderi olan kişiyi etkileyen, onun ideolojik şekillenmesini etkileyen iki kaynak oldu. Bir Sovyetleri Birliği'nden Şnurov'un küçük bir broşürü, şeyi değerlendiren Kemalist devrimi ve ordunun emekçi harekete karşı tavrı.

A.Ş.: Bu pratik etkiler biraz her halde...

A.K.: -Tabi ordunun tavrı onu arayışa soktu. İbrahim Kaypakkaya'nın bu broşürü 15-16 Haziran'dan 2 ay önceki yazısını oku. Büyük bir Kemalist Devrim övgüsü vardır. O dönem gelince eleştirme başlar. Bu eleştiri önce Şnurov'un broşüründen etkilenmeyle başladı ve önce örgüt içi bir eleştiriydi. TİİKP kuruluş toplantılarında parti örgütlenmesine giden oluşumun, Proleter Devrimci Aydınlik çevresinin kendi iç tartışmalarında "Kemalist devrime karşı daha eleştirel olalım", İbrahim'in cümleleri aynen böyledir. "Kemalizm kuyrukçuluğu eğilimleri var saflarımızda bundan uzaklaşalım" şeklinde görüşleri var. Bu tabi Doğan Avcıoğlu'nun Türkiye'nin Düzeni kitabına yönelik eleştirileri gibi bir yıl öncesinin 68 yılına ait bir gerisi de var. Orada Şahin Alpay Türkiye'nin Düzeni ile ilgili yazısı var. İlk tartışmayı o ateşledi. Şahin Alpay orada sosyalizm ve Kemalizm arasındaki sınırları silen görüşler savunmuştur. O yazıya hem Mahir Çayan'dan eleştiri geldi. Mahir Çayan o yazıyı "sağ oportünist" olarak niteledi ve ilk eleştirisi de odur. Hem de İbrahim'den eleştiri geldi. Dedi ki bu, işi bulandırıyor diye. Mahir Çayan'ınkinin yazılı kaynağı vardır. Ama İbrahim'inki örgüt içi bir eleştiriydi. O küçük kıvılcım 1970 15-16 Haziran'dan sonraki gelişmede yeniden alevlendi ve yeni bir boyutta alevlendi. Ve orada artık Kemalizm eleştirmenliğinin bayrağı artık İbrahim'in eline geçti. Bütün Türkiye solun içinde ona geçti. Çünkü en son noktaya kendini yerleştirdiği için ister istemez bunlar bilinçli tavırlar değil, aldığı konumlarla ilgili bir şeylerdi. Yani ben geriye bakıp değerlendiriyorum. Bu hareketin içindeyken bunu böyle ifade edecek durumda değildim. Bunlar benim çok yakın arkadaşlarım. Ama şimdi geriye dönüyorum ama İbrahim kendisi en son konuma yerleştirdiğinde herkes o konuma göre bir tarif yapmaya başladı. Fakat yine de şeyden kopmuş değildi İbrahim. 71'deki çıkış noktasına varmamıştı. Yani daha soldan eleştiriyor, daha esnek ama Kemalizm'in devrimci mirasına sahip çıkma konusunda örneğin Türkiye İhtilalci İşçi Partisi'nin ilk program taslağına yönelik eleştirileri de henüz Kemalizm'in devrimci

mirasına bir yönelik itirazı da yoktu. 72’de o itiraz ortaya çıkacak. 12 Mart Darbesi Kemalizm’den kopmadaki tetikleyici ikinci kırılmayı yarattı. Çünkü 12 Mart Darbesi Atatürkçü bir konumla çıktı. Tümüyle sola baskıya yöneldi. Sol Kemalist olan darbecilere ilk satırı indirdi.

A.Ş.: Mesela Kamil Dede de buna benzer bir tahlil yaptı. Yani soldaki bu kısa dönemdeki dönüşüme bakıldığında “darbenin o keskin vuruşu çok etkili oldu” dedi.

A.K.: Şok etkisi yaptı. Dolayısıyla eleştirel bir konuma girmiş olan İbrahim Kaypakkaya’nın bir bu olay kendisinin doğrulanması olarak kabul etti ve buradan çok köklü bir eleştiriye yöneldi. 12 Mart’ın o araştırma koşullarının kısıtlılığı ve 12 Mart’ın yarattığı ortamda. Yani 72’ye geliş, İbrahim Kaypakkaya’nın Kemalist Devrim konusundaki 72’den sonra bütün sol hareketi etkileyecek çıkışının oluşumu üç aşamadan geçti. özetlersek. Şahin Alpay’ın yarattığı tartışma, 15-16 Haziran ve 12 Mart. Bunun fikir kaynağı da Şnurov’un eseri oldu. Tabi ki 12Mart’ı, 15-16 Haziran karşı çıkışları olmasaydı Şnurov’un fikri eleştirileri tek başına belirleyici bir şey olmazdı. Sonuç da olmazdı. İbrahim’in tabi bu savrulmasına ancak o günkü uluslar arası sosyalizmin son derece etkili tavırlarını bilmek frenleyebilirdi. Türkiye’nin içinden onu bir frenleme şansı 12 Mart şartlarında yoktu. Diyelim daha sonra Doğu Perinçek’in, Lenin, Stalin, Mao ve Dimitrov’da Kemalist Devrim derlemesi gibi bir derleme de olsaydı o kadar sola savrulmayabilirdi. Çünkü onun daha Şnurov gibi 3. sınıf bir Bolşevik teorisyenden çok Marksizm, Leninizm’in daha usta teorisyenlerinin değerlendirmeleri değerlendirmeleri önemliydi. Halbuki doğal olarak ona bağlılık gösterecekti. Ben eğilimini de bildiğim için söylüyorum bu önlenecekti. Yine darbe Kemalizm konusunda onu bir sorgulamaya götürecekti. Ama daha sonra şu ortaya çıktı. İşte milletin kaybettiği görmediği bu gün kaybettiği nokta şu: Kemalizm’den kopmuş bir ordu, NATO ordusunun tavrı Kemalizm’e fatura edildi. Troçkizm tarafından ve daha sonraki ideolojik akımlar tarafından özellikle Batı’cı Kürtçülük tarafından 12 Mart Atatürkçülüğü, 12 Eylül Amerikan Atatürkçülüğü Kemalizm’in hanesine fatura edildi.

A.Ş.: **-İdeolojik olarak sonrasında Jakobenzm düşmanlığı, sivil toplumcu fikirler vs.**

A.K.: -Tabi, tabi. Ardından 12 Eylül sonrasında bu Avrupa Komünizmi kaynaklı Murat Belgele'lerin Türkiye'de mihraklığını yaptığı odak olduğu akım çaktı. Yani bir Kemalist Devrim'e karşı kopan bir davranış, onu körüklemeye açık batıcı Kürt milliyetçiliği hemen benimsendi.

A.Ş.: 60'ların başladığı bir süreç başlattığı bir süreç işte özgürleşme ortamı, aydınlanma, Marksist klasiklerin yarattığı etki, 68 Hareketinin büyük etkisi dünyadaki antiemperyalist hareketler... Bu noktaya kadar yani 70'lere kadar Kemalizm'le arasında aslında bir bağ sürekli olarak devam ediyor. Tarihsel ortaklık. 70'te esaslı bir kesintiye uğruyor ve o kesinti öyle bir etkiye yol açıyor ki tarihsel süreçlerin sol üzerindeki etkisinin zayıflatıp onu bambaşka bir ideolojik noktaya götürüyor. Yani 80'lerin o bahsettiğiniz etkilerine yol açıyor gibi bir tespit herhalde yapılabilir.

A.K.: Evet olayı bir yönüyle açıklayan bir açıklama olur bu. Esaslı bir kopuş var. Şimdi o günkü teorik olgunluk belki şunu görmeye de müsait değildi: Türkiye'nin Kemalist Devrim'den kopuş süreci doğru tahlil edilmediği için, burada doğru bilgilere ulaşılmadığı için, kopuşun teorik zemini yoktu. Yani o kopuş için teorik zemin boştu. Mihri Belli olsun, Hikmet Kıvılcımlı olsun, Şefik Hüsnü olsun Kemalist Devrimle sosyalizmin ortak kesitlerini ara kesitlerini ortak noktalarını koydular. Ama hiçbir şey durağan kalmıyor ki. 30'lardan 40'lara kadar olan konumlar artık 60'lara gelindiğinde kaymıştı. Kaymıştı ilk Kemalizm'in süreci tahlil edilip de yani "ortada bir Kemalizm yok, Kemalizm'in kökleri budur". Bugün bunu koyabiliyoruz rahatlıkla. yaşayacağımız pratik buna ait çok sayıda örnek vermeyi imkanını da verdiği için daha rahatız. 12 Eylül'ü yerli yerine oturtma yani 12 Eylül'ün Atatürkçülük içerisindeki yeri, 12 Mart'ın Atatürkçülük içerisindeki yerini o gün doğru belirleseydik bu kopma yine olmayacaktı. Ama süreci tahlilde bir kopukluk var. O kopukluk İbrahim Kaypakkaya'nın 12 Mart, 12 Eylül şokları karşısında sağlıksız bir son noktaya savrulmasına yol açtı. Bir tarihsel bakış açısı var Kurtuluş Savaşı'na. Ama Kemalist Devrim'in devamında ne olmuş? 45'ten sonra ne olmuş? 50'de ne olmuş? Halk Partisi nasıl bir evrim geçirmiş? 60'ta ne olmuş? 27 Mayıs da biraz onu gölgeliyor. 27 Mayıs'ta Kemalist çıkış kopma sürecini engelledi görünür.

A.Ş.: Biraz sanal bir algı yarattı.

A.K.: Tabi 27 Mayıs parlak bir ışık gibi göründü. Türkiye sosyalizminin 27 Mayıs'a borçları vardır. Bunu kabul etmek lazım. Bugün de baktığımız da borçluluk vardır. Tabi kısa bir kesintiden sonra süreç kaldığı yerden devam etti. Şimdi Türkiye sosyalizminin ilk defa 50 yıldır sana yasal zemine çıkma imkanı sağlıyor. Bir sosyalist Rönesans yaşanıyor. Kitaplar çevriliyor. Eserler okunuyor. Burada 27 Mayıs'a borçluluk var. 27 Mayıs'a borçluluk Kemalizm'e borçluluk duygusunu sorgulanmadan getirdi. Yani orada sağlıklı bir değerlendirme yapmadı. Bu konuda en iyi bu işin Türkiye'deki bizim partimizin lideri olduğu için söylemiyorum. Kemalist devrim sosyalizm ilişkisini Türkiye'de Kemalist Devrim sürecini Türkiye'de en iyi koyan en büyük eserleri vermiş olan Doğu Perinçek bile o dönem bu olgunlukta değildi. O yüzden Savunma'daki o sekte, sol bakışlar yaşandı. O da savruldu. Yani TİİKP savunmasındaki Kemalizm değerlendirmelerini bugün İşçi Partisi savunmuyor. Çünkü o da ham değerlendirmelerdi. Yani orayı da etkiledi. O boşluk. Derin tahliller yapamama uluslararası sosyalizmin Kemalizm'e bakışındaki derinliğe ulaşamama

A.Ş.: Yani 70'lerin hızlı, sübjektif durumundan büyük ölçüde etkilendi.

A.K.: Evet etkilendi. Diyelim ki Lenin'in soğukkanlılığı yok. Lenin, Aralov'a söylerken her kelimeyi tartarak konuşuyor. Diyor ki: "Git orada önemli olaylar oluyor. O bizim müttefikimizdir. Büyük bir devrimci harekete önderlik ediyor. kendini büyük görme olma" gibi şeyler söyler. Ha! Bir hava var. Şöyle öğreniyoruz. Ukmar adında, 26 yaşında bir Komünern temsilcisi geliyor. Atatürk'ün yakasına yapışıyor. "Niye sen hemen sosyalist devrim yapmıyorsun?" diye. Atatürk gelenin son derece çaylak olduğunu anlıyor. Tabi o sırada daha büyük olaylardan geçmiş 40 yaşını geçmiş. Diyor ki "yav delikanlı sen şu pencereden bir baksana-Samanpazarı'nı gösteriyor- "şunlarla mı sosyalizmi kuracağız? diyor. Yani ne kadar çocukça olduğunu görüyor. Şimdi Lenin bu haberler de Lenin'e gidiyor tabi Ankara-Moskova ilişkileri samimi temelde yürütüldüğü için gelenlerin zırtapoşlukları da rapor ediliyor. Lisan-ı münasiple onun için Aralov'u gönderirken diyor ki; "sakın onlara akıl öğretmeye kalkma. Onlara yardımcı, ol değerini bil." Aralov çok olgun bir ilişki geliştiriyor. O kadar ki Kocatepe'de Atatürk'ün arkasında yer alacak kadar Türk Devrimi'nin içinde yer alıyor. Benzer çocukluklar işte 60'ta da, 70'te de yaşanıyor. Yani Lenin'in Kemalist Devrime bakış açısının olgunluğuna biz

erişemediğimiz için kalıplarla tahlil etmeyi düşünme oluyor, olgulara bakma değil. Olgu şu: Her devrim bir iniş-çıkış yaşıyor. Daha geri dönüş de yaşamamışız üstelik. Yani sosyalist devrim bir geriye dönüş yaşıyor ama Kemalist Devrim de yaşıyor. Her devrimin kaderinde bir geriye dönüş var. O nedenle biz geriye dönüş perspektifinden bakamadığımız için onu içselleştiremediğimiz için 12 Mart, 12 Eylül'ün Kemalizm'den bir kopuş olduğunu göremedik. Burjuvazi gibi biz de onun hanesine yazma tuzağına düştük. Halbuki o bir kopuştu. Türk ordusunun Kemalizm'den kopuşuydu.

A.Ş.: İsterseniz şöyle bir şey yapalım. Bugün biraz yorduk sizi. TKP/ML sürecini değerlendireceğimiz ikinci bir görüşme yapalım.

A.K.: Evet öyle yapalım son olarak: İki olgu bizim çıkışımızda dönemin hamlığını da belirledi. Birinci olgu şu: Kemalist dönemin geriye dönüşü sürecinde düzgün bir tahlilimiz hiçbirimizin yoktu. Bu düzgün tahlil noksanlığı İbrahim Kaypakkaya'ya çok olumsuz noktaya sevk etti. TİİKP Savunması'nda da ham görüşler ortaya çıkmasına neden oldu. Sadece sola savrulma İbrahim Kaypakkaya'da yoktu. Bak bunu kimse bilmez, görmez. Şuan burada Doğu Perinçek olsa "tamam çok doğru" der. Aynen böyle yaşadık" der. Şimdi ne yapıyoruz biz? Bizim şimdiki avantajımız ne? Düzgün bir geriye dönüş tahlilimiz var elimizde. Dünya devrimlerinin geriye dönüşü tahlilleriyle de çakışan aynı zamanda. Yani doğrulanan, hayatta doğrulanan, hayatta bir karşılığı olan. Şimdi o günkü tahlilin hayatta bir karşılığı yoktu. O günkü tahlille Uğur Mumcu'yu Kontrgerilla'nın katlettiği devrimci insanları kazanma olanağı yoktu. Muammer Aksoy'ları, Uğur Mumcu'ları, Ahmet Taner Kışlalılar'ı. İkinci olgu 12 Mart ve 12 Eylül'ün şoku. Sol 12 Mart ve 12 Eylül'ü tahlil etmede, olgun tahlilleri yapamama sonucu onu Kemalizm'in hanesine yazılmayı, kabullenebildi. Yani bir NATO subayının çıkıp Atatürk maskesi altında cezaevlerinde yapmış olduğu işkenceyi Kemalizm'in hanesine böyle yazabildi. Tabi ki burada Batı'cı sol kafa ve Batıcı Kürtçülük bunun üzerine atladı. Dedi ki "işte tam doğrusu bu." Yani NATO'cularla, NATO'cu subaylarla işkence ettiği batıcı Kürtçüler buluştu. Biz orada bu süreci 80'den sonra daha net gördük daha olgun şeye geçtik. Daha köklere indik.

TKP-ML TİKKO kurucularından ARSLAN KILIÇ İLE 2. GÖRÜŞME.
TARİH 8 TEMMUZ 2011

A.Ş.: Sayın Kılıç bundan önceki görüşmemizde Türkiye'deki sosyalist hareketin tarihi ve 70'lere ginen süreci konuşmuştuk. Gençlik hareketi, gençlik hareketindeki dalgalanmalar, bunun 70'lere bıraktığı ideolojik etkiler. Buradan isterseniz daha özel olarak sizin de içinde bulunduğunuz Aydınlık Hareketi ve sonrasında TKP/ML- TİKKO'nun gelişim süreçlerini masaya yatıralım istiyorum.

A. K.: Aydınlık Hareketi'nin kökeni, TİP'in içindeki MDD stratejisini savunan kimselerden oluşup, 1966 yılında TİP içindeki MDD ve SD tartışmaları hızlanmıştı. Hızlanmanın nedeni şuydu: Yükselen bir antiemperyalist hareket vardı, Amerikan 6. filosuna karşı, Türkiye'deki Amerikan üslerine karşı. TİP yükselen bu antiemperyalist harekete hizmet eden parlamentoda bir siyasi faaliyet yürütüyordu. 27 Mayıs sonrasının aydınlanma süreci içinde, sosyalist aydınlanma süreci içinde Amerika-Türkiye ilişkilerini sorgulayan yayınlar yapıyordu, ikili anlaşmalara ilişkin. Amerika'nın dünyadaki ve Türkiye'de yürüttüğü ve ezilen milletlerin aleyhine olan faaliyetlerle ilgili. Onu ateşleyen gelişmeler de arkada kalan 1-2 yıl içerisinde yaşanmıştı. Kıbrıs krizi sırasında Johnson'un zamanın başbakanı İsmet İnönü'ye gönderdiği mektup Türkiye'de Türk-Amerikan ilişkilerini sorgulama yönünde aydınlardan başlayan, gençlikten başlayan ciddi bir eğilimi tetiklemişti, ivme kazandırmıştı. Buna bu sorgulama içerisinde ortaya çıkan bilgilenme faaliyeti, aydınlanma faaliyeti Türkiye'de anti-Amerikan temelde bir antiemperyalist hareketin gençlikte, aydınlar arasında ,yavaş yavaş işçi hareketinde, köylü hareketinde ortaya çıkmasına yol açtı. Bu durum TİP içine şöyle yansdı : Bunu şunun için anlatıyorum. TİP'in önünde,kendisi dışında kendiliğinden gelişen o antiemperyalist hareket çıkınca özellikle diğer siyasi partilerden ve aydınlardan bu hareketlere karşı TİP'in ya onları müttefik kabul etmesi onlarla birlikte hareket etmesi, onların hepsine önderlik etme konumunu elde etmesi gerekiyordu. Ya da onlara karşı daha kıskanç rekabet içerisinde bir tavır. TİP yönetimi maalesef bu ikinci tavrı benimsedi. Sosyalist olmayan Kemalist aydınlardan TİP içinde olmayan antiemperyalist- milliyetçi duygulara sahip aydınlardan, gençlik kitlesi içerisindeki bu tür eğilimlerin köylü hareketindeki antiemperyalist eğilimlerin sosyalist içerik taşımamasından hareketle

onları kendi önderleri altında birleştirmeyi bırakıp, onları dışlayan, antiemperyalizmde onlarla rekabet içine giden, dolayısıyla bütün antiemperyalist hareketi birleştirme yeteneği göstermeyen bir çizgiye yansdı.

A.Ş.: Burada Aybar'ın kişiliğinde somutlaşan bir aydın entellektüelizminin bir etkisi olabilir mi? yani bu bakış açılarının da yani biraz Rasih Nuri İleri öyle bir cümle kullanmıştı. Bu dikkatimi çekti. Ona göre kendi fikirleri, kendi özneliği her şeyin ötesindeydi.

A.K.: Belki Aybar'ın kişiliğinin özelliği de TİP dışındaki ilerici hareketlere karşı kuşkucu, rekabetçi yaklaşımı etkilemiştir. ama esas olarak TİP'in bu sırada benimsediği çizgi belirliyordu. Çünkü Aybar genel başkan olsa da TİP içinde önemli bir aydın birikimi vardı, sosyalist şahsiyet birikimi vardı. Onlar da sanki Aybar'ın her dediğine evet diyecek nitelikte insanlar değildi. Belli geçmişlere sahipti. TİP aynı zamanda organları olan sadece Aybar'ın istediği yönde gitmiyor ama bir diğer siyasi partiye göre daha iyi işleyen organları olan ortak kararlar alan, tartışan bir partiydi. Bence Aybar da yazılarında kesinlikle TİP programında ve yazılarında, MDD adı konmayan bir milli demokratik Devrim anlayışı sergilese bile iki etken nedeniyle böyle bir kıskançlığa girdi. Sonra o kıskançlık şeyden ayrılmak üstüne etiket yapıştırmak ihtiyacı duydu. Bu tavrına bir etki. Birinci etken 65 başarısı biraz TİP'in başını döndürdü, beklenmeyen bir başarı geldi hem alınan oy oranı itibariyle bir başarıydı hem de bu oyun parlamenter ifadesiydi. TİP'in beklenmeyen başarısı Aybar da içinde olmak üzere parti yönetiminde, kolay yoldan başarı ümitlerini ateşledi. TİP'in edebiyatına, propaganda edebiyatına, “gelecek seçimde başa güreşeceğiz” gibi parlamento yolundan “ilk fırsatta emekçilerin hükümetini kuracağız” gibi yoğun söylemler geçmeye başladı. Bunlar propaganda olarak halka dönük söylemlerde çok olumsuz ifadeler olmasa da bir taktik bir siyaset düzlemine yükseldiği zaman zararlı olmaya başladı. Bu söylem Türkiye'deki antiemperyalist özde, halkçı özdeki TİP dışında gelişen hareketi de kendisine rakip görmeye başladı. Onları kendi potasında birleştiremedi TİP. Onlar TİP'in dışında kalmaya devam etti. TİP'in dışında kalıp TİP'in disiplinine girmedikleri için de bir rakip konumuna TİP önderliğinin gözünde yükseldiler. Birinci olarak bu ufuksuz diyeyim, uzağı görmeyen ve kaynağında kolay başarı ümidinden, başarıdan sarhoşluğa kapılınan tutum etkili oldu. İkincisi Sovyetler Birliği'nin dünya çapındaki atağı etkili oldu.

Aybar'ın kendisinde değil ama Sadun Aren'de, Behice Hanım'da özellikle TİP içinde bulunmuş TKP'de, 60'ların TKP sinde eski TKP değil, Sovyetler Birliği'nde örgütlenmiş, oraya üslenmiş TKP'ye bağlı unsurlarla (TİP'te genel sekreter Nihat Sargın bunlardan biriydi.) Onlar kanalından özellikle Sargın ve onun etrafında örgütlenmiş kadro tarafından Sovyetler Birliği'nin çeşitli 3.dünya ülkelerinde giriştiği darbelerle sosyalizmi inşa teorisi ümitler yaratmaya başlamıştı. Sosyalist Devrimi'n sosyalist etiketiyle kastedilen büyük ölçüde bu aydınlarımızın kafasında büyük ölçüde Sovyetler Birliği desteği veya yardımını ifade ediyordu. Çünkü oradan sosyalist etiketi kaldırdığınız da Sovyetler Birliği'ne gönderme tam anlaşılmıyor. Benim tahminim esas olarak bu iki etken. Çünkü o dönemin tartışmalarını, eylemlerini, bakış açılarını bugün geriye dönük olarak daha serinkanlı bir değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda bu olguyu tespit ediyoruz. Bu 68'deki Çekoslovakya işgaline kadar TİP içinde Aybar'ın da katıldığı bir ihtilaf olmayan çizgi oldu. Ancak Çekoslovakya olaylarından sonra bu sosyalist devrim kaynakları bu olan sosyalist devrim anlayışında bir kırılma ortaya çıktı. Aybar Çekoslovakya'daki sosyalizm işine karşı çıktı. Aybar işte konuşmamın başında da işaret ettim. Siyasi çizgisi taşıdığı düşünce itibariyle savunduğu çizgiye o sekter çizgiye yabancı bir insandı. Ama kapıldı gitti oraya.

A.Ş.: Alında esas teorik olgunluğunun yönü de ondan sonra daha biçimlendi değil mi?

A.K.: Tabi daha biçimlendi. Aybar'ın 2. Dünya savaşı sonlarında, 1940'ların sonlarında, Türkiye'deki devrimci mücadeleye dahil olmasından beri kişisel olarak bağımsızlıkçı bir karaktere sahip olmasıydı. Kişisel bağımsızlığına da düşkün bir insan olmasıydı. Rasih Nuri ağabeyin işaret ettiği yön. Kendi kişisel bağımsızlığına da, aydın bağımsızlığını da çok dikkat ediyordu. Mesela TKP ile ilişkilerinde de buna çok dikkat ediyordu ama elinde başka kadro olmadığı için TKP'nin direkt bağlı olduğu Nihat Sargın gibi elemanlar da onun eli ayağı durumundaydı. Çekoslavakya olayları Aybar'ın savunduğu sosyalizm çizgisine ters bir gelişmeydi ve o tartışma içinde onlar içinde bir kırılma başladı. Sosyalist devrim tezi Aybar gibi yabancı bir unsurundan ayıklanıp tartışma içinde daha gerçek bir temeline oturdu, gerçek kadrolarına oturdu. Gerçek temeli Sovyetler Birliği ataklarına bağlı siyasi tezlerdi Aybar'ı o sapmasından arındırdı ve hakikaten oraya oturdu. 70'lerde çok netti, net

ortaya çıktı. Kadro olarak da öyle oldu. Aybar'lar Sovyetler Birliği düşüncesini savunan kadroyla yollarını ayırdı. Ama Aybar Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığı ideolojik bağımsızlık noktasına kadar götürmek gibi bir hata işledi. Yani sosyalizmin ideolojisinden bağımsızlık. İşte Sovyetler Birliği Leninizm'i temsil ediyordu onun gözünde. Bu haliyle de müdahale ederken de Leninizm'i temsil ediyordu. Hatta Çekoslovakya müdahalesini de Leninizm'e bağlayan savunmaya gitti. Yanlıştı bu tabi. Lenin yaşamının hiçbir döneminde ne muhalefetteyken ne iktidardayken sosyalizmin ihraç edileceği düşüncesini asla savunmadı. Tam tersine Troçki'nin bu tür maceracı eylemlerine karşı da onu hem alaya alan hem de mahkum eden çok net davranışlar ortaya koydu. Eğer sosyalizmin ihraç edilebileceği görüşüne en küçük bir eğilimi olsaydı, Troçki'nin 1918-19 da "Avrupa üzerine yürüyelim" gibi Almanya'daki Spartakist Hareketin desteklenmesi uğruna Sovyetler Birliği'ndeki devrimi tehlikeye atmak şeklindeki maceracı düşüncelerine eğilim gösterirdi. Hiç böyle bir eğilimi yok. Bunun başka bir kanıtı, Türkiye'nin milli kurtuluş savaşına karşı başkanlık ettiği Sovyet hükümetin desteğini sunarken buraya gönderdiği Sovyet temsilcilerine, diplomasi görevlilerine içişlerine karışmama, saygılı davranma konusunda yaptığı uyarılardır. Bu nedenle Leninizm'in düşüncesinin Sovyetler Birliği'nde daha sonraki yıllarda yozlaştırılmasından kaynaklanan Çekoslovakya müdahalelerini aradaki süreçleri, atlayarak, kopuşu atlayarak oraya bağlaması Aybar'ın, yanlıştı. Bunu kendisiyle 80'li yıllarda 1-2 kez karşılaşmamızda genel başkanımız Doğu Perinçek'in de dahil olduğu tartışmalarda kendisiyle nezaket ve saygı sınırları içinde tartıştık. Eskisi kadar 80'lerde anti-Leninist bir tutum savunmuyordu. Kendisini o zaman ki Sosyalist Partiye davet ettiğimizde de bizim Leninist olmamızı bir bahane olarak göstermedi. Partiye gelmeme nedeni olarak daha birleşik bir güçle ortaya çıkma, bunun için biraz daha bekleme gibi gerekçeleri öne sürdü. Ama asla bizim hem Lenin'i hem de onun daha öfkeli olduğu Stalin'i savunmamız durumuna bir itirazda bulunmadı. Tabi şunu da belirterek geçeyim: Aybar çok namuslu ve vicdanlı bir insandı, nesnel. Öyle çok büyük kompleksleri olan insan değildi. Bu nedenle gerçeği gördüğünde onu kabul etme konusunda daha kişiliksiz unsurlara göre çok daha önemli bir aydıydı. Türkiye Devrimi'nin önemli bir aydıydı. Bu parantezi kapayıp tekrar SD ve MDD ayrımına dönersek. Sonuçta Aydınlık Hareketi MDD- SD tartışması içinden çıktı. Hepimiz TİP üyesiydik bu harekete önderlik eden Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın deyimiyle 3. Sosyalist kuşak demişti Hikmet Kıvılcımlı. MDD- SD tartışması TİP içinde başladı, gündeme

getiren, bu tartışmayı gündeme getiren unsurlar da sözünü ettiğim antiemperyalist, halkçı, TİP safında olmayan hareketlerdi. Hatta CHP'nin içinde olan ilerici kanadın tutumuydu. CHP içinde de Kemalist ve ilerici bir kanat vardı. Üniversitelerde CHP'li bir gençlik kitlesi vardı, yine antiemperyalist ve ilerici. Onlara karşı bir tutum meselesi gündeme geldi. Bu tutumu da belirleyen siyaset SD bakış açısıyla MDD bakış açısıydı. Türkiye MDD aşamasındadır diyenler onların hepsiyle birlik olma, birleşme siyaseti izleme ama SD tezini savunan siyaset ise; onları dışlama, onlara karşı soğuk davranma, onlarla çeşitli hareketlerin birlikte kotarılmasında “öncü sensin benim” tartışmasına girmeye yol açtı. Öncülük lafla ilan edilen bir şey değildi. Ancak pratikte, fiiliyatta kazanılan bir pozisyondu. Aldığı tutum dışlayıcı oldu. Bu TİP'in yönetimindeki bu sekterizm, tartışmayı alevlendirdi ve bu tutumun kökenlerini, bu tutumun dayandığı siyaseti sorgulamaya sevk etti. Oradan Yön-Devrim saflarında başlayan “MDD aşamasındadır Türkiye” diye bir tartışma başladı. Tabi bu en çok Yön'e karşı bir tavırdı. Yön, Doğan Avcıoğlu'nun önderliğinde Türkiye'nin hemen hemen ilerici, aydın birikimin tamamını kucaklayan bir çıkış bildirgesiyle sahneye çıktı ve çıkarken kendisine TİP'i rakip almadı. Hatta TİP'le ilgili haberler eski sosyalist devrimi savunan yazarların, yazılarının yayınlanması bakımından da kolaylaştırıcı, hizmet edici bir tutum da aldı. Esasen Doğan Avcıoğlu kendisini sosyalist gören bir insandı. Sadece yöntem konusunda farklı olduğunu söylüyordu. Bu Yön'le ilişkiler CHP tarafından gelen olumlu tavırlara karşı ilişkiler, tutum meselesi bu tartışmaları alevlendirdi. Bu tartışmada Aydınlık Hareketi'ni oluşturacak genç sosyalist kadrolar MDD saflarında yer aldı. Onlar 67'de, bu genç kadro MDD görüşünü daha güçlü savunan bir yayın organı çıkarmak üzere *Aydınlık Sosyalist Dergi*'yi çıkarmaya başladılar. Doğu Perinçek'in başını çektiği içinde daha sonra THKP-C, Mahir Çayan'ın örgütlenmesinin de yer aldığı unsurlar da vardı. Münir Aktolga'da vardı. Dev-Genç'in önder kadroları vardı. Onların içinde yer aldığı bir yayın organı çıkarıldı. Bu yayın organı hem sosyalist teoriyi Türkiye için olgunlaştırma siyasetlerine hizmet etti, hem de sosyalizm bilginimizin artmasına hizmet etti. İster istemez de TİP içinden TİP dışına kadar Türkiye'nin bütün sosyalist unsurları arasında bir tartışmanın derinleşmesine ve herkesi bir tavır almaya kendiliğinden çağırılmış oldu, zorlanmış oldu. TİP içindeki mücadelenin boyutları büyüdükçe de bu bir örgütlenmeye doğru, artık iki kanat iki parti gibi TİP içinde tıpkı Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi içindeki şekline benzer Bolşevik- Menşevik bölünmesi gibi iki partiye dönüşmeye yönelikti. Orada TİP yönetimini elinde

bulunduran SD kanadındaki sosyalistler bu tartışmanın belli bir aşamasında artık iki parti havası ortaya çıktığı andan itibaren o tartışmanın demokratik bir yarış olarak partide sürmesini ve orda sonuçlandırılması olgunluğunu göstermek yerine disiplin mekanizmalarını işleterek MDD görüşünü savunan unsurları parti dışına atmaya başladı.1970'e gelindiğinde bu çok büyük boyutlara ulaştı. Bölünme iyice şekillenmişti. Dolayısıyla MDD görüşünü savunan kanat TİP dışında bir örgütlenme arayışına girmişti. Bu hareketin, o zaman MDD hareketinin bu görüşü, çizgiyi savunan insanların önderliğini Mihri Belli yaptığı için de Mihri Belli'ye özellikle genç kadrolar TİP dışında ayrı bir örgütlenmeye gidilmesi gerektiğini belirttiler. Gençlik önderleri olsun, ASD'yi çıkaran önderler olsun başvurdu. O aşamada Hikmet Kıvılcımlı gecikerek bir öneriyle ortaya çıktı. Vatan Partisi önerisiyle onu tekrar canlandırma şeklinde. Mihri Belli'nin partileşmeye karşı soğuk tavrı, (TİP dışında bir partileşmeye karşı) oyalayıcı tavrı, bu genç önderler kadrosunu bir örgütlenme arayışına soktu. Tabi Mihri Belli'nin tutumuna karşı eleştiriler de başladı bu kadro içinde. Partileşmeye karşı tavrına karşı. Partileşmeyi geciktirici görüşleri vardı Mihri Belli'nin. Mihri Belli orada TİP'e karşı yıkıcı bir tutum izledi. Yapıcı değil. İkincisi de bir muhtemel ordu içinde sol darbe girişimi vardı. Bir sosyalist parti örgütlemenin o darbe girişimine zarar vereceğini düşündüğü için uzak davranmaya başladı. Bu geciktirmesinin teorik gerekçelerini yazmaya başladı. Ordu konusundaki, devlet konusundaki tahlilleri bulanmaya başladı. Bunun sonucu olarak MDD'ci kanat da kendi içinde bir Mihri Belli'nin görüşlerinden kaynaklanan sorunları tartışmaya başladı.

A.Ş.: Mihri Belli'nin bu noktadaki çıkışları, fikirleri daha doğrusu, çatallanan fikirlerinde, özellikle orduya bakışına 'sağ kemalist' gibi bir nitelendirilme yapılabilir mi?

A.K.: Ona dönelim süreci özetledikten sonra. Gençlik içindeki Mihri Belli'nin oyalayıcılığından kaynaklanan arayıştan sonra bu kez devrim modelleri arayışı da başlamıştı. Yani hangi devrim modeliyle Türkiye'de başarılı olunabilir. O zaman dünyada en popüler olan Latin Amerika devrimci modelleri vardı. Castro, Che Guevera'nın önderlik ettiği ki o sırada hala Latin Amerika'da yürüyen bir gerilla mücadelesi vardı. Öbür taraftan Çin Devrimi deneyleri artık Türkiye'ye gelmeye başlamıştı. Çin Devrimi'yle ilgili ilk düşünceler Mao'nun 1969'da çevrilen ilk kitaplarıyla 70'lerde Avrupa'dan Çin Devrimi'yle ilgili bilgilerin gelmesiyle başladı.

Örneğin Halil Berktaş ABD’den döndüğünde Mao Zedung ve Çin Devrimi’yle ilgili kaynaklarla dönmüştü. Aynı zamanda Sovyetler Birliği Komünist Partisi’yle Çin Komünist Partisi arasındaki tartışmalar öğrenilmeye başlandı. Sonuçta bir Çin Devrimi modelini, Sovyetler Birliği modeli zaten uzun yıllardır vardı. TKP’den beri taşıyordu. Latin Amerika modeli ortaya çıktı. Bir de bizim İttihat ve Terakki de, Jön Türk Devrimi de bir devrimci yöntem olarak hafızalardaydı. Onu da sol Kemalistler vurguluyordu. Filistin’de yürüyen bir gerilla mücadelesi vardı. Bunların toplamından oluşan etkilenmelerle Türkiye devrimini kırlardan şehirlere uzun süreli bir halk savaşıyla oluşacağını savunan, Aydınlık ve Proleter Devrimci Aydınlık kanadını şekillendirdi. Türkiye Devrimi’nin Latin Amerika’ya benzer bir yoldan şehirlerde başlayıp kırlara taşınarak bir halk savaşıyla gelişeceği tezini savunan Mahir Çayan bir başka hareket ortaya çıkardı. Daha Jön Türk hareketine benzer biraz Filistin’den biraz Latin Amerika’dan biraz Güneydoğu Asya’da yürüyen Vietnam Devrim’inden etkilenen Deniz’lerin ortaya çıkardığı THKO hareketi oluştu. Deniz’leri tek modele bağlamak imkanı yok. Zaten böyle bir düşünceyi savunmadılar. Hem Vietnam’da yürüyen mücadeleyi çok saygıyla, etkiyle karşıladılar hem de Çin Devrimi’ne karşı tutum aynı şekildeydi. Hem Latin Amerika’ya karşı. Ama bizim kendi geleneğimizi de yani devrimci mücadele yöntemi olarak Jön Türk kimliğini de Deniz’in şahsında önemli ölçüde barındıran bir hareketti. Aydınlık, Proleter Devrimci Aydınlık, Doğu Perinçek’in önderlik ettiği hareket 1970’lerin 15-16 Haziran’ından sonra bir dönemeç noktasına geldi. Aslında hepsi geldi. Yani TİP’ içindeki mücadelenin tıkanması, sosyalist muhalefete karşı mevcut hükümetin baskılarının yoğunlaşması. ABD kaynaklı baskıların ve tehditlerin ve cinayetlerin artması. Kontrgerilla cinayetlerinin artması hatta hükümetin boyutunu da aşan cinayetlerin de artması, hızla bir örgütlenme ihtiyacını gündeme getirdi. Buradan da 15-16 Haziran sonrasında TİİKP daha 12 Mart’a gelmeden şekillendi. Aynı şekilde Deniz’lerin de yine aynı sürede THKO örgütlenmesine gittiğini duyuyorduk, biliyoruz. Bunlar, Mahir bu konuda biraz daha şey tavrı içindeydi. Bu da bilinmiyor. “Bekle gör” tavrı içindeydi. Fakat Mihri Belli kışkırttı onu da. İTÜ’de Dev-Gen toplantılarının yapıldığı ünlü amfide, son tartışmayı hatırlıyorum. Deniz’ler İş Bankası’nı soyarak eylemi başlatmıştı. Mahir Çayan da Mihri Belli’ye bu sağ görüşleri nedeniyle sert eleştiriler yöneltiyordu. Mihri Belli çıktı bütün bu görüşlere cevap vermek yerine Mahir’in o soldan eleştirilerine cevap vermek yerine Mahir’ e dedi ki: “Sen palavra atıyorsun, bak

Deniz iş yapıyor sen yatıyorsun” dedi. Mahir köpürdü çok iyi hatırlıyorum. Bu kadar oportünist yani. Kendisinin onaylamadığı bir çizgi üstelik biliyor musun? Mahir sinirinden bayıldı, gitti orda yüzünü yıkadı, geldi tekrar konuştu. O kadar kışkırtıcı ve tartışmaya olumsuz yönüyle alan bir yöntemdi ki ve tuttu bak bundan 35 gün sonra da Mahir bir banka soydu, bu kışkırtma ortamında.

12 Mart, örgütlenme arayışını hızlandırdı. 12 Mart’ın arifesinde TİİKP içinde de bir tartışma başladı. İbrahim Kaypakkaya TİİKP merkez komite üyesiydi. İbrahim Kaypakkaya iki noktadan hareketi eleştirmeye başladı: .1- Silahlı mücadele ve halk savaşı konusunda ağırdan alındığını, pek de candan savunulmadığı noktasında. 2- 15-16 Haziran’ın yarattığı şokla ve Şnurov’un kitabında büyük etkilenmeyle meşhur Kemalizm konusunda sağ hatalar işlendiği noktasında eleştirilere başladı. Fakat bu ilk eleştirileri çok da şekillenmiş ve 1972’deki kopma noktasına ulaşmamıştı. O günlerde parti içinde bir tartışma sürüyordu ama belli bir kopmayı öngörmeyen çerçevede sürüyordu.

A.Ş.: İlk dönemler PDA da, diğer kanat da zaten halk savaşını savunuyordu, çok derin bir ayrılık yaratacak bir şey yoktu.

A.K.: Yoktu, fakat 12 Mart Darbesi, İbrahim’deki olumsuzluğu yahut da subjektivizmi öyle söyleyelim daha doğru bir terim olur, daha da tetikledi, ateşledi ve halk savaşı konusunu, Çin Devrimi modelini fetişleştirmeye götürdü. tabi bunu şu da etkiledi: 12 Mart Türkiye’de yükselen devrimci harekette bir duraklama ara dönem oldu. Mahir’ler Deniz’ler yanlış bir eylem çizgisiyle, yenilgiyle sonuçlanan bir eyleme girmiş olmasına rağmen toplumdaki itibar yüksekti. Size şunu anlatayım: Mesela İbrahim’i tipik tetikleyen şeylerden biri buydu. Bu Aşık Mahzuni “Erim erim eriyessin” diye bir türkü söylüyordu 12 Mart’ı hedef alan. Nihat Erim’i kastediyordu. 12 Mart Hükümeti’nin başbakanı. Türkü şöyle devam ediyordu: “Soksun seni yılan, çıyan erim erim eriyessin, sürüm sürüm sürünesin.”⁶⁶⁶ Deniz’in, Hüseyin İnan’ın, Mahir Çayan’ın, Ulaş Bardakçı’nın adlarının geçtiği bir türküydü ve çok popüler oldu. Plak rekor kırmaya başladı, plaktı o zaman kasetti. Ve bu köylü bölgelerinde çok, mesela İbrahim’in çalıştığı Akçadağ bölgesinde vs., yok satan bir şey durumuna yok satan bir plak oldu. Hatta Aşık Mahzuni, bu türkü nedeniyle tutuklandı, beraber

⁶⁶⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=EkuFkPzWpa4>, Aşık Mahzuni Şerif, 28 Mart 2012.

hapis yattık. Toplumdaki zaten 12 Mart'ın çıkışında da çok görüldü yani kahramanlaştırma, mitleştirme başlamıştı. İbrahim bundan da etkilendi ve “bozkır hazır, iş kıvılcımı çakmaya bakıyor” gibi tezler, bizim ayrılıktaki Doğu Anadolu Bölgesi komitesi şubat kararları alındı. Orda tipik bir cümledir, der ki ;”kitleler silahlı mücadeleyi desteklemek için hazır bizim bu konuda önderlik etmemizi bekliyorlar.” Kürecik'in Antep'in köylerinde çalışıyordu o zamanda ve Tunceli'nin. Oradaki halkın gençlere karşı sempatisi, sevgisi başka bir şeydi, ama onların silahlı mücadeleye katılması bambaşka bir şeydi. Nitekim bunu ben çok somut olarak yaşadım. Tunceli dağlarında gezerken yaşlı bir köylü, 38 isyanına katılmış bir köylü bizi evinde barındırıyor, yemek veriyor her şeye evet ama “mücadeleye gelin” dediğinde aynen şunu söylüyordu: “Devlete devlet gerekli, çakar almaz silahlarla bu iş olmaz.” Bize işte “bu gençler iyi gençler ama yanlış yoldalar” falan gözüyle bakıyordu. Nitekim destekler, barındırma dışında bir noktaya, İbrahim'in formüle ettiği bir noktaya ulaşmadı. Aynı şekilde kitle desteğinin en ileri olduğu üç bölge vardı o zaman: Tunceli bölgesi, Antep-Siverek bölgesi, Kürecik Malatya bölgesi. TİP'in de güçlü olduğu yerlerdi burası birde Ege'de Aydınlıkçılar'ın üslendiği Söke bölgesi. Bunlar Türkiye'de köylü hareketinin hem yürüyüş, kitle mitingleri şeklinde yüksek olduğu yerler hem de TİP'in en çok oy aldığı yerlerdir. Zaten mücadele alanı seçilirken böyle belirlenmişti. Ege'de de işte genel başkanın dağlarında kaldığı bir yıllık süre içerisinde köylülerin beslenmeye yardımcı olmak dışında daha ileri giden bir desteği söz konusu değil. İbrahim buralardan hareketle bir şey duygusuna kapıldı. Yani bunu kendi aramızdaki konuşmalardan da hatırladığım için iyi değerlendirebiliyorum. “Ya Mahir'ler Deniz'ler aldı götürüyor biz geride kaldık, biz de silahı patlatalım ve onlara doğru giden kitle desteğinin bir kısmını kendimize çevirelim.”

A.Ş.: Rekabetçi bir hırs da vardı yani işin içinde...

A.K.: İstanbul'a geldiğinde son ayrılık “başladığında şey diyordu: “eğer gecikirsek tüm silahlı mücadele taraftarı kadrolar THKO VE THKP-C'ye gider. Kendisiyle elimizdeki silah gücünün yeterli olmadığını tartıştığımızda “ya silahı mücadele içinde buluruz gideriz polisi basar silahını alırız,” silahsız polisi basmak silahını almak şeklinde. Hindistan'daki o da ayrı bir hikaye. Hindistan Komünist Partisi Marksist- Leninist diye bir grubun görüşlerinden çok fazla etkilenmişti. Silahları

yasaklayan ve ilkel silahlarla mücadeleyi öngören bir ilkelliği savunuyordu. İbrahim'in o zaman ki ruh haline ve pozisyonuna o görüşler çok denk düşüyordu. Sonuç; konumuzdan ayrılmadan bir özeti yaparsak, Kemalizm konusundaki görüşleri bir sola savrulma olarak 15-16 Haziran, Şnurov'un broşürünün sonucu olarak ortaya çıksa bile 12 Mart'a gelinceye kadar bir ayrılığı ve daha sonraki yazısında Kemalist devrimi komprador burjuvaiznin bir hareketi, faşist bir hareket nitelmesi boyutuna varmamıştı.

A.Ş.: O aşamaları da konuşalım.

A.K.: Evet, 12 Mart'tan sonra bu görüşlere vardı. 12 Mart'ın bu sahte, Atatürkçülüğü kullanan Amerikancı tavrı olgun bir devrimci, gelişmiş bir devrimci teoriyle değerlendirmek yerine tepkiye yol açtı. Bu 12 Eylül'deki sürekli hapishanelerde işkence hanelerde sürekli İstiklal Marşı çalınarak işkence yapılmasının insanda doğurduğu o nefrete benzer bir siyasi tepki oluştu. Bunu değerlendirebilmek olgun ve tecrübeli bir ideolojik siyasi düzeyi gerektirirdi. Yaş olarak da, bilgi birikimi olarak da bu yoktu. Onun için 12 Mart'ın sahte Atatürkçülüğü, Kemalist Devrim'e karşı (çünkü Kemalizm'i bunlar temsil ediyordu) ön kabulünden hareketle daha eleştirel ve artık orada "faşist" bilmem ne ilan etme noktasına gitti. En son ayrılık kararları aldığımızda bu ikimizin arasında bir şey olarak kaldı anlaşmazlık olarak kaldı. Yani soldan eleştiriye evet, ama Kemalizm'i komprador burjuvazi ve faşist ilan etme yanlış. Bu konuda esnek davrandı dedi ki : "Bu tartışmaları bir yana bırakalım yani bu tespitleri. Ben gideyim bu konuyu bir araştırayım." Ben yeterli bilimsel araştırma temeline dayanmadığı görüşünü söyledim kendisine, kabul etti bunu. Yani "evet bu tezin maddi dayanakları, tarihsel olarak da bilimsel olarak da eksik" diye söyledi. Bunun üzerine şunu yaptık: Bu somut olaydır. Ne kadar Kemalizm üzerine kitap bulmuşsak bir çuvala doldurduk. Şevket Süreyya'dan başladık. Yani o gün ne kadar yayın varsa parayla aldık, kütüphanelerden aldık, çok büyük bir çuvala doldurduk. Elazığ otobüsüne verdik, oradaki arkadaşla telefon ettik garajdan aldı .Planı şuydu: Buradan gidip, kış başlamıştı. Tunceli dağlarında mağaraya kapanıp o kış boyu bu görüşleri araştırmak temelinde ya bilimsel dayanaklara kavuşturacak ya da görüşlerde rötuşlar yapacaktı. Baharda da bir kongre, kuruluş kongresi düzenlemeyi planlamıştık. Kongreye kadar bu iş şekillenmiş olacaktı. Kongrede olgunlaşmış bir teorik sonuca ulaşacaktık. Tabi bu o

kitapları mağaraya kadar götürdü. 1972'deki baskında, 28 Şubat baskınında kendisi yakalandı. Mağaralarda bu kitaplarda çıktı. Ama o araştırma hiçbir zaman yapılmadı. Yapılamayınca da örgütsel bakımdan da, örgüt işleyişi bakımından da tartışmalı kabul ettiğimiz Kemalizm konusundaki görüşler bir kongreyle karara bağlanmamak bakımından da kendi düşünceleri, bakımından da olan görüşler örgütlenmenin resmi görüşü gibi kendiliğinden hüviyet kazandı. Yani o görüşler o zaman kolektif olarak onaylanmamıştı tabi. Bugün yaşayan o dönemin kurucuları işte; Muzaffer Oruçoğlu yaşıyor o hareketin merkez komitesi üyesi 7 kişiden oluşuyordu. İbrahim'in kendisi öldü. Ali Taşyapan yurtdışında yaşıyor. Ali Mercan var bu bilgilere sahip olan arkadaş var. 2 tane yani o arkadaşlar da tamamlayıcı bilgi verir. Zaten bu arkadaşlardan TKP/ML tarihi yazmayı Ali Mercan'la birlikte üstlenmiştik biraz materyal topladık o bir boyutunu ben bir boyutunu yazacaktım. Burada bizim görevimiz şöyle oldu tabi. Bizim kusurumuz oldu aynı zamanda, yani bugünün genç kadroları bizden sonraki kadrolar, Kemalizm konusundaki bu tartışmalı durumdan habersiz bir veri gibi kabul ettiler. Bizim bu gerçekleri açıklamayan sancı sürecindeki dönemimiz ve artık o bir dogma, bir ayet haline geldi.

A.Ş.: Sanki çok keskin bir tartışma olmuş da ve bunun üzerine ortak bir kararla ayrılmışsınız gibi bir durum söz konusu değildi yani.

A.K: Tabi TKPML'nin resmi görüşü gibi sonuçlandı. Öyle değildi. Bu 12 Mart'ın terörü ortamında bunları savunma imkanı olmadı. Daha sonraki süreçte biz genç insanlar olarak bu olgunluğu gösteremedik. Yani 12 Mart bitti. Türkiye tekrar devrimci hareketin yükseldiği bir noktaya geldi. Biz o yılları hareketin önderlerinin önemli bir bölümü cezaevinde yaşasak bile dışarda kalanlar da vardı. Ali Mercan da 78'de TKP/ML'den koştuk. Ali Mercan ordaydı, Kürecik bölgesinde Akçadağ bölgesindeydi. Ali Taşyapan da ordaydı yani hareketin merkez komitesindeki kuruluşundaki kadroların ikisi ordaydı. Biri bırakmıştı. Fransa'ya yerleşmişti şimdi hala orda, biri de öldü. Sonuçta biz TKP/ML'nin Türkiye sol hareketinin en büyük neredeyse onun adıyla anılan İbrahim ve TKPML'nin bu sol-sekte eleştiriler ki o başlattı kırılmayı. Kendi içimizde bile yeterince tartıştıktan sonra sistemli bir görüş haline getirmiş değiliz. Bu doğrudan doğruya İbrahim Kaypakkaya'nın o günkü ruh hali içinde gelişti. Şundan da eminim daha sonraki süreçte böyle yaşayarak tartışaydı bu kadar savrulma olmazdı, ordan bazı geriye dönüşler olurdu. Ama

olmadı, tam tersine büyük bir kırılmayı tetikledi, o bizden sonra o görüşler THKO'yu etkiledi, Mahir Çayan'ları, o devamı olan hareketleri etkiledi. Ama 70'lerde bu İbrahim'in soldan ama sosyalizm adına yaptığı eleştirilere emperyalist bir aşı oldu o da çok uzun bir mesele tabi. Bu çok önemli bir noktaydı. Yani kırılmayı şimdi sosyalizm içi kırılma vardır, bir de olayı Kemalist Devrim karakterindeki devrimlere karşı dünya çapında ve emperyalizm cephesinde ulus devleti yıkmaya dönük bir ideolojik saldırı vardır. 70'lerin sonuna doğru bu aşı başladı ve o güne kadar İbrahim Kaypakkaya'ya "köylü devrimcisi, Maocu" diye burun kıvıran, aşağılayan insanlar (tipik temsilcisi Murat Belge'dir) o görüşleri daha uç yerlere götürdü. Bu oluk çok tipiktir. İbrahim Kaypakkaya'nın sol içi sosyaliz içi eleştirilerinin çok büyük sonucu olmazdı. Yani sol artık gene de yolunu bulurdu. Ama 70'lerin sonuna doğru kemalizm düşmanlığı için bu görüşler çok esaslı bir malzeme oldu. İbrahim Kaypakkaya'ya karşı çok aşağılayıcı, (ben Murat Belge'yle cezaevinde yattım) bir tutum gösterirdi. Belge orada TİKKO'yu, TKPML'yi köylü Maocu, modernizmden uzak şey olarak görürü dikkate bile almazdı. Fakat 70'li yılların bu sonunda Avrupa Komünizm'i modası geldiği zaman Murat Belge bunu ilk uçlarını yarattı.

Tabi 84'te o sivil toplumculukla sürdürüldü ve artık bugün ifrata vardı. İbrahim Kaypakkaya'nın anma toplantısı bir yıl önce kimle oldu biliyor musunuz? Cengiz Çandar,Avni Özgürel, Oral Çalışlar. Bakın ömür boyu İbrahim Kaypakkaya'yı aşağılamış, saldırmış insanlar. Sosyalizme küfür etmiş insanlar. Onlarla olan bir olan İbrahim Kaypakkaya anması... Çok trajiktir! kitabı da çıkmış yazdım eleştirisini o anmanın. hatta "burada birtek Mehmet Eymür eksik" diye yazdım. Yazının başlığı da buydu. O kadar korkunç bir savrulma oldu ki ve işin garibi daha da garibi ondan sonra TİKKO'nun rüyasını savunan hiçbir hareket o anmaya itiraz etmedi. Ali Taşyapan var, daha garibi telekonferansla Muzaffer Oruçoğlu katılıyor. Düşün ideolojik savrulma ve bulanmanın ve hepsi şunun üzerinde duruyor: Hiç kimse İbrahim Kaypakkaya'nın gidip Maoculuk yaptığı ,silahlı mücadele yürüttüğü, Maocu olup olmadığı vs yönü değil. Kaypakkaya Kemalizm'i çok keskin bir şekilde eleştirmiştir" demişlerdir, ağız birliği etmişçesine. Murat Belge, Avni Özgürel, Cengiz Çandar hepsi ağız birliği etmiş, Ertuğrul Kürkçü. Bunu düzenleyen bir Avrupalı, solcu bir grup. Sadece dergi faaliyeti yürütüyor. Aynı ekip Bilgi Üniversitesi'nin desteğiyle bir yıl önce de Kıvılcımlı'yı anmış, ya uluslararası komploya bak!

A.Ş.: İsterseniz biraz açalım hem biraz da toparlayalım iki dönemi. Birincisi 70'lere biraz daha tekrar dönersek yani İbrahim Kaypakkaya'nın içinde bulunduğu psikolojik ve siyasal ortamın etkilerinden bahsettik. Bunun getirdiği yani bunun aslında yarattığı bir birikim olarak temel ideolojik noktalar tabii daha doğrusu İbrahim Kaypakkaya üzerinden TKPML'nin değerlendirmelerinin felsefi, ideolojik noktaları nelerdir. Diyelim ki Doğu Perinçek'in kitabında Troçkizm eleştirisi vardı. Dogmatizm eleştirisi vardı. v.s. Esas onları öğrenmek bakımından ideolojik hata noktaları, savrulma noktaları nerelerde başladı? İkincisi de bu etkiler yani solu da büyük ölçüde "zehirledi" diyelim ki. 80'lere gelinen süreçte hangi akımlara veya hangi gruplara etkileri oldu?

AK: Belki dogmatizm olabilir. Troçkizm isabetli değil. Şimdi bu 74'te kaldığı yerden başlayan Aydınlık Hareketi'nin içindeki Kemalizm tartışmalarında İbrahim Kaypakkaya'nın soldan eleştirilerine Doğu Perinçek'in o gün verdiği cevaplardaki Troçkizm daha temelsiz bir tez diyelim. Troçkizm etkisi. Çünkü İbrahim Kaypakkaya, içinde yetiştiği gelenek itibarıyla de Leninizm'e karşı aşırı bağlılığı nedeniyle de Troçkizm'den ideolojik etkilenme kapıları sonuna kadar açık olmayan bir insandı. Tabii İbrahim'in sola savrulmasında 1960'lara kadar iki kaynak saydık. Bir üçüncü kaynağı da gerçekçilik bakımından saymak zorundayız. TKP döneminden 1960, 70'lere kadar bugün ulaştığımız düzeyde bir Kemalizm değerlendirmesi yok. TKP'nin genel bir tutumu var, o tutum Komüntern'in tutumuydu. Ama onun dışında bu Türkiye'deki büyük tarihsel olayı bir ümmet toplumundan 600 yıllık bir imparatorluktan modern bir burjuva cumhuriyeti çıkarmak projesi. Bu, Rusya'da olduğu zaman bak Lenin didik didik ediyordu. Onu bırak Lenin bir Dekabrist Hareketi, sanayi darbesini bile alıp inceliyor. Rus tarihinin bütün modernleşme aşamalarını devrim modeli açısından inceliyordu. Mao, Çin hanedanları dönemindeki, o döneme özgü hareketleri de inceliyordu. Devrimci hareketler olgunlaşırken kendi ülkesinin tarihinin tecrübelerini, esaslı değişiklikleri özümliyorlardı. TKP bu olgunluğu geliştirememişti. Bunun noksanlığı da eksikliği de aynı zamanda bir bilgi eksikliği, bir deneyim eksikliği olarak İbrahim Kaypakkaya başta olmak üzere hepimize sirayet etti, taşındı. Bizim de bütün Kemalizm'e ilişkin sosyalizmin değerlendirilmesi konusundaki bütün bilgilerimiz Kurtuluş Savaşı'na yapılan yardımlar ve Komüntern'in genel çizgisinden ibaretti.

Komüntern'nin daha sonra Aydınlık Yayınları tarafından yayınlanan *Komüntern Belgelerinde Kemalist Devrim Belgeleri* bile bilinmiyordu. Yani anılar vardı. İki tarafta da o konuda da bilgisizlik vardı. TKP bunları yeterince ortaya çıkaran bir aydınlatma çalışması yapamamıştı. Kendisi de olgun değerlendirmeler ortaya koyamamıştı. Yozlaşan Kemalist kuşak ise, heykel Atatürkçülüğü'ne dönüşen kuşak ise, bu ilişkileri bastırmıştı “aman öğrenilmesin” diye. Dolayısıyla İbrahim Kaypakkaya da o gün bilgisizlik ortamında, el yordamıyla sol etkilere açık olarak olayı kavradı. Şahsen benim kendi açımdan böyle oldu, Kemalist Devrimi daha derinliğine kavramamız iki olanakla mümkün oldu: Birincisi bilgilenme kaynaklarımız zenginleşti. İkincisi dünyadaki devrim ve karşı devrim süreçleri içerisinde devrimleri karşılayabilmeyi nasıl değerlendireceğimiz konusunda deneysel bilgilerimiz de arttı. Bu tür büyük alt üst oluşları değerlendirmek için belli bir daha uzun bir bakış açısı gerekiyor. O devrimin kökleri, olanakları, sınırları nereye kadar uzandıkları bütün bunlar içerisinde anlamlıdır. Mao'nun kendinden önceki Çin devrimci hareketlerine karşı tavrı da budur. Lenin'in Narodnaya Volya'ya karşı, Narodniklere karşı, kendinden önceki diğer Herzen ve Rus demokratik devrimine, Çernişevski'ye karşı tavrı da budur. Onların tarih içindeki yerlerini daha iyi tespit ettiler. Bu örneklerden hareketle söylemek istediğim şudur. Buraya yansıtmak istediğim değerlendirme: Biz o zaman Kemalizm konusunda olgun bir değerlendirme yapacak bilgi kaynaklarından da yoksunduk. Bu yoksunluk sadece Kemalizm'in kendisinin tarihteki yeri bakımından değil sosyalizmin ona ilişkin üstelik yönetsel deneysel bizzat kendi değerlendirmesine ait görüşler bakımından da yeterince bilgili ve donanımlı değildik. Bu da İbrahim Kaypakkaya'nın sola savrulmasını etkilemiş durumlardan biri. Şimdi oradan sonra bu 70'li yıllardaki tartışmaya gelirsek orda da diyelim ki *Kemalist Devrim I Teorik Çerçeve* yazısı içinde bile hâlâ aşırı, “sol” değerlendirmeler vardır. İbrahim Kaypakkaya etkisi, “sol” sol hatalar.

.Savunmada da vardır. TİİKP savunmada da sol hatalar vardır. Bu, sosyalist hareketin çocukluğunu, daha derinliğine olayı kavrama konusundaki çocukluk hastalığı olarak var. Ama bu mirasa da, Leninist mirasa da, TKP mirası da kuvvetle savundu. Kemalist devrimin mirasını “Dünya devriminin bir parçasıdır” tespiti. Çünkü Komüntern Lenin'in kararı o. 70'li yıllarda solda Kemalizm konusunda üç eğilim sürdü. Aslında iki eğilim, diğeri aradaki bir eğilimdi. Birincisi Kemalist devrimi eski TKP'nin, Komüntern'in, Lenin'in, değerlendirdiği gibi değerlendiren görüş; 70'lerde de bunun başını Doğu Perinçek çekti. Perinçek o geleneğe bağlı

kaldı. O gelenekten devraldığı görüşleri derinleştirmeye başladı artık. Sadece o görüşleri savunmaklar tekrar etmekle kalmadı, derinleştirmeye başladı. Bu derinleştirme çabası içerisinde Türk Devrimi'ni öğrenmeye, onun gizli kalmış yönlerini öğrenmeye, onun uluslararası kaynaklarını öğrenmeye, onun hakkındaki uluslararası değerlendirmeleri öğrenmeye, ve buradan çok büyük bir tarihsel inceleme, bilgilendirme kaynağı, önemli bir materyal çıktı. Hepimizin yararlandığı kaynaklar çıktı. İkinci görüşü İbrahim'den etkilenen ve Kemalizm'e karşı, onun devrimci yönlerine karşı red ve inkar çizgisi oluşturuldu. Bunu daha çok maceracı sol gruplar benimsediler. Onlar şu çerçevede benimsediler: Daha "sol" olmanın bir gereğiymiş gibi, yani bilerek bir benimseme yok. Herhangi bir uluslararası akımın tavrında dolaylı bir benimseme yok. Hepsisi THKO'nun devamı olanlar da Mahir Çayan'ın devamı olanlar da "en solda olmanın göstergelerinden biri" etkisiyle. Bir de yükselen Kürt hareketine karşı onunla diyalog kurmanın bir faktörü olarak.

A.Ş.:Kürt hareketinin örgütsel olarak ortaya çıkması da önemli etken. Orada başlıyor, "Kürdistan sömürgeci" teorisi de yavaş yavaş başlıyor şekillenmeye.

A.K.: Çok önemli etken. Kemalizm'e karşı soldan yapılan red ve inkâra giden eleştiriler Kürt milliyetçi hareketinin okşanması noktasında buluşuyor ve onunla ilerlemeye başlıyor. Bu aynı zamanda İbrahim'in milli mesele, Kürt meselesi yazılarıyla da ortak olan bir çizgiydi.

A.Ş.: Zaten 74 sonrası akımların yayınladıkları manifestoların hepsinde Kemalizm değerlendirmelerinin önemli bir bölümünde Kürt sorunu ve Türk devletinin Kürtlere uyguladığı baskı politikası gibi başlıklar oluşturuyordu.

A.K.: Evet. Sol gözükmeye, sola savrulmanın Kürt hareketiyle bir ortak buluşma noktası aramanın gerekçesi oldu. Ancak bu tutum 70'lerin sonunda 80'lerde bir Batıcı sol- sivil toplumcu görüşle beslenme unsuru buldu ve onlar bakımından artık sivil toplumculuk mecrasına kaydılar. İbrahim Kaypakkaya'nın kendisinin de ummayacağı, beklemeyeceği ve gitmeyeceğini tahmin ettiği bir noktaya kaydılar. Ortadaki çizgiyi işte bu TİP'in tutumu oluşturdu. Behice Hanım'ın tutumu, o zamanki TİP'in tutumu, bu aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin eksenindeki dünya solculuğunun tutumuydu. Bir taraftan Kürt hareketine karşı, Sovyetler Birliği'nin

darbeci eğilimlerine karşı, iyi gözükme tutumu nedeniyle Kemalizm'e karşı daha mesafeli, onunla rekabetçiydi. Öbür taraftan da köklü bir sol geleneğinin köklerine bağlılık nedeniyle yine de Kemalizm'i inkâr ve red noktasına varmayan bir tutum. Ama bu, çok etkili olmadı 1970'lerin sonuna kadar.

A.Ş: Zaten önceki dönemlerine göre aldıkları oy oranı olsun siyasal etki bakımından olsun çok güçlü değil.

A.K.: Evet. Burada 70'lerin sonuna doğru Kemalizm'i ret ve inkârın bayrağını Kürt milliyetçi hareketi devraldı. TİKKO'nun elinden de devraldı. Evet, TİKKO Maoculuk, Lenincilik çerçevesi içerisine kendisini oturttuğu sürece Kemalist Devrim'le kendiliğinden bir bağ sürdü. Çünkü Lenin'e, Mao'ya döndüğünde olumlu bakış açısı vardı. Ama iş esas 1970'lerdeki TİKKO ve İbrahim Kaypakkaya'yla başlayan kırılmanın daha sonra Kürt milliyetçiliği ve bir Batıcı ideoloji olarak sivil toplumculuğunun elinde derinleştirilmesi ayrı bir süreç. Solun bir kısmı, soldan dönmenin, solu sağcılaştırılmanın, solu tasfiye etmenin nerdeyse kanalı oldu bu. Emperyalizmle buluşma noktası oldu. Sol içinde kalma ,orda tutunma, kaymamak içinde olanlar yine de inkârcılık yahut da olumsuz tutumun bir noktasında durabildiler. Diyelim Dev-Yol kalkıp bunu çok uç noktalara götürmedi, çünkü sol içinde kalmak gibi bir iddiası vardı. Kurtuluş çok daha olumsuz noktaya götürdü çünkü görüşü şeye çok açıktı: Kürt milliyetçiliği ve sivil toplumcu demokrasi anlayışına çok açıktı. Onun için Kurtuluş daha savruldu, sol dışına kendini savuracak noktalarla buluşmaya kadar gitti. THKO'nun türevi olarak TDKP olsun Halkın Kurtuluş'u olsun, EMEP olsun, sosyalizm içi sol içi kalmaya, burada tutunmaya dikkat ettiği sürece, onda ısrar ettiği sürece red ve inkâr yönünde ilerlemedi, bir yerde durdu. TİKKO'nun kendisin de öyle oldu, orada durdu ve daha ileri gitmedi ama bir köşe olarak ta onu benimsedi. 80'lerde dünya çapındaki devrimci hareketin gerilemesiyle hücumla geçen sivil toplumcu, sağcı görüş İbrahim Kaypakkaya'daki Kemalist Devrime yönelik ret ve inkârcı onun devrimci özünü, devrimci karakterini ret ve inkârcı tutumu emperyalizmle birleşti. Orada da ayıklanma oldu. TİKKO'nun bugün çok sayıda yaşadığı bölünme ve kopmalarda hep bir kanat bu görüşlerden döneleşme, mücadeleyi bırakma, solculuğu bırakmaya gitti. Kalanlar hep aynı noktada.

A.Ş.: Bütün bunlardan şöyle bir değerlendirme yapabilir miyiz? Türk Devrimi'ne ve Kemalizm'e bakış açısından olumsuz bir noktaya doğru ilerlemesi sonucu "Kemalizm kapısı"nı kapatmasıyla başladı. O kapı açık kaldığı sürece başka kaynaklardan beslenmeye tarihsel, tarihsel kaynaklardan beslenmeye açık oluyorsun. O kanallar kapandığı anda başka ideolojik etkiler sizi karşılıyor.

A.K: Evet, yahut da tersinden söylersek, Kemalist Devrim'e karşı devrimci olmayan tutum bünyeyi karşı devrime karşı, emperyalist hücumu karşı açık hale getiriyor. Çünkü o kanaldan, Kemalizm'e karşı muhalefet kanalından olayı bir ortak nokta, ortak payda, ara kesit kabul ederek oradan sağcı görüşler, emperyalist görüşler telkin edilmeye, empoze edilmeye imkan buldu. Ve bu devrimci mücadelenin gerilemesiyle çakışınca artık dönemliğe ve karşı devrime iltihak etmeye dönüştü. Bu bizim saflarımızda da yaşandı. Bütün dönemlik kaynaklarına dikkat edersek Aydınlık, TİİKP geleneğinde de dönenlere bakarsak Kemalist Devrimi düşmanlık temelinde karşı tarafa geçtiler. Dev-Yol'un içinden çıkıp ÖDP üzerinden karşı devrime giden buluşma noktaları da genelde bu düzlemde oldu. Hatta artık İbrahim Kaypakkaya'yı da aştı tabi sol çerçevede Kemalizm düşmanlığı. İbrahim Kaypakkaya'daki Kemalizm inkârcılığı ne de olsa bir sol çerçevedeydi, kendini soldan ifade ediyordu.

A.Ş.: Örneğin geçtiğimiz günlerde Birikim grubu sol bile olmadığını açıkça ilan etti.

A.K.: Tabi o dönüşüm varabileceği son noktaya gitti. Buna benzer bir tutumu, 1994 sanıyorum, Sadun Aren'le Ankara'da yaşadık. Aziz Nesin'in *Bilar* diye bir kuruluşu vardı o zaman. Bu *Bilar'ın* Ankara ve İstanbul'da birer şubeleri vardı. Ankara şubesi Sovyetler Birliği'ndeki yıkımı, Sovyetler Birliği'nin dağılmasını sosyalizmin çökmesini konu alan bir tartışma, toplantı düzenlemişti ve bizden de Hasan Yalçın ile beni davet etmişti. Sadun Aren çıktı orda şunu söyledi: İşte bütün bu sosyalizm iyidir, güzeldir ama bütün kötülükler Sovyetler Birliği'nden kaynaklanıyor, meğer orada ne kötülükler varmış, her şeyin belası oymuş aslında, Sosyalizm Sovyetler Birliği olmasa her kesimde hükmünü sürdürecekti". Ben de dayanamadım şeyi söyledim, yani hayret etmiştim. Dedim hocam "bütün bu 60'lı,70'li yılları hatırlayalım hatta 80'li yılları, siz o zaman ne diyordunuz biz Sovyetler Birliği'nde

hata var derken sen o zaman diyordun ki “cennet”, hiçbir hata yok.” O zaman biz diyorduk ki doğru veya yanlış içinde sekter yanlar da vardı. Ama sonuçta diyorduk ki “orada işler yolunda gitmiyor, orada tıkanmalar var, hatalar var diyorduk.” Siz de bizim karşımızda, hayır “siz Mao’cu Bozkurt’sunuz aynen böyle, ora bir dünya cenneti, hiçbir sorun yok” diyordunuz. Hatta dedim “yani bunu kişisel olarak kişiliğinize bir şey olarak kabul etmeyin, Sovyetlere gidiyordunuz, ağırlanıyordunuz, lüks otellerde, en iyi yerlerde ve ağırlandığımız yerden görüyordunuz meseleleri ve gelip buraya her şey mükemmel diyordunuz.” Bunun üzerine dedi ki: “Aslında ben sosyalizme de inanmıyorum” dedi, “insan niye sosyalist olur bu bile benim için bugün artık tartışmalı hale geldi” deyince biz orada tartışmayı kestik. Çünkü artık tartışmanın bir temeli, zemini kalmamıştı.

Yani ruh hali buydu, savunma noktasındaydı. Şimdi devrimleri, Kemalizm’i ret sonunda yaşamın gerçek olgusuna toslayınca olmuyor. Nedir o toslama: Bir devrimi reddediyorsun sen kabul et, etme, sen ne kadar kabul etmesen de o bir devrim. Senin dışında gerçekleşmiş bir devrim. Sen onun inkâra yönelince, onunla dövüşmeye başlayınca ne kadar iyi niyetli olursan ol sonra bulduğun nokta devrimci olmayan bir cephe oluyor, onda ısrarlı tutumu sürdürme. İbrahim Kaypakkaya’nın başlattığı Kemalist Devrim’in devrimci karakterini, devrimci yönünü, devrimci işlevini, koca bir toplumu değiştirip dönüştürmek için yaptığı 70-80 yıl dayanan ve bugün değerleri daha çok iyi anlaşılan... (İbrahim Kaypakkaya bugün yaşasaydı bu değerlemeleri çok daha iyi yaşayarak bilecekti) Kendisi bu devrimin , kazanımlarıyla aydınlanmış ve sosyalist olmuş bir insandı. Dolayısıyla bu durumu daha kavrama avantajına sahip olacak ve belli bir görüşünü nesnelleştirme o öznelliklerden arındırma eğilimine girecekti. Bunun işaretlerini kendi şahsıyla da, ben diğer arkadaşlarla da yaşadım. İbrahim kadar uç noktaya gitmedik ama bizlerin de gençlik dönemindeki görüşleri daha soldan ve eleştireldi. Ama devrimlerin nasıl ilerlediğine ilişkin süreçlerdeki yükselişler, düşüşler, sınırlılıklar, imkansızlıklar meselesi konusunda daha derin bir bilgiye kavuştuğumuz zaman torbanın ağzını öyle büzüp bırakmak kadar işin kolay olmadığını, aynı şeyin sosyalizm için de söz konusu olduğunu gördük. Nihayetinde bütün devrimlerin sınıfsal dayanakları temelinde birbirinden farkları vardır ama devrim olarak ortak karakteri vardır. Feodalizme karşı devrimin de kapitalizme karşı devrimin de kökleri değişiklikler olmaktan kaynaklanan ortak karakterleri vardır. Bu karakterler onlardaki başarı, başarısızlık, ileriye atılma, geriye düşme imkanlarını da ortaklaşa hale getiriyor. Sosyalizm ne

kadar ileriye gidebiliyorsa, Kemalizm de kendi tarihsel rolünü o kadar oynayabiliyor. Ama bu tarihsel rolünü oynamadaki hedefine varamama, güdüklük onun devrimci karakterinin olmamasından kaynaklanmıyor. Kuşatıldığı tarihsel şartlardan kaynaklanıyor. Dayandığı sınıfın yeteneklerinden kaynaklanıyor, işçi sınıfı da öyle. Sovyetler Birliği devrimi, eğer Avrupa’da gerçekleşseydi çok daha ileri noktalara varırdı. Ama bir köylü ülkesinde, proletaryanın da geri olduğu genel olarak geri olduğu, bu proletarya, Avrupa proletaryasından çok devrimciydi, öznel olarak dünyanın en devrimci sınıfıydı. Ama nesnel olarak bir sürü gerilikleri vardı, bu gerilikler onu sınırladı, bu devrimin soluğu 60-70 yıl kadar sürebildi. O devrim diyelim ki Almanya gibi büyük bir kapitalist ülkede, İngiltere gibi gelişmiş kapitalist bir ülkede olsaydı sırtındaki o köylülük yükü, onla gelen küçük mülkiyet eğilimleri, bundan kaynaklanan frenler olmazdı ve daha başarılı olurdu. Diyelim Sovyetler Birliği’nde olduğu gibi hafif tüketim maddelerini karşılamakta bir sıkıntı olmazdı. Toplum nerdeyse aç, açık hale gelmezdi.

A.Ş.: Buradan isterseniz bir miktar başladık konuya. Kemalizm’in sınırlılıkları meselesi.

A.K.: Evet böyle alalım. Kemalizm de dünyada burjuva sınıfın artık devrimciliğinin en son dönemlerine geldiği bir dönemde gerçekleşiyor. Atatürk’ün kişiliği olarak çok daha devrimci bir insan olması bir yere kadar etkileyebiliyor. O da sosyalizmin sınırlarında gezinen bir insan. Devrimin tıkanmalarını görüyor, Kendi önderlik ettiği devrimin tıkanmalarını görüyor. Yaşamının son yıllarındaki bunalımı şahsi yaşamındaki o krizli şeyler, bundan kaynaklanıyor. Refleksler, tepkiler. Çünkü kişiye bağlı olmuyor. Küçük bir kadroyla yenilenecek şeyler değildi bunlar. Koca bir toplum. Bunu değiştirip dönüştürmek de, dayandığın sınıf kadar gücün oluyor. O sınıfın frenleri başladığı zaman bir yerdeki bir aksaklığı düzeltebiliyorsun. Ama başka bir yerde başka bir şey oluyor. İşte geçen akşam bu Ulusal Kanal’da gösterilen Kuruluş-Kurtuluş dizisinde ileriye dönük bir sıçramayla ilgili bir şey anlattı programa katılan bir tarihçi. 1936 sanıyorum. Florya’daki yazlık ikametgâhının sonunda Trakya tarafına arabasıyla gidiyor, orada tarlasını bir tarafta öküzü, bir tarafta eşiği olan tarla süren bir çiftçiyle karşılaşıyor. Öküzün tekerine ne olduğunu soruyor çiftçiye. “Vergi memurları geldi aldı diyor elimden.” Onun üzerine akşam Florya’da düzenlediği yemekte hükümet üyelerini davet ettiği “köylünün üretim

aracını elinden alan bir kafayla, bürokratik bir kafayla, sen bu toplumu nereye götürebilirsin?” gibi bir tartışma başlatıyor. Orda işte oradaki kadar ya diyor ki “sen bunu bir yıl sonra alsan beş yıl sonra alsan birşey kaybolmaz, bir şey olmaz ama bunu yapmakla diyor kendi bindiğin dalı kesiyorsun.” Yani onun bakış açısı daha devrimci. Üretim gelişsin, öbürü daha tutucu, konumunu sürdürüyor. Öbür bakış açısı “nasılsa ben iktidarımı kurmuşum ben artık bir ömür bu iktidarımı sürdürmeye bakarım.” Toplumun ihtiyaçları artık geriye bastırılıyor. Küçük bir azınlığın ihtiyaçları öne çıkıyor. Yani devrimler böyle geriliyor. Aynı şeyleri büyük devrimlerin önderlerinin, Lenin’in Mao’nun şahsında da yaşıyor benzer örnekleri. Benim uzun cezaevi yılları yaşamımda benim bir çalışma anlamında şu oldu: Bazı arkadaşlarıma anlatırım. Sovyet Devrimi’ne ilişkin lehte ve aleyhte, ama en çok söveninden en çok övenine kadar ne buldumsa okudum. Lenin’in hayatı, Stalin’in hayatı, orada şunu görüyorsun. O kotarılan büyük işlerin mutfağını görüyorsun, o anılarda, o kişisel yaşam öykülerinde. Bir resmiyete çıkan görüşler, kararlar var, diyelim ki Lenin’in yazılarında. Ama bir de bu kararların oluşum süreçleri var. Hangi süreçlerden geçerek, o kararlar, hangi mücadeleler içinde alınıyor. Burada da öyle. Diyelim ki 1918’de Brest-Litovsk antlaşması imzalanırken Sovyet hükümetinin delegesi orda Troçki’dir. Lenin gitmeden önce Troçki’ye sıkıca tembihler: “Git orada Almanlarla barış antlaşması, imzala. Bizim aleyhimize olduğu açık,” Troçki bütün bu tembihleri gidip orda, toprak pazarlığına girişen ve “sen çok aldın ben çok aldım” kavgasına tutuşup barışı tehlikeye sokup Sovyetler Birliği hükümetinin yaşamasını masaya süren kumarbaz bir tutum takınıyor. Onu aşmak için parti merkez komitesinde yapılan tartışmalarda Troçki geliyor soldan esip savuruyor, “biz dünya devrimini bıraktık dar hesaplara girdik” gibi şeyler söylüyor. Tabi bunu etkiliyor bu sol çıkışlar, çok gösterişli iddialar. Bunların aynı zamanda kısa ömürlü gösteriş dışında gerçek bir yönünün olmadığını Sovyetler Birliği yaşarsa dünya devriminin kazanacağını başarı örneği model başarı modeli olacağını anlatmak için bir sürü mücadele gerekiyordu. İnsanlar bu mücadeleden habersizmiş gibi olayı kavramadığı zaman gerçekleri iyi anlayamıyor.

A.Ş.: Türkiye’de Lozan’la ilgili tartışmalar da hep buna benzerdir.

A.K.: Lozan tartışması da aynıdır, bir sürü alınan kararlardaki durum budur. Toprak reformu tartışmaları çok büyük bir inceleme gerektiriyor. Bir akademisyen

arkadaşına mesela söylersen çok büyük hizmet olur. Bizim Teori dergisi olarak yapmayı tasarladığımız ama kadro bulamadığımız için, zaman bulamadığımız için yapamadığımız bir yayın tarihi dizisi tartışması. Kemalist Devrim'deki toprak reformu programındaki inişler ve çıkışlar. Olgulara dayanacaksın, ne zaman gündeme gelmiş, kimler savunmuş, kimler karşı çıkmış, hangi fikirler çatışmış? Çok zengin de kaynağı var. Hangi fikirler, kim nereden bakmış? Atatürk'ün kendisi nereden bakmış, İsmet İnönü nereden bakmış? CHP kurmayları nereden bakmış? Çok önemli bir konu, boş duruyor, didiklenmiş ama yapılmamış. Lenin Sovyet hükümetini kurduğu zaman ilk önemli işlerinden biri Marksizm-Leninizm Enstitüsü'nü kurmak oluyor. Oraya diyor ki, "ne bulursanız bütün kaynakları toplayın, satın alın para veriyim, gidin Avrupa'ya mektupları, şunu bunu... Kendi arşivini veriyor, bir kurum, bilimsel araştırma kurumu yaratıyor. Bu bilimselliğe verilen değerdir. Materyalist tutumdur. Bak benzer bir tutumu: Biz Atatürk'ü böyle anlıyoruz yoksa hamaset nutuklarıyla değil. O da ne yapıyor geliyor Türk Tarih Kurumu'nu kuruyor, tarih araştırmaları, Dil Kurumu, dil araştırmaları burada yanlıgılar, gelgit olur, Güneç Dil Teorisi gibi. Bunların hiçbir önemi yok. Sovyet Birliği'nde de yaşıyor, Çin'de de yaşıyor. Ama burada bir devrimci irade var. Nedir o devrimci irade? Olguya önem vermek, bilimsel yöneme önem vermek, merak var. Gerçeği öğrenme merakı var sonuçta farklı kitle devrimleri ama ortak noktaları gerçeği arayıştaki ortaklıktır. Kemalist devrimin devrimciliği burada. Kıyasla Sovyet devrimiyle bir ortak devrimci çaba görüyorsun, aynı ruh halini görüyorsun. Aynı şeyi şunda da görüyoruz, bu değerlendirmenin içine dahil olsun. O Sovyetler Birliği'nin muazzam idealist kadrosu var. İlk devrimci kadro, işçisiyle, aydınıyla adamlar gökleri fethedip çıkmış. Hiçbir engel tanımıyorlar. Kemalist Devrimin ilk kadrosu da böyle. Adamlar dağ başında aç, susuz öğretmeni, aydını, mühendisi, bilmem o lokomotifleri yapan, o üretim tesislerini kuran insanlar çok mahrumiyet şartlarında Türkiye'yi bugünlere getiren sanayiye inşa ediyorlar. Devrimcilik burada. Değiştirici ve dönüştürücü tutum. Zorlukları devrimci ruh haliyle aşma. Gerici ruh haliyle Osmanlı ruh haliyle ithal edersin ancak, hazırı yersin. Sen üretmek, sen yaratmak diye bir kaygın olmaz. Bugün Türkiye'nin de geldiği nokta bu. Sovyetler Birliği de, Çin Devrimi de öyle. Sovyetler Birliği o devrimci kuşağı hem iç savaşta harcıyor hem de İkinci Dünya Savaşı'nda harcıyor. Biçiliyor onlar. En fedakar kadrolar gidiyor ve artık çapsız, mevki makam düşkünlere öne çıkıp devrimi boğmaya başlıyor. Türk Devrimi de öyle, Jön Türk Devrimi'nde

de aynı. Hatırlarsan, okumuşsan Mithat Cemal'in o *Üç İstanbul'unda* fedakar, militan Jön Türk devrimcileri vardır, bir de son dakikada arabaya binip koltuklara oturmuş tipler vardır. Onu çok iyi anlatır. Devrimci soluk nerede tükeniyor nerde yanıyor? Lenin diyor ki bunu gördüğü için ben bununla bağlamını hep kurarak kavıyorum, 1918'de iç savaşın en kızıştığı noktada diyor ki:, “partinin kapılarını alabildiğine açın” çünkü gelen kelleyi koyuyor ortaya. “Kelleyi koyan adam sağlamdır, hiç korkmayın” diyor. 1924'te artık sıkı Leninci, artık diyor “on soracağız bir alacağız” ve şunu söylüyor aynen lafıdır: “Bugün idamlık suç işlemiş olanlar gelip partinin içinde yükselebilir” yani devrime karşı, topluma karşı idamlık suç işlemiş adamlar bugün en yüksek noktaya gelir. Kemalist devrimde de öyle. Fransız yazarın Claude Farrere'in ‘Ankara’da üç kadın’ diye bir romanını okumuştum üç yıl önce. Kemalist Devrimi, 1920'lerin sonundaki Ankara'yı şöyle anlatıyor: Bir köylü karakterli, subay kökenli, aydın Kemalist devrimin has kadroları olarak bunların görgüsü eksik, yemek kuralları eksik. Bir de İstanbul'dan taşınmış Osmanlı artığı bürokrasi kadroları var. Bunlarla onlar arasındaki çatışmayı anlatıyor farkında olmadan. İstanbul'dan gelenler bu kurucu kadroyu hep görgüsüz, oturup kalkmayı bilmeyen, kaba saba olarak görüyor. Yani daha devrimin inşa yılları içerisinde sınıf mücadelesi kendi içinde sürüyor. Farrere şunu söylüyor: Galiba ikinciler birincileri fethedecek diyor, ve süreç öyle işliyor tabi. Devrimlerin ilerleyiş diyalektiği içinde zıttını barındırarak ilerliyor. İbrahim Kaypakkaya arkadaşımızın da bu örneklerdeki, bu süreçleri kavrama olgunluğuna, derinliğine kavuşamadı, o zaman biz de kavuşamadık. Benim tutunduğum şey ise işte ancak nispeten daha köklere bağlanmak kaygısı, Kemalist Devrimin bizler üzerindeki önemli etkisi, bir köylü çocuğu olarak, yatılı okullar imkanı olmasa üniversite okuma fırsatı sıfırdı yani.

A.Ş.: Aydınlik Hareketi'ne fiilen tekrar hapisten çıktıktan sonra katıldınız.

A.K.: 88'de Sosyalist Parti'nin inşası sırasında oldu. Orada Aydınlik Hareketi'yle TKP/ML geleneğini tekrar birleştirme denemesi oldu, başarısız olundu. Tekrardan köklerimizi birleştirelim gibi bir çaba oldu. O gerçekleşmeyince orada yollar ayrıldı. Çünkü artık o dönemin bilincini kavramak durumundaydık. Büyük bir karşı devrim dalgası geliyordu. Kısmen yaşayarak çıkmıştık. 12 Eylül Türkiye'nin yaşamında büyük bir kırılma yaratmıştı. Büyük bir dincileşme karanlığı, ideolojiden kaçış dönekliği, karşı devrimciliği, Turgut Özal adeta onları yağla balla besliyordu. Yani

bu dönecliği, inkârcılığı. O aynı zamanda bu arayışlar ve tabi bilgilenme ve araştırma sürecini oluşturdu. Şeyi ayrıca inceleyelim;70’li yılların sonundaki o 80 ve 90’ı çok trajik ve çok öğretici Yani bu Kemalist devrime karşı solun bakış açısının sosyalizm çerçevesinden çıkıp düştüğü bir yanılığın sonucu emperyalizmin kucağına düşme evresi ayrı bir konu. Sivil toplumculuk, neo-solculuk, bunların hepsi Batı’cı demokrasi, anlayışı. Örneğin şununla kapatalım bugünkü söyleşiyi. Teori dergisinde ‘Sosyal demokrasi ve Kemalizm’ diye ben bir yazı yazdım kitaplaşacak. Sosyal demokrasiyle Kemalizm’i karşılaştırıyoruz burada.

A.Ş.: Türkiye’de yanılığın aslında düşün hayatında. Fikri düzlemde sanki Kemalizm’le sosyal demokrasi akımı yan yana getirilir.

AK: Çok büyük yanılığın. Aynılaştırma derken sosyal demokrasi daha ilerici, Kemalizm daha sağcı gibi gösterilmeye çalışılır. Bütün solun bakış açısı budur. Mesela Deniz Kavukçuoğlu böyle şeyler yazabiliyor. Lenin öyle bakmıyor. Diyor ki Komüntern’in kongresinde: Kim ilerici? Feodal karakterine rağmen İngiliz emperyalizmine karşı dövüşen Afgan Emiri mi ilerici, (sorunu o kadar çıplak koyuyor ki ortaya) tüzüğünde sosyalist yazan İngiliz İşçi Partisi mi ilerici” diyor. Afganistan’da sömürge savaşını o yürütüyor 1920’lerde. İngiliz İşçi Partisi mi ilerici diyor. Onun için: “hayır o gerici ve emperyalist, Afgan Emiri feodal karakterine rağmen ilericidir” diyor. Şimdi bakıyoruz sosyal demokrasiyle Kemalizm’in karşılaşmalarına. 1919’da karşılaşmışlar uluslararası sosyal demokrasi Türk Kurtuluş Savaşı’nın karşısında. Bir de birinci dünya savaşını desteklemiş hepsi. Kemalizm’in müttefiki kim o zamanlar, dünyanın en devrimci gücü Bolşevik’ler. Bolşeviklik o zaman en devrimci kutbu oluşturuyor, Kemalizm nerede? Onunla beraber. Sosyal demokrasi nerede? Bunların karşısında. Bakıyorsun, bu saflaşmada sosyal demokrasi Kemalizm’e göre gerici, sağcı. Bu daha sonra da böyle sürmüş. Süveyş Krizi olmuş 1955-56’da. Nasır Kemalist Devrimi temsil ediyor orada. Nasır açık açık söylüyor, Türk büyükelçiyi kovuyor makamından, diyor; “ulan biz Atatürk’ün şeyiyle büyüdük siz ne hale geldiniz, defol git” diyor. Cezayir’de de ayaklanma var, Kemalizm bütün bu uluslararası karşılaşmalarda uluslararası sosyalist hareketin, dolayısıyla uluslararası devrimci hareketin bir parçası olarak konumlandı. İşte Doğan Avcıoğlu’lar bunun devamı oldular. Tabi bu gerçekler unutulup, küllenip olayın uluslararası planında da Türkiye’de sosyal demokrasi hep sağcı ve gerici. Şimdi ne?

tarikatları onaylıyor vs. Kemal Kılıçdaroğlu tipik sosyal demokrat. Adam “Kemalist’im” demiyor, “sosyal demokratım” diyor. Sosyal demokratlık derinleştikçe bunlarla boğuşacağız. Ama Kemalist’lik derinleşseydi devrimcilikle, halkçılıkla, antiemperyalizmle tartışma gündeme gelecekti.

A.Ş.: 20’lerin, 30’ların ideolojik saflaşma süreci hiç sona ermedi, herkes kendisini başka konumlarda, farklı biçimlerde koruyor aslında.

A.K.: Koruyor ve yeniden ortaya çıkıyor. Bunu bütün şeyleriyle yaşıyoruz. 1930’larda Türkiye’deki Kemalist yönetim Atatürk’ün önderliğinde Ortadoğu’da Sadabat Paktı’nı kuruyor. İçinde bütün bölgenin ezilen devletleri var: İran, Afganistan, Irak. 1950’de Kemalizm karşıtlığı aynı bölgede Cento’yu oluşturuyor, aynı bölgede. Atatürk burada Balkan Paktını oluşturuyor, yine bölge ülkeleriyle, Bulgaristan, Yunanistan. Türkiye’yi Nato’yla Yunanistan’la vuruşturuyor. Hep her aşamada bu senin demin belirttiğin saflaşma yeni biçimlerle ortaya çıkıyor. Cezayir Devrimin’de de aynı. Cezayir’in bu kurtuluşçuları Kemalist Devrim hayranı. 1956’da İsrail’le Arap devletleri arasındaki ikinci büyük kriz Süveyş kanalı tetikliyor. Suriye’de İsrail’le savaş durumuna geliyor. Menderes Suriye sınırına asker yığıyor. Suriye’de çiçeği burnunda bir Baas Partisi yönetimi var. Suriye’nin Baas liderleri ,Türk büyükelçisinin yakasına yapışıyor, “siz Atatürk’e ihanet ediyorsunuz, ulan bizler onun devrimci düşünceleriyle büyüdük, gönlümüz orda ne yapıyor bu sizin hükümetiniz,” diye hayal kırıklıkları yaşıyorlar. “Amerikan uşağı olmak iyi değildir yapmayın etmeyin.” Aynı sosyal demokrat kafa Arap dünyasında bütün ilerici hareketlere Saddam Hüseyin’e , Kaddafi’ye, Hafız Esad’a, Nasır’a diktatör gözüyle bakıyor. Bunu Onur Öymen’le de bir programda tartıştık. Dedim “ya son derece sağcı görüşleriniz var. Kim sizin demokrasi modeliniz? Batı demokrasisi mi?” Mafya demokrasisi.

A.Ş.: Çok teşekkür ederim.

A.K. Ben teşekkür ederim.

3.10. ALİ MERCAN: TKP/ ML-TİKKO VE İBRAHİM KAYPAKKAYA

TKP-ML-TİKKO'nun kurucularından Ali Mercan'ın yurtdışından sorulara gönderdiği yanıtlar

1) Türkiye Sosyalist Hareketi

1- Cumhuriyetin ve devrimlerinin, Türkiye Komünist Partisi(1921) ve Türkiye İşçi Partisi deneyimlerini de ele alarak sol hareketle olan tarihsel ilişkilerini hangi bağlamda değerlendirirsiniz?

-Türkiye'nin Cumhuriyet Devrimlerini hazırlayan Kurtuluş Savaşı uluslararası planda devrim odağı olan kuvvetlerce açıktan desteklenmiştir. 1917 de Rusya'da gerçekleşen Sovyet Devrimi Liderleri Türkiye'nin emperyalizme karşı mücadelesini her yönden desteklediler. Türkiye içinde işçi sınıfının zayıflığı ve sınıf temelinde örgütlülüğü zayıf olduğu için Kurtuluş Savaşına güçlü ve örgütlü bir katılım ve etkileme sağlayamamıştır. TKP'nin Türkiye kolu-ki doğru çizgi ve kökleri Türkiye toprağında olan yapılanma buydu- zayıflığı nedeniyle istese de etkili bir konumda olamamıştır. Devrimin önderliği Kemalist Devrimci kadrolardı ve onlarla birleşerek ancak doğru bir sosyalist çizgi geliştirilebilirdi. Burada yetersiz kaldığı söylenebilir. TKP ve Sosyalist hareketler daha sonraki yıllarda Kemalist Devrimlere sahip çıktıkları ve o miras üzerinden hareket ettikleri ölçüde Türkiye gerçekleriyle buluşmuş ve tutunacak zemin bulmuşlardır. TİP'te Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Devrimi mirasına sahip çıkarak başarı göstermiştir. TİP'in kendisi de zaten 27 Mayıs Devrimi gibi Kemalist Devrimin sürdürülmesi atılımının bir girişimi sonucu açılan yoldan doğmuş ve yeşermiştir. Kemalist Hareket ve sol diye kesin sınırları olan bir ayırım ne kadar yararlıdır bu gün için? Bu gün çağımızda emperyalizme karşı mücadele insanlığı ilerleten esas etkindir ve bütün akımlar buna göre şekillenir ve adlandırılır. Sosyalist akım anti emperyalist mücadeleyi aşamalı ve süresiz devrimler yoluyla sürdürme projesidir. Ama bu mücadeleyi mevcut anti emperyalist kuvvetlerin tamamını kucaklayarak onunla birleşerek başarabilir. İşte Türkiye'de TKP ve Sosyalist programlı hareketlerin denek taşı hep bu olmuştur. Kemalizm'in halkçılık, devletçilik, devrimcilik vb. prensiplerinin sosyalist partilerinde uygulama alanı içinde olacağı açıktır. TİP (ve TKP) Kemalist Devrim ve ilkelere uzak durduğu

ölçüde gerilemiş etkisini yitirmiş ve en sonunda tarih sahnesinden silinip gitmişlerdir. Devrimlerin süreceği, durağanlığın çürümeye yol açacağı-Türkiye bunu yaşamıştır-çok açıktır. Ama yaşanan devrimleri özümsemeden, o devrimlerin yarattığı birikime yaslanıp onunla birleşmeden onu aşmakta mümkün değildir. Bir çok halktan ve tarihten kopuk sözüm ona sosyalistin anlamadığı da budur.

2- Türkiye’de sosyalizmin tarihini düşündüğümüzde, Türkiye Sosyalist Hareketinin ideolojik geleneğinde size göre cumhuriyet sonrasında 1970’lere kalan bilimsel sosyalist mirasın önemli köşe taşları nelerdir?

A. Mercan: 1970'lere kalan en önemli miras halk içinde kökleri olan, ülkenin tarihsel birikimine yaslanan bir örgütlenme ihtiyacıdır. Önceki yıllardan 70'lere (Doğu Almanya'daki revizyonist mültecileri saymazsak) gelişmeyi kucaklayacak örgütlü diyebileceğimiz bir miras kalmamıştır.

TKP ve Sosyalist Hareketlerden kalan belli başlı şahsiyetler vardır. Mihri Belli, Hikmet Kıvılcımlı ve arkadaşları en belli başlılarındandır. Bu devrimcilerin yeni kuşaklara örgütlü mücadele geleneği aşılama yetersizde olsa katkıları olmuştur. 1945'lerden itibaren iyice yoğunlaşan anti-komünist psikolojik savaş ve baskılar "eski"lerin gelişmesine fırsat tanımamıştır.

Ama en azından Nazım Hikmet gibi şairlerimiz, Orhan Kemal gibi sosyalist yazarlarımızın 70'lere gelen eserleri yeni kuşağın yetişmesine önemli katkılar sağlamıştır.

2) 1968 ve Gençlik Hareketi

1- Sizin de içinde bulunduğunuz 68 gençlik hareketinin Türkiye’deki en belirgin ideolojik ve siyasal özellikleri nelerdir? Dünya çapında gelişen hareketleri de dikkate alarak temel amaçları, yönelimleri ve programını belirtir misiniz?

A. Mercan: 68 Gençlik hareketi Avrupa'dakilerden farklı olarak anti emperyalist özelliği öne çıkmıştır. Türkiye'nin ihtiyaçları, birikimi ona yön vermiştir. Gençlik önderleri büyük ölçüde kendilerini sosyalist olarak tanımlamışlardır. Gençlik hareketi Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı mirası üzerinde yükselmiştir. Gençliğin kafasındaki sosyalizmle Kemalizm sınırı, ayrıldığı yerler ilk başlarda belirsizdir.

Esas hedef Amerikan emperyalizmine karşı mücadeledir. Zamanla işçi sınıfıyla, köylülerle ve gecekondu sakinleriyle ilişkiler ve onların mücadelelerini destekleme etkinlikleri öne çıkmıştır. Dünya çapında ortaya çıkan ideolojik akımlar gençliği de etkilemeye başlamış ve ülkemizin şartlarına uymayan akımlar gençliğin ayrışmasına yol açmıştır (fokoculuk, şehir gerillası ve revizyonist kaynaklı sosyalist devrim teorileri gibi).

2- a) Özellikle 1968 gençlik hareketi öncesi ve sonrasının ideolojik etkilenimleri içinde Kemalizm'in yeri nedir?

A. Mercan: 68 hareketinde en önemli eylemlerde Kemalizm'in sloganları etkilidir. Samsun'dan Ankara'ya, Deniz Gezmiş ve Hasan Yalçınların başında yürüdüğü büyük yürüyüşünün adı Mustafa Kemal Yürüyüşü'dür. Üniversite işgallerinde okul kantinlerinin duvarlarına Atatürk'ün dev kalpaklı posterleri boyanmıştır. Öğrenciler kalpaklı Atatürk rozeti takmış ve Lenin'i anımsatıyor diye koşuşturmaya uğramışlardır.

b) Gençlik hareketleri içinde sıkça kullanılan "İkinci Kurtuluş Savaşı" söyleminin anlamı nedir?

A. Mercan: Birincisi yenilmiştir şimdi sıra ikincisindedir. Burada hem geçmiş devrime dayanma hem de onu aşan yeni bir kalkışma anlamı vardır.

c) Bu bağlamda 1970 sonrası sosyalist solun ideolojik gelişim ve değişim süreçlerini nasıl değerlendirirsiniz?

3- 1968- 1971 arası dönemde Türkiye'de sosyalist parti ve grupların siyasal pratiklerinde önemli bir değişimin yaşandığından söz edilir. Size göre bu iki dönemin siyasal, düşünsel ve pratik farklılıklarında hangi ideolojik politik nedenler etkin olmuştur. Özellikle Türk solunun Cumhuriyet ve Kemalizm'le olan ilişkisi bağlamında bu farkları inceler misiniz?

3) Sosyalizm, Türk Devrimi ya da Kemalizm İlişkisi

Genel olarak Kemalist Devrim'e bakış ve İbrahim Kaypakkaya

Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı Emperyalizm ve Ulusal Kurtuluş Savaşları çağının başarılı bir devrim örneğidir ve Ezilen Milletlere esin kaynağı olmuştur. Çağımızın diğer bir başarılı devrimi Rusya'daki sosyalist devrimdir. Bu iki devrim birbirine destek olarak emperyalizme karşı bir cephe oluşturmuşlardır. Ulusal Kurtuluş Savaşları ve Sosyalist devrimleri bağdaştıramayan anlayışlar devrimlerin sürdüğü tarihlerde ortaya çıkmıştır. Troçkist tezlere göre devrim ancak doğrudan proletaryanın sosyalist devrimi olabilirdi, yani katışıksız ve saf devrim. Oysa emperyalizm çağında aşamalı ve kesintisiz devrimle ilerlenebilirdi. Kemalist Devrim bizim yarım kalan milli demokratik devrimimizdir. Günümüzdeki Latin Amerika Devrimleri de milli demokratik devrimlerin yeni örnekleridir. Troçkistler ve halk hareketinden kopuk anarşistler Kemalist Devrim'e hep yukardan bakmışlardır. Türkiye'ye sol adına sistemli olarak Kemalist Devrim düşmanlığı Sahte TKP tarafından ülkeye sokulmuştur. Sosyal Emperyalist Rusya'nın emrinde eski Doğu Berlin'de mülteci olarak konumlanmış İsmail Bilen ve tayfası Türkiye'de sol saflara ve daha sonra kuruluşuna sızdığı TİP içinde Kemalist Devrim karşıtlığı aşılamıştır. Bu fikirler henüz halk içinde kök salamamış, dogmatik ve maceracı akımları da etkilemiştir.

Türkiye'de 68 Gençlik Hareketi Kemalist Devrim'den güç alarak, onun ürünü olarak yükselmiştir. 1971 Darbesinin yarattığı karamsar ve dağınık ortamın da etkisiyle İbrahim Kaypakkaya gibi bazı arkadaşlar bir dizi dogmatik fikir yanında Kemalist Devrim karşıtlığına da savrulmuşlardır. Komintern'in, Lenin, Stalin ve Mao gibi devrim liderlerinin her fırsatta belirttikleri "en büyük müttefikimiz Kemalist Devrim" tesbitlerini bir kenara atmışlardır. Saf Devrimciliğin en tipik örneği TİKKO'nun tezlerine temel teşkil eden İbrahim Kaypakkaya'nın görüşleridir. Özetle şöyle yazmıştır: "Milli Kurtuluş Savaşı başından beri Komprador Burjuvazinin, ağaların tefecilerin önderliğinde yürütülmüştür. Bu bir Türk-Yunan savaşıdır. Emperyalistler Yunanlıları yendirmişlerdir. SSCB ve Lenin gericiiler arasındaki çelişmeden yararlanmak için Kurtuluş Savaşımızı desteklemiştir." Bu görüşler uzayıp gidiyor. O zamanlar İdris Küçükömer bu tezleri savunuyordu. Bu gün ise bütün dönemler, 2. Cumhuriyetçiler ve batı işbirlikçileri bilim düşmanı tarikatlarla birlikte koro halinde Kemalist Devrim düşmanlığı yapmaktadırlar. Bu kampanyanın hedefi

pratikte de görüldüğü gibi Kemalist Devrimin bütün kazanımlarını ortadan kaldırarak ülkemizi Kurtuluş Savaşı öncesi konuma getirmektedir.

İbrahim Kaypakkaya devrim liderlerinin hiç birinde Kemalist Devrim aleyhine bir tavır olmadığı halde onların Kurtuluş Savaşı'mızı benimsemediği gibi bir zorlama teori üretmeye çalışmıştır. Bırakalım kitapları, olaylara bakalım. Bilim bunu gerektirir. Ülkemiz emperyalistlerce işgal edilmiş, Yunan halkı da emperyalistler tarafından ileri sürülerek Anadolu'nun işgaline dahil edilmiş ve buna karşı Kürdüyle, Türküyle bütün Milletimiz ayağa kalkmıştır. Çöken Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntılarından genç bir cumhuriyet yaratılmıştır. Gerçeği olgularda aramayı terk edip, hayatı teoriye uydurmaya kalkınca kaçınılmaz olarak bu noktaya geliniyor. İbrahim Kaypakkaya'nın Kemalist Devrim'i inkar eden görüşleri en çok Batı yanlısı bölücüler tarafından benimsenmiştir. Daha doğru bir ifadeyle batı işbirlikçisi sözum ona teorisyenler İbrahim'in görüşlerini Kürt ve Türklerin arasına kama sokmak için kullanmışlardır. Bu görüşün takipçisi TİKKO'nun bu gün PKK'nin bir uzantısı haline dönüşmesi durumu daha açık gösteriyor.

- Şimdi sırayla okuyacağım kelimelerin kendi dünya görüşünüz doğrultusunda size ilk çağıştırdığı kelimeyi söyler misiniz?

Türk Devrimi ya da Kemalizm: Emperyalizm ve ulusal kurtuluş savaşları çağının en önemli bağımsızlık mücadelesidir.

Mustafa Kemal Atatürk: M.K. Atatürk Türkiye'nin en büyük devriminin lideridir.

Altı Ok: Cumhuriyet Devrimi'nden doğan iktidarın programıdır

İstiklal Marşı: Kurtuluş Savaşı'nı ölümsüzleştiren bir eser.

Cumhuriyet: Emperyalizme karşı birleşen bütün milletin siyasal yönetim biçimi.

Sosyalizm: İşçi sınıfı önderliğinde bütün emekçi sınıfların sömürüyü ve eşitsizliği kaldırmayı hedefleyen iktidar biçimidir.

Sol: Tarihsel koşullara göre nüans gösteren bir kavram. Bu gün için Emperyalizme karşı milli kurtuluş için mücadele eden ve emekçilerin çıkarlarını savunan bir kavramdır.

3.11. BOZKURT NUHOĞLU: FKF, DEV-GENÇ, 1968 GENÇLİK HAREKETİ

Bozkurt Nuhoglu: 1968 Hareketi, Türk Devrimi ve Sosyalizm

A.Ş.: Sayın Bozkurt Nuhoglu, öncelikle sizi biraz tanıyarak başlayalım isterseniz.

B.N.: 1939'da doğdum. Trabzon'luyum. 1971'de İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdim. O günden bu yana avukatlık yapıyorum.

A.Ş.: Sayın Nuhoglu isterseniz Türkiye sosyalist hareketinin genel bir değerlendirmesiyle başlarsak; size göre cumhuriyet ve devrimlerin, TKP ve TİP deneyimlerini ele alarak sol hareketle olan tarihsel ilişkileri hangi bağlamlarda ele alınabilir?

B.N.: Türkiye Komünist Partisi 1920'lerden bu yana kurulmuş bir siyasi akım. Türkiye'deki devrimci harekete tabi belirli ölçülerde katkısı olmuştur. Biliyorsunuz TKP, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne bağlı olarak çalışmıştır. Yani o partinin kongresinin bir üyesidir bu parti. O bakımdan öyle bir polemige girmek istemem ama, tabi ki TKP'nin Türkiye devrimci hareketine olumlu, olumsuz katkıları olmuştur. Ama şunu diyebilirim ki çok yüksek düzeyde olumlu bir katkısının olduğunu düşünmüyorum. Biliyorsunuz dünyadaki demokratik güçlerin yükselişi 1970'ten sonra başladı dünyada. Buna paralel olarak Türkiye'de de yükselmeye başladı. bilhassa 68'de en yüksek düzeyine vardı bu hareket. Öğrenci hareketleriyle birlikte. Bu öğrenci hareketlerinin içinde TKP'nin fazla bir etkisi olmadı. Daha bağımsız daha kendine özgü hareketlerdi. Daha çok karakteri itibariyle antiemperyalistti ve özgürlükçüydü. Cumhuriyet Devrimi'ne ne katkısı olmuştur TKP'nin? Münferit olarak Kurtuluş Savaşı'na katılmışlardır. Ancak teorik planda büyük bir katkısı olmamıştır. 30'lu yıllarda kadro hareketi gelişti. O kadro hareketi içinde bazı komünistler kurum olarak değil bireysel olarak yer aldılar. Sonra yanılmıyorsam 1934'te kadro hareketi tasfiye edildi, kapatıldı.

A.Ş.: Sosyalist hareket bağlamında Türkiye sosyalist hareketinin ideolojik geleneğinde cumhuriyet sonrasında 1970'lere kalan bilimsel sosyalist mirasın önemli köşe taşları nelerdir?

B.N.: Bence iki önemli köşe taşı vardı. Birisi Marksizm'dir. Biri de Kemalizm'dir. Demin de söyledim. 70'lerde 60'ların sonunda Türkiye'deki devrimci hareket doruk noktasına çıkmıştır. Bu hareketin içinde Marksistler ve Kemalistler birlikte bulunmuşlardır. Yani o hareketi etkileyen iki temel unsur Marksizm ve Kemalizm'dir bence. Marksizm'in sosyal devlet yanını almışlardır. Kemalizm'in de antiemperyalist yanını. Tabi Marksizm de doğası itibariyle antiemperyalisttir. Ama Kemalizm'in antiemperyalist yanı o devrimci eylemleri büyük ölçüde etkilemiştir.

A.Ş.: Peki sizin de içinde bulunduğunuz 68 gençlik hareketinin ideolojik ve siyasal özellikleri nelerdir? Temel amaçlar yönelimler programlar vs gibi.

B.N.: En temel özelliği 68'in antiemperyalist olma özelliğidir ve tabi anti faşist olma özelliğidir. Bunu dünyadaki hareketlerden ayıran en önemli özellik bu karakteridir. Avrupa'da yükselen 68'in böyle bir karakteri yoktur. Zaten kendileri belli ölçülerde emperyalisttir bu devletlerin. Faşizm orada yenilmişti 1945'te. Ama Türkiye Amerikan sömürsü olduğu için Amerika faşist hareketleri kullanarak devrimci hareketi ezmeye çalışmıştır. Bu bakımdan bizim hareketimiz bu karakteriyle Avrupa'daki hareketlerden ayrı özelliklere sahiptir.

A.Ş.: Özellikle 68 hareketi öncesi ve sonrasının hareketleri içinde Türk Devrimi'nin yeri nedir?

B.N.: Şimdi 68 bir bakıma 1960 İhtilali'nin devamıdır. 60 Anayasası ortadadır. 60 İhtilali Kemalizm'in yeni bir çerçevede yorumlanıp uygulanmasıydı. Eğer 60 olmasaydı 68 hareketi de olmazdı. Bu anayasa bir özgürlük havası yaratmıştır. Gençler bu özgürlük havasının içinde Marksist klasikleri okuyup aydınlanmışlardır. Türkiye'nin bu güne kadar uyguladığı yöntemlerle kalkınamayacağını görmüşlerdir. Yani Marksizm yeni bir çerçevedir insanlar için. Bunun büyük ölçüde etkisinde kalmışlardır. Etkileyen temel etkenlerden birisi de Kemalizm'dir. Yani işte dünyada emperyalizme karşı bir kurtuluş savaşını veren Mustafa Kemal'in sözleri, Büyük Nutuk'un bitiş bölümü, Bursa Nutku, geniş bir biçimde öğrenci hareketini etkilemiştir. Yani iki teorik etken olarak Marksizm'i ve Kemalizm'i görüyoruz. Ama 68 hareketinin lider kadrosu büyük ölçüde Marksist'ti.

A.Ş.: Gençlik hareketleri içinde sıkça kullanılan yine bu dönemde “ikinci kurtuluş savaşı” söylemi var. Bunun anlamı nedir tam olarak?

Anlamı çok açık. Türkiye bir kurtuluş savaşı verdi. Fakat kurtulamadı ülke. 1945’ten sonra Marshall Planı’yla Nato’ya girilirken emperyalizmin boyunduruğuna girildi. Yani Türkiye’yi bu durumdan kurtarmak için ikinci bir kurtuluş savaşının verilmesi gerekiyordu. bu, bir bakıma TİP’in sloganıydı. Ama gençler de bu sloganı benimsediler. Yani Türkiye’nin 45’ ten sonra giderek emperyalizmin kontrolüne girmesiyle oldu bu süreç. Birden bire bu duruma gelinmedi. Ta o zamandan beri planlanmış aşağılık bir plandı. Giderek de hakimiyetlerini arttırıyorlar. O bakımdan şimdi inanıyorum ki hala ikinci bir kurtuluş savaşı ve ikinci bir 68 hareketine ihtiyaç vardır Türkiye’de.

A.Ş.: Peki 70 sonrasında solun fikirsel değişim süreçleri nasıldı. Özellikle 12 Mart’la birlikte yaşanan kırılmalar ne düzeydeydi? Bu bağlamda dünya görüşünüz açısından farklar kırılmalar, süreç nasıl işledi?

B.N.: Şimdi 68 tam bir kitle hareketiydi. Halkla bütünleşmişti. 12 Mart kırılma noktasından sonra böyle bir bütünleşme olmadı. Bence Türkiye bir devrime hazır değildi. Biz, bizim genç kuşaklar, devrimci arkadaşlar biraz aceleci davrandık. Bir devrime hazır değildi ülke. O zaman hiçbirimiz göremedik bunu. 78’lilerde göremedi. Şimdi biliyorsunuz. Stalin ve Roosevelt, dünyayı kağıt üzerinde paylaştılar. Ve bizim ülkemiz Amerika’nın nüfuz bölgesinde kaldı. Şimdi o zaman Sovyetler Çekoslovakya’ya Macaristan’a müdahale etti. Amerika hiçbir şey demedi. Yani o zaman Türkiye’de devrimi olsa Sovyetler desteklemezdi. Oturmuş bölmüşler ve biz Amerikan bölgesinde kalmışız. Bir derim olsa Amerika Sovyetler’e “anlaşmayı neden bozuyorsun ben sana müdahale ettim mi” diyecekti. Talihsiz bir süreç olarak değerlendiriyorum ben bu süreci. Yani devrime hazır değildi uluslararası ortam da.

A.Ş.: İsterseniz biraz da sosyalizm Türk Devrimi-Kemalizm ilişkilerine değinirsek, 68 sonrası Türk Devrimi sosyalizm ilişkisi nasıldı. Liderleri büyük ölçüde Marksist'ti. Ancak fikri temelinde hangi öğeler gruplaşmalarda etkili oldu?

B.N.: Şimdi 68 bir orkestraydı. Sosyalistler, Kemalistler, sosyal demokratlar, Troçkistler, anarşistler, kendisini sol olmamakla beraber antiemperyalist olarak gören gençlik kesimlerinin içinde bulunduğu büyük bir orkestraydı. Başarısının sırrı da buradaydı zaten. Şimdi 68'in önderleri, kadrolar hiçbir zaman Kemalizm'den kopmadılar. Fikri düzeyde kopmadılar, devamlı bir koltuk teması düzeyinde devam ettirdiler. Demin de söyledim. Kemalizm'in antiemperyalist karakteri onların cazibe alanı içindeydi. Zaten şimdi belli ölçülerde sosyalist arkadaşlarla anlaşamıyorum. Kemalizm tamamlanmamış milli bir demokratik devrimdir. Ülkede bence MDD olmazsa Sosyalist devrime geçilmez. Bunu Marksizm'in ustaları da söyler. MDD ile sosyalizm arasında Çin seddi yoktur. Mustafa Kemal bu devrimi tamamlayamadan ölmüştür. MDD olmadan SD'ye geçmek zordur. Şimdi biliyorsunuz bu iktidar cemaatlerin ve toprak ağalarının birleşmesinden oluşan bir iktidardır. Yani buna demokrasi falan denemez. Ülke daha milli demokratik devrimini tamamlayamamıştı. Büyük şehirlerde tarikatlar, doğu da aşiretler iktidarı tayin ediyorlardı. Onun dışında bir şey söyleyeyim size. 1950'den beri yapılan tüm seçimlerin hiçbirinde ilerici-demokrat bir iktidar kazanmadı. Dünyayı hiçbir yerinde sandıklardan demokratik ileici bir iktidar çıkmamıştır. Tümüyle gerici iktidarlar çıktı. Neden peki? Çünkü bu ülkelerde yapılan seçimler ABD'nin kontrolündeydi. Geçen yıllarda Atina'da bir duvar yazısı çok dikkatimi çekti: "Egemenler sandıklarda kendi aleyhlerinde bir sonuç çıkacağını anlarılarsa sandığı da yasaklarlar"dı.

A.Ş.: Peki siz kişisel olarak 70'ler sonrasında nasıl bir hat izlediniz ve onun içerisinde Kemalizm Türk Devrimi ve ulusal simgelerin yeri neydi hayatınızda?

B.N.: Ben 70 sonrası avukat olduktan sonra fazla bir değişiklik olmadı hayatımda. Öğrenciliğimde izlediğim hattı, hareketi devam ettirdim. Ben kendimi sosyalist ve Kemalist olarak tanımlıyordum. İkisi arasında bir uçurum yoktur. Hem sosyalistim, hem de Kemalist'im. Antiemperyalist çizgiyi savunuyorum. çünkü emperyalizm en

büyük gericiyektir. 70'lerden sonra CHP'nin il başkanlığını yaptım İstanbul'da. Siyasi yapılar da derneklerde ve bazı vakıflarda görev aldım.

A.Ş.: 70'lerde sosyalist solun doğruhtusunu nasıl değeriendiriyorsunuz? Mesela grupların kendi aralarında belli polemikler oluyor. Kemalizm'in rolüne dair. Bunların gerekçeleri, haklılıkları ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

B.N.: Bence eleştirilerin hiçbir haklılık yanı yok. Yani Lenin'in tanımlamasıyla bunlar "komünizmin çocukluk hastalığı"dır. Şimdi ben sıkıyönetimlerde de bir çok siyasi davaya girdim. Oradan çok iyi biliyorum. Bütün siyasi yapıların teorik ve pratik eylemlerini yan yana koyduğın zaman hepsinin birbirinin aynı olduğunu görüyoruz. Turnusol kağıdı gibi. Hiç birbirlerinden farkları olmamasına rağmen, ama aynı yapıdalar. Şimdi de çok fazla fraksiyon var Türkiye'de. Hepsi aynı şeyleri savunuyor aslında. Buna hem talihsizlik hem de komünizmin çocukluk hastalığı olarak değeriendirmek gerekir.

A.Ş.: Konumuz çerçevesinde bu dönemde yaptığınız tartışmalar var mıydı aklınıza gelen?

B.N.: Şimdi örneğın bir mayıs diye evrensel bir gün var. Böyle önemli bir günde dahi bu gruplar bir araya gelemiyorlar. Bundan daha acı bir şey olabilir mi? Bunları atlatacak Türkiye tabi. Çok gariptir. Biz lise eğitiminden geldik. Ama liselerde doğru bir Kemalizm okutulmadı. Biz 61 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra çeşitli kaynaklardan Kemalizm'i öğrenmeye başladık. Onu da bize çok gariptir ki Marksistler öğretti. Türkiye aydınları tembeldi. Onu geliştirmediler. Güdük kaldı Kemalizm. Sosyalist aydınlardan ve Batı'lı aydınlardan öğrendik.

A.Ş.: Sizce sosyalist solun 70'lerden sonraki radikal tutumunda etkili olan faktörler nelerdi? Sübjektif objektif faktörler vs.

B.N.: 70'ten sonra Türkiye'de sol hareketin belirli bir bölümü Kemalizm'i reddetti. Pek çok nedeni vardı. Savunanlar ise "Kemalizm yarım kaldı. Milli Demokratik Devrim'le tamamlanmalıdır" dediler. Aslında çok büyük bir ayrılık, çelişki yoktu

aralarında. Kemalizm sosyalist değil tabi. Fakat Lenin Türk Devrimi'ne desteği tartışırken "Ortadoğu da burjuva ihtilalcilerin şansı var. Mustafa Kemal mükemmel bir burjuva ihtilalcisi, ona yardım etmemiz gerekir" diyor. Tabi Komüntern de destekliyor. O yüzden milli kurtuluş savaşlarının zaferi vardır. Lenin sosyalist bir aşamaya gelmediğini görüyordu. onu için o süreci unutup Mustafa Kemal'i "sol"dan eleştirmek doğru değildir bence. Yapabileceğini en optimum seçeneğini yapmıştır Türk Devrimi.

A.Ş.: Kemalist ilkeler hakkında veya Kemalizm dönemiyle ilgili görüşlerinizi de alabilir miyim?

B.N.: Tabi 6 ok biliyorsunuz, üçü Fransız Devrimi'nden üçü de Bolşevik Devrimi'nden etkilenecek oluşmuştur. 6 ok bir halkçılık programıdır ve komünizmin aslında asgari programıdır. Nihai programı değildir tabi. 6 oku tamamlamadı Mustafa Kemal. Halkçılık Programı da yarım kaldı. Bence geçen yüzyılın en büyük değişim projesini Mustafa Kemal hayata geçirdi. Tabi Bolşevik Devrimi'ni de saymamız gerekir. İki çok büyük değişim projeleriydi. Her devrim belli travmalar yaratır. Aşamaları vardır. yani şimdi "tek parti döneminde halk zulüm görmüştür vs." köylülerin, işçilerin ezilmesi, 141- 142 gibi en zalim ceza maddeleri doğrudur tabi. Sürekli gündemde kalmıştır. Fakat devrim bu. Kendi iktidarını kurmuştur. Biliyorsunuz Mustafa Kemal bir gecede karar vermiştir Cumhuriyeti kurmaya, çoğu karşı çıkmıştır arkadaşlarının. "Ya şimdi ya hiç" demiştir. Bu devrimci bir tavidir. Aralov 1926' da diyor ki Atatürk'e "bir Toprak Devrimi yapsanız Devrim'i taçlandırırız." O da dinliyor. "Yapamam" diyor. "Bu devrim orta burjuvaziye dayanıyor. iktidarımı kaybederim o zaman." Ve aslında doğru bir tespittir. Ama 45'ten sonra emperyalizmin de etkisiyle aydınlarla birlikte bütün hükümetler Kemalizm'e ihanet etmiştir.

A.Ş.: Peki Kürt sorunu konusunda bu dönemdeki görüşlerinizi alabilir miyim? Kemalist politikalar ve Kürt sorunu bağlamında.

B.N.: Önce şimdiki görüşlerimi söyleyeyim, sonra geriye dönelim. Kürt hareketinin bir özgürlük hareketi olduğunu düşünüyorum. Bu hareketi kim boğuyor bu ülkede: Bu kavganın düşmanı olan emperyalistler. Şimdi o zaman sesli düşünürsek; Kürt

halkıyla birlikte Türkiye'nin emekçileri Emperyalizme karşı bir saf oluşturmaları lazım. Hep beraber bir kurtuluşa varmaları lazım . PKK hareketinde böyle bir şey görmüyoruz. Türk halkıyla birleşmedi. Türk emekçileri de Kürt emekçiler kadar çok eziliyor bu ülkede. Farkı yok. Ben Trabzon'luyum, Samsun'dan Artvin'e kadar fabrika yoktu. Güdük bir ekonomi vardı ülkede. Doğu da öyledir. O zaman Kürt devrimcilerin ortak düşmana karşı ortak bir tavır belirlemeleri lazım. Türk-Kürt kardeşliği temelinde. O zaman hem başarı şansı yükselir, hem de biz bu beladan kurtulmak için Kürt emekçilerinin yardımını almış oluruz. O bakımdan bu hareketleri yanlış görüyorum.

Atatürk bir ulus devlet yarattı tabi ulus devlet içinde ayrılıkçı unsurlara karşı tavır alması gayet normaldi. Böyle bir devlet kuruyor, bir cumhuriyet kuruyor. O bakımdan ayrılıkçı unsurlara karşı sertlik yapmıştır. Sertliğin dozu artmıştır. Bu da yanlıştır. Şimdi örneğin son günlerde örneği verilen Dersim Olayları: Dersim nedir? Kendi başına, Osmanlı döneminde vergi vermez, askere gitmez. Tabi ki cumhuriyete karşı bir kalkışma oldu. Ne yapacaktı peki cumhuriyet tamam mı diyecekti? Devrimciler, biz iktidarda olsak biz de aynı şekilde üzerine giderdik.

70'lerde çok ilginçtir. 68 Kürt ve Türklerin ortak eylemidir. Bunu her yerde söylüyorum. Özellikle altını çizmek gerek bu hususun. Kürtler olmasaydı biz 68 hareketini başlatamazdık. 68'de bizi bağlayan tek ortak nokta antiemperyalist olmamızdı. Bu dönemin Kürt devrimcileriyle antiemperyalizm noktasında ittifak içindeydik. Hiçbir ayrı noktamız yoktu. Çok önemlidir bu . Şimdi tabi büyük ölçüde koptular.

A.Ş.: Son olarak sırayla okuyacağım sözlerin size ilk çağrıştırdığı kelimeyi söylemenizi rica ediyorum:

Türk Devrimi ya da Kemalizm: Devrim, değişim.

Mustafa Kemal Atatürk: Antiemperyalizm

Altı Ok: Halkçılık Programı

İstiklal Marşı: O da antiemperyalizm

Cumhuriyet: Laiklik

Sosyalizm: Her şey, özgürlük, adamlık

Sol: Sosyalizm

A.Ş.: Çok teşekkür ederim.

3-12. MEHMET ATAY: TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ, İŞÇİ HAREKETİ VE GENÇLİK VE TÜRK DEVRİMİ

Mehmet Atay ile 10 Eylül 2010 tarihinde yapılan görüşme.

A.Ş: Sayın Atay öncelikle kendinizi kısaca tanıtır sosyalist geçmişiniz hakkında bilgi vererek başlamanızı rica edeceğim.

M. A. : 1946 Fethiye doğumluyum, orta okulu Fethiye’de liseyi Muğla’da okudum. Üniversite sınavı sonrası 1967 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ne kaydoldum. Aynı zamanda bu dönemde bir ilaç fabrikasında çalışmaya başladım. Tabii bu dönemde aynı zamanda DİSK, Devrimci İşçi Sendikaları da kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştı. Benim bağlı olduğum Kimya-İş Sendikası’ da Disk’e bağlıydı. Böylece otomatik olarak Disk’e üye olmuştum. Bu dönemde resmi olarak bir partiye üye olmasam da kendimi 1962’den beri Türkiye İşçi Partili olarak kabul ediyordum. Lise öğrencisiyken partinin yayın organı olan Sosyal Adalet dergisi vardı. Bunu takip ettiğim dönemde lisede komünizm propagandasından kovuşturmayla dahi uğradım. Bulduğumuz yer demokrat bir ortam olmasına rağmen “boyalı kuş” misali azınlıktaydık. Klasik romanlar ve sol kitaplar okumaya başladık ve üniversiteye girişimle birlikte TİP ve FKF ile ilişki kurdum. Üniversite’ye girişimle birlikte bu dönemde kurulmuş olan FKF’nin sekreterliği açılmıştı. Aksaray semtindeki şubelerini buldum ve Edebiyat Fakültesi öğrencisi olarak çalışmalara başladım. Liseden beri tarım işçisi olmam yönüyle işçi çalışmalarına daha çok ağırlık verdim. Ancak 67-68 işgaller döneminin çalışmalarında da bulundum. Bu dönemde galiba biraz fazla sivrilmiştik. 68 sonbaharında beni Edebiyat Fakültesi Fikir Kulüpleri Federasyonu Başkanı olarak seçtiler. Bu görevi 1-2 yıl sürdürdük. Bu dönemde bir taraftan FKF bir taraftan TİP içinde iç içe geçen bir çalışma vardı. 68’de aynı zamanda ilaç fabrikasının sendika örgütlenmesi için girmiştim, örgütçü yanımdan dolayı DİSK’ e bağlı Gıda-İş Sendikası’yla bağlantı oldu ve Gıda-İş’te örgütlenme çalışmalarına başladım. Kemal Nebioğlu aracılığı ile. Fakat genel olarak DİSK’te yapıyorduk bu

örgütlenmeyi. Tabii öğretmenlik de olduğu için Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS)'nin çalışmalarına da katılıyordum, bu dönemin fabrika işgallerine de katıldım. Bu dönemden sonra daha çok sınıf hareketi içinde bulundum. 1972'ye kadar Gıda-İş daha sonrasında ise Kimya İş Sendikası'yla çalışmaya başladım. Bu dönemde Kimya-İş Sendikası'nın genel başkan vekili oldum. Sonraki TİP'le de ilişkilerim oldu. TKP -TİP çelişkisinde TİP'in yanında yer aldım. Bu dönemde daha çok sınıf hareketi içinde bulundum. DİSK'in her faaliyetinin içerisinde yer aldım. Her semt hem şube hem işçi mücadeleleri içinde aktif olarak yer aldım. Bu dönemde gözaltılar vs. yaşandı. 12 Eylül de tutuklandım. Bu dönemde disk yöneticisi olmadığım için serbest bırakıldım. 12 Eylül sonrası yayıncılık yaptım. 92 yılında DİSK yeniden açıldı, Sosyal-İş Sendikası'nın son yöneticisi olduğumdan başkanlığa seçildim fakat rotasyonu savunuyordum ve ilk kongrede devrettim, 1994 yılında DİSK Kongresi'nde ortak bir isim, birleştirici bir isim olarak DİSK genel sekreterliğine seçildim, bu arada bir dönem yaptıktan sonra görevi devrettim, fakat faaliyetlere devam ettim bir devrimci ve sosyalist olarak. Bundan sonrada bir ÖDP maceram oldu. ÖDP kuruluş toplantılarına katıldım, birey olarak solda bir toparlanma ümidiyle görev aldım ve burada bir 5 yıl İstanbul il başkanlığı yaptım.

A.Ş: Sayın Atay, ulusal kurtuluş mücadelesinin iki dönem TİP deneyimleriyle ilişkilerini nasıl değerlendirirsiniz?

M.A: Öncelikle biz Kemalist bir kuşakız çocukluğumuzdan itibaren öyle yetiştik . Ben daha ilkokuldan beri iflah olmaz bir Atatürkçü gibi başlayıp Mustafa Kemal'in ne demek olduğunu öğrendikçe daha derinleştirerek bakan birisiyim. Kendimize sosyalist dediğimizde bizim bakış açımız hep şuydu: Mustafa Kemal hareketi, Kemalizm aşılmalı ama bütün o Cumhuriyet Devrimleri sonuçlandırılmalı, yani bir üst aşamaya getirilmeli. Hep söylerim cumhuriyeti kuranlar başkaldıran bir kuşaktır. Kurtuluş savaşı ve Kuvayı Milliyeciler bir kuşaktır. Onlar da bir kuşak yetiştirdiler, o kuşak da bizi yetiştirdi. O kuşak tırnak içinde bizim kadar becerikli olmadı aslında ama biz bizi yetiştirenlerin(nasıl cumhuriyet bir başkaldırı hareketiyse) bizim de başkaldırmamız gerektiğini ele alarak başladık işe. Mustafa Kemal Hareketi nasıl bir başkaldırıysa Türkiye'nin bizim dönemimizde de bir başkaldırıya ihtiyacı olduğunu düşündük. TİP kurulduğunda da aynı şey vardı. TİP'in temel dayanağı sosyalizm toplumculuk (o günün koşullarında kolay değildir toplumculuğu savunmak) ama bir

antiemperyalist hareketti TİP başlangıçta. Mehmet Ali Aybar'ın her anlamdaki bağımsızlıkçı yanı ve onu hani cumhuriyeti bile sınıflandırırken mütegalibe, ağa, bey bürokrasi meselesini çok dillendirir. Fakat Mustafa Kemal'e karşı özel bir sempatisi ve ilgisi vardır. Bütün yazılarında onu görürsünüz. Bu anlamda kendime onu bir önder olarak görmüşümdür. Mustafa Kemal hareketini doğru değerlendiren insanlardan biridir.

A.Ş.: Ermeni meselesi konusundaki tavrı vs.

M.A.: Tabi tabi bizim gurur kaynağımızdı efsane isimlerle Uluslararası Suçlar Mahkemesinin üyesiydi vs. Bizim önümüzü açan bir liderdir. Disk'in kuruluş bildirisi de öyledir. DİSK ve TİP etle tırnak gibiydi.

A.Ş.: Yani bu dönemde yalnızca TİP'in değil, işçi sınıfının mücadele örgütü olan DİSK'İN ideolojik tavrında da buna benzer tutumlar mı görülüyordu?

M.A.: DİSK'in kuruluş bildirisi tam bir antiemperyalist ve Kemalist yanları olan bir kuruluş bildirisidir. Bunun bir arka planı vardır elbette. TİP ve DİSK'i kuran insanlar aynı insanlardır. Bizim kuşağımız antiemperyalist bir kuşaktı. Aybar'lar, Aren'ler, Boran'lar antiemperyalist olarak yetiştik. Bu dönemde “yurdumuza düşman doldu vurun gardaşlar vurun!” diye türkülerimiz vardır, neden? Daha ilk konuşmasında Aybar “35 milyon metrekaare vatan toprağı Amerikan işgali altındadır”, sözüyle başlayan konuşması çok etkili oldu. Benim bu dönemle ilgili bir benzetmem vardır: 1965 seçim öncesine kadar antiemperyalist sloganları TİP biraz sınırlı olarak kullanmıştır. Biraz da kapatılma korkusu vardı, bu yüzden adım adım gitmiştir. Ama 1965 sonrası içinde pek çok Yaşar Kemal vs. de vardır. Antiemperyalist yükseliş dünya ile birlikte bizleri de çok etkiledi.

A.Ş.: Türkiye de sosyalist hareketin ideolojik geleneğinde Cumhuriyet'ten 1970'lere kalan ideolojik tarihsel mirasın köşe taşları nelerdir size göre?

M.A.: Mesela şekil olarak baktığımızda Cumhuriyet ile TKP arasında bir çelişkiler yumağı da vardır. Yani TKP ile karşı karşıya da gelmiştir. Tutuklanmanlar olmuş dönenler olmuş, Şevket Süreya'lar Kadro Hareketi'ne dönüşmüş şefik Hüsnü

tutuklanmış, Nazım baskıya uğramış vs. Ama bir şeyin hep farkında olmuştur TKP : Cumhuriyet Devrimi çok ileri bir adımdır. O feodal yapı kırılmadan Türkiye’de sosyalizmin önünün açılmayacağını ayırdına vardıkları için hep rejimle bir sorunları olsa da hiçbir zaman Cumhuriyet Devrimi’ni inkar etmemişler tam tersine destek olmuşlardır. Bugün bazı akli evveller “Cumhuriyet şunları bunları yapmadı” derken doğrusu insanın gülesi geliyor. Tarihi kendi realitesinde değerlendiren Şefik Hüsnü’den daha mı zekiydin sen? Tutuklanmış Nazım Hikmet. Tutuklanmış Kuvayı Milliye Destanı’nı yazmış 50’li yıllarda radyo konuşmalarında SB’ye gittiği zaman bile “Bizim Radyo”da yaptığı konuşmalar hep antiemperyalist hep Cumhuriyet’i savunan konuşmalardır. İşte o “ben bir vatan hainiyim” şiirindeki anlayış hep Nazım’a aittir, bir an düşünüyorsun Nazım komünist, onun senin kadar akli ermiyor mu neden cumhuriyeti mahkum etmemiş bugün kendini daha çok Marksist zannedenlere veya liberallere baktığın zaman görüyorsun. Sonuçta TKP ile Cumhuriyet Devrimi arasında her ne kadar siyasal anlamda çelişkiler olsa da özünde hep TKP’nin bunu göz önünde bulundurduğunu düşünüyorum. Aybar’ın da Boran kökleri TKP’ye dayanır. Kökenleri TKP’ye dayanan aydınlar bu hareketin gelişmesini sağladı. İki nedeni var: bir cumhuriyet sonrasında kültürel siyasal boyutu, iki sosyalist örgütlenme ve gelişme ve bunun birlikte bir potansiyele dönüşmesi söz konusudur.

A.Ş.: İsterseniz biraz da gençlik hareketine dönelim, hareketin en belirgin ideolojik ve siyasal özellikleri nelerdir temel taşlar vs.

M.A.: Aslında Cumhuriyet de genel olarak bir gençlik hareketiydi. Bir anlamda Mustafa Kemal de gençliğe hitabeden o Nutuk’taki halka hesap verme anlayışı vs. tarihin gördüğü liderlerin en başında gelir ve hiçbir millet de örneği olmayan nutuktaki millete hesap verme biçimi başlı başına eşsizdir. Bir lider halkına bir hesap vermiştir o nutkuyla. Bursa Nutku da gençlere yöneliktir. Bu böyle olmak zorundadır. İki temel nedeni vardır: 1 – Cumhuriyet sosyalist bir ideoloji değildir. Onu için daha kapsayıcıdır, gençlerdeki dinamizmi kucaklamak istemiştir. Bir sınıf hareketi olmadığı için ister istemez bir karma ekonomiye dayanan bir devlet kurmak istemişlerdir. Mesela 60’larda bize geldiğinde TKP’nin Osmanlı’dan beri gelen mücadelesinin birikimiyle bizim mücadeleyi daha sınıfsal görmeye başlamamız ve bunun aracı olarak da TİP vardır. Altmışlı yılların mücadelesinin 4 ayağı vardır bana

göre. Birinci ayak Türkiye İşçi Partisi'dir. İkinci ayak çok öne çıkartılmasa da Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın, TÖS'ün önderliğinde öğretmenler hareketidir ve üçüncü ayağı Disk'tir. Dördüncüsü ise fikir kulüpleri federasyonudur.

Bu 4 ayak üzerine oturmuştur altmışlı yılların mücadelesi. Ancak en belirgin olanı kuşkusuz TİP'tir. Onun ortaya koyduğu bilinç sıçramasıdır. Kemal Türkler Nebioğlu vs. Bütün sınıf hareketine Aybar'ların açtığı yol katkı sağlamıştır. Bazı şeylerden dolayı Aybar'a haksızlık ettiğimizi de düşünüyorum. Ben MDD-SD tartışmasında MDD safındaydım Deniz Gezmiş'ler, Doğu'lar (Perinçek) vs...

A.Ş: MDD-SD tartışmasında geçmişten devralınan düşünsel birikimin etkileri nelerdi?

M.A.: Başlangıçta Aybar'ın çizgisi daha nettir. Boran'ın çizgisi biraz daha farklılaştı. Fakat TİP gündemi belirliyordu, belli bir dönemde bu etkilidir. TİP'in iki endişesi vardı biri kapatılma kaygısı ikincisi hizip kaygısı. Tabi ben bunu hizip olarak da görmüyorum farklı fikirler olabilir. Sosyalist Devrim Tezi'nin ortaya atılması bence yapay bir şeydi. Yapay bir tezdi. MDD'nin karşısında alternatif olarak daha sert daha sert bir söylem geliştirmeye yöneliktir.. Yani Türkiye'de sosyalist devrim olup olmayacağı da bellidir, Türkiye'nin koşulları da bellidir. Bir düzen sorgulaması esastı. 60'lı yıllara kadar CHP-DP eksenli bir siyasi gündem var. Antiemperyalizm başlayınca ve TİP bir sol söylem geliştirmeye başlayınca talihsiz bir süreç olarak herkesin kendisine tutunacak bir dal araması gibi bölünme yaşanmıştır.

27 Mayıs'ın çok ilerici bir anayasası oldu. Bugün bazı akli evveller hala başka türlü bakıyorlar. Bugün anti-darbeci anti-askercilik fetişizmi başladı. Tabi askerinin rolü ayrı bir konu. Bazı faşist generaller yüzünden Türkiye farklı bir yere geldi o ayrı konu. ancak 61 Anayasası işçi sınıfının rolü sonucu ortaya çıkan bir anayasa değil ancak birikmiş olan aydın hareketini, Kemalist hareketin adeta 50'li yıllardaki dinamikle yeniden Kemalist hareketi rayına oturtma hareketidir. Bunun simgesi de bence 61 Anayasası'dır. Bence çok istenen, düşünülerek yapılan bir hareketten öte, fiili olarak oraya gitmiştir. Bu Anayasa'yı da aslında sosyalistler içinde ilk fark eden Mehmet Ali Aybar olacaktır. Aybar bir hukukçu da olduğu için daha anayasanın referandum sürecinde bir yazı yazmıştır. Referandum hareketi referandumundan sonra anayasa kabul edilmiştir. Aybar gelecek tehlikeyi görmüştür.

Bu yazı mili birlik komitesine bir dilekçe mahiyetindeydi. Bu anayasaya uygun yasalar yaparak seçime gidin çağrısı yaptı. Çünkü bu anayasaya ile yılların getirdiği yasalar çelişiyordu. Önce Aybar' dava açıldı tutuklandı ve beraat etti. Mihri Belli ise yazdığı yazıda çeşitli taleplerde bulundu toprak reformu yapın vs. diye. Sonra o da tutuklandı. İlginçtir Kıvılcımlı da tutuklandı bu dönemde. Aslında sosyalist sol bu işin nereye gidebileceği konusunda uyanıktı. Fakat hep önü kapandı. Bunun nedeni ise Türkiye'ni bağımlılığıydı. Zaten NATO'ya girilmişti. Antikomünist hava hakimdi. Türk ordusu 52'de NATO ile birlikte bu sürece girdi 70 ve 80'lerle birlikte bu süreç hızlandı. Ben o yıllara şöyle bakıyorum: bu yıllar anayasaya uygun, yasalara aykırı yıllardı. Bunu neye dayanarak söylüyorum örneğin o yıllarda Anayasa kadar basılan kitap yoktur. Herkesin elinde anayasa kitabı vardır. Bu da söylemlere kadar yansıdı. Örneğin Şemsi Belli'nin "Anayasa" diye bir şiiri vardır. "Ankara'da Anayasa, ellerinden öpüyor haso, yap bize de bir iltimaso" diye Doğu'daki o söylemleri de anlatan. Aslında bu dönemde o anayasansın maddeleri uygulansa Kürt sorununda da bu sorunlar yaşanmayabilirdi. İkincisi mesela Aşık İhsani Ozan "anayasa rap rap köye ininceye kadar yazacağım" filan gibi sözler söylediler. Bunlar elbette tesadüf değildi. Bu insanlara silah zoruyla yazdıramazsınız bunları. O işte, kendiliğinden halkın bir şeyleri görmesiydi. O bakımdan Türkiye İşçi Partisi halktaki bu havayı çok iyi yakaladı. Sürekli olarak Anayasa'yı öne çıkarttı. sonra meclise grup olarak girince bunları savunabilecek ortamı yarattı. Sürekli bazı uygulamaları anayasaya aykırılıktan Anayasa Mahkemesi'ne götürdü. Bunlar hep birikimdi. Bu Anayasa'yı fark ettikçe Türkiye'deki antiemperyalist ve demokratik bilinç ve sosyalizm konusundaki görüşler de gelişmeye başladı. Sana güzel bir şey söyleyeyim. TİP bu dönemde 141 ve 142 gibi faşist yasa maddelerini Anayasa Mahkemesi'ne götürdü. ve bir tek oyla çıkmadı karar. İbrahim Semir aykırılığı konusunda oy kullandı. Böyle bir dönemdi. örneğin topraklar işgal ediliyor. Anayasa da bu vardır diyerek destekte bulunuyor ya da Kavel İşçi Direnişi olmuş daha yasa yük ortada grev kanunu çıkarılması için teklif verildi. 61 yılında Saraçhane' de miting yapmışsın "anayasa'ya göre yasaları uygulayın yasaları çıkarın diye" hep sınıf hareketi buna iyi ayarlandı ve hedefleri iyi gördü. Bunu en iyi görenlerden biri de rahmetli Kemal Türkler'dir. Sendikal hareketi 60'lı yıllarda çok iyi kuran, gerçekten lider özellikleri olan bir insandır. Türkler tesadüfi bir lider değildi. Sendikayı kurduğu zamanda bütün işçi hakaretlerinin başındaydı. TİP'in de öncülerindendi. Siyasete doğrudan girmese de harekete filli önderlik yapmıştı. DİSK'in amiral gemisi Maden-İş Sendikası'nın

lideriydi. Aynı zamanda ki bu sendika işçi hareketinin en önemli sendikasıydı. Örneğin Demir döküm Fabrikası işgali sırasında 12 günü gibi tanklar geldi, albay geldi tehdit ediyor. O da o gün oradaydı. işçiler içerdeyken “albayın bu yaptığımız kanuna aykırıdır demesi üzerine Türkler evet kanuna aykırıdır ama anayasaya uygundur” demişti. Onun Çin bu yıllarda hep aklıma gelir. O yüzden anayasa uygun yasalara aykırı yıllardır. Bu yasalara rağmen 65 le 71 arası Türkiye’de demokrasinin en görkemli yıllarıdır. Niye görkemli: faşist yasalar var, anayasayla çelişen şeyler var ancak toplumun sadece verilen hakları kullanması değil o haklar için toplumun meşruiyet mücadelesi de var. O işte demokrasini gelişmesinde unsur olmuştur. Şimdi bir sürü haklar var. Toplum hangisini kullanıyor? Ne kadar kullanabiliyorsun? Köylülüğe kadar her nüve de bir meşruiyet ve haklarını genişletme mücadelesi vermiştir. Toplum bakımda görkemliydi ve hala da aşılamamış yıllardır.

A.Ş.: İsterseniz biraz da gençlik hareketinden bahsedelim. izde bu hareketten geldiniz. 68 Hareketi’ni yaratan koşullar ve ideolojik yönelimler nelerdi? Gençlik hareketinin liderliği ve çevresi açısından da düşünerek birada bu hareketi 70’lere taşıyan kuşak açısından yanıtlarsanız?

M.A.: Şöyledir: FKF bütün “Nato’ya Hayır” eylemlerinden tutun hep Mustafa Kemal’in o antiemperyalist söylemini bayrak yaparak götürmüştür hareketi. Hep Mustafa Kemal’in Bursa Nutku’nu okumuştur. Üniversite’nin bütün duvarlarına asmıştık bu nutku. O söylemleri götürmüştük. Ama TİP’in içindeki gelişmelere paralel olarak da bir ayrışma başlamıştır. Bu nasıl bir şeydir: İdris Küçükömer hareketi: Ben orada da 2 temel şeyden bahsetmek istiyorum mesela gençlik hareketi ve düzenin sorgulanması dedim ya. Düzenin sorgulanması olunca bir şeyi değiştirme ve yeniden kurma sorunu da ortaya çıkıyor. Orada şunu görüyoruz. Üç tane şair var Ataol Behramoğlu, İsmet özel, Özkan Mert. Ataol Behramoğlu’nun şiir kitabının ismi “*Bir gün mutlaka*”ydı. İsmet Özel’in “*Evet isyan*”. Gerçi şimdi İsmet Özel başka şeylere isyan ediyor o ayrı konu. Özkan Mert’n kitabının adı ise “*Kuracağız her şeyi yeniden*”. Gençliğin bakış açısı sanata da yansımıştı. Ataol, Ankara’daki mücadelelere katıldı.

A.Ş.: Gün Zileli de “Yarılma” kitabında bahseder bu mücadelelerde Behramoğlu’nun sokak direnişlerine dahi katıldığını.

M.A.: Tabi mücadelenin içinden geldi. Ayrıca yine düzenle ilgili 3 kitap çıktı bu dönemde. Biri Doğan Avcıoğlu'nun *Türkiye'nin Düzeni*, ikincisi sanki ona tepki gibi, İsmail Beşikçi'nin *Doğu'nun Düzeni*, üçüncüsü de İdris Küçükömer'in *Düzenin Yabancılaşması* kitaplarıdır. Hepsi düzenle ilgilidir ve konuya farklı bakış açılarını ifade eder. Bu ayrışmanın da başlangıçlarından birisi de aslın buralarda yatmaktadır. Hepsi farklılıklar gösteriyordu. Bence Doğan Avcıoğlu'nun kitabı ayakları en fazla yere basan tahlillere sahipti. *Türkiye'nin Düzeni* kitabı çıktı. Kitabı büyük bir açlıkla okuduk. Hemen alır almaz biter kitaplar. Düzenin Yabancılaşması ise onu bir amfide yaptığı konuşma sonrası kitaplaştırıldı. ama o da hukuk Amfisinde olmuştur. Hatta unutmam Deniz Gezmiş de vardı. Amfiye birlikte gitmiştik. Burada halk var, burada aydınlar var, gibi sınıfsal tahlilleri biraz zorlayan tespitler sunmuştu. Aydınlardan bahsedildikten sonra, Deniz Gezmiş "hoca burada sınıflar nerede" diye bir soru sormuştur. Onun üzerine Doğan Avcıoğlu çağırıldı ve *Türkiyeni Düzeni*'ni bir sene derslerde tartıştık. Dönem sonunda sosyoloji amfisine çağırıldı ve onunla kitabı tartıştık. Sonra Beşikçi'nin kitabıyla birlikte Kürt Sorunu tartışıldı vs. Yani şunu demek istiyorum çok canlı bir fikri ortam vardı. Gerçi Kürt Sorunu daha sonra kurulan Devrimci Doğu Kültür Ocakları kurulduktan sonra gençlik hareketini Kürt sorunu anlamında bölen, çatlatan bir rol oynadı.

Bunlar bir fikir zenginliği idi. Ama parti içindeki tartışmaya paralel olarak gidiyordu. Partide Aybar ve Boran hareketi çıkıp MDD'ye karşı bir ortak tavır takınırlarken kendi içlerinde çatlamayla Aren-Boran hareketinin SD tezini ve sosyalist Türkiye programının öne çıkarması gençliğe de yansdı. TIP'teki bölünme gençliğin de bölünmesini getirdi. Ama potansiyel olarak MDD hareketi ve bağımsız Türkiye Hareketi bu gençliğin çok üzerine çıktı, güçlenerek çıktı. Dev-Genç gençliğin temsilcisi oldu. Yalnız tabi sonra başka bir tehlike orta çıktı. Gençlik hareketinin bir sınıf hareketine dönüşmesi mümkün değildi, dönüşmesi de beklenemezdi. Ama şöyle bir yanı oldu. Partinin getirdiği bu sınıfsal söylemlerin, işçi sınıfı, emekçi halk söylemi çok öndeydi. Bizim hareketimiz Avrupa'daki gibi bir gençlik hareketi değildi. Ama nasıl sosyalizm nasıl bir devrim olayı, işin şeklini değiştirdi. Tam o arada asker-sivil-aydın zümre hikayeleri tartışmaları da aynı döneme denk geldi.

A.Ş: Yani bir anlamda anlattığınız 70 sonrası solun ideolojik değişim, dönüşüm sürecine tekabül ediyor.

M.A.: Asker-sivil-aydın zümre olayı 15-16 Haziran dönemi öncesi ortaya çıkmıştı. Dev-Güç bunu örgütlenmesiydi aslında. Hatta Doğu Perinçek’i bu oluşuma destek vermesi nedeniyle FKF’nin genel başkanlığından düşürmüşlerdir. FKF hareketi iki şeyin etkisinde kaldı. 1- TİP kendi içinde bölünürken TİP’in içindeki söylemlerden etkilendi 2- MDD hareketi partinin dışında hareket edenlerin bir araya getirdiği bir hareketti. Ve buna rağmen MDD’nin antiemperyalist söylemi gençliği etkiledi. Tezde Kemalizm’in etkileri yoğundu. Deniz Gezmiş bir simge olarak hareketin öncülüğünü yapıyordu. Her hareket bir liderini yaratmıştı. Bence özü antiemperyalist ve Kemalist hareket, ta ki 12 Mart’a kadar etkili olmuştur. Ama sonuçta bir gençlik hareketidir. İdeolojik ve sınıfsal temeli tam olarak oturmadığı için kendi içinde tartışmalar olmuştur. Ben hep TİP’te kalınması gerektiğini düşündüm. Deniz ve arkadaşları ayrılmanın doğru olduğunu düşündüler. Mesela Ankara’dan Sinan Cemgil ayrılmadı. Dev-Genç’in kendini bir parti gibi görmeye başlaması bence onun zaafını da beraberinde getirdi. O zaafı beraber gençlik hareketi de kendi içinde bölünmeye başladı. En büyük etkenlerden biri üç ayrı grup Mihri Belli ye gitti. Mihri belli onları biraz küçümsedi. Onlar Ankara’da Mihri Belli’nin evinden ayrıldığında aslında üç örgüt kurulmuştu. Deniz Gezmişler daha Kemalist yanı ağır basan THKO’yu kurdular. Bence buradaki en önemli olay Dev-Genç’in büyümeye paralel olarak bir sınıf partisi ile birlikte hareket edememesiydi ve bu hareketi de savurdu.

A.Ş.: Peki 68- 71 ayrımı?

M.A.: 67’de başladığımızda bir parti terbiyesi vardı. Bu çok önemli bir farktı. Gençlik hareketinin kitleliliği içinde Dolmabahçe Olayı’ndan sonra Dev- Genç’in potansiyeli çok büyüdü. Fakat büyümeyle birlikte parçalanma da kaçınılmaz oldu. Legal mücadele küçümsendi. En önemli etkenlerden biri budur. İki şeyi söylemem lazım. 1-Legal mücadelenin küçümsenmeye başlanması. Burada en büyük etkenlerden biri. “Milli bakiye” sistemi dediğimiz sistemin kalkmasından sonra TİP’in çok az milletvekili çıkarması sonraki olumsuz durumu da etkiledi. TİP’in ağırlığı azaldı ve hareket kendisine bir merkez bulamadı. 2- Hareketin aniden büyümesi ve

bu büyüme sonucunda oluşan ayrılıklarda gençliğin birbirine çok acımasız davranması. Birbirine fiilen saldırıya kadar varan saldırılar oldu. 71'den sonra çok daha kötü bir noktaya gitti. Bence bir partinin yokluğunun ne demek olduğunu tam olarak algılamaması ve legal mücadelenin özümsememesi tam olarak. Üç kişi bir araya gelip bir parti kurmanın önemli olmadığı vs. örneğin İbrahim Kaypakkaya'nın veya TİİK'ın Kemalizm konusunda sonradan fikirsel değişiklikleri başlangıçta Savunmalar'da çok sert ifadeler varken, Kemalizm üzerine mesela Doğu (Perinçek) daha o dönemde bunları durdurmaya çalışmıştır. Mesela o zaman Kemalist hareket konusunda Doğu hücrede olmayanlara “Kemalizm'i bu kadar mahkum etmeyin” demiştir. Bunlar Gün Zileli'nin anılarında da vardır. Nesnelidir gün Zileli. Bir sınıf partisi bir komünist partisini olmayışı gençliğin savulmasına yol açtı. Bunların hepsi benim kardeşim ve yoldaşımdı. Bir sosyalist çınar vardı biz onların içindeki sarmaşıklar gibiydik. Çok ani büyüdük fakat kökümüz konusunda zaafa düştük. Sonradan ÖDP kuruluşunda bir söz söyledi: Legal mücadele illegal mücadeleden zordur dedim. Legal mücadelede halka daha çok hesap vermek zorundasındır. Halkla yüz yüze gelecektik. Yapamadığın her eylemin hesabını halka vermek zorundasın. Bunlar o dönemde hesap edilmedi. 12 Mart'a böyle gelindi. O dönemde bütün tezler de alt üst oldu. Asker-sivil-aydın zümre meselesi. Devleti tam olarak tanıyamadığımız görüldü. Aysberg'in görünmeyen yüzünü göremedik, devleti yeterince tanıyamadık. Faik Türün ün işkenceleri, Amerika, NATO, Özel Harp Dairesi ve Kontrgerilla yaşanan deneylerden sonra öğrenildi. Sınıf hareketi ve sınıf söylemini öne çıkarttık ama buna rağmen bu söylemi sertleştirdikçe aslında sınıftan daha fazla kopuldu. Hapishaneler dönemine gelindi ondan sonra. Dev-Genç'in yaptığı işçi birlikleri var. Herkes bu birlikleri kendi tarafına çekmek istedi.

A.Ş.: Üyesi olduğunuz hareketin 70'lerden sonraki ideolojik tavrı nasıldı peki Kemalizm'e ve Türk Devrimi'ne karşı.

M.A.: 70 yillarda gençlik kesiminde ve sosyalist solda şöyle bir şey gelişti. Bizim insanımızda bir şey vardır. Sen askerlik yaptın mı derler. Biz de köylerde vs. dolaşırken Dev-Genç'li olduğumuz hemen görülürdü halk tarafından belliydi kimliğimiz. Geriye dönüp baktığımızda ne yapıldı. Darbeyi asker yaptı, bunlar Kemalist'ti öyleyse darbeyi de Kemalistler yaptı. Kemalizm'le alakası olmayan darbeciler alçakça Kemalizm'i kullandı bu dönemde. Zaten bu ülkeyi buraya

bunların çizgisi getirmiştir. O alçaklıkla Kemalizm'in farkını yeterince ortaya koyamadık en kritik nokta burasıdır. Öyle bir noktaya geldi ki (ben o dönemde artık işçilerin arasındayım) hapishanede öyle bir bilendi ki insanlar kimse artık askerle cunta munta kurmayı düşünmüyordu. Asker tüm kötülüklerin vebaliyse onun ideolojisi de Atatürkçülüktü. Sen cunta kuruyorsan karşı taraf da bir cunta kurar. Onu göremedik ne kadar çok anti Kemalist olunursa o kadar çok Marksist Leninist olunur zannettik. Askere karşı tepkide sapla saman birbirine karıştırıldı. Devlet mekanizmasının yeterince analiz edilememesi. Cumhuriyet ideolojisinin yeterince tahlil edilememesi ve kaldığımız yerden cumhuriyetin yaptıkları ve yapamadıklarını değerlendirip, neler yapılması gerektiğini tahlil edemedik. 12 Mart'ın faşist yönetiminde dahi ilk kurdukları Karaosmanoğlu Hükümeti'nde bir toprak reformu yasası vardı. Cunta hareketi buradan bölündü. Fakat biz bunu göremedik. Deniz asmak için her Türklü alçaklığa başvurdular, ancak iş toprak reformuna gelince bambaşka ittifaklara giriştiler.

Cumhuriyet Devrimi nerede kesintiye uğradı. Bunu çok iyi tahlil edemedik. Nerede hangi aşamalarda gelişme gösterdi. Değişen koşullara göre ordu hareketi yeterince iyi tahlil edilemedi. Ordu içinde her zaman genç subayların hareketi oldu ama orduya düşman olmak ta ki ölçü daha iyi Marksist Leninist olma yanılığını da beraberinde getirdi. Anti Kemalist olmaya çalışmakla, halk daha çok yanına çekilir zannedildi. Bu da bir ideolojik programa yansıdı. Atatürk'ten bahsedilmemeye başlandı. Cumhuriyet'ten bahsedilmemeye başlandı. Ancak cumhuriyet tehlikeye girince uyanmaya başlandı. Bu ülke nereden nereye geldi sorgulanmadı. Örneğin 50'inci yılında bir muhasebe yapılmadı. Bu yapılabilirdi. Sosyalistler bu fırsatı değerlendiremedi. Bir tahlil yapıp olumlu bir fikriyat oluşturulamadı. Bu yapılamayınca Cumhuriyet, Kemalizm hepsi birbirine karıştırıldı. Sosyalizm diye bir söylem başlattı. Ve herkesin kendi sosyalist söylemi oldu. Daha hapishanelerde bölünmeler başladı. Nerede yanlış yaptık denilemedi. Bunu söyleyebilmek bir toparlanma aracı olacakken daha da ayrışmaya neden oldu. 68 gençliğini en büyük erdemlerinden biri 78 gençliğine yeterince önderlik yapamadı. Onları birleştirecek kabaca söylersek bir abilik yapmadı. Ağabeylerin hepsi kendisi ağalığa başladı ve ideolojik kılıflar bulmaya başladılar. Kimin ideolojisinin doğru olduğu ayrı bir tartışma konusudur tabii. Kim haklıydı dersek haklılığın bir tek ölçüsü başardıkların ve yaptığın devrimdir. Bu olmadığına göre hiç kimse haklı değildir. Biz nerede yanlış yaptık denilemedi. Geriye doğru hesaplaşmalarda muhasebe yapılmadı.

Ağabeyler hapisteyken bir AYÖD- İYÖD kuruldu ama hapisten çıktıktan sonra 74'ten sonra herkes kendi tayfasına baktı.

A.Ş.: Kendi hareketiniz açısından yani İkinci TİP' in durumu nasıldı?

M.A.: Artık ikinci TİP birinci TİP değildir. Bambaşka bir partidir. Dostoyevski'nin ünlü sözü vardır ya: "Biz hepimiz Gogol ün paltosundan çıktık" diye. Biz de hepimiz birinci TİP'in içinden çıktık. Sonuçta herkes sınıf hareketi söylemi olsa da ikinci tip de yine bir gençlik politikası vardı. Yine gençliği bir potansiyel olarak kullanma çizgisi vardı. Fakat sınıf içinde bağları eksikti. Yönelim yanlış bir yere doğru yapıldı. Sınıf ideolojinse bağlı olursa da pratikte zayıftı. Ben ilk döneminde üye olmadım TİP'e, fakat daha sonra gerekli gördüm örgütlenmeyi. Fakat TİP'i zayıf bir hareket olarak gördüm. TKP'yi bence yeterince anlayamadı. TKP 74'lere kadar örgütlenemedi ve dolaylı olarak TİP'i destekledi. Ama 74'ten sonra sahneye çıktı Disk'i çok etkiledi ve çok önemli bir sınıf kitlesini örgütledi. Fakat TİP'in program olarak baktığımızda iyi bir yapılanması vardı. Örnek olsun diye söyleyim. Mesela TİP bu dönemde demokratikleşme için plan diye bir şey hazırladı. Bu çok önemli bir çalışmaydı. Bu pek fark edilmedi. Çok önemli akademisyen ve yazarın birlikte hazırladığı bir çalışmaydı. 70 yıllarda çok esaslı etkili bir çalışma yapmıştı. Cumhuriyetin planları gibi planlar hiç yapılmadı. 70'lerden sonra kapitalizmin gelişmesi ve işbirlikçi sermayenin gelişmesiyle anlayışlar değişti. 1977 yılı bence Türkiye'de solun ribaunt noktasıydı. 77 1 Mayıs'ından sonra oradan bir düşüş başlamıştır.

A.Ş: Diğer örgütlerle ve ya akımlarla Kemalizm Kurtuluş Savaşı gibi konularda yapılan polemiklerden örnekler var mı hatırlanmakta kalan?

M.A.: Tabii bu hareketlerin hepsi liderlik düzeyinde arkadaşlarımızdı. Bence şöyle bir şey: Ana akımlar var, Mahir Çayanlar, Doğu Perinçek'ler, THKO, daha sonra Dev-Yol, Oğuzhan Müftüoğlu vs. Ama bence o zaman gençlik hareketi anlamında en çok etkileyenlerden biri İbrahim Kaypakkaya Hareketi oldu. İbrahim'in cumhuriyete bakış biçimi bir sürü tartışmayı beraberinde getirdi Cumhuriyet veya Kemalizm'le ilgili. İbrahim'i çok iyi tanırım benim evimde de kalmıştır 60'larda.

Çok yakın dostumdu. İstanbul'dan ayrılacakken bana haber göndermişti hatta. İbrahim'in Kemalist diktatörlük tezi uzun yıllar solun değişik kesimlerinde tartışma konusu oldu. 70'li yıllar boyunca onun getirdiği fikirler, İbrahim'in, sonrasında (efsane tarafı da var ya onun) sanki bir anti-Kemalist hareket için zemin hazırlamıştır. Bunda TİİKP'nin de hazırladığı savunmada çeşitli yanlışlar olması etkindir. Şu an Aydınlikçılar bunları çok rahatlıkla söylemektedir. Hatta savunmadaki bazı görüşlere Perinçek'in daha o dönemde çok katılmadığı da söylenir. Halkın Kurtuluşu veya THKP-C vs. hepsi çeşitli alanlarda işçi sınıfı söylemi geliştirmelerine rağmen işçi sınıfının durumundan kopuktu. "Kürt hareketine yeterince sempati yaratamayız. Sosyalist gençler bize yaklaşmaz" gibi nedenler Kemalizm'e olumsuz bakışları etkilemiştir bu saflarda. Keşke o zaman söylediğinde karşısında olabilseydik bu fikrilerin. Fakat şu söylenebilir, solun bu dönemde tartışma düzeyinin çok düşük olması etkindir. Hep ayrılan noktaların öne çıkarılması, gençlik gibi zaten kendi burnunun doğrultusunda gitme potansiyeli olan, fiziksel olarak bile öyle olan bir yapıyı hep daha fazla azmettiren bir çizgi izlendi. Daha fazla yanlışa düşürücü tarzda bir tartışma kültürü ortaya çıktı. Ve de birbirlerine o gelişmenin birbirini silah külah meselesine çeker hale gelmeleri etkiledi. Geriye doğru dönüp baktığımızda yalnızca bizim hareketimiz değil dünyada komünist hareketin durumuna da baktığımızda şunu görüyoruz. Galiba komünistlerin birbirilerine yaptığını burjuvazi dahi onlara yapmadı. Ben böyle görüyorum. Sovyetlerin düzeyi, Bulgar Devrimi, Stalin hareketi, yani tasfiye başka bir şeydir. Acımasız şekilde kurşuna dizmek başka şey. Düşünebiliyor musunuz? Bir Stalin meselesi. Batı bu tartışmaları 40'larda bitirmişken bir legal harekete bakışımızda bile acemiydi. İlegalizm fetişizmi yoğundu.

A.Ş.: Bu dönemde sosyalist solun tarih algısındaki sorunlar nelerdi? Sol bu dönemde Kemalizm'i nerelerden, hangi kaynaklardan öğrendi?

M.A.: Burada Doğu Perinçek'in hakkını vermek gerektiğini düşünüyorum, sosyalist hareketten gelen birisi olarak. Aydınlikçılar Kemalizm'in felsefesi, kaynakları vs konusunda yaptıkları çalışmalar önemli çalışmalardı. Solu araştırmaya teşvik eden bir tarzı vardı. Fakat 70'lerde Aydınlikçılar da bunu sınırlı bir biçimde yaptılar. 90'lar da bu daha da pekişti. Bu kıymetli bir çalışmaydı. Kemalist Devrim'in yerli yerine oturtulması, 6 Ok'un tarihsel değeri ve öneminin kaynaklara dayanarak

incelenmesi, Atatürk'ün kaybedilen el yazılarının bulunması vs. Ben de son iki yüzyıllık tarihi irdelemeye çalışıyorum bir TV programıyla şu anda. Sosyalistlerin genel olarak bu konuda çaba göstermesi gerekir. Bu anlamda gençliğe de mesaj vermiş oluruz. İşçilere, emekçilere artık unutturulmaya çalışılan tarihimizi, Mustafa Kemal hareketinin ne olduğunu bir kez daha anlatmak gerekiyor.

A.Ş.: 70'lerdeki radikal tutumlarda subjektif ve objektif etkenler nelerdi?

M.A.: Birincisi şu: Sınıf hareketi söylemini çok fazla öne çıkarınca Kemalist hareketin değeri arka planda kaldı. "Sınıf var artık. Kemalist hareket olsa da olur olmasa da olur" gibi kaba bir anlayış öne çıktı. Nesnel olarak bunun etkisi var tabi. 12 Mart faşist darbesinin çok etkisi var. 70'li yıllara girerken ki olayda ordu ne yaptıysa darbecidir. "Darbeciler şöyle yaptı, şimdi bize böyle yapıyor" tarzındaki bir yaklaşımdır. Bu hem orduyu hem de hem devleti doğru anlamamaktan kaynaklanıyor. Lenin'nin "*Devlet ve Devrim*" kitabı binlerce kez okunmasına rağmen ne yazık ki böyledir. Bir başka şey ise biz kendi toplumumuzu doğru okuyamadık. Yani bu toplum nasıl bir ihtiyaçla, nasıl bir yaklaşımla devrimci bir mücadelenin içine kanalize olur? Gerek sınıf hareketi bakımından gerekse de köylülük ve diğer emekçi kesimlerin hareketi bakımından onu doğru göremediğimizi düşünüyorum. Yani hep bunu şöyle örnekleri ben. Mahatma Gandhi dağa çıksaydı peşinden kimse gelmezdi. Çünkü Hindistan'ın o kendi dinsel motiflerinden tut o kültürel yapısına kadar ancak burada halkı öyle bir Gandhi hareketi arkasına alabilirdi. Biz bu toplumun neye ihtiyacı vardır? Hep bir başa ihtiyacı olduğu söylenir. Turani toplumlar denir bunlara, cemaatleşmesi var geçmişte, tarikatları var bir başa bağlılık, Doğu toplumlarının özelliği işte. Ama Gandhi kendi toplumunda neye ihtiyacı olduğunu bulmuştur. Pasif direnişin ne kadar aktif bir şey oluşunu anlatmaya çalışmıştır. Biz ise legal mücadeleyi ne kadar zorlamamız gerektiğini legal mücadelenin ne olduğunu kavramadık. Hep kedimize bir öcü gibi görmeye çalıştık. Öcü gibi de görünce trenin katarlarıyla lokomotif arasındaki o ilişkiye bakınca makine ne kadar iyi çalışırsa çalışsın katar eskiyse nereye kadar gidebilirdi?

A.Ş.: Aklıma şu geldi belki de sol tarih bu anlamda kendi tarihiyle bir kopuş yaşadı. Ne dersiniz. Örneğin Atatürk'e baktığımızda bundan çok daha farklı bir tarz görüyoruz. Daha Kurtuluş Savaşı'nın başından itibaren çok meşru ve yasal bir hat izlemeye çalışıyor. 1921'de daha Kurtuluş Savaşı devam ederken meclis çalışmalarını yürütüyor.

M.A.: Bak şunu okumanı isterim Atatürk'ün Bütün Eserleri'nin 13. cildinde Teşkilatı Esasiye tartışmalarında şu var . Mustafa Kemal'in inanılmaz bir konuşması var. 1921 yılı, ve durumun şakası yok. Teşkilatı Esasiye Kanunu ile Kanunu Esasi'yi karşılaştırıyor. Yani 1876 ve kendilerinin yapmak istediği anayasayı. Mecliste aşağı yukarı 20-25 sayfalık bir konuşması var. Laf atıyorlar tartışmalar var ve orada ilginç bir şey anlatıyor. Diyor ki: Size bir şey söyleyeceğim; anayasayı hazırlamak için bir kurul oluştu, içinde şu kadar Hristiyan bu kadar aydın vs. anlatıyor bileşimini. Sınıflandırma yapıyor. Ama orada bir Filibeli Halil Efendi var diyor. Soruyor “biz bu kanunu niye yapacağız” diye. Diyor ki Filibeli Halil “arkadaşlar biz bu kanunu nasıl yapacağız?” onun üzerine biz derdimizi iyi anlatamıyoruz diyor.. Filibeli Halil Efendi diyor ki “biz padişahın dibindeyiz bu adam bizi dinlemiyor bunu tabi mealen söylüyorum bu adam bizi dinlemiyor oradan buradan gelen Çitakları niye dinlesin diyor. Çitak da Rumeli dilinde dağlı köylü demektir. Fakat “Teşkilatı Esasiye nedir? diyor ve açıklıyor. “Biz buraya kongrelerden geldik. Halka bu meseleyi anlata anlata geldik” diyor. “Sen öyle gülme diyor ne gülüyorsun Meclisi Mebusan'da İngilizler senin kulağından tutup attıklarında neden gülmedin? İşte bunu halkın ve Kongre'nin ruhunu biz burada var ediyoruz” diyor, Atatürk. Bu müthiş bir şey yani. Ben başlı başına bunun okullarda bir ders olması gerektiğini düşünüyorum. Bunun çok farkında değil. Yani orada o farkın, kongre tarafını nasıl ortaya koyuyor. Buranın özelliği şu: Bu adam cepheden cepheye koşmuş. Onları ölüme göndermiş. Kendi ölüme gitmiş. Ve sonun da kongrelerden gelerek “kiminle ne yapacağım?” diyor. Şimdi düşünelim. Halka rağmen yapmış. Baktığımızda biz de halka rağmen yaptık. Devrimci hareket de Dev-Genç hareketi de halka rağmen bir şeyler yapmaya çalıştı. Neden? halka rağmen yaptıklarını halka kabul ettirmiştir. Çünkü halkı çok iyi tanımaktadır. Bir gün Kastamonu'yla ilgili bir anısını anlatırken şapka meselesi filan. Köylüler bakıyorlar paşa geçiyor. İşte tarlalardan kadınlar koşarak geliyor. Kendisini görmeye nerede hangi müdahaleyi yapacağını çok iyi biliyor. Lidere bağlı ama öyle bir lidere bağlı işte. Kendisine inandırmış. İşte o Turani toplum özelliği yani lidere

bağlı toplum ama kendisine bağlamayı çok iyi bilen bir liderdir Atatürk. İşte havzadan geçerken köylüyle karşılaşması hani köylü “düşman tarlanın sınırına gelmeden bir şey yapmam diyor” o kendisi biliyor aslında ne diyeceğini de arkadaşlarına dönüp işte arkadaşlar görüyor musunuz bu haleti ruhiyedeki bir halkı ayaklandıracağız” diyor. İsmet Paşa’nın bir lafı vardır: “Biz hepimiz aslında Osmanlı paşasıydık, benim öbür arkadaşlardan bir farkım vardı. Refet Bele’ye Ali Fuat’ı Rauf Bey. Atatürk “İsmet bu iş ya şimdi olur ya da olmaz” dediği zaman bile inanıyordu. Ama bu tiplerden korkuyordu diyor. İşte Gandi örneğini vermiştim ya. Mustafa Kemal’de bizim toplumumuza uyan bir lider karakteristiği gösteriyordu. O inandırdığında kimin ne yapacağını gördüğü için ve inandırma gücü ve iradesi olduğu için başarılı oldu. Biz ise o gücü elde edemedik. Cumhuriyeti dahi, var olanı dahi koruyamadık. Hareketin geçmişiyle ilgili en önemlisi şudur. Bir toplumu doğru okumak. O doğru okuyan üzerinde toplumla ilgili, ona hedef göstermek, doğru yönü göstermek olabilir. Bu bazen legalitedir. Bazen çatışmadır. O toplumun rengiyle ilgili bir şeydir. Doğru tespit ve analiz le topluma yöne vermiştir Atatürk.

A.Ş : Şimdi tek tek bazı simgeleri konuşalım isterseniz. Kemalist ilkeler altı ok tek parti dönemi toprak reformu sınıfları tahlili veya Toprak Devrimi vs. 70’lerdeki fikirlere dair nelere söyleyebilirsiniz?

M.A.: Ben kendi açımdan şunları söyleyebilirim. Ben bugün böyle düşünüyör değil mi? Başlangıçtan beri 60’lı 70’li yıllarda aynı şeyleri savunurdum. Hatta parti daha sol eğilimli bir dönemde olduğu zaman da ayı şeyleri söyledim. dedim ki kardeşim bu ülkenin bu bizim insanımızın iki tane Mustafa’sı vardır. Bunlardan birisi Hz. Muhammed Mustafa, ikincisi Mustafa Kemal’dir. Bu iki Mustafa’sına dokunamazsın. Hz. Muhammed’le ilgili süreç nereye geldi görüyoruz şimdi. Ama öbür Mustafa’yı yıkarak yok ederek bu hale getirmeye çalışıyorlar. Köylülerin, işçilerin, örgütlenme faaliyetleri içinde, bütün hayatım Anadolu’da bu insanlarla geçtiği için bu kanaatteyim. Örneğin gidersen bir Allah’ın unuttuğu bir yerde çay ocağı gibi bir yer vardır mesela. İki şey vardır. Ya bir mani gibi bir şey yazar bir de Atatürk resmi vardır. Sen bunu oraya silah zoruyla yaptırılmazsın. İşte o köylüyü buna inandırırsan Atatürk’tür. İnsanlar inandıkları için peşine düşmüşlerdir. Bütün devrimler biraz halka rağmendir. Ama halka doğru bir şeyleri inandırarak yaptırdığında peşine düşerler. Ama çok da fokocu bir tarzın varsa orada öncülük

olamaz. Ama öncü hareket olsan da topluma kök salmışsan halk peşinden gelir. Türk Devrimi böyle bir şeydir. liderlik böyle omzuna alınıp omuzlara çıkarılmak değildir. Yukarı çıktıkça ileriye daha iyi görürsün. Liderin ileriye görmesi gerekir. Bunu yapamazsan o omuzlardan aşağı indirir seni halk. Mesela toprak reformu cumhuriyetin en büyük eksiğidir. O bile yapamamıştır. Belki de Türkiye deki kırılma noktası da bu meseleyle ilgilidir. Örneğin Kürt sorununun bugün böyle olumsuz bir noktaya gelmesinde toprak reformu sorunu başlı başına bir etkidir. Türk Devrimi'nin yumuşak karnı gibi kalmıştır. Hep oradan vurmuşlardır. Atatürk neden toprak reformu yapmadı” meselesi değildir sorun. Ama Kürt sorunu hep bu nedenle kullanılmıştır. Eğer toprak reformu yapılabilseydi doğudaki feodal yapı kırılabilecek ve bu konuda daha rahat bu “şeyhler tarikatlar müritler” ülkesi olmayacaktı bu ülke. Mesele bunu Mustafa Kemal'in in görmemesi değildi. Hatta son CHP kongresinde yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ancak güç dengeleri buna izin vermemiştir. Kuvayı Milliye, Misakı ı Milli sonrasında Hatay meselesini ölmeden önce çözmüştür. Böyle bir lider tabi bir daha zor gelir, böyle bir ülkeye.

6 Ok'la ilgili ise. Yine tabi İsmet Paşa tahliline girmek istemiyorum. Benim de o konuda benim de farklı düşüncelerim var. İsmet Paşa bir reformcudur. Kurtuluş Savaşı başladığı zaman da böyledir bu insanlar. Bence hani artık bunlar varsayımdan öteye geçmiyor ama Mustafa Kemali bir on yıl daha yaşasaydı belki devrimler o hızla sürseydi, her şey daha farklı olabilirdi. Ama olmadı. 6 Ok'tan zaten vazgeçilmeye başlandı 33'lerde ondan sonrasında yerini çok net seçti. İsmet Paşa Batı'yı seçti. Hatta Karabekir'e yazdığı mektup vardır. Orada “halk böyle istiyorsa böyle olsun ne yapalım” demektedir. Mealen söylüyorum tabi. İsmet Paşa etkeni büyük rol oynamıştır. Devrimleri sürdürememiştir İsmet Paşa. DİSK genel sekreteryken 1994 yılında bir toplantıya çağırılmışlardı. Birisi çıktı dedi ki: “İkinci adam İnönü'nün dediği gibi” diye bir örnek verdi. Bende konuşmaya başlarken “beni bağışlayın ama bana göre İsmet Paşa ikinci adam değildir, ikinci sınıf adamdır dedim ve katiyen küçümsemek için söylemiyorum yanlış anlamayın. Yaptıklarında ve eyleminden dolayı açıkladım, vs.” dedim. “Tek adamlar oldukları sürece bu tip insanlar ikinci adam olarak görünür. Ama bu adamlar tek adamların bu manyetik etkisinden çıktıktan sonra, ya da tek adam ortadan kalktığı zaman ikinci sınıf adam rolü oynarlar. Çünkü güçleri ve kapasiteleri yetmez buna” dedim. “Ben inanıyordum diğerleri inanmıyordu” diyor zaten Mustafa Kemal. O öldükten sonra İnönü devrimleri 6 Ok hareketini daha ileri götürmek yerine geçmişin gerilikleriyle

uzlaşmayı seçmiştir. Devrimin ve devrimciliğin ne olduğunu görememiştir. O devrimi ve devrimciliğin ne olduğunu görememiştir. Tabi bundan sonra toplantıya gülle düşmüş gibi oldu. Alpaslan Işıklı da vardı toplantıda. O da “biliyorsunuz İsmet Paşa köy enstitülerini vs., kurmuştur” dedi. Ben de İnönü “NATO’ya dahi karşıyım dememiştir” dedim. İnönü’nün Celal Bayar’a cumhurbaşkanlığını devrederken Ankara’da Çankaya’daki törende ettiği bir laf vardır. Hatta anılarında da vardır. Bayar’ın “Paşaya en çok sormak istediğim soru şuydu diyor. Kendine özgü diliyle konuşuyor. “Paşam NATO’ya niye girmediniz” dedim diyor. Paşa da ona Celal Bey aldılar da girmedik mi diyor” diyor. Şimdi bu Köy Enstitüleri vs. Karabekir vs. Enstitülerin kapatılması komisyonlarında yer alıyorlar. Mustafa Kemal demek ki bunlara karşı boşuna tavır almıyor. Bunlar arkadaşları, canları ciğerleri, ama doğru tutum alıyor. Peki Atatürk Samsun’a çıktığı zaman kaç tane paşa vardı yanında kendi dahil 5 kişi bunların 4’ü Karabekir, Rauf, Ali Fuat, Refet, Cumhuriyet kurulurken karşısına geçtiler. Peki Mustafa Kemal’i durdurabildiler mi? Durduramadılar.

A.Ş: Peki bunlara değinmişken bir miktar da Kemalist iktidarın Kürt politikaları konusundaki görüşlerinizi de almak isterim.

M.A.: Bence Şeyh Sait İsyanı bu işin kırılma noktasıdır. Kürt hareketinin geleceğiyle ilgili belirleyen bir faktördür. Bence Şeyh Sait İsyanı Kürt isyanı bile değildir. Bu Cumhuriyet bir ideolojidir ve bu dönemdeki kavga gerici-ilerici kavgasıdır. Kürtler başlatmıştır. Ama Kürt isyanı değildir. Nasıl Türkler Menemende bir gerici isyan başlattıysa bu da öyledir. Nerde olursa olsun Cumhuriyet üzerine gitmişse burada aynısı söz konusudur. Yalnız İngiliz rolü de söz konusudur. O bakımdan bu kırılma noktasıdır. Mustafa Kemal bana göre Kürt oldukları için değil, bu devrimin önünde bu hareketin, bu haliyle Kürt hareketinin zarar vereceğini düşündüğünden böyle davranmıştır. O Eskişehir-İzmit konuşmalarında tavrı bellidir. İlk kez bunu Perinçek ve 2000’e Doğru Dergisi yazmıştı. Bence kırılma noktası burasıydı. Cumhuriyeti koruma kollama adına biraz da Kürt hareketine hep kuşkuyla bakılmıştır. Hep bir ayağının emperyalist kesimlerle devam ettiği için ve yeterince oraya hakim olmadıkları için sorunlu bir süreç olmuştur. Yani hakim olabilseler toprak reformunu yapacaklar. İki rapor vardır. Bir İsmet Paşa’nın, bir de Celal Bayar’ın, hatta Karabekir’in de bir raporu vardır. Hep bunlar bence Kürt hareketini belirleyen etkenler oldu. Şimdi tabi bütün bu dönemi düşündüğümüzde Cumhuriyet’in kendini

koruma refleksinin bu konuda etken olduğunu düşünüyorum. Ama bütün buna rağmen belli çıkışlar, çözümler olabilirdi. Dersim olayı biraz daha farklıdır. Oradaki çözüm tarzında tıpkı Abdullah Akdoğan mı ne? O Ali Kemal'i linç ettiren paşa. Halil Paşa. Yani orada yöntem olarak Dersim hareketinin üzerine sert bir şekilde gidildiğini düşünüyorum. Ama bütün buna rağmen şöyle bir şey hep göz önüne alınmıştır. Dersim–Tunceli her ne dersek diyelim, bütün yıllar boyunca sağcılar buradan oy alamamışlardır. Bu Tunceli'lilerin hepsi de aptal ya da salak değil ya. Bazı şeyleri de görmektedirler. Alevi hareketi vs. olarak da. Bu gün başka yere oturtulmaya çalışıyor mesele. O gün kim bilir halkın hangi sorunları vardı ki o günlerden itibaren bu halk CHP'ye sıcak bakmış onu desteklemiştir. Sol orada güçlenmiştir. Şu bir zaafı bütün bunlara rağmen: Mustafa Kemali'in o dönemki niyetini bilemiyorum. Bu meselenin üzerine çok daha fazla ağırlık koyan bir tarz izleseydi daha farklı olabilirdi her şey.

Fakat bazı sorunlar planlı kalkınma, KİT'ler bunlarla çözmek uzun vadeli olarak çözüm olabilirdi. Belki 40'lı yıllarda İsmet Paşa bir şeyler yapabilirdi diye düşünüyorum. O da hiçbir zaman bir devrimci olmadı. Radikal çözümler getirebilecek potansiyeli yoktu. Tabi yeterince devrimci çözümler olmayınca işler yürümüyor. Bence Kürt hareketi bugün geldiği noktada artık bildiğimiz klasik “Cumhuriyet şunu yapsaydı şöyle olurdu” olayını da aşmıştır. Gelmiştir artık masaya oturmuştur. Klasik söylemlerle halledilebilecek bir sorun olmayı aşmıştır mesele. Doğuda artık feodal yapı vs. de artık oldukça farklılaştı. Orada belki bir başka noktada bu Kürt hareketi çözülebilir. Bu devletin yanlış bir politikası var bence. Kendi Kürtlerinden hep şüphelenerek ve belli bir kuşkuyla başlayarak hareket etmek yerine o Barzani Talabani hareketini adeta kendi Kürt'ünü bastırma hareketi olarak iki aşireti hatta (Barzani demek lazım Talabani dünkü meslek) Barzani hareketiyle işbirliği yaparak kendi Kürt hareketini kendi Kürtlerini terbiye etmeye çalışması en azından sorun çıkarmaması için onlar üzerinden hareket etmesi devletin en büyük yanlışlarından biriydi. Bu devlet en büyük yanlışını Barzani hareketiyle işbirliği yaparak, onlara imkânlar sağlayarak, onları sınırdan geçirerek, pasaportlar vererek kendi Kürt'ünü arka plana itmiştir. Bu hususta kendi kendini sırtından vurmuştur. Bu ordunun da büyük suçudur. O bile aslında bana göre o dönemde emperyalizmin dayattığı bir politikaydı. Şimdi de geldiği yerde ABD Barzani'yle yeterince işleri pişirdiği için bizim içimizdeki hareketi Kürt hareketini de işin içine katmaya çalışıyor. Apo'yu geldi teslim etti. Aşağıda sorun olmasın diye. Şimdi de başka bir

politika izliyor. Bence devletin Kürt hareketine bakışındaki en büyük yanlış sınırları dışındaki Kürtleri ayakta tutarak kendi Kürt'ünü yeterince önemsememek. Bir başka nokta ise Kontrgerilla'nın ve Özel Harp Dairesi'nin katkısı çok büyüktür. Kemal Yamak denen adamın o sırada sıkıyönetim komutanı olması orada çok büyük bir etkidir ve bana göre tesadüf değildir. Kemal Yamak'lar resmen Diyarbakır Cezaevi'nde bir millet yaratmıştır. Yani bu hareket dağlara bayırlara bu yüzden çıkmıştır. Kürtlere ulus mantığını o tavır vermiştir. Bir de 27 Mayıs'ta tali bir şey vardır. Bir miktar ağayı sürgün etme. Sivas'a vs. sürmüşlerdir. O da 27 Mayıs'ın yanlış uygulamalarından biridir. Hep bu politikalar devletin kendi Kürtleriyle birlikte bir şeyler yapmak yerine kuşkuyla bakması hep Cumhuriyet'in başlangıçtaki refleksleriyle hareket etmesi, aynen yürümeye çalışması yanlıştır. Başlangıçtaki reflekslerini bir karşılığı vardır. Ama son 60 yılda o reflekse gerek yoktu. Giderek onu başka şekillerde düzetmesi gerekiyordu. Tabi bunlar uzun tartışmalar ama devletin yanlış bakış açısı diye düşünüyorum. belki bir de TİP içinde bu Doğu Devrimci Kültür Ocakları kurulmasaydı, sol hareket daha güçlü hareket edebilerdi. Dev-Genç'ten ayrılıp farklı bir yöne gitmişlerdir. Herkes Kürtlere sempatik görünmeye çalıştı. Bu da sosyalist hareketin önemli zaaflarından biriydi. Kim daha yakın davranırsa ona yaklaşacaktı diye. Tabi Deniz Gezmiş'in söylediği samimi ve doğrudu.

A.Ş: Sayın Atay, son olarak şimdi size okuyacağım kelimelerin kendi dünya görüşünüz doğrultusunda size ilk çağrıştırdığı şeyi söylemenizi rica ediyorum.

Türk Devrimi ya da Kemalizm : Türkiye'nin geçmişi ve geleceği. Kurtuluş

Mustafa Kemal Atatürk: İnanılmaz bir önder

Altı Ok: Eksikleri tamamlanmamış

İstiklal marşı: Milli saygı

Cumhuriyet: Varlık nedenimiz

Sosyalizm: Geleceğimiz

Sol: Örgütlenmesi gereken

3.13. METİN ÇULHAOĞLU: TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

Metin Çulhaoğlu'nun sorulara gönderdiği cevaplar.

1) Türkiye Sosyalist Hareketi

1- Cumhuriyetin ve devrimlerinin, Türkiye Komünist Partisi(1921) ve Türkiye İşçi Partisi deneyimlerini de ele alarak sol hareketle olan tarihsel ilişkilerini hangi bağlamda değerlendirirsiniz?

2- Türkiye'de sosyalizmin tarihini düşündüğümüzde, Türkiye Sosyalist Hareketinin ideolojik geleneğinde size göre cumhuriyet sonrasında 1970'lere kalan bilimsel sosyalist mirasın önemli köşe taşları nelerdir?

2) 1968 ve Gençlik Hareketi

1- Sizin de içinde bulunduğunuz 68 gençlik hareketinin Türkiye'deki en belirgin ideolojik ve siyasal özellikleri nelerdir? Dünya çapında gelişen hareketleri de dikkate alarak temel amaçları, yönelimleri ve programını belirtir misiniz?

2- a) Özellikle 1968 gençlik hareketi öncesi ve sonrasında ideolojik etkilenimleri içinde Kemalizm'in yeri nedir?

b) Gençlik hareketleri içinde sıkça kullanılan "İkinci Kurtuluş Savaşı" söyleminin anlamı nedir?

c) Bu bağlamda 1970 sonrası sosyalist solun ideolojik gelişim ve değişim süreçlerini nasıl değerlendirirsiniz?

3- 1968- 1971 arası dönemde Türkiye'de sosyalist parti ve grupların siyasal pratiklerinde önemli bir değişimin yaşandığından söz edilir. Size göre bu iki dönemin siyasal, düşünsel ve pratik farklılıklarında hangi ideolojik politik nedenler etkin olmuştur. Özellikle Türk solunun Cumhuriyet ve Kemalizm'le olan ilişkisi bağlamında bu farkları inceler misiniz?

3) Sosyalizm, Türk Devrimi ya da Kemalizm İlişkisi

1- 1968 sonrası genel olarak sosyalizm ve Kemalizm ya da Türk Devrimi arasındaki ilişki nasıldı? Bağlar kopuşlar hangi noktalarda gerçekleşti. (Türkiye sosyalist hareketinin 60'lı yıllarını bir “yeniden doğuş” veya “ikinci kuruluş dönemi” olarak tanımlarsak, bu yeniden doğuş Kemalizm’i önemli ölçüde referans almıştır. Bundan kastettiğim, sosyalizmin Kemalizm’den esinlenmesi, ona öykünmesi vb değil, süreklilik-kopuş bağlamında bir hesaplama. Türkiye sosyalist hareketinin tamamı, 1990'lara gelinceye kadar, Kemalizmi gecikmiş ve tepeden bir burjuva devrimi olarak görmüş, bu anlamda, kurtuluş savaşı dahil olmak üzere Kemalizmi tarihsel anlamda ilerici bir yönelim olarak görmüştür. Dahası, Kemalizmin temelini oluşturan kimi ideolojik-siyasal yapı ve motifleri (kamuculuk, bağımsızlık, laiklik, aydınlanmacılık, halkçılık vb) reddetmemiş, ancak bunların kapitalist düzende ve burjuva ideolojisi-siyaseti çerçevesinde eksikli, güdük, boşlukla kalacağını, bu yapı ve motiflerin ancak sosyalizmin elinde ve sosyalizmde gerçek karşılığını bulabileceğini savunmuştur. Türkiye solunun bir bölümünün Kemalizme yönelik reddiyeciliği, 1990'lardan sonraki liberal saldırıyla ve Kürt hareketinin kimi zorlamalarıyla ilgilidir. Oysa, az önce değinilen ideolojik-siyasal yapıların ve motiflerin bir sosyalizm perspektifinde yeniden içeriklendirilip bütünleştirilmesi, “Kemalizmden kopuş”tur, bunun ötesinde bir kopuşa zorlanması, tarihten ve tarihsel süreçlerden kopuş anlamına gelir.)

2- Sosyalist solun 1970'lerde içinde bulunduğu ideolojik siyasal ortamında, kendi teorik, politik, pratik konumunuz içinde Kemalizm'in, Türk Devrimi'nin ve ulusal simge ve değerlerin yeri nedir? (70'ler ve benim içinde bulunduğum konum açısından, Kemalizm'i yerli yerine oturtma, onu bir burjuva ideolojisi olarak görme, ancak tarihsel yerini teslim etme dışında bayrakla, istiklal marşıyla, Atatürk resimleriyle vb. ilgili bir sorun olmamıştır. Kuşkusuz, 70'li yıllarda çok az sayıda sol siyaset dışında ne binalarda Atatürk resimleri vardır ne de bayrak ve marş tutkunluğu; ancak, Kemalizm “gerici”, “faşist” vb. olarak nitelenmemiş, eğitimden kamusal yaşama, aydınlanma düşüncesinden kadınlara tanınan haklara vb kadar getirdiği yeniliklere sahip çıkmıştır)

3- Soldaki, Kemalizm etkisinin ağırlığı ve çeşitliliği düşünülduğünde dünden bugüne Türk Devrimi tahlillerinde değişim dönüşüm süreçlerini nasıl değerlendirirsiniz? (Bence bu sorunun yanıtı hayli basit: Bir bütün olarak Türkiye solu, 1990'lara kadar, kimi yönlerine ilişkin eleştirilerinin ağırlığı biraz değişse bile, Kemalizm'i ve 1923-1940 dönemini bir burjuva devrim, ancak demokratik olmayan, yukarıdan bir burjuva devrim olarak nitelemişti. Daha önemlisi, Türkiye solunun hiçbir kesimi, 1990'lara kadar "Kemalizm olmasaydı burjuva devrim şöyle de olabilirdi" gibisinden bir düşünce egzersizi içine girmemiştir. Türkiye solunun bir kesimi, 1990'larda "sivil toplumu" ve Kürt hareketinin etkisini keşfettikten sonra Kemalizm'e ve Türkiye'deki burjuva devrime farklı bakma ihtiyacı duymuştur.)

4- 1970'lerin ideolojik siyasal ortamı içinde özel olarak lideri veya üyesi olduğunuz siyasi örgütlenmenin Türk Devrimi veya Kemalist Devrim'e yaklaşımı nasıl olmuştur?

Bu sorunu yanıtı diğer yanıtlarda var.

5- Eğer varsa Kemalizm ya da Türk Devrimi konusunda hareketinizin diğer parti ve örgütlerden ayırt edici yönleri nelerdi? Bu yönlerin o dönem sol içinde yaşanan diğer ideolojik mücadele alanlarıyla doğrudan ve dolaylı ilişkilerini belirtir misiniz?

6- Sizin bağlı bulunduğunuz siyasal akım dışındaki akımlarla özellikle "Türkiye devriminin yolu, Türkiye' de sınıfların tahlili ve Kemalizm, Kurtuluş Savaşı'nın siyasal niteliği" konularında yaptığınız polemiklerden örnekler verebilir misiniz? Bu konudaki temel eleştirileriniz nelerdi?

Aşağıya, soL portal'da yayınlanan sorunun yanıtı olabilecek ilgili iki yazımı ekliyorum:

TARİH BİLİNCİ

Metin Çulhaoğlu

Tarih bilinci, tarih bilgisi veya tarihte neler olduğunu bilmek demek değildir. Bu tür bilgileri azımsanamayacak kişiler bile, tarih bilincinden büsbütün yoksun olabilirler.

Toplumların nereden gelip nereye gittikleri konusunda çıkarsamaya dayalı genel bir fikre sahip olmak, tarih bilinci açısından elbette zorunlu ilk adımdır; ama bu da kendi başına tarih bilinci değildir. Tarih bilincinde, birbirine zıt yönlerdeki eğilimlerin hep birlikte oluşturdukları bütünlüklü süreç esastır. Hem geçmişin değerlendirilmesinde, hem de geleceğe ilişkin projeksiyonlarda bu bütünlüğün parçaları değil, kendisi temel alınır.

Özetle, tarih bilimi, tarihin bileşik öğelerine ayrılıp tek tek incelenmesine izin verse bile, tarih bilinci, geçmişe de, bugüne de, geleceğe de hep bütünlüğü temel alarak bakar. “Tarihe seçerek sahip çıkılmaz” sözü biraz da bunu anlatır.

* * *

Buraya kadar gelen okur “ne alaka?” diyebilir. Açıklaması şöyle:

Bu ülkenin tarihinde İttihat ve Terakki diye bir olgu vardır. Burjuva modernleşmeciliğinin öncü kolu olarak sahneye çıkmıştır. İttihat ve Terakki deneyimi, 20. yüzyıl başlarının Türkiye’si gibi bir ülkede temelde ve üstyapıda burjuvalaşma çabalarının hem potansiyelini hem de doğal sınırlarını çizer. Bu bakımdan, tarihsel açıdan anlamlıdır; tutup bir yere oturabilirsiniz.

Ama İttihat ve Terakki’yi bugün yapıldığı gibi yalnızca Ermeni katliamı ve Sarıkamış faciası bağlamında ele alıp bunun ötesine geçmezseniz, tarihin bu bölümü uçup gider ve elinizde pek bir şey kalmaz.

Bu ülkenin tarihinde, 1919-22 dönemine rastlayan bir kurtuluş mücadelesi ve savaşı vardır. Bu dönemin emperyalist müdahaleleri ve planlarıyla birlikte ulusal kurtuluşçuların niyetlerini, bu arada elbette genç Sovyet Rusya’yı bir bütünlük içinde ele alırsanız, kurtuluş savaşını da bir yere oturtursunuz, yaşanan sürece bir anlam verirsiniz.

Ama burasını es geçip işi komplo teorilerine götürürseniz, kurtuluş savaşının aslında bir “şike” olduğunu, emperyalist güçlerin daha en başında Ankara ile anlaşıp ona “hadi yürü bakalım” dediklerini de düşünebilirsiniz. Bunu yaparsanız, emperyalizme “akıllı tasarımcılık” yakıştırmış, tarih bilincine ve onun temeli olan bütünlüğe de boş vermiş olursunuz.

Kurtuluşun ardından, Türkiye ile batılı devletler arasında bir Lozan çekişmesi yaşanmıştır. Bu çekişmede tarafların, özellikle emperyalist devletlerinin sözcülerinin ne dedikleri belgelere geçmiştir ve bilinmektedir. Bu belgelerden anlaşıldığı kadarıyla, emperyalist güçler ortaya çıkan durumdan pek memnun değillerdir.

Ama bütün bunları bir kenara itip Türkiye Cumhuriyeti’nin emperyalist güçlerin tensibiyle bahşedilmiş yapay bir coğrafyadan öte bir şey olmadığı yargısına varırsanız, bütünlüğün bir bileşenine yakıştırdığımız akıllı tasarımcılığı artık iyiden iyiye mutlaklaştırmış olursunuz.

Ardından, Cumhuriyet’in kurumlarının, ideolojik ve siyasal yapısının oturtulması dönemi gelmiştir. “Tepeden modernizasyon, “ulus devlet kuruculuğu”, “Prusya tipi kapitalistleşme”, “devlet eliyle sermaye birikimi”, “devlet eliyle kapitalist yaratma” gibi doğrudan sınıfsal bağlantıları olan kavramlar ve modeller dururken bunları hepten ıskartaya çıkarıp bu dönemi örneğin salt Kürt isyanları ve bu isyanların bastırılmasıyla anlamlandırmaya çalışırsanız, bütünlük ve tarih bilinci bu kez bir daha geri gelmezcesine elden kaçmış demektir.

* * *

Bütün bunların bizde yapıldığı, salt bize özgü olduğu sanılmasın.

Anımsayanlar olacaktır, bundan 15-16 yıl kadar önce kimi zırtapoz tarihçiler 1789 Fransız İhtilali’ni “zaten rayında ilerleyen sürece” fuzuli bir müdahale, bir “anomali” ilan etmişlerdi.

Daha sonrası biliniyor: 1917’nin Şubat’ı iyiydi, gerekliydi de, Ekim’i gereksiz bir zorlamaydı... Hadi Ekim’i de anladık, NEP’ten bu kadar çabuk dönülmemeliydi...

Tamam, NEP'ten de döndün, tutup niye kolektivizasyona başladın be kardeşim...
Böyle sürüp gider.

Bize gelince:

İttihat ve Terakki'nin o menhus Jakobenezmi olmayıp İkinci Meşrutiyet “çoğulcu”
bir siyasal ortamda yaşansaydı...

1919'dan sonra Ankara'nın merkezîyetçiliği devreye girmeyip işgale karşı “yerel
sivil odaklarla” direnilseydi...

Serbest Fırka kapatılmasaydı...

27 Mayıs olmayıp DP kendi doğal gerileme sürecine bırakılsaydı...

* * *

İstatistik grafiklerde eğlenceli, kimi durumlarda da yararlı bir egzersiz olabilir. Önce,
gerçekleşen, yani fiilen var olan kalın çizginin kırılma noktalarına bakarsınız. Sonra,
birtakım etmenleri düşerek, belirli bir kırılma noktasından sonraki “olmuş
olabilecek” yönelimi bu kez kesikli bir çizgiyle ileri uzatırsınız.

Ama tarihin kalın çizgisinde bunu yapamazsınız. Çünkü, tarihsel süreçler için
“*ceteris paribus*” (diğer bütün koşullar sabit kaldığı takdirde) jokerini
kullanamazsınız.

* * *

“Uğruna ölmeye değmeyen bir hayat yaşamaya da değmez”, Behice Boran'ın pek
fazla bilinmeyen sözlerindendir.

Kimse “hamaset” saymasın, değerli ve derinlikli bir sözdür. Ayrıca, içerdiği mesajın
başka bağlamlara ve alanlara taşınması da mümkündür. Örneğin şöyle bir deyiş,
Boran'ın sözünün özüne sadık bir açılımı sayılmalıdır:

“Anlam verilmeyen, bir realite olarak kabul edilmeyen bir tarih değiştirmeye de değmez.”

SEKSEN BEŞİNCİ YILDA CUMHURİYET VE SOL

Metin ulhaoğlu

AŞağıdaki yazı, bundan 10 yıl önce Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) tarafından çıkartılan V-Özgürlük adlı derginin 1 Kasım 1998 tarihli sayısında, Cumhuriyet’in 75. kuruluş yılı dolayısıyla yayınlanmıştır ve bana aittir. Yazı, o dönemde Türkiye solunun belirli kesimlerinde rağbet gören sözde “radikal”, ancak özde tarihsel tutarlılıktan yoksun, Marksist tarih anlayışından kopmuş, liberal ve sivil toplumcu “Cumhuriyet” eleştirilerine karşı genel bir çerçeve önerme amacıyla kaleme alınmıştır. Liberal konumlardan Cumhuriyet eleştirisi merakı bugün de sürdürdüğünden, yazıyı on yıl sonra yalnızca ara başlıklarını çıkartarak aynen yayınlamanın yararlı olacağını düşündüm.

Umarım, aynı yazıyı Cumhuriyet’in doksan beşinci yılında (2018) bir kez daha yayınlamaya gerek kalmaz.

YETMİŞ BEŞİNCİ YILDA CUMHURİYET VE SOL

Türkiye’de solun kitlesel bir güç oluşturmada bugüne dek yeterince başarı sağlayamadığı ortada. Ancak, sosyalist solun ilk örgütlenişinin bugün 75 yaşına gelen Cumhuriyeti bile öncelemesi önemli bir olgu sayılmalıdır. Cumhuriyet’le sol arasındaki bu tarihsel geçmiş örtüşmesi, kimi çıkarsamalar için elverişli bir zemin oluşturmaktadır.

Konu sosyalistlerin Cumhuriyet’e kuramsal ve ideolojik bakışları açısından ele alındığında, bugüne dek iki dönemin ön plana çıktığı söylenebilir. Bu dönemlerden ilki, 1920’lerden başlayıp 1980’lerin sonuna dek uzanmaktadır. Bu uzunca dönemde sol, getirdiği değişim ve dönüşümlerle birlikte Cumhuriyet olgusuna genellikle klasik

Marksist şemadan bakmıştır. Bu nedenle sol, kimi yanlış çıkarsamalar (özellikle 1930'lardaki üçüncü yolculuk ya da bağımsızlık umutları ile 89-91 dönemindeki lineer demokratikleşme beklentileri) dışında genel olarak sürece bakışında fazla kuramsal-ideolojik hata yapmamıştır. Solun ülkedeki gidişata ilişkin yanlış çıkarsamalarında ise, bir dönemin kimi Komintern ve Sovyet tezlerinin de önemli bir etkisi olmuştur.

* * *

Klasik Marksist (ve sosyalist) şemaya göre Türkiye Cumhuriyeti, gecikmiş, "tepeden", diğer bir deyişle demokratik olmayan bir burjuva devriminin hem ürünü hem de zeminidir. Başka bir deyişle, Cumhuriyet rejimi, kapitalizmin gelişmesinin önünde duran engelleri ortadan kaldıran girişimlerde bulunmuştur. Sol, bu şemadan hareketle Cumhuriyet'e ve getirdiği değişimlere bir sınıfsallık, yani nesnellik tanımıştır. Sınıfsallık, "özgürlük" ve "demokrasi" gibi ölçütlere başattır; bu ölçütler, ancak sınıfsallık temelinde yerli yerine oturtulabilir. Sonuçta sol, cumhuriyetin ve ona temel oluşturan ideolojik-siyasal yapılanmanın demokrasi ve özgürlükler açısından eleştirisini bile, uzunca süre hep sınıf temelinden yola çıkarak yapmıştır.

Sözünü ettiğimiz ilk dönemde sol, gecikmiş modernizasyon süreçlerinde küçük burjuva kökenli aydın ve bürokratların öncülüğünü de tuhaf ya da aykırı bir durum saymamıştır. Özetle sol, Cumhuriyet dönemine bu genel Marksist şema açısından baktığı sürece, Cumhuriyet dinamiklerini "İngiliz emperyalizminin oyunu", "Vahdettin'le danışıklı dövüş", "yerleşmekte olan sivil toplumu boğma operasyonu" ya da "Kürtleri asilime edip bağımsız Kürdistan'ı önleme girişimi" türü yaklaşımlarla açıklayan görüşlere fazla itibar etmemiştir.

Gelgelelim, sosyalist solun bu klasik şeması, özellikle 80'lerle birlikte başlayan ikinci dönemde yerini daha başka tarih (ve gelecek) kurgularına bırakmıştır. 12 Eylül'le birlikte "Cumhuriyet'in bekçilerinin" sillesini yiyen sol, bir yandan yükselen Kürt direnişi ile dinci hareketin, diğer yandan da liberal ideolojinin etkileri altında, Cumhuriyet'e ve onun ideolojik-siyasal dinamiklerine daha farklı bir gözle bakmaya başlamıştır.

* * *

İlginç olan nokta şudur: Sol, omurgası özellikle 30'larda ve daha sonra da 60'larda oluşan merkezi ideolojik yapılanmaya, gerek dinci ideolojiden, gerekse liberalizmden görece daha yakın durmuştur. Daha doğrusu, liberalizm ve dinci ideoloji, özellikle 30'lardaki ilk ideolojik birikim süreçlerinden büsbütün dışlanmışken, sol, devletçiliği, laikliği, kalkınmacılığı, sanayileşmeciliği, halkçılığı ve elbette Jakobenizmi ile bu birikim sürecinin daha fazla içinde olmuştur. 80'lerle birlikte, az önce sayılan motiflerin önemli bir yıpranmaya uğraması ve ilk birikim süreçlerinden dışlanan liberal ve dinci ideolojilerin yükselişe geçmeleri, solu kendi klasik şemasının artık açıklayıcılığını yitirdiği kanısına sürüklemiştir. Kimi tezleriyle birlikte Kürt hareketinin Türk solu üzerindeki "manevi" etkisi de bu sürecin iyice yoğunlaşmasına yol açmıştır.

Solun, daha doğrusu solun önemlice bir kesiminin, Türkiye'deki burjuva devrim ve modernizasyon süreçlerine son dönemdeki bakışını sağlıklı saymak ne yazık ki mümkün değildir. Bu tarihsel süreci, geri üretim biçim ve ilişkilerinin tasfiyesi, emeğin kapitalizm öncesi bağlarından kurtulması, modern sınıfların oluşması, sınıf mücadelesine olanak tanıyacak belirli bir aydınlanmanın yaşanması, medeni hukukun görece özgürleştirici yanları vb. nesnel-tarihsel ölçütlere göre değil de güncel siyasi duruma ve konjonktürel olgulara bakarak yargılamanın sağlıklı bir yaklaşım olduğu söylenemez. Bugün çetelerin varlığına, Kürtler üzerindeki baskılara, kirli savaşa, devletin yayılmacı özlemlerine vb. kızılıyorsa, bunların nedeni kendi başına "Birinci Cumhuriyet" değil, bu Cumhuriyet'in içini dolduran sınıfsal güçlerdir, sınıf mücadelesinde karşıt ağırlığın oluşturulamamasıdır, sosyalizmin henüz kitlesel bir güce ulaşmamasıdır. Düşünürleri ne kadar 'derin' sayılırsa sayılsın, örneğin Frankfurt Okulu'nun ünlü sorusunun (Eğer bir Yahudi soykırımı yaşanmışsa, Aydınlanma'nın neresi iyidir?) herhangi bir anlamı olduğu sanılmamalıdır. 'Eğer Türkiye'de bugün bunlar yaşıyorsa, Cumhuriyet'in neresi iyidir?' sorusu da bunun gibi son derece anlamsız bir sorudur.

Türkiye Cumhuriyeti, bir burjuva cumhuriyeti yaratma özlemiyle kurulmuştur ve bugün böyle bir cumhuriyettir. Sol bunu böyle kabul etmeli, kendini retrospektif tarih

kurgularına (ki bunların çoğu fanteziden öteye geçmemektedir) kaptırmadan, bugünkü Cumhuriyete yönelik eleştirilerini bir 'emekçi cumhuriyeti' alternatifine düğümlemelidir.

7-Türk Devrimi ve Kemalizm üzerine bu dönemde yapılan bilimsel araştırmaların sınırlılıkları düşünüldüğünde size göre sosyalist solun Kemalizm tahlillerinin felsefi ve ideolojik derinliği konusunda hangi değerlendirmeleri yaparsınız?

Şunu söyleyebilirim: Moliere'nin bir kahramanında olduğu gibi, bugün Kemalizme eskisine göre çok daha farklı yerlerden bakanlar, böyle yaptıklarının farkında olmasalar bile bir tür yapısalılık yapmaktadırlar. Yani "tarihselci" değil, yapısalcı yaklaşmaktadırlar. Yapısalcılıkta, zaman/tarihsel süreç boyutu yoktur; birtakım kategoriler tarihsel gelişim ve süreç içinde ortaya çıkmaz, şekillenmez; onlar hep vardır ve somut olguların da hep bu kategoriler ışığında değerlendirilmesi gerekir. Bu durumda herhangi biri, örneğin sivil toplum, insan hakları, ulusal sorun, demokrasi, katılım gibi tarihsel kategorilere tarih dışı kalıcılık atfederek bunların belirli bir süreçte ne ölçüde var olduğuna bakarlar. Bunlar yoksa, hükümlerini verirler. Örneğin, bu mantıkla gidildiğinde, Roma'daki Spartaküs İsyanı'nın "insan hakları" bağlamında değerlendirilmesi ve o dönem Roma'daki "sivil toplum kuruluşlarının" bu isyan karşısında nasıl tutum aldıklarının irdelenmesi bile mümkündür.

8- Sizce sosyalist solun 1970'lerden sonra Kemalizm konusundaki radikal tutumunda etkili olan subjektif ve objektif faktörler nelerdir? İdeolojik katılık, dogmatizm, şablonculuk vs...Geçmişten günümüze yapılabilecek bir perspektiften çıkan sonuçlar nelerdir?

Bence İbrahim Kaypakkaya dışında, Türkiye solunun "Kemalizm derdi" 70'lerde değil 90'larda, yukarıda anlattığım iki nedenle (sivil toplumculuğun ve Kürt hareketinin keşfi) başlamıştır.

9- Kemalist ilkeler, altı ok, tek parti dönemi, sınıfların tahlili ve toprak devrimi konusunda döneme ait görüşleriniz nelerdir?

10- Tarihselliği içinde Kemalist önderliğin Kürt sorununa ilişkin yaklaşımına ait değerlendirmeniz nelerdir? (Farklı bir yaklaşım benimsenebilecekken, düpedüz asimilasyon ve inkar politikaları belirlenmiştir; Kemalist önderliğin Kürt sorununa yaklaşımında savunulabilecek, haklı gösterilebilecek bir yan yoktur)

11- Şimdi sırayla okuyacağım kelimelerin kendi dünya görüşünüz doğrultusunda size ilk çağrıştırdığı kelimeyi söyler misiniz?

-**Türk Devrimi ya da Kemalizm** : Burjuva devrimi

-**Mustafa Kemal Atatürk** : 20 yüzyılın en önemli burjuva devrimcilerinden)

-**Altı Ok**: Osmanlı'dan kopuşun ve burjuva Cumhuriyetin kapitalizmin gelişmesiyle kadük olması kaçınılmaz yapı taşları

-**İstiklal Marşı** : Her ülkede vardır.

-**Cumhuriyet**: Mutlaka korunması, ama daha ileriye taşınması gereken tarihsel bir kazanım)

-**Sosyalizm**: Önce eşitlik, sonra özgürlük)

- **Sol**: Eşitlikçilik

3.14. TURGUT KOÇAK: TSİP GENEL BAŞKANI

TSİP Genel Başkanı Turgut Koçak'ın sorulara gönderdiği yanıtlar

1) Türkiye Sosyalist Hareketi

1- Cumhuriyetin ve devrimlerinin, Türkiye Komünist Partisi(1921) ve Türkiye İşçi Partisi deneyimlerini de ele alarak sol hareketle olan tarihsel ilişkilerini hangi bağlamda değerlendirirsiniz?

2- Türkiye’de sosyalizmin tarihini düşündüğümüzde, Türkiye Sosyalist Hareketinin ideolojik geleneğinde size göre cumhuriyet sonrasında 1970’lere kalan bilimsel sosyalist mirasın önemli köşe taşları nelerdir?

T.K.: Hiç kuşku yok ki, Türkiye’de sol ve sosyalist hareketler TKP ile başlamış değildir. Osmanlı İmparatorluğu’nun son zamanlarında kurulmuş sol ve sosyalist örgütler vardır. Ancak somut koşulların gereği etkili oldukları söylenemez. Bununla birlikte özellikle Balkanlarda sol adına bir hareketlilik yaşanmıştır.

TKP kuruluşundan önce Osmanlı Birinci Paylaşım Savaşı’na girmiş ve yenilmiştir. Emperyalistlerse bu emperyalist savaşın sonrasında Osmanlı topraklarını eylemli olarak işgal etmişler. Türkler, yok oluşla karşı karşıya gelerek tarihte ders alınacak bir kurtuluş savaşı örgütlemişlerdir. Mustafa Kemal’in Samsun’a çıkarak örgütlediği Kurtuluş Savaşı dönemin devrimci dinamiği ile de örtüşerek yani; ulusal kurtuluş savaşları ve kapitalist ülkelerin işçi sınıfının kapitalistlere karşı verdikleri savaşım bütünleşmiş ve devrimci bir yükseliş dönemi yaşanmıştır. 1917 Büyük Ekim Devrimi ise hem ulusal kurtuluş, hem de sosyal kurtuluş savaşları için maddi bir zemin hazırlayarak yüksek bir moral kaynağı olmuştur. Dolayısıyla Kurtuluş Savaşı yürüttüğümüz dönemde Sovyetlerle kurulan iyi ilişkiler ve Sovyetlerin gerekli yardımlarda bulunması sözünü ettiğimiz bağlantıyla ilişkili olarak gelişmiş Kurtuluş Savaşı’mızın başarıya ulaşmasında etkili olmuştur.

TKP’nin kuruluşu 10 Eylül 1920’dir. Kurtuluş Savaşı’nın örgütlenmesinde ve başarıya ulaştırılmasında tek tek TKP yanlısı kimseleri saymazsak çok da rölü olduğu söylenemez. Zaten TKP’nin yöneticileri Kurtuluş Savaşı’na katılmak için yurda döndüklerinde Trabzon’da Mustafa Suphi ve arkadaşları hep birlikte katledilmişlerdir. Cumhuriyet dönemi boyunca TKP’ye karşı aşırı yasaklar getirilmiş, örgütlenmelerine ise izin verilmemiştir. Uzun süren yasakçı ve baskıcı dönem nedeniyledir ki, TKP’nin üyelerinin bir kısmı cezaevlerinde çürürken, bir kısmı da Kemalist hareketin içinde yer alarak ‘Kadrocu’ hareketi oluşturmuş, bir anlamda Kemalizm doğrultusunda öğretisel (ideolojik) temel hazırlamışlardır.

Her şeyden önce 1920’ler dünyasında emperyalizme karşı olmak ilerici ve devrimci bir tutumdur. Bu yüzden de Anadolu’yu ayaklandırarak Kurtuluş Hareketini örgütleyen ve uluslaşma hareketini başlatan Mustafa Kemal de devrimciydi. Gerek emperyalizmin yenilgiye uğratılması ve kovulması, gerekse uluslaşma ve aydınlanma yönünde atılan adımlar bir bir irdelendiğinde devrimci bir öz

taşımaktadır. Daha da önemlisi emperyalizmin yenilgiye uğratılması ve Türkiye halkının yeni bir yaşam tarzının benimsenmesi bağlamında sıçramanın öngününe getirilmesi başlı başına çok önemli olmasına karşın sıçrama sağlanamamış, devrimci değişimi gerçekleştirecek bir özne de olmadığından çürüme başlamış ve bugünlere kadar gelinmiştir. Eğer bugün Cumhuriyet'in bittiği dillendiriliyorsa sözünü ettiğimiz süreçle doğrudan bağlantılı olarak bir gelişim yaşanmıştır.

1970'e kadar gelen sol hareketin mayasında hiç kuşku yok ki, emperyalizme karşı verilen Kurtuluş Savaşı ve sonrasında kurulan Cumhuriyete ve cumhuriyetin değerleri olarak adlandırdığımız kazanımlar söz konusudur. Bu yüzden de sol ve sosyalist hareket bu bağlantıyı kurarak devrimci mücadeleyi örgütlemiş ve dikkate alınacak bir kitleselliği de TİP'le başlayan sonrasında Dev-Genç'le daha da yükselen bir birikimle yakalamıştır. Son söz o dönemin devrimcilerinin Kemalizm'le bir sorunu olmamıştır.

2) 1968 ve Gençlik Hareketi

1- Sizin de içinde bulunduğunuz 68 gençlik hareketinin Türkiye'deki en belirgin ideolojik ve siyasal özellikleri nelerdir? Dünya çapında gelişen hareketleri de dikkate alarak temel amaçları, yönelimleri ve programını belirtir misiniz?

2- a) Özellikle 1968 gençlik hareketi öncesi ve sonrasının ideolojik etkilenimleri içinde Kemalizm'in yeri nedir?

b) Gençlik hareketleri içinde sıkça kullanılan "İkinci Kurtuluş Savaşı" söyleminin anlamı nedir?

c) Bu bağlamda 1970 sonrası sosyalist solun ideolojik gelişim ve değişim süreçlerini nasıl değerlendirirsiniz?

3- 1968- 1971 arası dönemde Türkiye'de sosyalist parti ve grupların siyasal pratiklerinde önemli bir değişimin yaşandığından söz edilir. Size göre bu iki dönemin siyasal, düşünsel ve pratik farklılıklarında hangi ideolojik politik

nedenler etkin olmuştur. Özellikle Türk solunun Cumhuriyet ve Kemalizm’le olan ilişkisi bağlamında bu farkları inceler misiniz?

T. K.: Bildiğimiz gibi 1960’lı yılların ortalarında Türkiye’de sol ve sosyalist gelişmelerde bir yükseliş yaşandı. Türkiye İşçi Partisi (TİP) 1965 seçimlerinde 15 milletvekili çıkararak mecliste grup kurdu. Dolayısı ile TİP’in meclise girmesiyle birlikte bir yandan mecliste bir seviye yükselmesi yaşanır ve emekçilerden yana yasa teklifleri birbiri izlerken sola ve sosyalizme yönelimde hız kazandı. Tam da bu dönemde Aybar’ın başkanlığını yürüttüğü TİP, sosyalist devrimi savunmasına karşın parlamenterist çizgiye iyice battı. TİP, Sovyetler Birliği’ne karşı ise mesafeli bir politika izledi. Daha açık bir deyimle TİP’te özellikle Aybar ve şahsında oluşan milliyetçi bir anlayış öne çıktı. 1968 Çekoslovakya olayları ile de bu ayrım tam anlamıyla dile getirilmeye başlandı ve parti içinde çok önemli tartışmalar birbirini izledi. TİP bu dönemde bir yandan da 1969 seçimlerinde başa güreşeceğini ileri sürerek parlamenteristliğini iyice tescil ettirdi.

TİP 1960’lı yıllarda hemen hemen bütün devrimcileri saflarına çekmişken, sakıncalı düşünülen ve “eski tüfek” olarak adlandırılan TKP tutuklamalarından gelen kimselerle ise arasına bir mesafe koydu. Bunlardan en öne çıkanları kuşku yok ki, Mihri Beli ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı’ydı. Sözü geçen bu kişiler parti dışında kaldıkları içindir ki, TİP’e karşı salvo atışlarında gecikmediler. Özellikle 1968’lerden sonra bu salvo atışları çok daha etkili oldu ve TİP içinde özellikle de gençlik kadrolarında kaynaşmalar yaşandı. Yine Vietnam’da ve Latin Amerika ülkelerinde yaşanan devrimci kalkışmaların da etkisi gençlik saflarında dikkate değer yönelimler yaşanmasına neden oldu. O dönemde Mihri Belli, MDD çizgisini savunarak; asker, sivil, aydın zümrelerle emperyalizm karşıtı bir politika yürütülerek tamamlanmamış olan burjuva devrimlerinin tamamlanması arkasından da sosyalizme yönelinebileceği görüşleri dile getirildi. İşçi sınıfının ise nicel ve nitel olarak gelişmediği savlanarak öğretisel ve örgütsel öncülük yapamayacağı savunuldu. Dr. Hikmet Kıvılcımlı ise Demokratik Halk Devrimi’ni kendi özgünlüğünde savunarak ayrı bir baş çekti. Yön hareketi ise daha çok askersel alanda taktik ve strateji benimseyerek kendisine politik bir alan açtı ve TİP karşıtı bir çizgide yer aldı. TİP’e yönelik eleştiriler özellikle de Fikir Kulüpleri Federasyonu içinde hız kazandı ve etkili oldu. Bu andan başlayarak da TİP genç üye ve yandaşlarını büyük ölçüde yitirdi. Özetle söylemek gerekirse o

dönemde bir yandan da başka ülkelerin kendi ülkelerinde yürüttükleri devrimci savaşlar ülkemizde yeni bir yol ve yöntem çizilmesinde etkili oldu. Yine devrimci saflarda yer alanların neredeyse tamamına yakını Kurtuluş Savaşı'nın emperyalizme karşı verildiğini düşünüyor, kapıdan kovulan emperyalizmin bacadan geri girdiği ileri sürülüyordu. Emperyalizmi yenilgiye uğratanlarsa Mustafa Kemal ve arkadaşları olduğuna göre aynı çizgide ikinci kez Bir Kurtuluş Savaşı örgütlenebilir ve emperyalistler ve işbirlikçileri yenilgiye uğratılabilirdi. Burada özellikle TİP dışındaki kadroların hemen hemen neredeyse tamamı bu nedenle orduyu Kurtuluş Savaşı'nı kazanmış bir kurum olarak görüyor, politik seslenişleri de büyük ölçüde bu çerçevede oluyordu. Bir şanssızlık olarak dünden bugüne kimsenin aklına ordu içinde antikomünist öğretinin etkilerini ve Türkiye'nin NATO'ya girişini ve NATO'nun Türk ordusu üstündeki etkisini ise kimsenin pek hesap ettiği yoktu. Denilebilir ki, burada kemalizm bile kabaca kavranıyor ve dillendiriliyordu.

Yine aynı dönemlerde Latin Amerika'dan fokoculuğu, Çin'den ve Vietnam'dan etkilenilerek halk savaşı yöntemlerini ise neredeyse bire bir tercüme ederek ülkemiz gerçeğine uygulamaya kalkan kimseler vardı. Avrupa'da boy göstermiş öğrenci hareketlerinin bile bir uzantısı ülkemizde yaşanıyor, Türkiyeli devrimciler ülkemiz koşullarında neler yapılacağı konusunda fazladan bir kafa yormaya ise neredeyse yanaşmıyorlardı. TİP bu gelişmeler karşısında işçi sınıfını her anlamda öncü kabul etmesine ve sosyalist devrimi savunmasına karşın tam anlamıyla pasifizm batağına saplanmış debelenip dururken, gençlik içinde arka arkaya yeni örgütlenmeler gerçekleştiriliyordu. Türkiye devrimcilerinin sağlıklı düşünmesi ve devrimci bir program ortaya çıkarmaları için 15-16 Haziran işçi direnişi bile gerektiği kadar uyarıcı olmamıştı. Bir yandan da egemen güçler gençliği sürekli olarak silahlı mücadele zeminine iten provokasyonlar gerçekleştiriyor, devrimci öğrenci ve gençlik liderleri birer ikişer katlediliyordu.

Deniz Gezmiş ve arkadaşları Dev-Genç içinde THKO'yu kurar ve kırlarda harekete geçerken, Mahir Çayan ve arkadaşları ise THKP/C'yi kuruyor ve kentlerde harekete geçiyordu. Halil Berktaş gibi tercüme yöntemlerle Maoculuğu Türkiyeli devrimcilerin gündemine sokanlar Perinçek ve arkadaşlarıyla TİİKP'sini kuruyor ve kendi çaplarında işe koyuluyorlardı. Sözümlü ettiğim gençlik örgütlerinden oluşan bu yapıların hemen hepsinin öğretisel ve örgütsel olarak ne doğru dürüst programları

vardı ne de mücadele anlayışı olarak maddi gerçekliğe oturmuş bir görünümü. Doktor ve çevresinde oluşmuş bir örgütten söz etmenin de zaten bir olanağı yoktu. Doktorun Vatan Partisi'nden söz edilse bile bu parti ta 1954'lerde kalmış bir daha da politik yaşama çıkamamıştı. TİP ise, kendi içinde yoğun tartışmaların ve bölünmelerin yaşandığı zor bir dönemi yaşıyordu. Yön'cülerini ise sosyalist solda görmeyen zaten olanağı yoktu. Geçerken söylememiz gerekirse TKP'den o dönemde sosyal bir olgu olarak söz etmekse zaten olası değildi.

Dönemin sol ve sosyalistleri Mustafa Kemal'i antiemperyalist kabul ettikleri için kendi yürüttükleri mücadeleyle bağlantılı görüyorlar ve Kemalizm'le bir çatışma ve tartışma içine girmiyorlardı. Tartışma ve çatışmalar daha çok 12 Mart faşist askeri darbesi sonrası yaşanan gerçeklerin ışığında gündeme geldi ve 1970'li yıllar boyunca da ayrışarak ve kemalist çizgiden uzaklaşarak devam etti. Özetlersek; Kemalizm bugüne kadar devrimciler tarafından emperyalizm karşıtlığı olarak öğrenilmiş ve anlaşılmış olmasına karşın, nasıl oluyordu da 12 Mart faşist darbesini yapanlar kendilerine kemalist ya da Atatürkçü demelerine karşın gençliğin üzerine gidiyor, devrimcilere, ilericilere, sosyalistlere kan kusturan bir politika izleyerek emperyalist dünyanın istekleri doğrultusunda uygulamalara acımasızca imza atıyorlardı? Kuşku büyüdü sorgulama daha derinleştirilerek sürdürüldü.

Ortada gerçekten de garip bir durum vardı ve kendilerine Kemalist'im diyenlerin büyük bir bölümü ne yazık ki, emperyalist ülkelerle içli dışlılığı ve onların işbirlikçisi konumunda olmayı çağdaşlık olarak görüyor, yüzü Batı'ya dönük bir yol izlemenin gerekliliğine vurgu yapıyordu. Bu sakat durumun doğru algılanmamasının bir nedeni olmalıydı vardı da. Olay ve olgulara sınıfsal bakamamaktan kaynaklı bir körlüktü o da. İyi kavranılamayan başka bir durumsa günümüzde emperyalizm karşıtıym demenin artık bir anlamının kalmadığıydı. Çünkü artık günümüzde kapitalizme karşı olunmadan emperyalizme karşı olunamazdı. 1920'lerin emperyalizm karşıtlığı o tarihlerde kalmıştı ve bugünün dünyasında konuyu yeniden ele almak ve ayrışmak, burjuva görüşlerden hem öğretisel (ideolojik) hem de örgütsel olarak bağımsızlaşmak gerekliydi. Bu gerçek doğru kavranmalıydı aslında.

Sosyalizm ve Türk Devrimi ilişkisi

1- 1968 sonrası genel olarak sosyalizm ve Kemalizm ya da Türk devrimi arasındaki ilişki nasıldı? Bağlar kopuşlar hangi noktalarda gerçekleşti.

2- Sosyalist solun 1970'lerde içinde bulunduğu ideolojik siyasal ortamında, kendi teorik, politik, pratik konumunuz içinde Kemalizm'in, Türk Devrimi'nin ve ulusal simge ve değerlerin yeri nedir?

3- Soldaki, Kemalizm etkisinin ağırlığı ve çeşitliliği düşünüldüğünde dünden bugüne Türk Devrimi tahlillerinde değişim dönüşüm süreçlerini nasıl değerlendirirsiniz?

4- 1970'lerin ideolojik siyasal ortamı içinde özel olarak lideri veya üyesi olduğunuz siyasi örgütlenmenin Türk Devrimi veya Kemalist Devrim'e yaklaşımı nasıl olmuştur?

5- Eğer varsa Kemalizm ya da Türk Devrimi konusunda hareketinizin diğer parti ve örgütlerden ayırt edici yönleri nelerdi? Bu yönlerin o dönem sol içinde yaşanan diğer ideolojik mücadele alanlarıyla doğrudan ve dolaylı ilişkilerini belirtir misiniz?

6- Sizin bağlı olduğunuz siyasal akım dışındaki akımlarla özellikle "Türkiye devriminin yolu, Türkiye' de sınıfların tahlili ve Kemalizm, Kurtuluş Savaşı'nın siyasal niteliği" konularında yaptığınız polemiklerden örnekler verebilir misiniz? Bu konudaki temel eleştirileriniz nelerdi?

7-Türk Devrimi ve Kemalizm üzerine bu dönemde yapılan bilimsel araştırmaların sınırlılıkları düşünüldüğünde size göre sosyalist solun Kemalizm tahlillerinin felsefi ve ideolojik derinliği konusunda hangi değerlendirmeleri yaparsınız?

8- Sizce sosyalist solun 1970'lerden sonra Kemalizm konusundaki radikal tutumunda etkili olan subjektif ve objektif faktörler nelerdir? İdeolojik

katılık, dogmatizm, şablonculuk vs...Geçmişten günümüze yapılabilecek bir perspektiften çıkan sonuçlar nelerdir?

9- Kemalist ilkeler, altı ok, tek parti dönemi, sınıfların tahlili ve toprak devrimi konusunda döneme ait görüşleriniz nelerdir?

10- Tarihselliği içinde Kemalist önderliğin Kürt sorununa ilişkin yaklaşımına ait değerlendirmeniz nelerdir?

11- Şimdi sırayla okuyacağım kelimelerin kendi dünya görüşünüz doğrultusunda size ilk çağrıştırdığı kelimeyi söyler misiniz?

-Türk Devrimi ya da Kemalizm

-Mustafa Kemal Atatürk

-Altı Ok

-İstiklal Marşı,

-Cumhuriyet

-Sosyalizm

- Sol

T. K.: Yukarıda da ön açılımını yaptığım gibi kendilerine sosyalistim diyenlerle Kemalizm arasında her zaman için bir bağ kesinlikle olmuştur. 1968 kuşağı için bu bağ yadsınamaz bir gerçekliktir. Yukarıda da dile getirdiğim gibi bir 12 Mart 1971 faşist askeri darbesi gerçekleşmiş, bu darbe o dönemde Kemalistleri, sol ve sosyalistleri hedef almıştır. Üstelik de bu darbeleri yapanların da kendileri Kemalist'ken. Dolayısı ile içinde bulunulan maddi ortamın sorgulanması da devrimcilerce kaçınılmaz olmuştur. Bu değindiğim noktayı ilk doğru kavrayanlar hiç kuşku yok ki, TSİP kurulmadan TSİP'in kurulma çalışmalarını yürüten ve daha sonra parti olarak ortaya çıkmış olan TSİP tarafından gerçekleştirdi. TSİP ne ideolojik olarak ne de örgütsel olarak Kemalist değildi. Dünyaya sosyalizm penceresinden bakıyordu çözümleri ise sınıfsaldı. Burada önemli bir noktanın altını çizmek istiyorum. Eğer tarihsel geçmişe sistematik bir bakışımız yoksa bir sistem üretmenin de olanağı yoktur. TSİP sistematik bir bakış açısıyla Kurtuluş Savaşı'nı, bu savaşın önderliğini üstlenmiş olan Mustafa Kemal'i, Kurtuluş Savaşı'nı başarıyla

ulaştırdıktan sonra cumhuriyetin kuruluşunu, burjuva demokratik bağlamda yetersiz de olsa alınan ve yaşama geçirilen aydınlanmacı gelişmeleri her zaman önemsemiş, Sezar'ın Hakkını Sezar'a vererek Mustafa Kemal'e düzeyli bir yaklaşım sergilemiştir. Yine TSİP, değişimin öngününe gelmiş bir toplum için bu değişimi gerçekleştirecek bir özne yoksa yani parti yoksa çürümenin de kaçınılmazlığını görmüş ve CHP iktidarı döneminde böyle bir çürümenin derinliğine yaşandığına işaret etmiştir. Benzer çürüme ve karşı devrimci uygulamalar çok partili sisteme geçildikten sonra da DP ile devam etmiş, günümüze kadar kesintisiz sürerek karşıdevrimcilerin cumhuriyetin kazanımlarını üç aşağı beş yukarı yok etmeleriyle son bulmuştur.

Yine de Kemalizm'e karşı radikal anlamda koştuklarını dile getirenler ve söz söyleyenlerin ortaya çıkışı 1970'li yıllar değildir. 12 Eylül 1980 faşist darbesi solda duygusal ve tepkisel yaklaşımı daha da derinleştirmiş, sövme sayma noktasında kendilerini ifade eden örgütler ortaya çıkmıştır. Günümüzde bu gelişmelere analık eden Kürt ulusal hareketini de göz ardı etmemek gerekir.

Mustafa Kemal'in başlattığı burjuva demokratik devrimi ve buna bağlı olarak uluslaşma süreci birçok engellerle karşı karşıya gelerek içeriksizleştirilmiştir. Kendi iç dinamiği ile gelişmemiş bir kapitalist üretim ilişkisinin kendinden önceki sınıf ve katmanları tasfiye etmesi beklenmemelidir. Zaten yapılamamıştır da. Örneğin bir toprak reformunu bile cumhuriyet yılları boyunca gerçekleştirememiş oluşumuzun başka türlü açıklanması olası değildir. Eğer ağalık, şıhlık ve şeyhlik ortadan kaldırılmamış, tersine ortaya çıkan burjuvazinin iktidarı tarafından korunup kollanarak işçilere ve emekçilere karşı bir omuzdaş olarak varlıklarına göz yumulmuşsa Türkiye'nin bugün yaşadığı sorunların köklerini de ta buralardan bulup çıkarmak gerekir.

Bize göre Kemalizm hakkında yapılan araştırma ve çalışmalar hiç de az ya da sınırlı değildir. Diyebiliriz ki, sistematik değil, içi boş bir övgü ve abartmadan ibaret olduğun için bugün kimseye bir şey anlattığı da yoktur. Tabi çok bilinen yanları hariç.

Kemalizm Kürt sorununa eşit özgür ve kardeşlik bağlamında bir bakış getirmemiştir. Geçmişte Türkiye yurttaşlığı bağlamında tartışmalarda yer alan görüşler kuşkusuz vardır. O dönemin politikacılarının ağzından çıkan sözlere bakarsak Türk ve Kürt sözcükleri birlikte rahatlıkla konuşulurken süreç içerisinde Kürt sözcüğü bölücülükle eşleştirilmiş ve üzerine her anlamda yasakçı bir zihniyetle gidilmiştir.

TSİP kurulduktan sonra konu ile ilgili tartışmaları her zaman gündemine almış, Kemalizm'e faşist tanımlaması yapanları maddi gerçeklerden uzak olarak görmüştür. Hele de Kurtuluş Savaşı'nı küçümseyen ve meclisin kurulması Cumhuriyetin ilanı, hanedanlığın kaldırılması, aydınlanmacı bir yol izlenmesini yararsızmış gibi görenleri ise eleştirerek sosyalist yaklaşımın bu olmadığını dile getirmekten geri durmamıştır.

Sonuç olarak bugün bile sol ve sosyalist hareket sistematik düşünmekten büyük ölçüde yoksun bir yaklaşım sergilemekte, "en devrimci" olmanın hesabını yaparak Kemalizm'e en uç noktada küfürler savurarak saldırmaktadır. Oysa ülkemizde işbirlikçi tekelci burjuvazi ve onların adına iktidar olanlar emperyalist sistemle kopmaz bağlar kurarak sömürü, baskı ve zulümlerini açıkça devam ettirmektedirler. Dolayısıyla asıl düşman gözlerden ırak edilerek gözlerden saklanmakta emperyalist-kapitalist sistemin ekmeğine yağ sürülmektedir. Yurtseverce yaklaşımla milliyetçiliği de birbirine karıştıran kimi liberal ve sözde sol unsurlar solun karavana atışlar yapmasına neden olacak öğretisel ve eylemsel zeminler hazırlayarak solu ve sosyalist solu işlevsizleştirmektedirler. CHP'nin belirtkesinde ifadesini bulan altı okun geçmiş için değer taşıyan önemli yanları kuşkusuz vardır. Günümüzde ise bu belirkelerin üstünden kalıcı ve geniş emekçi yığınlarından yana bir politika üretmenin ne yazık ki olanağı yoktur.

Yazıyı noktalamadan önce sorulan soruların olabildiğince çokluğunu ve kapsamlı oluşunu da dikkate alırsak buraya sayfalarca yazı yazmak kaçınılmazdır. Ancak TSİP olarak sorulan sorulara yanıt olacak bir özetleme yaptığımızı da düşünüyoruz. Bitirirken son soruyu da sosyalizm sözcüğü diye yanıtlamak bizi en iyi anlatacak sözcüktür diyoruz.

Başarı dileklerimle...

Turgut Koçak

3.15. SON SÖZ; “AİLENİN BÜYÜĞÜ OLARAK” RASİH NURİ İLERİ: TKP TARİHİNE ÜSTTEN BİR BAKIŞ

Rasih Nuri İleri ile 17 Haziran 2011 tarihinde yapılan görüşme.⁶⁶⁷

A.Ş: Sayın İleri adeta Türkiye sosyalist hareketinin yaşayan tarihisiniz. Ülkemizde sosyalist hareketin gelişme dönemlerini değerlendirerek başlayalım isterseniz.

R. N. İ. : Bir defa Türkiye’de soldan bahsederken şaşırtıcı bir faktör var. Türkiye’de sol Osmanlı İmparatorluğu’nda başlıyor. İştirakçi Hilmi’den tutun hatta öncesinde mecliste iki ana parti vardır. Hınçaklar ve Taşnaklar var ve kendilerine biz sosyalist partiyiz diyorlar. Üstelik o kadar da değil. Milletvekili seçtiriyorlar ve 2. Enternasyonal’e de üyeler. O faktörü gözden geçiriyoruz zannediyorum. İkinci gözden kaçırdığımız şey de yine o dönemde cumhuriyetin başında Türk işçi sınıfı yok. Etnik vurguyu orda yapmak lazım. Burada bir vurgu lazım. Neden Osmanlı İmparatorluğu’nda Türk işçi sınıfı yok? Çünkü anlaşılıyor ki Türkler sürekli askere alınmış. Yani yönetimle uğraştırılmamış. ne olmuş? Bu kasti bir şeydir. Avrupa tarafından Gayri Müslim azınlıklar yani Ermeniler, Rumlar ve Yahudiler bunlar azınlık ama işçi sınıfı onlarda, teknisyen onlarda kapitalist onlarda. Osmanlı İmparatorluğu son yüzyılda normal olarak gelişmemiş. Buna benzer bir örnek

---

⁶⁶⁷ 1920 yılında babasının, Mustafa Kemal’in özel temsilcisi olarak bulunduğu Cenevre’de doğdu. Tahsilini, Galatasaray, Haydarpaşa ve Fen Fakültesi’nde yaptı. 1939 yılında üniversitede militanlığa başladığı TKP’ye 1942’de Ferit Kalmuk tarafından kaydedildi. 1946’da Dr. Şefik Hüsnü’nün kurduğu TSEKP’nin yan kuruluşu olan sendikalarda çalıştı. Adana Sendikalar Birliği’ni kurdu. 1948’de Yedek Subay okulundan çavuş çıkartıldı. 1962’de TİP’e kaydoldu, 1. Kongre’de Merkez Komite üyesi oldu. Aralık 1967’de partiden ihraç edildi. 1968’de Milli Demokratik Devrim Derneği kurucusu ve Genel Sekreter Yardımcısı oldu. Mart 1970’de kurulan İstanbul İşçi Birliği Genel Başkanı oldu. 1973’de Haziran Hareketi gizli örgütü 1 numaralı sanığı olarak yargılandı, beraat etti. 1977’de İkinci TİP’e kaydoldu. Haziran 1990’da TBKP kurucusu ve Merkez Komitesi üyesi oldu. Ocak 1992’de Boz Mehmet ve Şahap Bakırsan’la Genel Merkez’in sağ sapması üzerine istifa etti. 1992’de SBP’ye girdi. Büyük Kongre’de MK’ya seçildi. Daha sonra BSP kurucusu ve MK üyesi oldu. Türkiye Komünist Partisi üyesi ve konferans delegesidir. 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerinde TKP’den İstanbul adayı oldu. <http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=1640>, 7 Mart 2012.

vereyim size. Ukrayna'da işçi sınıfının çoğu Rus. Ne vakit farkına varıyoruz? Sovyet Devrimi'nde farkına varıyoruz. Başka bir şeyin de farkın varıyoruz ki Ukrayna da Ukrayna nüfusu Çarlık Rusyası'nın beşte biri. Yani büyük bir azınlık değil. Nispeten büyük bir çoğunluk. Hem maden işçileri vs. sanayi işçileri rus. Diğer halklardan değil ve hem de devrime büyük zarar veriyor. Müstesna bir adam çıkıyor Rakovski çıkıyor ve vaziyeti düzeltebiliyor devrimden yana. Hatta bir komünist partisi dahi kuramıyorlar. Polonya taarruzundan sonra düzmece bir parti kuruyorlar. Örneğin partinin başına istihbaratın başı olan Cerjinski'yi getiriyorlar. Cerjinski Rus istihbaratının başkanı mı Polonya partisinin başkanı mı belli değil. Veya daha vurucu bir örnek: Polonya partisinin kurucusu Rosa Lüksemburg olması lazım ama değil demek ki tarihsel süreç sorunlu.

Kont Carlo Sforza biliyorsunuz işgalde İstanbul'da İtalyan temsilcisiydi. biliyorsunuz hariciye vekiliydi İtalya'da. Sınıfsal olarak çok ilginç bir hesap yapıyor. İki büyük yanlış ve fark var. Bir Rosa Lüksemburg'un hapiste yazdığı yazılar çok mantıklı ve bir taraftan tamamen mantıksız. Bir de Bela Kun olayı. O daha da mantıksız. Ne demek daha da mantıksız. Müthiş zengin bir derebeyi olan Macaristan da toprak reformu yapılmıyor. Örnek olarak Sovyetler Birliği var. Aynı şeyi Rosa da söylüyor. Lenin ve Troçki'nin toprak reformunu programına koyması mantıksız bir şey diyor. "Toprağı paylaşırsan taleplerini karşılayamazsın köylünün ve köylü sana karşı olur" diyor. Bu iki olay da tamamen sübjektiftir. Zamanın özelliklerini kavrayamıyor. Veya o özellikler müsait değil. Sovyet Devrimi yapıldıktan sonra Rakovski'nin toprak reformu yapmaması için zırdeli olması lazım. Mesele kadro meselesinde düğümleniyor. Rosa ise işi tamamen dünya ihtilali olarak ele alıyor. Fakat yapılan bir dünya İhtilali değil, Sovyet İhtilali. O denli en gururlu direnen güç de Finlandiya. Onu da katliam halinde eziyor. Demek ki sosyal özelliklerle teorinin uyumlu olması gerekir. Ve bu uyumu en güzel şekilde kavrayan Lenindi. Yani "Lenin'i bu kitabı, bu tezi" gibi örnekler vermek yanlıştır. Lenin'in hiç öyle bir tezi yok. Lenin'in tezi, Marksist teoriyi Birinci Dünya Savaşı konjonktürü içinde uygulamasıdır. O koşullarda ne yapılabilir? Yani Leninizm dediğimiz (pek de yoktur öyle bir şey) Marksizm'in mahalli şartlara uygulanmasıdır. Aşırı bir örnek vereyim: Devrimden bir ay kadar önce ilk aşama Milli Demokratik Devrimdir esas olan diyor. Ondan sonra sosyalist devrimi düşünmeliyiz diyor. Öyle bir gelişme oluyor ki Rusya 'da bir demokratik devrim değil sosyalist devrim olmasa tamamen ezilecek hareket. Uygulama ile teoriyi karıştırmama gerek. Bu fizik teorisi değildir.

sosyal şartlara göre değişir. Çok tuhaf Şey İtalyan hariciye bakanı bakın bütün balkanları için birer birer tahlil ediyor. O bölgenin, memleketin tarihsel gelişimi içinde tahlil etmeliyiz diyor. Kim diyor. Anti Komünist Sforza diyor ve söylediği doğrudur.

Osmanlı İmparatorluğuna gelirse: 1- Osmanlı İmparatorluğu Batı da bir gayrı müslim burjuvazi yaratıyor ve gayrı müslim bir sinai, sinai patronu ve işçisi yaratıyor. Türkler aptal oldukları için yaratamamış değil. Bu özellikle yapılan bir Şey. Durum böyle olunca olan duruma göre “ne yapılması gerekli” olduğu sorunu ortaya çıkıyor. Şüphesiz o zamanda Taşnaksütyun Partisi’nin adı sosyalist parti. Fakat bu partinin sosyalizmle bir alakası olmadığını saptamamız lazım. Milliyetçi Ermeni partisi. Aynı zamanda diğer işçi hareketleri sendikacılar, sol yığınak nerde? İstanbul değil, Selanik’te. Neden Selanik? Aynı sebepten. Yabancı devletler Selanik’i idare ediyor. Ve bütün Türk sendikacıları oradan yetişme. İşçi liderleri oradan yetişme. Hatta Bulgar, Yunan, Sırp işçileri, hatta İsrail işçi liderlerinin bir çokları Selanik kökenlidir. Yani orada Osmanlı rejimine “sen bu işlere karışma denmiştir. Yani bir Şeye karıştırılmamıştır Osmanlı. Son derece bir tipik örnek vereyim. Balkan Harbi (ki yok öyle bir harp yapay bir harptir) bir Türk subayı Süleyman Askeri Batı Trakya’da bir devlet kuruyor. Kavala’dan Edirne’ye kadar. Şimdiki Bulgaristan’ın da bir kısmını kapsıyor. İktidarı ele geçiriyor. Hükümete katılıyor ve bu Süleyman Askeri’nin kurduğu devlete Batı Trakya Cumhuriyeti ismi veriliyor. İlk Türk cumhuriyeti Ankara değil yani. Ne yapıyor batı. “Derhal bu askerini çek” diyor Osmanlılara. Osmanlı “ben nasıl çekerim adamlar devlet kurmuş” diyor. Daha komiği, Yunan devletiyle Bulgar devleti kabul etmiş. Kavala ise sadece iki adım. Yani her Şeyi değişebilirdi Batı Trakya Cumhuriyeti sayesinde. Ne yapıyorlar. Az sonra Batılılar zorla deviriyorlar. Hatta devirmiyorlar, Osmanlı Devleti’ne devirttiriyorlar. Peki Süleyman Askeri ne oldu sonra biliyor musun? Enver akıllısı Batı Trakya modelini örnek alarak ona aynı Şeyi Irak’ta yaptırmak istedi. Batı Trakya’da kendi halkınla yapıyorsun. Irak’lılar feodal aşiretler, farklı bir yapı var. Kimden para alırlarsa onun yanına geçer. İngilizler daha fazla para veriyor. Süleyman Askeri bir muhaberede yaralanıyor. Sedye ile götürülürken intihar ediyor. Tarihte aynı sistem aynı şekilde başka yerde uygulanmaz. Enver de bunu anlayacak seviyede değil. Enver, bir Mustafa Kemal değildir. Süleyman Askeri de hakikatten önemli bir kahraman.

Demek ki Türk Devrimi'nden bahsettiğimiz vakit bunu vurguluyoruz. Azınlıklar önemli Çünkü bütün Osmanlı havalisinde Ermeni var. Romanya da var Bulgaristan'da. Antranik Romanya'da mücadele veriyor. Yunanlılar çoğu Yunanistan'dan. İyonyalılar ise Anadolu'da. Büyük bir fark var. Yunanlılar Rumca konuşur, İyonya'lılar Türkçe konuşur ve yazı yazardı. Ermeniler de öyle. Şimdi Mustafa Kemal Birinci İnönü Savaşı'nda süngü devirmiş. Ermenilerden çekeceği yok Türk hudutları içinde kalmamış. İyonyalılar bir ikilem yaratıyorlar. Hakikatten başka bir ulus olan Yunanlılarla kaynaşıyorlar. Rakamı tam olarak verirsek Lapas'ın bir kitabı var mübadelede daha evvel kaçanlar var 2 buçuk milyon Yunanlı göç ediyor. Ve düşünün ki bu göçlere rağmen yine fabrikatörler büyük toprak sahipleri vs., ekalliyet ediyor. Kesinlikle Batılılar dış ticareti Türklere yaptırmıyor. "Türkler ticaretten anlamaz". Hayır değil tabi ki dış ticareti diğer insanlara yaptııyorlar. Fransızlar Osmanlı düşmanı okullar kuruyor. Okutan Batı, Ermenileri aynı şekilde İtalyanlar geliştiriyorlar. Şimdi ne yazık ki İnkılap tarihini yazarken biz katiyen bunu üzerinde durmuyoruz. Herkes askere alınmış. 20-25 senen herif meslek sahibi olamıyor. Öteki oluyor ama. Fırsatları var.

Bir örnek vereyim. Mustafa Kemal'e soruyorlar. "Eskişehir İmalatı Harbiye atölyesinde neden Ermeni ve Rum işçi çalıştırıyorsunuz" diye. "Ne yapalım ki Türk teknisyeni yok. Bunu yapmaya mecburduk." Peki nasıl çaresini buldu? Troçkist bir çare buluyor aslında. Aksini yapıyor. Fabrikaya akli işleyen kurmay subaylar yolluyor. Troçki Rus Ordusu'nu kurarken çarlık subayları kullanıyor. Başlarına politik komiser koyuyor. Aynı mantık. Herhangi bir hareket emirinin geçerli olması için Bolşevik komünistlerin tasdik etmesi lazım.

Buradan Türk sosyalizmine gelirse; Türk sosyalizmi nereye kalıyor? Ne olduğu belirsiz bir İştirakçi Hilmi'ye, benim arkadaşım olan ressam Haşmet Akalın'ın babasına, son derece marjinal hareketlere, Küçük Sait Paşa'nın oğluna kalıyor. E peki insanlar, kişiler Marksizm'i ne vakit öğrenmiştir? Şefik Hüsnü kendisi söylüyor. 1912'de yurda dönüyor. Selanik'li kendisi. Doktor olarak yurda dönüyor. Askere alınıyor. Mütarekeye kadar doktorluk yapıyor. Ve sol fikirli bir adam ve bilim adamı. 1919'da Marksizm'i okumaya başlıyor. Çok karakteristik. Düşün yani Rosa'nın ölümünden sonra. Sovyet Devrimi'nden değil. Fransa da antikomünist işçi sınıfına karşı olan bir adam (Mustafa Suphi) İttihat Terakki'nin

kongresine delege olarak katılmış 1911’de, Sinop’a iki defa sürülmüş İfham gazetesi diye sağcı bir gazete çıkartmış Ferit Tek ile beraber, ve oradan da Rusya’ya kaçmıştı. Bütün arkadaşları Avrupa’ya kaçıyor. Bir tek o Rusya’ya kaçıyor. Amaç ne: O da çok enteresan: Turancılık. Gaspirinski’yle beraber Türk devletlerini birleştirmeye uğraşiyor. Türkiye savaşa girince Osmanlı vatandaşlarını alıyorlar, Sibirya’ya sürüyorlar. Ve işte onu 17’de Sovyet Devrimi oluyor. Suphi ancak ondan sonra sol doktrini öğrenmeye başlıyor. Anlatabiliyor muyum?

Üçüncü grup Kurtuluş grubu. Onlar doğrudan doğruya devrimini tepkisindeler. Osmanlı Devleti’nin Almanya’ya yolladığı talebeler, teknisyenler vs ler’ den oluşuyor. Onlar Spartakist yenilgisini yaşıyorlar Kurtuluş Dergisi’nin ilk sayısını Berlin’de çıkartıyorlar. Ve buraya geliyorlar. Nejat Yoldaş, Vedat Nedim hepsi o dergide. Bir köken Sovyet Devrimi, bir kişi var Mustafa Suphi, bir tanesi Almanya Devrimi’nin 1918’deki yenilgisi yaşayan Spartakist grup ve Şefik Hüsnü’lerin grubu. Bir de bunun dışında doktrini bilen bir kişi var. Onu da açık olarak Şefik Hüsnü söyler. O kişi Sadrettin Celal’dir. Biliyorsunuz sonrasında Pedagoji Enstitüsü başkanıydı üniversitede. Onu özelliği; öğrenciliği İsviçre’de yapıyor ve oradan sol yayınlar okuyor. Toplantılara katılıyor. Benim bir dayıma geliyor. Hatta dayımı birkaç sefer kahvelere götürmüş, sakallı insanlar toplanıyormuş. Sakallı Ruslar dedikleri kim biliyor musunuz. Bir tanesi Plehanov bir tanesi Lenin vs. En kritik yerde Sadrettin Celal varmış yani. O meşhur toplanmalardan sonra mahkumiyetler bir seneden aza iniyor. Sadrettin parti içindeki vaziyeti de görerek ben bu işte yokum diyor. Hatta özel bir örnek vereyim onun yazdığı broşürleri bir pedagoji hocam, Prof. Peters’e verdiğimde Peters onunla beraber çalışmıştır. “Nedir bunlar demişti. O zamanın Aydınlik Yayınları. Verdiği cevap hoş bir cevap değildir. “Bunlar gençlik günahlarıdır” diyor. Fikir mi değiştirdi peki? Hayır. Türkiye’de uygulanmayacağına farkına varmıştı.

Demek ki sosyalist hareket geri bir noktada. İsviçre, Almanya, Sovyetler Birliğin’de yetişmiş birkaç genç ve bir iki de işçi, çok değil. Ve daha sonrada Yunanistan’dan gelen sendikacılar ve işçiler var. Ve çok garip bir şey. Yunan Komünist Partisi başkanlığına da İstanbul yönetim kurulu üyesi Rearidarıs Yunan Komünist Partisi başkanlığına tayin ediliyor. Şimdi bu durumda bir defa Anadolu’da bir “acaba” sorusu öne çıkıyor. 1- SB ile barış anlaşması yapmışız. Kars-Ardahan Batum’u geri almışız. 2- Yavaş yavaş bazı aydınlar Marksizm’i okumaya

girişmişlerdir. Ben burada daha da ileri gideceğim. Komünist Partisi üyesi Aybar, Aren, Ağırnaslı'dan tutun sonraki dönemdeki insanlar, onlar da Marksizm'i bilmiyorlardı. Mehmet Ali'nin de tıpkı Suphi gibi anti-sol yazıları vardır. Solla aydınların ilişkisi de çok gecikmeli olmuştur. Ne oluyor 24 göçünden sonra İstanbul'daki pamuk işçiler vs.'ler ithal solcular ortaya çıkıyor. Yunanistan'dan Selanik'te öğrendiklerini Türkiye'de uygulamaya çalışıyorlar. İşçi kesimi de bu seviyede. Bunların çoğu da çingenedir. Çingene olmak bir kusur ya da meziyet değil, ama gerçek o . Türk sendikacılığı da yok, yeni başlıyor. Seyfi Demirsoylarla. Şimdi böyle bir konjonktürde Ankara ne yapabiliirdi? Bir defa Ankara artık Rusya'ya karşı değildir. Yani tarihi bir şans iki cephede savaşmıyor. Ve Rus cephesi destekliyor. Bunu da Mustafa Kemal bunu da gayet iyi görüyor. Mustafa Kemal de bir Türk subayı. Yani doktrinle ilgili olan biri değildir. Müthiş sezgileri var. Fakat teorisyen değil. Hiçbir teorisi yok ekonomik politik olarak. Dünyayı inceliyor. Onu iki endişesi var. Bir tanesi Rusya'da büyük Rus şovenizmi yeniden canlanırsa tedbir alalım. İkincisi Avrupa'da komünist devrim yapılırsa yine tedbir alalım yani ona katılalım. Türkiye için yapılacak şey nedir? Çünkü zaten İngilizler bize petroleri bunları şunları vermeye niyetleri yok. Tek çare bu. Ve bu temel üzerine Atatürkçülük kuruluyor.

İşin çok dramatik bir yönü 1929'un sonunda Sovyet Devrimi'ni yapanlardan biri zorla Türkiye'ye sürülüyor ve aldanıyor. Troçki. Bir suikastta Beyaz Rus orduları tarafından öldürtülecek sanıyor. Stalin-Mustafa Kemal ortaklığı olduğunu sanıyor. 33 yılına kadar büyük adada kalıyor Troçki. O da anlamıyor tam olarak Türk Devrimi'ni. En küçük karşı hareket olmadan kalıyor Büyük Ada'da. Yurt dışına da çıkıyor. Geri dönüyor. Hitler'den sonra temelli gidiyor. En çok kitabını burada yazıyor. Mustafa Kemal O'nu anlamış, Mustafa Kemal' hiç anlayamamıştır. Ama gayet mantıklı. Rusya'daki deneyimleri dünyadaki deneyimleri Balkanları da gayet iyi bilen bir insan. Teorik olarak Onun kadar yetkin birisi yok veya varsa da doktrini bilen insanlar değil. Troçki gittikten, Lenin öldükten veya öldürüldükten sonra Rusya'da doktrin çığından çıkıyor. Ve beteri oluyor. Bütün dünya komünistlerinin Sovyetler Birliği'ne bağımlılığı devam ediyor. Her memleketteki komünist partiler birer şube haline geliyor. Ve tek memlekette sosyalizm teorisini Stalin ortaya çıkarttığı vakit artık bu komünist enternasyonal olmaktan da çıkıyor. 1943'e kadar ve Stalin 1943'te lağvetmeyi tercih ediyor. Politik sebeplerden dolayı 3.

Enternasyonale ve eski çarlık dönemine çok yakınlıkları olan işçi sosyalizmi olan bir devlet kuruluyor. Ve devam ediyor.

Mustafa Kemal bu dönemi yaşamış olan bir insan. Bu konjonktür içinde de Türkiye Komünist Partisi'ne yaşam hakkı vermesi imkansızdı. Ne oluyor bunun aksi? bütün dönemler Mustafa Kemal tarafına dönüyor. Kayıtsız şartsız hepsi yüksek mevkilere getiriliyor. Ahmet Cevdetler Atatürk'ü onu en çok suçlayan Mustafa Suphi olayında, cezalandırılmalıdır diyen biri Dil Kurumu başkanı milletvekili oluyor. vs. Orada Mustafa Kemal'in tavrı kişi olarak "ben bunlara her türlü olanak tanırım onlar bu işe karışmasın." Birinci mecliste Mustafa Suphi'nin ortağı Ferit Tek, vekil Yusuf Kemal Tengirşenk, Ali Sami Bey Suphi'nin arkadaşı. O kadar Ankara meclisine de yabancı değiller yani. Atatürk orada komik bir şey yapıyor tabi. Ben kendim komünist partisi kuruyorum diyor askerlerden vs. Yunus Nadi'ye emir veriyor. "kur" diyor parti kuruluyor. Meclis'te ilk kurulan parti. O parti parti değil tabi ve nihayet Mustafa Kemal "kapatın" dediği vakit kapatıyorlar. Bir Hakkı Behiç ben dönmem diyor. İyi "dönme diyorlar. Oturduğun yerde otur. Fazla karışma işlere"

Mustafa Kemal'in öngörüsü "benim kontrolümde olmayan bir komünist partisi Rusya'nın kontrolünde olur. Öyle bir parti de Türk partisi değildir diyor. Bunu söylerken Amerikan Partisi, Fransız Partisi İngiliz partisi var bu dönemde. Bu önemli değildir. Fakat ne fark var Fransa'da başka ülkeler de işçi sınıfı var, sendikalizm var. Türkiye'de o da yok. söylediğim gibi İstanbul mübadeleye dahil değil. İstanbul'daki kapitalizmi kullanmıyor. Çok garip bir uygulama yapıyor Atatürk. İmalat- ı Harbiye de yaptığını kapitalizm için yapıyor. Açık göz bir Türk kurmay subaya bütün devlet işletmelerinin ihalesini veriyor. Şirket kurun diyor. Adamların haberleri bilgisi yok tabi bu işlerden. Fakat yapıyorlar bir şeyler. Büyük gayrimüslim firmalarla ortak oluyorlar. Bu firmalar da bu ortaklığı memnuniyetle kabul ediyorlar. Çünkü derhal Ankara Hükümeti'nden ihracat ithalat lisansları alabiliyorlar. Bu ne zamana kadar sürdü: Bu Vehbi Koç dönemine kadar sürdü. Koçlar ve Sabancı'lar da yanlarına gayri Müslim yabancıları alarak zenginleşti. Hep Koç ve Sabancı'ya kadar aynı süreçte her şirkette gayri müslim vardır. Gayrimüslimleri tasfiye süreci 1- Varlık vergisi rezaletinde olmuştur. İkincisi 6-7 Eylül rezaletinde tamamlanmıştır. Demokrat Partiye kadar bu süreç devam etmiştir. Biz bunu maalesef pek açık olarak söylemiyoruz. Demek ki işçi sınıfı da bilgi de her şey. Bakın size çarpıcı bir örnek vereyim Haig Açık göz diye bir arkadaşımız TKP'den hatıratında anlatıyor. Bunlar

yola konmuşlar kötü şartlarda. Geldikleri vilayette farkına varmış ki vali; Türkler un öğütmesini bilmiyorlar. Buğday var ekmek yok. Derhal merkezi hükümetler görüşüyorlar. bir kararname çıkartıyorlar. “Fırıncılar ve aileleri göçten muaftırlar diye.” Yoksa aç kalacak insanlar. Derhal haber veriyorlar jandarma vasıtasıyla. “Fırıncı var mı aranızda” diye. Haig’in babası fırıncıdan da üstün, un fabrikası sahibi. Fakat fırıncılığı da gayet iyi biliyor. O söylüyor. Geri geliyor. Karısı tarafı geri gitmiyor. Ve göçü tercih ediyorlar. Ve müthiş zengin oluyor. Sonra 1929 Krizi gelince iflas ediyor. Haig bütün Ermeniler gibi jenositlerle 1 milyon kişi öldürüldü diyor. Oysa bütün yabancı devlet kaynaklarına göre çok küçük miktarlarda ölümler yaşanıyor ve çoğu daha hastalıktan ölüyor. Halbuki aynı dönemde ölen Türkler ve Kürtler Ermeniler’den birkaç misli fazladır. Fakat hiçbir Ermeni çok garip bir şekilde bunu kabul etmiyor açık açık söyleyemiyor. Komüsit olsa dahi söylemiyor. Çünkü andaoluda 1 milyon ermeni yok çünkü. hepsi ölmemiş Amerika'da Avustralya Fransa, Suriye'de ermeniler yaşıyor.

Şimdi Türkiye Komünist Partisi hakkında bir “Seperat Kararı” denilen bir karar var. Bu adeta Komünist Partisi'nin kapatılmasıdır. Merkezi partiyi kapatıyor. Vedat Nedimler'in mahkumiyetiyle birlikte. Vedat Nedim 6 ay mahkumiyet alıyor. Şefik Hüsnü de 6 ay. Türkiye'ye dönünce 1 seneye yükseltiyor. Ancak 28 davasında ki bu dava yayınlandı TÜSTAV'dan. Görülüyor ki gerçekten parti yok. Bir faaliyet var ama Ruslara bağımlı. Ben size bir örnek vereyim Ahmet Kavala yurtdışında illegal olarak geldiği vakit Şefik Hüsnü bir bildiri yazdırmak istemiş, O da yazamam demiş aleyhte var olan işçileri de küstürür demiş. Manşet TKP içerde “Çin İhtilali'nin Büyük Zaferi”. Türk işçisi olmayan teşkilat etkisiz olurdu. O da basarız ama kepaze rezil oluruz diyor. Neden bu hikayeyi anlattım hakikatten o dönemde Sovyet politikasıyla Türk Komünist Partisini'nin sürdürmesi gereken politika aynı değildir. Hem bir taraftan SB ile dost öteki taraftan Vedat Nedim bir Sovyet şirketinde yüksek maaşlı bir memur. Ve parti bir daha böyle insanları Sovyet şirketine almayın diyor zaten. Ve Şefik Hüsnü'nün yorumu şu: Bir Fetret Dönemi'ne girdik diyor. O kelimeyi kullanıyor. Kendisi hapisanede bir merkez komitesi kuruyor. Komintern bir merkez komitesi kuruyor. KUTV bir merkez komitesi kuruyor. Paralel üç merkez komitesi. Hüsnü bunları bire indirmeye çalışıyor. SB'yi kızdırmamak için, yani aslında parti yok. Hapse giren işkence gören var. Yurtdışına giden var. Ama ciddi bir parti söz konusu değil. Ne vakite kadar?

1941-42 Dünya Savaşı parti teşkilat lideri Reşat Fuat. Şefik Hüsnü de gözden düşüyor bu dönemde. Reşat Fuat basın yoluyla mücadeleye giriyor. Yeni Edebiyat Gazetesi yoluyla. Ondan sonra 44 tevkifatı, ondan sonra savaştaki zaferden dolayı “çok partili rejime uyacaksınız” gibi dışardan emirle dikte de gelince 46 döneminin partileri 6 ay sürüyor. Müthiş başarılı oluyorlar. İki parti birleşme yolunu arıyor, kitle onu istiyor, taban istiyor. Savcıya göre sadece İstanbul’da 10 bin işçi sendikalı oluyor. Muazzam bir rakam. O dönem için Şefik Hüsnü’nün büyük yanılışı. Bunu çok açık söyleyebilirim çünkü içindeyim işin. “Partiyi kapatacaklar” deniyor. “Büyük ittifak var kapatamazlar” diyor. Aslında soğuk savaşın o kadar çabuk başlayacağını göremiyor. 50’ye kadar hapiste. 50’de çok geniş bir af kanunu çıkıyor. Herkes serbest kalıyor. Onu üzerine 47’den 53’e kadar saçma bir macera dönemi. illegal parti. O hazır yayınlamadım. parti üç ilde kuruluyor, İstanbul, İzmir Ankara. Ve üç ildeki yönetim kurulunda da MİT ajanları var. Yani kurdurtan, işi illegaliteye çeviren MİT’ti. Sonrası 51 Tevfikası. 51’de bir kök kazma operasyonu yapılıyor. Yakalananlar komünistler miydi? Hayır. Genç öğrenci Aclan Sayılğan vs. gibi önemsiz isimler. MİT’in organize ettiği ve Zeki Baştımar’ın yuttuğu bir kazık. Peki ne yapabiliyor Zeki Baştımar MİT’in bilmediği yerlere gidiyor. Bir aydın kesimi diye bir kesim var. O dönem ve ondan sonra bir gerçekten bir çöküş dönemi başlıyor. O çöküş dönemini şöyle tarif edebiliriz. Hikmet Kıvılcımlı Vatan Partisi diye bir parti kuruyor. Seçime katılıyorlar ve Saraçhane başında bir mitingde 150 kişi toplayabiliyorlar. Bu mitinge polis üniversiteden saldırı yaptırtıyor. Polis bunlara taş atmaya başlayınca polislerin amirlerinden biri geliyor. Saldırıyı düzenlettiren Kastro Nuri’ye (bunlar coşmuş bunlar durmuyorlar tabi), “kesin taş atmayı” diyor. Çünkü mitingdekilerin yarısı polis çıkıyor zaten. Yani koca tecrübeli bir liderin kurduğu bir partide, İbrahim Güzelce gibi çok önemli bir sendikacının olduğu bir parti, 46’da 10 bin işçiyi sendikalaştırmış bir hareket 100 kişilik miting yapamıyor. Aradaki denge bu. Bu arada sürgündeyken Şefik Hüsnü ölüyor vs vs.

A.Ş: 1960 sonrası görece bir özgürlük ortamı toplumda bir anlamda Atatürkçülük’ten yana bir rüzgar esiyor. Bunun sosyalist harekete yansımaları ne ölçüde oluyor. Ve buradan da 1970’ lere gelirse 70’lerde daha farklı bir şey söz konusu. Sol akımlar gençlik hareketi sonrasında ortaya çıkan 71 Darbesi’nden sonra hangi ideolojik algılar içindeydi.

R.N.İ: Şu var: 1961 Anayasası'ndan sonra bir Mehmet Ali Aybar grubu ki içindeyim, bir de doğan Avcıoğlu grubu var. Önce Devrim sonra Yön Dergisi. İki cereyan var. Biliyorsunuz Avcıoğlu Kurucu mecliste de bulundu. Onun iddiası 27 Mayıs'ı yapan subaylar bu işin cahiliydiler. "Biz dernek değiliz" deseler de Sosyalist Kültür Derneği, Çalışanlar Partisi gibi oluşumları sonuna kadar desteklediler. TİP'e karşı bir davranış tabi. Fakat o takımdan TİP2e doğru bir akış da oldu. Kemal Sülker, Sadun Aren vs. Bir de TİP hareketini başlatmak istiyoruz. Evvela o da işin komik tarafı, bir sosyalist parti kuruluyor. Başında da Alaattin Tiritiği diye bir vatandaş, Tan Olayı'nı organize eden kişi var. CHP İstanbul başkanı olarak. Onlar birbirine giriyor. İki'ye bölünüyorlar. Aralarında sol olan bir tarafta Haydaroğlu, Yunus Koçak gibi Aybar TİP'e girdikten sonra kişi olarak katıldılar. Hatta Yunus Koçak milletvekili oldu. Demek ki 61 Anayasası'ndan sonra Türkiye'nin tek başarılı hareketi sayılması gereken TİP'tir. TİP'in bölünmeleri bize çok pahalıya mal oldu. Ve sizin konunuza geliyorum. TİP'in bölünmesi dolayısıyla TİP kökenli bir çok grup müstakil örgüt kuruyorlar. Bu tipteki bir gelişim yanlış, ters bir gelişimin sonucudur. Yani o ters gelişim olmasaydı. 12 Mart'ta parti kapatılıydı dahi etkili bile olmazdı.

Aslında olay şu: TİP bir kanunsal parti. Hep onu kapatmak için fırsat aranan bir parti. Biliyorsunuz bazı zümreler parti üyesi olamaz. Asker, memur, aynı şekilde sabıkalılar da parti üyesi olamaz. Partinin kuruluşunda komünistlikten sabıkalı olan kişiler TİP üyesi olamıyorlardı. Destek var mıydı? Benim tertip ettiğim, partinin mali vaziyetini düzeltmek için bir resim sergisi olmuştu 63'te. O resim sergisinde 25 bin lira gelir elde etmiştik. O 25 bin lira gelir birinci büyük kongreye kadar 61, 62, 63 dönemindeki partinin bütün borçlarını ödemeyi sağladı. Sergide açılış günü resimler satın alanların kartvizitlerini resimlere koymayı düşünmüştüm. Akşam olduğunda dehşete kapıldım. Resim satın alanların yüzde doksanı eski komünistlerdi. Ve derhal kaldırdık tabi isimleri. Bu bir gösterge. Fakat o dönemde iki faktör var. Bir tanesi mihri belli faktörü. Reşat Fuat demiyorum. Mihri Belli diyorum. Reşat Fuat Behice Boran ve Nevzat Atkol'un tercüme bürosunda çalışıyordu. İşbirliği ediyorlardı. Aybar parti başkanı olur olmaz Mehmet Ali, Reşat Fuat için "aman dikkatli olalım fazla yakınlık göstermeyelim" diyor. O da tasvip ediyor. Daha yazmadım, yazacağım bunları. O binada tesadüfen asansörde karşılaşıyorlar. Mehmet Ali, Reşat Fuat'a selam vermiyor. O derece direktifleri kelimesi kelimesine uyguluyor. Aybar'ın kuruluş döneminde bir defa partinin kurucuları ve teşkilatı ne derece ilerici ya da

solcu. O başka bir mesele hatta kuruluşta bile provokatörler var. Ve ajan Ahmet Muşlu diye biri var. Sendikacılara her zaman dikkat etmek lazım. Zaten sendikacılar da sendika başkanları da partide. Fakat tabanların partiyle ilişki kurmaları noktasında hiç bir istekleri yok. Aybar bu minvalde bu çerçevede mücadele başlıyor ve gitgide partiye tecavüzler başlıyor. Birinci adam öldürme Demirel döneminde Vedat Demircioğlu'nun katledilmesi. Ve devam ediyor. Aybar mitinglerde hücumu uğruyor. Bursa'da Adnan Cemgil'in çenesi kırılıyor vs. Demek ki partinin seçime girebilecek duruma girmesi karşısında hakim güçler operasyonlar yapıyor. Bu vesileyle biz koalisyon başbakanı İnönü'den randevu istiyoruz. Aybar'ın heyetinde ben de vardım. Çok sakın olarak "bu tecavüzün ilk hedefleri biziz ikinci hedef sizsiniz ve asıl hedef 61 anayasasıdır" demişti. "Anayasa'yı ezdirecek misiniz ezdirmeyecek misiniz?" deyince İsmet Paşa net olarak "ezdirmeyeceğiz" diyor. Hiç sonrasını anlatmayacağım. Çünkü sonrası çok önemli. Hakikatten koalisyon devrilinceye kadar hiçbir tecavüz yapılmıyor partiye. Demek ki devlet isterse taarruz olur, istemezse olmaz. Bu işin bir yönü. İkinci yönü, Aybar bazı grupların partiye girip hakim olmasını kesinlikle istemiyordu. Mesela Celal Bayar'ı Çankaya'da tutuklayan Burhanettin Ulus Paşa partiye girmeyi talep etti, kabul edilmedi. Doktor Hikmet Kıvılcımlı'nın mahkumiyeti yoktu, sabıkası yoktu, onu da kabul etmedi. Kasım Gülek bir sondaj yaptı. Haber verdi, "katiyen önemli kişiler partiye üye olmayı yerel yönetimlerden talep etmesin merkezden etsin" denildi. Alpaslan Türkeş'le sürgün olan 4 Milli Birlik Komitesi üyesi bir randevu almak istediler Aybar'dan. Sait Halim Paşa Yalısı'nda bir basın balosu vardı. Onlar da korktu. Aybar da korktu. Aybar çok haklıydı. "Bu adamlar emekli subaylardı. Yüksek maaş alıyorlardı. Bütün subay kadrosunu tanıyorlar. Full time bütün memleketi dolaşabilirler. Partiyi ele geçirebilirler" diye uzak durulmuştu. Korku vardı, ancak korkunun hudutları vardır. Bir dereceye kadar tedbirli olmak iyidir. Ama diğeri de daralttı. Ve parti öyle bir gök gürültüsü gibi meclise girdi 1965'te. Bazı konularda değişime yol açtı. En önemlisi 141-142 maddelerinde değişiklik yapıldı. Propaganda kapsamında olmayan sol yayınlar bilimsel yayınlar serbestleşti. O Anayasa Mahkemesi kararının ilanından sonra bütün memleket sol yayınlarla kaplandı. Zaten biliyorsunuz önleyici bir sansür yoktur. Türkiye'de kitap çıkar savcılık bilir kişiye havale eder vs. Yani kitap okunur. Velhasıl TİP'e karşı hınç arttı. Meclisteki 15 milletvekilinden koktular.

A.Ş: Çetin Altan' ı tartaklamaya kalktılar vs.

R.N.İ: Evet. Bu arada Mihri Belli politikada rol sahibi olmaya uğraştı. Bir taraftan gençlik teşkilatları bir FKF sonrada Dev-Genç. Ondan sonra Yön-Devrim grubu. Ve nihayetinde TİP içinde ki (bu daha çok Beyoğlu, Şişli ilçelerinde orada odaklandı.) Bence hiç önemli olmayan olaylardı bu tartışmalar. Belli'ini büyük hatası var olan hareketlere hakim olmak için çaba göstermekti. Bir şey daha ilave edeyim. Belli'nin yöntemlerine Reşat Fuat kovboyluk ismini takmıştı ve sonra derece bir çoklarının aleyhindeydi. Bu hava içinde Aybar korktu. İki şeyden korktu. Büyük illerden korktu. İstanbul, Ankara, İzmir, partinin kongrelerde iktidarını kaybetmesinden korkmuştu. Belli çevresinin kazanmasından korktu. Mihri Belli çevresinden ve bir de Marksist klasiklerin güçlenmesinden. Çünkü o vakte kadar Aybar'ın her söylediği peygamber sözüydü. Şimdi burada bir Mehmet Ali'ni bir özelliğine gelmek lazım. Çok güzel konuşmalar yapardı. Çok iyi bir parti başkanıydı. Ama büyük bir kusuru vardı. Onun için “örgüt”, bir hiçti. Onun söylediği “örgüt” sadece uygulayıcıydı. Genel yönetim kurulu, merkez yönetim kurulu, merkez komitesi, politbürosunu doğrudan doğruya emrinde tutmak politikası izliyordu. Nitekim senatodaki iki üyemiz Niyazi Ağırnaslı istifa etti. Aynı nedenlerden senatoda olan Esat Çağa uzaklaştırıldı. Yani iki tane senato üyemiz varken ve onlara da dayanarak anayasa mahkemesinde söz sahibiyken onu kaybettik. O derece vahim bir şey. Ve bu tutumu git gide azıttı. Özellikle terbiyesiz bir tabir kullanıyorum. Nasıl azıttı. En son önemli olay büyük illere karşı olanları bir tarafa koyuyorum. Bu önemli. İkincisi aynı derecede önemli olan Engels'in bir son yazılarından bir tanesini o hafta çevirteceğini, Atilla Tokatlı'nın dergisinde yayımlanacağını Genel Yönetim Kurulu ve il başkanları toplantısında ilan etti. Engels'in yazısının ne olduğunu bilmeden bir tartışma söz konusu olamazdı. Bir hafta sonra yazı çıktı. Yazı Engels'in çok ağır olarak Alman Sosyal demokrasisini suçladığı bir yazıydı. Suçlama neydi? Engels in yazısı sansür edilmiş ve oportünist bir hale getirmişlerdi. Engels'in “hiç kimsenin benim yazımı kepaze etmeye hakkı yok” dediği bir yazıyı TİP'in politik çizgisi olarak ilan etti. Sahtekarlıktı. Bir Muvaffak Şeref bir yazıyla yanıt verdi, bir de ben yanıt verdim. Trabzon da çıkan bir dergide Atilla Tokatlı'ya fena yüklendim. “Bunu sana kimin yaptırdığını biliyoruz” dedim fakat GYK üyesi olduğum için Aybar'a hücum edemezdim. Tek bir tepki gelmedi. İkinci olay: Yön Dergisi'nde sosyalizm tartışmaları diye bir sütun vardı. O tip tartışmalarına dönüştü ..Orada ben sosyalist

devrim lehinde çok ağır bir yazı yazdım. Onlar da daha sonra “bir daha yazma böyle bir yazı yayınlamayız” diye bir yanıt verdiler. Fakat partinin ideolojik çizgisinden başka bir şey değildi yazım. O sırada bir arkadaşımız bir yazı yazmıştı. Yazı ikinci kongre günü yayınlandı. Vahap Erdoğan’ın yazısı. Sadece o yazı MDD’ciydi. Malatya Kongresi’nde de pek bir MDD’ci konuşma yoktu. Bir kişilik bir olay. O kişiyi destekleyen var mıydı? Vardı. Klasik bir isim vereyim. Sevinç Özgüner. Şimdi Özgüner’i de suçlayabilecek bir delil de yoktu. Fakat herkes biliyordu hikayeyi. Sevinç Özgüner’le iki üç arkadaşı haysiyet divanına verilebilirdi. Bu yapılmadı. 12’ler diye bir yalan kavram çıkarttılar. Mesela bana hücumda bulunamadıkları için Aybar meselesine ben de o grubun içinde itham edildim. O meselede de yine Mihri ortalığı karıştırdı. Partinin tüzüğü aslında MDD çizgisine uygun bir tüzüktü.

A.Ş: Yani buradan çıkan sonuç MDD-SD ayrımı yapay bir ayrım mıydı?

R.N.İ: Tamamen yapay bir ayrımdır. Şuraya kadar gerçekten Behice’nin Sadun’un bizi desteklemeleri gerekirdi. Nitekim 5’li tavrıyla Aybar’a son mücadeleyi açanlar da onlar oldu. Peki bu yeni akımların tip ten kopuşu nasıl oldu? Daha sonrasında.. MDD tezinin TİP’in bölünmesinde rolü olduğu ve bunun yapay biri mücadele olduğunu söyledim ama. Bu eksik olur. Neden eksik? Çünkü Mihri Belli MDD tezini tahrif etmiştir. Nedir tahrif ettiği. “Revolution democratic burjuvaz” ı ilk orta atan Karl Marks’tır. Fransız Devrimi yapılırken ruhban ve asillerin elindeki devrim yapan grubun (ki sınıflar ayrılmış değildi daha) amacının MDD olduğunu söylediler. Fakat Napolyon Savaşları ve süreci ve sonrasında işçi sınıfı güçlendikçe MDD’nin burjuvazinin silahı olan feodalite karşı silahı olan MDD’ nin yön değiştirdiği, burjuvazinin Alman vs. feodal sınıflarla birleştiğini ondan sonra MDD işçi sınıfının tezleri, demokratik devrim olarak dönüşüyor. 1917 devriminden bir ay önce de SB içinde tetkik ediliyor. Hakikatten Türkiye’de ayrıca demokratik bir rejim olmadığından bizim tüzük ve programımızda o yönde bir tüzük ve program olması gayet normal.

A.Ş.: Aslında bu söylediğiniz Aybar’ın yazılarında da var. 70 öncesi yazılarında MDD diye tarif edilen adımları görüyoruz. Örneğin toprak reformu var. Ülkenin demokratikleştirilmesi vs. var.

R.N.İ.: Ben sonradan farkına vardım ki Belli Lenin'in "Ne Yapmalı" kitabını çevirirken bir tahrifat yapmış ben bunu yayınladım. "Mihri Belli Olayı cilt 3"te. Diyor ki "demokratik amaçlarla işçi sınıfı partisi güç birliği yapabilir. Ancak bu güç birliğinin kaçınılmaz şartı o güç birliği sürecinde işçi sınıfı lehine ve burjuvazinin aleyhine mücadeleyi devam ettirip burjuvazinin maskesini indirmektir." diye gayet açık yazdığı halde Lenin, o paragrafını tamamen Mihri Belli değiştirmiştir. "İşçi sınıfının ve burjuvazinin aleyhine olan mücadeleyi vermektir" gibi bir şey yazmıştır. Yani Dev-Genç'teki çizgiyi bir Lenin'in bir kitabını tahrifine dayanarak yapmıştır. Aybar Engels'i tahrif etmişse ki o sözlü tahrif etti, Belli daha fazlasını yaptı. Söylediğim gibi onun hesabını birbirimize verdik. Ondan sonra bir şey daha ilave etmem lazım. MDD derneği kuruldu ve bütün belgeleri bendedir. Baştan aşağı meydan muhaberesi verdim onlara karşı. Kaldı ki Belli o derneğe üye değildi. Ne kurucusu ne üyesiydi. Bir fıkra anlatayım ben genel başkan vekiliyim. Çok anlamsız bir görev tabi genel başkan varken. Gayet saçma eğitim konferansları veriliyor. Hatta Mahir Kaynak da konferans verdi. Biliyorsunuz Kaynak'la Tunca Toskay da Maden İş'te eğitim konferansları veriyordu o dönemde. Bir türlü bana konferans verdirilmedi. Her konferansa gidip konuşmacılara itiraz ediyordum. Ekonomiyle ilgili Arslan Başer Kafaoğlu arkadaşımız bir konuşma yaptı. Konuşmanın bitmesini bekledim. Burası "MDD derneğidir" dedim. "Anlattığımız doğrudan doğruya burjuvazinin tezleridir. Marksist ekonomi politikten söz etmediniz, protesto ediyorum" dedim. Orhan Arsal da salondaydı. Çok ilginç bir cevap verdi. "Bugün kapitalist ekonomiyi anlattı. Sonraki konferansta herhalde sosyalist ekonomiyi anlatacak" dedi. Arslan Başer kıpkırmızı oldu. "Hayır ben kendi fikirlerimi anlattım" dedi. Yani o derece konferanslar da çığırından çıktı. Mahkemeye verildik. Mahkeme daha acayip bir süreç oldu. Ben işçi sınıfı mücadelesini mahkemede savundum. Sevinç Özgüner kızdı ve sadece derneğin faaliyetinden bahsetti. Ondan sonra birçok kişi benim doktrin bilmediğimi önce sosyalist devrim müdafaa ettiğimi, az sonra demokratik devrimi savunduğumu söylediler. Aslında alakası yoktu tabi. Şimdi demek ki burada TKP'nin değil ama Belli'nin hataları vardı. Aynı şey Vahap Erdoğan ile de oldu. Malatya Kongresi sonrası. Reşat Fuat'la alakası yoktu Vahap Erdoğan'nun. Reşat ağabeye gittim baktım. Vahap orada oturuyor. Mahsus bir soru sordum. "Vahap kongreyi dağıtmak gibi bir plan işittim nerden çıktı diye?" Hayretle yüzüme baktı ve, "Rasih abi nasıl bilmezsin, partinin emri" dedi. TKP'nin emri dedi. Reşat Fuat adeta kovdu. Vahap'a "kim bu adam nedir bu saçmalık" dedi. Kongre

basılsaydı bütün solun canına okunurdu zaten. “Bu bizim kovboy yani Mihri Belli fazla azıttı dedi.” şimdi bu hikaye nerden çıkıyor ve nasıl tezgahlanıyor.” 40 kişilik Merkez komite 15 kişilik myk bir uygulama icat ettiler. Bir konu getirildiği vakit MYK’ya, orada onaylanıyor. Ya evet ya hayır neticesi çıkıyor. Karar Genel Yönetim Kurulu’na geliyor. Oraya bir ilave yaptılar dediler ki: “Genel yönetim kurulunda disiplin bakımından merkez yürütme kurulunun aldığı kararlar aleyhine merkez yürütme kurulu söz söyleyemez ve oy kullanamaz.” Yani aşağı yukarı yüzde 50’lik bir durum ortaya çıkıyor. Üç kişi evet derse her karar alabilirdi. Örneğin Kıbrıs meselesinden Esat Çağ’ın istifası meselesi. Esat Çağ parti tezi yanlış demiyordu. Toplandık görüştük. GYK kararı olmadan Kıbrıs tezini yayınlamayalım diye karar aldık. Ondan sonra parti kararı diye görüşülmeden kabul edildi. Süreç hep aynı oldu. GYK toplandığında her üyesi müstakil oy sahibidir. Biz anlatamadık bu hikayeyi. Behice Boran kongrede. Dedim ki: “Bu çocuklar senin yetiştirdiğin çocuklar. Naci Ormanlar hapse girdi. Senin çömezlerin. Nedir aranızdaki sorun?” Behice çok hissi bir cevap verdi. “İkimiz de ortaklar caddesinde oturuyoruz. Tek bir defa ziyaretime gelmedi” dedi. Belki doğru ama azcık komik. İkincisi Sevinç’e gelince ikisiyle aynı davadan yargılandık hapis yattık TKP davasından. Ben Kadıköy ilçesinde bir kongrede bir konuşma yaparken Sevinç’le bir iki arkadaşı arkada orada oturuyorlardı, ve durmadan gülüyorlardı.

Demek ki Behice Boran Aren, Haydaroğlu, Şaban Erik kendi kurdukları tuzağa düştüler. Asıl partiyi tuzağa düşürdüler. O yüzden 69 seçimlerinde kaybettik kanun değiştiği halde kazanabilirdik oyumuz 5 e 6 ya kadar çıkmıştı. Grup kurardık. 3. olağan ve olağanüstü kongrede ihraç edilenlerin partiye geri alınması için karar alındı. Kongre karar alıyor tatbik edemiyor edilmiyor. Neticede parti bir bölünme sürecine girdiği için iki olay oldu. Bir tanesi Tarık Ziya Ekinci son kongrede herkes önce herkese “biz kürtler kongrenin tarafsızlığını sağlarız” dediler. Çayan grubu karşı geldi. İşin tuhaf tarafı kongreye iştirakini Şevki Akit ben ve Mihri Belli ısrar ettik. Çayan gelmemişti toplantıya. Onun yerine Ramazan Aktolga ve Yusuf küpeli geldi. Küpeli artık seçim dönemi bitti silahlı dönem başladı. Biz bu kongreyle uğraşamayız dedi. Ayrı bir salonda toplantı yapalım dedik. Kongreye Perinçek grubu girdi. O da çok marjinal bir gruptu. ve Kürkçü’ler rahat rahat kazandılar. Partiyi kapatabilecek bir fırsat verdiler. Kaldı ki o fırsat verilmese dahi 12 Mart konjonktüründe yine partiyi kapatabilirdiler. Demek ki ondan sonraki bölünmeler

diye söz edilen şey tıp en yüksek seviyesindeyken parti içinde yapay diyeceğim bir bölünmeyle oldu. Önce ihraçlar sonra bölünme olduğunu belirtmek lazım. Bence tamamen lüzumsuzdu. Vahap'ın ihracına dahi sebep yoktu. Muhalefet devam ederse filan diye gerekçe yapıldı. Kemal İşler, Sevinç Özgüner, Naci Ormanlar ihraç edildi. Kaldı ki o kadar da değil. Ben Şişli ilçe başkanıyken Cemal Selek Naci Ormanlar'ı benimle tanıştırtıyor. Kısa bir zamanda Şişli ilçesi yönetimine girebilirim diyor. Ben de fevkalade kongre istedim. O günü kabul etti. Bir gün sonra da genel merkez kabul etti. Benim o gruba getirilmem yaptığım ilk hareket değildi.

70'lerde Türk Solu Dergisi'nde iki çalışkan genç vardı. Biri Bora Gözen, biri de İbrahim Kaypakkaya'ydı. Bora'yı Filistin'de bir komployla yitirdik. İbrahim kadar tatlı, "itaatkar", çalışkan insan zor gördüm. Ben İbrahim'e örgüt kurdu da demiyorum o "fetret dönemi" neticesinde, onun özelliği, işkenceye harikulade güzel dayandı ve öldürüldü. Her zaman büyük bir hürmetim vardır. Asıl önemli faktörü söylemedik, bir kısmını söyledik. Neyi söyledik. Bazı güçlerin ve iktidarın TİP'in faaliyeti ve gelişmesinden son derece rahatsız olması, tedirgin olması. Aybar'ın bir teorisini daha söyleyelim. "Mürekkep kuruyuncaya kadar kitaplar eskir" bir. İkincisi "tek yön de kitaplar çevriliyor. Neden Marks, Engels, Stalin çevriliyor da Proudhon çevrilmiyor?" Ulan onu çevirmeye çok yatkınsan ki bende vardır kitapları. Sen bastır, çevir Proudhon, Saint Simon, Fourre, basılmasın diye karar yok. Bunlar saçma. Öteki taraftan Aybar'ın bahsetmediği gerilla hakkında kitaplar var. Bomba nasıl yapılır vs. Şimdi Aybar birine hücum ediyor ötekisinden bahsetmiyor. Ayrıca o kitapları basmıyor. Şimdi "kitap okumayın genel başkanın genel kurul kararlarını okuyun" diye telkinleri var. Particilikten çıkıyor. Saçmalığa dönüşüyor.

A.Ş: Aybar sonraki yazılarında Leninist parti modelini çok fazla eleştiriyor. güler yüzlü sosyalizm vs. diyor ama kökeninde de pek uygulanmamış geçmişte. Yani bu söylenenler çok uygulanmadı partide.

R.N.İ.: Tabi onları çok sonra söylüyor. Parti zaten 65 yılında meclise girmesi aşağı yukarı GYK'nun tamamı girdi. Bence çözülüş noktası Malatya kongresiydi. Bu kongrede Aybar'ın tutumu "12'ler" meselesinde ya ben ya onlar dedi. İsmen oylama yapacağız aleyhte konuşanların canına okunacaktı. Birer birer oy kullanıldı. Elbette tek bir oy çıkar. Oda ihraç listesinde olan Halit Çelenk'tir. Şimdi Aybar bir an

geldikten sonra kendisini fazla önemli sandı. Bir de bir hata yaptı. “Gitmediğimiz köylerden daha iyi oy aldık. Meclis konuşmalarımız ve radyo konuşmalarımız yeterlidir” anlayışı hakim oldu ve hayale kapılındı. Üstelik yönetim kadrosu sabah akşam parlamentarizm yaptığı vakit yönetecek kadro kalmadı.

A.Ş: Gençlerin ayrılması böyle bir sürece mi denk geldi?

R. N. İ: Evet. Bence bütün mesele yanlış ortaya kondu. Yani Amerika Devleti, Gladyo vs., faktörünü iyi tahlil edemedik. Bugün oturup da ciddi düşünürsek çok bakımdan anti- Amerikan olan 27 Mayıs’ın yapılacağını dahi hiç şüphem yok ki Amerika gayet iyi biliyordu. Çok ilginç, hükümete haber vermediler. 27 Mayıs taraftar değillerdi. ama biliyorlardı ve aleyhinde değillerdi. Biliyorsunuz Alpaslan Türkeş ilk kürsüye çıktığında “NATO’ya ve CENTO’ya karşı değiliz” gibi sözler etmişti. Şimdi tabi hakikatten Türk subayında da başka bir tedirginlik vardı. Türk subayı dediğim vakit albay ve yukarisından bahsediyorum. Bütün dünyada askeri darbeler daha çok albay seviyesinde olur. Şimdi demek bir an demokrat partiyi çukura atmayı uygun gördüler. Subaylar neden çok şikayetçiydi. Bir çavuş dahi kendini bir Türk ordusunun genelkurmay başkanına eşit görmeye başladı. Amerikan çavuşu bir de. Bir Sovyet taarruzu, 3. Dünya Savaşı’nın başlaması ihtimali konjonktüründe savunmanın Türkiye’de değil de Suriye Irak’ta başlaması son derece Türk subayını tedirgin etti. Yani anti-Amerikan bir yönü vardı. Fakat o yön Amerikalıları fazla tedirgin etmedi. 27 Mayıs’a geliyoruz Amerikalılar 27 Mayıs’tan sonra biliyorsunuz Aydemir olayları vs. yaşanıyor. Fakat TİP’ in beklenmedik yükselişi Amerikalıları Türkiye’de bir rejim değişikliği istiyorlar. Bu bugün en hat safhasına geldi. Amerikalılar ve taşeronları Avrupa Birliği Türkiye’yi istemiyorlar. En doğrusu Türkiye’ni fazla güçlü ve tehlikeli olabileceğini düşünüyorlar. İşte o Vedat Demircioğlu’nun öldürülmesi ile başlayan süreçte büyük ölçüde Gladyo’nun Kontrgerilla’nın rolü vardı. Kaldı ki Amerikalıların daha evvel “Barış Gönüllüleri” diye karış karış memleketi değerlendirmeleri önemlidir. Biz TİP’liler benden Aybar’a kadar çok geniş bir yelpaze Türkiye’yi bilmiyorduk. Bir tek örnek vereyim zaten yeterli olacaktır. Bazı nedenlerden beni şişli ilçe başkanı yaptıkları vakit, ilçe nasıl kurulur nasıl idare edilir onu da bilmiyorduk. Hiç bir şey bilmiyorduk. Gecekonduların ne olduğunu bilmiyorduk. Şişli ilçe başkanı oldum Behice (boran) “neden kabul ettin Rasih burası burjuva muhiti” dedi. Kendi oturduğu Ortaklar

caddesini, Nişantaşı'nı vs. Şişli ilçesi zannediyor. Halbuki Şişli ilçesi çoğunluğu işçi olan Alibeyköy'e kadar uzanan bir bölgeydi. Demek ki Behice gibi Amerika'da tahsil etmiş, sosyolog bir bilim adamı kendi oturduğu ilçeden haberi yok. Bize gelince en basit en yakınımızda olan gecekondu meselesini hiç bir gün anlayamadık. Her zaman gecekonducuların bizden yana olacağını ve zannettik halbuki gecekonducular Anadolu'ya kıyasla geldikleri mahalleyi cennet gibi görüyorlardı. Evinde akan suyu vardı, çocuğunu okula gönderebiliyordu vs. Yaşar Kemal'vari gecekondu edebiyatı bir bilinçsizlikti. Neden bilmiyorduk? Çünkü onda o güne kadar kolay kolay Anadolu'da bir araştırma yapmamıza imkan yoktu. Mesela Mahmut Makal'ın kitabı Türkiye'yi sarstı. On sene sonra okudum hiçbir şey olmadığını gördüm kitapta. Çok garip ilk önce bir atom bombası etkisi yaptı. Demek ki sol Türkiye'yi bilmiyordu. Bütün olaylarda ilk cinayetler kimin tarafından yaptırılıyor. Demirel tarafından. İnönü durduruyor. Demirel tekrar başlatıyor. Sonra yurda dönen Türkeş devam ediyor. Ve dikkat etmek lazım solcular hep ceza görüyor. Cinayetlerden dolayı tek bir sağcı ceza görmüyor. Bu demek ki tansiyonu arttıran bir faktör ikinci faktör de buna isyan eden öğrencilere pek tepki göstermiyor hükümet. Yani 20 bin solcu Beyazıt Meydanı'nda yürümeye başlıyor. Faruk Sükan'ın toplum polisi yürüyüşe kenardan hakaretlerden müdahalelere bir müdahalede bulunmuyor. Kanlı Pazar'ın yaşanması da böyle oluyor. O derece açık her şey. Devletin paralı katili haline getiriliyor, Çatlılar vs. ki polis derneği kuruluyor. Pol-Der ve Pol-Bir. Sanırım Fransa'da öyle bir şey yoktur. Anlatabiliyor muyum? Yani "siz isyan edin rahat rahat ezelim" anlayışı hakim. Buna karşı da sonuçta öğrenciler genç çocuklar. Bir çok kahraman da var aralarında. Kaypakya öldü. Deniz Gezmiş öldürüldü. Bu hikaye de bir yalpalayan Doğu Perinçek oldu. O da fazla zihni bir mantığa kapıldı. "Madem ki bunlar anti-komünist. Biz de Mao'cu olursak bize karşı reaksiyon olmaz" gibi acayip bir hava yarattı. Ve hakikatten yapılacak bir şey var mıydı? Deniz Gezmiş gibi bir kahraman silahlıyken jandarmaya teslim oluyor. Bekçiye ya da. Olacak şey değil ve yapacakları bir şey de yoktu. Yani bir mücadelenin atılımı ve heyecanı içinde doğrudan doğruya sanki bir gerilla savaşı oluyormuş gibi bir mücadele verdiler. Biliyorsunuz 74'te af çıktı. 74-80 arası dönemde yani Kemal Türkler'in öldürülmesi burada son kademedir. Muazzam cinayetler işlendi.

A.Ş.: 70'lerde bazı eski sosyalistler solun Kemalizm'e tavır almasında "dönem iktidarlarının da Kemalist görünmesinin de etkisi vardı. Halk üzerindeki baskı

biraz da Kemalizm maskesiyle gerçekleştirildi” diyorlar. Bu konuda ne dersiniz?

R.N.İ: Dinsel irtica ne vakit başladı? Bence 46 yılında başladı. Nasıl başladı? İsmet İnönü okullara din dersi koydu. Sosyolojiyi kaldırdı. Ondan sonra Köy Enstitüleri’ni kapattı ve imam hatip okulları açtı. İsmet Paşa bütün bu yöneliminde yaptıklarının nereye varacağını hesaplayacak çapta değildi. Bir dönemin çok önemli bir kurmayıydı. Ama Tan Olayı’ndan tutun da meydanda aslında yaptıkları. Ondan sonra Demirel çok ilerici demokratik adam olmuş, “Madımak”’a göz yuman Erdal İnönü büyük demokrasi kahramanı olmuş vs. Bence bütün bunlar palavra. Fakat asıl mühim olan musluğu elinde tutan Amerika ve örgütleri elinde tutan Amerika. 5-10 kuruş vermeyerek Ecevit’i düşürebiliyorlar, milyarlarca dolar vererek Tayyip’i destekleyebiliyorlar. Onu da söylüyorlar. Kızdırma seni indirebilir Gül var, Arınç var vs. Problem bu. Bizim halkımız neden artık reaksiyon vermeyecek duruma geldi o başka mesele tabi. Kaldı ki herkes halinden memnun mantığına geldik. Peki patlak verebilir mi? Bundan evvel bir oyun daha var onu atladık. AB kurulurken hudutların değişmemesi gibi bir prensip vardı. Almanlar bu prensibi çiğneyerek Hırvatistan’ı müstakil devlet yerine koydular. Ona karşı ikinci bir Balkan Savaşı vuku buldu. Demek ki sadece Türkiye değil Balkan Savaşı senaryosu dahi yenilendi. Türkiye’de rahat rahat Çerkez devleti de bilmem ne devleti de kurabilirler. Amaçları Türkiye’yi söz söyler durumdan çıkarmak. Neden peki? Bir korkuları da var, bunu unutmayalım bir Kıbrıs korkusu var. Türkiye’yi serbest bıraksan sorun olacak. Geçenlerde bir yazı okudum donakaldım. Büyük ada büyüklüğünde bir eşek adası diye bir Türk adası varmış. Yunanlılar 100 200 tane ev yapmışlar. Ondan sonra asker çıkarmışlar. Yani o derece Türk hükümeti uyuyor mu uyukluyor mu?. Belli değil! Demek ki oyun nerede kırılır? Boylarından büyük aptallıklar yaparlarsa Türkiye bir Afganistan değil zannediyorum. Kaldı ki Irak’ı da tamamen yok edemediler. O kadar kolay değil. Erbakan “ya kanlı olur ya kansız demişti.” Hesap dışı bir şey değil. Bence 70 sonrası veyahutta önceki olaylarda doğrudan doğruya Amerikan’ın muhtelif alternatiflerini görüyoruz. Herifler yobaz değil. İran’da Humeyni’yi getirdiler rejimi değiştirdiler. İstersek Türkiye’yede de bunu yaparız diyorlar. Türkiye’yi bölebilirler, bölgelere e ayırabilirler, Rusya gibi bölgelere. Şüpheli tabi. Bir şeyi unutmamak lazım. Almanya 1918 ihtilalinden 31’e kadar müthiş iyi eğitilmiş iyi teşkilatlanmış pek çok yerde eyaletlerde seksiyona sahip bir Alman işçi sınıfı vardı. Marksist memleketi

yani. 60 milyon nüfusu vardı. Bunu dörtte biri işçiydi. Köylü hariç. Demek ki kapitalizm bunu durdurabilirdi. Ve şimdiki Almanya da ise sosyalist bir işçi sınıfı söz konusu değil. fazla da hayat etmek doğru değil. Alternatif olarak MHP'den bahsettim. Maalesef DİSK'ten bahsedemedim. Öyle bir başarı gösterdiler ki ordu, medya, adliye, şu bu derken, üniversite, bir örgütlü güç bırakmadı.

1962'de başlayan TKP dış bürosu evvela dış büro olarak Zeki Baştımar Nazım Hikmet, Aram Pehlivanyan, vs. ondan sonra bir partiye dönüştü. bir çok Avrupa kentinde radyolar kurdular. Fakat bütün bu radyo örgüt vs. yabancı emrinde oldu. Zaten 43'ten sonra Enternasyonal de yoktu. Bütün memleketler için yönetici kimdi. Sovyet bürokrasisiydi. Demek ki "biz burada komünizm yapıyoruz" zannettiğimiz de doğrudan doğruya Sovyet bürokrasinin oyununu oynuyorduk. Bu da Atatürkçü düşüncede olanlar tarafında aleyhimize kullanıldı. Sovyet Devrimi'nin uzantısı değildik, Sovyet bürokrasinin uzantısıydık. Kaldı ki çok daha garip; Sovyet bürokrasinin ilgili makamları dahi Türkiye makamları hakkında bilgi sahibi değillerdi. Bizzat yaşadım. Orada tartışmalar da yaptım. Türkiye'de yaptıklarının aynısını yaptılar. Pazar ekonomisi, globalizm vs., ve devirdiler. Fakat oraya komünistim diye giden, burada isyan eden faaliyet gösteren bir çok kişi orda Rus bürokrasinin şamar oğlanı olarak devam etti. Türk komünist hareketinin ciddi bir eleştirisi ve dünya komünist hareketinin eleştirisi yapılamadan bu işin için içinden çıkılmaz. Amerikan partisi Fransız partisi vs. değil veya Uzakdoğu partileri. Guevara'nın güzel bir sözü vardır. "Komünist bir grup kendi memleketinde bir devrim yapmak fırsatı bulursa ne yapabilir. Sosyalizmi kuramaz. O memleketin şartlarına göre demokratik reformlar yapar."

A.Ş.: Aslında bu yaklaşım bizim devrim tarihimizle de ilişkili olsa gerek.

R.N.İ.: Mustafa Kemal'in bir şanssızlığı var. Lenin'le Mustafa Kemal' durumu gayet iyi görerek alternatif bir kadro yetiştiremediler. Stalin'nin sapması gökten düşmedi. Sapmayı da Stalin yapmadı. "Sapma" Stalin'i kullandı. Stalin iktidardan düşmemek için hunharca bürokrasiyi dahi ezdi. Fakat kurduğu sosyalist bir rejim değildi.

A.Ş.: Yani Türkiye'de de benzer bir süreç mi yaşandı?

R.N.İ.: Aynı şey oldu. Evet. Menderes, Koraltan vs., Celal Bayar. Bayar, Kemal'in son başbakanı. Recep Peker faşist bir anayasa hazırlıyor. Mustafa Kemal ateş püskürüyor. Ama o kadar. Fakat ileri bir bürokrasi, ileri bir meclis ne Mustafa Kemal ne de İnönü, kurabildiler. İş o kadar kolay değildi. Ve üstelik 90'lara kadar dünyada bir sol vardı. Şimdi dünyada sol da kalmadı. "Globalizm şartlarında nasıl bir sol kurabiliriz" diye düşünenlere dönüştü iş.

A.Ş.: **Sol Hareketin Kemalizm'e karşı eleştirilerine ne diyebiliriz? Toprak reformu vs. Sonunda emperyalizmle işbirliği gibi. 70'ler sosyalistlerinin eleştirilerini nasıl değerlendirirsiniz?**

R.N.İ.: Gayet basit. Nasıl ki Lenin 1924 haydi haydi 1926'ya kadar Leninizm devam ettiyse, Rusya'da iç dinamik ve olanaklar Türkiye'de yoktu. Kadro yoktu. Bakın Troçki'den bir alıntı yapayım. Bir ara diyorlar ki "sen ordunun başındasın, Stalin tamamen başına buyruk polise bürokrasiye dayanarak bir sahtekarlık yapıyor. Sen ne duruyorsun" diyorlar. Hakikatten orduyu kendisi kurmuş. "Lenin'le tartıştık diyor. ordu kadrolarını sicillerini getirdim. Yüksek komuta heyeti kendi emirlerine girmemiz şartıyla ancak bir devrimi yapacaklarını söylediler" diyor. "Rejime karşı orduyu kullanamazdık" diyor. Yani ideolojik sebepten değil. Türkiye'de hakikatten bir canlanıcı bir nokta var. Bir sürü genel kurmay başkanı cart curt etti ve darbe yapamadılar. Kaldı ki taban da solda darbe istemiyordu. Evren döneminde darbenin ne olduğunu Diyarbakır hapisanesinde, Mamak'ta sol yaşamıştı. Hakikatten etik sebepler hariç Troçki orduyu kullanabilmek cesaretinde bulunamadı. Hep tabandan bir tepki olur mu diye bekledi. Basın elinde değildi. Parti teşkilat bürosu da elinde değildi. Yani baştan yenikti. İkinci bir işçi sınıfı ihtilali lazımdı. Öyle bir ihtilal de söz konu olamazdı. Bizde ise çok yakından biliyorum. Atatürk kişisel olarak İnönü'nün yok edilmesini istedi fakat beceremedi, yaptıramadı. Ve kime bıraktı. Celal Bayar'a bıraktı. Lenin'in çok önemli, ölmeden evvelki son yazılarından bir tanesi Kruşçev zamanında yayınlandı. "Biz senelerce iç savaşla uğraştık." Yani emperyalizmi yendiler şaka değil. "Uğraştık. Bürokrasi ile uğraşamadık" der. "Rusya'daki bürokrasi birkaç milyon kişidir. Bu bürokrasi bizim bürokrasimiz değil çarlığın bürokrasisidir. Yalnızca bir kaç büyük şehirde onları kontrol edebiliyoruz. Rus bürokrasinin özelliği büyük Rus şovenisti olmaları, kara cahil olmaları ve rüşvetçi olmalarıydı" diyor. Lenin ölmeseydi falan bir dönem daha mücadele edip

karşı takımı ezseydi bürokrasiyi ezebilecek miydi? Onu da bilemeyiz. O zamanlar Rusya'daki durum komik. En büyük Troçkist kimdir biliyor musunuz? Stalin'di. Ve şimdi üç büyük düşman diyorlar Ruslar, üç lidere. Rusya'nın başına gelen en büyük felaket diyorlar devrime. yanımda Türkmen bir kız çalışıyordu bir ara. Sovyetler Birliği hakkında en küçük bir bilgi yoktu. Benim Rusça'yı iyi konuştuğumu zannediyor. Ben Rusça bilmiyorum fakat onun normal kelime olarak bildiği birçok kelimenin Sovyetler dönemindeki anlamını biliyorum. Yani nasıl ki Avrupa artı değer derken, "Marksist artı değer" in ne demek olduğunu bilmiyorlar. ve birçok kelime de hayır böyle değil böyledir diyorum kıza. Bana ne iyi biliyorsun Rusçayı diyor. Çok garip bir hikaye yani. Hepsi Rusça konuşuyor. O Türkmen başı şimdi Rus okullarını yasakladı. Yani Atatürk'vari bir öz Türkçe dönemine girdiler.

A.Ş.: Çok teşekkür ederim.

SONUÇ

Türkiye’de sosyalist solun Türk Devrimi algısı mercek altına alındığında belli bir siyasal arka planın, bu algının oluşumunda temel alınması gerekliliği öne çıkmaktadır. Siyaset, iktidar kurumlarını ele geçirmek için yapılan her türlü girişim olarak tanımlanırsa, bunun stratejisinin olgunlaşması geçmiş olguların izdüşümleri ve etkileriyle gerçekleşmektedir. İktidarı ele geçirme ve kendi siyasal toplumsal düzenini kurmaya yönelik adımlarda toplumların önceki deneyimleri ve bilgi birikimleri önemli bir yol gösterici olacaktır. Belirli paradigmlar ve kalıtsallaşmış üst-yapı unsurları bunu belirleyecektir.

Bu çalışmanın temel bakış açısını yaratan iki tarihsel olgu vardır. Bunlar 20. yüzyılın başında Rusya’da yaşanan Ekim Devrimi ve bir ulusal kurtuluş mücadelesini başarıya ulaştıran Türk Devrimi’dir. İki devrim hem kendi coğrafyalarında hem de dünyada derin etkileri olacak siyasal dönüşümleri beraberinde getirmiştir.

Bu devrimlerin, 1930’lar sonrasında değişikliğe uğrayacak olan, kuruluş dönemindeki işbirliği ve dostluk politikası siyasal akımların kaderini de etkileyecektir. Özellikle Türkiye’de sosyalist hareketlerin kuşaklar boyunca Kemalizm’le olan bağları kopmayacaktır. Büyük ölçüde yönünü ona göre tayin eden bir bakış açısı kendisini dayatacaktır. Komünist hareket daha başından itibaren Türk Devrimi’nin uygulamalarının sosyalist bir yöne doğru gidebileceğini düşünmüş onu çeşitli biçimlerde desteklemiştir. Hareketin kazandığı bu yön olumlu ya da olumsuz

sosyalizmin sonraki kuşaklarında derin etkiler bırakmıştır. Kemalizm'in ideolojik şemsiyesi altına giren sol akımlar bu nedenle bağımsız bir süreç yaratmak noktasında sıkıntılar yaşamışlardır. Kemalistler de doğal olarak kendi kontrolleri dışında bir komünist hareketin gelişmesine izin vermemişler, bunu engelleyecek siyasal adımları hayata geçirmişlerdir.

Türkiye'de sosyalist düşüncenin tarihselliği, genel olarak bilimsel sosyalizmin kuramsal yol göstericiliğinde gelişmeye başlamış fakat kendi topraklarının ideolojik siyasal geleneğinin, yerel özelliklerinin de katılımıyla kendine has, özgün biçimlerde ilerlemiştir. Bu özgünlük 1930'lardan itibaren hem sosyalist düşüncenin biçimlerini hem de dönemin resmi iktidarlarına ve onların siyasal yaklaşımlarına bakış açılarını çeşitlendirmiştir. Bu farklılıklar düşünsel bir zenginliğin yanında bölünmeleri ve ideolojik karmaşayı da beraberinde getirecektir. Aslında 1950'lere kadar sosyalist sol nicel gücünün sınırlılıkları dolayısıyla bu karmaşadan kurtulamamıştır. Bunun yanında Türk-Sovyet ilişkilerinin 30'lar boyunca dengede gitmesi, Sovyetlerin Türk sosyalistlerini desteklemesi noktasında çekingeleri beraberinde getirmiş, hatta komünistlerin faaliyetleri Komüntern direktifleriyle sınırlandırılmaya çalışılmıştır.

Türkiye'de 1960'larla birlikte yeni bir siyasal süreç başlamıştır. 27 Mayıs'ın yarattığı "iklim" her bakımdan sosyalistlerin kaderini doğrudan tayin etmiştir. TİP örneği sosyalistlerin her anlamda yeniden biçimlenmesini, düşünsel olarak "eski"nin üstüne belli ölçülerde farklı şeyler konmasını sağlayacaktır. Özellikle sosyalizmin temel öznesi işçi ve emekçi kitlelere ulaşmak, onların belli ölçülerde desteğini kazanmak noktasında TİP önemli bir başarı kazanmıştı. TİP'in başarısı hem sendikalar gibi toplumsal muhalefetin temel güçleri olan demokratik kitle örgütlerini, hem de gençlik hareketinin gelişmesinde ciddi bir çığır açmıştı. Bu dönem klasik sosyalist düşüncelerin yanında, "asker-sivil-aydın zümre"nin sosyalist bir toplumun yaratılmasında kalkınmacı yönüne vurgu yapan YÖN Hareketi gibi akımların da tarih sahnesine çıkacağı ve güçleneceği süreçler ortaya çıkmıştır.

Bunun yanında dünyadaki sosyalist ve antiemperyalist mücadelelerin 1950'lerden sonra atağa geçmesi özellikle gençlik kitlelerini etkileyecek, büyük ölçüde ideolojik dönüşümleri tetikleyecektir. Önceleri Kemalizm'in prensiplerini

benimseyen büyük kitleler sosyalist ideolojinin çekim merkezine girerek kendilerine farklı bir yol çizecektir. Bu yol ise belli noktalarda Türk Devrimi'nin 1920 dönemlerinde komünistler üzerindeki etkilerine benzer biçimde sosyalizmle Kemalizm'i belli noktalarda buluşturan izler taşıyacaktır. Fakat Türk Devrimi'nin 1940'lardan sonraki dönüşümü, ideolojik hegemonyasını sosyalizmden yana yitirmesine yol açacaktır. Gençler "dünyayı değiştirme" hedefinde Kemalist ilkelerin yetersiz kalacağını, bunun sosyalistlerin öncülüğünde gerçekleşecek "İkinci bir kurtuluş savaşı" olacağını vurgulayacaklardır. Buna rağmen özellikle Milli Demokratik Devrim düşüncesinde ifadesini bulan antiemperyalist, işçi sınıfının öncülüğünde feodal kalıntıların tasfiyesini hedefleyen devrim tezleri içinde Türk Devrimi'nin düşünsel mirası varlığını devam ettirecektir.

12 Mart Darbesi ile birlikte Türk Devrimi'nin bu etkisi belli akımlar üzerinde onların ideolojik formasyonlarının oluşumunda daha da pekiştirici olurken, belli akımlar da kökten bir reddetme sürecine gireceklerdir. Belli akımlar ise daha ortada bir tutum sergileyerek Türk Devrimi'nin tarihsel konumunun değerini ifade ederek ona dinamik bir rol atfetmemişlerdir. 1971 sonrasında Türk Devrimi konusunda sosyalist akımların fikirlerindeki değişiklikler incelenirken 12 Mart Darbesi'nin ağır baskıcı koşulları önemli bir etken olacaktır. Darbeciler kendilerini "Atatürkçü" olarak tanımladıklarından darbenin uygulamalarının faturası da büyük ölçüde Kemalizm'e çıkarılacaktır. Dönemin sosyalist liderlerinden biriyle yapılan görüşmelerde kendisine İstiklal Marşı'nı neyi hatırlattığı sorulduğunda "Ankara'nın soğuğu" diye yanıt vermesi bu sonuçların çarpıcı göstergelerinden biridir. 12 Mart Darbecileri 15-16 Haziran işçi eylemleriyle başlayan halk hareketini bastırmakta Atatürkçülüğü önemli bir meşruiyet aracı olarak görmüşlerdi. Bunun karşısında ezilen sosyalist hareket gerçek niteliği Atatürkçü olmasa da rejimin çıplak şiddetini Atatürkçülük maskesi altında yaşamıştı.

Darbe sürecinde TİP içinden gelen gençlik liderlerinin önemli bir kısmı partileşmenin gerekliliği üzerinde durmuşlar, önceki örgütsel biçimlerin hayatın ihtiyaçlarına yanıt vermeyeceği noktasında görüş birliğine varmışlardı. Ancak tüm grupları toparlayacak tarzda bir partinin kurulamamasının ötesinde ortaya çok yapılı bir sosyalist panorama çıkmıştı. 60'ların düşünsel etkilenimleri içinde genç teorisyenler hem Türk Devrimi ile ilgili hem de kendi akımlarının çeşitli alanlardaki

programlarını bu dönemde formüle ettiler. 71-74 arası dönem daha çok hapishanelerde hem bir özelleştirme süreci, hem de içinde tarih konusunda arayışların da olduğu teorik çalışmalarla geçmişti. Elbette Türk Devrimi algısı tarih algısı çabasının öncelikli alanını oluşturuyordu.

1974 Genel Affi sonrası dönem ise ana sosyalist akımların gerek örgütsel olarak fiili durumlarında, gerekse ideolojik-siyasal yönelimlerinde değişikliklerin yaşandığı bir kırılma dönemidir. Bir yandan darbenin yaraları sarılırken diğer yandan yeni örgütsel yönelimlerin kapısı aralanmıştır. Bu dönemde dünya konjonktüründe Sovyetler Birliği ile Çin'in ideolojik hegemonya mücadelesi de sosyalistler içindeki tartışma ve saflaşmaları derinden etkileyecektir. Bunun sonucu olarak düşmanlıklara varan bölünmeler yaşanacaktır.

Aynı zamanda sosyalistler açısından bir başka yönelim olarak, artık 68'lerin gençlik hareketine dayanan dinamiğinin yerini sendikalar ve emekçi örgütleri alacaktır. Gençlik hareketinin geri çekilmesi ve etkisini yitirmesi sol akımların siyasal yönelimlerini değiştirmelerine neden olacaktır. Sınıf siyaseti önemli ölçüde belirleyen bir öneme sahip olacaktır. Genel af sonrası ortaya çıkan bu tabloda sosyalistlerin Türk Devrimi'ne bakışında önemli rota değişikliklerini gündeme getirmiştir. Kimi gruplara göre Kemalizm'den kopuş sosyalistlerin "hayrına" olacak, gerçek bir sosyalist çizginin oluşturulmasında kritik değerde bir döneme girilecektir. Bazılarına göre ise sosyalistlerin Kemalist birikimi reddeden tutumları onları halktan ve onun değerlerinden daha da koparacak ve marjinalleştirecekti. Bunun yanında belli ölçülerde emperyalizmin sivil toplumculuk gibi yeni liberal fikirlerine de kapı açılmasını sağlayacaktı.

Kemalizm'e bakışı etkileyen nedenlerden biri de 1960'ların sonundan itibaren Kürt sorununun Türk sosyalistleri arasında tartışılmaya başlanması ve 70'lerle birlikte Kürtlerin ayrı örgütlenmelere gitmesiydi. Birinci TİP döneminde Türk ve Kürt sosyalistleri birlikte hareket ederken Kürt aydınlarının özellikle Kemalizm döneminin Kürt politikaları konusunda farklı bir siyasal çizgi inşa etmeleri, sol akımların da belli ölçülerde bu çizgiye çekilmesini sağlamış, Kürt hareketi etkili olmuştur. 1980 sonrasında PKK etkinliğiyle birlikte bu süreç daha da pekişecektir.

Sosyalistlerin 1971 sonrasındaki Türk Devrimi değerlendirmelerine bakıldığında dört ana akım öne çıkmaktadır. “Sovyetik” olarak adlandırılan TKP, TİP ve TSİP ayrı bir kamp ve MDD stratejisini savunan TİİKP, THKPC ve THKO hareketleri öne çıkmaktadır. Bunlar içinde TİİKP’den koparak çok farklı ve özgün Kemalizm eleştirilerinde bulunan TKPML-TİKKO örgütü de özel olarak bu süreçteki yerini almıştır. Darbe sonrası sekteye uğrayan faaliyetler af sonrası yeniden başlatılmış ancak belli bölünmeler de beraberinde gelmiştir. Bütün bu akımların genel profiline bakıldığında Türk Devrimi’nin şu başlıklarda ele alındığı görülmektedir:

- 1- Jön Türk Hareketi’nin düşünsel mirası, ve Cumhuriyet dönemine aktarılan siyasal birikim.
- 2- Kurtuluş Savaşı’nın ve Cumhuriyet iktidarının niteliği.
- 3- Cumhuriyet iktidarlarının toplumsal ve siyasal devrim dönemlerindeki uygulamaları.
- 4- Kemalist yönetim ile dönemin komünist hareketi arasındaki ilişkiler, komünistlerin tutumları ve onların Kemalistlere yaklaşımının eleştirisi.
- 5- Türk devriminin uyguladığı ekonomi politikaları ve gelişen ekonomik süreçler içinde sınıfların tahlili.
- 6- Genç Cumhuriyet’in Sovyetler Birliği ile olan ilişkileri.
- 7- Türk Devrimi’nin Kürt isyanları karşısındaki tutumunun ve Kürt sorununa genel yaklaşımının eleştirisi.
- 8- 1930’lardan sonra Batılı ülkelerle ilişkiler, dış politikada giderek Batı kampının tercih edilmesi vs.

Bu başlıklardaki değerlendirmeleri genel olarak iki döneme ayırmak yerinde olacaktır. 1974 öncesi ve sonrası. 1974 öncesindeki Türk Devrimi değerlendirmeleri genel olarak Kemalist fikirlere oldukça yakın değerlendirmelerdir. 68 hareketinin ulusal kurtuluşçu, antiemperyalist karakterinin izlerini sürdürmekte, bunlar 12 Mart mahkeme savunmalarına yansımaktadır. Bunlar içinde yalnızca İbrahim Kaypakkaya ve TKP-ML akımı ile THKP-C kökenli Kurtuluş akımı Türk Devrimi’nden köklü bir kopuş yaşayacaktır. Bu tespitler bu grupların özel bölümlerinde belli ölçülerde açıklanmıştır. Ancak sosyalist akımların bazı genel sonuçlarda birbiriyle benzeşen yanları da şöyle özetlenebilir:

- 1- Cumhuriyetin kuruluşuna önderlik eden Türk hâkim sınıfları Jön Türklerden kalan burjuva demokratik devrim birikimini devralmışlardır. İttihat ve Terakki döneminin kapitalistleşme yönünde attığı adımlar Cumhuriyet Türkiye'si'ne kopuş olmaksızın aktarılmıştır.
- 2- Türk Devrimi, ulusal kurtuluş mücadelesine dayanan yarım kalmış bir burjuva devrimidir. Birinci Dünya savaşı sonrasında paylaşılma tehdidiyle karşı karşıya kalan ülke, Osmanlı'dan kalan aydınlar, askerler ve tüccar ittifakına dayanan küçük burjuva sınıfının halkı yanına alarak gerçekleştirdiği antiemperyalist bir devrimdi. Feodal ağalar büyük ölçüde bu devrimin ittifak gücüdür. Nitekim devrimden sonra toprak ağalarının mülkiyet ilişkilerine dokunulmamış, toprak reformu yapılmamıştır.
- 3- Devrim özellikle siyasal bağımsızlığın kazanıldığı, saltanat ve hilafetin kaldırıldığı dönemde devrimci ve dönüştürücüdür. Toplumun değişmesine dönük adımlar atmış, ve bu belli ölçülerde Cumhuriyet'in kuruluşu sonrası toplumsal devrimler döneminde de sürdürülmüştür. Ancak özellikle Lozan Barış Antlaşması sonrasında Osmanlı'dan arta kalan toplumsal düzenin değişmesi konusunda tutuk davranılmıştır. İşçi hakları ve toplumsal hürriyetlerle ilgili gerekli adımlar atılmazken bu hareketleri baskı altına alan yasalar çıkarılmıştır.
- 4- Yeniden emperyalizmle siyasal ve ekonomik işbirliğinin yolları aranmış, İzmir İktisat Kongresi bu işbirliğinin somut adımı olarak gündeme gelmiştir. Süreç hiç de dönem komünistlerinin beklentilerinde olduğu gibi sosyalist bir yönde ilerlememiştir. 1920'lerin komünistleri önce Kemalistleri desteklemişler daha sonra onların kapitalistleşme yönündeki adımları sonucu eleştirmeye başlamışlardır. Emperyalizme bağımlılık ve devrimin kireçlenme dönemi, 1930'lar sonrasında hızlanarak sürmüş çok parti iktidarlarıyla geri dönüş süreci tamamlanmış, ülke emperyalizme bağımlı bir kapitalist sisteme kavuşmuştur.

- 5- Kemalistler, Kürt sorununda genel olarak milliyetçi şoven bir tutum sergilemişlerdir. Kurtuluş Savaşı'nın ilk döneminde pragmatik ihtiyaçlardan dolayı kardeşlik politikası izlenmiş, bu, devlet belgelerine geçmiştir. Ancak Cumhuriyet sonrasında gerçekleşen Kürt İsyanları “emperyalizm işbirlikçisi” bahanesiyle ezilmiştir. İsyanları önemli ölçüde ezilen bir ulusun özgürlük mücadeleleridir. 1930'larla birlikte Kürtlere karşı asimilasyon ve sürgün politikası izlenmiş, bu sorun 1970'lere taşınmıştır.
- 6- Kemalist ilkeler ve altı ok yeni kurulan sistemi idame ettirecek kurallar ve ilkeler bütünüdür. Halkın çıkarlarından çok hâkim sınıfların çıkarlarına dönük bir sistemi tesis etmeye dönük adımlardır.

Sosyalistlerin bu genel bakış açılarının yanında elbette kendi özgünlüklerini öne çıkararak tespitleri de vardı. Daha çok 1970 öncesinde Sosyalist Devrim-Milli Demokratik Devrim tartışmalarından sonraki süreçte ortaya çıkan grupların hemen hemen her konudaki ayrışmaları “Kemalizm” alanına da yansımaları olacaktır. Örneğin THKO sonrası onun mirasını benimseyen en önemli akım olarak TDKP akımı THKO'yu önemli ölçüde Kemalizm üzerinden eleştirecek, o mirası benimsemediğini ifade edecektir. Hatta THKO Kemalizm'e yakın yöneliminden dolayı gerçek anlamıyla sosyalist bir akım olarak görülmemeyecektir. THKO'dan TDKP'ye gidişte oluşturulan Halkın Kurtuluşu/TDKP çizgisi, gerek Kemalist Devrim ve Cumhuriyet tarihi, gerek Kürt sorunu, gerek 1960 Şefik Hüsnü önderliğindeki TKP'ye bakış ve gerekse devrimin stratejisi, programı ve ideolojik çizgi konusunda İbrahim Kaypakkaya'nın tezlerinin derin etkisi altında şekillenmiştir. 1970'lerde HK/TDKP çizgisinin belirlenmesinde birinci etkilenme kaynağı Kaypakkaya'nın tezleri ise, ikincisi de Aydınlık-TİKP-Halkın Sesi tezleri olmuştur. Deyim yerindeyse HK/TDKP, Kaypakkaya ve Aydınlık tezlerinin birincisi ağırlıklı eklektik bir karışımıdır.

THKP-C ve Mahir Çayan Kemalizm'i küçük burjuvazinin en devrimci radikal güçlerinin devrimi olarak görmektedir. Bu fikirler onun dağılmasından sonra

kurulan en kitlesel akım olan Devrimci Yol'a sirayet edecek bu anlamda Mahir Çayan'ın mirası aynen aktartılacaktır. Dev-Yol liderleri geçmişte Kemalist hareketin etkilerini ortaya koyarken bu konudaki en önemli hassasiyetlerinin Kemalist hareketin "darbeci" yönü olduğunu ifade etmişlerdir. Onlara göre 74 sonrasında darbeciliğe karşı tavrı sosyalist harekette önemli bir nirengi noktasıdır. Dev-Yol'un Kemalizm'e karşı daha "ılımlı" olarak nitelenebilecek tutumunda ve Kemalizm'e "sol"dan eleştirel bakmamasında içinde bulunduğu nesnellik belirleyici olacaktır. Büyük bir kitlesel yapıya seslenmesi ve o seslendiği kitle tabanındaki Kemalist hassasiyet net bir tavrı almasını engelleyecektir. Ancak THKP-C içinden gelen Kurtuluş Hareketi, Kemalizm'den köklü bir kopuş yaşayacaktır. Yönünü Kürt hareketine dönen Kurtuluş, sosyalist soluun Kürt ayrılıkçı akımlarına yaklaşımında Kaypakaya'dan sonra ilk "cesur" adımı atan hareket olarak öne çıkacaktır. Bu yaklaşım ideolojik düzlemde Türk Devrimi'nden kopmayı da hızlandıracaktır. Kurtuluş'un özellikle tek cumhuriyet fikrinden kopuşu yalnızca tarihsel düzlemde kopuş değil aynı zamanda örgütsel olarak da örgütünü "Türkiye" ve "Kürdistan" olarak parçalı bir yapıya götürmesi sonucunu getirecektir. Aydınlık Hareketi 71 Savunması'nda Türk Devrimi'ne yönelttiği "sert" eleştirileri 74'ten sonra belli ölçülerde değişime uğratacak, Türk Devrimi'nin mirasını daha olumsuzlayan bir çizgiye yönelecektir. Hareketin önderi Doğu Perinçek'in şahsında somutlaşan Kemalizm araştırmaları bu çizginin belirlenmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Klasik MDD çizgisi geliştirilerek Türkiye'nin sosyalist bir yöne ilerlemesinin, yarım kalan Kemalist Devrim'in tamamlanmasıyla gerçekleşebileceği fikri pekişecektir. Aydınlıkçılar sonraki bütün belgelerinde görüldüğü gibi Türk Devrimi'nin önemli simgelerine sahip çıkacak, parti kongre ve toplantılarında Kemalist simgelerin kullanılmasına özen gösterecektir. Aydınlıkçılar, Türk Devrimi'ni yalnızca tarihsel bir miras olarak anmanın ötesinde, onu kendi mücadelelerinde önemli bir dinamik unsur olarak göreceklerdir. Sosyalist bir mücadelenin başarıya ulaşması ancak yarım kalan Milli Demokratik Devrim'in tamamlanmasıyla gerçekleşecektir. Bu devrimin ise en önemli olgusu Türk Devrimi'ni ve onu ilkeleridir. 6 ok ve Kemalizm'in düşünsel mirası ve pratiği MDD'nin tamamlanmasında en belirleyici unsurlardandır.

THKO- TDKP önderlerinden Aydın Çubukçu İbrahim Kaypakka'nın Kemalizm tahlillerinin sol içinde adeta bir "şok etkisi" yarattığından bahsetmiştir.

Bu düşündürücüdür. Kaypakkaya'nın hangi yönde bir etki yaptığı 80'ler ve 90'larla birlikte aslında daha esaslı bir şekilde orta çıkmıştır. Ancak bu dönem dahi belli veriler Türk Devrimi'ne bakıştaki "olumsuz" etkilerin sinyallerini vermektedir. TKP/ML lideri Kaypakkaya'nın görüşleri bu çalışmam da önemli bir bölümünü işgal etmiştir. Kaypakkaya'nın Kemalizm tespitleri iki yönden değerlendirilebilir: Burada sorun ya kendinden önceki ideolojik mirası cesaretle reddetmenin önemidir. Ya da onun bu hatalı düşünsel müdahalesi sosyalist solda onarılmaz ideolojik yanlışları beraberinde getirmiştir. Dönemin TİİKP lideri Doğu Perinçek 1975 yılında *Halkın Sesi* dergisinde yaptığı Kemalist Devrim Dizisiyle kendi yönelimleri bakımından Kaypakkaya'nın yarattığı etkiyi kırmaya çalışmış ve belli ölçülerde başarılı olmuştur. Ancak Kemalizm'in tarihsel misyonunu mahkûm eden, top yekûn reddeden fikirlerin gelişmesine ve onun yarattığı temel in bina edilmesine engel olunamamıştır. Diğer akımlar Kaypakkaya'dan hızla etkilenecek onun ölümü sonrası oluşan "efsanevi" ortamın da faktörüyle sosyalist solda bu fikirler kalıtsal bir hal alacaktır.

TKP, TIP ve TSİP akımları ise Türkiye'de burjuva devriminin tamamlandığını düşünüyorlardı. Sosyalist bir devrime göre kendilerini konumlandıklarılarından Kemalizm'i ve bu konudaki tahlillerini önemsemiyorlardı. Onlara göre Mustafa Kemal ve Kurtuluş Savaşı yalnızca tarihsel olarak anılması gereken ancak günün devrimci ihtiyaçlarına yanıt verecek dinamizmden yoksun bir mirastı. Bu gelenekten gelen Boran ve Aybar belli ölçülerde Türk Devrimi'nin mirasını benimseyen onun hakkını veren bir çizgi ortaya koymuşlardır. Bunun nedeni onların dönemin sosyalistleri içinde teorik olgunluk bakımından "seçkin" aydınlar olarak öne çıkmalarındandı.

Bu değerlendirmeler sonrası belli noktalarda uluslararası ve ulusal ilişkilerin etkileri açısından ise birkaç nokta önem kazanmaktadır. Sosyalist düşünür Eagleton'ın işaret ettiği gibi 1960'lar ve 70'lerin karşı-kültürel iklimi, 80'lerin ve 90'ların postmodernizmine evrildikçe, Marksizm'in tümüyle konu dışı kalışı hiç olmadığı kadar çarpıcı biçimde görünmeye başlamıştı. Aslında bu sorunsal, 60'ların siyasal ortamında toplumların her alanına yansıyan etkiler göstermişti. Uluslararası düzlemde 1970'ler Batı emperyalizminin "50 ve 60'lar yenilgisi"ni tersine çevirdiği bir sürece işaret ediyordu. Ulus devletlerin varlığı Batı'nın ekonomik siyasal programının üçüncü dünya ülkelerine nüfuz etmesinde en önemli engeldi. Bu

nedenle ulus devletlerin çözülüşünü sağlayacak siyasal hareket tarzları geliştirildi. Emperyalizm hem geçmişin sömürgeci askeri işgal tarzını hem de yeni emperyal biçimleri kullanarak yeniden saldırganlaşmıştı. Bunun tipik görünümü özellikle Türkiye ve Latin Amerika gibi ülkelerde “Amerikancı” darbeler döneminin başlatılması oldu. Bizzat dönemin ABD Dışişleri bakanı Henry Kissenger liderliğinde planlanan bu operasyonlarla ABD politikalarını koşulsuz uygulayacak yönetimler bu devletlerin yönetimlerinde etkin hale gelmişti.

Sosyalizmin uluslararası çapta nesnel koşullarından dolayı geriye çekilişi sosyalist akımların siyasal dokularında da önemli kırılmalara yol açtı. Emperyalist hegemonyanın siyasal atağı, beraberinde ideolojik kültürel iklimin de değişmesini kaçınılmaz kıldı. Bu iklimin yaratıcı tetikleyicisi postmodernizm, yalnızca kültürel-sanatsal bir dönüşümü değil ideolojik paradigmalarda altüst olmasını da sağlamıştı. Bu alt-üst oluşlar neo-liberal politikaların doruk noktasına ulaştığı 1980 sonrasında rengini daha karakteristik olarak belirgin hale getirecektir. Ancak 70’lerde emperyalizmin siyasal hegemonyası, ona karşı konumlanan antikapitalist sol mücadelelerin stratejik-taktik bakış açılarını derinden etkiledi. Antiemperyalizm ve onun ulus devlet ölçeğindeki siyasal-tarihsel dinamikleri sosyalist mücadelenin temel etkeni olma özelliğini yitirmeye başladı. Oysaki Marksist iktisatçı Amin’in belirttiği gibi yüzyılımızda sosyalizm antiemperyalist mücadele yoluyla ilerlemekteydi. 19. yüzyılda sosyalizmin tarihi, tersine Batı proletaryasının devrimci mücadeleleriyle belirlenmişti.⁶⁶⁸

Çağın belirleyen stratejik rotası konusunda yaşanan doğrultu kayıpları, daha sonrasında bedeli çok daha ağır ödenen kayıpları getirdi. Bunlar yalnızca “fiziken” değil düşünsel olarak da sosyalist solda önemli bir erozyona yol açtı. Türkiye’de sol açısından düşünsel motivasyon gücü, Türk Devrimi ve onu düşünsel mirası ile Türkiye Komünist Partisi’nden devralınan sosyalist düşünce mirasıydı. Komünist hareketin Türkiye’deki sınırlı birikimi düşünüldüğünde ise 1970’ler sosyalist sol açısından bir “çocukluk” döneminin karşılığına denk geliyordu. Dönemin liderlerine bakıldığında buna rağmen çok genç yaşta kuramsal bir çaba göze çarpmaktadır. Doğal olarak bu çaba pek çok noktada eksiklikleri ve teorik zaafı bünyesinde

---

⁶⁶⁸ Samir Amin, **Emperyalizm ve Eşitsiz Gelişme**, Çev. Semih Lim, Kaynak Yay., İst., 1992, s.,61.

barındıracaktır. Bu olumsuz duruma “12 Mart” pratiğinin “şiddeti” de eklenince objektif algı büyük ölçüde perdelelenecek, subjektif değerlendirmeleri arttıracaktır. Bu dönem aslında “yolunu ve yönünü tayin etme” çabası olarak öne çıkmış eksikliklerine rağmen bir temel atılmasını sağlamıştır.

Sonuç olarak bu dönemin öne çıkan temel özelliği Türk sosyalistlerinin 1971 sonrası girdiği süreçte, henüz emekleme dönemini yaşadığı çağda Türk Devrimi değerlendirmeleri ciddi bir yer tutmaktadır. Bu değerlendirmelerde dönemin acemiliklerine rağmen çok genç yaştaki teorisyenlerin değerlendirmelerinde eksik de olsa bu olgunluk göze çarpmaktadır. Teori yaratmadaki bu dinamizm ve istek teorinin pratik yaşama uygunluğunda sınırlılıkları beraberinde getirmiştir. Sosyalistlerin Türk devrimi araştırmaları ve teorik olgunluğa ulaşmaları ise 1980’ler sonrasında ete kemiğe bürünecektir.

KAYNAKÇA

12 Eylül ve Türkiye Gerçeği, Devrimci Yol Savunması, Derleyen: Oğuzhan Müftüoğlu, Bireşim Yayınları, İstanbul, 2000.

1951 Türkiye Komünist Partisi Tevkifatı: BDS Yayınları, İstanbul, 2000

2. TİP Programı: Türkiye İşçi Partisi Yayınları, İstanbul, 1975.

Ahmad, Feroz: **İttihatçılıktan Kemalizme,** Kaynak Yayınları, İstanbul, 1996.

Akdere İlhan, Karadeniz Zeynep: **Türkiye Solu'nun Eleştirel Tarihi, (1908-1980),** Evrensel Yayınları, İstanbul, 1994.

Amin, Samir: **Emperyalizm ve Eşitsiz Gelişme,** Çev. Semih Lim, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1992.

Aralov: **Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları,** çev. Hasan Ali Ediz, Burçak Yayınları, İstanbul, 1967.

Aren Sadun: **TİP Olayı 1961-1971,** Cem Yayınları, İstanbul, 1993.

Aslan, Yavuz: **Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi**, AKDITYK Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

Aslan, Yavuz: **Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi**, TTK Yayınları, Ankara, 1997.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi: Komisyon, Okutman Yayınları, Ankara, 2009.

Atatürk, **Nutuk (1919-1927)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s. 319-320.

Atatürk'ün Bütün Eserleri: Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998.

Atatürk Dönemi Maliye Politikaları, Yayına hazırlayan: Prof Dr. Güneri Akalın, T.C. Maliye Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2008

Atılğan, Gökhan: **Behice Boran**, Yordam Kitap, İstanbul, 2007.

Yön, Devrim Hareketi, Tüstav Yayınları, İstanbul, 2002.

Avcıoğlu, Doğan: **Türkiye'nin Düzeni**, Bilgi Yayınları, İstanbul, 1998.

Milli Kurtuluş Tarihi, C:3, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1978.

Aybar, Mehmet Ali: **TİP Tarihi 2**, BDS Yayınları, İstanbul, 1988.

“Türkiye Sosyalizmi”, **Bağımsızlık, Sosyalizm, Demokrasi, Seçmeler**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1968.

Türkiye'yi Adalet Partisi Kalkındıramaz, TİP Yay. İstanbul, 1965.

Neden Sosyalizm, BDS Yayınları, İstanbul, 1987.

; **TİP Tarihi 2**, BDS Yayınları, İstanbul, 1998.

Aydinoğlu, Ergun:

“Sol Hakkında Herşey” Mi?, Versus Yayınları, İstanbul, 2008,

Babalık, Naciye:

Türkiye Komünist Partisinin Sönümlenmesi, İmge Yayınları, Ankara, 2005.

Ballı, Rafet:

Sosyalist Sol Konuşuyor, Cem Yayınları, İstanbul, 1989.

Başkaya, Fikret:

Paradigmanın İflası, Özgür Üniversite Yayınları, İstanbul, 2006.

Beer, Max:

Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi, Birinci Baskı, İstanbul, 1941.

Belli, Mihri,

Yazılar, 1965-1970, Sol Yayınları, Ankara, 1970.

; **Devrimci Hareketimizin Eleştirisi**, Emekçi Yayınları, İstanbul, 1977.

Ben Fine, Gerd Hardach, Dieter Karras, **Sosyalist İktisadi Düşüncenin Tarihi**, Çev. Sabri Adaklı, İmge Yayınları, İstanbul, 1993.

Berkes, Niyazi:

Türkiye’de Çağdaşlaşma, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.

Beşikçi, İsmail:

Devletler Arası Sömürge, Kürdistan, Alan Yayınları, İstanbul, 1990.

Beşinci Yılında TSİP Broşürü:

TSİP Yayınları, İstanbul, 1979.

Boran, Behice: **Yazılar, Konuşmalar**, Tüstav Yayınları, İstanbul, 2011.

; **Türkiye ve Sosyalizmin Sorunları**, Tekin Yayınları, İst., 1970.

Bostancıoğlu, Adnan: **Söyleşi, Bitmeyen Yolculuk, Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011.

Bozarlan, Hamit: “İbrahim Kaypakkaya” **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Sol**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 517-523.

Çalışlar, Oral: **68, Başkaldırının Yedi Rengi**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1988.

; **Bütün Yazılar**, Eriş Yayınları, İstanbul, 2003.

; **Bizim 68**, Evrensel Yayınları, İstanbul, 1993.

Devrim, S:10 (23 Aralık 1969), s. 2-7.

Devrimci Yoldan Seçmeler, Derleyen: Haydar Aslan , Gökkuşığı Yayınları, İstanbul, 1986.

Eduardo Galeano: **Latin Amerika’nın Kesik Damarları**, Çitlembik Yay., İstanbul, 2006.

Erişçi, Lütfü: **Türkiye’de İşçi Sınıfının Tarihi**, Kurtuluş Yay., İstanbul, 1951.

Esbabı Mucibeli Hüküm (TKP 1951 Tevkifatı): T.C. Ankara Garnizon Komutanlığı, İstanbul Askeri Basımevi, İstanbul, 1954.

- Feyizoğlu, Turan: **Türkiye’de Devrimci Gençlik Hareketleri, 1960-68**, Belge Yayınları, İstanbul, 1993.
- İbo, İbrahim Kaypakkaya, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Gramsci, Antonio: **Komünist Partiyeye Doğru**, Belge Yayınları, İstanbul, 1998.
- Gün, Ali: “İki Çizgi Arasındaki Mücadelede Emperyalizm Meselesi” **Aydınlık**, S: 66, (Ağustos 1976) s.36-39.
- Güneş, İhsan: **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Düşünsel Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1985. s. 75- 182,
- Güzel, M. Şehmus: **Türkiye’de İşçi Hareketi**, Sosyalist Yayınları, İstanbul, 1993.
- Göze, Ayferi: **Siyasal Düşünceler Ve Yönetimler**, Beta Yay. İstanbul, 2005.
- Hacıbrahimoğlu, Işıl Çakan: “Bir Aydın Profili: Doğan Avcıoğlu <http://www.ileri2000.org/07/cakan7.htm>, 26 Şubat 2012.
- İbrahim Kaypakkaya, **Türk Parlamento Tarihinde 2. Meclis**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1999.
- Haupt,George / Dumont, Paul: **Osmanlı İmparatorluğu’nda Sosyalist Hareketler**, Türkçesi: Tuğrul Artunkal, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1977.

Hüsnü, Şefik: **Komünern Organlarındaki Yazı ve Konuşmalar**, 1. Basım, Aydınlık Yayınları, İstanbul, 1977.

; **Türkiye'de Sınıflar**, 2. Basım, Ülke Yayınları, Ankara, 1975.

; **Türkiye'de Sosyal Sınıflar**, Sosyalist Yayınları, İstanbul, 1997.

İbrahim Kaypakkaya Sempozyumu: Okyay Yayınları, İstanbul, 2009.

İleri, Rasih Nuri: **Kurtuluş**, Anadolu Yayınları, İstanbul, 1975.

; **Atatürk ve Komünizm**, Sarmal Yayınları, İstanbul, 1995.

İnan, Hüseyin: **Türkiye Devrimi'nin Yolu**, Ulusal Kültür Yayınları, İstanbul, (y.y).

Kabacalı, Alpay: **Türkiye'de Gençlik Hareketleri**, Altın Kitaplar Yayınları, İstanbul, 1992.

Kars, Zafer: **1908 Devrimi'nin Halk Dinamiği**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997.

Kaypakkaya İbrahim: **Seçme Eserler 1**, Umut Yayınları, İstanbul, 2000.

Seçme Yazılar 1, Umut Yay., İstanbul, 1993.

- Kıvılcımlı, Hikmet: **Yol**, Bibliotek Yayınları, İstanbul, (y.y).
- Kocabaşoğlu, Uygur- Berge Emin: **Bolşevik İhtilali ve Osmanlılar**, Kebikeç Yayınları, Ankara, 1994.
- Koloğlu, Orhan: **Mazlum Milletler ve Türk Devrimi**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2004.
- Komüntern Belgelerinde Türkiye, Kurtuluş Savaşı ve Lozan**, Derleyen: Doğu Perinçek, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999.
- Kongar, Emre: **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, 26. Basım, İstanbul, 2000.
- Kuran, Ahmet Bedevi: **İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.
- Kurtuluş Savaşı'nın İdeolojisi, Hakimiyeti Milliye Yazıları**: Haz. Hadiye Bolluk, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003.
- Küçükömer, İdris: **Düzenin Yabancılaşması**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1994.
- Küçük, Yalçın: **Türkiye Üzerine Tezler 2**, Tekin Yayınları, İstanbul, 1979.
- Lenin: **Emperyalizm**, Sol Yayınları, Ankara, 1998.
; **Komün Dersleri**, Sol Yayınları, Ankara, 1992.
; **Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı**, Eriş Yayınları, İstanbul, 2003.
; **Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği**, İnter Yayınları, İstanbul, 1994.

;Seçme Eserler C:3, Çev. Saliha N. Kaya, İnter Yayınları, İstanbul, 1994.

;Seçme Eserler, 4, İnter Yayınları, İstanbul, 1995.

;Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı, Eriş Yayınları, İstanbul, 2004.

;Marks Engels, Marksizm, Çev. Vahap Erdoğan, Ankara, 2006.

Leninizm Serisi, 7. Defter: Yay. Haz. İsmail Yarkın, İstanbul, 1992.

Marks, Engels; **Fransa'da Sınıf Savaşları, 1848-1850**, Sol Yayınları, Ankara, 1998.

;Komünist Partisi Manifestosu, Aydınlık Yayınları, İstanbul, 1979.

Marks, Karl: **Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı**, Çev: Sevim Belli, Sol Yayınları, Ankara, 1993.

Marmara Birifingi, Devletin Gözüyle Sağ ve Sol Örgütler, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1995.

Mehmet Ali Aybar'ın Müdaafaları, Mektupları: 1946-1961, Yay. Haz. Barış Ünlü, İletişim Yay., İstanbul, 2003.

Molyneux, John, **Marksizm ve Parti**, Çev. Yavuz Alogan, Belge Yayınları, İstanbul, 1991.

Mumcu Uğur: **Aybar ile Söyleşi**, Tekin Yayınları, İstanbul, 1995.

;Sakıncalı Piyade, Tekin Yayınları, 23. Basım, Ankara, 1984.

Nutuk C: 2, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1963.

Odabaşı, Arda: **Osmanlı'da Sosyalizm, Türkçülük ve İttihatçılık**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2011.

Onuş Sinan: **Parola: İnkılap / 27 Mayıs'ı Yapanlar Anlatıyor**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003.

Perinçek, Doğu: **Lenin, Stalin Mao'nu Türkiye Yazıları**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1992.
;Sahte TKP'nin Revizyonist Programının Eleştirisi, Aydınlık Yayınları, İstanbul, 1979.
;Kemalist Devrim 1, Teorik Çerçeve, Kaynak Yayınları, 3. Basım, İstanbul, 1992.
;Osmanlı'dan Bugüne Toplum ve Devlet, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1983.
;Bilimsel Sosyalizm ve Bilim, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2011.
;Lenin, Stalin Mao'nun Türkiye Yazıları, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1992.
;Türk Sorunu, Emekçiler Açısından Belgelerle Kürt Sorunu, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1993.
;Türkiye Devrimi'nin Yolu, Aydınlık Yayınları, İstanbul, 1979.

Perinçek, Mehmet: **Sovyet Kaynaklarında Kürt İsyancıları**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012.

Renmin Ribao Yazı Kurulu: **Mao Zedung'un Üç Dünya Teorisi**, Eylem Yayınları, İstanbul, 1978.

- Salihoğlu, Muhsin: **Yoldaşların Ateşle İmtihanı**, 1920'den Günüümüze TKP, Ürün Yayınları, İstanbul, 2004, s. 34.
- Sayılgan, Aclan: **Türkiye'de Sol Hareketler**, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2009.
;Solun 94 Yılı 1871-1965, Mars Matbaası, Ankara, 1968.
- Stalin: **Bolşevik Partisi Tarihi**, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara, 1993.
;Milli Demokratik Devrim, çev. şule Perinçek, Genişletilmiş 2. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1992.
;Proletarya Devrimi Çağında Milli Mesele, 2. Basım, Çev. şule Perinçek, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1992.
- Suphi, Mustafa: **Türkiye'nin Mazlum Amele ve Rençberlerine**, Aydınlık Yayınları, İstanbul, 1976.
- Sülker, Kemal: **İşçi Sınıfının Doğuşu**, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 1998.
- şefik Hüsnü Yaşamı, Yazıları Yoldaşları** Sosyalist Yayınları, İstanbul, 1994.
- şişmanov, Dimitir O.: **Türkiye'de İşçi ve Sosyalist Hareketi Kısa Tarihi (1908-1965)**, Hazırlayan Ayşe ve Ragıp Zarakolu, Belge Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1990.

- Tanilli, Server: **Uygurlik Tarihi**, Say Yayinlari, Istanbul, 1981.
- ; **Fransiz Devrimi'nden Portreler**, Cem Yayinlari, Istanbul, 1995.
- Tanör, Bülent: **Kurtulus**, Cumhuriyet Yayinlari, Istanbul, 1997.
- ; **Osmanli-Türk Anayasal Gelistmeleri**, Yapı Kredi Yayinlari, 9. Basım, Istanbul, 1998.
- THKO Davası:** Derleyen ve Yayına Hazırlayan Halit Çelenk,. 68'liler Birliği Vakfı Yayinlari, Istanbul, 2008
- THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri:** Kaynak Yayinlari, Istanbul, 1987.
- Thomson, George, **Marks'tan Mao Zedung'a Devrimci Diyalektik**: Kaynak Yayinlari, Istanbul, 2008.
- TİİKP Davası, Belgeler, 1:** Aydınlık Yayinlari, Istanbul, 1975.
- Troçki, Lev: **Sürekli Devrim**, Yazın Yayinlari, Istanbul, 1976.
- Tufan, Tarkan: **İbrahim Kaypakkaya Hayatı ve Fikirleri**, Nokta Yayinlari, Istanbul, 2008.
- Tunaya, Tarık Zafer: **Türkiye'de Siyasal Partiler, C: 1**, İletişim Yayinlari, Istanbul, 1998.
- Tunçay, Mete: **Eski Sol Üzerine Yeni Bilgiler**, Belge Yayinlari, Istanbul, 1982.
- ; **Türkiye'de Sol Akımlar-1 (1908-1925) Belgeler 2**, BDS Yayinlari, Istanbul, 1991.
- Turan, Şerafettin: **Türk Devrim Tarihi 1**, Bilgi Yayinlari, Ankara, 2004.

;Türk Devrim Tarihi, 3, İkinci Bölüm, Bilgi Yayınları, Ankara, 1999.

;Türk Devrim Tarihi, 4, Bilgi Yayınları, Ankara, 1999.

Türkiye Devrimci Komünist Partisi, Şubat (1. Genel) Konferansı Belgeleri, Parti Matbaası, İstanbul, 1990.

Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi Davası Savunma: Kaynak Yayınları, 4. Basım İstanbul, 1992.

Türkiye İhtilalci İşçi- Köylü Partisi Dosyası- 1, Töre Yayınları, İstanbul, 1973.

Türkiye Komünist ve İşçi Hareketi: Çev. Fatma Bursalı, Aydınlık Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 1979.

Vatan Partisi Programı: Nurdoğan Matbaası, İstanbul, 1977.

Yeniaras, Orhan: **Atatürk'ün Kourdurduğu Türkiye Komünist Fırkası ve Kurtuluş Savaşı'nda Sol Hareketler**, İyi Bir İnsan Yayınları, Ankara, 2009.

Yıldırım, Ali: **FKF, Dev-Genç Tarihi, Belgelerle Bir Dönemin Serüveni**, Doruk Yayınları, Ankara, 1997.

Yılmaz, Mustafa: **Milli Mücadele'de Yeşil Ordu**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ank.,1987.

Yılmaz, Tanzer Sülker: **Türkiye'de Gençlik Hareketleri**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1997.

Yurtsever, Haluk: **Yükseliş ve Düşüş**, Yordam Kitap, İstanbul, 2008.

Zedung, Mao: **Seçme Eserler 2**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1992.

;Seçme Eserler 5, Kaynak Yayınları, İstanbul,
1993.

ÖZEL ARŞİV BELGELERİ, SÜRELİ YAYINLAR VE MAKALELER

- “1848 Devrimleri- Fransa”, **STMA**, C:1 s. 14,
- “1972 Programı THKO’nun Diğer Belgelerinin Kopyasıdır, Belge 4, THKO Savaşçılarının Ortak Savunmalarından Parçalar”, **Aydınlık**, S: 68 (Ekim,1976), s.30-31
- “58 Yıllık Sol Hareketin Değerlendirilmesi 2” **Parti Bayrağı**, S:2 (Nisan 1978), 69-85.
- “58 Yıllık Sol Hareketin Değerlendirilmesi” **Parti Bayrağı**, S:1 (Mart 1978), s.62-79.
- “60. Yıl ve Görevlerimiz” **Atılım, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı**, Eylül 1980, s.8.
- “Atatürkçülere Çağrı”, **Vatan**, 29 Ekim, 1962, s.1
- “Aydınlık’ın Tezleri, Milli Mesele”, **Aydınlık**, (Mart 1977), S: 73, s.2.
- “Bütün Cumhuriyet Tarihi Milli Zulmün Kara Lekesini Taşır” **Halkın Sesi**, S:29 (28 Ekim 1975), s.3.
- “Cephe Sorunu”Atılım, (Temmuz 1974), s. 4. (4-6)
- “Demokratik Devrim ve Türkiye Sosyalist Hareketinde İki Sapma”, **Ürün**, S: 13 (Temmuz 1975), s. 5,6.
- “Devrimci Tarihin Mirasçısı Proletaryadır” **Halkın Sesi**, S: 29 (28 Ekim 1975), s. 8-9.
- “Evrin ve Devrim Aşamaları” **Kurtuluş Sosyalist Dergi**, S:2 (Temmuz 1976), s. 19-22.
- “Geçmiş Tartışmalardan Kesitler, Mamak’tan Tartışmalar”, **Yeniden Devrim**, S: 1 (Aralık 2006), s.109-121.
- “Günümüzün Buyruğu, Ulusal Cephe” **Atılım**, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı, Şubat 1977, s.7.

“Halka Karşı İşlenen Cinayetlerin Hesabı Sorulacaktır” **Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi İlegal Yayın Organı: Şafak**, S: 3(2 Haziran 1971), s.3.

“İbrahim Kaypakkaya'nın "Küçük Burjuva Maceracı Görüşlerinin Eleştirisi”, **Parti Bayrağı**, S:7 (Eylül 1978), s. 83.

“İbrahim Kaypakkaya'nın “Küçük Burjuva Maceracı Görüşlerini Eleştirisi”, **Parti Bayrağı**, S:9, (15 Kasım 1978), s. 67-68.

“İşte Faşist Sunay, Tağmaç, Erim İktidarını Hedefi Budur”, **Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi İlegal Yayın Organı: Şafak**, S: 4-5(17 Haziran 1971), s.1.

“Kemalist İktidar Faşist Diktatörlük müydü?”, **Halkın Sesi**, S: 27 (14 Ekim 1975), s. 8-9,

“Kemalist ve Dindar Çevreler” **Atılım, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı**, (S:y) (Ekim 1980), s. 4.

“Kurtuluş Sosyalist Dergi, “Yol Ayrımı”, S. 1 (Haziran 1976), s. 45.

“Kurtuluş” **STMA**, C: 7, s. 2265.

“Kürdistan Tarihi ve Kürt Ulusal Hareketleri Üzerine Bir Yaklaşım”, **Kurtuluş Sosyalist Dergi**, S:27, (Eylül 1978), s. 42.

“Kürt Sorunu ve Sosyalistler, Belgeler”, **Teori, Sosyalist Parti Yayın Organı**, “S: 15 (Mart 91), s.3.

“Leninist Kesintisiz Devrim Teorisi Açısından Evrim ve Devrim Aşamaları Kavramları”, **Devrimci Yol**, Ek 1, (1 Temmuz 1978), s.1.

“Marksist Ustaların Işığında Kemalist Devrim- 1, Milli Burjuvazi Önderliğinde Antiemperyalist Devrim”, **Halkın Sesi**, S: 20 (26 Ağustos 1975), s. 8-9.

“Marksist Ustaların Işığında Kemalist Devrim-2”, **Halkın Sesi**, S: 22 (9 Eylül 1975), , s. 7-8.

“Milli Demokratik Devrim Hareketi'nin Eleştirisi, **İlke**, S: 12 (Aralık 1974), s. 63-83)

“Milli Devrim Niçin Cılız Kaldı” **Halkın Sesi**, S: 23 (16 Eylül 1975), s.7-8.

“Mustafa Suphi'lerin Savaş Yolu” **Atılım, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı**, Ocak 1975, (S:y). s.2

“Proleter Devrimci Hareketin Program Taslağı, Gerekçe,” **Aydınlık Sosyalist Dergi**, S:28 (Mart Nisan1971). s. 377- 390.

“Proleter Devrimcilerinin TİP 4. Kongresine Karar Tasarısı, 29 Ekim 1970”, **Proleter Devrimci Aydınlık**, S: 26 (Aralık 1970), s. 1.

“Radikal Reformculuk: Yön- Devrim Çizgisinin Eleştirisi, **İlke**, S:9 (Eylül 1974), s.73-106.

“Sosyalist Devrim Partisi”, **STMA**, Cilt 7. S. 2236.

“Sömürgecilik Üzerine”, **Kurtuluş Sosyalist Dergi**, S:6, (Kasım 1976), s.103.

“THKP-C Buhranı Derinleştiriyor”, **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, C: 7, s. 2176.

“TİKP Bilanço” **Teori, İşçi Partisi Yayın Organı**, S: 38 (Şubat 1993), s. 6-53.

“TİKP Bilançosu” **Teori, İşçi Partisi Yayın Organı**, S: 38, (Şubat 1993) s. 6-52.

“TSİP Genel Başkanı Ahmet Kaçmaz’ın Konferansı”, **Kitle**, S: 89 (29 Aralık1975), s. 9.

“Türk Ordusuna Nato’nun verdiği görev”, **Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi İlegal Yayın Organı: Şafak**, S: 4-5 (17 Haziran 1971), s.4.

“Türk Solunun İdeolojik Teorik Temelleri” **Yeniden Devrim**, S: 6 (Haziran 2008), s. 15-36.

“Türkiye İşçi Partisi 2”, **İlke**, S:11(Kasım 1974), s. 43-96.

“Türkiye İşçi Partisi’nin Yeniden Kuruluşu”, **STMA.**, C:7, s. 2234.

“Türkiye’de Ulusal Sorun Üzerine” **Kurtuluş Sosyalist Dergi**, , S:2 (Temmuz 1976), s. 12-59.

“Türkiye’nin Adım Adım Yeniden Yarı Sömürge Oluşu”, **Halkın Sesi**, S:25 (30 Eylül 1975), s.8-9

“**Ulusal Bağımsızlık İçin Nato’ya Hayır**” **Broşürü**: Türkiye İşçi Partisi Yayınları, No: 18, İstanbul, (y.y).

“Yeni Bir Dönemin Başlangıcında”, **Devrimci Gençlik**, S: 11 (7 Ağustos 1976), s.2.

Aksakal, Hakan:

“Güler Yüzlü” Bir Sosyalist, İlkeli Bir Siyasetçi: Mehmet Ali Aybar’ın Türk Siyasal Yaşamındaki Yeri ve Önemi”, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık 2009, S: 20, ss.(79-102).

- Ataşer, Ural: “Tarih İçinde Türkiye İşçi Sınıfı Hareketi ve Disk’in Sekiz Yılı”, **Ürün Sosyalist Dergi**, S:10 (Nisan 1975), s. 5-17.
- Atılım, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı**, S:8 (Ağustos 1974), s.3.
- Atılğan, Gökhan: “Sosyalist Soldan Kemalizme Olumlu Bakışlar, (1920- 1971): Nedenler, İmkanlar, Dönemler, ve Bazı Sonuçları” **Praksis**, S: 21 (Mart 2009), s. 47-76.
- Atılğan, Gökhan: “Mihri Belli” **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Sol**, İletişim Yay. İstanbul, 2007, s. 548- 570.
- Avcıoğlu, Doğan: “Sosyalizm Anlayışımız”, **Yön**, S: 36, (22 Ağustos 1962) s.2.
- Aybar, Mehmet Ali: “Aybar: “NATO’dan çıkmak şarttır, dedi” Aybar’ın Beşiktaş İlçe Kongresi Konuşması’nın haberi, **Milliyet**, 9 Ekim 1967, s.8.
;“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” **Nuhun Gemisi**,(s.y) (9 Kasım 1949). s.2.
:“30 Ağustos” **Geveze**, 1 Eylül, 1948. s.1.
;“İstiklal Savaşları Türkiye’sine Yaraşır Bir Dış Politika İstiyoruz,” **Hür Gazetesi**, 15 Şubat 1947. s.2.
- Aydın, Suavi: “Galiyefizmden Kemalizme Türkiye ‘de ‘Üçüncü Yol’ Arayışları” **Modern Türkiye’ de Siyasal Düşünce, Kemalizm**, C:2, İletişim Yay., İstanbul, 2001, s. 436-482.

- Baş, Hüseyin: “Savaşın Ateş Yıllarında Oluşan Bir Kara Gün Dostluğu” **Yurt ve Dünya**. S:2 (1976), s.296-302.
- Belli, Mihri “Milli Demokratik Devrim” **STMA, C:7**, s. 2144.
- Belli, Sevim: “**Türkün Bayrağı Ayyıldızlı Bayraktır**”, Türk Solu, 22 Nisan 1969, S: 75. s.3.
- Bilgi, Teoman “Osmanlı Türkiye Hakim ve Tabakalarının İdeolojik Sentezi” **ÜRÜN**, S:11 (Mayıs1975) s. 5-47.
- Belge, Murat: “Türkiye Cumhuriyeti’nde Sosyalizm, (1960’tan sonra)”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yay., İst., C:7, s. 1959.
;“Türkiye’de Sosyalizmin Tarihinin Ana Çizgileri” **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce, Sol**, İst., İletişim Yay., s. 31.
- Boran, Behice: “Atatürkçülük Adına Bugün Tutucu Gerici Politikalar Savunuluyor.” **Yürüyüş Haftalık Siyasi Haber ve Yorum Dergisi**, S:189 (21 Kasım 1978), s. 16.
;“Az Gelişmiş Ülkelerde Anti-Emperyalist Mücadelenin Niteliği”, **Dönüşüm**, S:10, 1967, s.2.
; “Gün Ulusal Egemenlik için Mücadele Günüdür”, **Çark Başak**, S: 30, (1 Mayıs 1977). s.1.
;“30 Ağustos Emperyalizme Karşı Zafer Günüdür”, **Yürüyüş**, S: 230, 3 Eylül, 1979.
;“Ekim Devrimi ve Türkiye”, **Çark Başak**, (16 Kasım 1977), s.2.
- Büyükdağlı, Yalçın: “Türkiye Sosyalist Hareketinin Tarihi 2”, **Teori**, S:46 (Ekim 1993), s. 6-53.
- Cumhuriyet**, 29 Ocak 1971, s.1.

Çayan, Mahir: “Kemalizm’in Sağı Solu ve Sivil Aydın Zümre, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, S:15, (Şubat, 1970), s. 126-142.
; “Yol Kavşağına Vardık” , **Aydınlık Sosyalist Dergi**, S. 20, Haziran 1970, s.125-126.
;“Aydınlık Sosyalist Dergiye Açık Mektup”, **Türkiye Halk Kurtuluş Partisi- Cephesi Dava Dosyası Yazılı Belgeler**, Yar Yayınları, İstanbul, 1988, s. 231.

Çetinkaya, Y. Doğan-Doğan, M. Görkem: “TKP’nin Sosyalizmi” **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, Sol, C:8, İletişim Yay. İst., 2007, s. 275-337.

Çubukçu, Aydın: “TDKP”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, Sol, “C.8, İletişim Yay., İstanbul, 2007, s.734-735.

Devrim, “Devrim Dergisi’nin Deniz Gezmiş’le Yaptığı Röportaj” S:10 (23 Aralık 1969), s. 2-7.

Doğan, M. Görkem- Ünüvar, Kerem: “Üçüncü Dünya”cılık Maoculuk, Aydınlikçılık”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, Sol, “C.8, İletişim Yay., İstanbul, s.705-741.

Dumont, Paul: “20 Yüzyıl Başlarında Osmanlı İmparatorluğu İşçi Hareketleri ve Sosyalist Akımlar Tarihi Üzerine Yayınlanmış Kaynaklar” **Toplum ve Bilim**, İstanbul, 1977, s.31-50.

Erten, A. Bağış: “Türkiye’de 68”: **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce**, Sol, C:8, İletişim Yay., İstanbul, 2005, s.834- 846.

Fahri Aral, “68’in İdeolojik Mirası”, **STMA**, C:7, s.2108-2109.

Gürel, Burak- Özkan, Fulya: “İsmail Bilen (Laz İsmail)”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Sol**, C:8, İletişim Yay., İstanbul, 2007, s.294-307.

Hacıbrahimoğlu, Işıl Çakan: “Bir Aydın Profili: Doğan Avcıoğlu <http://www.ileri2000.org/07/cakan7.htm>, 26 Şubat 2012.

Kaçmaz, Ahmet: “TSİP”, **STMA**, C:7, s. 2258.

Karaman, Suphi: “Türk Solu ve Milli Demokratik Devrim”, **Türk Solu**, S: 53 (19 Kasım 1968), s. 3.

Kılıç, Arslan: “24. Yılında TKP/ML İle İlgili Bir Muhasebe, Bir Değerlendirme” **Teori**, S: 64 (Nisan 1994), s.10-18.

Korniyenko, R.P. : “Türkiye’de İşçi Hareketleri” **Sosyalist Parti İçin Teori Pratik Birliği**, S:4 (Nisan 1971), s. 48-68.

Kurtuluş Sosyalist Dergi: “Yol Ayrımı”, S. 1 (Haziran 1976), s.16- 49.

Kurtuluş Sosyalist Dergi: Kurtuluş’un “ Yol Ayrımı” S:13 (Eylül 2010), s. 121-217.

Kürkçü, Ertuğrul: “Türkiye ‘de 68”, **STMA**, C:7, s.2105-2107. ;12 Mart ve Silahlı Mücadele” **STMA**, C:7, s. 2194.

Laçiner, Ömer: “Tek Parti Diktatörlüğü” **STMA**, C:6, s.1914-1939.

Mercan, Ali: “TKP/ML Birlik sorununa doğru yaklaşmalıdır”, **Teori**, S: 64 (Nisan 1994), s.19-39.

Mustafa Suphi ve Günümüz”, **Atılım, Türkiye Komünist Partisi, Merkez Komitesi Organı**, (Ocak 1976) (S:y) s.1.

Müftüoğlu, Oğuzhan: “Devrimci Yol Üzerine Notlar” ,**STMA**, C:7,s. 2250.

Öngider, Seyfi: “Kurtuluş, ‘Öncü Savaş’ından Sosyalist Demokrasiye”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce, Sol**, İletişim Yay, İstanbul, 2007, s. 952-967.

Özman, Aylin: “Mehmet Ali Aybar: Sosyalist Solda 40’lardan 90’lara Bir Köprü”, **Toplum ve Bilim** S:78 (Güz 1998), s. 134-159.
;“Mehmet Ali Aybar”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Sol**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 376-403.

Parti Bayrağı “Halkın Yolu Platformunun Eleştirisi, , S:1, (Mart 1978), s.(34-40).

Parti Bayrağı, “Küçük Burjuva İhtilalciliği ve Konumu” S: 8 (Ekim 1978), s.6.

Pekdemir, Melih “**Devrimci Yol**”, Modern Türkiye ‘de Siyasi Düşünce, Sol, C:8, İletişim Yay., İstanbul, 2007, s. 743-775.

Perinçek, Doğu: “Doğan Avcıoğlu”, **Aydınlık**, 20 Aralık 2011, s. 8.
;“TİİKP” **STMA**, C:7, s. 2186.

Proleter Devrimci Aydınlık, Seçmeler 1, Aydınlık Yay., İstanbul, 1979.

Proleter Devrimcilerin Birliği Yolunda Engelleri Aşalım, (y.y.), Halkın Kurtuluşu Yay., İstanbul, 1976.

- Sarısözen, Veysi: “Türkiye’de 68”, **STMA**, C:7., s. 2068-2071.
- Sayın, Mahir: “Kurtuluş Hareketi ve Türkiye ve Kuzey Kürdistan Kurtuluş Örgütü”, **STMA**, C:7, s. 2262-2264.
- Selam Türkiye’nin Aydınlık Geleceğine**, Türkiye İşçi Partisi Broşürü, TİP Yay., No: 8, İstanbul, 1976, s.7.
- Silier, Orhan: 2. “TİP’in İkinci Dönemi”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce, Sol**, İletişim Yay. İstanbul, 2005, s. 432-476.
- Somay, Bülent: “Türkiye Solunun Kemalizm’le İmtihanı”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce, Sol**, İletişim Yay., İstanbul, 2005, s. 657.
- Somer, Kenan: “Aybar’ın düşüncesinde Atatürkçülük, Milliyetçilik, ve Halkçılık İzleklerinin Yeri”, Özgürleşmenin Sorunları, **Mehmet Ali Aybar Sempozyumları, 1997- 2002**, Tarih Vakfı Yay., İstanbul, 2003, s. 43-50.
- Stephenson, Chris: “50, 60ve 70’lerdeki Sol ve Kemalizm” **Resmi Tarih Tartışmaları- 11, Resmi İdeoloji ve Sol**, Ed: Mete Kaynar, Özgür Üniversite Kitaplığı, İst. 2011.
- Şener, Mustafa: “Türkiye İşçi Partisi”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce, Sol**”, C:8, İletişim Yay., İstanbul, 2007, s.366-367.
- T.C. Ankara- Çankırı- Kastamonu İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi Esas No: 1981/ 272, Karar No: 1983/ 93. **Gerekçeli Hüküm, Türkiye İşçi Köylü Partisi Davası**, Ankara, 1983.
- Tekin, Mehmet: “Sömürge Teorisi mi, Üç dünya

Teorisi mi?, **Bora**, S:3 (Ocak 1979) s.
136-142.

Töre, Teslim: “Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) Doğuşu-
Gelişimi ve Sonu”, **STMA**, C:7, s. 2170.

Türkiye Komünist Partisi 58 Yaşında”, **ÜRÜN Sosyalist Dergi**, S: 51(Eylül 1978), s.
29.

Türkiye Komünist Partisi Programı, “5. Kongre Belgeleri,” TKP Yay., İstanbul,
1983.

Türkiye Komünist Partisi, Program, Ürün Yayınları, İstanbul, 1978.

Ünüvar, Kerem: “Fikir Kulüpleri Federasyonu, (1965- 1969)”,
Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce, Sol,
İletişim Yay., İstanbul, 2005, s.821. (821-829).
ÜRÜN Sosyalist Dergi, S: 51(Eylül 1978), s. 33.

ÜRÜN Sosyalist Dergi, S:1, (Temmuz 1974), s. 67.

Üstüngel, S. (İsmail Bilen): **TKP Doğuşu ve Gelişme Yolları**, Alev Yay,
İstanbul, 2004, s.7.

Yalçiner, Mustafa: “THKO”, **STMA**, s. C:7, s. 2178-2179.

Yaşar, Hatice: “Kürt Milli Meselesi Karşısında Türk
Sosyalistlerinin Tutumu”, **STMA**, C:7, s. 2114-
2115.

Yıldırım, Sinan: Demokrat Parti ve Dönemi: Sol Tarih
Yazımında “Kayıp” Zamanın İzinde” **Praksis**,
S:18 (Güz 2008), s. 23-42.

Yoldaş, “Türkiye Devrimci Komünist Partisi Birinci (Kuruluş) Kongresi Belgeler Program Ve Tüzük”, TDKP illegal merkez yayın organı, S: 17., s.2.

Yusufoğlu, Yalçın- Anadol, Çağatay: “TSİP: Doktriner Bir Parti Üzerine Doktriner Bir Değerlendirme” **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Sol**, İletişim Yay., İstanbul, s.477-492.

Yürüyüş Haftalık Siyasi Haber ve Yorum Dergisi, S:189, (21 Kasım 1978), s. 16.

İNTERNET ADRESLERİ

http://www.devrimciyol.org/THKP-C/thkpc_2_a18.htm, 10 Aralık 2010.

http://www.devrimciyol.org/Devrimci%20Yol/devrimciyolbelge3_c.htm, 11 Aralık 2011.

(http://mkp-bim.info/Turkce/Sayfa_icerikleri/Ideoloji/Ideoloji.PDF. (s. 11), (10 Şubat, 2012).

(<http://www.disk.org.tr/default.asp?Page=Content&ContentId=28>), 10 Mart 2011.

<http://www.turksolu.org/51/feyizoglu51.htm>, 5 Şubat, 2012.

<http://kutuphane.halkcephesi.net/srunov/index.htm> 11 Ocak 2012.

<http://simurg555.wordpress.com/2007/11/22/turkiye-halk-kurtulus-ordusu-thko-4/> 3 MART 2009.

<http://www.babaerdogan.org/partizan/1973.html#> , 10 Aralık, 2012.

<http://www.behiceboran.org/images/savunma1.pdf>, 22 Şubat, 2012.

http://www.bolsevikparti.org/brosurler_kitaplar/biz_kimiz/biz_kimiz_kapakli.pdf 10 Ekim 2012.

http://www.devrimciyol.org/Devrimci%20Yol/dergiler/devrimciyol9_index.htm

http://www.devrimciyol.org/Devrimci%20Yol/devrimciyolbelge3_a.htm

http://www.halkcephesi.net/kutuphane/Devrimin_sesi/1980/yoldas_17a.htm s.6,1 Temmuz 2011.

<http://www.msxlabs.org/forum/siyaset-tr/278864-mehmet-ali-aybar-mehmet-ali-aybar-kimdir-mehmet-ali-aybar-hakkinda.html#ixzz1n7UoBkJr>, 22 Şubat, 2012.

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=78494>. 16 Haziran 2003.

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1077397&CategoryID=77>, 15 Şubat 2012

http://www.tsip1974.com/yeni_sayfa_265.htm, 10 Şubat 2012.

<http://www.turksolu.org/51/feyizoglu51.htm>

<http://www.webng.com/kurtulus/booklet/past.htm#b10>, 10 Haziran 2010.

<http://kutuphane.halkcephesi.net/Tarih/THKO.htm>, 25 Kasım,2011.

http://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Salih_Özkarabay&action=edit&redlink=1,
8 Mart, 2012.

ÖZGEÇMİŞ

Ali ŞAHİN

İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Araştırma Görevlisi. 1976 yılında Ankara’da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul’da tamamladı. Lisans öğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü’nde tamamladı. 2005 yılında İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü’nden yüksek lisans derecesi aldı. Halen araştırma görevlisi olarak çalıştığı aynı bölümde Türkiye’nin yakın tarihi, siyasal düşünce tarihi, yakın dönem fikir akımları üzerine çalışmaları sürdürmektedir.